

GOVERNMENT OF INDIA
ARCHAEOLOGICAL SURVEY OF INDIA

CENTRAL
ARCHAEOLOGICAL
LIBRARY

ACCESSION NO. 9241

CALL No. BP 08 / Fau. .

D.G.A. 79

THE
JĀTAKA

TOGETHER WITH ITS COMMENTARY

BEING

TALES OF THE ANTERIOR BIRTHS

OF

GOTAMA BUDDHA.

9241

FOR THE FIRST TIME EDITED IN THE ORIGINAL PALI

BY

V. FAUSBOLL

VOL. V.

BP a 8
Fau

LONDON

KEGAN PAUL TRENCH TRÜBNER & CO., Ltd.

1891.

[All Rights Reserved.]

CENTRAL ARCHAEOLOGICAL
LIBRARY, NEW DELHI.

Acc. No. 2941 9281)

Date 3. 8. 57 1957

Call No. Bpa 8
Fau

TO
THE ENERGETIC STARTER AND SUPPORTER OF THE PALITEXT SOCIETY

T. W. RHYS DAVIDS,

PH. D., L. L. D., Professor,

AND

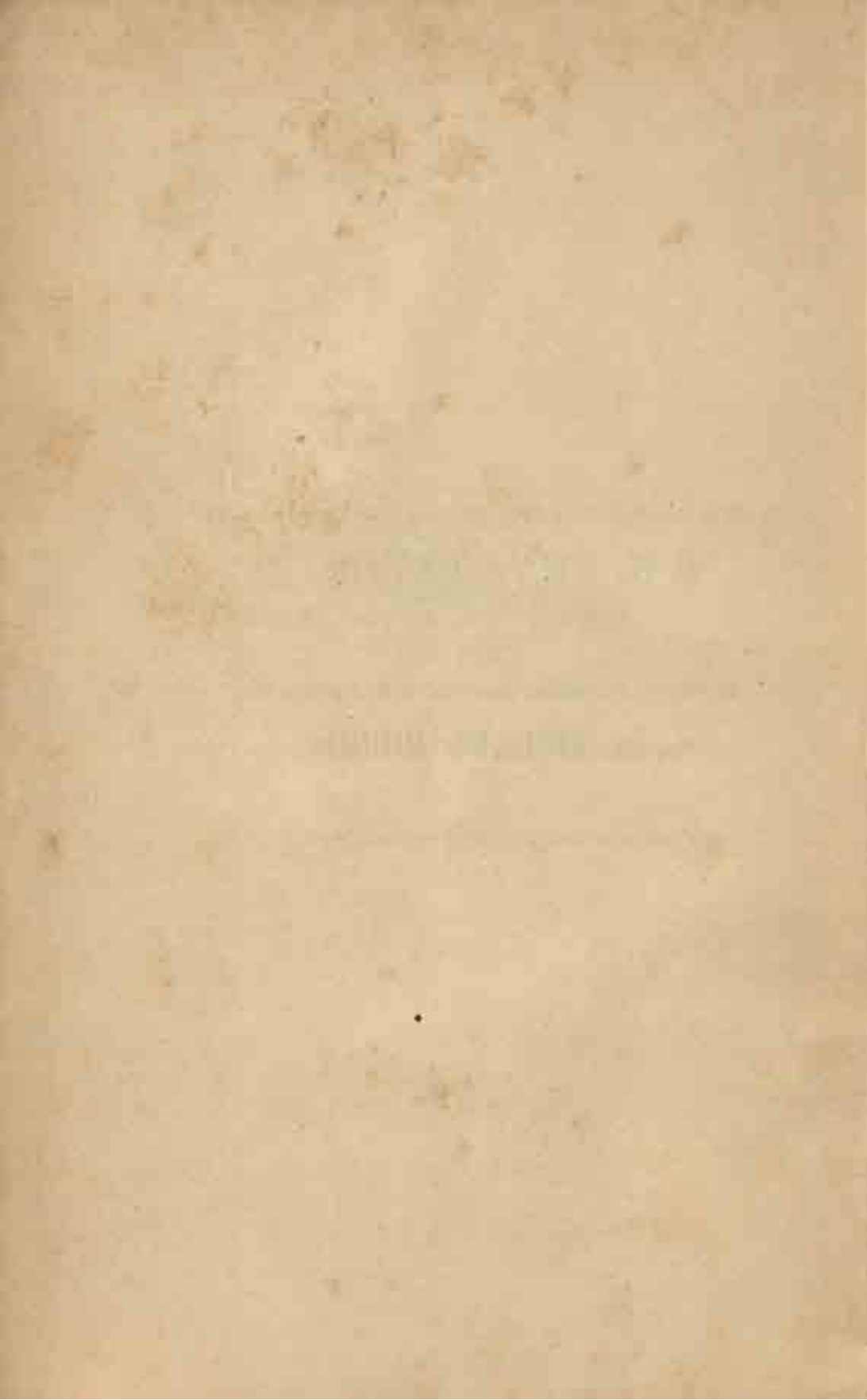
THE STRENUOUS AND INGENIOUS INTERPRETER OF THE PALI LANGUAGE

THE REV. RICHARD MORRIS,

M. A., D. D., L.

THIS VOLUME IS DEDICATED WITH PROFOUND RESPECT.

PRELIMINARY REMARKS 6.

I have done my utmost by abbreviations to compress the text, still it has not been possible to finish the book in 5 vols. as originally computed, because of the many verses that appear in the latter Jātakas and take up so much space. In the remaining part of the book there are also many verses, but by employing local abbreviations, if I may say so, I mean abbreviations in each separate Jātaka besides the general ones, I hope to finish the whole of it in two more volumes.

For the Cullahamsajātaka I have had one extra MS. written in Siamese characters procured for me by Doctor Sofus Denntzer at Bangkok and marked S^{dr}. From the Various Readings it will be seen that this MS., in most instances, agrees with B in opposition to C.

Kopenhagen, 29 June 1891.

V. Fausbøll.

ADDITIONAL ABBREVIATIONS.

A, after ti means attha.

Ā. — āha.

Bā. — Bārāṇasī.

Bhū. — bhikkhave.

Dh. — dhammaṃ.

J. — Jetavane.

Ta. — tattha.

Dh. d. — dhammaṃ desesi.

G. ā. — gātham āha.

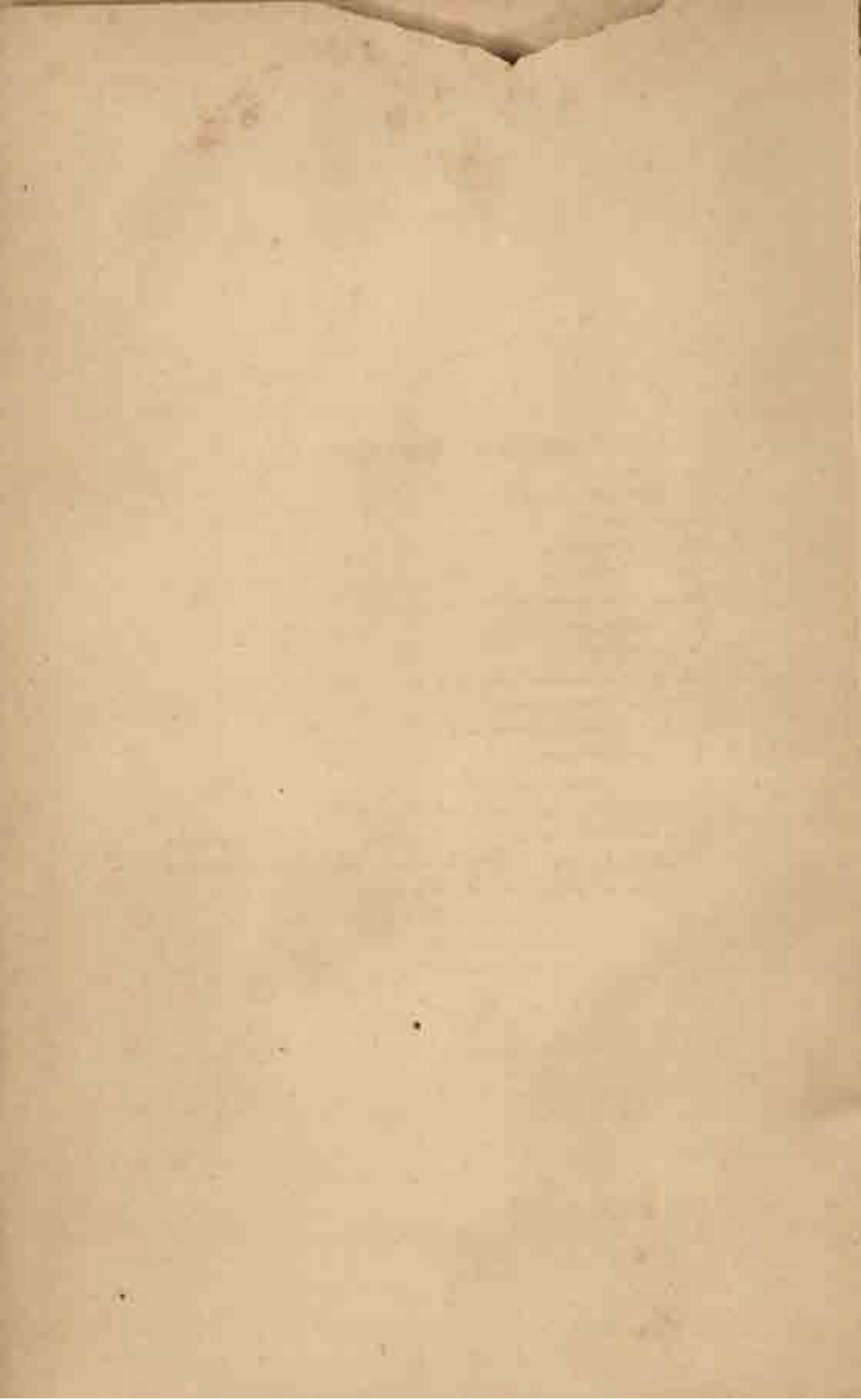
J. s. — jātakam samodhānesi.

T. a. — tass' attha.

I. v. h. — idaṃ vuttaṃ hoti.

T. a. p. S. — tam atthaṃ pakāseṃti Satthā.

K. u. bh. e. k. s. ti p. s. a. ti v. na bh. l. p. — kāya su 'ttha
bhikkhave etarahi kathāya sammisinnā ti pucchitvā imāya nāma
ti vutte na bhikkhave idān' eva pubbe.

CORRECTIONS AND ADDITIONS.

- Page 45 l. 20 read „Idha iccāṇa khaṇṭhā tasamā etc.
 — 65 l. 24 add (= Sumaṅgala- II ¹¹¹) after taṭṭhā.
 — 87 l. 24 read Indussa vākyena hi Samvaro.
 — 93 l. 24 read paridevamānaṃ.
 — 109 l. 2 cfr. Senart, Mahāvastu I p. 252.
 — 123 l. 15 cfr. Mahāvastu I p. 281.
 — 140 l. 17 cfr. Sumaṅgala- I ¹¹¹ ₁₇.
 — 150 l. 21 read karuṇā.
 — 354 l. 9 read Saṅyamassa for Seyyassa.
 — 364 l. 24 read Hīrasaṅgaṇṇā pana Saṅyamena.
 — 372 l. 25 read buddhabhāvaṃ.
 — 384 l. 17-29 read „Sīmī, paṇḍurappe aī jāṇe, kin na te kīcī cīnā atthi,
 udāhu rājā -- taṇhā uppannā -- taṇhā -- naḥ. (Neglect of the
 compositor in the last proof)
 — 387 l. 12 cfr. Mahāvastu II p. 49 sq.

- Vol. IV Page 5 l. 30 ¹¹ ₁₁ read C¹².
 — — 48 l. 16 read niddhāpaye. cfr. ¹¹ ₁₁, III ¹⁷ ₁₇.
 — — 57 l. 2 read na aṃsaṃ.
 — — 64 l. 8 cfr. Feer, Saṃyutta- I p. 18 sq.
 — — 71 l. 18 cfr. III ¹¹¹ ₁₁.
 — — 89 l. 1 read rājā satthi.
 — — 95 l. 14 read ekadā.
 — — 132 l. 15 read ayapattē' eva, cfr. V ¹¹¹ ₁₁.
 — — 141 l. 1 read patidissaṇṇi.
 — — 163 l. 11 read modathavhu.
 — — 166 l. 1 cfr. Milindap. p. 422.
 — — 177 l. 5 read gāmakūṭakammaṃ vā piṇḍakammaṃ vā
 — — 192 l. 27 read appativakkhittā.
 — — 239 l. 22 read sammantāṇi.
 — — 266 l. 22 read me.
 — — 285 l. 8 read paribhāṇenti.
 — — 357 l. 24 read vedayittho.
 — — 398 l. 6 cfr. Saṃyutta- I p. 2.
 — — 499 l. 26 read: 1 B4 C¹²

XVI. TĪMSANIPATA.

1. Kīmcanda-jātaka.

Kīmcanda kīmaḥippāyo ti. Idam S. J. v. uposatha-
kammam ā. k. Ekadivasaṃ hi S. bahū¹ upāsake ca upāsikāyo ca
uposathike dhammasavanatthāya āgantvā dhammasaṃbhāyaṃ nisinne
„uposathā² attha upāsakā“ ti pucchitvā „āma bhante“ ti vutte
„sādhū vo katham uposatham karontehi, purāṇakā upaddhuposatha-
kammassa nissandena nuhantaṃ yasaṃ paṭilabhiṃsū“ ti vatvā teli
yācito a. ā.:

A. B. Brahmadaṭṭo dhammena r. kārento saddho³
ahosi dānasīluposathakammessa appamatto. So sese pi
amaecādayo dūnādīsu samādapesi⁴. Purohito pan' assa para-
piṭṭhimameiko⁵ lañcakāḍako kūtavinicchayiko⁶ ahosi. Rājā
uposathadivase amaecādayo pakkosāpetvā „uposathikā hothā“
ti āha. Purohito uposatham na samādiyi, aha naṃ divā
lañcaṃ gahetvā kūtattam⁷ katvā upatthānaṃ āgataṃ rājā
„tvam⁸ uposathiko“ ti amacce pucchanto „tvam pi⁹ ācariya
uposathiko“ ti pucchi. So „āmā“ ti musāvādam katvā
pāsādā otari. Atha naṃ eko amacco „nann tumhe na uposa-
thikā“ ti codesi¹⁰. So āha: „ahaṃ vellāyam eva bhuñjīmi,
geham pana gantvā mukhaṃ vikkhāletvā uposatham adhiṭṭhāya

¹ Ck. Bā -u. ² Bā -u. ³ Ck. -dā. ⁴ Bā sādā vya. ⁵ Ck. Bā -u. ⁶ Bā
tumhe. ⁷ Bā -tā. ⁸ Bā -amā pi. ⁹ Ck. -e.

sāyaṃ na bhūṇissāmiti, rattim sīlam rakkhassāmi¹, evaṃ me
 upaddhuposathakammam bhavissatīti². „Sādhū ācariyā“³ ti. So⁴
 geham gantvā tathā akāsi. Pū⁵ ekadivasaṃ tasmim viñicchaye
 nisīdhe aññatarā sīlavatī itthi attam karonti⁶ gharas gantvā
 5 alabhamānā „uposathakammam nātikkomissāmiti“ upakattā-
 kāsē⁷ mukham vikkhāletum ārabhi. Tasmim khane brāhma-
 ṇassa supakkānam ambānam⁸ ambapiṇḍi⁹ āharyiṃtha¹⁰. So
 tassā uposathikabhāvaṃ ātvā „imam“¹¹ khādītvā uposathikā
 hohīti¹² adāsi. Sā tathā akāsi. Ettakam brāhmaṇassa kam-
 10 maṃ. So aparabhāge kālāṃ katvā Himavantapadesa Kosiki-
 gaṇḍāyā¹³ tīre tiyojanike ambavane ramaṇīye bhūmibhāge so-
 bhaggaṇḍapatte kanakavimāne alamkatasirisayane antappa-
 buddhe viya nibbatti alamkatapatiyatto uttamariṇpadhāro soḷasa-
 sahasasadevakaṇḍāparivāro, so rattim yeva taṃ sirisampattim
 15 anubhoti, vemānikapetaabhāvena hi¹⁴ asā kammassa sarikkhako¹⁵
 vipāko¹⁶ aho¹⁷, tasmā aroṇe uggaechante¹⁸ ambavanam pavasati,
 pavittthakkhane yev¹⁹ asā dibhattabhāvo antaradhāyati, asīti-
 tālahattthappamāno²⁰ attabhāvo nibbattati²¹, sakalasariram
 jhāyati, supupphitakimsuko viya hoti, dvīsu batthesu ekeka²² va-
 20 aṇḍuli, tattha²³ mahākuddālappamānā²⁴ nakkā honti, tehi
 nakkehi attano piṭṭhimamsam phalervā uddharitvā khādanto
 vedanāmatto²⁵ mahāravanā ravanto dukkham anubhoti. Soriye
 atthamente²⁶ sariram antaradhāyati, dibhasariram nibbattati,
 alamkatapatiyattā dibbanāṭakiyo²⁷ nānātoriyāni gahetvā pari-
 25 vārenti, so mahāsampattim anulohavanto ramaṇīye ambavane
 dibhapāsādenā abhirūhati²⁸. Iti so uposathikāya itthiyā ambo-
 phaladānassa²⁹ nissandena tiyojanikam³⁰ ambavanam patilabhi,
 laṇḍam gahetva kūtattakāraṇanissandena paṇa piṭṭhimamsam

¹ B¹ - mā ti. ² C² - omī so. ³ all three MSS. - ti. ⁴ B¹ - kāsē. ⁵ B¹
 ambapāṇam. ⁶ C² - im, B¹ - i. ⁷ C² - riyitta, C³ - riyitta, B¹ - ra-. ⁸ B¹
 imāsi. ⁹ C² - so-. ¹⁰ C³ - kammassa sarikkhako. C² - kammassa-ri. B¹ - sarikkhiko.
¹¹ B¹ - upa-
¹² B¹ - nānātoriyāni gahetvā pari-
 batthā. ¹³ B¹ - na. ¹⁴ B¹ - nappatto. ¹⁵ C² - manā, B¹ - atthāṇamāso tam.
¹⁶ B¹ - kūtthiyo, ¹⁷ B¹ - hi. ¹⁸ C² - nam, C³ - na. ¹⁹ C² - az.

appāṭetvā khādati, upaddhuposathassa nissandena¹ rattim
 rattim² yasaṃ anubhoti³ soḷasaḷasaṇṇātakiparivato⁴ [pari-
 vāreti⁵]. Tasmiṃ kāle Bārāṇasirājā kamesu dosam divā
 isipabbajjam pabbajitvā Adhogaṅgāya ramanīye bhūmippadesa
 pannaśālam kāretvā uñchācariyāya yāpento vihāsi. Ath' aka-
 divasaṃ tamhā ambavanā mahāghaṭappamāṇaṃ ambapakkam
 Gaṅgāya patitvā sotena vuyhamāṇaṃ tassa tāpasassa pari-
 bhogaṭṭhābhimukhaṃ āgami⁶, so mukhaṃ dhovanto tam
 majjhe nadiyā āgacchantam divā udakaṃ taranto gantvā
 ādāya assamapadam āharitvā ayyāgāre⁷ ṭhapetvā saṭṭhakeṇa⁸
 phāletvā yāpanamattaṃ khādितvā sesam kaḍalipannehi paṭicchā-
 detvā punappuna divase divase⁹ yāva parikkhaya¹⁰ khādi. Tasmiṃ
 pana khīne aññaṃ¹¹ phalāphalam khāditoṃ nāsakkhi, rasa-
 tanhāya bajjhitvā „tam eva ambapakkam khādissāmi¹²“ nadi-
 ttram¹³ gantvā nadiṃ olokeno „ambam alabbhitvā na uṭṭha-
 hissāmi¹⁴“ sannipphāṇaṃ katvā nisīdi. So tattha nirāhāro
 ekam pi divasaṃ dve pi tisi catupañceschadivasāni¹⁵ vātā-
 pena parisussanto olokeno nisīdi, atha sattuṃ divase nadi-
 devatā āvajjamānā tam kāraṇaṃ ūtvā „ayam tāpaso tanhāva-
 xiko hutvā sattaṃ nirāhāro Gaṅgaṃ olokeno pi nisīdi,¹⁶
 imassa ambapakkam adātuṃ¹⁷ na yuttam, alabbhanto marissati,
 dassāmi¹⁸ 'ssa¹⁹ 'ti āgantvā Gaṅgāya upari ākāse ṭhatvā tena
 saddhiṃ sallapaṇi paṭhamam gātham āha:

1. Kimchanda kimadhippāyo eko sammasi ghammani,

kim patthayāno kim esaṃ kena athena brāhmaṇā 'ti. 1. 25.

Tattha chanda tiḡṭṭhāyo, adhippāyo ti cittaṃ, sammasiṃ uccasi,
 ghammanitū gūḇe, esaṃ ti esaṃ, brāhmaṇā ti pabbajjantā tāpasaṃ
 āpatā, idam vuttam hoti brāhmaṇa tvaṃ kimadhippāyo kim cittaṃ kim
 patthento kim geyanto ken²⁰ athena imassaṃ Gaṅgāre Gaṅgaṃ olokeno
 nisīto ti.

¹ C² omite pana -- nissandena. ² B⁴ only one ratti. ³ C² -bhenti. ⁴ C² -ti.
⁵ B⁴ -si, C² parivāreti corr. to -kāreti. ⁶ B⁴ -māsi. ⁷ C² agga-. ⁸ C² only
 one di-. ⁹ C² -ā. ¹⁰ B⁴ -ru. ¹¹ B⁴ upaṭṭha-. ¹² C² dappi nīḷa divasāni.
¹³ C² -ā. ¹⁴ B⁴ tassā.

Tam sutvā tāpaso nava gāthā abhāsi:

2. Yathā mahā vāridhara kumbho supariṇāmavā
tathāpamaṃ ambapakkam vannaḡandharasuttamaṃ. 2.
3. Tam vuyhamānaṃ sotena disvā¹ amalamaḡḡhime
pāṇiṃ naṃ gaheṭvāna agyāyatanam āharitṃ. 3.
4. Tato kadalipattesu nikkhipitvā sayam aham
satthena naṃ vikappetvā khuppiṇāsaṃ² ahāsi me. 4.
5. So³ 'ham apetadaratho⁴ vyantibhūto dukhakkhamo
assādam nādhigacchāmi phalesv-aññesu keśuci⁵. 5.
6. Soseṭvā oṇṇa⁶ maraṇaṃ taṃ mamaṃ āvahissati
ambam y'assa⁷ phalaṃ sādum⁸ [yam uddharim⁹] vuyhamānaṃ
[udadhima¹⁰] mahannaṃva. 6.
7. Akkhātaṃ te mayā sabbam yasmā upavasāmo¹¹ aham,
rammaṃ pati nisinna¹² 'ami, puthulomāyuta puthū¹³. 7.
8. Tvaṃ ca kho me va akkhāhi attānaṃ apalāyini,
kā vā tvaṃ asi kalyāṇi, kissa vā tvaṃ samaḡḡhime. 8.
9. Roppapattapalimattḡhiva¹⁴ vyagghiva girisaṇṇjā
yā santi¹⁵ nariyo¹⁶ deveṇu devānaṃ paricūrikā 9.
10. Yā ca manussalokasmiṃ rūpeṃ¹⁷ aovāgatitḡhiyo¹⁸ —
rūpe te sadiṇi u¹⁹ atthi
deveṇu²⁰ gandhabbanussaloke²¹,
putḡhāsi me, cārupabbaṇṇi brāhṇi,
akkhāhi me nāmaṃ ca bandhave cā²² ti. 10.

Tatha vāridhara kumbho u udakagharo, supariṇāmavā u supari-
ṇāma²³, vannaḡandharasuttamaṃ u vannaḡandharasāraṇi amamaṃ, disvāna
ti disvā, amalamaḡḡhime ti ammalamaḡḡho, devatena āpanto ssaṃ āha,
pāṇiṃ naṃ gaheṭvā, agyāyatanam āharitṃ u sthāna agghatthasāṭhaṃ āharitṃ
vikappetvā u vicchodhitvā²⁴, vikappetvā ti pi pāṭho, khādin ti pāṭhasso,
abhāsi me ti tam jibhagge thaptemattam sva suttarasāhasanivāṭṭin²⁵ pharitvā

¹ C² -a. ² C² -pa. ³ C² -dharate. ⁴ C² -gi. ⁵ C² -aññesi oṇṇa, B² -seṭvā nana. ⁶ B² -assa. ⁷ C² -dhom. ⁸ C² -sam. ⁹ C² -sami. B² -samā. ¹⁰ B² -a. ¹¹ C² -pattimattḡhiva, B² rūpappettapattimattḡ. B² roppa-
mattapattimattḡhiva. ¹² C² -yasmā. ¹³ B² -nā. ¹⁴ B² rūpenāru. ¹⁵ C² -
devesi. ¹⁶ B² gandhabbaṇṇa. ¹⁷ B² -cārupabbaṇṇa. ¹⁸ C² chin-. ¹⁹ B² -oṇṇa-
baṇṇin.

mama khudāṇ ca pipasāṇ ca hari, apetadaratho ti vigatakhyaasattharatho,
 vuddhābhojanasā bhuttassa viya hi tassa tam sabbadarathasā apūhāri, vyanū-
 bhūto ti tassa ambapakkassa vīgataṇto jito, parikkāṇṇambapakkho hūtvā ti
 attho, dukkhakkhamo ti dukkhena sātuna kāyakkhamena.¹ eva cittaakkha-
 mena² ca samannāgato, adhūten³ kadallpanasiddiṇ phaleṇ parittakam pi⁴
 asadda⁵ niddhigacchāmi, sabbāmi⁶ jishāya (hapitamattāni tittā⁷ eva sampajja-
 nīti dipeti, soṇṇvā⁸ ti nīrāharatāya soṇṇvā⁹ sukkhāpetā, tam mama¹⁰ ti
 tam mama¹¹, yassa¹² ti yam aṇa, yam¹³ aṇuṇi attho, idam vuttam honti: yam
 phaleṇ mama sādun ahoṇi yam aham sambhū¹⁴ puthulendakakkhaṇḍha-
 sakkhāte mahapave vuyhamānaṇ tato uddhama uddharitū¹⁵ ambaṇi mama
 maraṇaṇ avahissasīti mañhāmi, mayham¹⁶ tam alabhamassa jettam na-ppa-
 vatthasatti, upavavāmiṇi khuppiṇasāhi upagato¹⁷ vassmi¹⁸, rammaṇ pati
 nisīno smīti ramaniyam nadim pati aham ulāmo, puthulomāyutā
 puthū ti ayam nadi puthulomehi macchehi kyūti, puthū ti vipulā, apī nāma
 me he sothi¹⁹ bhareyyā²⁰ ti adhippāyo, apalāyiniṇi apalāyivā mama sam-
 mukhe²¹ thāva ti devatāṇi āpatti, apalāyiniṇi²² pi pātho, palāparahite²³ ana-
 vaṇṇasīte ti attho, kīssa vā ti kīssa vā kīraṇā idhāgato sīti pucchati,
 rūppapattipalimattivā²⁴ ti sothopālmattakāraṇapattasādis²⁵, vy-
 agghivā²⁶ ti bhāṇissena taruṇeyyagghapotiṇ viya, devānaṇ ti channaṇ²⁷
 kāmāvacaradevānaṇ, jā ca manussasālokānaṇ ti yā ca manussaloke, rū-
 penanvāgatitthiyo²⁸ ti rūpena anvegatā²⁹ itthiyo, natthiṇi attano sam-
 bhāvenāya evam āha, tava rūpasādisāya nāma na bhavissāhaṇ ti hi 'ssa adhip-
 pāyo, gandhabhamanussaloke³⁰ ti mūlagandhabhāṇissatva³¹ gandhabbeṇ ca
 manussaloke³² ca, vīrupabbhāgiṇi vīruṇā pubbaṇḍena varalakkhupena³³
 samannāgato, nāmaṇ ca haṇḍhava cā³⁴ ti attano nāma puttāṇ ca haṇḍhava
 ca mayham akkhāhiṇi sadiṇ.

Tato³⁵ devatā attha gāthā abbhāsi:

11. Yam tvaṇ pati nisīno si-rammaṇ brāhmaṇa Kosikim
 sāham³⁶ bhūsalāyā vutthā³⁷ varavārivahoghasā. 11.
12. Nānāduṇṇagaoṇkiṇṇā babukā³⁸ girikandara
 mam³⁹ eva pamukhā honti, abhisandanti pavuso⁴⁰. 12.

¹ C² cittaakkhamena. ² B¹ adda pava. ³ C² B¹ -da. ⁴ B¹ adda me. ⁵ C²
 soṇṇvāṇā, B¹ soṇṇvā. ⁶ all three MSS asā. ⁷ C² me. ⁸ B¹ mama. ⁹
 C² omits yam. ¹⁰ B¹ -ra. ¹¹ B¹ -ritam. ¹² B¹ mayhe. ¹³ C² upā. ¹⁴ C²
 -mi. ¹⁵ B¹ -sothi. ¹⁶ B¹ samukkhā. ¹⁷ so B¹; B¹ apalāyiniṇi. C² apalā-
 yini, C² apalāyiniṇi. ¹⁸ B¹ samukkhā. ¹⁹ B¹ palāparahite. ²⁰ B¹ rūppapattipalimattivā, B¹ rūppe-
 pattipalimattivā. ²¹ C² -sam. B¹ -di, B¹ -al. ²² C² cha. ²³ B¹ -nūvā. ²⁴
 C² -ra. ²⁵ B¹ -khandhā. ²⁶ B¹ -een. ²⁷ B¹ urulā. ²⁸ B¹ add ā. ²⁹
 B¹ aham. ³⁰ B¹ vutthā, B¹ vutthā. ³¹ B¹ adda na. ³² B¹ -ee.

14. Atho bahū vanato 'dā' nīlavārivaṇḍharā
bahukā nāgavittodā abhisandanti vāriṇā. 13.
15. Tā ambajambulabujā nipā talā c' udumbarā²
bahūni phalajātāni āvaṇanti abhiṇḥaso. 14.
16. Yaṁ kiñci ubhatotṭre phalaṁ patati ambani
asamsayaṁ tam sotassa phalaṁ hoti vasānugaṁ. 15.
17. Etad aññāya medhavi puṭhupañña suṇohi me,
mā rocaya-m-abhisāṅgam paṭisedha janādhīpa. 16.
18. Na vāhaṁ³ vaddhavaṁ mañño yaṁ tvaṁ raṭṭhābhivaddhana
āceyyamāno⁴ rājasi maraṇaṁ abhikamkhaṣi. 17.
19. Tassa' jānanti pitaro gandhabbā ca sadevakkā
ye cāpi isayo loke saññatattā yassaṁsino,
asamsayaṁ te⁵ jānanti vaddhabhūtā' yassaṁsino ti. 18.

- Tadā Kevāliṇo ti yaṁ tvaṁ brāhmaṇa samusso Kevāligāṇṇo paṭit-
13 alamo, bhuvālayā vuttitā⁶ ti bhūso⁷ sandasoto⁸ āyā yassa chāḍhassa
taṁhiṇi addhivatthā, Udgatṭhakaśeṭṭhāvāṇiṇi attho, varavā⁹/vabhoghā¹⁰ ti
varavāṭṭhassa oghena samannāgata, pamukkhā¹¹ ti tā vuttappakārā gīṭṭandārā
mam pamukkhāṁ karonti, āhaṁ tīsaṁ pāmokkhā hoṇiṇi dasseti, ābhixandā-
cīṇi sandanti parivanti, teso āgantvā maṁ Kevāligāṇṇo parivanti attho,
20 vanatodā¹² ti na hevaṁ sandara va attha āho bahū vanatodā tamhā tamhā
vanamhā¹³ udakānti pi bahūni pavanti¹⁴, nīlavārivaṇḍharā ti maṇi-
vaṇṇena nīlena vāriṇa yutte udakakkhandhasaṁkhaṭe vaho dhārayantiyo, nāga-
vittodā ti nigāṇṇa vittakareṇa¹⁵ vanasamāhāreṇa¹⁶ udakena samannāgata,
vāriṇā ti =vāṇi hi bahuvachāyo maṁ vāriṇā va abhisandanti parivanti dasseti,
25 tā ti tā vadāyo, āvaṇanti ti etāni ambajāni ākādānti, sabbāni hi etāni
upayogattā parivattavāṇāni, attha =ā ti ti upayogabhoghāsamusso, āvaṇanti
imāni ambajāni tā vadāyo ārocchanti¹⁷ uparocchanti attho, evaṁ upaṇṇi
pama mama sotaro parivattitī addhippāyo, sotassa¹⁸ ti yaṁ ubhatotṭre jāta-
rukkehi phalaṁ mama ambani patati sabbāni tam-mama sotassa eva vasānugaṁ
30 hoti, ti attho ettha samsayaṁ ti, evaṁ ambapakkassa vadāsoṭena āgamaśākhāyā
kathesi, medhavi puṭhupañña¹⁹ ti ubhayaṁ āpāsoṁ eva, mā rocaya²⁰ ti
evaṁ saṁhābhisaṅgam na rocaya²¹, paṭisedha²² ti paṭisedha²³ na ti rajasoṁ
evadati, vaddhavaṁ ti paññavaddhavaṁ paññitthavaṁ, raṭṭhābhī-

¹ B⁴ dhanatodā, C² vanatodā, read vanat' odā or vanato 'dā'. ² B⁴ -lakamulū-
parā. ³ C² cāhaṁ. ⁴ B⁴ adda hutvā. ⁵ C² tattha. ⁶ B⁴ adda pi, C² vā. ⁷
B⁴ vāghabhūtā. ⁸ B⁴ vuttā. ⁹ C² bhūyo, B⁴ bhūso. ¹⁰ B⁴ -tana. ¹¹ C² -jā.
¹² C² vanamānā. ¹³ C² tīti. ¹⁴ B⁴ vittakareṇa, C² vittakareṇa. ¹⁵ B⁴
dhana-, C² adda =ā. ¹⁶ B⁴ ākādānti. ¹⁷ B⁴ rocatha. ¹⁸ B⁴ -dhehi.

vaddhañi¹ 'ti vutthaesa abhivadāhana, āsāyamañi² ti māhāsalāhitehi
 ājijanto³ vaddhanto⁴ taruno va hoti⁵ ti sūha, rājiañi⁶ tam āpatti, idam
 vuttam⁷ hoti: yam tasm uṭṭharatya susekamañi taruno va vamañi ambalobhena
 sutanañi abhikamkhañi na va aham tava⁸ pañḍitabhāvañi maññamāni, tassa⁹
 'ti yo puggalo tathavasāko hoti tassa tathāvasākaḥ¹⁰, pitaro ti samkhā-
 gata brahmana va vaddham kāmāvacaraḍeṇ¹¹ pañḍitabhā¹² va vuttapakāra dīha-
 rakkhantā¹³ āayo ca āsamsayam jānanti, ānaccariyam¹⁴ n' etam¹⁵ yam te lōdhimañto¹⁶
 jāneyyuh: aṇḍa nāma tathāvasāko ti¹⁷, tasm¹⁸ bhāsaṃbhānañi vacanañi eṭva¹⁹ yo
 pi tasm vaddhabhūta²⁰ paṇḍitum parivāṭhā²¹ te pi jānanti, pāpam²² karontassa
 hi tasm nāma n' atthi²³ tēpassa²⁴ samsāraṃ oppādeti²⁵ evam āha

Tato tāpaso catasso gāthā abhāsi:

19. Evañ viditvā vidā sabbadhammañ
 viddhamānañ cavanañ¹ jivitaṣṣā
 na cīyati² taṣṣa narassa pāpam
 sace na ceteti vadhāya taṣṣa. 19.
20. Isipugasamaññāte evañ lokya³ viditā satī⁴
 anariyaparisaṃbhāse pāpakammañ jigimsasi⁵. 20.
21. Sace ahañ marissāmi tīre te puthusaṣṣoṇi
 āsamsayañ aṣṭloko mayi pete⁶ āgamissati. 21.
22. Taṃhā hi pāpakam kammañ rakkhase⁷ eva⁸ samajjhimo
 mā tañ⁹ sabbo jano pacchā pakatthāsi¹⁰ mayi mate ti. 22.

Tatha evañ viditvā ti yathā aham āṇā¹ ca vuttesā² va jānāmi evañ
 jānitvā vuttesa, vidā ti vidāno, sabbadhammañ ti sabbam sūcariṭṭadhammañ,
 viddham³ ānucariṭṭam āi idha sabbadhamma ti adhi⁴putam. viddhammañ
 ti bhōgum, cavanañ ti vutthi, jivitaṣṣā⁵ ti āyuno, idam vuttam⁶ hoti: evam
 viditvā bhūtaṣa pañḍitassa sabbasūcariṭṭadhammañ jivitaṣṣa ca ānucariṭṭam jāna-
 taṣṣa āsāpasa narassa pāpam na cīyati na vaddhanti, sace narateti
 vadhāya taṣṣā⁷ ti⁸ samkhāma gataṣa parapuggalaṣa vadhāya na ceteti na
 kappeti, n' eva parapuggalañ vadhāya ceteti nāpi parivāṭhakañ nīreti⁹, āha
 ca kassaci vadhāya cetetva bōvataṃ ambupakkā¹⁰ ām¹¹ karā¹² ālagaṇa¹³ ālokañ
 ālōkito, tasm¹⁴ mayhañ kiñ nāma ālōkito¹⁵ parivāṭhā, isipugasamaññāte

¹ ? C² hā ar-, C³ ajijanto. ² C² va² janto. ³ B² adda idam. ⁴ C² .te. ⁵ B² hoti
 puna. ⁶ B² paṇḍitabhā. ⁷ C² -cārañ. ⁸ B² pāpakammañ. ⁹ añ three MSS.
 vacanañ. ¹⁰ C² nāriyati. B² nāriyyati. ¹¹ C² .a. ¹² B² viditā ti. ¹³ C²
 jigimsati, B² jigimsati. ¹⁴ B² mate. ¹⁵ B² evam. ¹⁶ C² -āṭṭhā, B² pakat-
 thāsi. ¹⁷ B² adda taṣṣa. ¹⁸ C² puggalañam pīṣa samsārañ vīkheṭti. ¹⁹ C²
 āsamsayañ karā. ²⁰ B² adda ālokañ.

ti lāṅganeva sutthā aññāse lāṅkhe sammata¹, evaṃ lokyā ti tvaṃ nāma
pāpapatāhanena lokassa hitā ti evaṃ vidhivā, satthi² satī³ sabbhāse uttama
ti ālapanam etam, anariyaparisaṃbhāse ti tassa jhānti pītaro ti ādikāya⁴
sundarāya paṭibhāseya samannāgate⁵, jigimsasitī⁶ mayi pāpo avijante pī⁷
mam⁸ paṭibhāseṇti maramāṇam⁹ ajjhupakkhaṇṇi ca suttam¹⁰ pāpakaṃmam
gavesaṇi uppādeṇ, tīre te ti tvaṃ tīre, pūkhūsaṇṇaṇṇi pūthulāya sūda-
rāya suviyā samannāgate¹¹, pāpā¹² ti āmbepakkam elabbhivā paralokāṇe gac-
cate ti attāho, pakatthasitī¹³ akkheḍi garahi nindī, paṇṇakāṇṇi¹⁴ pī pātho.

Tam sutvā devadhītā pañca gāthā abhāsī:

- 10 21. Aññātam etam avisayhasāhi,
attānaṃ ambaṇ ca dadāmi te tam
yo duccaje kāmagaṇe pahāya
santiṇ ca dhammaṃ ca adhiṭṭhito si. 23.
22. Yo hitvā pubbasamyogaṃ pacchā samyojanaṃ thito
15 adhammaṃ c' eva caratī pāpaṃ c' asā pavaddhati. 24.
23. Ehi, tam pāpayissāmi, kāmam¹⁵ appassuko bhava,
npanayāmi¹⁶ sītasmin, viharāhi anussuko. 25.
24. Tam puppharasamattēhi vakkhaṇgehi arindama,
koṇḍā mayūrā diviyā koyatthimadhusāliyā
25 kūjita hamsapūgehi kokil' ettha pabodhara. 26.
25. Amb' ettha vippasūnaggā palālakhalasannibhā
koṇḍāmbhasalaṇṇipā pakkatālavilambino ti. 27.

Tattha aññātametan ti garahā te bhāsiesseṇti vadante āmbepakkatthāya
vadaṇṇi etam ālapanam¹⁷ mayi sītam, avisayhasāhi¹⁸ rājino nāma dīnasaṃ
23 saṃvutthi¹⁹ tena uṇṇi ālapanā etam āha, attānaṃ ti tam ālāpita āmbaṇam
mayanti attānaṃ ca te dadāmi tad ca ambaṃ, kāmagaṇe ti kāmānanda-
saccattapattimāṇḍite vatthukāme, santiṇca dhammaṇḍarā²⁰ ti dussāyopasa-
mena²¹ santiṇasikkhāṇe elabbh' c' eva saccattadhammaṃ cā²² ti, adhiṭṭhito²³
yo²⁴ tvaṃ tvaṃ gūḇe upagato²⁵ etesu cā paṭiṭṭhito²⁶ sīti attāho, pubbasamyogaṃ
26 ti purimabandhanam, pacchāsamyojanaṃ ti pacchimabandhanam, idam vuttam
hoṇi, ambaṃ evam tapasa yo mahantaṃ rajjessitibhāvaṃ²⁷ pahāya amba-

¹ Bā sammata. ² Bā pati. ³ Bā pati. ⁴ Bā adda katha. ⁵ Bā -co. ⁶ Cā
jigimsasitī. Bā jigimsatī. ⁷ Bā adda evaṃ. ⁸ Bā caṇṇamaraṇam. ⁹ Cā -na.
Bā adda ca. ¹⁰ Bā mato. ¹¹ Cā pakāva-. Bā pakatthā-. ¹² Bā pakatvā-.
¹³ Bā komaṇ. ¹⁴ Bā upā-. ¹⁵ Bā adda mahāyānā. ¹⁶ Bā saṃvutthi. ¹⁷ Bā
dussāyopasaṃmena. ¹⁸ Cā su. ¹⁹ Cā rajjāṇi.

pakkhamatṭe caetanahāya haṃhittā vāṭāpaṇe aṇṇetvā naḍḍīre suseṣṣinā
 nisīdati so mahasamuddaṇṇe tathā vetaṇe sammādanapuggalasādhā, so puggalo
 caetanahāvaṇṇe adhammaṇṇe¹ eva carati caetanahāvaṇṇe kariyamāṇam piṇḍaṇ² e'
 ssaṇe pavaṇḍhatīti, itī so tāpaṇe parahatīti evaṇ ṇha, kīṃcāṇe appassukku
 bhavā³ 'ti vāṇṇe⁴ eva ambapakke uttālayo hohi⁵, ātāle ambavane etāṇi ti
 evaṇ vedanāṇe deṇṇe tāpaṇe ālīṇṇe⁶ uṇe nipajjāpetvā ikkhe pakkhaṇṇe⁷,
 tīṇṇaṇṇaṇṇe dībhāṇe ambavanāṇe dīṭṭe sakunasaḍḍaṇṇe ca etvā tāpaṇe
 ṇekkhaṇṇe⁸ ehi taṇ⁹ ti¹⁰ ṇha, yuppaharasaṇṇatṭhīti pappaharasehi matṭhe,
 vakkhaṇṇe¹¹ vakkhaṇṇe¹² sakunehi abhināḍḍiteṇ ti attho, itīti so sakunē
 ṇekkhaṇṇe koḇḇe ti idūṇe ṇha, tathā dīvyā¹³ ti dībhā¹⁴, koyaṭṭhimadḍhūṇi-
 tiyā¹⁵ ti koyaṭṭhakaṇṇe¹⁶ ca nāṃe evaṇṇasaḍḍikasaṇṇe¹⁷ ca etā dībhasaṇṇe
 ettha caetanāṇi deṇṇe, kūṭṭe¹⁸ haṇṇapūṇḍhe¹⁹ haṇṇapūṇḍhe²⁰ upaṇḍhā²¹
 vīṇasaṇṇaṇṇe²², kōḷḷe²³ pabodhāre ti ettha ambavane kōḷḷe
 vasaṇṇe²⁴ attāṇaṇe pabodhāṇe āpenti, ambetthā ti ambā ettha, vippa-
 sūnagga²⁵ ti phalaḍḍāreṇa nāḍḍumāṇasaḍḍe²⁶, paṭṭisaḍḍāreṇa²⁷ ti
 pappaharasaṇṇe²⁸ ālīṇṇaḍḍāreṇa²⁹, pakkhaṇṇe³⁰ ālīṇṇaḍḍāreṇa³¹ pakkhaṇṇe³²
 phalaḍḍāreṇa³³, evaṇṇe³⁴ vakkhaṇṇe³⁵ ca etvā atthīti ambavanāṇe vappeti.

Vannayitvā ca pana tāpaṇaṇṇe tathā otaretvā „Imasmiṇ
 ambavane ambāṇi khādanto attano taphaṇaṇṇe pūreḍḍitī³⁶ vatyā
 pakkāmi. Tāpaṇe ambāṇi khādītva taphaṇaṇṇe pūretvā vissamītva³⁷
 ambavane vicaranto taṇṇe petuṇṇe dukkhaṇṇe anubhavaṇṇe³⁸ dīṇvā
 kiṇci vattuṇṇe nāsakkhi, sūriye paṇ³⁹ attāṇaṇṇe⁴⁰ taṇṇe nātaka-
 parivāritāṇṇe dībhasaṇṇaṇṇe anubhavaṇṇaṇṇe dīṇvā tiṇṇe
 gāthā abhāsi:

28. Māli tīrīti kāyūri āṇḍaḍḍi candanussado
 rattināṇṇe tvaṇṇe paricāreṇe⁴¹ dīṇvā vedanāṇṇe. 28.
 29. Soḷa⁴² itthisaḍḍaṇṇe⁴³ yā te⁴⁴ mā⁴⁵ paricārikā,
 evaṇṇe mahānubhāve⁴⁶ si abbhato lomahaṇṇe⁴⁷. 29.
 30. Kīṇ kammaṇṇe akari pubbe pāpaṇṇe attadukkhāvaṇṇaṇṇe
 yaṇṇe karitvā⁴⁸ manussaṇṇe⁴⁹ piṭṭhimamaṇṇe⁵⁰ khādasīti. 30.

Tathā māli ti dībhamaḍḍāreṇa, tīrīti ti dībhavaṇṇaḍḍāreṇa⁵¹, kāyūri ti
 dībhāḍḍāreṇa⁵² paricāreṇa⁵³, āṇḍaḍḍi ti dībhāḍḍāreṇa⁵⁴ candanussado

¹ Bā kīṇṇaṇṇe. ² Bā hohi. ³ C¹ -ti. Bā -ti. ⁴ C¹ evaṇ. Bā taṇ. ⁵ Bā
 adde evaṇ. ⁶ C¹ dīvyā. ⁷ C¹ koyaṭṭhi. Bā koyaṭṭhi. ⁸ C¹ koyaṭṭhi. ⁹ Bā
 -sūṇṇe. ¹⁰ C¹ pak. ¹¹ C¹ -saṇṇaṇṇe, Bā saṇṇaṇṇe. ¹² Bā saṇṇaṇṇe.
 13. Bā saṇṇaṇṇe. ¹⁴ C¹ saṇṇaṇṇe. ¹⁵ Bā saṇṇaṇṇe. ¹⁶ Bā saṇṇaṇṇe.
 17. C¹ saṇṇaṇṇe. ¹⁸ C¹ saṇṇaṇṇe. ¹⁹ Bā saṇṇaṇṇe. ²⁰ Bā saṇṇaṇṇe.
 21. C¹ saṇṇaṇṇe. ²² C¹ saṇṇaṇṇe. ²³ Bā saṇṇaṇṇe. ²⁴ Bā saṇṇaṇṇe.

ti dībhacandanavallitto, parivārasāni indriyāni dībhacāryeṣu cāraṇi¹, divā ti
divā pona mahādukkhaṃ anubhūti, yā te mā-ti jā te ma, abbhūto ti
manussaloke abhūtapabbo, samahamāno ti ye tūh-pasāni teṣaṃ leṇāni
kamaṇi, pubbe ti purimabhāve, attadukkhaṇaṃ ti attano dukkhāraṇaṃ,
1 manussasā ti yam² manussaloke katva idāni attano piṭṭhimamsāni khādā-
sīti pucchati.

Peto taṃ saṃjānitvā „tumhe maṃ na³ saṃjānātha, ahaṃ
pana tumbhakaṃ parohito ahoṣiṃ, idam me rattiṃ ukkhānu-
bhavanam tumhe nissāya katassa upaḍḍhaposathassa nissan-
12 dena laddham, divā dukkhānubhavanam pana mayā katapā-
pass⁴ eva nissando⁵, ahaṃ hi tumhehi vinicchaye ṭhapito
kūṭattam karitvā laṅgaṇi gahetvā parapiṭṭhimamsiko hutvā
tassa divā katassa kammassa nissandena idam dukkham anu-
bhavāmiti“ vatvā yāthadvayam āha:

- 13 21. Ajjhenāni patiggayha kāmesu gatiṃto⁶ ahaṃ,
acariṃ dīgham addhānaṃ paresaṃ ahitā⁷ ahaṃ. 31.
22. Yo piṭṭhimamayo⁸ hoti evaṃ ukkacca khādati
yathāham ajja khādāmi piṭṭhimamsāni attano ti. 32.

Tattha ajjhenāni ti vedh-patiga-ryha⁹ ti patiggahetva adbhūtvā, acario
20 ti patipatti, ahitāryabho ti¹⁰ attanassāya ahaṃ, yo piṭṭhimamayo ti yo
puggalo paresaṃ piṭṭhimamsikkhāko piṇḍo hoti, ukkacca¹¹ ti ukkammi¹².

Idāni ca pana vatvā tāpasāṃ pucchati: „tumhe katham
idhāgatā“ ti. Tāpaso sabbam vitthārena kathesi. „Idāni pana
bhante idh¹³ eva vasasatha gamissathā“ ti. „Na vasissāmi,
25 assamapadam yeva gamissāmiti“. Peto „sādhu bhante, ahaṃ
vo¹⁴ nibaddham ambapakkena upatthahissāmiti“ vatvā attano
ānubhāvena assamapado yeva ofāretvā „anukkantantā idh¹⁵
eva vasathā“ ti patiṇṇaṃ gahetvā gato¹⁶. Teto patthāya
nibaddham ambapakkena upatthahi. Tāpaso taṃ paribhūḍanto
30 kasiyaparikaṣṇam jhānābhīṇam¹⁷ nibbattetva Brahmalo-
parāyaṇo ahoṣi.

¹ Bā-vicā. ² Bā-oniṭṭa yam. ³ C² maṃ naṃ, Bā-ma na. ⁴ Bā-ena. ⁵ Bā
giddhā. ⁶ Bā-ko. ⁷ Bā-adda ahitāya. ⁸ Bā-ukkanditā. ⁹ Bā-ye. ¹⁰ C²
onitā gato. ¹¹ Bā-.

S. upācāhānam i. d. ā. s. p. j. a. (Saccapariyosāno keci sotāpannā ahesuṃ, keci sakkadāgāmiṃso, keci anāgāramiṃso: „Tudā devatā” Uppalāsāpā ahoṣi, tāpaṇo ahaṃ evā” ‘U. KimchandaJātakaṃ.

2. Kumbhajātaka.

Ko pāturaṣṣīti. Idam S. J. v. Viśākhāya saṃhāyikā surā-
pāyikā¹ pañcasatā itthiyo ā. k. Sāvattthiyam kira surācchano ghottho²
tā pañcasatā itthiyo sāmikkāmaṃ cāpakkāraṇaṃ sikkhasuram paṭi-
yādetvā³ „cāpanaṃ kīṭṭissāmā” ‘ti saṃhāpi Viśākhāya saṃtikam gaṇṭhā⁴
„saṃhāyiko cāpanaṃ kīṭṭissāmā” ‘ti vatvā⁵ „ayam surācchano, ahaṃ
surāṇaṃ na pivissāmi” vutte „tomeṃ Saṃmāsambuddhassa dānaṃ
deṭṭha, mayam cāpanaṃ karissāmā” ‘ti āhamasu. „Sādhū” ‘ti saṃ-
paṭicchitvā⁶ tā⁷ oyyojetvā S-rāmā nimantāpetvā mahādāmaṃ datvā
bahuṃ⁸ gandhamālāṃ ādāya sūyanhasamāye dhammakathaṃ sotuṃ tāhi
parivāritā⁹ Jetavanam agamāsi. Tā paṇ¹⁰ itthiyo surā¹¹ pivissamā¹²
ta¹³ tāya saddhiṃ gaṇṭvā āvārakottṭhake thatvāpi¹⁴ surāṃ pīritvā va¹⁵
tāya saddhiṃ Satthu saṃtiṇaṃ agamāsu. Viśākhā S-rāmā vanditvā
ekamantaṃ nisīdi. Itarāsu ekaccā Satthu saṃtiṇe yeva naccāsu
ekaccā gāyāsu ekaccā hatthakukkucapādakukkucāni¹⁶ ekaccā
kaḷhaṃ akāsu. S. tāsaṃ saṃvegaṃ¹⁷ janantthāya¹⁸ bhaṇṇakelo-
mato ramāsu¹⁹ viṣajjasi, anāhārutimā²⁰ ahoṣi. Tā bhītā²¹ ahesuṃ
maraṇabhayaṭṭajjā, tena tāsaṃ surā jīr²². S. nāmapallamke
antarāhite²³ Sinerumiddhāni thatvā uppalomato ramāsu viṣajjasi,
candasahassuggamanā²⁴ viya ahoṣi. S. tattha phito va tāsaṃ saṃ-
vegajanantthāya.

Ko na hāsu kim ācādo vīcāsu pajjalite vatī, (Dhp. p. 144.)

andhakāreṇa onaddhā paṭṭipam na gavesathā ‘ti

maṃ gātham āhu. Gāthāpariyosāno tā pañcasatāpi sotāpattiṃhale
paṭiṭṭhahāsu. S. āganivā gandhakopicchāyāya Buddhāsaṃe nisīdi,
Atha naṃ Viśākhā vanditvā „bhante idam hīratappabhedanam surā-
pānam āhā kadā²⁵ uppuṇṇaṃ” ‘ti pucchī. So tassā ācikkhanto a. ā. 10

¹ B¹ devadhūti. ² B² surāpiti. ³ B³ saṃghoṭiṭhe. ⁴ B⁴ pati. ⁵ B⁵ vatvā. ⁶ C⁶ sam. ⁷ C⁷ su. ⁸ B⁸ vatī. ⁹ C⁹ sam. ¹⁰ C¹⁰ pivamānā, C¹¹ pivamānā corr. to pivamānā, B¹¹ pivamānā. ¹² B¹² ca. ¹³ B¹³ amite pi. ¹⁴ C¹⁴ ca-
pāde, B¹⁴ ca-pādakukkucāni. ¹⁵ C¹⁵ -ga, B¹⁵ -vega. ¹⁶ B¹⁶ janantthāya. ¹⁷ all
three MSS. -i. ¹⁸ B¹⁸ -sā. ¹⁹ C¹⁹ B¹⁹ bhī. ²⁰ C²⁰ al- corr. to bhī. ²¹ B²¹ jīr.
²² B²² -jīro. ²³ B²³ candasutiyasāhase. ²⁴ B²⁴ adda lūa.

A. B. Br. r. k. eko Kāsiratthavāsi¹ Soro nāma vanacarako
 bhaṇḍapariyesanattihāya Himavantaṃ agamāsi. Tatth' eko
 rukkhō uggaṇṭvā porisamatte thāne tiddhākappo ahosi, tassa
 tinnam kappānaṃ antare surācāṭṭippamāno² āvāto ahosi, so
 deve vassante udakena pūri³. Tam parivāretvā haritaki⁴
 āmalakī maricagaccho ca ahosi, tesam pakkāni phalāni⁵
 chijjivā⁶ patanti. Tassāvidūre sayañjāto⁷ va⁸ sāli. Tato
 suvā⁹ sālistāni āharitvā¹⁰ tasmiṃ rukkhē nisiditvā khādanti,
 tesam khādamanānaṃ patito¹¹ sāli pi taṇḍulāpi tattha patanti,
 itī tam¹² udakaṃ suriyātapena¹³ paccamānaṃ¹⁴ ṣaḷohita-
 vanṇaṃ¹⁵ ahosi. Nidāghasamaye pipāsitā sakunaganā¹⁶ taṃ
 pīvitvā mattā¹⁷ pativā¹⁸ rukkhamaḷe thokaṃ niddāyivā
 vikājamānā¹⁹ pakkamanti, rukkhasuṇakhamukkatādiso pi so²⁰
 eva nayo. Vanacarako taṃ diavā „sace idaṃ viṣaṃ bhaveyya
 ime māreyyuṃ²¹, ime pana thokaṃ niddāyivā yathāsukkaṃ
 gacchanti²², na idaṃ²³ viṣaṃ²⁴ ti²⁵ sayam pīvitvā matto hutvā
 māṃsaṃ²⁶ khādītukāmo ahosi, tato aggaṃ katvā²⁷ rukkhamaḷe
 patito²⁸ tittirakukkuṭādayo²⁹ māretvā māṃsaṃ aṅgāresu pacitvā
 ekena hatthena naccanto ekena māṃsaṃ³⁰ khādanto ekāha-
 dvīhaṃ tatth' eva ahosi. Tato pana avidūre eko Varuṇo
 nāma tāpaso vasati. Vanacarako aññadāpi³¹ tassa santikaṃ
 gacchati. Ath' assa utad ahosi: „idaṃ pānaṃ³² tāpasena
 saddhīm pīvissāmīti³³ so ekaṃ velunālikam³⁴ pūretvā pakka-
 mānsena saddhīm haritvā³⁵ paṇṇasālaṃ gantvā „bhante imaṃ

¹ so all three MSS. -i. ² B² samāli-. ³ B² pūrito. ⁴ B² harittaki. ⁵ C² e-
 vanti. ⁶ B² add tattha. ⁷ B² sayam jāto. ⁸ B² omīti na. ⁹ B² suvākā.
¹⁰ B² haritvā. ¹¹ C² -iāto, B² patito. ¹² C² tē, omītiṃ itī. ¹³ B² -yassanta-
 pena. ¹⁴ B² -na. ¹⁵ C² -saḷo-, B² [a-, B² -saḷo-. ¹⁶ B² -gaganavā. ¹⁷
 B² adda nperi, B² nparisakha. ¹⁸ C² pati-pativā. ¹⁹ C² ekaṃ. B² -vikaḷa-
 -mā. ²⁰ B² kījivā utthāya pakkaman ti in the place of y. x. ²¹ B²
 yidam. ²² B² adda tato thokaṃ gahetvā. ²³ B² māṃsādi, B² māṃsant. ²⁴
 B² adda tippalli, B² nallitvā. ²⁵ B² patita. ²⁶ C² tittira-, B² utthira-
 B² omīti na-. ²⁷ B² aññe āvase. ²⁸ C² pana. C² pana corr. to paṇṇaṃ, B²
 pipāṇaṃ. ²⁹ C² -nālikam, C² -nālikam corr. to -nālikam. ³⁰ B² gahetvā.

pāṇam¹ pivatthā² 'ti vatvā ubho pi māmsam khādanti³ pi-
viṃsu. Iti Surena ca Varuṇena ca dīṭṭhattā tassa pāṇassa
„surā⁴ ti ca „vāruni⁵“ ca nāmaṃ jātam. Te ubho pi „atthi⁶
esu⁷ upāyo⁸“ ti veḷunāḷiyo pūretvā kācenādāya⁹ paccantana-
garam gantvā „pānāgarikā¹⁰“ nāma āgatā¹¹ ti raṇṇo ārocāpesum.
Rājā pakkosāpesi, te tassa pāṇam npanesum, rājā dve tayo
vāre pivitvā majji, tassa tam¹² ekāhadvīhamattam eva ahosi.
Atha ne „aṇṇam pi atthīti¹³“ pucchī, „atthi devā¹⁴“ 'ti, „khiṇi¹⁵
ti, „Himavante devā¹⁶“ 'ti, „tena hi ānetthā¹⁷“ 'ti. Te gantvā¹⁸
ekadvevāre¹⁹ ānetvā „nibaddham²⁰“ gantum na sakkhissāmā²¹ 'ti 10
sambhāre sallakkhetvā tassa rekkhassa tacam ādim katvā
sabbasaambhāre²² parikkhipivā²³ nagare suram karimsu. Nāgarā
suram pivitvā pamādam āpannā duggatā ahesum, nagaram
suñṇam viya ahosi. Te pānāgarikā²⁴ tato palāyitvā Bārāṇasim
gantvā „pānāgarikā²⁵“ āgatā²⁶ ti raṇṇo ārocāpesum. Rājā 15
pakkosāpetvā paribbayaṃ adāsi, tatthāpi suram ākaṃsu, tam
pi nagaram tath' eva vinassi. Tato palāyitvā Sāketam²⁷ Sāke-
tato Sāvattihim agamimsu²⁸. Tadā Sāvattihiyam Sabbamitto
nāma rājā ahosi²⁹, so tesaṃ saṃgahaṃ katvā „kena vo
attho³⁰“ ti pucchitvā „sambhūramūtena c' eva sālipiṭṭhena³¹“ 20
pañcah' eva ca³² cāṭisatehūti³³ votte sabbaṃ dāpesi. Te pañ-
casu cāṭisatesu suram saṃthāpetvā³⁴ cāṭirakkhanatthāya³⁵ eke-
kāya cāṭiyā santike ekekam biḷalam³⁶ bandhumso, te³⁷ paccitvā³⁸
uttaranakāle³⁹ cāṭikucchiṃ paggharantaṃ suram pivitvā mattā
niddāyimsu⁴⁰, musikā āgantvā tesaṃ⁴¹ kaṇṇanāsikadāṭhikanam- 25
gutthe khādītva agamimsu⁴². „Biḷalā⁴³ suram pivitvā matā⁴⁴

¹ C¹ nam, C² nam corr. to pāṇam. ² B¹ saruṇo ti. ³ B¹ eko. ⁴ B¹ kājes.

⁵ B¹ pānāgarikā. ⁶ B¹ omits tam. ⁷ B¹ atthiṇatthīti. ⁸ C¹ āg-. ⁹ B¹ ekadvevāram. ¹⁰ B¹ nibaddham. ¹¹ B¹ -ram. ¹² B¹ pakkhi-. ¹³ B¹ pānāga-
gum. ¹⁴ C¹ -ko, C² -ko. B¹ pānāgarikā, B¹ pānkarikā. ¹⁵ C¹ -te, B¹ omits
āketam. ¹⁶ B¹ āg-. ¹⁷ B¹ hūti. ¹⁸ B¹ add ca. ¹⁹ C¹ pañcasameva, omittim
ca. C² pañcasameva ca, B¹ pañcahi, omittim eva ca. ²⁰ C¹ B¹ -santā-, B¹ add
mattā bhāyena. ²¹ B¹ -na-. ²² C¹ biḷā-, C² biḷā corr. to biḷā-, B¹ biḷaram.
B¹ biḷā te. ²³ C¹ paccitvā, B¹ paccitā, B¹ moḍḍitvā. ²⁴ B¹ uttarāma-,
B¹ uttarakāye. ²⁵ B¹ uttarāyam. ²⁶ B¹ ne-. ²⁷ āg-. ²⁸ B¹ rājā biḷā.

ti āyuttakapurisa raṇṇo ārocesuṃ. Rājā „visakārakā ete
 bhavissanti“ dvinnam pi janānam sāsāni chindāpesi, te „suram
 detha“, madhuram detha“¹ ‘ti vadentā’ va marimāṇā. Rājā
 te mārāpetvā „cāṭiyo bhindathā“² ‘ti āgāpesi. Bilālāpi³ surāya
 9 jinnāya oṭṭhabhivā kīlanta vicariṃso. Te divā raṇṇo āro-
 cesuṃ⁴. Rājā „sace viṣam assa ete mareyyuṃ, madhuren’
 eva’ bhavitabbam, pivissāma’ na“⁵ ‘ti nagaram alamkārapetvā’
 rājāgane maṇḍapam kāretvā⁶ „alamkatamaṇḍape samussita-
 setacchatto“⁷ rājapalladhe nisīdinvā amuccagana-parivato suram
 10 pātum ārabhi. Tada Sakko devarājā „ko nu kho māto-
 paṭṭhānādiṃ appamattā tīṇi sucaritādini pārenti“ lokam
 volokento⁸ tam rājānam suram pātum piṇṇam divā „sac’
 āyam suram pivissati sakala-Jambudīpe nassissati, yathā na
 pivati“⁹ tathā nam karissāmīti¹⁰ ekam surāṇṇam kumbham
 15 hatthatale ṭhapetvā brāhmaṇaveśenāgantvā raṇṇo sammū-
 khatthāne ākāse ṭhatvā „imaṃ kumbham kīṭṭha imaṃ kum-
 bham kīṭṭha“¹¹ ‘ti āha. Sabbamittarājā tam tathā vadantaṃ
 ākāse ṭhitam divā „kuto nu kho brāhmaṇo āgacchatīti“ tena
 saddhim sallapanto¹² tisso gāthā abhāsī:

- 16 1. Ko pātur aśi tidivā nabhambī
 obhāsayaṃ samvarinā saudinaṃ va,
 gattehi te raamiyo niccharanti
 sateratā¹³ vijju-r-iv’ antaṭikkhe. 38.
 2. So chinnavātam¹⁴ kamaśi aghamhī¹⁵,
 25 vehāsayaṃ gacchasi tiṭṭhasi ca,
 iddhi nu te vatthukatā¹⁶ subhavitā
 anaddhagūṇāṃ api¹⁷ devatānaṃ. 34.
 3. Vehāsayaṃ sammāmmūgaṇṇa¹⁸ tiṭṭhasi
 ‘kumbham kīṭṭhā’¹⁹ ‘ti yam etam attham

¹ Jde deva. ² Bde deva. ³ Bde virasenti. ⁴ Bde mā. ⁵ Bde hūks. ⁶ Bde
 -cāpesuṃ. ⁷ Cde -ramkenu. ⁸ Bde -mi. ⁹ Bde -karetvā. ¹⁰ Bde kārāpetvā. ¹¹
 Bde amūṭṭa sata. ¹² Bde olo. ¹³ Bde pivissati. ¹⁴ Bde -pento. ¹⁵ Jde -ri. ¹⁶
 Cde jhina. Bde channa. ¹⁷ Bde agghasati. ¹⁸ Cde -jhi. ¹⁹ Bde andhagnamasi.
²⁰ Cde santamamūp. C’ sathkamamūp. Bde sammāmmamūp.

ko vā tuvaṃ¹ kiassa vatāya² kumbho
akkhāhi me brāhmaṇa etam atthaṃ ti. 35.

Tatha ke pāturāṇā kuto pātubhū kuto āgato ahi attho, tiddhā
nabbambhū kīṃ Tāvattamāṭṭharāni āgatai idha nabbambhū akāse pākato jato
ahi pucchati, samvāro ti cattin, sateratā³ ti samānāṃkā⁴, so ti so tvaṃ. 5
chinnavāṭṭan ti valāhako pi itva vāṭṭa kamati, tassa pana so pi vāto ti
atthi, teṃ etam āha, kamassit parakkati, aghamhū⁵ appatighe akāse,
vāṭṭakā⁶ ti vāṭṭo vīya paṭṭhā vīya kati, anāḍḍagūṇā⁷ deva-
tānaṃ ti yā va padasā adbhūtaṃ agamane⁸ anadbhūtaṃ⁹ devānaṃ¹⁰ iddhi
yā apī¹¹ tava anbhūti ti pucchati, vāṭṭakāyaṃ samkammāgamā¹² ti
ikkāse pavattapadaḍḍhā¹³ patissa nissāya ca¹⁴ vāṭṭasā¹⁵, imassa ke vā
tūvaṃ¹⁶ ti iminā sambandho, etam vāṭṭamāno ke vā¹⁷ vāto ti attho, yaṃ
etamutthas ti yaṃ¹⁸ atthi¹⁹ vadasi imassa²⁰ kiassa vatāyaṃ ti iminā
sambandho, yaṃ etam kumbham kiṃātha²¹ ti vadasi²² kiassa vā to ayam kum-
bho ti attho. 12

Tato Sakko „tena hi suṇāhīti“ vatvā surāya dose das-
sento āha:

4. Na sappikumbho na pi telakumbho
na phānitaṇṇa na madhussaṃ kumbho,
kumbhessa vajjānī anappakānī,
dose hahā kumbhagata²³ suṇātha. 36. 19
5. Galeyya yaṃ²⁴ pītvā²⁵ pate papātaṃ
sobbhaṃ guhaṃ candaniyoligallāṃ²⁶
bahū pi bhūṇeyya abhojaneyyaṃ
tassā pannaṃ kumbhaṃ imaṃ kiṃātha. 37. 26
- a. Yaṃ²⁷ pītvā²⁸ cittaṃ²⁹ anesamāno
āhiṇḍati ga-r-iva bhakkhasā³⁰

¹ C¹ tvaṃ, B¹ tuṃ, ² C¹ vāya, C² vatāya, B¹ vatāyaṃ. ³ B¹ -ti-. ⁴ so C¹,
B¹ -mako. ⁵ B¹ aghasāni. ⁶ C¹ -thi. ⁷ C¹ -bhūṇāsepi, B¹ anantagūṇāsepi.
⁸ B¹ yā padasā adbhūtaṃ agamane, B¹ adbhūtaṃ agamane, ⁹ C¹ anadbhū-
taṃ, C² anadbhūtaṃ eva, to anadbhūtaṃ, B¹ anadbhūtaṃ, ¹⁰ C¹
devāna, B¹ devānaṃ. ¹¹ teṃ: so apī¹² B¹ iddhi ca pi kati. ¹² C¹ an-
kamamāgamā, B¹ anagūṇāgamā. ¹³ B¹ pavattapada, ¹⁴ B¹ outte ca
¹⁵ B¹ -vāṭṭi. ¹⁶ C¹ tvaṃ, ¹⁷ B¹ nāma. ¹⁸ B¹ parati. ¹⁹ B¹ vāto. ²⁰ B¹
imassa. ²¹ B¹ -ti. ²² B¹ -ghaṇṇa. ²³ C¹ galeyyaṃ, omitting yaṃ, B¹ galeyyaṃ,
omitting yaṃ. ²⁴ B¹ pītvā. ²⁵ C¹ -nāṇi. ²⁶ C¹ yaṃ. ²⁷ B¹ pītvā.
B¹ va pītvā. ²⁸ C¹ -amāni. ²⁹ C¹ -ghaṇṇa.

- anāthamāno¹ upagāti² naccati³
 tassā punnam kumbham imam kiṇātha. 38.
7. Yam⁴ ve⁵ pivitvā acelo va nago
 careyya gāme visikhantārāni
 sammūlharitto ativelasāyi⁶
 tassā punnam kumbham imam kiṇātha. 39.
8. Yam⁷ pitvā⁸ utthāya pavedhamāno
 sisā⁹ ca bāla¹⁰ ca parālayanto
 so naccati dārukaṭallako va etc. 40.
10. Yam¹¹ ve¹² pivitvā aggidaḍḍhā sayanti
 atho sigālehi pi¹³ khādītase
 bandham vadham bhogajānīm c¹⁴ upenti etc. 41.
10. Yam¹⁵ pitvā¹⁶ bhāseyya abhāsaneyyam
 sabhāyam āsino¹⁷ apetavatto
 sammakkhito vantagato vyasanno etc. 42.
11. Yam¹⁸ pitvā¹⁹ ukkattho āvilakkho²⁰
 mam²¹ eva sabhā puthavī²² madhe
 na me samo cāturato pi rājā etc. 43.
11. Mānātimānā²³ kalahāni²⁴ pesunāni²⁵
 dubbhānini²⁶ aggayini²⁷ palāyini²⁸
 corāna²⁹ dhuttānaṃ gati niketo etc. 44.
12. Iddhāni phittāni kulāni assu
 auekasāhassadhanāni³⁰ loke
 ucchinnadāyajjakatā³¹ imāya etc. 45.
12. Dhaṇṇam dhanaṃ rajataṃ jātarūpaṃ
 khettaṃ gavaṃ yutta viṇāsayanti
 ucchedanti vuttavataṃ³² kulānaṃ etc. 46.

¹ Bā adda va. ² Bā -giyati. ³ Bā adda ca. ⁴ C¹ yāho. ⁵ C² -asi. ⁶ C³ -
 ram. ⁷ Bā pivitvā. B² ve pivitvā. ⁸ Bā bālu. ⁹ C⁴ -lepihi. Bā atho piṅgalehi.
¹⁰ Bā yam ve pivitvā. ¹¹ C⁵ -si. Bā abhāsamāno. ¹² Bā ve pivitvā. adding
 bhāseyya. ¹³ Bā -si. ¹⁴ Bā -gatha-. ¹⁵ Bā mūpūmāno. ¹⁶ C⁶ -kalahā. ¹⁷
 Bā parasihi. B² pesuni. ¹⁸ All three MSS. -nam. ¹⁹ C⁷ -sāhassadhanāni.
 C⁸ -sāhassadhanāni. B² -sahāni. dhanāni. B³ -sāhassadhanāni. ²⁰ Bā
 vuttatam.

15. Yañ ce pītvā¹ dīttarūpo va² poṣo
akkosati pītarañ mātarāñ ca
sasum pi³ gañheyya atho pi suṇhañ etc. 47.
16. Yañ ce pītvā⁴ dīttarūpā va nāri
akkosati sasurañ sāmikañ ca
dāsam pi gañhe paricārakam pi etc. 48.
17. Yañ ce pītvāna⁵ kañheyya poṣo
dhamme iṭṭhañ samānañ⁶ brāhmaṇaṇaṃ vā
gaṇḍaṇa apāyam pi⁷ tatonidānaṇaṃ etc. 49.
18. Yañ ce pītvā⁸ dūccaritaṇaṃ caranti
kāyena vācāya ca cetasaṃ ca
nirayaṇaṃ vajanti⁹ dūccaritaṇaṃ caritvā etc. 50.
19. Yañ yācamānā¹⁰ na labhanti poṭṭhe
bahum hiraṇṇaṃ pi pariccajantā
so taṃ pītvā alikaṃ bhāṇāti etc. 51.
20. Yañ pītvā¹¹ pesane pesiyanta¹²
accāyike karantiyamhi jāto¹³
attham pi so na ppajānāti vutto etc. 52.
21. Hiramanāpi ahirakabhāvaṃ
pātumkaronti¹⁴ madirāya¹⁵ mattā,
dhīrāpi santā bahukaṃ bhāṇanti etc. 53.
22. Yañ ce¹⁶ pītvā¹⁷ ekathūpā¹⁸ sayanti
anāsakā¹⁹ thandiladakkhaṇe²⁰
dubbhāṇiyam āyasaṇṇaṃ²¹ e²² upenti etc. 54.
23. Yañ ce pītvā²³ pattakkhandhā [sayanti]
gāvo kūṭahatā-r-iva²⁴

¹ Bā yam ve pītvā. ² Bā ca. ³ Bā sasurampi. ⁴ Bā yam ve pītvā. ⁵ Cā -da. ⁶ Bā -yanti. ⁷ so añi thess MSS. ⁸ Cā yā yācamānā, Cā yā yācamānā, Bā yam yācamānā. ⁹ so Bā; Cā yam yācamānā. ¹⁰ Cā yācamānā, Bā yācamānā, Bā yācamānā. ¹¹ Bā -to. ¹² Cā -pāṇi. ¹³ Bā madirāya. ¹⁴ Bā yam ve. ¹⁵ añi thess MSS. pītvā. ¹⁶ Bā -thūpā. ¹⁷ Bā -anā. ¹⁸ Cā -ya, Bā -yā. ¹⁹ Cā -kka, Bā āyasaṇṇaṃ. ²⁰ Bā yam ve pītvā. ²¹ Bā -āyasaṇṇaṃ.

na hi vāruniyā vego¹
nareṇa susaho-r-iva². 55.

24. Yaṁ manussā vivajjenti³
sappaṁ ghoravisaṁ⁴ iva⁵
taṁ loka viṇasamānaṁ
ko naro pātun arahati. 56.
25. Yaṁ ce pivtvā⁶ Andhakaveṇhuputtā⁷
samuddatīre paricārayanta
upakkamuṁ musalehi⁸ aññamaññaṁ etc. 57.

26. Yaṁ ce pītvā⁹ pubbadevā pamattā
tidivā cutā sāsatiyā samāyā
taṁ tādissaṁ majjimaṁ imaṁ nīratthakaṁ
jānaṁ mahārāja kathaṁ pipeyya¹⁰. 58.
27. Na imasmi kumbhasmiṁ¹¹ dadhī vā madhuraṁ vā
evaṁ abhiññāya kīṇāhi rāja.
evaṁ hi maṁkumbhagatā mayā te,
akkhātārūpaṁ tava Sabbamittā¹² 'ti. 59.

Tatha vajjanti ādīnā, paṭeyyā 'ti gacchanto paḍa paḍa pari-
vatteyya¹³, yaṁ pītvā¹⁴ pāta ti yaṁ pītvā pāteyya, soḍḍhaṇ ti āvāṇa,
29. candanīyolaḍḍhaṇ ti vandanaḥ¹⁵ ex olḍḍhaṇ¹⁶ ex, ahhojaneyyaṇ ti
bhujjitaṇ ayuttam, anussamāno ti anissaro, gorivā 'ti gūḇa viya, bhakkha-
sātīti¹⁷ purāṇasasāṇhādako¹⁸, yathā so tatha tatha bhakkhaṇ¹⁹ sampari-
yesanto āhijjati²⁰ evaṁ āhijjati attho, anāthamaṇa ti viṇasavāyo anātho
viya, upasāya²¹ aññāṇaṁ gāyantaṁ dīvā upagantvā vā²² gāyati, acelo vā 'ti
25. aselaḥ viya, viṇḍhaṇtārāṇiṇi anaravithiā, ativeṇasāyīti²³ aticraṇ²⁴
pi niddhaṇ akkamaṇa, ativeṇasāyīti pi pātho, ativeṇasāyīti hutvā cāreyyā 'ti attho,
dārakaṭṭhako vā 'ti dārakaṭṭhantārūpakam viya, bhogaññāṇaṇṇaṇiṇi
bhogaññāṇaṇi ex upenti pāṇṭipātādiniṇi kaṭṭa dandapīṭṭhā dhanajāniṇi ex aññāṇ
c' eva²⁵ vadhaḇandhaḇidukkaḇaṇ pāpūṇantīni attho, vāntagato ti attano²⁶

¹ B¹ samvego. ² B² narakasasāḇhoriva. ³ B³ -jjanti. ⁴ B⁴ ghoraviri-. ⁵ C⁵ zita, C⁶ mīta, B⁶ -vīsamiva. ⁶ B⁷ yaṁ ce pivtvā. ⁷ C⁸ -khaṇṇa-, C⁹ -ka-
vāṇa-, B⁸ -khaṇṇa-. ⁸ ex all three MSS. for musale or -lehi⁸. ⁹ B⁹ pivv-.
¹⁰ B¹⁰ na imasmi kumbhaṇi, C¹⁰ na imasmi-. read n' imasmi kumbha. ¹¹
B¹¹ paripateyya. ¹² C¹² pītvā, B¹² pītvā. ¹³ B¹³ -yāḇ. ¹⁴ C¹⁴ ol-. ¹⁵ C¹⁵ -
sātīti. ¹⁶ C¹⁶ purāṇasaj-. ¹⁷ B¹⁷ -ā. ¹⁸ B¹⁸ omits ā-. ¹⁹ B¹⁹ omits ex. ²⁰
C²⁰ -sātīti. ²¹ B²¹ ativeṇatārūpaṇ. ²² C²² aññāṇa-. ²³ C²³ -nā.

varasamāso gato, vyasamāso¹ ti vyasamāpanno, vasaṇo² ti pi pāṭho, tamāso
 vanto caṇṇo³ ti attho, nikkattho ti ayam mahāyodhako⁴, mayā sadiso atthi
 etam akkhaṇagato hūvā, eviḷakkho ti rattakkho, sabhā pathavīti sabhā
 pāṭhavi, sabhā pathavīti ti pāṭho, cāturasanto ti caravamuddantāya⁵ patha-
 vīya⁶ lasaro, mānāsimānā ti mānāsihā, saṅgapaṇo pi so⁷ eva hāyo, gattī
 nipphatū⁸, niketo ti nivāso, tassā punṇa ti yā evatūpā tassā punṇa⁹
 yattha vīnasavyantūti yam māsāya patiha pasthūti evam bahūni pi dhaṇḍā-
 diṣṭapoteyyam¹⁰ uṇṇenti kapaṇā¹¹ hanti, iddhānti samiddhānti¹², phirānti
 vatthalamakkhābandhi¹³ papphānti, ucchinnadāyajjakatānti ucchinnā-
 dāyajjānti uddhāntānti kātānti¹⁴, dittarūpo ti gabbharūpo¹⁵, ganheyyā ti
 bharijassādhāya¹⁶ ālissavassena batthena ganheyya, dāsaṃpi gāṇhe ti attano
 dāsaṃ pi ālissavassena sāmiko me ti ganheyya, piṭṭvānā ti piṭṭivā, dū-
 caritānā caritā¹⁷ ti etam tīhi dvārā diṇṇā diṇṇānti pi ākusalā hāva, yam
 yāsamānā ti yam piṭṭam pūṭhe etāso apirantāso, bahūni hiraṇḍam piṭṭe-
 jantāpi musāvāṇam karoti¹⁸ yāsamānā na labhanti, piṭṭā¹⁹ ti piṭṭiā gūṭho
 hāyapajūṇānti vatto ti hāyā²⁰ atthena²¹ gāṇhe²² vatto vāṇasena daggahānti²³
 taṇ²⁴ attham²⁵ na jānti, hirimānāpi²⁶ hīyutānti²⁷ pi, ekathūpā²⁸ ti
 ekkarajātaka vīya bhajjocchā²⁹ sadhūni akāsi³⁰ hūvā, anisakā ti nikkhā³¹,
 thapūṭṭi adukkhaṇavyāsa³² ti bhūṇiyam bhūṇiṇāvyāsa³³ ayanti, vyasakkaṇ³⁴
 ti garaham, pattaḷakkhandhi ti pattaḷakkhandhā, kūṭahatā³⁵ ti girāya had-
 dhama kūṭena hātā³⁶ gāve vīya³⁷, yathā³⁸ ti³⁹ tīpam akkhānti⁴⁰ piṇḍeṇ apī-
 ventīti ayanti tathā sapenti⁴¹ attho, ghuravissammi⁴² ti⁴³ ghuravissam-
 vīya, vīsaṇamānā⁴⁴ ti vīsaṇānā, Andhakavāṇapūṭṭā⁴⁵ ti dāsaṇṭhika-
 tāpā, upakkāman ti pakkāman, pūṭṭadāsa⁴⁶ ti Asurā, tīṭṭe⁴⁷ ti Tāra-
 thāṇadāsa⁴⁸, sāṇṭi⁴⁹ ti sāṇṭi⁵⁰ diḷḷayukalāhena⁵¹ nīceṇamā⁵²
 davalā⁵³ ti attho, samāyā ti sadhūni samsamāyā⁵⁴, jātān ti evam ā-
 rathāhān⁵⁵ etā⁵⁶ ti jāntā: tumhādiso paṇḍitapariso katham piṇḍe⁵⁷, kum-
 bhagatā mayā⁵⁸ ti kumbhagatā mayā⁵⁹ ayam eva tā pāṭho, akkhānti-
 rūpan ti saṅhāro akkhānti.

Tam evvā rājā surāya ādinavaṃ jātā⁶⁰ tottho Sakkaṇṇa so
 thutim karento dve gāthā abhāsi:

¹ C² vyasamāso. ² B² vīghaṇo, C² vasaṇo. ³ C² osanto. ⁴ B² -yodhako. ⁵ C²
 -tā. B² cāturasamuddantā. ⁶ C² sabhapa-. ⁷ C² B² nibhatti. ⁸ yā evatūpā tassā
 punṇaṇi wāṇam in C². ⁹ C² yamūḍi-. ¹⁰ all three MSS. -ni. ¹¹ C² -dāḷā.
¹² B² -kīrāpappahānti. ¹³ C² repeat kātānti. ¹⁴ B² dippata-. B² dappatā-.
¹⁵ B² -jyā-. ¹⁶ B² piṭṭivā vā. ¹⁷ B² tenarhānti. ¹⁸ C² -tā. ¹⁹ C² nam.
²⁰ C² omits attham. ²¹ C² -thūpa, B² -thūpā. ²² B² -ena. ²³ C² nira-
 pūṭṭā. ²⁴ B² -enyan. ²⁵ C² ku-. B² kūṭahatā. ²⁶ B² hāyā. ²⁷ B² omits
 vīya. ²⁸ B² omits tā. ²⁹ B² omits tathā -- it. ³⁰ B² -sāmāntā. ³¹ C²
 -venmā-. C² -venhā-. B² -venhā-. ³² C² -ka. ³³ B² -ti. ³⁴ B² -kūḷhavana.
³⁵ C² -kūḷhamaṇḍi. B² nīceṇamā. ³⁶ C² -to. ³⁷ C² -jānti. ³⁸ C² parān.
³⁹ B² gīve-. ⁴⁰ B² -māyā. ⁴¹ B² -gatā mayā. ⁴² C² add dāṇā.

20. Na me pitā vā athavāpi mātā
etādisā yādisako tuvaṃ eṭ,
hitānukampi paramatthakāmo
20 'ham karissam vacanam tav' ajja. 60.

21. Dadāmi te gāṃavarāni pañca
dāsīsatam satta gavaṃ satāni
ājaññayutte ca rathe dasā ime,
ācariyo hosi mam' atthakāmo ti. 61.

Tattha gāṃavarānti kāmāṇa ācariyassa nāma ācariyabhāṇa' (edh-
10 tabbo evhvacchāre satasāsasattihānako toyhāni pañca gāme dadāmiṭi vadati,
dasā ime ti dasā¹ ime purato (hito kāmānāvicitтарыhe² dassento ovam' āha.

Tam utvā Sakko devadattaabhāvaṃ dassetvā attānaṃ
jānāpento ākāse thatvā dve gāthā abbhāsi:

22. Tav' eva dāsīsatam utthi rāja³,
gāṃā ca gāvo ca tav' eva honti,
ājaññayuttā ca rathā tav' eva,
Sakko 'ham asemi tīdasānam indo. 62.

23. Mahāśadanam sappipāyākam bhūñja,
khādassu⁴ ce⁵ tvaṃ madhunā apūpe⁶,
20 evaṃ tuvaṃ⁷ dhammarato janinda
anindito saggam upeli thānaṃ ti. 63.

Tattha evaṃ tuvaṃ⁸ dhammarato ti evaṃ tvaṃ nānaggarassan-
kkojanam bhūñjato sappipāyākam⁹ tvaṃ dhammaratō pahāya tīvdhammarita-
dhammo¹⁰ rato kutvā kenaci anindito saggatthānam¹¹ upeliṭi¹².

24. Iti Sakko tassa ovādam datvā saggatthānam eva gato.
So pi suram apivtvā surābhājanāni bhindāpetvā sīlam samā-
dāya dānam datvā saggapārāyano ahosi, Jambudīpe pi anukka-
mena surāpānaṃ vopullappattam jātam.

S. i. d. ā. j. 4. „Tadā rājā Anando ahosi, Sakko aham evā¹³ 'ti.

25. Kumbhājātakam.

¹ Iti ime dasa. ² Iti - ite rathe. ³ C¹ = rājā. ⁴ C¹ = dassa. ⁵ so all three MSS.
for ca? ⁶ Iti apūpe. ⁷ C¹ = evaṃ. ⁸ Iti - nma. ⁹ C¹ = nā. ¹⁰ C¹ = hīti. Iti upeli.

3. Jayaddisajātaka.

Ciraṣṣam¹ vata me ti. Idam S. J. v. mātipesaka-
bhikkhū² ā. k. Paccuppannavatthū³ Sāmājātaka yaithussadisam.
Tadā pana S. „porāyakapanditā kaṭṭhannamā⁴ setaccattam⁵ pahāya
mātipitara poseṣun⁶ ti vatā ā. ā. i.

Aṭṭe⁷ Kampillarattho Uttarapañcalanagare Pañcālo
nāma rājā ahoṣi. Tassa aggamahesi gaḍḍham paṭilabbhivā
puttaṃ vijāyi. Tassā purimabbhava ekā sapattikā⁸ kuḍḍitvā
„tuyham jātaṃ pajam khādītum samatthā bhavissāmi⁹“ pa-
thanam thapetva yakkhini ahoṣi. Sā tadā okāsaṃ jahlitvā¹⁰ so
tassā passantiyā va¹¹ tam allamāṃsapesivannaṃ kumārakaṃ¹²
gahetvā murumurā¹³ ti khādītva pakkāmi. Punavāre¹⁴ pi tatth¹⁵
eva akāsi. Tatiyavāre pana tassā sūtiḥaram pavāṭṭhakāle
gehaṃ parivāretvā gāḥam¹⁶ āraḍḍham ākaṃsu. Vijātudivase
yakkhini āgantvā puna dārakaṃ gahesi¹⁷. Devī „yakkhini¹⁸“
mahāsaddam akāsi. Avodhahatthā purisā āgantvā deviyā
dinnasaññāya¹⁹ yakkhiniṃ anubandhiṃsu. Sā khādītum okā-
saṃ alabhaṃti palāyitvā udakaniddhamanaṃ pāvisi. Dārako
māṭusaññāya²⁰ tassā thenaṃ²¹ mukkena gaṇhi, sā puttasiṃhaṃ
uppādetvā susānaṃ gantvā dārakaṃ pāsāvalene²² katvā²³ paṭi-
jaggi. Ath’ assa amukkamena vaddhamānassa²⁴ manussamaṃ-
sam āharitvā adāsi, obho pi manussamāṃsam khādītva vasiṃsu.
Dārako attano manussabhāvaṃ na jānāti. „yakkhini²⁵putto
‘smi²⁶“ saññāya²⁷ attabhāvaṃ jahitvā antaradhāyītum na
sakkoti. Ath’ assa sā antaradhāyitvā²⁸ ekam mūlaṃ adāsi,
So mālānabbhāveṇa antaradhāyitvā²⁹ manussamāṃsam khādanto
vicarati. Yakkhini Vessavanamahārājassa veyyāvaccatthāya
gatā³⁰ tattli³¹ eva kālam akāsi. Devī pi catutthe³² vāre aññāhi

3. Cfr. Cariyāp. p. 99. ¹ C¹ -ssa. ² B¹ mātu. ³ B¹ adda āra. ⁴ B¹ anāṭṭa
kā. ⁵ B¹ khavayyanti. ⁶ B¹ ga. ⁷ B¹ -raṇ. ⁸ B¹ murumurā. ⁹ C¹ muru
ceṭṭi tā anāṭṭanā. ¹⁰ B¹ dūtṭhakkā. ¹¹ B¹ dūtṭham. ¹² B¹ agga. ¹³ B¹
dinnāya aa. ¹⁴ C¹ dījāḍḍhāññāya. ¹⁵ B¹ mātā ti saññāya. ¹⁶ B¹ thāṇāṃ ¹⁷
B¹ -leṇa. ¹⁸ B¹ hapetva. ¹⁹ B¹ thapetva. ²⁰ C¹ saññāya. ²¹ B¹ -ya. ²² B¹
gantvā ²³ B¹ -a.

- puttam vijāyi, so yakkhiniyā matattā¹ ārogo² ahoṣi³, tassa paccāmittam yakkhimim jinitvā jātattā Jayaddisakumāro ti⁴ nāman akāmsu⁵. So vayappatto sabbasippe⁶ nipphattim patvā chattam ussāpetvā rajjam⁷ anusāsi. Tada Bō, tassa
- 8 aggamahesiya⁸ kucchimim⁹ nibbatti, Alinasattukumāro di¹⁰ssa nāman karimsu. So vayappatto ugghitasabbhasippo uparkjā ahoṣi. So pi¹¹ yakkhiniputto aparabhāgo pamādena tam mūlam nāsetvā antaradhāyitum asakkento dissamānarūpo va susāne manussamahesam khādati. Manussa tam diavā bhita
- 10 āgantvā rañño upakkosimsu¹² „deva eko yakkho dissamānarūpo¹³“ susāne manussamahesam khādati, so anukkamena nagaram pavisitvā manusse māretvā khādissati, tam gāhāpetum¹⁴ vattasiti¹⁵. Rāja „sādhā“¹⁶ ti patissutvā „ganhathā¹⁷“ nan¹⁸ ti ānāpesi. Balakāyo gantvā susānam parivāretvā atthāsi.
- 12 Yakkhiniputto naggo uggarūpo¹⁹ maranabhayabhīto viravanto manussānam antaram²⁰ pakkhandi. Manussa „yakkho“ ti maranabhayabhīta dvidhā bhijjimsu. So pi tato palāyitvā araṇṇam pāvisi, na puna manussapatham āgañchi²¹. So ekam mahāvattaniṣṭavim²² nissāya maggapaṭipannesu manussesu
- 20 ekekaṃ gahetvā araṇṇam pavisitvā māretvā khādanto ekaamim nigrodharukkhamūle vāsam kappesi. Ath²³ eko satthavāha-brāhmaṇo atavipālānam sahassam datvā pañcahi sakatasatchi tam maggam paṭipajji. Manussayakkho viravanto pakkhandi. Bhīta manussa ure nīpajjimsu. So brāhmaṇam gahetvā palā-
- 22 yanto khāgūnā²⁴ viddho atavipālesu anubandhantesu brāhmaṇam chaddetvā²⁵ gantvā attano vasanarukkhamūle nīpajji. Tassa tattha nīpannessa suttame divase Jayaddisarājā migavam²⁶ ānāpetvā nagarā nikkhami. Tam²⁷ nagarā nikkhamattam

¹ Bō matattā, Bō vattattā. ² Bō a-. ³ Bō -atti. ⁴ Bō tassa. ⁵ Bō karimsu.
⁶ Bō -āsi. ⁷ Bō -am. ⁸ Bō -imhi. ⁹ Bō caḍḍa pi. ¹⁰ Bō āroci. ¹¹ Cō
 -rūpeta. ¹² Bō -sa-. ¹³ Bō -hā-. ¹⁴ Bō atthāgatarū-. ¹⁵ Bō ugga-. ¹⁶ Bō
 -re. ¹⁷ Cō āgañji, Bō āgañchi. ¹⁸ Cō -etyam, Bō -vi, Bō mahātarim. ¹⁹
 Bō add paḍe. ²⁰ Cō -ja-, Bō -thaṇ-. ²¹ Bō add vadhāya. ²² Cō -nan.

eva¹ Takkasīla-vāsi² Nando nāma mātīposakabrāhmaṇo³ catasso
satārāhā gāthā ādāya āgantvā⁴ addasa, Rājā nivattitvā⁵
„suññasāmiti“⁶ tassa nivāsageham⁷ dāpetvā nigavaṃ gantvā⁸
„yassa passena“⁹ migo palāyati tass’ eva¹⁰ glvā¹¹ ti āha. Ath’
eko pasadamigo utthahitvā rañño abhinukham gantvā palāyi.¹²
Amaceā parihāsaṃ karissu. Rājā khaggaṃ gahetvā taṃ
anubandhitvā tiyojanamatthake patvā¹³ khaggena paharitvā dve
khandāni kāce katvā¹⁴ āgacchanto manussayakkhassa nisin-
natthānaṃ¹⁵ patvā dabbatinesu nisīditvā thokaṃ vissamitvā¹⁶
gantvā ārabhi. Atha naṃ so utthāya „tiṭṭha kulin gacchasi,¹⁷
bhakkho me si“¹⁸ ti¹⁹ hatthe gahetvā paṭhamā gāthā āha:

1. Cirassaṃ vata me²⁰ udapādi aṇṇa
bhakkho mahā sattamibhattakāle²¹,
kuto si ko vāsi tad imha brūhi,
ācikkha jātīm vidito²² yathāsīti. 64.

Tattha bhakkho mahā ti mahābhakkho, sattamibhattakāle²³ ti
pāṭipadato paṭṭhāya nirāhāssa sattamiyaṃ bhattakāle, kuto si ti kuto gato si.

Rājā yakkhaṃ dievā bhito ārukkhambhaṃ²⁴ patvā²⁵ palā-
yitvā nāsakkhi, dhītīm pana paccapaṭṭhāpetvā²⁶ dutiyaṃ
gāthā āha:

2. Pañcālarājā migavaṃ pavuttho²⁷
Jayaddiso nāma yadi-asuto te
carāmi kacchāni²⁸ vanāni cāhaṃ,
pasadam²⁹ jmaṃ khāda, maṃ aṇṇa meṇcā³⁰ ti. 65.

Tattha migavaṃ pavuttho³¹ ti migavaddhāya³² rajjā nikkhanto, 28
kacchāni³³ pabbatāni³⁴ ti³⁵.

¹ Bā mīkantaṃvā. ² all three MSS. -ī. ³ Bā mānā-. ⁴ Bā adda tam. ⁵
Bā nivāsaṃ-. ⁶ Cā passava. ⁷ Cā add āh. ⁸ Bā gantvā. ⁹ Bā kījensādāya,
Bā kījensādāya. ¹⁰ Bā āganna-. ¹¹ Bā si me. ¹² Cā omit ti. ¹³ so all
three MSS. for cirassa te me? ¹⁴ Bā -me-. ¹⁵ Cā -vāhito, Bā sīditvā. ¹⁶
Cā Brukathena, Bā arukhammaṃ. ¹⁷ Bā kati. ¹⁸ Bā pavitho, ¹⁹ Bā ga-
-²⁰ Cā vāsi-. ²¹ Bā migavaddhāya. ²² Bā paccapaṭṭhāpāni, adding pasadamā
sarabhamigam.

Taṃ sutvā yakkho tatiyaṃ gātham āha:

1. Seṇ' eva tvaṃ paṇḍeī' sassaṃāno¹,
mam' esa bhakkho pasad' āyam' vadasi,
taṃ khādiyānam² pasadam dighaṇḍam³

5 khādissam⁴ pacchā, na vilāpakālo⁵ ti. 66.

Taṃha seṇa+ī¹ ti mama santaken' eva, paṇḍeī² =oharasi³ attamaṃ
vikkinasi, sassaṃāno⁴ ti himsaṃāno⁵, taṃ khādiyānam⁶ ti taṃ paṭha-
maṃ⁷ khāditi⁸, pasadam ti pāsadaṃgataṃ, dighaṇḍam⁹ ti ghaṭṭakāma
'am¹⁰, khādissam¹¹ ti tamā etam pacchā khādissam, na vilāpakālo ti
19 mā vīlapi¹² nāyam vilāpakālo ti vadasi.

Taṃ sutvā rājā Nandabrahmānaṃ saritvā cututtham
gātham āha:

4. Na c' atthi makkho mama nikkayena
gantvāna paccāgamanāya¹ paṇḍe²
10 taṃ samgaruṇ³ brāhmaṇassa-ppadāya⁴
saccānurakkhi punar āvajjissu ti. 67.

Taṃha na varitūti na¹ c' eva mayham, nikkayena viṇṇayena² makkho
atthi, gantvāna ti evam sante aṃe imam nigam³ khāditi⁴ mama negaram
gantvā paṇḍe⁵ ti⁶ paṇḍe⁷ yeva xiv tava pāṭiṇaakāle paccāgamanāyāya⁸
10 paṭiṇāṃ paṇḍe⁹ ti adhippāya, taṃ samgaruṇ¹⁰ ti mayā dhanu te dassamiti
brāhmaṇassa sadigara¹¹ kate, taṃ tava dāṭṭe imam mayā vuttam saccam
anurakkhanto etam puna āvajjissam¹² attā.

Taṃ sutvā yakkho pañcamam gātham āha:

1. Kiṃ kammajātaṃ anutappaṃ taṃ¹
15 pattaṃ samīpaṃ maraṇassa rājā²,
Acikkha me taṃ, apī sakkunemu
anujānitum āgamanāya paṇḍe³ ti. 68.

¹ Bā paṇḍeī. ² C² sassaṃāno. ³ Bā sayamāno. ⁴ C² pāsadaṃgataṃ. ⁵ Bā pāsadaṃgataṃ,
read pāsadaṃ, omitting yam? ⁶ Bā -na. ⁷ Bā ji-; C² tam dighaccham? ⁸
Bā -dissam. ⁹ Bā -ā. ¹⁰ Bā paṭiṇā. ¹¹ C² Bā -ā. ¹² C² sassaṃāno, Bā sa-
yamāno. ¹³ Bā vīlapiyamāno. ¹⁴ Bā -ā. ¹⁵ Bā pāsadaṃgataṃ. ¹⁶ Bā si.
¹⁷ C² vilāpa, Bā lapī. ¹⁸ Bā pacchā. ¹⁹ C² paṭha. ²⁰ Bā sakkha-. ²¹ Bā
-pāsadaṃgataṃ. ²² Bā sa. ²³ Bā pi na ti in the place of -ā. ²⁴ Bā
nigamanāyā. ²⁵ C² paṇḍe, C² pāsadaṃ. ²⁶ C² an, C² omise ti. ²⁷ Bā
paṇḍe. ²⁸ Bā paṇḍe. ²⁹ Bā tvaṃ. ³⁰ C² Bā rājā.

Tattha kammameta kammajetaṃ, anutappatī¹ antutappā, patteṃ
 ti upagataṃ, aṭṭi sakkusomā² ti aṭṭi nāma tam tava sakkāraṇaṃ sutvā pāto
 va āgamanāya tam anojāntuṃ sakkusippama³ ti anta.

Rājā tam kāravaṃ kathento chaṭṭhaṃ gātham āha:

e. Katā mayā⁴ brāhmaṇassa dhanāsā⁵,

taṃ saṃgaram⁶ paṭimokkham⁷ na muttam,

taṃ saṃgaram⁸ brāhmaṇassa-ppadāya⁹

saccānurakkhī punar āvajjissā¹⁰ ti. 69.

Tattha paṭimokkham na muttam ti catasso satārāḥ gāthā sutvā
 dhamo te dāsaṃti¹¹ paṭṭhāya mayā attan paṭimokkheṭvā thepitaṃ na pana 18
 muttam dhanassa adhinetti.

Tam sutvā yakkho sattamaṃ gātham āha:

e. Yā te katā brāhmaṇassa dhanāsā¹²

taṃ saṃgaram¹³ paṭimokkham¹⁴ na mottam,

taṃ saṃgaram¹⁵ brāhmaṇassa-ppadāya¹⁶

saccānurakkhī punar āvajjissā¹⁷ ti. 70.

Tattha punarāvajjissā¹⁸ ti puna āgacchessu¹⁹.

Evaṃ cā pana vatvā rājānaṃ viassaṃjesi. So tena viassaṃ-
 jhe „tvam mā cintaya²⁰, aham pāto va āgamiṣāmi²¹“ vatvā
 magganimittānī sallakkhanto attano balakāyaṃ upagantvā²²
 halaparivuto nagaraṃ pavisitvā Nandabrāhmaṇaṃ pakkosā-
 petvā mahārāho āsano nisīdāpetvā tā gāthā sutvā cattāri
 sahaṣṣāni datvā yānaṃ āropetvā „imam Takkaṣilaṃ eva
 nethā²³“ ti manusse pēsetvā²⁴ brāhmaṇaṃ uyyojetvā²⁵ dutiyadivase
 paṭigantukāmo hutvā puttaṃ āmantetvā anusāsi.

Tam aññamaṃ dipento S. dve gāthā abhāsī:

e. Mutto ca me purisādassa²⁶ luggā

gantvā sakam nandiraṃ kāmakāmi

¹ Bē tappatī. ² Bē mahā. ³ Cē -sa, mād: -passe-dhānāṇā? ⁴ Bē vatvā.

⁵ Bē -atā. ⁶ Bē -saṃgaramppadāya. ⁷ Cē -jheṇu. ⁸ Cē -sa. ⁹ Bē -amakkam.

¹⁰ Cē -jheṇu, Cē āropitvā, Bē āvajjissu. ¹¹ Cē -jassu, Bē panarājassu. ¹²

Cē āgacchessu. ¹³ Bē -sa. ¹⁴ Cē datā. ¹⁵ Cē uyyadetā, Cē uyyadetvā,

Bē uyyetā. ¹⁶ Cē purisādassa.

tañ sadgaram¹ brāhmanassa-ppadāya²

āmantayī puttāñ Aññasattum³ : 71.

4. Aji⁴ eva rajjāñ abhisecayassu.

dhammañ cara⁵ sara⁶ paresu cāpi.

8. adhammakāro te māhu rañño.

gacchām⁷ ahañ porisādassa hatte⁸ ti. 72.

Tattha Aññasattum³ ti āmantamāsaṃ kumārāhañ⁴ Pālyān⁵ paññā Aññasattum³ ti likhitaṃ, aḷḷeva rajjāñ ti putta rajjāñ te dāmañ eva aji⁴ eva muddhañ abhisekāñ abhisecayassu⁶, hatte⁸ ti ty-ante⁷ sūtikā ti attho.

10. Tam autvā kumāro dasamañ gātham āha :

10. Kiñ kamma kuhhañ tava deva pāde

nārādhayīm, tad icchāmi sotum

yam aji⁴ rajjāñhi udassaye¹¹ tavañ¹²,

rajjāñ pi n¹³ iccheyyāñ¹⁴ tayā vinā ahañ ti. 73.

12. Tattha kuhhañ ti āramā, yamaḷḷa ti yena autvācchātene¹¹ kammā aji⁴ mātā rajjāñhi itam udassaye¹² nayaḷḷapeñ¹³ tam me icchāha, ahañ hi¹⁴ tayā vinā rajjāñ pi na icchāmi attho.

Tam autvā rājā anantaram gātham āha :

11. Na kammañ¹⁵ vā¹⁶ vacasā va¹⁷ tāta

aparādh¹⁸ ito¹⁹ hañ tuyhañ²⁰ sarāmi,

sandhiñ ca²¹ katvā purisādakena

saccānurakkhī pun²² ahañ²³ gamīssāñ ti. 74.

12. Tattha aparādhite¹⁵ ti aparādhāñ¹⁶ ito. tuyhañ ti¹⁷ tava sūtikāñ¹⁸, itam vuttam hoti: tāta ahañ ito tava kammāto +ā vacasāto +ā kiñci¹⁹ mātā appāyāñ aparādhāñ²⁰ na sarāmiñ, sandhiñca katvā ti mātā puna m-

¹ Bā sūtikā. ² Bā -pāssa sampadāya. ³ Bā āmantayissam. ⁴ Bā cara. ⁵ Bā sara. ⁶ Cā hatte. Bā hante. Bā dassu sante. ⁷ Bā allama. ⁸ Bā -ram. ⁹ Cā pālyāñ, Cā pālyāñ. ¹⁰ Cā āññasattāñ, Bā arindassittāñ, Bā āññasattāñ. ¹¹ Cā abhisekā abhisekā, Cā abhisekāñ abhisekācayāñ, Bā abhisekāñ abhisecayāñ, Bā abhisecayāñ. ¹² Bā hante, Bā sante. ¹³ Cā hante. Cā sūtikā ti spānta. ¹⁴ Bā udi-. ¹⁵ Cā itam. Cā itā. ¹⁶ Cā na iccheyya. ¹⁷ Cā -dhāñ, Bā -dhammā. ¹⁸ Bā nayaḷḷapeñ, Cā nayaḷḷapeñ. ¹⁹ Bā ahaññi. ²⁰ Bā -mātā. ²¹ vā wanting to all three MSS. ²² Bā ca. ²³ Cā sara. ²⁴ Bā yanturiyāñ in the place of hañ tuyhañ. ²⁵ Bā sandhiñca. ²⁶ Cā punāhañ, Bā punāra. ²⁷ Bā hanturiyāñ in the place of tayhanti. ²⁸ Bā -ti-. ²⁹ Bā sūtikā tava sūtikāñ.

gavam¹ gatem² vko yakkho khādesamiti³ ganhi⁴ aññāha⁵ brahmanassa dhamma-
katham⁶ sutta⁷ tassa sakkāram⁸ katvā evā⁹ tava pāṭarāsakāle¹⁰ igamissamiti¹¹ tena
porisādasena¹² sādhihi¹³ katvā¹⁴ igato¹⁵ tasmā¹⁶ tam¹⁷ saccaṇḍa¹⁸ anurakkhanto¹⁹ pana
tathā gamissamiti²⁰ itam²¹ tallehi²² kīrehi²³ vadanti.

Tam²⁴ sutvā²⁵ kumāro²⁶ gātham²⁷ āha²⁸:

12. Aham²⁹ gamissāmi³⁰, idh³¹ evā³² bohi,
n³³ atthi³⁴ tato³⁵ jīvato³⁶ vippamokkho,
sace³⁷ tuvaṃ³⁸ gacchasi³⁹ yeva⁴⁰ rājā⁴¹
aham⁴² pi⁴³ gacchāmi⁴⁴, obho⁴⁵ na⁴⁶ homā⁴⁷ 'ti. 75.

Tathā⁴⁸ idheva⁴⁹ 'ti⁵⁰ tasm⁵¹ idh⁵² evā⁵³ bohi, tato⁵⁴ ti⁵⁵ tassa⁵⁶ sandhā⁵⁷ jivantasā⁵⁸ 10
mokkho⁵⁹ nāma⁶⁰ n⁶¹ atthi⁶², ubbo⁶³ ti⁶⁴ evam⁶⁵ sutte⁶⁶ ubbo⁶⁷ pi⁶⁸ na⁶⁹ bhavissima⁷⁰.

Tam⁷¹ sutvā⁷² rājā⁷³ gātham⁷⁴ āha⁷⁵:

13. Addhā⁷⁶ hi⁷⁷ tāta⁷⁸ satāṇ⁷⁹ esa⁸⁰ dhammo,
maraṇā⁸¹ ca⁸² me⁸³ dukkhatarāṃ⁸⁴ tad⁸⁵ assa⁸⁶
kammāsapādo⁸⁷ tam⁸⁸ yadā⁸⁹ pacitvā⁹⁰
pasayha⁹¹ khāde⁹² hitarukkhasūle⁹³ ti. 76.

Tassa⁹⁴ attho⁹⁵: addhā⁹⁶ esa⁹⁷ tāta⁹⁸ satāṇaṃ⁹⁹ paṇḍitaṇaṃ¹⁰⁰ dhammo¹⁰¹ sabhāve
yuttāṃ¹⁰² itam¹⁰³ vadasi¹⁰⁴, api¹⁰⁵ ta¹⁰⁶ kho¹⁰⁷ pana¹⁰⁸ mayhaṃ¹⁰⁹ maraṇato¹¹⁰ p¹¹¹ etaṃ¹¹² dukkha-
tarāṃ¹¹³ assa¹¹⁴ yadā¹¹⁵ tam¹¹⁶ so¹¹⁷ kammāsapādo¹¹⁸ hitarukkhasūle¹¹⁹ ti¹²⁰ dukkhamukkha-
sūle¹²¹ hita¹²² pacitvā¹²³ pasayha¹²⁴ balakkāreṇa¹²⁵ khādeyya¹²⁶ 'ti. 20

Tam¹²⁷ sutvā¹²⁸ kumāro¹²⁹ gātham¹³⁰ āha¹³¹:

14. Pāṇena¹³² te¹³³ pāṇam¹³⁴ aham¹³⁵ nimissam¹³⁶,
mā¹³⁷ tvaṃ¹³⁸ agā¹³⁹ porisādasā¹⁴⁰ āatte¹⁴¹,
evaṃ¹⁴² ca¹⁴³ te¹⁴⁴ pāṇam¹⁴⁵ aham¹⁴⁶ nimissam¹⁴⁷,
tasmā¹⁴⁸ matam¹⁴⁹ jivitasā¹⁵⁰ vaṇnemiti¹⁵¹. 77.

25

Tathā¹⁵² nimissam¹⁵³ ti¹⁵⁴ aham¹⁵⁵ idh¹⁵⁶ evā¹⁵⁷ tava¹⁵⁸ pāṇena¹⁵⁹ mama¹⁶⁰ pāṇato¹⁶¹ pari-
saṇṇesam¹⁶², tasmā¹⁶³ ti¹⁶⁴ yasmā¹⁶⁵ etaṃ¹⁶⁶ pāṇam¹⁶⁷ tava¹⁶⁸ pāṇenāhaṃ¹⁶⁹ nimissam¹⁷⁰ tasmā¹⁷¹

¹ B² - vadhamvassam. ² C³ saddhiṃ, B⁴ saddhiṃ soccam. ³ B⁴ - vaimi. ⁴ C² -
vram. ⁵ C² amiti ubbo ti evam⁶ sante. ⁶ C² antanasa. ⁷ B⁴ tavassa. ⁸ B⁴
pasayha. ⁹ so C². ¹⁰ C² hitarukkha-, B⁴ bhādirukkha-, B⁴ idirukkha-. ¹¹ Idh
add¹² ekamvassam. ¹² B⁴ - dāsi. ¹³ B⁴ metam. ¹⁴ C² hitarukkhamūle, B⁴
bhādirukkhamūle. ¹⁵ C² tinarukkha-, B⁴ dukkhamukkhamukkhamūle. ¹⁶ B⁴
bhātivā. ¹⁷ B⁴ omiṭṭa pa-. ¹⁸ B⁴ ānta. ¹⁹ B⁴ etāṇa. ²⁰ B⁴ - ceyyam. ²¹ C²
yatasmā, B⁴ amiti ti yasmā. ²² C² omiṭṭa tasmā.

tava jivitaṃ aṇḍāya maṃsaṃ maraṇā¹ vāyasaṃ, maraṇaṃ eta vācā² loṭhānā³ ethe.

Tam sutvā rājā puttassa laladū⁴ jānanto „sādhu tāta, gacchā⁵ tī sampatjochi. So mātāpitāro vanditvā nagarā⁶ nikkhami.

Tam attham pakāseṃto S, upadābhagātham āhu.

12. Tava havo⁷ dhitimā rājanatto

vandittha⁸ mātuc ca pituc ca pāde tī.

Tattha pāde tī pāde vanditvā nikkhamo tī ethe.

13. Ath⁹ aṇṇa mātāpitāro pi bhaginī pi bhariyāpi amaccā-
janāpi¹⁰ saddhīm yeva¹¹ nikkhamimān. So nagarā nikkhamitvā
pitaram maggaṃ pucchitvā suttu vavattapetvā¹² asāṇam
ovādam dātvā asambhito kesarusso viya maggaṃ ācayha
yakkhāvāsam¹³ pāyāsi. Tam gacchantam disvā mātā saka-
14 bhāvena sūthātum¹⁴ asakkonti pathaviyaṃ papati¹⁵. Pūā
bāhā paggayha mahantena saddamā kandati.

Tam pi attham pakāseṃto S.

15. Dukkhi¹⁶ aṇṇa mātā nipati¹⁷ pathavyā.

pit¹⁸ aṇṇa paggayha bhujānā kandati 78.

16. upadābhagātham sutvā tassa pitāra payuttamā¹⁹ lāsāsam²⁰ mātābhagi-
nibhariyāhi²¹ katam²² saccakīriyaṃ pakāseṃto aparāpi catasso
gāthā abhāsi:

17. Tam gacchantam²³ tāva²⁴ pitā viditvā

purummukho vandati pajjāli²⁵ so:

18. Soma ca rājā Varuṇo ca rājā

Pajāpati candimā sūriyo ca²⁶ —

etehi gutto puriśādakambā

anvāṇāto²⁷ suttā pucchā²⁸ tāta, 79.

¹ B⁴ maraṇ. ² B⁴ omits maraṇameva vācāmi. ³ B⁴ phalaṇ. ⁴ C⁴ bhā-.

⁵ C⁴ -vā, B⁴ -vā. ⁶ B⁴ -parijānāpi. ⁷ B⁴ āvā. ⁸ C⁴ B⁴ -ta, C⁴ -ta corr. to -tta-3. ⁹ B⁴ yakkha-. ¹⁰ B⁴ asambhāretum. ¹¹ B⁴ pati. ¹² C⁴ -vā, B⁴ -ti.

¹³ C⁴ -sa, B⁴ asambhādam, B⁴ asambhāda. ¹⁴ B⁴ mātā, C⁴ -yā, C⁴ mātā-
yāya. ¹⁵ C⁴ katā, C⁴ katā corr. to katam. ¹⁶ C⁴ -ti. ¹⁷ C⁴ -vā. ¹⁸ C⁴ -

ca. ¹⁹ as all three MSS. ²⁰ B⁴ sufficient.

17. Yam Daṇḍakāraṇṇagatassa¹ mātā
 Rāmāss² akā³ sotthānān⁴ sugatā⁵
 taṁ to⁶ āhān⁷ sotthānān⁸ karuṁi,
 etena sacceṇa sarantu devā,
 anuññāto⁹ sotthi pacceti¹⁰ putta¹¹. 80.
18. Avī ralu pi manopadosaṁ
 mīhaṁ sara jātum Alīnasatto¹²,
 etena sacceṇa sarantu devā,
 anuññāto¹³ sotthi pacceti¹⁴ bhātā¹⁵. 81.
19. Yaṁā ca me anadhimāno¹⁶ si¹⁷ sānū
 na cāpi me manasā appiyo si,
 etena sacceṇa sarantu devā,
 anuññāto¹⁸ sotthi pacceti¹⁹ sānūti, 82.

Tattha parammukko ti ayam me pūto parammukko pacceti¹ taṁ
 viditā², pañjaili³ samūhi⁴ kile āraṇi añjaili⁵ thapetvā vandeti devatā na-
 maseṇa, purisāḍakamhā⁶ 'u purisāḍakassa⁷ santikā tena anuññāto sotthiṇi
 pacceti⁸, Rāmāssakā⁹ 'u Rāmāssā¹⁰ akā¹¹, eko kira Rāma¹² sacceti¹³ Rāmo
 nama mātuposso¹⁴ mātupitaro¹⁵ paṭijagganto¹⁶ vohāra¹⁷thāya gato Daṇḍakāraṇṇo
 vāṭṭo Kumbhavatinagara¹⁸ gatto¹⁹ hetaviddhena²⁰ varoṇa²¹ sakkāra²²tho viṇḍāya-
 māno mātupitunnān²³ gūṇa²⁴ sari, aṭṭha²⁵ nam mātupa²⁶thānadharmassa²⁷ balena²⁸
 devatā²⁹ sotthiṇi³⁰ aneyitvā³¹ mātū³² adāmaṇ, taṁ kīraṇa³³ suttasena³⁴ āharitvā³⁵ evaṁ
 tho, sotthānān³⁶ ti sotthānān³⁷ pūna³⁸ kilekpi³⁹ devatā⁴⁰ kaṭṭima⁴¹ mātupa⁴²thānaṁ
 nissāya⁴³ nibhattatā⁴⁴ pūna⁴⁵ mātū⁴⁶ akā⁴⁷ti⁴⁸ vuttam, taṁ⁴⁹ ya⁵⁰ aha⁵¹ ti aha⁵² pi te
 tath⁵³ eva⁵⁴ sotthānān⁵⁵ kīraṇa⁵⁶, mātū⁵⁷ nissāya⁵⁸ tath⁵⁹ eva⁶⁰ sotthānān⁶¹ hont⁶² 'u
 aṭṭho, aṭṭha⁶³ va⁶⁴ kīraṇā⁶⁵ iṇḍhān⁶⁶, etena⁶⁷ sacceṇi⁶⁸ 'u⁶⁹ aha⁷⁰ devatā⁷¹ tassa⁷²
 sotthiṇi⁷³ kīlābhāro⁷⁴ saro⁷⁵ etena⁷⁶ sacceṇa⁷⁷ mātupitunnān⁷⁸ saro⁷⁹ devā, Rāmāss
 vā⁸⁰ taṁ pi⁸¹ āhānā⁸² manā⁸³ dāssenti⁸⁴ 'u⁸⁵ aṭṭho, anuññāto⁸⁶ ti⁸⁷ purisāḍakā⁸⁸ pacceti⁸⁹
 'u⁹⁰ anuññāto⁹¹ devatānaṁ⁹² ānubhāva⁹³ sotthiṇi⁹⁴ paṭijagganto⁹⁵ putta⁹⁶ ti⁹⁷ videti,
 jātumā⁹⁸ līnasatto⁹⁹ 'u¹⁰⁰ jāro¹⁰¹ Alīnasatto¹⁰² manā¹⁰³ bhāṭika¹⁰⁴ āhānā¹⁰⁵ samu¹⁰⁶kkā
 vā¹⁰⁷ parammukko¹⁰⁸ vā¹⁰⁹ manopadosaṁ¹¹⁰ na¹¹¹ saronti, na¹¹² me¹¹³ samūhi¹¹⁴ manopadosa¹¹⁵ kata-
 pubba¹¹⁶ pi¹¹⁷, evaṁ¹¹⁸ eṇa¹¹⁹ kaṇṭṭhā¹²⁰ sacceṇa¹²¹ akā¹²², yaṁā¹²³ ca¹²⁴ me¹²⁵ anadhimāno

¹ B¹ -kīraṇāno. ² B² akā, B³ akā, ³ B⁴ sugatto, B⁵ sugatto. ⁴ B⁶ bhānti.
⁵ so all three MSS. ⁶ B⁷ muḍḍeti. ⁷ C⁸ putta. ⁸ C⁹ jīmāḍa, B¹⁰ jātumā-
 alīnasatto. ⁹ B¹¹ -to. ¹⁰ B¹² muḍḍeti, C¹³ pañjaili. ¹¹ C¹⁴ hont. ¹² B¹⁵ -mano.
¹³ B¹⁶ pi. ¹⁴ B¹⁷ muḍḍeti. ¹⁵ B¹⁸ add¹⁹ mātupitaro vanditvā pacceti²⁰ ti²¹ etena
 taṁ parammukko pacceti²² taṁ²³ devatā²⁴ in the place of taṁ videti. ¹⁶
 B²⁵ muḍḍeti. ¹⁷ B²⁶ -kīlā. ¹⁸ so all three MSS. ¹⁹ B²⁷ mātū-. ²⁰ B²⁸ -tu.
²¹ B²⁹ -kīraṇāno. ²² B³⁰ phalena. ²³ B³¹ vā-. ²⁴ B³² add²⁵ taṁ. ²⁵ B³³ kīraṇā-
 na. ²⁶ B³⁴ taṁeva²⁷ sotthānān. ²⁷ B³⁵ tathā, ²⁸ B³⁶ mātupitunnān. ²⁹ all
 three MSS. -l. ³⁰ C³⁷ jātumāḍa, B³⁸ jātumāḍaḍḍeti. ³¹ B³⁹ add⁴⁰ etena.
³² C⁴¹ kīlā, B⁴² s⁴³ jātumāḍa, B⁴⁴ alīna. ³³ B⁴⁵ ti.

* i sāmaṭi mama eṇi Aññasattu¹ yaṇṇu taṇṇu adbhutaṇṇo² maṇṇ³ adbhavaṇṇa⁴ arakkhamitvā⁵ aññam maṇṇa na parhesi⁶; na eṇi me maṇṇa appiyo eṭṭi mayham pi ca⁷ maṇṇaṇṇu tvaṇṇ⁸ appiyo na hoṇi, aññamaññam piyaṇṇa⁹ na mayan ti evaṇṇa aṇṇa appamañṇaṇṇi saccaṇṇa aññāsi.

9 Kumāro pi¹⁰ pitaraṇṇa akkhātannayena yakkhāvāsamaggaṇṇa paṭi-
pajji. Yakkho pi¹¹ „khattiyā nāma bahumāyā honti, ko jānāti
kiṃ bhavissatīti“ rukkham abhirūhitvā raṇṇo āgamanam¹²
olokento nisīdi. So kumāraṇṇa āgacchantaṇṇa diavā „pitaraṇṇa
nivattetvā“¹³ putto āgato bhavissati¹⁴, n' atthi me bhayaṇṇa¹⁵ ti
10 otaritvā tassa piṭṭhimaṇṇa dassento nisīdi. So āgantvā tassa purato
atthāsi. Atha¹⁶ yakkho g. ā:

10. Brahmā¹⁷ uja cārumukho kuto si,
na maṇṇa pajāṇāsi vane vasantaṇṇa,
luddaṇṇa maṇṇa ūtvā purisāḍako ti
11 ko sotthima ājāṇam idhāvajeyyā¹⁸ ti. 83.

Tattha ko sotthimā jāṇam idhāva¹⁹ = yya²⁰ ti kumārako nāma puriso
attano sotthibhāvaṇṇa jāṇanto icchanta²¹ idhāvajeyyā²², ājāṇanto āgato maṇṇa ti.

Taṇṇa sutvā kumāro gātham āha:

21. Jānāmi ludda; purisāḍako tvaṇṇa,
16 na taṇṇa na²³ jānāmi vane vasantaṇṇa,
aham pi²⁴ putto eṇi Jayaddisassa,
mam aṇṇa khāda pituno pamokkhā²⁵ ti. 84.

Tattha pamokkhā ti pamokkhasena²⁶, aham pima jivitaṇṇa dāṇa idhā-
gato, taṇṇa taṇṇa²⁷ maṇṇa maṇṇa khāda²⁸ ti aṇṇa.

25 Tato yakkho gātham āha:

22. Jānāmi: putto ti²⁹ Jayaddisassa,
tathā hi vo makkhavaṇṇo abhinnaṇṇa,

¹ Bā aṇṇa-; ² Bā anadhimano; ³ Bā nāma; ⁴ Bā aṇṇa-; ⁵ Bā paṭheṇi.
⁶ Bā omiṭa ra; ⁷ Bā adda pi; ⁸ Cā omiṭa pi; ⁹ Bā adda evaṇṇa cūṭesi; ¹⁰
Bā ga-; ¹¹ āgamanamaggaṇṇa; ¹² Bā -itvā; ¹³ Bā -ūti; ¹⁴ Bā aṇṇa, Bā
aṇṇa maṇṇa; ¹⁵ Cā bra-; ¹⁶ Bā brahmi; ¹⁷ Bā omiṭa lo-; ¹⁸ Bā add tvaṇṇa; ¹⁹
Cā Bā omiṭa na; ²⁰ Bā aṇṇa; ²¹ Bā -o; ²² Bā pamokkhā; ²³ Bā -akkhā-; ²⁴
Cā tvaṇṇa; ²⁵ Bā aṇṇa.

sudukkarasā c' eva katasā tavōḍasā
yo maccum¹ icche pituno pamokkhā² ti. 85.

Tattha tathā hi ve ti sādiko va³ vo muddhāsa uḍḍhāsa pi sadiya va
makkhavaṇṇo ti attho, katasā tavōḍasā ti idam tava kammam sudukkarasā.

Tato kumāro g. ā.:

va. Na dukkarasā kiñci-m-ah⁴ ettha maññe
yo maccum⁵ icche pituno pamokkhā
mātu⁶ ca hetū paraloka gāmyā⁷
sukkhena saggena ca sampayutto ti. 86.

Tattha kiñci mahettha maññe ti kiñci kham ettha na maññāmi, idam 10
vuttam hetu: yakkha yo puggalo pita vā pamokkhetthāya⁸ mātu vā⁹ hetu¹⁰
paralokam gantvā sukkhena¹¹ vagge nibbattanasukkhena¹² sampayutto bhavitum
maccum icche¹³ marituna icchati, tassā kham ettha mātāpitunnāso atthāya
Jellapattimāge kiñci dukkarasā vā maññāmi.

Tam sutvā yakkho „kumāra maraṇassa abhayanakasatto” 15
nāma n' atthi, tvam kasmā na bhāyasitī” pucchī. So tassa
kathento dve gāthā abhāsī:

va. Ahañ ca kho attano pāpakiriyaṃ
āvi¹⁴ raho vāpi¹⁵ sare na jātu,
sammhātajāttimaraṇo¹⁶ ham asmi,
yath' eva me idha tathā parattha. 87.

va. Khād' aja man dāni mahānubhava,
karassu kiccāni imāni sariraṇi,
rukkhassa vā te papatāmi¹⁷ aggā,
chādayamāno¹⁸ me yañ¹⁹ tvam adesī mamsaṇ ti. 88. 25

Tattha sare na jātu 'ti khamasā eva va²⁰ arāṇa, sammhātajātī-
maraṇahamasmīti²¹ kham āmāsa upasāra Jellapattimaraṇa jātasatto²² amara-
nāhamasā nāma n' atthi idam, yatheva vā idha 'ti path' eva²³ mama

¹ Bā mattam. ² Bā pamukkhā. ³ Cā va. ⁴ Bā mattham. ⁵ so all three MSS.
for maccum? ⁶ Bā -ham gantvā. ⁷ Bā pamukkhā-. ⁸ Bā adda pita vā. ⁹ Bā
atthāya. ¹⁰ Bā sukha saggena ti. ¹¹ Bā nipattā-. ¹² Bā mattunīche ti. ¹³
Cā abhā-. ¹⁴ Cā Bā āvi. ¹⁵ Cā capi. ¹⁶ all three MSS. -jātī-. ¹⁷ Cā pi-
patāmi, Bā amittā pt. ¹⁸ so Cā; Bā chādayamāno. ¹⁹ Cā me ya. Bā meyaṇ.
²⁰ Cā omi na. ²¹ Cā -jātī- asmīti, Bā -jātīmarasā, omitting hama-smīti.
²² Bā ti attho in the place of jā-. ²³ Cā tatheva.

idha tatha parāloke tathā añhāpi maraṇato muntti¹ nāma n² atthi idam me³
 āyena uparicchinnam, karassu kiccanti⁴ imā sarīrenā kattabbakiccini⁵
 kara⁶, imam te mayā olosetham sarīram, ekaḍḍayamāno⁷ me yavivama-
 dakkamāsaṇo⁸ || mayā tukkhagga⁹ paṭṭa¹⁰ mate mama sarīrato¹¹ evam chāda-
 5 yamāno¹² roccayamāno yam yam lochasi tam tam mamaṇi¹³ adesi¹⁴ khādeyya-
 nti¹⁵ attha.

Yakkho tassa vacanam sutvā bhūto butvā „na aakkā imassa
 meṃsaṇi khādītum, apāyena naṃ palāpessāmhi¹⁶“ cintetvā

va. Idaṃ ca¹⁷ te roccati rājaputto:

10 caḍḍasi¹⁸ pānāṃ pituno pamokkha¹⁹,
 tassā hi so²⁰ tvam taramānarūpo
 sambhauja²¹ kattāhi²² jālehi²³ aggiṃ ti ā. 89.

Tattha jālehi²⁴ arādhāṃ pavāseva²⁵ saraḍārūṇi²⁶ āhāreva²⁷ aggiṃ jāleva²⁸
 nibbhiṃ²⁹ āhāre kara³⁰ tattha te³¹ mamaṇi³² paṭṭi³³ khādeyyāmhi³⁴ dīpeti³⁵

15 So tathā katvā tassa sautikaṃ agamāsi.

Tam kārāṇam pakāseṇto S. itarāṃ gātham āha:

va. Tato hūvo³⁶ dhītumā rājaputto
 dārū samāhata³⁷ mahantam aggiṃ³⁸
 sandipayitvā³⁹ paṭivedayittha⁴⁰;
 20 ādīpeti⁴¹ dāmi mahāyam aggiṃ⁴². 90.

Yakkho aggiṃ katvā āgataṃ kumārāṃ oloketvā „ayaṃ
 purisa⁴³“ maraṇena⁴⁴ pi ‘ssa bhayam n’ atthi, mayā etta-
 kam kalam evam nibbhayo nāma na dīṭṭhapobbo⁴⁵ ti loma-
 haṃsajāto kumārāṃ punappuna⁴⁶ olokento nisīdi. Kumāro
 25 tassa kiriyam diāvā g. ā.:

va. Khād’ aḍḍa⁴⁷ man dāmi⁴⁸ paṇayhakārī⁴⁹,
 kiṃ mam mutum⁵⁰ pekkhasi⁵¹ botthalomo.

¹ B¹ mnti. ² B² mnti. ³ B³ karā. ⁴ B⁴ bhādemāno. ⁵ C⁵ pavivama
 maddesi. ⁶ C⁶ pavivama maddesi. ⁷ B⁷ mayham vramadesi maddesi in the place
 of me. ⁸ C⁸ sarīro. ⁹ B⁹ khādeyyamāno. ¹⁰ B¹⁰ khādest. ¹¹ so all three
 MSS. for cet. ¹² C¹² carāsi. ¹³ C¹³ cakkhi. ¹⁴ B¹⁴ . ¹⁵ C¹⁵ kaṇ. ¹⁶ C¹⁶ hā. ¹⁷ B¹⁷ jā-
¹⁸ B¹⁸ maddesi. ¹⁹ C¹⁹ hā. ²⁰ C²⁰ -hata. ²¹ B²¹ -hanti. ²² all three MSS. -ā.
²³ C²³ samāhi. ²⁴ B²⁴ samāhi. ²⁵ C²⁵ -ittha. ²⁶ B²⁶ pati. ²⁷ B²⁷ mahāyakkhamaggiṃ. ²⁸
 B²⁸ -mālo aḍḍa. ²⁹ B²⁹ karāsi. ³⁰ B³⁰ -am. ³¹ B³¹ maddesi. ³² C³² B³² -ā.

tathā tathā tūyham ahaṃ karemi
yathā yathā maṃ chādamāno' adesaṭi. 91.

Tattha mahān ti punappama, tathā teiḥ tūyhamāhan ti ahaṃ
tūyham tathā tathā¹ vacanān karemi, idāni² karasimi yathā yathā maṃ
chādayamāno³ adesaṭi khādisasi, ahaṃ khā⁴ aḥa maṃ ti.

Ath' asā⁵ vacanān autvā yakkho g. ā.:

19. N' etādisaṃ⁶ arahatī khādītāye⁷

dhamme tītaṃ saccavādiṃ vadaññum,

muddhāpi tassa vipphaleyya⁸ sattadā

yo tādisaṃ saccavādiṃ adeyya⁹ ti. 92.

Taṃ autvā kumāro „sace maṃ na khādītukāmo si aṭṭha
kaṃmā dārūni¹⁰ bhaṇḍāpetvā aggim karesi¹¹“ vtvā „paṭṭa-
yīssati tu kho no ti tava parigaṇhatthāyā“ ti vutte „tvaṃ
idāni maṃ kathaṃ parigaṇhissasi, so¹²“ haṃ tiracchānayoṇiyaṃ
nibbutto Sakka¹³ devarañño attānaṃ parigaṇhitu¹⁴ na¹⁵
adāsa¹⁶ ti vtvā.

a. Indaṃ¹⁷ hi so brāhmaṇaṃ¹⁸ maññamāno (vol. III p. 21.)

asā¹⁹ avāsesi²⁰ sake surire,

ten' eva so candimā devaputto

saṣaṭṭhuro²¹ kāmaduh' aḥa²² yakkho ti ā. 93.

Taṃ²³ aṭṭha: Indaṃ²⁴ hi so saṃpācāḥito brāhmaṇo sace ti brāhmaṇaṃ
maññamāno aḥa bhoṃ suriraṃ khādītva ittha sace 'ti²⁵ evaṃ sace surira attāna
suriraṃ dātum avāsesi²⁶ vāṇipposi²⁷ aṭṭha surira²⁸ a' asā bhaṇḍāhatthāya adesaṭi,
Sake paṭṭataraṇaṃ pīṭetvā idāya candimānajaṃ saṃsakkhaṇaṃ aṭṭha, ita
paṭṭhāya ten' eva saṃsakkhaṇaṃ so candimā devaputto sace adesaṭi evaṃ ka-
maduhura²⁹ lokasa kāmāduha³⁰ pamaṇḍitaṃ³¹ aḥa³² yakkho vīrocaṭi.
kappatṭiyaṃ a' eva³³ paṭṭatṭiyaṃ ti.

¹ Bā khāda-; read, chādamāno². ² Cā omī one tathā. ³ Bā adā kim. ⁴ Cā
ca-, Bā khā-, adding rochanamāno. Bā adā tūyayamāno. ⁵ Bā kumārassa in
the place of aṭṭha. ⁶ Bā ka id-. ⁷ Bā -āha. ⁸ Cā aḥa-, Cā aḥa-, Bā
phaleyyam. ⁹ all three MSS -ani. ¹⁰ Bā kareti, Cā kareti. ¹¹ Bā ye.
¹² Bā sakkā. ¹³ Cā -an. ¹⁴ Bā suttā na. ¹⁵ so Cā; Bā idam. Cā na idam.
¹⁶ Bā -ā. ¹⁷ Bā yaṃ. ¹⁸ Cā Bā i-, Cā i- corr. to a-. ¹⁹ Bā saṣaṭṭhuro.
²⁰ Bā saṣaṭṭhuro. ²¹ Cā Indaṃ suri; to itaṭi, Bā idam, Cā na idam. ²² Bā hi.
²³ Cā āha-, Cā āha-. ²⁴ Cā ya-. ²⁵ Cā saṃsakkhaṇa; Bā saṣaṭṭhuro. ²⁶ Bā aḥa.
²⁷ Bā -aduhura. ²⁸ Bā aḥaṭi. ²⁹ Bā kappatṭiyaṃ; Cā kappatṭiyaṃ.

Tam sotvā yakkho kumāraṃ viśeṣajjento

11. Canda yathā Rāhumaṃbhā pamutto

virocate pannarasaṃ va bhānumā

evam tvaṃ¹ porisādaṃ pamutto

2 viroca Kampilla mahānubbhava²

āmodavaṃ³ pitaraṃ māraṃ ca,

saḥḥo ca te nandatu nātīpakkho⁴ ti ā. 94.

Tatha bhānumā ti suriya, i. e. ā. yathā⁵ pannarase Rāhumaṃbhā pamutto canda va bhānumā va virocati evam tvaṃ pi mama eutthā mūḥa Kampillareuttho viroca mahānubbhava⁶ 'ti, nandatu⁷ 'ti tūyaru.⁸

„Gaccha mahāvīra“⁹ 'ti M-am nyyojvati. So pi tam nibbisevanam katvā pañcasīlāni¹⁰ datvā „yakkho nu kko eso no“¹¹ ti parigaṇhanto „yakkhānaṃ akkhito ratiṇi honti animi-sāni, chāya na paññāyati, asambhūta honti, nāyaṃ yakkho, manussa esa, mayhaṃ kira pitu¹² tayo bhātaro yakkhiniya gahita, tesaṃ tīya¹³ dve kbādita bhavissanti eko“¹⁴ puttasiṃhena patijaggito bhavissati¹⁵, imina tena bhavītabham, imam hetvā mayhaṃ pitu¹⁶ ācikkhivā rajje patitthāpessāmīti¹⁷ cietatvā „evam“¹⁸ bho, na tvaṃ yakkho, pita me jetthabhiṭṭiko si, ehi mayā saddhīm gantvā kulasantake rajje chattaṃ ussāpehiti¹⁹ vatvā itareṇa „nāhaṃ manussa“²⁰ ti vutto „na tvaṃ mayhaṃ saddhaṃ, atthi paṇa so yaṃsa saddhaṃsi“²¹ pucchitvā „atthi asukattāhāne dibbacakkhutaṇṇa“²² ti vutto tam ādāya tattha agamāsi. Tāpaṇa tam diavā va „kiṃ karonto“²³ pitāputtā aruḥḥe caratthā²⁴ 'ti vatvā tesaṃ nātībhāvaṃ kathesi. So²⁵ porisādaṃ taṃsa saddahitvā „dāta tvaṃ gaccha, ahaṃ akasmim yeva“²⁶ attabhaṭṭe dvidhā²⁷ jāto, na me rajje“²⁸ attho, pabbajissām²⁹ ahaṃ³⁰ ti tāpasassa santika isipabbajjaṃ pabbaji. Attha naṃ kumāro vanditvā nagaram agamāsi.

¹ Cā tvaṃ. ² Cā - va. ³ Bā āmodava. ⁴ Cā pamakkhi. ⁵ Bā yathā. ⁶ Bā adha va. ⁷ Bā - ākhi. ⁸ Bā - tūyaru. ⁹ Bā cūḥa tīya. ¹⁰ Cā eka. Cā - eva. ¹¹ Bā - eka. ¹² Bā - pitu. ¹³ Bā - tīya. ¹⁴ Bā - ācikkhiti. ¹⁵ Cā - ācikkhiti. ¹⁶ Bā - cūḥa. ¹⁷ Cā - cūḥa. ¹⁸ Cā - cūḥa. ¹⁹ Cā - cūḥa. ²⁰ Cā - cūḥa. ²¹ Cā - cūḥa. ²² Cā - cūḥa. ²³ Cā - cūḥa. ²⁴ Cā - cūḥa. ²⁵ Cā - cūḥa. ²⁶ Cā - cūḥa. ²⁷ Cā - cūḥa. ²⁸ Cā - cūḥa. ²⁹ Cā - cūḥa. ³⁰ Cā - cūḥa.

Tam aṭṭhaṃ pakāseṇṭa S.¹

12. Tāto haṇṇo² dāṭṭhaṃ rājanatto
kātāṇṇaṃ puggaṇṇa³ porisādaṃ
accuṇṇāto⁴ sotthi⁵ sukhi⁶ urogo
paccega⁷ Kāmpillam Alimsatto⁸ ti 95.

gātham vātvā tassa nagaraṃ gataṃ negamāsihi kasaṭṭhiyaṃ das-
seṇṭo uḍḍagātham 3.;

13. Tam uggama jānapadā ca sabbe
hatthāroḥā⁹ cātthikā¹⁰ puttikā¹¹ ca
mamaṇṇamāṇā paṇḍitā¹² m-upāgamaṃ¹³;
namo aṭṭha to, dukkarakārako¹⁴ m. 96.

10.

Rājā¹⁵ „kumāro kirāgato“¹⁶ ti suttvā pacceggamanam akāsi.
Kumāro mahājanaparivāro gantvā rājānaṃ vandī. Atha nam
so pucchī: „tāto katham tādissā porisādaṃ mutto sīti“¹⁷. „Tāto
nāyaṃ yakkho, tumhākaṃ jeṭṭhabhātā¹⁸ esa mayhaṃ petteyyo“¹⁹
ti sabbapavattim²⁰ ārocetvā „tumhehi mama petteyyaṃ dāṭṭham
vattatīti“²¹ aha. Rājā tam khaṇaṃ āva bberim carāpetvā
mahantena parivārena tāpasānaṃ suttikaṃ²² agamāsi. Mahāta-
paso tassā²³ yakkhīniyā ānetvā akkhaḍḍitvā positaḥāranaṃ²⁴ ca
yakkhahāvaḥāranaṃ²⁵ ca²⁶ tesam ātābhāvaṃ²⁷ ca sabbaṃ viṭṭha-
rena²⁸ kathesi. Rājā „ehi bhārika, rajjhaṃ karehīti“²⁹ aha.
„Aha mahārāja“³⁰ ti; „Tena hi etā“³¹. uyyāne vasissatha,
ahaṃ vo eṭṭapaccayehi³² upatthahissāmiti³³. „Nāgacchami“³⁴
mahārāja“³⁵ ti. Rājā tesam assamato³⁶ avidāre ekam pabla-
tantaraṃ³⁷ khāndhāvāraṃ³⁸ bandhitvā mahantaṃ tulaḥkam³⁹
kāretvā kedāre sampādetvā mahādhanā⁴⁰ kulasahassam ānetvā⁴¹
mahāgamaṃ⁴² nivesetvā⁴³ tāpasānaṃ bhikkhūhāraṃ⁴⁴ paṭṭha-
peṇi. So gāmo Cullakammāsadumpanigamo⁴⁵ jāto. Suta-

¹ B¹ aṭṭa aha. ² C¹ ha. ³ B¹ -hi, C¹ parijagā. ⁴ B¹ pūṭṭhima. ⁵ B¹
-hama. ⁶ vādī. ⁷ mamaṇṇamāṇā. ⁸ B¹ paṇḍitaṇṇa up. ⁹ C¹ rāja. ¹⁰ B¹
-thā. ¹¹ B¹ aṭṭhaṇṇa. ¹² B¹ -ka. ¹³ B¹ tassa. ¹⁴ C¹ omāsa yakkho. ¹⁵ B¹
etā. ¹⁶ B¹ carāhi. ¹⁷ B¹ na āva. C¹ na āva. ¹⁸ B¹ āvaṇṇa. ¹⁹ C¹
pablaṇṇataraṃ. ²⁰ B¹ pappantaraṃ. ²¹ C¹ omāsa kha. ²² B¹ rājanam. ²³
B¹ aṭṭa mahādhanam. ²⁴ B¹ aṭṭa mahā. ²⁵ B¹ aṭṭhaṇṇa. ²⁶
B¹ -hama. ²⁷ B¹ āvaṇṇa. ²⁸ -ama.

saṃmahāsaṭṭhaṃ porāḍaṇaṃ dāmitapadeso¹ Mahākammāsa-
dammaṃ² nāma³ 'ti veditabbo.

S. i. d. ā. s. p. j. c. [Soṇapariyosāṇa mūtiposakutthero⁴ antī-
pattiphalo⁵ patipphahīti. „Tadā mātāpitara mahārājakulāni abhaya-
tāpaso Sāriputto, porāḍo Abgellādio, kamittā Uppalavannā, agga-
mahesā Hāhāluṃvātā, Alinaṣaṭṭakumārā⁶ aham evā⁷ 'ti. Jayaddiya-
jāṭakam.

4. Chaddanta-jātaka.

Kiṃnu vasaṃsi. Idam S. J. r. ekaṃ daharabhiṭṭikkhuniṃ
10 ā. k. Sā kiṃ Sārutthiyam evā kuladhītā gharāvāso ādinaroṃ divā
paṭṭhāyitvā ekadivasaṃ bhikkhuniṃ saddhimaṃ dharmasavaneṃya gacchitvā
alambhatodhammāneṃ nīdhitvā dharmassa desanassa Dasaḍḍassa
aparimāṇapūṇāppabbhāvanabbattam uttamavipassanapattiyuttaṃ utta-
bhāvanā aloketvā „paricāṇapabbhā⁸“ me kho me bhāvanā sarantiyā⁹
15 imassa paricāṇa pādaparicārīkā¹⁰ 'ti cūṭṭhā. Ath' assā tam khapan
heva jāṭasaraṇāṇāṃ appajji: „Chaddanta-rāṇakālo aham imassa
paricāṇa pādaparicārīkā bhūtapabbhā¹¹ 'ti. Ath' assā varanuyā
mahantaṃ piṭṭapāmojjaṃ appajji. Sā piṭṭagena mahāhasitaṃ basitvā
pama cūṭṭhi: „pādaparicārīkā nāma sūṇhānaṃ hitajjhāsayā hi¹²
20 appalā¹³ ahita-jjhāsayā va bahutarā, hitajjhāsayā va kho aham imassa
paricāṇa ahoṇā ahita-jjhāsayā¹⁴ 'ti sā aṇṇasaraṇāṇā „aham appa-
mattakam¹⁵“ desamā hadayaṃ jhapetvā „cīsamratasavatikam Chaddanta-
mahāgaṇissaraṃ Sārutthuraṃ nāma vasaḍam paccitvā viṇṇāṇāṇaṃ¹⁶
vijjhāpetvā jīvita-kkhaṃ pāpasaṃ¹⁷ 'ti addasa. Ath' assā soṇo
30 udapōdī, hadayaṃ uṇham abhā. sū soṇam sūṇhāntūṃ asakkonti
asaṃcitrā paccasitvā¹⁸ mahāsaḍḍena parodi. Tam divā S. etam
pātukaṃitvā¹⁹ „ko nu kho bhante heto²⁰“ etassa pātukanamāyā²¹ 'ti
bhikkhunoḍḍheṃ pūṭṭho ā. bhikkhave ayaṃ daharabhiṭṭikkhuniṃ pūṭṭho
mayi katvā aparādhuniṃ caritvā roḍhi²²“ cūṭṭhā a. ā.

¹ De adda pana. ² De dammasaṭṭhaṃ. ³ De nāma. ⁴ De āṇa. ⁵ De
-sthaṇa. ⁶ De parimāṇa. ⁷ De jāṭasaraṇa. ⁸ De paricāṇa. ⁹ De sarantiyā. ¹⁰ De
all three MSS. for -cūṭṭhi. ¹¹ De cūṭṭhi hi. ¹² De cūṭṭhi appalā. ¹³ De -kamp.
¹⁴ De thessaraṇa saraṇa. ¹⁵ De -sen. ¹⁶ De -ā. ¹⁷ De cūṭṭhi pa. ¹⁸ De jāṭa-
-ā. ¹⁹ De adda ko paccasitvā. ²⁰ De roḍhi.

Atthe Himerati¹ Chaddanta-jahārū upanissāya atthasa-
 hassā hatthimāgā vāhimesu iddhimanto vehāsayaṃgamā². Tada
 ñe, jetthakavārānassa putto kutvā nibbatti, so saḍḍaseto ahesi
 rattamukhapādo. So aparabhāgo vuddhippatto³ atthāsiti-
 hatthubbedho ahesi ekaṃvratanaśarāvāno⁴ atthapannāsahatthāya
 rajatadāmasadisāya soḍḍāya samannāgato, dantā paṇ⁵ nesa
 parikkāhepato paṇṇarasahatthā ahesuṃ dighato tiṃsahatthā⁶
 chabbannāhi rasmihi⁷ samannāgatā. So atthannam nāgna-
 hassānaṃ jetthako ahesi, paccakabuddhe⁸ pūjesi. Tassa dve
 aggamahesiyo ahesuṃ Cullasobhaddā Mahāsabhaddā cā⁹ ti.
 Nāgarājā atthasahassanūgaparivāro Kaṭṭhanaguhāyaṃ vasati.
 So paṇa Chaddantadoho āyāmato ca vitthārato ca paṭṭāsa-
 yojano hoti, tassa majjhe dvādasayojanapamāṇe thāne sevālam
 vā panakam¹⁰ vā o¹¹ atthi, manikkandhavāṇṇam udakam eva
 santiṭṭhati. Tadanantaraṃ yojanavitthataṃ suddhacch¹² kalla-
 hāraṇam¹³ taṃ udakam parikkhipitvā thitam. Tadanantaram
 yojanavitthataṃ eva suddhacch¹⁴ nīluppakāvaṇam taṃ parikkhi-
 pitvā thitam, yojanayojanavitthatā¹⁵ eva rattuppakāsetuppala-
 rattapadumasetapadumakumodāvaṇāni purimāṃ purimāṃ pa-
 rikkhipitvā thitāni, imesaṃ paṇa sattannam vācānaṃ anantaram
 saḍḍesāṃ pi tesāṃ kallahārādavasena¹⁶ omīśakāvaṇam yojana-
 vitthataṃ eva tāni parikkhipitvā thitam. Tadanantaram nā-
 gānaṃ patitthappamāṇe¹⁷ udake yojanavitthataṃ eva rattasāli-
 vaṇam. Tadanantaram udakapariyante nīlapitalohitodātesura-
 bhīṣukhumakusumasmākinnaṃ khuddakagacchavaṇaṃ. Iti
 imāni dasa vaṇāni yojanayojanavitthatā¹⁸ eva. Tato khuddaka-
 rājamaḥārājamaśamoggaṇam. Tadanantaram tipasaellālokā-
 ōṭakakumbhaṇḍavālīvaṇāni¹⁹. Tato pūgarukkhappamāṇam²⁰
 ucchavaṇam. Tato batthidantappamāṇam²¹ kadāliphalaṃ

¹ B¹ - ranta. ² B² - vehāsaṃ. ³ B³ - vuddhi-. ⁴ B⁴ - itta - sa-. ⁵ B⁵ - nesa-. ⁶ B⁶ - rasmihi. ⁷ B⁷ - paṇṇasato pacccha-. ⁸ C⁸ - jāna-, G⁸ - panna-. ⁹ B⁹ - kalla-. ¹⁰ B¹⁰ - soḍḍha. ¹¹ B¹¹ - kallāhārādānaṃ vasena. ¹² B¹² - kappiṇa-. ¹³ B¹³ - vāṇam. ¹⁴ C¹⁴ - kura-, B¹⁴ - panna-. ¹⁵ - danta-, addāṇa phalaṃ.

- kadāhavanam. Tato sālivanam. Tadanantaro cātippamāna-
pīḷam¹ paṇṇavanam. Tato madharapīḷam. cūcavanam.
Tato kavīṭṭhavanam². Tato omīesako mahāvanasāydo³. Tato
venuvannū. Ayam assa⁴ tassim kāle sampatti, Saṃyuttatttha-
⁵ kathāya pana idāni vattamānasampatti yeva kathā. Venu-
vanam⁶ pana parikkhipitvā sattapabbatā⁷ thitā, tesaṃ bahira-
tato⁸ paṭṭhāya pathamo Cullakālapabbato⁹ nāma, duttiyo
Mahākālapabbato¹⁰ nāma, tato Uḍakapabbato¹¹ nāma, tato
Candapannapabbato nāma, tato Scriyapannapabbato nāma, tato
¹² Manipannapabbato nāma, tato¹³ sattamo Suvannapannapabbato
nāma, so ubbedhato sattayojaniko Chaddantadāham parikkhā-
pitvā pattassa mukhavatti viya thito, tassa abhantarimappasam
suvannavannam, tato nikkhantena oḷhasena Chaddantadāho
samuggatahālasariyo viya hoti, bahirimappabbato¹⁴ pana eko
¹⁵ ubbedhato eha yojanāni eko pañca eko cattāri eko tīni eko
dve eko yojanam. Evam sattapabbataparikkhittassa pana
tassa dahassa pubbuttarakāṇo udakavātapaharagokāse mahā-
nigrodharukkho¹⁶, tassa khandho parikkhepatte pañcayojaniko
ubbedhato sattayojaniko, catthas dīḍḍas catthaso sakkā chayo-
¹⁷ janikā; odḍham ugghatasākhāni chayojanikā va, iti so mūlato
paṭṭhāya ubbedhena terasayojaniko sakkānam orimantato yāya
pārimantā dvādasayojaniko¹⁸ atthahi pārehasahassā¹⁹ pati-
mandito Mandamānipabbato viya vilasanāno²⁰ titthati. Chad-
dantadāhassa pana pacchimandisābhāgena²¹ Suvannapabbato
²² dvādasayojanikā Kaṭṭhagūhā. Chaddanto²³ nāgarājā vassā-
ratte atthasahassanāgaraparivuto Kaṭṭhagūhāyaṃ vasati, gūhū-
kāle udakavātam sampattecchamāno mahānigrodhamūle pāro-
hantaro²⁴ titthati. Ath²⁵ assa ekadivassaṃ „mahāsālavanam
pupphūtan“ ti ārocayimān, so aparivāro „sālakīḍaṃ kīḷissāmiti“

¹ Cā-maṇi. ² Bā-kathā. B² kaphittha. ³ Bā-saṇḍa. ⁴ Bā-tito veyyavanam.

⁵ Bā-santaratā. ⁶ Cā-kāla. Bā-cāla. ⁷ Cā-kāla. ⁸ Cā-udakapannapab-

⁹ Cā-Bā catth tato. ¹⁰ an Cā; Bā-bākrapa. ¹¹ Bā-add utthi. ¹² Bā-ekā.

¹³ Cā-pūha. Bā-jappa. ¹⁴ Cā-Bā vīḷā. Cā-vīḷā catth. an vīḷā. ¹⁵ Cā-Bā-cā.

¹⁶ Bā-addā kāmā. ¹⁷ Bā-poma.

tañ aññavanāñ gantvā ekañ sapupphitañ aññarukkhañ kumbhena pahari. Tada¹ Cullasubbhaddā uparivāṭapasse thitā, tassā saritvā sūkkhadandakamissāni² purānapannāni³ e⁴ eva tambakipillikāni⁵ ca patihen. Mahāsubbhaddā puna⁶ adhovāṭapasse thitā, tassā saritvā puppharenokijakkhapattāni⁷ patihen. Cullasubbhaddā⁸ „attano piyabharīyāya upari pupphareṇukijakkhapattāni⁹ pātesi, mama saritvā sūkkhadandakamissāni purānapannāni¹⁰ e¹¹ eva tambakipillikāni¹² ca”, hotvā jāṇissāmīti¹³ Mahāsattie verah bandhi. Aparāṃ pi divasañ nāgarājā sa-parivāro nahnontūhāya Chaddantadāhañ otari, atha dve tarapa-
nāgā soḍḍhi¹⁴ usirakalāpe gahetvā Kellāsakāṭaṃ majjanta¹⁵ viya nahāpesuñ, taṃsuñ nahātvā sītṭige dve kaḇeroyo¹⁶ nahāpesuñ, tāpi uttaritvā M-assa saṃtike atthamesu. Tato atthasabhesa-
nāgā saraṃ otaritvā odakakijāñ kijitvā sarato sāṇḍapupphāni āharitvā rajatatthūpañ alaṇḇakarontā¹⁷ viya M-ah alaṇḇakaritvā¹⁸ pacchā dve kaḇeroyo¹⁹ alaṇḇakarimeñ. Ath²⁰ eko batthi²¹ sare
sitaranto sattuddayamahāpadumañ²² lahitvā āharitvā M-assa adāsi. So tañ soḍḍāya gahetvā remaṃ kumbhe²³ ekinitvā jetthikāya²⁴ Mahāsubbhaddāya adāsi. Tañ dievā itarā „idam pi
sattuddayamahāpadumañ²⁵ attano piyabharīyāya eva dadāti²⁶ na mayhañ” ti puna pi taṃsuñ verah bandhi. Ath²⁷ eka-
divasañ B-tte madhuraphalāni²⁸ e²⁹ eva bhissamulālāni³⁰ ca pakkharamadhunā yojetvā pañcasate paccakabuddhe bhojente³¹ Cullasubbhaddā³² attanā saddhaphalāphalañ paccakabuddhānañ
datvā „ito dāni cavitvā Maddarājakule nibbatitvā Subhaddā nama³³
rājakaṇḍā hutvā yayappattā Bāṇḍasiraṇṇe³⁴ aggamahesibhāvāñ
patvā tassa piyā manāpā tañ attano rocim³⁵ karetuñ samatthā
hutvā tassa ānikkhitvā ekañ luddakāñ³⁶ pesetvā lumañ hut-
thimū visapitena kaṇḍena vijjhāpetvā Jvittakkhayañ pāpetvā

¹ C¹ e-ant. to. ² B² rakkhā -- nissakāni. ³ C³ e-ant. pema. ⁴ B⁴ e-ant. ⁵ B⁵ adāsi pāṇḍi. ⁶ B⁶ karuṇakāyo. ⁷ B⁷ -to, C⁸ -to. parr. to -to. ⁸ B⁸ -uddayañ nama mahā-. ⁹ C⁹ jetthi u. C¹⁰ jetthi u. ¹⁰ B¹⁰ -yahanāni. ¹¹ B¹¹ -adāsi. ¹² C¹² -to. e-ant. to -to. B¹³ -jante. ¹³ B¹³ -uddayañ.

chabbannarama¹ vi-sa-jjente yamakudante ahārāpetum samatthā
 homi²ti³ patthanam thāpeti. Sā tato patthāya gōcaraṃ aga-
 hetvā aussitvā nacirase⁴ eva kāmam katvā Maddaratthe rāja-
 mahesiyā kucchisimim nibbatti, Sabbhaddā ti⁵ 'eā cāmanā
 5 karimāu. Atha nam vavapputtam Bārānāsiraṇṇo adāmau, vā
 tassa piyā aho⁶ manāpā sojasannam līthasahassānam jettthikā,
 jāṭisaraṇṇānam patilabhi. Sā cintesi: „samiddhā me patthanā,
 idāni tassa nāgassa yamakudante āhārāpesāsmi⁷“. Tato sariraṃ
 telena makkhetvā kilīṭṭhavaṭṭham nivāsetvā pīlācākāraṃ da-
 10 setvā⁸ mañcake nipajji. Rājā „khiṃ Sabbhaddā“ ti vatvā
 „gilānā“ ti sutvā sirigabbham parisiṭvā mañcake siḍḍitvā
 tassā pīṭṭhīm parimajjanto patthanam g. ā.:

1. Kūṃ na socasi anujjāgi¹, paṇḍu si varavannini,
 milāyasi viślakkhā, mālā va parimadditā ti. 97.

15 Tatha anujjāgi²ti³ sāmānānābhāsa⁴ti, mālā va parimadditā
 ti⁵ kathesi⁶ parimadditāpetumamālā siya.

Tam sutvā sā haraṃ gātham āha:

2. Dohaḷo me mahārāja supinanten⁷ upacagā,
 na so sulahharāpe va yādiso mama dohaḷo ti. 98.

20 Tatha āhā⁸ ti⁹ yādiso mama supinantena upacagā supinam paṇḍitāyā
 mayā dīṭṭho dohaḷo so sulahharāpe siya na hosi sulahharā so, mayham pana
 takā¹⁰ alahharāyā jittam ti¹¹ attiki¹² araca¹³.

Tam sutvā rājā gātham āha:

3. Ye keci mānasa kāmā idha¹⁴lokusimim nandane

25 sabbe te pacurā mayham, ahaṃ te dammi dohaḷan ti. 99.

Tatha pacurā ti¹⁵ hosi sulahharā¹⁶.

Tam sutvā devī „mahārāja, dāḷlabho mama dohaḷo, na
 nam idāni katham, yāvatāka pana vo¹⁷ vijjite luddā te sabbe

¹ Bā eḍḍe sirigabbham parisiṭvā. ² Bā cāma-. ³ Bā -cagā. ⁴ Bā -cagāti.
⁵ Bā -taḥa. ⁶ Bā -cam. ⁷ Idāni sūti bhaddo sabbhaddi idha¹⁴lokusimim mānasa
 kāmā mānasa¹⁵ patthiyamānā ye keci suttaratanamandane mānasa¹⁶ ye keci
 paṇḍa kāmāgucā aṭṭhi sabbe te yathukāma¹⁷lāsa¹⁸hime ahaṃ te tvaḥam dādāmi.
⁸ Bā tā.

samipatāpethā¹, tesam' majjhe kathessāmiti² dipenti anan-
tarān g. ā.:

5. Luddā deva samāyantu ye keci vijite tava,

etesam' aham' akkhiesam' yādiso mama dohaḥo ti.³ 100.

Rājā „ādhā“⁴ ti āsiggabhā akkhamitvā „yāvatiā“⁵
tīyojanasatikā⁶ Kāsiratthē luddā te sabbe⁷ samipatentā⁸ ti⁹
lheriṇ' enāpethā¹⁰ ti amacce ānāpesi, te tathā akādisu.
Nacira¹¹ eva Kāsiratthavāsino¹² luddā yuthābalaṃ paṇṇākāraṃ
gahetvā¹³ āgatabhāvāṃ raṇṇo ārocāpesuṃ, te sabbe pi satthi-
sahassamattā¹⁴ ahesuṃ. Rājā tesam' āgatabhāvāṃ ātvā vata-¹⁵
pāne tthito hatthiṃ pasāretvā tesam' āgatabhāvāṃ deviyā
kathento

6. Ime te luddakā devī katahatthā viśāradā

vanābhū ca nigābhū ca, mama te¹⁶ cattaṭṭhivā ti ā. 101.

Tathā ime te ti ye teṃ samipatāpessāmo te, katahatthā ti vijjhāna-¹⁷
chodane satatathatthā kantaṃ samābhūti. Viśāradā ti nibbhāyā, vanābhū ca
nigābhū ca ti vāṇāni ca vāṇāni ca jīvanti, mama te¹⁸ ti sabbe pi te mama¹⁹
cattaṭṭhivā, yam' aham' ti teṃkkaṃ tam' karuṇāti.

Tam' sutvā devī te āmantetvā itarān g. ā.:

7. Luddaputtā nisāmetthā yāvaoti²⁰ ettha samāgatā:

chabbisānaṃ²¹ gajāṃ setaṃ addasaṃ supinaṃ²² aham'²³,

tassa dantehi me attho, alābhe n' attho jīvitaṃ ti. 102.

Tathā nisāmetthā ti samuttha, chabbisānaṃ ti chabbeccaṃsatānaṃ.

Tam' sutvā luddaputtā

8. Na no pituṇaṃ nā pitāmahanāṃ

dittho aho kuṇḍaro chabbisāno

¹ B² -pāṇethā. ² B² add tathā deva ye keci tava vijitā yattakā luddā atthi
sabbe te luddā samāyantu akkhamitvā aham' yādiso mama dohaḥo etesam' luddā-
nāṃ akkhiesam' akkhiesāmo tam'. ³ B² -vāṇā. ⁴ B² sam'. ⁵ B² samu-
pātāpethā in the place of sam-. ⁶ B² kāsiratthā. ⁷ B² add ānāpethā. ⁸
O mūḍha te, B² has hatthi. ⁹ O mūḍha te corr. to mamatthi, B² mamatthi.
¹⁰ B² pi ca etc mamatthi. ¹¹ B² -ti yam' apam. ¹² O B² -vāṇā. ¹³ B²
supine etadi.

yam addasā¹ supine rāṣaputti,
akkhāhi na yādiso hatthināgo² ti bhāsiman. 103.

Tamhe pīṭhanan ti karassetha samācaran. 1. v. h. 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100. 101. 102. 103. 104. 105. 106. 107. 108. 109. 110. 111. 112. 113. 114. 115. 116. 117. 118. 119. 120. 121. 122. 123. 124. 125. 126. 127. 128. 129. 130. 131. 132. 133. 134. 135. 136. 137. 138. 139. 140. 141. 142. 143. 144. 145. 146. 147. 148. 149. 150. 151. 152. 153. 154. 155. 156. 157. 158. 159. 160. 161. 162. 163. 164. 165. 166. 167. 168. 169. 170. 171. 172. 173. 174. 175. 176. 177. 178. 179. 180. 181. 182. 183. 184. 185. 186. 187. 188. 189. 190. 191. 192. 193. 194. 195. 196. 197. 198. 199. 200. 201. 202. 203. 204. 205. 206. 207. 208. 209. 210. 211. 212. 213. 214. 215. 216. 217. 218. 219. 220. 221. 222. 223. 224. 225. 226. 227. 228. 229. 230. 231. 232. 233. 234. 235. 236. 237. 238. 239. 240. 241. 242. 243. 244. 245. 246. 247. 248. 249. 250. 251. 252. 253. 254. 255. 256. 257. 258. 259. 260. 261. 262. 263. 264. 265. 266. 267. 268. 269. 270. 271. 272. 273. 274. 275. 276. 277. 278. 279. 280. 281. 282. 283. 284. 285. 286. 287. 288. 289. 290. 291. 292. 293. 294. 295. 296. 297. 298. 299. 300. 301. 302. 303. 304. 305. 306. 307. 308. 309. 310. 311. 312. 313. 314. 315. 316. 317. 318. 319. 320. 321. 322. 323. 324. 325. 326. 327. 328. 329. 330. 331. 332. 333. 334. 335. 336. 337. 338. 339. 340. 341. 342. 343. 344. 345. 346. 347. 348. 349. 350. 351. 352. 353. 354. 355. 356. 357. 358. 359. 360. 361. 362. 363. 364. 365. 366. 367. 368. 369. 370. 371. 372. 373. 374. 375. 376. 377. 378. 379. 380. 381. 382. 383. 384. 385. 386. 387. 388. 389. 390. 391. 392. 393. 394. 395. 396. 397. 398. 399. 400. 401. 402. 403. 404. 405. 406. 407. 408. 409. 410. 411. 412. 413. 414. 415. 416. 417. 418. 419. 420. 421. 422. 423. 424. 425. 426. 427. 428. 429. 430. 431. 432. 433. 434. 435. 436. 437. 438. 439. 440. 441. 442. 443. 444. 445. 446. 447. 448. 449. 450. 451. 452. 453. 454. 455. 456. 457. 458. 459. 460. 461. 462. 463. 464. 465. 466. 467. 468. 469. 470. 471. 472. 473. 474. 475. 476. 477. 478. 479. 480. 481. 482. 483. 484. 485. 486. 487. 488. 489. 490. 491. 492. 493. 494. 495. 496. 497. 498. 499. 500. 501. 502. 503. 504. 505. 506. 507. 508. 509. 510. 511. 512. 513. 514. 515. 516. 517. 518. 519. 520. 521. 522. 523. 524. 525. 526. 527. 528. 529. 530. 531. 532. 533. 534. 535. 536. 537. 538. 539. 540. 541. 542. 543. 544. 545. 546. 547. 548. 549. 550. 551. 552. 553. 554. 555. 556. 557. 558. 559. 560. 561. 562. 563. 564. 565. 566. 567. 568. 569. 570. 571. 572. 573. 574. 575. 576. 577. 578. 579. 580. 581. 582. 583. 584. 585. 586. 587. 588. 589. 590. 591. 592. 593. 594. 595. 596. 597. 598. 599. 600. 601. 602. 603. 604. 605. 606. 607. 608. 609. 610. 611. 612. 613. 614. 615. 616. 617. 618. 619. 620. 621. 622. 623. 624. 625. 626. 627. 628. 629. 630. 631. 632. 633. 634. 635. 636. 637. 638. 639. 640. 641. 642. 643. 644. 645. 646. 647. 648. 649. 650. 651. 652. 653. 654. 655. 656. 657. 658. 659. 660. 661. 662. 663. 664. 665. 666. 667. 668. 669. 670. 671. 672. 673. 674. 675. 676. 677. 678. 679. 680. 681. 682. 683. 684. 685. 686. 687. 688. 689. 690. 691. 692. 693. 694. 695. 696. 697. 698. 699. 700. 701. 702. 703. 704. 705. 706. 707. 708. 709. 710. 711. 712. 713. 714. 715. 716. 717. 718. 719. 720. 721. 722. 723. 724. 725. 726. 727. 728. 729. 730. 731. 732. 733. 734. 735. 736. 737. 738. 739. 740. 741. 742. 743. 744. 745. 746. 747. 748. 749. 750. 751. 752. 753. 754. 755. 756. 757. 758. 759. 760. 761. 762. 763. 764. 765. 766. 767. 768. 769. 770. 771. 772. 773. 774. 775. 776. 777. 778. 779. 780. 781. 782. 783. 784. 785. 786. 787. 788. 789. 790. 791. 792. 793. 794. 795. 796. 797. 798. 799. 800. 801. 802. 803. 804. 805. 806. 807. 808. 809. 810. 811. 812. 813. 814. 815. 816. 817. 818. 819. 820. 821. 822. 823. 824. 825. 826. 827. 828. 829. 830. 831. 832. 833. 834. 835. 836. 837. 838. 839. 840. 841. 842. 843. 844. 845. 846. 847. 848. 849. 850. 851. 852. 853. 854. 855. 856. 857. 858. 859. 860. 861. 862. 863. 864. 865. 866. 867. 868. 869. 870. 871. 872. 873. 874. 875. 876. 877. 878. 879. 880. 881. 882. 883. 884. 885. 886. 887. 888. 889. 890. 891. 892. 893. 894. 895. 896. 897. 898. 899. 900. 901. 902. 903. 904. 905. 906. 907. 908. 909. 910. 911. 912. 913. 914. 915. 916. 917. 918. 919. 920. 921. 922. 923. 924. 925. 926. 927. 928. 929. 930. 931. 932. 933. 934. 935. 936. 937. 938. 939. 940. 941. 942. 943. 944. 945. 946. 947. 948. 949. 950. 951. 952. 953. 954. 955. 956. 957. 958. 959. 960. 961. 962. 963. 964. 965. 966. 967. 968. 969. 970. 971. 972. 973. 974. 975. 976. 977. 978. 979. 980. 981. 982. 983. 984. 985. 986. 987. 988. 989. 990. 991. 992. 993. 994. 995. 996. 997. 998. 999. 1000.

- Anuṭṭaram gāthāpi tehi¹ yeva vuttā:
a. Disā catasso vidisā catassu² (vol. I p. 101.)
uddham adho, dasa disā³ imāyo,
kataman⁴ disam titthati uṇṇarājā
10 yam addasā⁵ supine chaḍḍedham ti. 104.

Tamhe disā⁶ ti disā⁷, kataman ti ekaṃ disam katamāya uṇṇarājā

- Evam vutte Subhaddā⁸ sabbe ludda oloketvā tesam
antare parthapādān⁹ bhūtaputasaadisaajamgham¹⁰ mahājānam
mahāphāsukam¹¹ khalamassam tambedāṭṭhikam nibbidha-
14 piṇḍalam¹² dassanāṭṭhanam bhūbhaccham¹³ saḍḍesam matthaka-
matthakena paṇḍāyamanam M-assa pubbe verim¹⁴ Sonttaran¹⁵
nāma nesādam diavā „esa mama vacanam¹⁶ katum sakkhissa-
rū¹⁷ rājānam anujānapetvā tam ādikya sattaḍḍhūmakapāśādaṃ
nparimatalam āroyha uttarasāḥapajjaram vivarivā Uttara-
20 himavantābhīmukham hattham pasāretvā catasso gāthā ābhāsi.
a. Ite njam¹⁸ nitariyam¹⁹ diṇḍyam
atikamma²⁰ so satta giri²¹ brāhanta
Savannapassā nāma²² giri²³ uḍḍaro
supupphūte kimpurisaṇucinnā. 105.
22 10. Āroyha selam bhavanam²⁴ kiṇṇarāṇam
olekaya²⁵ pabbatapādāmūlam,

¹ C¹ -ak corr. to -am. B¹ -ak. ² C¹ katthimha. ³ B¹ kha. ⁴ C¹ githāhi te. ⁵ C¹ omitta +. ⁶ C¹ disā rā. ⁷ C¹ disā. ⁸ B¹ disā. ⁹ B¹ rā. ¹⁰ B¹ rā. ¹¹ B¹ rā. ¹² C¹ rā. ¹³ C¹ rā. ¹⁴ C¹ rā. ¹⁵ C¹ rā. ¹⁶ C¹ rā. ¹⁷ C¹ rā. ¹⁸ C¹ rā. ¹⁹ C¹ rā. ²⁰ C¹ rā. ²¹ C¹ rā. ²² C¹ rā. ²³ C¹ rā. ²⁴ C¹ rā. ²⁵ C¹ rā.

muttā mañi veluriyāmayā ca,
 kiñ kāsasi dantapilandhanena¹,
 udāhu ghātessasi luddaputto ti āha. 109.

Tattha 'pilandhanā' ti bhāraṇā, veluriyāmayā ti veluriyāmayā;
 2 ghātessasi udāhu pilandhanopadesena luddaputto gharāperakkimatti gacchati³.

Tato dāri gātham āha:

11. Sā issitā dukkhitā⁴ v' asmi ludda,
 addhañ ca⁵ sussaṃi sussesaranti,
 karohi me luddaka etam atthahi,
 10 dassāmi te gāmavarāṇi pañcā⁶ ti. 110.

Tattha sā ti sī abhū, dukkhitāti tena 'dhammā' mañi kāmā
 tesaṃ sussesaranti, dassāmi te ti sī dāmi te attho nipphāṇit⁷ sa-
 varāṇaṃ sassaheva dāmi pañca gāma⁸ dāmi.

Evāñ ca pana vatvā „amma luddaka 'aham' etam"
 11 chaddantahattiñ mārapetvā⁹ yamakaḍaṇṇe āharūpetuñ¹⁰
 samatthā homi¹¹ paccakabuddhānaṃ dānam datvā patthanaṃ
 thapesiṃ, mayā supinantaṃ dīṭṭhañ¹² nāma n' atthi, sā pana
 mayā paritthapattanaṃ samajjhiesati, tvaṃ gacchanto mā bhā-
 2 yitvā¹³ tam samassāsesi¹⁴. So „sādhu ayyo"¹⁵ ti tassā va-
 3 canaṃ sumpaticehitvā „tena hi me pākataṃ kattā tassa
 vasaṇatthānaṃ katthehi¹⁶ pucchanto

11. Katthi¹⁷ acchati¹⁸ kattha m-upeti thānaṃ,
 vithi¹⁹ esa kā nahānagataṃsa hoti,
 katham²⁰ hi so nahāyari nāgarāja,
 21 katham²¹ vijñeṃsu gatiṃ gajassā²² 'G A. 111.

Tattha katthacchati¹⁷ kattha vasaṇ, katthamupeti thānaṃ ti
 kattha dīṭṭhañ attho, vithi¹⁹ sā sī tassā nahānagataṃsa kā vithi be-
 kharomaggaṃ nāma¹⁸ gacchati¹⁹, katham²⁰ vijñeṃsu²¹ ti tesaṃ akāṭṭhe
 mayam kattham tesaṃ gajassa gatiṃ vijñeṃsāma, tassa katthehi²² no ti attho.

¹ B² pilandhanena, adding māraṇaṃ kuṭṭaram chabbalaṇaṃ. ² C² -āha,
 B² pilandhanā. ³ B² gacchati. ⁴ B² addhaṃ. ⁵ B² adda pūre. ⁶ C² B²
 nipphā. ⁷ B² varagāma te rūṭṭhaṃ dassāmi. ⁸ B² ssa. ⁹ B² māretvā. ¹⁰
 C² -ta. ¹¹ B² dīṭṭhi. ¹² B² -vassitī. ¹³ B² -a. ¹⁴ All three MSS. -d. ¹⁵
 C² kattho. C² kattho corr. to katham, B² katham. ¹⁶ B² adda so. ¹⁷ B² -ati.

Tato sã jātissaraññāpepa paccakkhato dīṭṭhatthānam tassa
acikkhanti dve gāthā abhāṣat:

10. Tatth' eva sã pokkharan' adāre
ramma sutthā ca mahodikkā' ca
sappupphitā bhāṣaragenānucina,
ettā hi so nāhāyati nāgarājā. 112.
11. Sisaṁ nahāto' uppalamālabhātī
sabbaseto pūṇḍarikattacāngī'
āmodamāno' gacchari [sa] nīketani
purakkhatvā mahosin' sabhaddān ti. 113.

Tattha sutthavā 'ti tassa sasanatthāno yeva, pokkharavāṇi Chā-
dantadāhan' sandulūṭṭhā: sampupphitā ti dvandvato lūṇatvāṇi pūṇḍarikā
oppasāhi pāṇḍarānucina: ca pāṇḍarāni sasanattho pupphitā, ettā hi so d so
nāgarājā ettha Chaddantadāha nahāyati, uppalamālabhātī uppalamāna
jāṇetthājanāni pupphānaṁ nāṇaṁ āharanto', pūṇḍarikattacāngī' pun- 12
ḍarikattacāngī' sāsana' nāṇaṁ āharanto, āmodamāno' ti
āmodāpamodito, sannikāto ti attāno vassatthānaṁ, purakkhatvā ti
sabbaddānaṁ' nāṇa mahosin' purāto kati' attāhi nāṇasāsanaṁ pāṇḍara-
nāṇa vassatthānaṁ gacchari.

Tam autā Sennuttaro „sādhū ayye, nāṇa tam vāraṇaṁ so
māretvā dāṇe āharissāmīti" sampaticchī. Ath' assa sã
tutthā sabassam datvā „gahaṁ tava gaccha, ite sarrābhacca-
yena tattha gamissasīti" tam vyyojetvā kammāre pakkosā-
petvā „tāta" ambhākam vāsipharaṇakūḍḍalanikhādanamuttika-
velugumbacchedanāsattitinalāyanaśilohadandakāhāṇṇakāyasin- 11
ghāṭakehi attho, sabham sīgham katvā āharā" 'ti ānāpetvā
cammakāre pakkosāpetvā „tāta ambhākaṁ kamthakāragāhikam"
cammabhaṣtam" kātum vaṭṭati", cammayottavarattahattipāda-
upāhanacammachattēhi" pi no attho, sabham sīgham katvā
āharā 'ti ānāpesi. Te nāṇo pi sabbāni tāni sīgham katvā 12

' Bā - dāṇa. * mod nahā' * C¹ - i, Bā pūṇḍarikattacāngī. * C² Bā a. *
Bā āharanto. * C³ pūṇḍarikattā, Bā pūṇḍarikattacāngī. * Bā pūṇḍari-
kattacāngī' sāsana. * C⁴ a. * 12* sabham. * C⁵ attā, C⁶ pi no attā. *
11 Bā - gāhikam. * C⁷ cammayottavarattam. * C⁸ a. vaṭṭati. * C⁹ a. yottamā-
pāda. * C¹⁰ - upāhanacāma. Bā - yottamā vaṭṭati. - - - gāhikam.

aharitvā adamas. Sā tassa pātheyyaṃ samvidahitvā amūha-
 hitam ādim katvā¹ sabbam upakaraṇaṃ ca baddhasattuādikam²
 pātheyyaṃ ca sammahastāyaṃ pakkhipi, tam sabbam pi
 kumbhabhāramattaṃ abosi. Souttare pi attano parivacchaṃ
 5 katvā sattame divase āgantvā devinā vanditvā añjhāsi. Atha
 nam sā „cittāhitam te sammā³ panthūpakaraṇam⁴, imam⁵ tāva
 pasibbākam gaṇhā“ ti āha. So pana mahāthāmo paṇḍanaṃ
 haṭṭhinam balaṃ dhāreti, tasmā tam pāpapaṇibbākam⁶ viya
 akkhipitvā upakacchantare ṭhapetvā cittaṭṭhe viya añjhāsi.
 10 Collasulchaddā⁷ laddassa dārakānam paribbayaṃ datvā ruṇṇu
 ācikkhitvā Souttareṃ ayyojesi. So pi rājānaṃ ca devinā ca
 vanditvā rājanivesanā oruḥa rathe ṭhapetvā mahantena pari-
 vāreṇa nagaraṃ nikkhamitvā gāmanigamasparamparāya⁸ paccan-
 tūṃ patvā jānapade⁹ nivattetvā paccantavā¹⁰ thi saddhīm
 15 araṇṇam parivāitvā manussaputhuṃ atikkamma paccantavā¹¹ sūpa
 pi nivattetvā ekako va gacchanto timsaḥyojanikam maggaṃ¹²
 dabbagahanaṃ lāṇagahanaṃ tiṇagahanaṃ¹³ tulaṇagahanaṃ¹⁴
 saragahanaṃ¹⁵ tirivacchagahanaṃ¹⁶ chakantakagumbaka-
 gahanaṃ¹⁷ vettagahanaṃ oṇissakagahanaṃ naḥavanasaravāna-
 20 gahanaṃ¹⁸ aṇḍaṇḍaṃ¹⁹ aṇḍaṇḍaṃ pi dubbimvivijham ghuṇavanagahanaṃ
 rukkhagahanaṃ velugahanaṃ²⁰ kalalagahanaṃ udakagahanaṃ
 pabbatagahanaṃ ti añjhārasagahanaṃ²¹ paṇipāṭiya patvā²² dabbā-
 gahanaṃ²³ oṇṇaṇṇaṃ²⁴ lāyeva²⁵ tulaṇagahanaṃ²⁶ vettugumbacche-
 dannaṃ²⁷ aṇḍaṇḍaṃ²⁸ chinnitvā rukkhe pharaṇā²⁹ kottetvā³⁰ atimahaṇṭa
 25 mātādanena vijjhutvā maggaṃ karonto velevanā³¹ māsentaṃ katvā
 velugumbam³² āruḥa³³ veluṃ chinditvā³⁴ aparasaṃ velugumbasaṃ
 upari pāṭetvā³⁵ velugumbamattakam³⁶ eva gantvā kalalagahanaṃ

¹ Id. āharitvā. ² Ck. -asthā. Id. baddhasattuādikam. ³ Id. sammā. ⁴ Id. ācikkhitvā. ⁵ Id. idam. ⁶ Ck. pāpapaṇibbākam. Id. paṇḍanaṃ. ⁷ Id. amūha hitam. ⁸ Id. gāmanigamasparamparāya. ⁹ Id. jē. ¹⁰ Ck. tulaṇagahanaṃ. ¹¹ Id. timsaḥyojanikam maggaṃ. ¹² Id. dabbagahanaṃ. ¹³ Id. lāṇagahanaṃ. ¹⁴ Id. tiṇagahanaṃ. ¹⁵ Id. saragahanaṃ. ¹⁶ Id. tirivacchagahanaṃ. ¹⁷ Id. chakantakagumbakagahanaṃ. ¹⁸ Id. vettagahanaṃ. ¹⁹ Id. oṇissakagahanaṃ. ²⁰ Id. naḥavanasaravānagahanaṃ. ²¹ Id. aṇḍaṇḍaṃ. ²² Id. paṇipāṭiya. ²³ Id. dabbā. ²⁴ Id. oṇṇaṇṇaṃ. ²⁵ Id. lāyeva. ²⁶ Id. tulaṇagahanaṃ. ²⁷ Id. vettugumbacchedannaṃ. ²⁸ Id. aṇḍaṇḍaṃ. ²⁹ Id. pharaṇā. ³⁰ Id. kottetvā. ³¹ Id. velevanā. ³² Id. velugumbam. ³³ Id. āruḥa. ³⁴ Id. chinditvā. ³⁵ Id. pāṭetvā. ³⁶ Id. velugumbamattakam.

sakkhapadarasā¹ attharivā tona gantvā aparam attharivā
 itaram khipivā puna parato attharanto tam atikkamivā
 donim katvā tīya udakagahanaṃ tarivā pabbatapāde thatvā
 ayasīṅghātakam yottena bandhivā oddham khipivā pabbate
 laggāpetvā yottendāryha vajirayyena lohadandena pabbatam
 vijjhivā khāṇukam kottivā tattha thatvā siṅghātakam
 ākaddhivā puna upari laggāpetvā tattha chaṭṭo cammayottam
 olambetvā tam ādāya otarivā heṭṭhimakhāṇuke bandhivā
 vāṃshatthena yottam gahetvā dakkhiṇatthena muggaraṃ
 ādāya yottam paharivā khāṇukam niharivā puna abhirūhati,
 vten² upāyena pabbatamatthakam āryha parato otaranto
 purimanayen³ eva paṭhamapabbatamatthake khāṇukam kottivā
 cammapaṇḍibake yottam⁴ bandhivā khāṇuke⁵ vethetvā⁶ sayam
 antepaṇḍibake nialdivā makkataṭṭakānaṃ makkatasuttavissajjana-
 kārena yottam vīṇaveḥhento otari⁷, cammachattena vātam gāhā-
 petvā sakuno viya otaratīti⁸ pi vadanti yeva. Evaṃ tassa
 Subhaddāya vacanam ādāya nagarā nikkhamivā sattarasā-
 gahanāni atikkamivā pabbatagahanam patvā tatrāpi eka
 pabbate atikkamivā Suvannapaṇḍapabbatamatthakam abhirūjha-
 lāvaṃ⁹ ācikkhanto¹⁰ S. ā.:

18. Tatth¹ eva so uggaḍḍetvāna tākyam
 ādāya tūṇā² ca dhanuṃ³ ca luddā
 vitarayyati⁴ sattha⁵ gāri⁶ brāhṇṇo
 Suvannapaṇḍam nāma gāṇ⁷ ulāṇam. 114.
 19. āryha⁸ solum khāvaṃ⁹ kimmāraṇam
 olakayi¹⁰ pabbatapādamūlam,
 tatth¹¹ addhā¹² meghasamānavaṇṇam
 āgvedhmarājā¹³ atthasahassapādam¹⁴. 115.

¹ B² sakkhamakkhapa. ² B² pa. ³ B² vāḍa tūṇa. ⁴ B² yottam. ⁵ B² pāvedhita. ⁶ B² -riti. ⁷ B² saramāṇi. ⁸ B² sakkhāya. ⁹ B² sakkhāya. ¹⁰ B² sakkhāya. ¹¹ B² sakkhāya. ¹² B² sakkhāya. ¹³ B² sakkhāya. ¹⁴ B² sakkhāya.

hathisaṃ mahānāthāya gateṣu tassa thānokāse¹ mahākuddālena
 eaturassam āvātam khamitvā uddhatapamsoṃ² bījāṃ vapanto viya
 udake vikiritvā udakkhalapāsāṇānaṃ upari thambhe patitthā-
 petvā tulā ca kāce³ ca datvā padarāṇi attharitvā kaṇḍappa-
 mānaṃ chiddam katvā upari pamsuṃ ca kacavaraṇ ca pakkhi-
 pitvā ekena passena attano pavisanāthānaṃ katvā evaṃ
 oṭṭhite āvāte paccūsakāle yeva patisāsaṃ paṭimūṇcivā
 kāśāvāni paridahitvā saddhīm visapītena⁴ sallena dhanuṃ
 ādāya āvātaṃ otaritvā atthāsi.

Tam attham pakāseṇto S.⁵:

24. Katvāna⁶ kāsūṃ phalakehi chādayi
 attānaṃ odhāya dhanuṃ ca luddo,
 passāgataṃ puthusaḷlena nāgaṃ
 samappayi dukkatahannakārhi vatvā⁷ 119.

25. Viddhe ca nāga⁸ koṇḍam anāṃ ghoram⁹,
 sabbe va¹⁰ nāga nūmaduṃ¹¹ ghorarūpaṃ.
 tinnā ca kaṭṭhā ca cappaṃ¹² karotā
 dhāvissu te atthadhiṇā samautato. 120.

26. Vadhiṣṣam etan ti¹³ parāmaranto
 kāśāraṃ¹⁴ addukkhī dhajāṃ isinaṃ,
 dukkheṇa phoṭṭhase¹⁵ udapāci¹⁶ saṇṇā:
 arahaddhajo¹⁷ sabbe avajjharūpo¹⁸ ti ā. 121.

Tattha odhāya¹⁹ ti odahitvā pavesetvā, passāgataṃ ti uttaraṃ²⁰ āvātaṃ
 passam āgataṃ, so āra dūtipadāseṇa āgataṃ nāhāya²¹ uttaraṃ²² āvātaṃ
 mahāvīraśāmalāke nāga padese atthāsi, atth²³ aṇṇa varisṇe udake²⁴ atthāp-
 pamaṇa vāpita²⁵ tena chiddam²⁶ luddamāṇa varisṇe pati, tiya saṇṇāya te M-assa
 āgataṃ thitābhāvaṃ āvāte²⁷ sabbe²⁸ passāgataṃ puthuṃ ṣaḷlena samappayi²⁹ oṭṭhi.
 dukkatahannakārhi³⁰ ittha M-assa³¹ kāyācāraṇikassa dukkheṇa up-
 pādaseṇa dukkheṇa kammaṇṇa kāraṇe, koṇḍamaṇḍitī koṇḍamāṇaṃ kaṇṇi, tassa
 āra tathā sallam³² nābhīyā pavattitvā phakāṇṇi sammuttoṇā anāṃ chādayitvā³³

¹ Bā caetokāseṇ. ² C¹ -cu, Bā uddhatapamso. ³ Bā -je. ⁴ Bā adda va. ⁵
 Bā adda āha. ⁶ Bā khamitvā. ⁷ C¹ Bā omā vattā. ⁸ so all these MSS. for so?
⁹ C¹ -ku. ¹⁰ Bā va. ¹¹ so all these MSS. for tadum? ¹² C¹ -raṇam. ¹³
 Bā vadhiṣṣamānti. ¹⁴ C¹ -yam. ¹⁵ C¹ puttā. Bā puttā. ¹⁶ Bā phatā. ¹⁷ Bā arahad-
 dhajo. ¹⁸ C¹ avajja. Bā apajja. ¹⁹ Bā add va. ²⁰ Bā phatā. ²¹ C¹ -va.
²² C¹ Bā -va. ²³ Bā oṭṭhiteva. ²⁴ C¹ omā chādaya. ²⁵ Bā omā tathā. ²⁶
 C¹ samappayi, C¹ samappayi. ²⁷ Bā omā m-assa. ²⁸ Bā sallam.

- piṭṭhikāgama phassaṇi phāṇṭanā¹ viya upasāva² itāsa pakāṇṭhi, bhāṇa-
rajaṇumbhara rajatanā³ viya pehāramukkhena lobhitaṃ paṇḍitaṃ, bhāṇavādānā
uppaṇṇi, so vedanānaṃ adhiṇṇasetaṃ asakkanta vedanānaṃ akalappabbatān eka-
nānādaṃ karonta tikkhatum mahantaṃ koṭṭanādaṃ naḍi, asābhā⁴ 2⁵ 'ti ca
8 pi saṁhe ajhassasāva nāga tam saddam sutta maraubbhayaḍḍhiṃ ghararūpaṃ
ulunnadū⁶, eṇṇaṃ⁷ karontā ti tena saddenāganta⁸ chaddantaṃvāraṇaṃ
vedanānaṃ dāva paṇḍitaṃ gaphāsaṇi⁹ ti tīraṇaṃ kattiṇaṃ va eṇṇavā-
raṇaṃ karontā dhiṇṇaṃ, vedhāsaṇaṃ¹⁰ ti¹¹ bhikkhava so chaddanta-
vāraṇa dāva pakāṇṭheṇa nāgaṃ Sāhaddiṇṇaṃ kappiya¹² pāsaṇaṃ tharvā sandhāsaṇaṃ
10 samasāsaṇaṃ viya vedanānaṃ adhiṇṇasetaṃ kamāsaṇa āgāṇṇaṃ asakkhanta¹³
sāsaṇaṃ¹⁴ puratthimādaḍḍhiṃ āgāṇṇaṃ bhāṇaṇa¹⁵ kumbhādaḍḍhiṃ pavāsaṇaṃ paṇḍi-
makādaḍḍhiṃ nikkhamasāsaṇaṃ¹⁶ imā¹⁷ yāsa nibbāṇa¹⁸ pavāsaṇaṃ āgāṇṇaṃ pakāṇṭheṇa
tena paṇḍitaṃ tīraṇaṃ vassattham¹⁹ tīraṇaṇṇaṃ upadhiṇṇaṃ tīraṇṇaṃ
upaparikkhantaṃ so jīvanti kāmāsaṇaṃ Sāhaddam apasāsaṇaṃ²⁰ vāṇṇaṃ²¹
12 cūṇṇaṃ bhāṇaṇaṃ ajhassasāvaṇaṃ mama paṇḍitaṃ pavāsaṇaṃ dāva pakāṇṭheṇa
tena itāsa kāmāsaṇaṃ vāṇṇaṃ dāva āgāṇṇaṃ tumbha sandhāsaṇaṃ samasāsaṇaṃ²²
tīraṇaṇṇaṃ me ti tikkhatum padakkhantaṃ²³ kāmāsaṇaṃ tīraṇaṇṇaṃ sandhā-
saṇaṃ²⁴ viya āgāṇṇaṃ pakāṇṭheṇa āgāṇṇaṃ padakkhantaṃ²⁵ pavāsaṇaṃ uppariṇā-
ṇaṃ, so²⁶ chaddantaṃ dhiṇṇaṃ²⁷ Samuttaraṃ²⁸ dāva vedhāsaṇaṃ²⁹ tena³⁰ cūṇṇaṃ
20 rajatadāmaṇṇaṃ soddam pavāsaṇaṃ parimāsaṇaṃ Sāhaddiṇṇaṃ tīraṇaṇṇaṃ dhiṇṇaṃ
kāsaṇaṃ addakkhi, ladda kāsaṇaṃ M-asaṇaṃ tīraṇaṇṇaṃ³¹ thapaṇaṃ, so tam ukkhipitvā
purato thapaṇaṃ, aṭṭa³² asaṇaṃ³³ tīraṇaṇṇaṃ³⁴ tīraṇaṇṇaṃ³⁵ ukkhamāsaṇaṃ³⁶ aṭṭa-
haddiṇṇaṃ³⁷ nāma tabbhi³⁸ paṇḍitaṃ avajjharūpaṃ³⁹ aṭṭhaddiṇṇaṃ⁴⁰ sakkāsaṇṇaṃ
gāṇṇaṇṇaṃ yeva ti ayam aṭṭhi udapādi, so tena saddham vāṇṇaṃ aṭṭha-
22 dāsaṇaṃ aṭṭhi.

10. Anikkasāva kāsāvaṃ yo vattham paridhessati⁴¹

apeto damasaccena na so kāsāvaṃ arahati. 122. (Dhp. v. 10.)

Jāt. II. 122. Therag. v. 100.)

11. Yo ca vāntakāsāv' assa aṭṭhaṃ susamāhito

20 upeto damasaccena sa ve kāsāvaṃ arahahiti. 123.

Tass aṭṭha: samma juddaputta yo putto rāgādaṃ kāsāvaṃ
nādiyaṇṇaṃ⁴² c' assa vāntakāsāv' assa⁴³ upagato tēhi gūṇehi kāsāvaṇṇaṃ
pāṇṇaṃ kāsāvaṇṇaṃ paridhāva⁴⁴ so⁴⁵ tam kāsāvaṃ arahati, ananucchavāko⁴⁶ so

¹ C¹ phā-, C² phā-, B³ padā-, ² C² B³ -naṃ, ³ B³ -cā, ⁴ B³ ulunnadā-,
⁵ B³ cūṇṇaṃ, C² cūṇṇaṃ, ⁶ B³ -na-, ⁷ B³ vedhāsaṇaṃ, ⁸ B³ kappiya-,
⁹ B³ -cā-, ¹⁰ B³ idam, ¹¹ B³ aṭṭha-, ¹² B³ -tā-, ¹³ B³ vāṇṇaṃ, ¹⁴ C² -
asaṇaṃ, ¹⁵ B³ adda tena, ¹⁶ C² asaṇaṃ, ¹⁷ B³ -amāsaṇaṃ, ¹⁸ C² pu., ¹⁹ B³
arahatīdāsaṇaṃ, ²⁰ C² aṭṭha, ²¹ B³ aṭṭha-, ²² B³ aṭṭhaddiṇṇaṃ, ²³ tena
paridhessati, ²⁴ B³ -dāsaṇaṃ, ²⁵ B³ adda apeto, ²⁶ B³ yo, ²⁷ B³ nāma-

tassa vuttassa, yo pana tesam kāsāvāṇaṃ¹ vattatā² vattakāro³ so so⁴ sileṇ
susanāhito suppatitthito paripucchā⁵siro so etam kāsavaṃ araho⁶ nāma⁷ 'ti

Evam vatvā M. tasmim cittaṃ nibbāpetvā „samma ki-
mattham tvaṃ maṃ vijjhi⁸ attano atthena⁹ udāhu añheca
payojito sīti¹⁰“ pucchi. 8

Tam attham āvārento S.¹¹

29. Samappito puthusallena nāgo
aduṭṭhacitto luddakam ajjhahāsi¹²;
kimatthiyam kassa vā samma hetu
mamaṃ vadhi kassa vāyam payogo ti. 124. 10

Tattha kimatthiyam ti āyatim kim pettheno, kassa vā ti kassa hetu
kena kareṇa, kim nāma tava mayā saddhim veram ti adhippiyo, kassa vā
ti kassa vā añheca ayam payogo, kena payojito maṃ vadhi attho

Ath' assa ācikkhanto luddo gātham āha:

30. Kāssa rañño mahesi¹³ bhudanta,
sā pūjita rājakule Subhaddā
[sā] tam addasā sā ca mamaṃ asahsi,
dantehi attho ti¹⁴ ca maṃ avocā¹⁵ 'ti. 125. 15

Tattha pūjita ti saggamahesitthāneṇa¹⁶ pūjita, addasā ti sā kira tam
supphoṇa addasa, asahsi¹⁷ ti sā ca mama vakkhāṇa kareṇā Himavanta¹⁸ padese
evatūpe nāma nāgo asukasmim nima (hāne vaṇṇe ācikkhi, dantehi¹⁹ tassa
nigāse chabbapparama²⁰ samajjaladanta²¹ tohi maṃ²² attho²³ pīḍaṇṇaṃ
kārukāma²⁴ mhi te me āhāsi²⁵ ti maṃ avoca

Tam sutvā „idaṃ²⁶“ Cullasubhaddāya kamman²⁷ ti ātvā
M. vedanaṃ adhiyāsetvā „tassā mama dantehi attho n' atthi, 25
māretukāmatāya pana pahipiti²⁸“ dīpento gāthudvayam ā:

31. Bahū hi me dantayugā ujārā
ye me pīṇamam pi pīṇamahānaṃ,
jānāti sā kodhanā rājaputti,
vadhathikā veram akāsi²⁹ bālā. 126. 30

¹ Ck -vaṇ. ² Ck -vattatā. ³ B4 -kā-. ⁴ B4 -vijjasi, adding kim. ⁵ B4 omits
atthena. ⁶ B4 adds āhu. ⁷ so all three MSS. for ajjhahāsi luddam? ⁸ all
three MSS. -ti. ⁹ B4 te. ¹⁰ B4 -hāne thapetvā. ¹¹ Ck -lanti. ¹² B4 adds
atthi. ¹³ B4 kareṇāma. ¹⁴ B4 imam.

11. Uṭṭhehi tvam ludda, khuraṇi¹ gaheṭvā
 dante ime chinda purā marāmi,
 vajjāsi tam kodhanam rājaputtinī,
 nāgo hato, haṇḍa im² assa dantā ti. 127.

2 Tatha ime 4¹ tassa kira pīṭṭamāhānaṃ dantā m² vīnaṣṭheṇa³ ti
 gūḍhāya sannibhā, te sandhāya evam āha, jānāttī bahunaṃ vāraṇānaṃ idha
 sannibhāte dante jinini, vadharthikā n⁴ kevalam paṇa aī man nīcetvānā
 appamattā⁵ doṣam hadaya thapetvā attāno veram akāṣe, vāraṇāna phāṇa-
 āmmena matthakam jāpesi, khuraṇi⁶ n⁷ kakacam, purā marāmi⁸ piva na
 10 marāmi⁹, vajjāsi¹⁰ ti¹¹ vedeyyāsi, haṇḍa imassa dantā ti hato m¹² mayā
 nāgo, manurāho te matthakam patto, gaṇḍa ime tassa dantā ti.

So tassa vacanam sūtvā nisinnattibhānā uṭṭhāya¹³ kakacam
 ādāya „dante chindissāmi“ tassa santikam upagato. So pua
 ubbedhato atṭhāsītīhattho pabbato viya¹⁴ apaviddho, ten¹⁵ assa
 15 so dantattāhānam na pūpunī¹⁶. Atha M. kāyam upanāmento
 heṭṭhāsīsaako¹⁷ nipajji, tadā nesādo M-assa ruṇatadāmasadisaṃ
 soṇḍam maddanto abhirūhivā Kelāsakūte viya kumbhe thatvā
 mukhakoṭimamsam jānuna¹⁸ paharivā anto pakkihipivā kum-
 bhato oruyha kakacam antomukhe pavasesi, M-assa balava-
 20 vedanā uppajji, mukham lohitena pūri. Nesādo ito e¹⁹ ito ca
 sañcārento²⁰ kakacena chinditum na²¹ sakkhi. Atha nam M.
 mukhato lohitaṃ chaḍḍetvā vedanaṃ adhiyāsetvā „kim samma
 chinditum na sakkositi“²² pucchi. „Āma sāmi“²³ votto²⁴ M.
 eṭṭim paccupattāpetvā „tena hi samma mama soṇḍam okkhi-
 25 pitvā kakacakoṭiyam²⁵ gaṇḍāpehi, mama sayam soṇḍam okkhi-
 pitum balam n²⁶ atthiti“²⁷ āha. Nesādo tathā akāsi. M. soṇ-
 ḍāya kakacam gaheṭvā aparāparam cālesi, dantā kaṭṭā viya
 chijjimaṇḍo. Atha ne ṣharāpetvā gaṇḍivā „samma luddapatta,
 aham ime dante tūyanaṃ dadamāno n²⁸ eva „mayham appiyā“²⁹

¹ hā āha. ² aī tassa MSS, ime hi. ³ hā appamattakam. ⁴ hā eḍḍe tāva
 ime dante kevaṃ kakacam pūretvā chinda te gaheṭvā kālāpuraṃ gaheṭvā de-
 viya detvā tam kodhanam rājaputtinī. ⁵ hā vajjāsi, C² vedeyyāsi. ⁶ hā va-
 ṭṭhāya. ⁷ hā eḍḍe eṭṭhāsi. ⁸ hā -gati. ⁹ hā hatthi-. ¹⁰ hā jānuna. ¹¹ C¹
 sañcārento, hā sañcārento. ¹² C¹ hā tū. ¹³ hā nāsakkhi. ¹⁴ hā omiṭṭe vū-
 ti pū -ti.

tī dammi na Sakkatta-Māretta-Brahmādiṃ¹ patthento, imehi
 pana me dantehi satasahassagunena² sabbaññutaññāpādaṇṭā
 va piyatarā³, sabbaññutaññāpātipivedhāya me idaṃ puññaṃ
 paccayo hoti⁴ "ti dante datvā „samma tvaṃ imaṃ tthānaṃ
 kittakena kālena āgato⁵" ti pucchitvā „sattamāsaṃsattadivasā-
 dhiṭṭhehi sattaṃsivaccharebhi⁶" vutte „gaccha imesaṃ dan-
 tānaṃ ānubbhāvena sattadivasabbhantaṃ yeva Bārāṇasīyaṃ⁷
 pāponissasāhī⁸" vatvā tassa parittam katvā⁹ uyyojesi, uyyo-
 jetvā ca pana anāgatesu¹⁰ yeva tesu nāgesu c¹¹ eva Subhad-
 dāya ca¹² kālaṃ akāsi.

19

Imaṃ atthaṃ pakāseṇto S.¹³

29. Uṭṭhāya so luddo khuraṃ¹⁴ gaḥetvā
 abhetaṃ dantāni gaḥuttamassa
 vaggū subbe uppatime puthavyā
 ādāya pakāsi tatra hi khippaṃ ti āha¹⁵. 128.

13

Tattha vaggū d vilāsaṇto, subbe ti sundara, uppatime ti lūlaṃ
 puthariyaṃ sūñhehi¹⁶ assaṇṇa.

Tasmīṃ pakkaṇto nāgā paccāmittaṃ adisvā āgamimsu.

Tam atthaṃ pakāseṇto S.¹⁷

31. Bhayadditā nāgavādheṇa atṭā
 ye te nāgā atṭha¹⁸ diṇā vidhāvurū
 adisva¹⁹ posaṃ gaḥapaccamittam²⁰
 paccāgamimū yena so nāgarājā ti āha²¹. 129.

29

Tattha bhayadditā ti maraṇabhayaṇa upaddutā, atṭā ti dukkhā,
 gaḥapaccamittam²² ti gaḥassa paccamittam, yena so ti yatha mahāvijāla-
 milaka²³ so nāgarājā kīlaṃ katvā. Keḷāsapabbata viya patito tam tthānaṃ
 paccāgamimū ti attho.

¹ Bā sakkasampatti so mārassampatti na brahmasampatti. ² Bā astagatena
 sahassagunena sataśahassagunena. ³ Cā omits sabbe - - tara. Bā omits tara.
⁴ Cā abhato, Bā adds a. ⁵ Bā -ci, Cā -cin. ⁶ Bā adds tam. ⁷ Cā āgatesu.
⁸ Bā omits cova and sa. ⁹ Bā adds āha. ¹⁰ Bā āha. ¹¹ Bā omits āha. ¹²
 Bā add dantehi. ¹³ Bā adds āha. ¹⁴ Cā -ā. ¹⁵ Cā adisva, Bā adisvāna.
¹⁶ Bā pucch - ¹⁷ Bā omits āha. ¹⁸ Cā -milaka, Bā omits mahā.

Tehi¹ saddhim Sabbhaddāpi āgatā, te sabbe tattha roditvā
 kanditvā M-assa kulūpakapaccekabuddhānam² santikam gantvā
 „bhante tumbakam paccayadāyako visasallena³ viddho kāla-
 kato, sīvatthikadassanam assa āgacchathā⁴“ ti vadimsu.
 5 Pañcasatāpi⁵ paccekabuddhā⁶ ākāsenāgantvā mālako⁷ otarimsu.
 Tasmim̐ khane dve tarunanāgā nāgarāṇṇo sarīram dantehi
 okkhipitvā paccekabuddhe vandāpetvā citakam āropetvā⁸ jhā-
 payimsu. Paccekabuddhā sabbarattim̐ ājāhane⁹ sajjhāyam
 akāmesu. Aṭṭhasahasā¹⁰ nāgā ājāhanam¹¹ nibbāpetvā nahātva
 10 Sabbhaddam purato katvā attano vasanatthānam gamimsu¹².

Etam attham pakāseṇto S.

11. Te tattha kanditvā roditvā¹³ nāgā
 sīse sake¹⁴ paṇsukam okiritvā
 nymamsu¹⁵ te sabbe sakam niketam
 15 purakkhatvā mahesim̐ sabbhaddānam¹⁶ ti ā. 130.

Tattha paṇsukan ti ājāhanapaṇsukade.

Sonuttaro¹⁷ pi appatte yeva sattame divase dante ādāya
 Bāraṇasim̐ pāvīsi¹⁸.

Tam attham pakāseṇto S.¹⁹

20 22. Adāya dantāni rajattamassa
 vaggū sabbe appaṭṭime pathavyā
 savaṇṇarājhiṇi samantamodāre
 25 so luddako Kāṇḍipuram upāgami,
 upanesi so rājakaṇṭhāya dante:
 25 nāgo luto, hanta im̐ assa dantā ti. 131.

Tattha savaṇṇarājhiṇi savaṇṇarājhi²⁰, samantamodāre ti sa-
 mantato obbhārento²¹, sakālavanasandam savaṇṇavayūnam viya karanto²²,
 upanesi ti Chetāntavāraṇasam chabbannarāṇṇi viya visajjāmane paṇsakadanto

¹ C² tene hl. ² B⁴ -kāṇḍipac-. ³ B² viasipitena sa. ⁴ B⁴ omittā pi. ⁵ B² adāya pi. ⁶ C² nāgā. B⁴ viasānamālako. ⁷ C² citakam āpetvā, B⁴ citakam. C² B⁴ ākā. B² additvā dhammam. ⁸ B⁴ -a. ⁹ C² ākā. ¹⁰ B⁴ āg-. ¹¹ B⁴ āg-. ¹² C² -atvā, B² tvāna. ¹³ C² sīsekama, C² sīsekama. ¹⁴ B⁴ āgamtmsu. ¹⁵ madi katvā pure sabbhaddānam mahesim̐. ¹⁶ C² son-. ¹⁷ B⁴ -nāgāyam sampāpanti. ¹⁸ B⁴ ādāya āha. ¹⁹ C² -rājhi. ²⁰ B⁴ -santa, C² -santa. ²¹ C² -a.

idāya āpachhīmi¹ nagaraṁ alaṁkārapatā² ti dāvīyā sasanam pesetvā taye rāho
 āroceṭi³ davanagatā⁴ vīja nagara alaṁkārapite Sonuttaro⁵ pi nagaraṁ peri-
 sīṭṭā pāsādam āruya⁶ dante upameṭi.

Upameṭvā⁷ ca pana „ayye yassa kira tumhe appamattakam⁸
 dosam hadaye karittha⁹ so nāgo mayā¹⁰ hato mato¹¹ ti¹². „Mata-
 bhāvam me āroceyyāsīti¹³ āha. „Tassa matabhāvaṁ jānātha,
 ime tassa¹⁴ dentā¹⁵ ti dante adāsi. Sā M-assa chabbanṇa-
 rāhsivicitte dante¹⁶ manitālavantena¹⁷ gahetvā ūruṇu ṭhapetvā
 purimabhāva¹⁸ attano piyasāmikassa dante olokenṭi „evarūpaṁ
 cāma sobhaggappattaṁ vāraṇaṁ visapīṭena sallena jīvitaṁkha-
 yaṁ pāpetvā¹⁹ dante chinditvā²⁰ āgato²¹ ti M-am²² anussaraṇṭi
 sokaṁ uppādetvā adhivāsetum²³ nāsakkhi, atha²⁴ assā tatthi²⁵ eva
 hadayaṁ phālī²⁶, tam divasaṁ eva kalam akāsi²⁷.

Tam attham-ppahāseṇto S.²⁸

11. Divāna dantāni gajuttamassa 12.
 bhattu-ppiyassa purimāya jāniyā
 tatthi¹ eva tassa hadayaṁ aphālī.
 ten² eva sā kalam akāsi bālā ti āha. 132.
 13. Sambodhipatto ya³² mahānubbhāvo
 sitam akāsi parisāya majjho, 22
 pucchimāso bhikkhū suvimuttarittā,
 nākāraṇe pātukaronti huḍḍhā. 133.
 23. Yam addosātha³³ dahariṁ kumārīṇi
 kāsāya vattham sangāriyaṇ³⁴ carantiṁ
 sā kha tadā rājakaṇṇā ahoṣi, 25
 aham tadā nāgarājā ahoṣim. 134.
 25. Adāya dantāni gajuttamassa
 vaggū sabbhe appaṭime pathavyā

1 C² 20-. 2 H² -āpetvā. 3 H² -ssā. 4 C² 200-. 5 C² 200. H² āruyitvā
 6 H² upameṭi upameṭi. 7 B² -ka. 8 H² -riti ti vadati. 9 C² omi mayā.
 10 C² omi matoti. 11 H² jānātha ti hada tassa ime. 12 so C²; H² mata-
 kkhāthavanne. B² manitālavantavanne. 13 H² parāṇa, B² parivāsaṇa. 14
 H² add ime. 15 H² add sonuttaro. 16 H² mahānuttam. 17 B² phālīti. 18
 H² -riti. 19 H² adhi āha. 20 H² ca. 21 H² -ssātha. 22 B² anāgatiyam.

yo' luddako Kāśipunnā upāgama
so kha tadā Devadatto ahoṣi. 135.

10. Anāvāsūram ciruttasammatam¹
uccāvacum² caritam idam purāṇam
vītaddaro vīta-ko visallo

mayam abhinūyā nibhāsi Buddho. 136.

11. Aham vo teṇa kālena ahoṣin tattha bhikkhavo
nāgarājā tadāhaṃim, evam dhāretha jātakam ti 137.

Imā gāthā Daṣṣaḥaṇa guṇe vappentoḥi dhammasaṅgāyikattheroḥi
10 āpāṭā.

Tattha aṭṭam akāṣiṭṭaṃ āvuso¹ sambodhīppato S. mahānubhāro² aṭṭam-
kattāhammāseṇa parisaṃyaghe nisinno ekaḍḍasam aṭṭam akāṣi, na āvuso³ ti
bhante buddhā nama āvuso aṭṭam na karonti sumbho⁴ ca aṭṭam leṇa na
kho kālena tadā haṃ ti mahābhikkhūseva bhikkhū parivāṇa, yamaḍḍa-
15 sārthā⁵ ti evaṃ purāṇa āvuso S. aṭṭam sikkāṇam sikkāṇam aṭṭam dhāre-
bhikkhūnaṃ dāseva evam āha: bhikkhavo yaṃ aṭṭam⁶ dhāraṇa yobbanap-
pattam kumārāṇaṃ kīḍāyavattam anagariyaṃ upetam paṭṭajirāṇaṃ imasmiṃ eṇaṃ
caranti siddasārthā⁷ passatha vā tadā sikkāṇasāṭṭa⁸ nāgam⁹ ganta¹⁰
20 vaddhanti Souttarasam¹¹ peṇṇā¹² rājakaṇṇa ahoṣi teṇa gantaṃ jivāṭṭakāyaṃ
papīṇa aṭṭam tadā¹³ nāgarājā ahoṣi ti aṭṭho, Devadatto ti bhikkhavo jīṇi
Devadatto tadā yo luddo¹⁴ ahoṣi; anāvāsūram ti na āvusoṇa aṭṭam
gatacaritaṃ ti aṭṭho, vīravattasammatam¹⁵ ti ito āvuso aṭṭam aṭṭam
gatacaritaṃ ti aṭṭho, uccāvacum¹⁶ caritam¹⁷ aṭṭam, i. e. h: āvuso ito aṭṭam aṭṭam
gatacaritaṃ ti aṭṭho, pi pabbāseṇa haṃ tam āvusoṇa eva āvuso aṭṭam
25 āvuso aṭṭam caritaṇṇaṃ haṃ teṇa rājakaṇṇa ca¹⁸ Souttarasam¹⁹ ca carita-
ṇṇaṃ nāgam²⁰ vaddhanti²¹ idam purāṇam rājakaṇṇa darūṇam²² sigata-
kāya²³ vītaddaro āvuso aṭṭam aṭṭam²⁴ aṭṭam aṭṭam aṭṭam aṭṭam
sigatatti²⁵ visallo aṭṭam²⁶ jīṇi ti Buddhā aṭṭam²⁷, aṭṭam vo ti aṭṭam vo ti
nippāṭamattam, bhikkhavo aṭṭam teṇa kālena tattha Chaddāntalāha aṭṭam ti
30 aṭṭho, nāgarājā ti bhante²⁸ vā²⁹, na aṭṭho aṭṭam tadā haṃ, aṭṭam kha
nāgarājā haṃ aṭṭam aṭṭam, evam dhāretha³⁰ ti jātakam evam dha-
retha³¹ pariyāpūṇāha:

¹ C¹ so, B¹ ya. ² B¹ -rattarā sammatam. ³ C¹ uccāṇi, C² uccāṇam. ⁴ B¹
so. ⁵ B¹ adda āvuso aṭṭam. ⁶ C¹ tumbha. ⁷ B¹ -sārthā. ⁸ B¹ -sārthā, adda
sārthā. ⁹ B¹ -sārthā. ¹⁰ B¹ -pitena. ¹¹ B¹ -souttarasam, adda
souttarasam. ¹² B¹ -souttarasam. ¹³ C¹ -souttarasam. ¹⁴ C¹
peṇṇā. ¹⁵ B¹ adda so. ¹⁶ B¹ -souttarasam. ¹⁷ B¹ -souttarasam. ¹⁸ C¹
peṇṇā. ¹⁹ B¹ -souttarasam. ²⁰ B¹ -souttarasam. ²¹ B¹ -souttarasam. ²² C¹
peṇṇā. ²³ C¹ -souttarasam. ²⁴ B¹ -souttarasam. ²⁵ B¹ -souttarasam. ²⁶ C¹
peṇṇā. ²⁷ B¹ -souttarasam. ²⁸ B¹ -souttarasam. ²⁹ B¹ -souttarasam. ³⁰ B¹
-souttarasam. ³¹ B¹ -souttarasam.

Imaṃ ca pana desasam sutvā bhūhū sotāpannādayo ahesum, sa
pana bhikkunā pucchā vipassitvā arahantū puttā ti. Chaddanta-
jātakam.

5. Saṃbhava-jāta-ka.

Rajjanā ca paṭipannasamā 'ti. Idam S. J. v. paññāpāruṇiṇo
ā. k. Paccuppannavatthum Mahāsummagga-jātake āvibharissati.

Atīte pana Kururajthe Indapattanagare Dhanañ-
jaya-kerabho nāma¹ rajjam kareti². Tassa Sucirato nāma
brāhmaṇo purohito atthadhammānussāsako aho. Raja
dānādini puññāni karonto dhammena rajjam anusāsi. So ekā- 10
divasam dhammayāguṃ nāma pañham abhisankharitvā Sucir-
rataṃ brāhmaṇam āsane vi-Idāpetvā sakkāraṃ katvā pañham
pucchanto catasso gāthā abhāsi:

1. Rajjanā ca paṭipanno³ samā adhipaccaṃ Sucirata,
mahattaṃ⁴ pattum icchāmi vijetun⁵ pathaviṃ imaṃ. 138. 15
2. Dhammena no adhammena, adhammo me na ruccati,
kicca⁶ va⁷ dhammo carito rañño⁸ hoti Sucirata. 139.
3. Idha e⁹ evāninditā¹⁰ yena pecca¹¹ yena aninditā
yasaṃ devumanussesu yena pappoma brāhmaṇa. 140.
4. Ye 'haṃ¹² atthaṃ ca dhammaṃ ca kattum icchāmi brāhmaṇa 20
taṃ tvam atthaṃ ca dhammaṃ ca
brāhmaṇ¹³ akkhāhi pucchito ti. 141.

Tatha rajjanā u¹⁴ sariya mayam¹⁵ imasam¹⁶ sotāpannādayo Indapattanagare
rajjanā ca¹⁷ āvijaṇassitike Kururajthe¹⁸ issariyabhāvasamkhātam¹⁹ adhipaccaṃ²⁰ ca
paṭipanno²¹ adhivasi, mahattaṃ²² ti idam mahantatāvam²³ pattum icchāmi²⁴
vijetun²⁵ ti imam pathaviṃ dhammena²⁶ abhūthattum²⁷ abhūthasitum²⁸ icchāmi,
kicca²⁹ va³⁰ ti avassajjānēti rañño³¹ va³² dhammo kicco³³ karohiyatāro, raja-
nussāsako hi loko, so tassam dhammiko³⁴ abho³⁵ dhammiko³⁶ hoti, tassam³⁷ esa
dhammo³⁸ rañño³⁹ va kicca⁴⁰ ti idha⁴¹ evāninditā⁴² ti yena mayam⁴³ lokaiko-

¹ Bā add rājā. ² Bā -a. ³ C⁶ Bā mahantaṃ, C⁷ mahantā¹ ⁴ Bā ca. ⁵
C⁸ idha vesi-. ⁶ Bā pacca. ⁷ C⁹ sobam. ⁸ Bā mahantaṃ ⁹ C¹⁰ kicco. ¹¹
Bā ik. ¹² Bā carito. ¹³ Bā adda ca. ¹⁴ Bā add pi. ¹⁵ Bā add nāma.

ca¹ paratoke ra sutudittā, yena pappomū² 'ti yena mayam³ nirayāḍien
 anubhattivā devesu ca monasasu ca⁴ yutam⁵ tesariyam sobhaggaṃ pāpūy-
 yama tam⁶ karamaṃ kathēhi, ro han ti heshmagu yo ahim phalavipākasa-
 khāram atthañ ca tassa⁷ atthassa hetubbhūtam dhammañ ca kattum samādāya
 2 vattitum oppādetuñ ca icchāmi, tam tvañ ti⁸ tam⁹ tassa¹⁰ mayham tvañ
 sukhe¹¹ eva nibbānagaminimaggam āruye appaṭisandhikabhāram pattiñtassa tam
 atthañ ca dhammañ ca pucchitu akkhihi me pākaṃ kava kathahi brāh-
 manam dhammayigapañhe puchi.

Āyati pana pañhe gambhīro Buddhavisayo, sabbaññu-
 10 buddham ev' etañ¹² pucchitum yuttam, tasmim usati sabbaññu-
 tañāgapariyesakam Bodhisattam. Sucirato pana attano abodhi-
 sattatāya pañham katihetum nāsakkhi asakkonto ca paṇḍita-
 mānam akatvā attano asamatthabhāvam kathento

„Nāññatra¹³ Vidhurā¹⁴ rāja etad akkhātum¹⁵ arahati
 15 yam tvañ atthañ ca dhammañ ca
 kattum icchasi khattiyā 'ti g. ā. 142.

Tass' attho¹⁶: attano eva mahārāja pañhe mādānaso, ahm ti n' ev'
 assa udh na pariyaññam pesenti, andhakāra¹⁷ parittho-xiya ham, āraṇasi-
 rañño pana pucchito Vidhuro namo brahmano atthi = etañ akkhiheyya,
 20 tam thapetvā yam tvañ atthañ ca dhammañ = kattum icchasi sīd¹⁸ akkhāram
 na ahm arahati.

Rājā tassa vacanam sutvā „tena hi brāhmaṇa khippam
 tassa santikam gacchā¹⁹ 'ti paṇḍakāram datvā tam pesetukāmo

„Ehi kho paṇito gaccha Vidhorassa upantikañ,
 25 nikkham imam²⁰ suvaṇṇassa haraṃ gaccha Sucirata,
 abhihāram imam dajjā atthadhammānusatthiyā 'ti g. ā. 143.

Tattha upantikaṃ ti santikam; nikkham ti pahudassasuvannā²¹ aka
 nikkho, ayam pana sutasuvannassa nikkhasassam datvā evam āhe, imam
 dajjā ti tena imasm' dhammayigapañhe kattho tassa²² atthadhamman-
 30 satthiyā abhihāram pajam kareto imam nikkhasassam dadeyyāsi²³.

¹ B⁴ omits ca. ² B⁴ pappo-. ³ B⁴ maya. ⁴ B⁴ ma. ⁵ C⁴ yañ. ⁶ B⁴ sah
 no. ⁷ C⁴ tassa. ⁸ C⁴ omits tam tvañ ti. ⁹ B⁴ omits tam. ¹⁰ C⁴ omits
 tassa. ¹¹ C⁴ ovanam, B⁴ buddhametam. ¹² C⁴ na-. ¹³ B⁴ vidhura. ¹⁴ C⁴
 akko-, C⁴ akkho-. ¹⁵ C⁴ has etadakkhātum na ahm arahati in the place of
 khattiyā -- attho. ¹⁶ B⁴ -ra. ¹⁷ B⁴ etam. ¹⁸ B⁴ nikkhaññi-. ¹⁹ C⁴ -,
 C⁴ -o. ²⁰ B⁴ tassa. ²¹ C⁴ dadeyyāsi.

Evañ ca pana vatvā pañhavissājanassa līkhanatthāya
 satasahassagghanikān suvaṇṇapattān¹ gamanatthāya yānaṃ
 parivāratthāya² bulakāyaṃ³ tañ ca paṇṇākāraṃ datvā tañ
 khanañ ſeva oyyojesi. So⁴ Indapattanagaraṃ nikkhamitvā
 ujukam eva Bārānaṣiṃ agantvā⁵ yuttha yuttha paṇḍitā vaṣanti
 saḍḍhāni tāni tñānāni upasaṃkamitvā sakala-Jambudīpe pañ-
 haṃ⁶ viṣṇajjetāraṃ⁷ alabbhivā anupubbena Bārānaṣiṃ patvā
 ekasmiṃ tñāne nivāsaṃ gaḥetvā katipayehi⁸ saddhīm pātara-
 saṃ⁹ bhuñjanavelāya Vidhuraṃ¹⁰ nivesanaṃ gantvā āgata-
 bhūvaṃ ārocāpetvā tena paḍḍhāpito tañ ake ghare bhuñja-
 mānaṃ addasa.

Tam attham paḍḍhento S. suttamaṃ gātham āha:
 Sv-ādhippāgā¹¹ Bhāradvāja Vidhuraṃ upantikaṃ.
 tam addasa mahābrahmā aṣamānaṃ ake ghare ti. 144.

Tattha sv-ādhippāgā¹² ti so Bhāradvājagotto Sutrān adhippāgato¹³ ti
 ti attho; mahābrahmā ti mahābrahmaṇ, aṣamānaṃ ti bhuñjamānaṃ.

So pana tassa bālasahāyako ekācariyakule ugghāṭitaṣippo;
 tasmā tena saddhīṃ ekato bhuñjitvā bhattakiccapariyoṣaṇe
 sukhanisīno „saṃma kimattham āgate siṃ“¹⁴ puttho āgama-
 kāraṇaṃ ācikkhanto atthamaṃ g. ā.

Raṇḍo 'haṃ pahito dūto Korabyassa¹⁵ yasassino,
 'attham dhammañ ca pucchasi' icc-abravī Yuthitthilo,
 tam vvaṃ atthañ ca dhammañ ca
 Vidhur¹⁶ akkhāhi¹⁷ pucchito ti. 145.

Tattha raṇḍo ti ahaṃ raṇḍo Korabyassa¹⁸ yasassino dūto pahito¹⁹ ti
 tesa padto līhānti, pucchasi ti so Yuthitthilagotto Dhanaḍḍajayarāja naṃ
 dhammayāgapañhaṃ naṃ pucchi, ahaṃ kathetum aṣakko vvaṃ²⁰ akkhāsa-
 si ti tatvā tassārocasi²¹, so paṇṇākāraṃ datvā pañkam pūchanatthāya ma-
 tara suttikaṃ peṇto Vidhuraṃ²² suttikaṃ gantvā bhaṣa pañhasa atthañ so
 pañdhammañ so puccheyyāsi ti sṭasi, tam vvaṃ līni mayi pucchito akkhāhi. 20

¹ Bā-pattāna. ² Bā-ranattāya. ³ Bā-pāḥa. ⁴ Bā-adda pana. ⁵ C² Bā
 āg-. ⁶ C² sa. ⁷ Bā pañhasa viṣajjanikāraṃ. ⁸ Bā adda jantū. ⁹ Bā-sa. ¹⁰
 Bā-dhū-. ¹¹ C² svādhippāgā, C²-ppagā. ¹² C² svādhippāgā. ¹³ C²
 adhippāgāto, Bā adhippāgā āgate? ¹⁴ Bā korabyassa. ¹⁵ Bā viḍḍha-. ¹⁶ C²
 -vyasa. ¹⁷ C² pañ-. Bā pañ-. ¹⁸ C² tam. ¹⁹ Bā tassa s-. ²⁰ Bā viḍḍha.

Tadā paṇḍa so brāhmaṇo „mahājanassa cittaṃ gāhissā-
mhi“ Gaṅgāṃ piḍahanto viya vinicchayaṃ vicāreti, vāssa
pañhavissajjane okāso atthi¹.

So taṃ atthaṃ ācikkhanto navamaṃ gātham āha:

- 4 8. Gaṅgāṃ me piḍahissanti, na naṃ² sakkomi brāhmaṇa
apiḍhetuṃ mahāsindhuṃ, taṃ kaṭhaṃ so bhavissati,
na te sakkomi akkhātum
atthaṃ dhammaṃ ca pucchito ti. 146.

Tass' attho: brāhmaṇa mehaṃ³ mahājanassa nānāttapathasakkhātum
10 gaṅgāṃ piḍahessuṃ, vyākāro uppanno, taṃ āha mahāsindhuṃ apiḍhetuṃ na
sakkomi⁴, tassa kaṭhaṃ so okāso bhavissati. jamaṃ⁵ te āha paṇḍa⁶ viṇa-
jeyyāṃ, idā ciraḥagatāṃ⁷ c' eva⁸ okāso ca āsthaṃ na te sakkomi akkhātum
atthaṃ dhammaṃ ca pucchito ti.

Evaṃ ca paṇḍa vatvā „putto me paḍḍito mayā āgavanta-
12 taro, so te vyākariṣṣati“, tassa: santikaṃ gacchā⁹ 'ti vatvā
dasamaṃ gātham āha:

- 10 9. Bhadrakāro ca me putto oraso mama atraḷo,
taṃ tvaṃ atthaṃ ca dhammaṃ ca
ganṭvā pucchessu brāhmaṇā 'ti. 147.

16 Tatra oraso ti me samvāddho, atraḷo ti atthaṃ jāto.

Taṃ sutvā Sucrato Vidhurassa¹⁰ gharā nikkhamitvā Bha-
drakārassa bhuttapātārāsassa attano paṇḍāya majjhe nisinna-
kāle nivesanaṃ agamāsi¹¹.

- 20 11. Tam atthaṃ pakāseṃ S. ekādasamāṃ g. āha:
12. Sr-ādhippēgā¹² Bhāradvājo Bhadrakārassa¹³ upantikaṃ,
taṃ addasa mahābrahmā meṃṃṃṃ samhi vesmanitī. 148.

Tattha vesmanitī gharo.

So tattha ganṭvā Bhadrakāramāpavenā kaṭṭasanābhikāra-
sakkāro nisīditvā āgamanakārugaṃ puttḥo dvādasamaṃ g. āha:

¹ Bā tassa pañhavissā vj. - natthi. ² Bā tam. ³ Bā pañham. ⁴ Bā na taṃ
sakkomi brāhmaṇa apiḍhetuṃ mahāsindhuṃ. ⁵ Bā jamaṃ. ⁶ Bā paṇḍa. ⁷ Bā
tara. ⁸ Bā -vā. ⁹ Cā -vā. ¹⁰ Bā āg. ¹¹ Cā sādhippēgā.

14. Rañño 'ham pahito dūto Koravyassa¹ yasassino,
'atthañ dhammañ ca pucchasi' iec-abravi Yuddhithilo,
tañ tvañ atthañ ca dhammañ ca
Bhadrakāra brāvihi² me ti. 149.

Atha nam Bhadrakāro „tāta ahañ imeṣu divaseṣu³
paradārakakamme⁴ abhinivṛttho, cittañ me vyākulañ⁵, tena
ty-āhañ⁶ viśajjetoṃ na sakkhiṣāmi, mayhañ pana kaṇiṭṭho
Sañjayakumāro⁷ mayā⁸ viśadañāpataro⁹, tañ pucchā, so te
tañ pañhañ viśajjesatthi¹⁰ tassa santikañ paṣetoṃ dve
gāthā abhāsi:

14. Maṃsakācañ¹¹ avahāya godhañ anupatān¹² ahañ,
na te sakkomi akkhātum atthañ dhammañ ca pucchito. 150.
15. Sañjāyo nāma me bhātā kaṇiṭṭho me Sucirato,
tañ tvañ atthañ ca dhammañ ca
gantvā pucchasseu brāhmaṇā¹³ ti. 151.

Tatha maṃsakācaṇ¹¹ it yathā nāma purisa thūlanigamanānaṃ kīreṇ-
diya¹² gacchante antaramagge godhapatakāṃ dīvaṃ maṃsakācaṇ¹³ chaḍḍetvā tañ
anubandheyya evaṃ evaṃ¹⁴ attāna ghaṭe saṃtāpiti¹⁵ bhāryaṃ chaḍḍetvā parasse
rakkhāgepiti¹⁶ itthiṃ anubandhante kāmūti dipento evaṃ ita.

So tasmim yeva khane Sañjāyassa nivesanañ gantvā tena so
katasakkāro āgamanakāraṇaṃ puttḥo ācikkhi.

Taṃ atthañ pakāseṇto S. dve gāthā abhāsi:

15. Sv-adhippāga¹⁷ Bhāradvājo Sañjāyassa upantikaṃ,
tañ addassa mahābrāhmaṇaṃ minnañ sa[nhi] parisati¹⁸. 152.
16. Rañño 'ham pahito dūto Koravyassa¹ yasassino.
'atthañ dhammañ ca pucchasi' iec-abravi Yuddhithilo,
tañ tvañ atthañ ca dhammañ ca Sañjay⁷ akkhāhi pucchito ti. 153.

Sañjayakumāro pi pana tadā paradāraṃ eva sevati, ath¹⁹
nassa „so ahañ tāta paradāraṃ sevāmi, sevanto ca²⁰ Gaṅgāṃ

¹ B² -byassa. ² B² pabrūhi. ³ C² pā. ⁴ B² byā. ⁵ B² kyāham. ⁶ B²
sañceyya. ⁷ B² māhi. ⁸ B² ariyāñāpavamataro. ⁹ B² -jam. ¹⁰ B² kije.
¹¹ B² -va. ¹² B² saṃtāpiti. ¹³ B² -tango. ¹⁴ C² -ppaki. ¹⁵ C² B²
parisati. C² parisati. ¹⁶ B² adda pana.

taritvā paratīraṇ gacchāmi, taṃ maṃ sāyaṃ ca pāto ca naḍiṇi
tarantaṃ maccu gilati nāma, tena me cittaṃ vyākulaṃ, na
ty-āhaṃ ācikkhituṃ sakkhissāmi¹, kaṇṭho pana me² Sam-
bhavakumāro nāma atthi jātiyā sattavaṇṇiko mayā sat-
15 guṇena sahaṣṣagunena³ adhikaṇṇo⁴, so te ācikkhissati, gaccha
taṃ⁵ pucchā⁶ "ti.

Tam atthaṃ pakāseṇto S. dve gāthā abhāsi:

11. Sadā maṃ gilati⁷ maccu sāyaṃ pāto Sucirata,
na te sakkomi akkhātum atthaṃ dhammaṃ ca pucchito, 154.
12. 14. Sambhavo nāma me bhātā kaṇṭho me Sucirata,
taṃ traṇ atthaṃ ca dhammaṃ ca
gantvā pucchassu brāhmaṇo⁸ 'ti. 155.

Tam sutvā Sucirato „ayaṃ pañho imasmiṃ loke abbhuto
bhavissati, imaṃ viśajjetuṃ samattho nāma u' atthi, mañhe"
13 ti cintetvā dve gāthā abhāsi:

14. Abbhuto vata bho dhammo, nāyaṃ asmāka ruccati,
tayo janā pitā puttā te so paññāya no vidu. 156.
15. Na taṃ sakkotha akkhātum atthaṃ dhammaṃ ca pucchitā,
kathan nu daharo jaṇṇā atthaṃ dhammaṃ ca pucchito ti. 157.

16 Tattha nāyaṃ ti ayaṃ pañhadhammo⁹ abbhuto, imaṃ katham sam-
matthena¹⁰ nāma na bhavati abbaṃ, taṃso yu taṃ kumārāṃ kathaṃsatthi vadee¹¹
nāyaṃ asmākaṃ ruccati, te sū ti ettha sakkā upāmatāna, pitā Vidhuro¹²
putto Bhadrakāro ca Saṇjayo cā¹³ ti te pi me tayo pitā puttā paññāya imaṃ
dhammaṃ no vidu na vijñantu¹⁴, sūso ko jāvaṃsatthi attho, na taṃ ti tumhe
21 tayo janā pucchitā etaṃ akkhātum na sakkotha daharo sattavaṇṇikakumāro puc-
chito nu jaṇṇā, kesa kīraṇeṇa jāntuṃ sakkhissati attho.

Tam sutvā Saṇjayakumāro „tāta Sambhavakumārāṃ
daharo ti mā maññāsi, gace pi pañham¹⁵ viśajjane u' atthi
ko¹⁶ gaccha taṃ pucchā¹⁷ "ti atthadīpanāhi opamāhi kumā-
22 rassa vaṇṇam pakāseṇto dvādasa gāthā abhāsi:

¹ B⁴ -mit. ² C² omitt me. ³ B⁴ adda satavahassagunena. ⁴ B⁴ -dāntaro.

⁵ B⁴ traṇ. ⁶ B⁴ pucchāhi. ⁷ B⁴ -te. ⁸ B⁴ -hā. ⁹ C² -tibo. ¹⁰ B⁴ vada.

¹¹ B⁴ -dhū. ¹² C² viditanti, B⁴ vidu ti. ¹³ B⁴ pañhā. ¹⁴ so all three MSS.

for koci? ¹⁵ C² gacchā, omitting taṃ pucchā, B⁴ gaccha nāhi pucchā.

11. Mā nañ daharo [ti] uññāsī¹ apucchitvāna² Sambhavañ,
pucchitvā Sambhavañ jaññā
attham dhammañ ca brāhmaṇa. 158.
12. Yathāpi cando vimalo gacchañ ākāsaḍḍatīyā
sabbe tārāgaṇe³ loke ābhāya atirocati 159. 5
13. Evam pi dahar' ūpeto⁴ paññāyogena Sambhavo,
mā nañ daharo [ti] uññāsī¹ apucchitvāna² Sambhavañ,
pucchitvā Sambhavañ jaññā
attham dhammañ ca brāhmaṇa. 160.
14. Yathāpi rammako⁵ māso gimhānañ hoti brāhmaṇa 10
at' ev' aññehi māsehi dūmapupphahi sobhati 161.
15. Evam pi dahar' ūpeto -pe-, 162.
16. Yathāpi himavā brahme pabbato Gandhamādano
nānārukkhehi sañcheṇno⁶ mahābhūtagaṇālayo
osadhehi ca dibbehi disā bhātī pavāti ca 163. 15
17. Evam pi dahar' ūpeto -pe-. 164.
18. Yathāpi pāvako brahme accimālī yasassimā
jalamāno caram kacce⁷ analo⁸ kanhavattani 165.
19. Ghatāsano⁹ dhumaketo uttamāhevanandaho¹⁰
nisitthe¹¹ pabbataggasmiñ pahūtedho¹² virocati 166. 20
20. Evam pi dahar' ūpeto -pe-. 167.
21. Javeṇa bhadrāñ jānanti balivaddaṇ ca vāhiye¹³
dohena dhenūñ jānanti bhāsamanāñ ca paṇḍitañ, 168.
22. Evam pi dahar' ūpeto paññāyogena Sambhavo,
mā nañ daharo [ti] uññāsī apucchitvāna² Sambhavañ, 25
pucchitvā Sambhavañ jaññā
attham dhammañ ca brāhmaṇa¹⁴ ti, 169.

Tattha jaññā ti jñāssasi¹⁵, cando ti pūṇasando, vimalo ti abbhū-
dimaharāḥṭṭo, evampi daharūpeto ti evam Sambhavakumāro daharābhāvena

¹ ti uññāsī. ² B¹ āp-. ³ C² tārāgaṇā, B¹ tārāgaṇe. ⁴ C¹ āp-. ⁵ C¹ rammako. ⁶ C² sañjennā, C¹ sañjatto, B¹ sañcheṇno. ⁷ C² caram kacce, C¹ varam kacce, B¹ vane gacche. ⁸ C¹ atalo yathā pi pāvako - - - analo wanting in B¹. ⁹ C² -no. ¹⁰ C¹ -hemanañdaho, C² -hevanandaho, B¹ -hevanandaho. ¹¹ C² -te, B¹ nisthe. ¹² B¹ bahuthe. ¹³ C² -se, B¹ vāhiye. ¹⁴ C² -ti.

mocetvā khandho' khīpitvā ubbohi hatthehi paṇaṃ gahetvā
 tītavatāya.

Tam atthaṃ āvīkaronto S.

22. Sv-ādhippāgā¹ Bhāradvājo Sambhavaṃ upentikāṃ.

tam addasa mahābrahmā kīlāmaṇaṃ bahi pure ti g. ā. 170. 5

Tattha bahi pure ti bahi nīreṇaṃ.

M. pi brāhmaṇaṃ āgantvā purato tītaṃ disvā „tāta
 ken' atthenāgato sīti" pucchitvā „tāta kumāra ahaṃ Jambudī-
 patale āhiṇḍanto mayā pucchitaṃ pañhaṃ kathetum samatthaṃ
 alabbhitvā tava santikāṃ² āgato 'mūhi" vutte „sakala-Jam- 10
 budīpe kira avinicchito pañho, mama santikāṃ āgato, ahaṃ
 āpeṇa mahallako" ti hīriottappam paṭilabbhitvā hatthagataṃ
 paṇaṃ chaḍḍetvā khandhato sātakaṃ adāya nivāsetvā „puc-
 cha brāhmaṇa, Buddhāhiṇhāya te kathesāmi" sabbāññā pavā-
 raṇaṃ pavāresi. Tato brāhmaṇo 12

23. Rañño 'haṃ pahito dūte Kornvyaṃ yasassino,

atthaṃ dhammaṃ ca pucchassu' icc-abravi Yudhiṭṭhilo,

taṃ tvaṃ atthaṃ ca dhammaṃ ca

Sambhav' akkhāhi pucchito ti 171.

gāthāya pañhaṃ pucchi. 20

Tass' attho Sambhavapaggitassa gaganamajjhe punna-
 cando viya pākato abho. Atha naṃ „tena hi supāhīti" vatvā
 dhammayāgapañhaṃ viśajjento

24. Taggha' te ahaṃ akkhiesāṃ yathāpi kusalo tathā,

rājā ca kho naṃ³ jānāti yadi kāhati vā na vā ti g. ā. 172. 25

Tassa antaravīhiyaṃ jhatvā madhurassareṇa⁴ dhammaṃ
 desentassa addo dvādasayojanikaṃ sakala-Bārāṇasīnagaraṃ⁵
 avatthari⁶, atha rājā⁷ uparājādayo ca sabbe sannipatitassu, M.
 mahājānamajjhe⁸ dhammaḍḍesaṇaṃ paṭṭhapesi.

¹ Bā adda kanta. ² C¹ -ppakā. ³ Bā -ke. ⁴ C¹ -ā. ⁵ Bā tam. ⁶ Bā -rena
 sarēṇa. ⁷ Bā -jantārā. ⁸ Bā atthari. ⁹ Bā adda ca. ¹⁰ Bā -nāpamajjhe.

Tattha taṅgā¹ 'ti ekasamānam, yathāpi² kusaḷo³ ti yathā attamaso⁴ abbañño⁵ Buddho⁶ sikkhati⁷ tattha ekasamā⁸ eva⁹ aham¹⁰ akkhāsam¹¹ ti¹² atthe, rājā¹³ na¹⁴ k'o¹⁵ uau¹⁶ ti¹⁷ akāsi¹⁸ aṭṭa¹⁹ pañham²⁰ yathā²¹ tumhākaṃ²² rājā²³ jantum²⁴ sakkoti²⁵ tattha²⁶ kathessāmi, tatā²⁷ uttarim²⁸ rājā²⁹ evam³⁰ taṃ³¹ jēnti³² yadi³³ karheṃti³⁴ vā³⁵ na³⁶ vā³⁷ karheṃti, karuṇāssa³⁸ id³⁹ vā⁴⁰ akāraṇassa⁴¹ vā⁴² tassa⁴³ eva⁴⁴ na⁴⁵ṃ⁴⁶ ubhaya⁴⁷ mayhā⁴⁸ pana⁴⁹ deṇa⁵⁰ n' aṭṭhi⁵¹ diṇesi⁵².

Evam⁵³ imāya⁵⁴ gāthāya⁵⁵ pañhakathanam⁵⁶ paṭijāñitvā⁵⁷ idāni⁵⁸ dhammayāgapañham⁵⁹ kathento⁶⁰

61. Ajjā⁶² suve⁶³ ti⁶⁴ samseyya⁶⁵ raññā⁶⁶ puttṭho⁶⁷ Sucīrata⁶⁸
62. mā⁶⁹ katvā⁷⁰ avasi⁷¹ rājā⁷² atthe⁷³ jāte⁷⁴ Yuddhittihilo, 173.
63. Ajjhataṃ⁷⁵ āeva⁷⁶ samseyya⁷⁷ raññā⁷⁸ puttṭho⁷⁹ Sucīrata,⁸⁰
64. kummaggam⁸¹ na⁸² nivesseyya⁸³ yathā⁸⁴ mūlho⁸⁵ acetaso, 174.
65. Attānaṃ⁸⁶ nātivatteyya⁸⁷, adhammaṃ⁸⁸ na⁸⁹ samācare,⁹⁰
66. attithe⁹¹ na⁹² ppātareyya⁹³, anatthe⁹⁴ na⁹⁵ yuto⁹⁶ siyā, 175.
67. Yo⁹⁷ ca⁹⁸ etāni⁹⁹ tñānāni¹⁰⁰ kattum¹⁰¹ jānāti¹⁰² khattiyo¹⁰³
68. sañā¹⁰⁴ so¹⁰⁵ vaḍḍhate¹⁰⁶ rājā¹⁰⁷ sukkapakkhe¹⁰⁸ va¹⁰⁹ candimā, 176.
69. Nātinaṃ¹¹⁰ ca¹¹¹ piyo¹¹² hoti¹¹³ mittesa¹¹⁴ ca¹¹⁵ virocati,¹¹⁶
70. kāyassa¹¹⁷ bheda¹¹⁸ sappuñño¹¹⁹ saggam¹²⁰ so¹²¹ upapajjatī¹²² āha, 177.

Tattha samseyya¹²³ 'ti¹²⁴ katheyya, i. e. k.; tāta Sucīrata¹²⁵ saso¹²⁶ tumhākaṃ¹²⁷ raññā¹²⁸ ajja¹²⁹ dānam¹³⁰ deṇa¹³¹ aṭṭam¹³² rakkhāma¹³³ upasābhakāmmaṃ¹³⁴ karoma¹³⁵ 'ti¹³⁶ koci¹³⁷ puttṭho¹³⁸ mahirāja¹³⁹ ajja¹⁴⁰ tava¹⁴¹ pāpaṃ¹⁴² haṇṭha¹⁴³ kāma¹⁴⁴ paribhūṭjāma¹⁴⁵ sutam¹⁴⁶ pipāma¹⁴⁷ kusalāni¹⁴⁸ pana¹⁴⁹ karissāma¹⁵⁰ so¹⁵¹ ti¹⁵² rañño¹⁵³ samseyya¹⁵⁴ tassa¹⁵⁵ attmahantavāpi¹⁵⁶ amarasassa¹⁵⁷ vacanāni¹⁵⁸ katvā¹⁵⁹ tumhākaṃ¹⁶⁰ rājā¹⁶¹ Yuddhittihilagotto¹⁶² tathārūpe¹⁶³ atthe¹⁶⁴ jāte¹⁶⁵ iam¹⁶⁶ divasaṃ¹⁶⁷ paṇādeṇa¹⁶⁸ vītinimanta¹⁶⁹ mā¹⁷⁰ avasi¹⁷¹ tassa¹⁷² vajanāni¹⁷³ akatvā¹⁷⁴ uppannam¹⁷⁵ kusalacittam¹⁷⁶ aparikhāpetvā¹⁷⁷ kusalapatisammuttam¹⁷⁸ kamam¹⁷⁹ karotu¹⁸⁰ yeva¹⁸¹ idam¹⁸² assa¹⁸³ katheyyasālti¹⁸⁴, evam¹⁸⁵ M. imāya¹⁸⁶ gāthāya¹⁸⁷ 'ajj' eva¹⁸⁸ kīracam¹⁸⁹ āreppam¹⁹⁰ ko¹⁹¹ jūññā¹⁹² mata¹⁹³ nam¹⁹⁴ suve¹⁹⁵ ti¹⁹⁶ Bhaddikarattasuttāni¹⁹⁷ c' eva¹⁹⁸ 'appamāde¹⁹⁹ amatapadam²⁰⁰ paṇāde²⁰¹ mae²⁰² vuno²⁰³ padan' ti²⁰⁴ Appamādevāni²⁰⁵ ca²⁰⁶ katheṃti, ajjhattam²⁰⁷ yevā²⁰⁸ ti²⁰⁹ tāta²¹⁰ Sucīrata²¹¹ Samāhasapāṇḍito²¹² taya²¹³ dhammayāgapañhe²¹⁴ pucchite²¹⁵ kin²¹⁶ kathesi²¹⁷ raññā²¹⁸ puttṭho²¹⁹ samāno²²⁰ tumhākaṃ²²¹ rañño²²² ajjhattam²²³ eva²²⁴ samseyya²²⁵ nīyakejjhattasamkhātā²²⁶ khandhapāṇḍikā²²⁷ hūtvā²²⁸ abhayaṇa²²⁹ anicce²³⁰ ti²³¹ katheyyāni²³², ettavāni²³³ M. 'sahbe²³⁴ saṃkhāri²³⁵ anicce²³⁶ ti²³⁷ yadi²³⁸ paññāya²³⁹ parasi²⁴⁰ anicce²⁴¹ assa²⁴² saṃkhāri²⁴³ uppadaya²⁴⁴ dhammaṇo²⁴⁵ ti²⁴⁶ evam²⁴⁷ pi²⁴⁸ bhāṣitam²⁴⁹ aniccatam²⁵⁰ katheṃti²⁵¹ kummasāgga²⁵² ti²⁵³ brāhmaṇa²⁵⁴

¹ It¹ tm. ² It² tañ. ³ It³ nisevseyya. ⁴ Ajja⁴ suve - - attinam⁴ wantig⁴ in C.
⁵ It⁵ pashāreyya. ⁶ It⁶ putto. ⁷ C⁷o⁷ satam. ⁸ C⁸o⁸ karissāma. ⁹ It⁹ pākama.
¹⁰ C¹⁰ It¹⁰ pīra. ¹¹ C¹¹o¹¹ patata¹¹ corr¹¹ so¹¹ pana. ¹² C¹²o¹² pana¹² na. ¹³ It¹³ add¹³ ka¹³ theyya. ¹⁴ C¹⁴o¹⁴ - - . ¹⁵ C¹⁵o¹⁵ nīyakejjhattasamkhāta. ¹⁶ C¹⁶o¹⁶ It¹⁶ ajjhāra. ¹⁷ It¹⁷ nīyayajhu.
¹⁸ It¹⁸ abhātato.

yathā mūlho acetaso anūhāḥīlapurūḥḥaṇo dvīṣatthīdittibhigāḥṣaṇkhatāṇaṁ kum-
maggāṇaṁ sevati etam tava rājā itthi na acereyya nīyānīkani dhaṇḍakulakamma-
pathamaggāṇaṁ eva sevati¹ 'ti etam aṇṇaṁ vadeyyādiḥ, atānāṇaṁ ti imāṇaṁ sugatipam-
bhitaṇ² attahāraṇaṁ nūtiṭṭheyya, paṇaṁ kammānaṁ tīraṇaṁ kussaleṣampattiyo saḥha-
kimmaggā³ sikkhamitvā upāyo nibbhattati tam,⁴ kammasāṇaṁ na karoyyā⁵ 'ti attho,
adhammāṇaṁ ti tīrīdhaṇḍakacariṭṭasamkhātāṇaṁ adhammāṇaṁ na samācariyya, aṭṭhihe
ti dvīṣarthīṣaṁkhātāṇaṁ aṭṭhihe nappatāreyya⁶, na otāreyya⁷ 'ti pi pāṭho, attānaṁ
dittihānugatthiṇṇaṁ āpajjantam janaṇaṁ na otāreyya, anattithe⁸ 'ti alāraṇa⁹, yutto¹⁰
ti yuttapayutto na atyā, brāhmaṇaṇaṁ yadi te rājā dhammayāgapaṇṇhe vattittha-
kamo imasmimāṇaṁ ovādaṁ vattittha¹¹ ti tassa kāthejjasitū ayaṁ etthā adhippāyo, 10
addā¹² ti satatam, i. v. h.: yo āhātthiyo etimāṇaṁ kāmāṇaṁ jantū so rājā
sukkapakkhe¹³ cando viya eṭṭhi vadḍhati, vīreṣṣatthi¹⁴ mittāṇaṁcāmaḥḥaṇaṁ attānaṁ
sikkhācāraṇadigumhe¹⁵ vohāṭṭhi sīreṣṣatthi.

Evam M. gaganatale candam utthāpento viya Buddhaliḥ-
hāya brāhmaṇassa paṇṇhe¹⁶ kathesi, Mahājano nadanto selento¹⁷ 12
appothento sādhu-kārasahassāni adāsi celukkhepo ca aṇḍuli-
poṭṭhe ca pavattesi, hatthapilāṇḍhanādīni khīpi, evam khittā-
dhanāṇi koṭimattāṇi ahoṣi. Rājāpi¹⁸ 'ssa tuṭṭho mahantaṇi yasaṇi
adāsi. Sucirato pi nikkhasahassena pūjetvā¹⁹ suvaṇṇapattē
jātihiṇḍulakena paṇṇhe²⁰ viṣaḥḥajanaṇi lūkhitvā Indapattanaṅgaram²¹ 20
gantvā raṇṇho dhammayāgapaṇṇhaṁ kathesi. Rājā tasmimā
dhamme vattitvā saggapadaṇi²² pūresi.

S. i. d. ā. „na bhikkhave idāṇ²³ eva pubbe pi T. mahāpaṇṇho yevā²⁴
'ti vuttvā j. s.: „Tadā Dhanañjayarājā āvando ahoṣi, Sucirato Anu-
ruddho²⁵, Vīdhuro Kassapo²⁶, Bhadrakāro Moggallāno²⁷, Saṇḍhaya- 25
māpavo Sāriputto²⁸, Saṁbhavarapaṇḍito aham evā²⁹ 'ti. Saṁbhava-
jātakaṁ.

6. Mahākapijātaka.

Bārāṇasam³⁰ ahū rājā ti. Idam S. Veḷuvano v. Deva-
duttasāro silāpavijjhaṇam ā. k. Tena hi dhanuggaḥhe payojetvā aparā- 25

¹ C² -yathāitāṇaṁ. ² C² -kimmagga, B² -kimmaggā. ³ C² tam, C² yath. ⁴ B² -nappatāreyya. ⁵ B² -genu. ⁶ all three MSS. yutto. ⁷ C² addā va. ⁸ C² -catt. ⁹ B² -dittigū. ¹⁰ B² -am. ¹¹ B² onḍi sa-. ¹² B² pūjāṇaṁ katvā. ¹³ B² -am. ¹⁴ B² -pūjāṇaṁ. ¹⁵ B² addā ahoṣi. ¹⁶ B² -ayam.

bhāge silāya pariddhāya¹ bhikkhūhi Deradattassa ayaṃne kathūte S.
„na bhikkhave idān² eva pubbe pi Deradatto mayhaṃ silān³ pa-
vijjhi yevā⁴“ ti vatvā a. ā.:

A. B. Br. r. k. Kāsīgāmake⁵ eko kassakabrāhmaṇo khet-
5 tam kasitvā gone vissajjtvā kuddālakammaṃ kātum ārabhi.
Gonā ekaamim gacche paṇṇāni⁶ khādantā anukkamena aṭavim
pavisitvā palāyimsu. So velāṃ sallakkhetvā kuddālaṃ tha-
petvā gone olovento adisvā domanassappatto te pariyesanto
aṭavim⁷ pavisitvā āhīṇḍanto anto⁸ Himavantaṃ pāvisi, so tattha
10 disāmūlho⁹ sattāhaṃ nirāhāro vicaranto ekaṃ tiṇḍakarukkhaṃ
disvā abhiruyha phalāni khādanto¹⁰ parigalitvā¹¹ satthibatthe
narakapāpāte pati, tat¹² assa dasadivasā vitivattā. Tadā Bo.
kapiyoniyam nibbattitvā phalāphalāni khādanto tam purisaṃ
disvā silāya yoggaṃ¹³ katvā tam purisaṃ oddhāri. So tassa
15 niddāyantassa silāya matthakaṃ padālesi¹⁴. M. tassa tam
kammaṃ natvā uppatitvā sākhāya nisiditvā „bho purisa, tvaṃ
bhūmiyaṃ“ gaccha, ahaṃ sākhaggena tvaṃhaṃ maggaṃ ācik-
khanto gamissāmīti¹⁵ tam purisaṃ araṇṇato uttharitvā magge
thapetvā pabbatapādāva eva pāvisi. So¹⁶ puriso M-e aparaj-
20 jhitvā kuṭṭhi¹⁷ hutvā diṭṭhadhamme yeva manussapeto ahosi,
so sattavassāni dukkhapīlito vicaranto Bārāṇasīyaṃ Migā-
ciraṃ¹⁸ uyyānaṃ pavisitvā pakāraṇtare kadaliṇṇaṃ uttharitvā
vedanāmatto¹⁹ nipaṭṭi. Tadā Bārāṇasirājā uyyānaṃ gantvā
tattha vicaranto tam disvā „ko si tvaṃ, kim vā katvā imaṃ
25 dukkhaṃ patto“ ti pucchi. So pi 'ssa sabbhaṃ vitthārato
ācikkhi.

Tam utthaṃ pakāseṇto S. āhu:

„Bārāṇasān²⁰ abū rājā Kāsīnaṃ rattavaddhano,
mittānaccaparibbūlho agamāsi Migāciraṃ²¹. 178.

¹ B¹ -vijhāya-. ² C² B¹ -si-. ³ B² -gama-. ⁴ B³ tiṇḍaṃ. ⁵ B⁴ anto stavi. ⁶ B⁵ omite anto. ⁷ B⁶ adda hutvā. ⁸ B⁷ tiṇḍakarukkato. ⁹ B⁸ -ji-. ¹⁰ C¹ bhoggaṃ. ¹¹ C² pā-. ¹² B³ -ya-. ¹³ B⁴ adda pi. ¹⁴ C⁵ tuṭṭhi. ¹⁵ so C⁶; B⁷ migāṇṇaṃ. ¹⁶ B⁸ -patto. ¹⁷ B⁹ -paṇṇaṃ.

2. Tattha brāhmaṇam addakkhi setam citraṃ kilāsinam
viddhastam kuvilāram¹ va kiam dhammanisanthatam. 179.
3. Paramakāroḍḍatam pattam divā kiechagutam naram
avaca² vyambhito³ rājā: yakkhānam katamo nu si. 180.
4. Hatthapādā⁴ ca te setā, tato setatarn⁵ airo,
gattam kammasavappan te, kilāsahulo e⁶ asi. 181.
5. Vatthanāvāhasumkāsa⁷ piṭṭhi te nimantunnatā,
kāḷā paṭṭa⁸ ca te aṅgā, nāṇān⁹ passāmi edisam. 182.
6. Ugghattapādo¹⁰ tasilo kiso dhammanisanthato
chāto ātattarūpo¹¹ si, kuto nu tram¹² agacchasi¹³, 183. 10
7. Duddasā appakāro si dubbhāgo bhīmadassano¹⁴,
janetti yāpi te mātā na tam iccheyya passitum. 184.
8. Kim kammaṃ akara¹⁵ pubbe, kaṃ avajjhāsi aghātayi¹⁶,
kibbisaṃ yam karitvāna idam dukkhaṃ upāgami. 185.

Tattha Bārahassan¹⁷ ti Bārahassiyā, mittamaccaparibbūhiko ti 13
mitthehi ca dalhabbatthi amaccesi parivuto, Migāciraṇ¹⁸ ti evanānākaṃ
uyyānaṃ, setan ti setakutthena setam kalarakutthena citraṃ¹⁹ paḍḍiṇaṃ
kaṇḍūyanakhiḍḍakutthena²⁰ kilāsinam vedanāmettam²¹ kaḍḍipanno nīpanam²²
addasa, viddhastam kuvilāram va²³ ti vanasumkhehi patantena²⁴ manasa
viddhasam supupphitakuvilārasadisaṃ²⁵ kiam ti akassam padassam attāhi- 20
cammamattasatiraṃ²⁶ siraḷḷasantharam²⁷, vyambhito²⁸ ti bhūto vimbha-
puno²⁹ vā, yakkhānam ti yakkhānam antaro tram katarsayakkho nāmi ti,
vatthanāvāhasumkāsa³⁰ ti piṭṭhakatthāna³¹ avunivā thāpita vatthanāvā-
sadisa³², aṅgā ti kīḷapabbavallisaḍḍikā³³ te aṅgāni, nāṇān ti nāṇaṃ purisaṃ
ca³⁴ edisam na passāmi, ugghattapādo³⁵ ti reḷḷakūṭapādo, ātattarūpo³⁶ 25
ti sukkaḥasāro, duddasā dukkhaṃ passatabbo, appakāro si si sarappa-
kārasāhito, dussanthāno siṃ attho, kim kammaṃ akara³⁷ ti ito pubbe kim
kammaṃ akara³⁸, aghātayi attho, kibbisaṃ³⁹ ti dārukaḥamam.

Tatoparāṇi brāhmaṇa āha:

9. Taggha te ahaṃ akkhāsam yathāpi kusalo tathā,
saccavādīṃ hi⁴⁰ lokaṇṇiṃ passamāsi⁴¹ idha paṇḍitā. 186. 30

¹ Bā ko-. ² Cā avaca. ³ Bā vyambhito. ⁴ Bā -ram. ⁵ so Cā; Cā vatthana-
vattā. Bā vattānā. Bā vadḍhaṇa-. ⁶ Bā kāḷapattā. ⁷ Bā nāṇān. ⁸ Bā ug-
ghaṭṭha-. ⁹ Cā ātatta-. Bā āditta-. ¹⁰ Cā Bā tram. ¹¹ Bā kuto si kattha
gacchasi. ¹² Cā hima-. Bā bhīma-. ¹³ Bā -ram. ¹⁴ Cā -si, Bā aghātayi. ¹⁵
Bā -yan. ¹⁶ Bā migāciraṇ. ¹⁷ Bā vici-. ¹⁸ Bā kaṇḍūyapharaṇaki-. ¹⁹ Bā -sup-
pattam. ²⁰ Cā līpa-. Bā nīpa-. ²¹ Bā pagghareu-. ²² Bā pupphitam ko-. ²³
Cā Bā -mettam-. ²⁴ Cā -santharam, Cā -santharam cor. to -santhatam, Bā
siraḷḷasantharam. ²⁵ Bā by-. ²⁶ Bā vimbhayamāpanno ²⁷ so Cā; Cā vanthasāraṇi-
Bā vattānāvāli-. ²⁸ Bā piṭṭhakatthāna. ²⁹ Cā kīḷavallī-, Cā kīḷapavallī-.
³⁰ Bā -ram, omitting ca-. ³¹ Bā attāna-, Bā āditta-. ³² so all three MSS. for
-vā? ³³ Bā -ram. ³⁴ Cā -dimhī, Bā -dī hl.

13. Eko caranū gogaveso mūḷho¹ accasurū vane
atūḷho irine² vane³ nānakuḷjarnavite. 187.
14. Vālanigāsuravite vipphanattāho⁴ 'amī kānaso,
acariṇo tattha sattāhaṃ khuppiṇāḍḍamappito. 188.
15. 12. Tattha tinsukam adakkhīm⁵ visamuttahabūhakkhito
papātaṃ abhiṇṇantaṃ sampannaphaladhāriṇaṃ. 189.
16. Vātasitāṃ bhakkhesiṃ, tāni rucceṇa me bhūsaṃ,
atūto⁶ rukkham ārohiṃ⁷, 'tattha hessāmi āsita'. 190.
17. Ekam me bhakkhitam āsi dutiyam abhūpattitāṃ,
tato sū bhaṇṇa⁸ 'atha⁹ sākāḥ chinnā phassaṇā viya. 191.
18. So 'haṃ sabā va sākāhā¹⁰ odhappādo¹¹ avamsiro
appattitthe anūlambe giridoggasmi pāpataṃ. 192.
19. Yaṃ ca vāri gambhīraṃ taṃ mā na samabhaḍḍisam¹²,
tattha seṣiṃ nirānando anūnā dasa rattiya. 193.
20. 17. Ath¹³ ettha kapi-m-āguṇḍhi¹⁴ gonāṇḍulo¹⁵ daricaro
sākāḥ [hi] sākāhā vicarato¹⁶ khādamaṇo dūmapphalam,
so mam divā kinam paṇḍum kāraṇṇam akaram¹⁷ mayi. 194.
21. Ambho ko nāma so ettha evaṃ dukkheṃ attito,
manusso amanusso vā attānaṃ me pavedaya. 195.
22. 18. Tass¹⁸ sūjalim papāmetvā idam vacanaṃ abhaviṃ:
manusso 'haṃ vacaṃ patto, sū me u¹⁹ attāhi ito gati,
tam vo²⁰ vadāmi: bhaddam vo²¹, tvaṃ ca me anāgaṃ bhava²². 196.
23. Gurusāhaṃ²³ gabetvāna vicari pabbato kapi,
silāya yoggaṃ katvāna nisabho etad abhavi. 197.
24. 21. Ehi me piṭṭhiṃ āruya givam gaṇḍhāhi bāluhi²⁴,
ahaṃ tam uddharissāmi giridoggato vegaṇā. 198.
25. Tassa tam vacanaṃ sutvā vānarindassa arimato
piṭṭhiṃ āruya dhiraṇṇa givam bāhāhi aggalāhi. 199.
26. So mam tato samuttāsi tejaśi²⁵ balavā kapi
vibhūṇamaṇo kiechena giridoggato vegaṇā. 200.
27. Uddharitvāna mam suto nisabho etad abhavi:
māghaṃ vanaṃ samma rakkhassu, paṇḍupissaṃ²⁶ muhuttakam²⁷. 201.

¹ C¹ -o, C² -a. ² C¹ irine, B² irase. ³ C¹ sticne, C² vicine. ⁴ B² atiro.
⁵ B² troyhi. ⁶ C¹ bhajjā. ⁷ B² uddham-. ⁸ B² sampasajjyam. ⁹ C¹
gati, B² gacchi. ¹⁰ B² -gutha. ¹¹ so all three MSS. ¹² so all three MSS.
for -ci? ¹³ B² te. ¹⁴ C¹ -vam, C² -va. ¹⁵ C¹ B² silam. ¹⁶ C¹ -hāhi. ¹⁷
C¹ tejaśi, B² tejaśi. ¹⁸ C¹ paṇḍu-, B² paṇḍu-. ¹⁹ B² -tti.

22. Sīhavyagghā¹ ca dipī² ca añchako kutarucchayo
te mam pamattānā³ hūṃseyyuṃ, te traṃ distāna⁴ cārāya. 202.
23. Evaṃ me paritātūṃ⁵ pavaspi so muluttakamā
tadāhaṃ pāpikam dīghīm papāsehim ayeṇise: 203.
24. Bhakkho ayaṃ manusānam yathā c' aṇṇo raṃ mīgā,
yaṃ aṇṇ' imam vadditvāsa chāto khādeyya vānarāṃ. 204.
25. Aṇṇo⁶ ca gāṇḍasāmi mahāsaṃ ātāya samhalam,
kantāraṃ nītharissāmi, pātheyyaṃ me bhavissati. 205.
26. Tato aṇṇ⁷ gahetvāsa mātthakam sannitālayiṃ⁸,
mama hatthakilantassa⁹ pahāro dabbale ahu. 206.
27. So ca regen' udappatto¹⁰ kapi rāhīramakkhito,
saṃpunnēhi nettēhi tudanto mam udikkhati: 207.
28. Māyyo¹¹ mam kari¹², bhaddaṃ te, tvaṃ ca nāṃ¹³ eḍḍiṃ kari,
tvaṃ ca kha nāṃa dīghāy¹⁴ aṇṇam¹⁵ vāretum arahasi. 208.
29. Aho vata te purisa tāva dukkarakāraka¹⁶
eḍḍi vīṇāṃ duggā papātā udhāṇo¹⁷ mayā. 209.
30. Aṇṇo¹⁸ paralokā va dabbheyyaṃ¹⁹ mam aṇṇāṇṇaṭṭha,
taṃ tena²⁰ pāpadhammena²¹ pāpam pāpeṇa cinitam. 210.
31. Mā²² h' eva tvaṃ adhammaṭṭha vedanaṃ kaṭukam phusi,
mā h' eva pāpam kammāntaṃ phalam veḷum va tam²³ vadi. 211.
32. Tayi me n' atthi vīṇāso, pāpadhammaṃ aṇṇāṇṇaṭṭha²⁴,
ehi me piṭṭhito gaccha dīsamāso va santike. 212.
33. Mutto si hatthā vāṇam²⁵, patto si mānuṣiṃ padam,
esa maggo adhammaṭṭha, tena gaccha²⁶ yathāvukhaṃ. 213.
34. Idam vatrā giccaro rāhāso²⁷ pakkhalya mātthakam
aṇṇiṃ saṃpunnajjitrā tato pabbatam āruhi. 214.
35. So²⁸ ham tenābhissatto²⁹ aṇṇi paribhena appito³⁰,
dayhamāneṇa gattena vāṇiṃ³¹ pātum upagamiṃ. 215.
36. Aggīṇā viya santatto rāhāso rāhīramakkhito
pubbalohitasamkāso saṭṭho³² me samapajjatha³³. 216.

¹ Bā aṇṇi byagghā. ² all three MSS. -ī. ³ Bā -oi. ⁴ Cā -aruna, Cc -atāna? Bā -atāna. ⁵ Cā -lāto, Cc -lāto? Bā -lāto. ⁶ all three MSS. -ā. ⁷ Cc -layiṃ. Bā -layi. ⁸ Cc -bhāsa-, Bā -gatta-, Bc -gattaḥ-. ⁹ Bā -udappatto. ¹⁰ Cc māyyo. ¹¹ Cc omī kari. ¹² Bā dīghāy. ¹³ Bā -oi. ¹⁴ Cc -hi, Bā -tikam. ¹⁵ Bā -to. ¹⁶ Cc -lāto, Bā -lāto. ¹⁷ Cc -dumbheyya. ¹⁸ Cc -aruna. ¹⁹ Bā -kammena. ²⁰ Cc -me. ²¹ Cc -va kari. ²² Cc -aṇṇāṇṇa. ²³ Cc -vāṇa. ²⁴ Cc -a. ²⁵ Bā -rāhīram. ²⁶ Cc -tenābhissatto, Bā -tenābhissatto. ²⁷ Cc -atthi-, Bā -appito. ²⁸ Bā -ā. ²⁹ Cc -o. ³⁰ all three MSS. -samapajj-.

40. Yāvanto udahinsūmi kāyasmim nipatīṇesu me
tāvanto gaṇḍū¹ jāyetha addhabelurasādieā². 217.
41. Pubbhimā paggharissu me³ kuṇapā pubbaḥhitā.
yena yen⁴ eva⁵ gacchāmi gāmesu nigamesu ca 218.
- 5 42. Daṇḍahatthā nivārenti itthiyo purisā ca man;
okkita⁶ pūṭigandheṇa māsasu orena-m-āgamā⁷. 219.
43. Etādisam idam dukkham sattavassāni jāni me
asubboni sakam kanham pubbe dukkatam attano. 220.
44. Tam vo vadāmi bhaddam vo yāvaṇi⁸ ettha samāguta⁹: (Dhp. v. 207.)
10 māsasu mittānam dubbhutto¹⁰, mittadubbho¹¹ hi pāpako. 221.
45. Kutthi kīlāsi bhārati yo mittānam idha¹² dubbhati.
kāyassa bhedā mittadda¹³ nirayam [so] upapaṭṭhiti. 222.

- Tattha kusalo ti yathā cchako kusalo katheti¹⁴ tithā¹⁵ kathessāmi, go-
gaveso ti natthagone¹⁶ gavesanto, necessary ti manussapatham atikkamitvā
15 Himavanam pavāsaṇi araṇṇe ti arājake¹⁷ araṇṇe, iriṇe¹⁸ ti oṣṭhakantāre,
viriṇe¹⁹ ti viriṇe²⁰, vippanattho ti maggamūlho, dubbhukkhito ti saṅ-
jātabhubbukkho chātājhatta, papātamabhiṭṭamhanta ti papātabhūmakkho²¹
alamhantaṇ, sampannaphalaḍḍharin ti madhurephalaḍḍharinā, vāsaṇi ti
pathamam tva vitapattāni khāṇi²², tattha²³ heṇṇāmiṭṭi teṇṇi rukkhe
subho bhavissāmiṭṭi araṇṇe 'mhi, tato ca²⁴ ti tassa abhiṭṭhāssāno atthāya
20 tattha passitvā sū mayā abhiṭṭhāssā²⁵ pharasunā chinṇā viya abhaṇṇattha²⁶,
suḍḍambe ti ālamhitaṭṭhānarahita²⁷, gīriduggasmiṇ ti gīrivāse, sesin
ti sayito mhi, kapiṇāraṇṇhi²⁸ kapiṇāraṇṇi²⁹, gonaṅguṭho³⁰ ti gūṇaṅguṭho³¹ ti gūṇaṅguṭho³²
nānagūṇaṅguṭho, gonaṅguṭho³³ ti pi pātho, ranaṅguṭti pi patham,
25 akāram mayi akāri mayi, ambho ti maharāja so kapiṇāraṇṇi teṇṇi Nara-
kappiṇa³⁴ mama ndakapothasaddham evaṇi mad ambho ti kapiṇāraṇṇi
nāma³⁵ so ti puchi, saṇḍappatto ti vyasinaṇi patto³⁶, papāsaṇe vassam
patto³⁷ ti attho, bhaddam³⁸ vo³⁹ ti teṇṇi tumhe vadāmi, bhaddam tum-
hāssāno totu, garuḍaṇ ti maharāja so kapiṇāraṇṇi mayi evaṇi evaṇi mā bhāyiti
30 madh assāsetvā pathamam tva gurum siṇam⁴⁰ gahetvā yoggam karonti pabbate

¹ Bā gaṇḍu, C¹ ann. ² Bā adha- ³ C¹ omitt me. ⁴ Bā yena ca. ⁵ C¹
osakkhita, C² osakkhita. ⁶ C² oṭṭemāgamā, C² orena, Bā orena āmāha. ⁷ Bā
dubbi. ⁸ C² -dubbho. ⁹ so aḍ three MSS. ¹⁰ Bā -dubbhi. ¹¹ Bā -ai. ¹² Bā
add vo. ¹³ Bā natthe-. ¹⁴ Bā araṇṇe ti arājake, C² araṇṇāko ti arājake. ¹⁵
C² iriṇe, C² iriṇe, Bā iriṇe. ¹⁶ so C²; C² -pe, Bā vivano. ¹⁷ C² -viriṇe.
¹⁸ Bā -ābhī. ¹⁹ Bā omitt khā. ²⁰ C² omitt tattha. ²¹ Bā sākā. ²² Bā
-hā sākā. ²³ C² abhiṭṭa, C² abhiṭṭattha, Bā abhaṇṇattha. ²⁴ Bā ālamhitaṭṭha-
²⁵ C² -gacchitvā, C² -gahitvā? Bā -gacchitvā. ²⁶ C² āraṇṇi, C² āraṇṇi? ²⁷ Bā
gonaṅguṭho, ²⁸ C² gūṇā, C² gūṇa. ²⁹ Bā omitt go-. ³⁰ Bā -ke-. ³¹ C²
-nu. ³² C² panna. ³³ Bā omitt ca. ³⁴ C² bhaddam. ³⁵ Bā bhaddanta.
³⁶ C² Bā si-.

vīcari, nīlabbhū ti purisaññeabbhū uttamavānarāṇḍo papāṭate¹ thattā mañ
 etad² abravī, bāhukūti³ dvīhi bābāhi mama gīvaṃ sugahitaṃ gañhi⁴, vegarā
 ti vegena, sirimato ti paññāvantassa, aggañhi, ti satthāharitthaṃ Narakapū-
 pātā⁵ vāṭavegena otarivā⁶ udakapitthe thitasā ahañ vegena pūthiṃ abhirū-
 hitevā ubbohi bābāhi gīvaṃ aggaheva, vihaññamāno ti kilanto, kiechenā⁷
 'ti dukkhena sauto paṇḍito ahañ parisaṇṇo kilamanto, rakkhassā⁸ ti ahañ
 taṃ uddharanto va⁹ kilanto¹⁰ mulhattaṃ viṣṣamanto passuppesaṃ taṃ mā¹¹
 rakkhāhi, yathā¹² e' aṇṇe¹³ vane viṇā¹⁴ ti sīhāhi¹⁵ aṇṇe pi ye tmaṇim
 thāne¹⁶ vāṇe, pūṇiyā pana acchāka¹⁷ kataracchayo ti lakkhañ, pari-
 tāṇaṃ¹⁸ ti mahārāja evaṃ¹⁹ so kappirūṇa mañ attano paritāṇaṃ katvā²⁰
 mulhattaṃ passuppi ayudhamanūṭhāreṇa, bhakkho ti khāṇṭabhayuttako, kēto
 ti dhātō²¹ aubho, sambalaṃ ti pāṭheyyaṃ; matthakaṃ saññitālayiṃ²²
 ti taṇṇa vāṇarindassa matthakaṃ peharā²³, saññitālayiṃ²⁴ ti pi pāṭho, dub-
 bhaṇḍo aḥā²⁵ ti na bulavā²⁶ tei²⁷ yathādhīppāyaṃ na agamañ, vegena²⁸ ti mayā
 pāṭapāṇavegena²⁹, udappatto³⁰ ti utthito, māyye³¹ ti teṇa mittadūbbhi-
 purissa³² aṇṇā paviṭṭhaya³³ mahārammaṇa³⁴ bhijjivā³⁵ olambā, ruḥiraṃ pug-
 gharā, M vedanamatto³⁶ vīṭṭeti tmaṇim thāne aṇṇe³⁷ n' aṭṭhi, idam bhayaṃ
 imam³⁸ purisaṃ nīlāya uppannaṃ ti so mazaṇabhayabbhū olambentaṃ camma-
 vattim³⁹ katthama gaheva uppatteva sikkhaṃ abhiruṇṇa teṇa pāpāna sādḍhita
 sallapanto māyye⁴⁰ mañ ti idam aha, tattha māyye⁴¹ mañ bhaddante ti mā
 ayye⁴² mañ bhaddante ti⁴³ taṃ uṇṇe, taṃ nīlā evaṃ mayā papatā uddhara⁴⁴
 edisaṃ phasaṇṇamamā mayā kari aho te ayuttam katan ti, aho vatā ti gara-
 hanta evaṃ aha, tāva dukkarakāṭaka⁴⁵ ti mayā aparajjhaṇṇa atidukkata-
 kammakāṭaka, paralokā⁴⁶ vā⁴⁷ ti paralokato viya vīṭṭo, dūbbheyyaṃ⁴⁸ ti dūbbhi-
 tabbaṃ vadhitabbaṃ, vedanaṃ katukam ti evaṃ sauto pi taṃ adhammattha⁴⁹
 yādissa⁵⁰ ahañ phasaṇṇi edisaṃ⁵¹ vedanaṃ katukam mā phasā, taṃ pāpa-
 kammaṇa phalaṇṇi vāṭuṃ va taṃ mā vadhiṃ mañ mahārāja piyaputtakaṃ viya
 anukampi, aha nañ ahañ etad avocaṃ; ayya mayā katan dāsaṃ hadaya⁵² mā
 kari, mā mañ saṇṇaputthaṃ svarūpe aṇṇe nāyā⁵³, ahañ dīsaṃōḥa maggaṇi
 na jāṇāmi, attanā katakammaṇa⁵⁴ mā⁵⁵ nīlātha, jīvitadānaṃ me detha, aṇṇiṇā⁵⁶
 nīharitvā manussapāṭhe⁵⁷ thapethā⁵⁸ ti evaṃ vutto so mayā sādḍhitaṃ sallapanto
 tayi me n' aṭṭhi viṣṣāto ti idam aha, tattha tayiti ito⁵⁹ patthaya mayham tayi

¹ B⁴ pabbatapapāte. ² B⁴ etam. ³ all three MSS, bāhukūti. ⁴ C⁴ va. ⁵ B⁴ va. ⁶ C⁴ notarivā. ⁷ B⁴ omits va. ⁸ B⁴ kilamanto. ⁹ B⁴ nam. ¹⁰ C⁴ ye cavaññe. ¹¹ so all three MSS. ¹² B⁴ vane. ¹³ C⁴ acchāka. ¹⁴ C⁴ tāṇaṃ, B⁴ paritāṇa. ¹⁵ B⁴ omits e. ¹⁶ B⁴ khāṇṭito. ¹⁷ C⁴ tālayiṃ, B⁴ tālayiṃ. ¹⁸ all three MSS. -ti. ¹⁹ C⁴ tālayiṃ, B⁴ tālayiṃ. ²⁰ B⁴ aṇṇi. ²¹ B⁴ pabha. ²² C⁴ udape. ²³ C⁴ māyye. ²⁴ C⁴ dūbbhi-, C⁴ dūbbhi, B⁴ dūbbhi-. ²⁵ B⁴ paviṭṭhaya. ²⁶ B⁴ bhijjivā. ²⁷ B⁴ ppatto. ²⁸ B⁴ va. ²⁹ B⁴ omits i-. ³⁰ B⁴ cammaṇḍandha. ³¹ C⁴ B⁴ va. ³² B⁴ omits mā. -ti. ³³ C⁴ rikā. ³⁴ B⁴ dūbbhi-. ³⁵ B⁴ adda vedanaṃ. ³⁶ B⁴ id-. ³⁷ C⁴ omits dāsaṃ hadaya. ³⁸ B⁴ mā nāya. ³⁹ B⁴ katan-. ⁴⁰ so all three MSS for mā mayham. ⁴¹ B⁴ aṇṇi.

- eisaṃ a¹ attā. ekhi bho purisa akam tvaṃ saddhiv maggo na gamissasi
 tvaṃ pama ehi mama pūthito aviddhā dhammānāsaṃ va gaccha akam tva-
 kkhagga² eva³ gamissasi, mutto ehi aha mam va mahārāja saṃññānharitvā
 bho purisa mutto si vāṇagginam baṭṭhā⁴, patto si mānasaṃ padan ti
 8 manasapāśāraṃ⁵ āgate si, eva te maggo siṃha gaccha ti iha, girivaro ti
 ālīkārīnaro, paṭṭhalyā⁶ ti dhovivā, tenābhāsanto ti so akam mahārāja
 tena vānareṇa abhāsanto pāpakamma parivāto⁷ tenābhāsanto⁸ amhi maññamāno
 evam iha, attito⁹ ti upadduto, upāgavāsi ti akam tathādaṃ upaṇto amī,
 amapajjātibā¹⁰ ti jāto evaṃso hutaṃ upatthasi, jāvanto ti yattakāsi,
 10 gāvā¹¹ jāyētibā¹² ti gāvā jāyāsi, so kira pipasāṃ sandhāretuṃ asakkanto
 udakapīṭuṃ ukkhīpivā¹³ thohāsi pīṭvā sīṃha carāsi¹⁴, ahi¹⁵ soṇa āvāsi
 eva udakadugassanāya addhabatupakkapamā¹⁶, gāvā utthāhivā, taṃvā
 evam iha, padhivā¹⁷ ti te gāvā taṃ divasam eva bhijjitvā kuṇapā¹⁸ pūti-
 gandhāsi hutaṃ pubbaḥolavāsi peggharīṇeṇ, yevā¹⁹ ti yevā²⁰ maggā, vakkhā²¹
 12 ti²² pūṭigandhena vāṇapā parikkhā²³ parivāṇā, māṇeṇ areṇa āgama ti²⁴
 dattasānta evaṃ māṇe āgama, amhākam sātthikam na āgama²⁵, evam vadanta
 āvareṇā²⁶ attā, dāsi so ti mahārāja tato patthāya idāni suttasāsaṃ mama
 suttakam kāḍaṃ sakkamassaṃ sūbhāsaṃ, iti vo attāto mittadūbbhikkamāṇā²⁷
 cūṭṭharavā mahārāja mam yeva olokettā evaṃso paṇaṃ kammanākaṃsoṇāṃ kuttabbhaṃ
 20 ti vatrā taṃ vo ti ālāsi iha, iṭṭha tvaṃ si taṃvā yeṇā evaṃso paṇaṃ kammanā
 evam dukkhavipakāsi taṃvā ti attā, kuttāsi kīṭāsi bhavāsi vo mittasāsi idāni
 dubbhāsi kāyāso bodhā mittaddu²⁸ utrayāsi so upapajjāsi²⁹ syāsi abhāsa-
 buddhagāthā, bhikkhāso vo iṭṭha māṇasaṃ³⁰ loke mittānaṃ dubbhāsi bhāsaṃ
 so evaṃso kuttāsi³¹ attā

- 23 Tassāpi purisassa saṃññā-saddhiṃ kathentassa kathentassa³²
 eva pathavī-vivaraṃ adāsi, tadā khaṇaṃ āeva cavitvā avicimhi
 nibbāto, Rājā taṃvāsi paṭhavim pavitṭhe uyyānā oṭṭhamitvā
 nagaraṃ pavitṭho.

- S. i. d. ā „na bhikkhave idāni” eva pubbe pi Devadatto mayham
 30 aham³³ purijjhi³⁴ yevā³⁵ ti vatrā j. s. : „Tadā mittadūbbhipurise Deva-
 datto abhāsi, kapirājā aham evā³⁶ ti. Mahākapijātakaṃ.

¹ B⁴ gaccha. ² C² karṇa. ³ B⁴ adda patto. ⁴ B⁴ -m. ⁵ C² tena attā.
⁶ C² attā. B⁴ andi. ⁷ C² ammap. ⁸ C² attā. B⁴ gāvā. ⁹ C²
 udakapīṭu. B⁴ udakapīṭakkhīpivā. ¹⁰ B⁴ -vati. ¹¹ B⁴ sūbhāsatupakka. ¹²
 C² -pa. ¹³ B⁴ repeats yeva. ¹⁴ C² vakkhā. ¹⁵ C² add oṭṭhā. ¹⁶ C²
 -khatta. C² -khatta. B⁴ -khattā. ¹⁷ māṇe - ti wanting in C². ¹⁸ B⁴ -vati.
¹⁹ C² -vati. ²⁰ B⁴ attānā dubbhā. ²¹ B⁴ -dubbhā. ²² all three MSS.
 appa. ²³ B⁴ omits im-. ²⁴ C² āvāsi. ²⁵ all three MSS. āvāsi. ²⁶ B⁴
 pavijjhi, cf. Liby. p. 273.

7. Dakarakkhasajātaka.

Sace vo veyhamānāsa ti. Dakarakkhasajātakaṃ. Tam
sabbhaṃ Mahāmaṃggaṇḍaka āvibhavissatī. Dakarakkhasa-
jātakaṃ.

8. Paṇḍarajātaka.

Vikiṇṇatācaṇa ti. Idam S. J. v. musāradam katvā Deva-
dattassa pathavipavesanāṃ ā. k. Tada hi S. bhikkhūhi tassa
ayamhe kathite „na bhikkhave idāṃ” eṇa pubbe pi Devadatto musā-
vadam katvā pathaviṃ pavuṇṇho yevā”¹ ti ratvā o. ā.;

A. B. Br. r. k. pañcasatavāṇijā nāvāya samuddam pakkha- 10
ditvā sattame divase attiradassaniyāya nāvāya samuddapitthe
bhinnāya thapetvā ekam avasesā macchabhattrā² ahesuṃ. Eko
pana vātavasena³ Karambiyapattanaṃ nāma pāpuni, so sa-
muccato uttaritvā nagrabhoggo tasmim patthane⁴ bhikkhāya
cari. Tam eṇaṃ manussā „ayaṃ samano apiccho santuttho”⁵ 15
ti sambhāvetvā sakkāraṃ karimsu. So „laddho me jiviko-
pāyo”⁶ ti tesu nivāsanapāpuraṇaṃ⁷ dadantesu⁸ pi na icchī⁹.
Te „n” atthi ko uttarim appiccho samano” ti bhiyyo bhiyyo
pasāditvā tassa assamapadaṃ katvā tattha naṃ vāsesuṃ¹⁰.
So karambiyasaceḷo¹¹ ti paññāyi. Tassa tattha vasantassa 20
mahālābhasakkāro adapādi, eko nāgarājāpi¹² ssa supannarājā
ca upatthānaṃ āgacchanti, tesu nāgarājā nāmena Paṇḍaro
nāma. Ath’ ekadivasam supannarājā tassa santikaṃ gantvā
vanditvā ekamantaṃ nisono evaṃ āhu: „bhante amhākaṃ
lātakā nāge gahantā bahu vinassanti, etesaṃ nāgaṇaṃ 24
gaṇhananiyāmaṃ¹³ mayhaṃ na jānāma¹⁴. gūyha-kāraṇaṃ¹⁵ kira
nesaṃ atthi, sakkheyyātha” nu kho tumhe ete piyāyamaṇā¹⁶

¹ Bde macchakacchabhikkhū. ² Bde -vagasa. ³ Bde adda neta. ⁴ Bde -topāyo.

⁵ Bde -pāruppanaṃ. ⁶ Bde -dantaṃ, ahesuṃ sako - - - - - tesu wanting in Ck.

Bde -icchati. ⁷ Bde -vāṇaṇaṃ. ⁸ Bde -bīyaṃ aṇḍo, Ck -bīyaṇḍo. ⁹ Bde -naṇi-
yāmaṃ. ¹⁰ Cde -gūyhaṃ. ¹¹ Bde sakkheyyātha. ¹² Bde piyāyamaṇā.

viya taṃ kāraṇaṃ pucchitum¹ ti. So „sādhū“² 'ti sampaj-
 jecchitvā supannarāje vanditvā pakkante³ nāgarājassa āgata-
 kāle vanditvā nisinnāṃ nāgarājānaṃ pucchi: „nāgarāja su-
 pannaṃ kira tumhe gaṇhantā bahu vinassanti, tumhe gaṇhantā
 5 katham gaṇhitum sakkontīti“⁴. „Bhante, idaṃ amhākaṃ
 gūyaṃ⁵ rahassaṃ, mayā imaṃ kathenteṇa ṇātisaṃghassa mara-
 ṇaṃ ābhatam⁶ hotīti“⁷. „Kiṃ pana tvam āvuso 'ayam'⁸
 aññassa kathessatīti“⁹ evaṃsaññī hosi¹⁰, nāhaṃ aññassa¹¹
 kathessāmi, attanā¹² pana jānitukāmatāya pucchāmi¹³, tvam
 10 mayhaṃ saddahitvā nibbhayo hutvā kathehīti“¹⁴. Nāgarājā
 „kathemi bhante“¹⁵ ti vanditvā pakkāmi. Ponadivasaṃ¹⁶ pi
 pucchi, tadāpi¹⁷ 'ssa na kathesi. Atha naṃ tatiyadivase
 āgautvā nisinnāṃ nāgarājānaṃ „ajja tatiyo divaso, mama
 pucchantassa kimatthaṃ na kathesi“¹⁸. „Tumhe aññassa
 15 āeikkhissathā¹⁹ 'ti bhayeṇa bhante“²⁰ ti. „Kassaci na kathessāmi,
 nibbhayo kathehīti“²¹. „Tena hi bhante aññassa mā katha-
 yitthā“²² 'ti paṭiññāṃ gahe tvā „bhante mayam mahante mahante
 pāsāṇe gillitvā bhāriyā hutvā nipajjitvā supannānaṃ āgamaṇa-
 kāle mukhaṃ nibbāhetvā dante vivaritvā supanne dassetum
 20 gacchāma“²³, te āgautvā amhākaṃ sīsaṃ gaṇhanti, tesam
 amhe garubhāre hutvā nipanne uddharitum vayamantānaṃ²⁴
 ñeva udakaṃ ottharati, te anto udake yeva maranti, iminā
 kāraṇena bahū supannaṃ vinassanti, tesam amhe gaṇhantānaṃ
 kiṃ sīsena gaṇhitena, bālā naṃgutthe²⁵ gahe tvā amhe hetthā-
 25 sīsake²⁶ katvā gaṇhitagocaram²⁷ mukheṇa chaḍḍāpetvā la-
 buke katvā gantum²⁸ sakkontīti“²⁹. Iti so attano rahassa-
 kāraṇaṃ tassa dussīlassa kathesi. Atha tasmim pakkante
 supannarājā āgautvā³⁰ karambiyaancelakaṃ³¹ vanditvā „kiṃ
 bhante pucchitam te nāgarājassa gūyakāraṇaṃ³² ti āhu. So

¹ C² pakkhante. ² B² gūya. ³ B² abhatam, C² evātam. ⁴ B² abhatam. ⁵ B² kathessāmi, D² kathessanti. ⁶ B² abhosi. ⁷ B² aññam. ⁸ B² -no. ⁹ C² puchi. ¹⁰ B² -so. ¹¹ B² lechāma. ¹² B² vāyamaṇa. ¹³ B² -ena. ¹⁴ B² sise. ¹⁵ C² -ti, B² gahitum. ¹⁶ C² add na. ¹⁷ B² -tam. ¹⁸ C² gūyaṃ-.

„āma āvuso“¹ ti vatvā sabbam tena kathitanīyāmen² eva
kathesi. Tam sutvā supanno „nāgarājena ayuttam³ katam⁴,
ñāticam⁵ nāma nassananiyāmo parassa na⁶ kathetabbo, hotu
ajja mayā supannavātam⁷ katvā pathamam⁸ evam⁹ eva gahe-
tum¹⁰ vaṭṭatīti“ so supannavātam¹¹ katvā Paṇḍaranāgarājānam¹²
nañgethe¹³ gahetvā hetthāsīsakam¹⁴ katvā gahitagocaram¹⁵
chaddāpetvā uppatitvā ākāsam¹⁶ pakkhandi. Paṇḍarako¹⁷ ākāse
hetthāsīsakam¹⁸ olambanto „mayā va¹⁹ mama dukkham ābha-
ta“²⁰ ti paridevanto āha

1. Vikinnavācam²¹ anigūhamantaṃ²² 19
asaññataṃ aparicakkhitāraṃ²³
bhayaṃ tam anveti²⁴ sayam²⁵ abodham²⁶
nāgam²⁷ yathā Paṇḍarakam²⁸ supanno. 223.
2. Yo gūyhamantaṃ parirakkhaneyyam²⁹ 15
mohā naro sammāti bhāsamāno³⁰
taṃ bhūnamantaṃ bhayaṃ³¹ anveti khīpam³²
nāgam³³ yathā Paṇḍarakam³⁴ supanno. 224.
3. Nānumitto garuṃ³⁵ atthaṃ gūyhaṃ vedetum arahati
sumitto ca usambuddhaṃ sambuddhaṃ vā³⁶ anattavā. 225.
4. Vissāsam āpajjīṃ³⁷ ahaṃ: acelo 20
samaṇo ayaṃ sammato bhāvitatto,
tassāham³⁸ akkhiṃ vivarīṃ gūyhaṃ atthaṃ³⁹,
attitamatto kapaṇo⁴⁰ rodāmi. 226.
5. Tassāham⁴¹ paramaṃ brahma gūyhaṃ⁴² 25
vācam⁴³ h⁴⁴ imaṃ nāsakkhi⁴⁵ samyametum,
tappakkhato hi bhayaṃ āgataṃ mama,
attitamatto kapaṇo⁴⁶ rodāmi. 227.

¹ B⁴ kāsapaṇi āvuso. ² B⁴ ak-. ³ B⁴ omits na. ⁴ B⁴ -vācam. ⁵ B⁴ etam. ⁶ ti vatvā --- nañgethe wanting in C⁸. ⁷ B⁴ elem. ⁸ C⁸ -te-. ⁹ C⁸ -ra. B⁴ -ro. ¹⁰ B⁴ omits va. ¹¹ B⁴ -gūyha-. ¹² B⁴ aparirakkhi-. ¹³ C⁸ anye. ¹⁴ C⁸ akkho-. C⁸ akbo-. ¹⁵ B⁴ -rakkheyyam. ¹⁶ B⁴ hā-. ¹⁷ so all three MSS. for thay? ¹⁸ B⁴ guru. ¹⁹ C⁸ ex. ²⁰ B⁴ -l. ²¹ C⁸ B⁴ gūyha-mantaṃ. C⁸ gūyhamantaṃ for gūyhatthaṃ? ²² B⁴ -hāta. ²³ so all three MSS. for tassāha brahma paramaṃ gūyhatthaṃ?

6. Ye ve nare suhadam maññamāno
guyham attham saṃsati dukkulino¹
dosa bhayā atthavā rāgaratto
pallittho² bālo saṃsayaṃ so. 228.
7. Tirokḅhavāco³ asutam pavitttho
yo saṃgatisso⁴-m-udireti⁵ vākyam
āsiviso dummukho ty-āhu tam naram,
ārā⁶ arā⁷ saṃyame tādīsamhā. 229.
8. Annam pānam kāsikam⁸ candanam ca
manāpittthiyo mālamucchādanañ ca
ohāya gacchāmase sabbakāme,
supanna pānapagatā va ty-amhā⁹ 'ti. 230.

- Tatha vikiṇṇavāso ti pathatavacanam, saññādamantaṃ¹ spa-
ṭṭhamaṃmantam, asaññātam ti kīyaḍṭṭādiṇi rakkhimam saṃkhamam, aparī-
12 rakkhitarāṇa² ti syam maya saññātamantaṃ rakkhimam³ na⁴ rakkhissati
puggalaṃ aśaketaṃ upaparikkhitum saṃkhamam, bhayaṃ taṃ⁵ ti taṃ imasmi
cattāhi atthāhi samannāgataṃ abodham⁶ nippaṭṭham puggalaṃ sayamkhamam eva
bhayaṃ soveti⁷ yathā mame Pāṇḍarakaṃ nagam supanno atvāgato ti, saṃ-
sati bhāsamāno ti rakkhitaṃ, asamatthasam papapariṇāsaṃ bhāsamāno ka-
20 theti⁸, nānūmitta ti na anūmitta anuvāṇamantena⁹ yo mitto na bhādayena
eva guyham¹⁰ attham janitum nārahati¹¹ paridevati, saṃbuddham ti saṃ-
buddham ajñāto, appaṇṇo ti attho, saṃbuddham ti saṃbuddham jananto
ti attho, i. v. h. i. yo pi suhadayo mitto aparāṇo saṃsati pi vā yo¹² suatthavā
suatthararo so pi guyham veditaṃ nārahati¹³ eva 'ti, samāno ayan ti ayan
25 samāno ti ca lokasammāno ti va bhāṇitanto ti va maññamāno aham atsamam
vissesaṃ spajjhi, akkhin ti kathesiṃ, atthamattho ti atthamattho attham-
tattho putvā idāni kupanam rudamāni paridevati, tassā ti tassā soḷḷasaṃ
brahmo ti supannasā āpatti, saṃyameṇam ti idāni¹⁴ guyham vāso ca
kassakāraṇam¹⁵ rakkhitaṃ guyhitum¹⁶ na¹⁷ rakkhim, tappakkhārohiṇi idāni
30 idāni bhayaṃ mame tassā soḷḷasaṃ rakkhate¹⁸ kuttissaso santikā āgataṃ ti
atthamattho kupanam rudamāni, suhadam ti suhadam me ayan ti maññamāno.

¹ C² -no. ² so C¹. C² pallitto, B² pallatthito. ³ C² utrukkaḥ. C² rika-
rukkaḥ. ⁴ B² -cāu, C² -tāa. ⁵ B² sumu-. ⁶ B² arā. ⁷ C² arā. ⁸ B²
-ti. ⁹ B² -guyha-. ¹⁰ C² parimakkhi-. C² parimakkhi-. B² aparitrakkhi. ¹¹
C² add rakkhissati. ¹² B² ut. ¹³ B² bhayamanveti. ¹⁴ C² akhodam, C²
akkhodam corr. to abo-. ¹⁵ C² soveti. ¹⁶ B² katha. ¹⁷ C² -mantama. ¹⁸
C² B² -a. ¹⁹ B² arāha-. ²⁰ C² so. ²¹ B² imam. ²² C² rakassam-. ²³ B²
rakhitum v. gu-. ²⁴ B² al. ²⁵ C² ya-.

dukkhūṇaṃ¹ u skulheṃ² nīce, dāṇā u sūhi dāṇāhi kāraṇā³ pe evarūpe⁴
 gūyhaṃ samastā⁵ so hūṇa asāṇayam palatthito⁶ parivattetvā⁷ patto⁸ hata yeva
 nāma⁹ u attho, tirokkaḥavāro u attano¹⁰ vācā¹¹ bhāṣakkaṃ¹² tassa tirokka-
 kattā¹³ paricchannayācā¹⁴, asatāṃ paṇiṭṭho u asappurisaṃ antaram pa-
 ṇiṭṭho asappurisseṇa pariyāpanno, saṃgatiā¹⁵ mudite¹⁶ u saṃgatiā¹⁷ odhito¹⁸ 8
 so evarūpe pāṇam rakkassaṃ sutvā¹⁹ parissamaḥṇesa²⁰ acutena senhaṃ nāma
 karaṇ²¹ vā vuttāṇa vā u vikkāṃ odhetti tam²² naram²³ sūṇiso²⁴ āmukkhe²⁵ pūṇi-
 mukhe²⁶ u āṇa, tādāsaṃhā pūrisā²⁷ āra²⁸ āra²⁹ sāyama³⁰ dāradūṇa³¹ vīrameyya,
 parivallajjā³² u attho, mālanucchāda³³ āra³⁴ u māla³⁵ ex³⁶ dībhāṃ³⁷ vasa-
 jāṭigandha³⁸ chāda³⁹ nā⁴⁰ vā⁴¹, āhīyā⁴² u⁴³ sūhi⁴⁴ dībhā⁴⁵ nādāyo⁴⁶ sabbakāme⁴⁷ ajja⁴⁸ 10
 wayam⁴⁹ āhīyā⁵⁰ āhaḍḍetvā⁵¹ gāṇassāṃ, supaṇṇapāṇapagatā⁵² vātyamhā⁵³ u bho
 supaṇṇa⁵⁴ pāṇhi⁵⁵ upagatā⁵⁶ vā⁵⁷ te⁵⁸ āmhe⁵⁹ saraṇaṃ⁶⁰ vo⁶¹ bhūṇi.

Evam Pandarako ākāse¹ heṭṭhāsāsako² olambanto³ atthahi
 gāthāhi⁴ paridevi⁵. Supanno⁶ tassa⁷ paridevanasaddam⁸ sutvā⁹
 „nāgarāja¹⁰ attano¹¹ rakkassaṃ¹² acelakassa¹³ kathetvā¹⁴ idāṃ ki- 15
 mattham¹⁵ paridevasiṭi¹⁶ tam¹⁷ garahitvā¹⁸

- a. Ko¹ u² idha³ tiṇṇam⁴ garaham⁵ upeti
 asmiṇ⁶ dha⁷ loke⁸ pāṇabhū⁹ nāgarāja¹⁰:
 samano¹¹ supaṇṇo¹² athavā¹³ tav¹⁴ eva,
 kīmkāraṇā¹⁵ Pandaraka¹⁶-ggahito¹⁷ ti¹⁸ gātham¹⁹ āha. 231. 20

Tattha¹ koṇḍhū² u idha³ amheṇa⁴ tiṇṇa⁵ janeṇa⁶ ko⁷ nu, asmiṇ⁸ āṇa⁹ u
 ettha¹⁰, idhā¹¹ u nipāṭamattam¹², asmiṇ¹³ loke¹⁴ u attho, pāṇabhū¹⁵ ti¹⁶ pāṇabhūto,
 athavā¹⁷ tav¹⁸ eva¹⁹ u²⁰ udāhu²¹ tav²² yeva, tattha²³ samanam²⁴ tāva²⁵ mē²⁶ garaha, so²⁷ hi
 upāyena²⁸ tam²⁹ rakkassaṃ³⁰ pūchi, supaṇṇam³¹ pi³² mē³³ garaha, aham³⁴ pi³⁵ tavā³⁶ par-
 iccathiko. Pandaraka³⁷ ggahito³⁸ ti³⁹ samma⁴⁰ Pandaraka⁴¹ aham⁴² kīmkāraṇā⁴³ eupāṇena⁴⁴ 25
 ggahito⁴⁵ ti⁴⁶ chūṇetvā⁴⁷ paṇa⁴⁸ attāṇam⁴⁹ eva⁵⁰ garaha⁵¹ taya⁵² hi⁵³ rakkassaṃ⁵⁴ kathetena⁵⁵ attāṇi⁵⁶
 vā⁵⁷ attano⁵⁸ smattho⁵⁹ kato⁶⁰ ti⁶¹ eyam⁶² ettha⁶³ adhiṭṭhāyo.

Tam sutvā Pandarako itaram¹ gātham² āha:

10. Samano¹ ti² me³ sammatatto⁴ abhosi⁵
 piyo⁶ ex⁷ me⁸ manasā⁹ bhāvitatto, • 30

¹ B¹ akulaṇaṇa, B² akulaṇa. ² B¹ -paṇ. ³ so all three MSS. ⁴ B¹ pāpito. ⁵ C¹ old yā. ⁶ B¹ kathera. ⁷ C¹ tirokatatthā, C² tirokatatti. ⁸ B¹ apati. ⁹ C¹ sambhāṇa, C² saṃgatiā. ¹⁰ B¹ āra āra. ¹¹ B¹ omīta dūra. ¹² all three MSS. -yyāṇa. ¹³ C¹ mālanucchā. ¹⁴ B¹ -jam. ¹⁵ B¹ -jāṭiyagandhaṇa. ¹⁶ C¹ -ya. ¹⁷ B¹ omīti hl. ¹⁸ B¹ amhaṇ. ¹⁹ B¹ -eti. ²⁰ all three MSS. aml. ²¹ B¹ tāva. ²² C¹ hiyo.

tasmāham¹ akkhiṃ vivariṃ gūyham atthah²,
attamattho kapaṇaṃ rudānti. 232.

Tattha sammattatto ti so samaso mayham sapputtio sycu ti sammata-
bhāvo³ ahoṣi, bhāva⁴ itatto ti sambhāvatabhāvo⁵ ca me ahoṣi.

5 Tato supanno catasso gāthā abhāsī:

11. Na c⁶ atthi satto amaro pathavyā,
paññāvidhā n⁷ atthi na⁸ ninditabbā⁹,
saccena dhammena dhiyā¹⁰ damena
alabbham avyāharati naro idha. 233.

10 12. Mātāpitā paramā bandhavānaṃ,
nāssa¹¹ tatiyo¹² anukampak¹³ atthi,
tesam pi gūyham paramaṃ na saṃse
mantassa bhedaṃ parisamkamāno. 234.

13 13. Mātāpitā bhaginī bhātaro ca
sahāya vā¹⁴ yassa honti¹⁵ sapakkhā
tesam pi gūyham paramaṃ na saṃse
mantassa bhedaṃ parisamkamāno. 235.

14 14. Bhariyā ce purisaṃ vajjā komāri piyabhāni
puttarūpayasūpetā nātisaṃghapurakkhatā
tassāpi gūyham paramaṃ na saṃse
20 mantassa bhedaṃ parisamkamāno ti. 236.

Tattha amaro ti amarasasabbhāvo satto nāma n⁷ atthi, paññāvidhā
natthiṃ nahāro padasandhikaro, paññāvidhā atthiṃ attho, i. e. h.: nāgarāḥ
loke amaro pi n⁷ atthi, paññāvidhāpi atthi, eṃ aññesaṃ paññākoṭṭhāssasamkhātā
25 paññāvidhā attho jivitaṃ na ninditabbā ti, atthavā paññāvidhā ti
paññāsaṃsā nā¹¹ ninditabbā¹² nāma, paññājātidhammā¹³ n⁷ atthi, tam
kasmā nindaṃti, yassa pana paññāvidhānam pi na ninditabbā ti pi pātho
tesam¹⁴ ujukam eva saccena¹⁵ ti ādāso vaciasaccena ca saccaraddhammena ca
paññāsamkhātāya dhiyā¹⁶ ca indriyadāmanena¹⁷ alabbham dullekham attha-
30 samāpattiḥalanibbhāssasamkhātam¹⁸ pi¹⁹ vassam avyāharati²⁰ āvatti tam

¹ B² tassā. ² so all three MSS. for gūyhatthah? ³ C² -tasabbhāvo. ⁴ C²
omits na. ⁵ C² nandi-. ⁶ C² -viyā, B² dhiyā for dhiṃcā, B² dhiyā. ⁷ B²
nassa. ⁸ B² tiyo: read na assa tacco? ⁹ C² sahāyā, B² sahāyāyā. ¹⁰ all three
MSS. -i. ¹¹ C² omits na. ¹² C² nandi-. ¹³ C² amāśchitidhammā. B² aññā-
dhammajeti. ¹⁴ C² tejjasam. ¹⁵ C² -viyā, B² dhiyā. B² vihiyāyā. ¹⁶ B²
-dhammena. ¹⁷ B² -pattimaggaphala-. ¹⁸ C² si. ¹⁹ B² abyō-.

nippādeti¹ naro iha, tassā nābhassā² aśeṣaṃ niddhūṃ, attānaṃ eva garāha,
 aśeṣaṃ hi attano paññāvatāṇā³ upāyakuṇḍatāya taṃ⁴ vaṇḍetvā tvaṃ⁵ ta-
 hāssaṃ gūḥamaṇḍaṃ⁶ pucchito ti attho. paramā⁷ ti ete ubbo bandhavānaṃ
 attamaṃbandhā⁸ nāma, sāssa⁹ tatiyo ti assa puggalassa mātā, itthi¹⁰ añño
 tatiyo satto anukampako nāma n¹¹ atthi mantassa bhedaṃ parisaṃkamaṇo¹²
 paṇḍito, tassā mātāpitunnaṃ pi paramaguyhaṃ na samseyya, tvaṃ pana
 mātāpitunnaṃ pi akathetabbhaṃ aśeṣaṃ kathesi¹³ attho, sabbāya¹⁴ vā ti suha-
 dayamitā¹⁵ vā, saparikkhā¹⁶ ti petteyyamānāpitturehāmittechādayo samāna-
 parikkhā¹⁷ itthayo¹⁸, tassampi nesaṃ¹⁹ pi ālīmitānaṃ na kathesya, tvaṃ
 pana²⁰ aśeṣaṃ kathesi, attano va kappassa²¹ ti dīpeti, bhāriyā²² vā²³ ti²⁴
 komāri piyabhāṇi²⁵ pūtheti ca rūpeṇa ca jassuṇa ca upatā svarūpā bhāriyāpi
 ce²⁶ arikkhāhi me tava guyaṃ ti vadessya tassāpi na samseyya.

Tatoparā²⁷:

12. Na guyaṃ atthaṃ vivareyya rakkhēyya naṃ yathā niddhūṃ,
 na hi pātukato sādhu guyaṃ²⁸ attho pajānatā²⁹. 237. 15
 13. Thiyā³⁰ guyaṃ na samseyya amittassa ca paṇḍito
 yo cāmisena³¹ saṃbhro³² hadayatthe no ca yo naro. 238.
 14. Guyhaṃ atthaṃ asambuddhaṃ sambodhayati yo naro
 mantabhedabbhaya³³ tassa dāsaṃbhūto titikkhati. 239.
 15. Yāvanto purisass³⁴ atthaṃ guyaṃ jānanti mantinaṃ³⁵
 tāvanto tassa ubbega³⁶, tassā guyaṃ na vissaje³⁷. 240.
 16. Vivicca bhāseyya divā rahassaṃ,
 rattiṃ girāṃ nāṭivelāṃ pamañce,
 upassutikā hi suṇanti mantāṃ,
 tassā manto khippam upeti bhedaṃ ti 241. 25
- pañca gāthā Ummaggajātako Pañcapaṇḍitapaṇḍi āvibhavissanti³⁸.

Tatoparāsu:

39. Yathāpi assa³⁹ nagaraṃ mahantaṃ
 ājārakam⁴⁰ āyasaṃ Bhaddasālaṃ .

¹ Ck Bā nippā-. ² Bā nābhassā. ³ Bā paññāvatāṇā. ⁴ Bā ande taṃ. ⁵ Ck
 omī tvaṃ. ⁶ Bā guyaṃ. ⁷ Bā nassa. ⁸ all three MSS. ubhaya. ⁹ Ck saparikkhā.
¹⁰ Ck Bā nātī-. ¹¹ Bā ete-. ¹² Ck adda mātāpitunnaṃpi akathetabbhaṃ. ¹³
 Bā ce-. ¹⁴ Bā adda ti. ¹⁵ Ck me. ¹⁶ Bā adda iha. ¹⁷ Ck -am. ¹⁸
 Bā -to. ¹⁹ Ck piyā, Bā tiyā. ²⁰ Ck -nati. ²¹ all three MSS. -hi-. ²² Bā
 vāsaṃ. ²³ Ck -saṃ. ²⁴ Bā aya. ²⁵ Bā advar-.

samantakkhātāparikkhāupetaṃ

evam pi me te idha gūyhamantā. 242.

21. Ye gūyhamantā aviklonavācā

dalhā sadatthesu narā dujivhā¹

2 ārā amittā vyavajanti tehi

ūsivisā vā-r-iva sattusaṃghā² ti dvīṇa gāthāsu. 243.

Rhaddasālan ti aparādhi³ sālāthi sampannaṃ, samantakkhātā-
parikkhāupetaṃ ti samantakkhātā⁴ parikkhāti upetaṃ⁵. evampi me ti
evam pi majham te purisā khīyanti tatara ye idha gūyhamantā, i. v. h.: yathā
10 ādācārakasa⁶ ayamayanagatassa manussānaṃ upakkhe⁷ parikkhego ante hūti
na abbhantaṃti tehi nikkhamanti na bhiṇṇā ante pavasanti aparāparāṃ sāl-
cāra⁸ chijjati gūyhamantā⁹ purisā evaṃvāṇi honti attano gūham¹⁰ attano ante
peṇa jekpeṇi¹¹ na āhūssa kathentīti, dalhā sadatthesu¹² ti attano atthoṇa
thirā dujivhā ti Paṇḍarako¹³ nāgāṃ ālapati, vyavajanti¹⁴ parikkhamanti,
15 āsivisā vā-r-iva sattusaṃghā¹⁵ ti ettha vā¹⁶ ti nipātamattam, āsivisā sattusaṃ-
ghāyitvā¹⁷ ti attito, yathā¹⁸ sālācāro sattusaṃghā¹⁹ jivimukhāṃ munnasā ārā
parikkhamanti evam tehi gūyhamantehi natthi²⁰ ārā amittā parikkhamanti²¹
upagatāsu otāra²² na abbhanti²³ vuttam hūti.

Evam supaggena dhamme kathite Paṇḍarako:

22. Hitvā²⁴ gharāṃ pabbajito acelo

caggo muṇḍo carati²⁵ ghāsaheṭu,

tamhiṃ nu kho vivarim²⁶ gūyham attham²⁷,

atthā ca dhammā ca avāgat²⁸ amhā²⁹. 244.

23. Kathaṃkaro cā hi³⁰ supannarāja³¹

24 kimsilo kena³² vatena vattam

samuno caram hitvā mamāyitāni

kathaṃkaro saggaṃ opeti tñānaṃ ti āha. 245.

Tattha ghāsaheṭu³³ ti nāstiriko kucchipūranatthāya khādanīyabhojanīyaso³⁴
pariyessanto carati, avāgatamhā³⁵ ti apagatā parihīn³⁶ amhā, kathaṃkaro

¹ B¹ dujivā. ² C² saṃghā. B³ satto sūlakkā. ⁴ B⁴ aparādhi sālāthi. ⁵ B⁵ esamantā. ⁶ B⁶ upagataṃ. ⁷ so C⁷ for āsā? C⁸ āvācārakasa, B⁸ ādācāra. ⁹ B⁹ -ga. ¹⁰ B¹⁰ -cāro. ¹¹ B¹¹ gūyha-. ¹² B¹² gūyham-. ¹³ C¹³ B¹³ ji-. ¹⁴ B¹⁴ -ka. ¹⁵ B¹⁵ satto-. B¹⁶ saṃghā-. ¹⁷ C¹⁷ -gharivā, C¹⁸ -sattusaṃgharivā (corr. in -gharivā, B¹⁸ sattusaṃgharivā, B¹⁹ sattusaṃghā-. ¹⁹ B¹⁹ sattusaṃghā. ²⁰ B²⁰ na-garehi. ²¹ B²¹ atikkhamanti. ²² B²² āhūssa. ²³ B²³ hitvāna. ²⁴ C²⁴ vācari. ²⁵ C²⁵ vācari. ²⁶ C²⁶ B²⁶ gūyhamantam. ²⁷ B²⁷ apagatamhā. ²⁸ C²⁸ ca hi, B²⁸ hūti. ²⁹ C²⁹ -ja. ³⁰ so all three MSS. for kenava? ³¹ B³¹ -ya.

25^a ti idam ugarāja kuppase samannābhāram^{*} satvā samatappapattin[†] pū-
chanto āha, tattha kimallo ti katarona karona samannāgato, kenā vuttenā
'ti katarona[‡] vatasamādānena vānto, samano caran[§] ti[¶] pabbajjāya^{||} saṁsa-
ranto[¶] laṁhamaṁyitāni^{||} hiva katham^{||} samitappasamano nāmo hoti, saggam
ti kathamkaronto ca suttho aggaṁ devanāgaram samaṇo upeti.⁵

Supanno āha:

24. Hiriyā titikkhāya damena khantiyā
akkodhano pesuniyaṁ pahāya
samaṇo caran^{||} hitvā mamāyitāni
evaṁkaro saggam upeti thānan^{||} ti. 246.

Tattha hiriyā ti samma ugarāja ajjhatahakkiddhāsamuttānehi hirottap-
pehi titikkhāsamkhātiya adhirasamāhantiyā Indriyadamena ca upeto akujjhana-
llo pīsuavacāṁ pahāya laṁhamaṁyitāni ca hitvā pabbajjāya caranto samano
nāmo hoti, evaṁkaro yoca ca etāni hiriādini ca kusāliṇi karonto saggam
upeti thānan^{||} ti.¹⁰

Imam supannarājassa dhammakathan^{||} sutvā Paṇḍarako
jīvitam yācanto

21. Mātā va^{*} puttāṁ taruṇaṁ tanujjaṁ[†]
sampaṣṣa taṁ[‡] sabbagattāṁ phareti[§]
evam pi me tvaṁ pātur ahu dijjinda^{||}
mātā va puttāṁ anukampamāno ti gātham āha. 247.

Tass attho: yathā mātā tanujjaṁ[†] attano sarirajātāṁ taruṇaputtāṁ sam-
pasaṁ diṇvā tadā[‡] ure ulpajjāpetvā thanaṁ[§] pāyenti puttasaṁphasena^{||}
sabbāṁ attano^{||} gattāṁ phareti na pi^{||} mātā puttato bhīyati na putto
mātāto evam pi me^{||} tvaṁ pātur ahu parubhūto dijjinda^{||} dijjāja, tasmā^{||} 20
mātā va puttāṁ mudukena hadayena anukampamāno mam passa jīvitam me dehi:

Ath' assa supanno jīvitam dadanto itarāṁ g. ā.:

22. Haṁd' ajja tvaṁ muñca vadhā dujivha[†]
tayo hi puttā na hi añño arthi: .

1. C^o vā. 2. C^o assamañā. 3. B^o adda saba. 4. C^o caratiti. 5. C^o -jā. 6.
B^o caranto. 7. B^o tamhā. 8. C^o ca. 9. B^o tanujjaṁ. 10. B^o -ti. 11. C^o
parehi. 12. C^o dijjinda. 13. C^o -jān. 14. C^o samphasam diṇvā taṁ, B^o
sabbasatā, B^o sampaṣṣa ti, omittung diṇvā. 15. B^o thānān. 16. C^o B^o -sam-
passena. 17. B^o adda va. 18. B^o hi. 19. B^o omiṭṭa su. 20. C^o dijjinda, B^o
dijjinda ti. 21. B^o tasmā. 22. C^o di-

antevāṣaṭṭi dinnako at rajo¹ ca,

rajaasū, putt' aññataro me ahoṣṭi. 248.

Tattha 'muncā 'ti muṇḍa², ayam eva vā pāṭho, dūjivā 'ti tam āpatti,
aṇṇo ti aṇṇo catuttho puttō nāma u³ aṭṭhi, antevāṣaṭṭi⁴ appamā vā uggaso-
8 kanto⁵ paṭhamo vā sonto suttiko tuttiko⁶, dinnako ti ayam te puttā hoti
'ti parehi dīno, rajasaṭṭi⁷ ti abhissasū, aññataro eṭṭi tiu purisa añña-
taro⁸ amevāsiputto me (vaṇ) jāto ti āpatti.

Evañ ca pana vatvā ākāṣā otariteva taṃ bhūmīyaṃ
patitthāpesi.

10 Tam attham pakāseṇto S. dve gūthā abhāsi:

11. Icc-eva⁹ vākyam viśajj¹⁰ supanno
bhūmyā patitthāya dījo dūjivham¹¹:
mutt' aṭṭa tvam sabbabhayātivatto
thalūḍake hobi mayābhigutto. 249.

12 20. Atadikkam yathā¹² kussalo hhisakko
pipāsītānam [udaka] rahado va vito¹³
vesman yathā himasivirattitānam¹⁴
evam pi te saruṇam ahaṃ bhavāmiti. 250.

Tattha icc-eva vākyam ti tu evam¹⁵ vesman vatvā taṃ nāgarājānaṃ
20 viśajjesi¹⁶, bhūmyā ti so ayam pi bhūmīyaṃ patitthāya dījo tam dūjivham
samasāseṇto mutt' aṭṭa tvam ito patthāya sabbabhayātivatto thale ex udake ca
mayā abhigutto rakkhito hobhi iha, atadikkam ti glānānam, evampi te ti
evam ahaṃ tava saruṇam bhavāmiti

„Gaccha tvan“ ti taṃ uyyojesi. So¹⁷ nāgabhavanam pāvīsi.

30 Itaro pi supannabhavanam gantvā „mayā Pandarako“ nāgo
sapattham katvā saddahāpetvā viśajjito, kidisam¹⁸ nu kho mayi
tassa haḍayaṃ, vimamsiseṃmi nan“ ti nāgabhavanam gantvā
supannavātaṃ ākāsi. Tam diśvā nāgo „supannarājā maṃ
gabhetam āgato bhaviṣṣatīti“ maññamāno vyāmasaha¹⁹ samattam
40 attabhāvaṃ māpetvā pāsāṇe ca vālukaṃ ca gilivā bhāriko²⁰

¹ C² -je. ² C² muṇḍa, C² muṇḍa. ³ B² -vāṣaṭṭi dinnako at rajo vā ti. ⁴ B²
-hamāno. ⁵ C² B² tutto. ⁶ tiu - - - ro wanting in C². ⁷ C² icc-eva, C²
icceva. ⁸ C² viśajjiti, C² viśajjiti, B² viśajjiti. ⁹ C² dūjivham. ¹⁰ so all
three MSS for va? ¹¹ C² vito, B² vito. ¹² C² -tittānāṃ, B² himasivirattitā-
nāṃ; read: himasivirattitānāṃ or himasivirattitānāṃ? ¹³ B² vito. ¹⁴ B²
viśajjiti viśajjiti. ¹⁵ B² add: nāgarājā. ¹⁶ B² -ka. ¹⁷ C² -so, B² kidisam.
¹⁸ B² -co.

hutvā naḥguttham heṭṭhā katvā bhogamatthake phanam dhāra-
yamāno¹ nipajjitvā supannarājānaṃ ḍasitukāmo viya ahoṣi.
Tam diṣvā supanno itaram u. ā.:

10. Sandhīm katvā amittena aṇḍajena jalābujā² (II 33)
vivariya dāṭham³ sayasi⁴, kato taṃ bhayam āgato ti. 251.
Tam sutvā nāgarājā tiṣso gāthā abhāsi:
11. Samketh⁵ eva⁶ amittasmiṃ, mittasmiṃ pi na vissase, (II 34)
abhayā bhayam uppannaṃ api mūlāni kantati. 252.
12. Kathaṃ nu vissase tyamhi yepāsi kalaho kato,
nīccayattena⁷ thūtabbāṃ, so diṣamhi⁸ na rajjati. 253.
13. Vissāsaya na ca naṃ⁹ vissaseyya,
asankhito¹⁰ ca¹¹ sankhito¹² bhaveyya,
tathā tathā viññū parakkameyya
yathā yathā bhāvam¹³ paro na jaññū ti. 254.

Tathā abhaya ti abhayatthūnabbhūti¹⁴ nīttamhā bhayam uppannaṃ sīta-
sankhācīni mūlā¹⁵ eva kantati, tyamhiṃ tasmim, yepāsi¹⁶ yena sandhīm
kalaho kato ahoṣi, nīccayattena¹⁷ ti nīccam patiyattena¹⁸, so diṣamhi
na¹⁹ rajjati so²⁰ nīccayatto nījhaṃ²¹, so attano sattihi sandhīm viṣāsa-
vāso na rajjati, tato tesāṃ yathākkamakaraṇiyo²² na hoti attho, «vissāsaya
ti paro attano viṣāsaya, tam paṇa sayam na vissaseyya, paṇa sankhito attā²³
ca²⁴ tam sankhito bhaveyya, bhāvam paro ti yathā yathā paṇḍito parakka-
mato tathā tathā tesā²⁵ paro bhāvam na jaññati, tasmā paṇḍitena viriyam kat-
tabham so²⁶ ti dipeti.

Iti te aṇḍamaṇḍam sallapitvā samaggā sammodamāṇā
ubho pi acelassa assamaṃ gamimau. 25

Tam attham pakāseto S.:

14. Te devavāṇi²⁷ sukhumālarūpā
ubho samā²⁸ ujāyo²⁹ puñṇaguṇḍhā³⁰

¹ Bā -ri-. ² Bā -jā. ³ Bā -didihi. ⁴ C² sayasi, C³ sayasi. ⁵ C² yathā-, Bā
zaketeva. ⁶ Bā yathena. ⁷ Bā risappi, Bā risabhihi. ⁸ C² na, Bā taṃ. ⁹ C²
ka-. ¹⁰ C² omit ca. ¹¹ C² add ca. ¹² C² -ra. ¹³ C² -nambhūti. Bā
abhatthānabbhūti. ¹⁴ Bā yathena. ¹⁵ nīccapattiyattena. ¹⁶ Bā so risabhihi ni.
¹⁷ Bā ya. ¹⁸ Bā nīccayattena abhinīhati. ¹⁹ Bā -kama-. ²⁰ C² atthāva,
Bā attāni ca. ²¹ C² ca. ²² C² -i, Bā -ā. ²³ C² omit samā. ²⁴ so C²
Bā -yā. ²⁵ Bā pañṇākhanda.

apāgamum kūrumbiyam¹ acellam
misaibhūtā asavāhā va² nāgā ti āha. 255.

Tattha samā ti samānarūpā sadisa-sambhūtā hutvā, vujayo³ ti anayo⁴ parissuddhā⁵ ayam eva vā pātho, puññagandhā⁶ ti katakusselatiya puññagandham⁷ vassajjenti⁸ vīya⁹, misaibhūtā ti batthena battham gabhetā kāya-misaibhavam upagatā, asavāhā¹⁰ vā nāgā ti dhūrayuttakā¹¹ rathavāhā¹² dve asā vīya purisaṇḍī¹³ tassa asamaṇo agamaṇo, gantā pana supannarājā cintesi: ayam nāgarājā acellasa jīvitaṃ na dassati, etah¹⁴ dussellam na vandissamiti so bhiṃ thāvā nāgarājānaṃ eva tassa samikkam pesesi.

18 Tam sandhāya S. Itarāṃ gātham āha:

21. Tato havo Paṇḍarako acellam
ayam [evam] upāgumma¹⁵ idam avora:
mutt¹⁶ ajj¹⁷ aham sabbabhayātīratto,
na ha¹⁸ nūna toyham manasaṃ piy¹⁹ ambā ti. 256.

19 Tattha piyamhā ti dussellanagga-bhoggamussivādī nūna mayam tara manasaṃ na-ppiya akumhā ti tam paribhāsi.

Tato acelo itarāṃ gātham āha:

20 22. Piyo hi²⁰ me āsi supannarājā
asamsayam Paṇḍarakena saccam,
so rāgaratto²¹ va akāsiṃ etam²²
pāpaṃ kammaṃ sampajāno na mohā ti. 257.

Tattha Paṇḍarakena²³ ti tayā Paṇḍarakena so²⁴ mama piyato ahesi saccam etam, so ti so ahuṃ tasmim supanno²⁵ tāgena ratto hutvā etam²⁶ pāpakammam jānanto va akāsiṃ na mohena ajānanto ti.

21 Tam sutvā nāgarājā dve gāthā abhāsi:

23. Na me piyam appiyam vāpi hoti
sampaṣṣato lokam imam paraṃ ca, (IV²⁷₁₁)
susaññātānaṃ hi viyañjanena²⁸
asaññato lokam imam carāsi. 258.

¹ C² ka-samhi-, B² ka-sampi, B² ka-rapi. ² C² ex. ³ B² -yi. ⁴ C² sumayo, B² anjayā. ⁵ C² -o. ⁶ B² -khaudhā. ⁷ B² puññakhaudhā vīya, C² -ti. ⁸ C² ex. ⁹ B² dhure. ¹⁰ C² -hā. ¹¹ C² -āsi. ¹² C² evam. ¹³ B² sayam-erupigamam. ¹⁴ B² hi. ¹⁵ C² omi ti. ¹⁶ B² so na rāgaratto. ¹⁷ B² etam in the place of mutam. ¹⁸ B² nāgā in the place of so. ¹⁹ B² -ana. ²⁰ B² adda pi. ²¹ C² piyañjanena, B² vīyañji-.

27. Ariyāvākāso si anariyo cāsi
asaññāto saññatasannikāso,
kaṇḍābhijātiko¹ si anariyarūpo,
pāpam babūm duccaritam acāriti. 259.

Tattha na me ti amhō dussanīgramasādi pabbajjassa hi imaṃ et
paraṃ ca lokam² sampassam piyāṃ vi me appiṃyam vāpi me ti na heṭṭi, tvaṃ
pama aṇaṇṇānaṃ etāvaṇṇānaṃ vyāḍḍjanena pabbajjitalingena asaṇñato hutvā
imaṃ lokam³ vañcento esasi, ariyāvākāso si ti ariyaputrūpakā⁴, asaṇñato
ti kayādihi asaṇñato si, kaṇḍābhijātiko⁵ ti kālākaṇḍāso, anariyarūpo
ti ahirikaṇḍāso, acāriti akāsi. 10

- Iti nam⁶ garahitvā idāni abhisapanto imaṃ gātham āha:
28. Aduṭṭhassa tuvaṃ⁷ dūbhi⁸ dūbhi⁹ ca piṇḍo c¹⁰ asi¹¹,
etena saccavajjena muddhā [te] phalatu sattadhā ti. 260.

Tassa¹² attho: amhō dūbhi¹³ tvaṃ aduṭṭhassa mittassa dūbhi¹⁴ ca piṇḍo
cāsi, etena saccena muddhā te sattadhā phalatu ti. 11

Iti nāgarājassa passantassa¹⁵ eva¹⁶ acelassa sīsam¹⁷ sattadhā
phālī, nisinnatthāne yev¹⁸ assa bhūmi vivaraṃ adāsi. So
paṭhavim¹⁹ pavasiṭvā Avicimhi nibbatti, nāgarājasupannarājāno
pi attano bhavanam eva agamaṃsu²⁰.

5. tassa paṭhavim pavasiṭṭabhāram pakāseto asānag. ā.:
29. Tasmā hi mittānaṃ na dūbhitabbam.
mittadūbhi²¹ pāpiyo²² c²³ atthi añño.
āsittasatto²⁴ nihato paṭhavyā,
indassa vākyena hi samvare hato ti. 261.

Tattha tasmā ti tasmā mittadūbhiḥkammassa²⁵ pharusa vipāko tasmā, 24
āsittasatto²⁶ ti āsittasīma satto²⁷, indassa²⁸ ti nāgindassa vākyena
samvare ti²⁹ samvare thito smiti patināyā sam³⁰ paññato³¹ ajiviko hato.

¹ so all three MSS. for -jacet. ² Ck² loka. ³ B³ patrūpakā si. ⁴ Ck⁴ -yo.
⁵ B⁵ tvaṃ. ⁶ Ck⁶ tvaṃ. ⁷ B⁷ dūbhi, Ck⁷ smiti dūbhi. ⁸ B⁸ dūbhi, Ck⁸
dūbhi, C⁹ dūbham omitting ca. ⁹ B⁹ idā. ¹⁰ Ck¹⁰ -c, B¹⁰ dūbhi. ¹¹ B¹¹
sammā. ¹² Ck¹² -piyā. ¹³ B¹³ agamāna. ¹⁴ B¹⁴ mittadūbhi. ¹⁵ Ck¹⁵
-ko. ¹⁶ B¹⁶ -pato. ¹⁷ B¹⁷ -dūbhi-. ¹⁸ B¹⁸ patto. ¹⁹ B¹⁹ adda sham. ²⁰
Ck²⁰ etc. ²¹ B²¹ saññato.

S. I. d. ā. „na bhikkhave idān' eva pubbe pi Devadatto nura-
vādam katvā pathaviṃ pavittīho" ti vatvā j. v.: „Tadā aśelo Devadatto
ahosi, nāgarājā Śāriputto, supaggarājā' aham evā" ti. Paṇḍara-
jātakam'.

9. Sambulajātaka.

Kā vedhamānā ti. Idam S. J. v. Mallikam devīm ā. k.
Vatthum Kumāsapindajātaka vittharitam eva. Sā pana T-assa
tiṇṇam kumāsapindakāmmā¹ dānāsubhāvena tam divasam ōva rañño
aggamahosibhāram patvā pubbutthāyikādhi² pañcahi kalyāṇadhammāhi
10 samannāgatā nānasampannā Buddhūpatthāyikā patidevatā ahoṣi, tassā
patidevatābhāvo sakulanagare pakato ahoṣi. Ath' ekadivasaṃ dh.
k. v.: „Araso Mallikā devī kira vattasampannā patidevatā" ti. S.
āgantvā „kāya nu 'ttha bhikkhave v. k. v." ti pucchitvā „anāya
nānā" ti vutte „na bhikkhave idān' eva pubbe p' eṣā patidevatā
15 yevā" ti vatvā a. ā.:

A. B. Brahmadattassa rañño Sotthiśeno nāma putto
ahoṣi, tam' rājā veyappattam uparajje patittbhāpesi. Sambulā
nāma aggamahesi ahoṣi uttamarūpadharā sarirappabhāsam-
pannā, nivāte jalamānā³ dipasikkhā viya khāyati. Aparubhāge
20 Sotthiśenassa sarire kottamā⁴ uppajji, vejjā tikkicchitum nā-
sakkhimsu. So bhijjamāne kutthe paṭikkūlo hotvā vippati-
sāram⁵ patvā „ko me rajjen' attho, araññe anāthamaranam
marissāmīti" rañño ārocāpetvā itthāgāram⁶ chaḍḍetvā nik-
khami. Sambulā bahūhi upāyehi nivattiyamānāpi anivattitvā
25 „abam tam sāmi" araññe paṭijaggissāmīti⁷ vatvā saddhim
yeva nikkhami. So arañnam pavisitvā sulabhaphalāphale⁸
chāyūdakasampanne⁹ padese paṇḍasālam katvā vāsam kappesi.
Rājadhītā tam paṭijaggi katham: sā hi pāto utthāya assama-
padam assinajjitvā pānīyam¹⁰ paribhojanīyam¹¹ upatthāpetvā

¹ B4 -ona. ² B4 paṇḍaranāgarājā. ³ B4 -pind-. ⁴ B4 pubbutthāyikādhi,
C³ pubbutthāyikā, C⁴ pubbutthāyikā. ⁵ C³ omī tam. ⁶ C³ jalamā, C⁴
jalamānā. ⁷ B4 kothī. ⁸ C³ -rī, C⁴ -rī. ⁹ C³ itthā. ¹⁰ B4 sāmitam. ¹¹
B4 sulabhaphalāphā. ¹² B4 chāyo. ¹³ B4 pānīya, C³ pānīyam. ¹⁴ C³ B4
-nīyam.

dāntakattāṇ ca mukhadhovanāṇ ca upanāmetvā mukhe dhote
 nānāsoḍḍhāni pīṇsitvā tassa vane¹ makkhetvā madhurāni
 phalāphalāni khādāpetvā mukhaṃ viṁkhaletvā hatthesu dhotesu
 „appamatto hohi devā“² ti vatvā vanditvā³ pacchikkhanittiam-
 kuse⁴ ādāya phalāphalattāṇāya araṇṇaṃ pavāsitvā phalāphalāni⁵
 āharitvā ekamanti⁶ ṭhapetvā ghatena udakam āharitvā nānā-
 cūṇehi ca mattikāhi ca sotthiṇeṇaṃ nahāpetvā pona madhura-
 phalāphalāni⁷ upanāmetvā⁸ paribhogāvasāne vāsitaṇḍiṇyaṃ
 upanāmetvā⁹ sayam phalāphalāni paribhūñjitvā padaratthara-
 kam¹⁰ samvidahitvā tasmim tattha nīpāne tassa pāde dhovitvā¹¹
 sīsaparikammapiṭṭhiparikammapādaparikammāni katvā sayana-
 passam upagantvā nipajji¹², eten¹³ upāyena sāmikam paṭijaggi.
 Sā ekadivasaṃ araṇṇa¹⁴ phalāphalāni¹⁵ āharanti¹⁶ ekam giri-
 kandaram divā sīsato pacchim otāretvā kandaratire ṭhatvā¹⁷
 „nahāyissāmi“¹⁸ otaritvā haliddāya sariraṃ ubbattetvā¹⁹ on-
 hātvā²⁰ sudhotasarirā uttaritvā yākaṇṇaṃ nivāsetvā kandara-
 tire atthāsi. Ath²¹ assa sarirappathāya vanam ekobhāsam
 abosi. Tasmim khuge eko jānava gocarattāṇāya caranto tam²²
 diṣvā paṭibaddhacitto hutvā gāthadvayam āha:

1. Kā vedhamānā girikandarāyaṃ
 ekā tvaṃ²³ tiṭṭhasi saṇṇatūru²⁴,
 puṭṭhāsi me pāṇipameyyamajjhe,
 akkhāhi me nāmaṃ ca bandhave ca. 270.
2. Obhāsayaṃ vanam rammaṃ sīhavyagghanisevitam
 kā vā tvaṃ aśi kalyāṇi, kassa vā tvaṃ sumajjhime,
 abhivādemi tam bhaddo, dānav²⁵ āham, nam²⁶ attha te ti. 271.

Tattha²⁷ vedhamānā ti nahātamattāya²⁸ sīhahāvena kampamānā,
 aṇṇatūru²⁹ ti sampiṇḍitūru³⁰ uttamaṇḍulakkhaṇa³¹, pāṇipameyya-

¹ C² xnoo. B² vane. ² C² adda samkappesi. ³ B² -kuse. ⁴ B² cūṇa phalā.
⁵ B² -metti. ⁶ B² upanetvā. ⁷ B² padarasandharā. ⁸ B² .iti. ⁹ C² -a. B² -a.
¹⁰ B² .kam. ¹¹ all three MSS. -i. ¹² B² āhapetvā. ¹³ B² appatitvā. ¹⁴ C²
 nahatvā. B² ubhāyitvā. ¹⁵ C² .ti. ¹⁶ C² .ekam. ¹⁷ C² .turu. C² B² -turu.
¹⁸ B² adda kā. ¹⁹ B² añhā-. ²⁰ all three MSS. -turu. ²¹ C² .turu. B²
 -turu. ²² C² B² -turu.

majjhe ti hatthena minīabbhamajjhe¹, kā vā tran ti kā vā ivam, abhivādemi vandāmi. dāna² vāhan ti shade eko dānava, ayam namakkaro tava arthu, añjalā te paggahintū³ avāca.

Sā tassa vacanān aṭvā tīaso gāthā abhāsi:

1. Yo putto Kāsirājassa Sotthiseno ti tam vidū
tassāhaṃ Sambulā bhariyā, evaṃ jānāhi dānava,
[abhivādemī tam bhante, Sambulāhaṃ, nam' atthu te ti]. 272.
2. Vedhaputto bhaddān te vane vasati āturo,
tam ahaṃ rogassammattam⁴ ekā ekam upatthi⁵ ahaṃ. 273.
3. Ahañ ca⁶ vanam uñchāya⁷ madhumamsam migābilam
yadā harāmi tam bhakkho, tassa nūn⁸ aṇṇa nādhatī⁹. 274.

Tattha Vedhaputto ti Vedharājadhīya putto, rogassammattan¹ ti rogaplūtam, upatthahan ti upatthāmi patijaggāmi, upatthitā² ti pi pātho, vanam uñchāya³ ti vanam uñchitvā⁴ cariyam caritvā, madhumamsam ti nimmakkhā/kamadhū⁵ ca migābilamamsam⁶ ca āhavyagghemigehi khādītamamsam⁷ aciritam⁸ kotthāsam, tam bhakkho ti yam⁹ āharāmi¹⁰ tam¹¹ bhakkho ca, eo manā sāmiko, tassa nūnāya¹² ti tassa mañño aṇṇa āharāmi alebbhamānassa aṇṇam āturo¹³ pakkhittapadumam viya nādhati¹⁴ upasappati mīlayati¹⁵.

Tatoparam dānavassa ca tassā ca vacanapativacana-
26 gāthā honti:

1. Kim vane rājaputtana āturena kariyasu
Sambale paricīggena, ahaṃ bhattrā bhavāmi te. 275.
2. Sokatthāya¹⁶ duratthāya¹⁷ kim rūpam vijjate mama,
aṇṇam pariyesa bhaddān te abhirūpataram mayā. 276.
3. Ehi maggirim āreya, bhariyā mayhaṃ catussatā¹⁸,
tāsam tvaṃ pavarā hohi¹⁹ sabbakāmasamiddhiṃ. 277.
4. Nanu bhātakavassābhe²⁰ yam kiñci manas' icchasi
sabbān tam pacurāmi mayhaṃ, ramasv-ajja²¹ mayā saha. 278.

¹ Bā namītabba- ² Cā paggah- ³ Bā sampattam? ⁴ Cā adbhāsa in the place of ahānta ⁵ Cā nūjāya, Bā uñchāya ⁶ Cā akvatitī. ⁷ Bā -pattan. ⁸ Cā utthitā, Bā upatthitā ⁹ Cā nūjāya, Bā uñchāya ¹⁰ Bā uñchā. ¹¹ Bā -a. ¹² Bā adda ahaṃ. ¹³ Bā -mitt. ¹⁴ Cā omīta tam. ¹⁵ Bā ātappo. ¹⁶ Cā nāro-, Bā nādhatīti. ¹⁷ Bā adda āha. ¹⁸ Cā sokatthāya. ¹⁹ Cā duratthāya. ²⁰ Cā mahānāro-, Cā catussatā? ²¹ Bā honti. ²² Bā bhātakavassābhe, Bā bhātikavassābhe. ²³ Cā ramasv-ajja? Cā ramasv-ajja, Bā ramasv-ajja.

10. No ce tuvañ¹ maheseyyañ² Sambulañ³ kārāyissasi
alam tuvañ⁴ pātarāsāya maññe bhakkhā bhaviṣṣasi. 279.
11. Tañ ca sattajaḥ⁵ luddo kaḥāro purisādako
vane nātham⁶ apassantiñ⁷ Sambulañ⁸ aggahi bhuje. 280.
12. Adhipannañ⁹ piṣācena luddenāmisacakkhuna
sā ca sattavasam pattā¹⁰ patim evānusocati. 281.
13. Na me idam tathā dukkham yañ¹¹ man¹² khādeyya rakkhaso
yañ¹³ ce¹⁴ me ayyaputtassa mano hessati aññathā. 282.
14. Na santi devā, pavasanti nūna. (II 122)
na ha¹⁵ nūna santi idha lokapālā,
sahasā karuntānañ¹⁶ asaññatānañ¹⁷
na ha¹⁸ nūna santi paṭisedhitāro¹⁹ ti. 283.

Tattha parivinnena 'ti tena āturaṇa parivinnena kiñ karissasi, sa-
kattāya¹ 'ti sakāturāya², sakattāya³ ti pi sātho soka cintāya⁴ 'ti attho, dū-
rattāya⁵ 'ti duggatakepanahārapattāya⁶ atthābhāṭṭāya⁷, ehi man ti mā 15
ivam duratī⁸ smhiti⁹ cintayī¹⁰, etam mama gītūhi dībhavimānañ¹¹ ehi, imam
gītūhi abhirūpa, cetusa¹² sātā ti tasmā me¹³ vimāno aparāpi cetusevā bhari-
yāyo atthi, sathantān ti yañ¹⁴ kiñci upabbhogaparibhogāya¹⁵ vattābhāṭṭāya¹⁶
kam¹⁷ lechasi, sabban tam nana mayham pacuram bahum sūlabbhā, tasmā
kapasū smhiti mā cintayī, ehi mayā saba remessā 'ti vadati, maheseyyañ¹⁸ ti 10
bhaddo Sambulañ¹⁹ no ce me ivam mahesibhavañ²⁰ kassasi pariṇatta ivam mama
patarāsāya, tena tam balakkāraṇa vimānañ²¹ nassāmī, iatra man²² asanganhanti
mama ssa pāto sa bhakkhā²³ bhaviṣṣasi, tam ca 'ti evam vatei so suttūhi
jātūhi²⁴, samānagata²⁵ dāraṇa sikkhantadāro tasmā vane kiñci²⁶ attano
nātham apassantiñ²⁷ Sambulañ²⁸ bhuje aggahi, adhipannañ²⁹ ti ajjhottheti³⁰, 20
āmisacakkhuna ti kīṭṭasāleṇa, patimevā 'ti attano sctintevā patim eva
anusocati, mano hessati³¹ man³² cirāntuñ³³ viditvā aññathā cittañ³⁴ bhaviṣṣati³⁵,
na santi devā ti idam sa dāraṇa bhuje gahitā devatūjjhipannañ³⁶ karonti
lha, lokapālā ti evaṇpānañ³⁷ sāsantānañ³⁸ paṭisedhatañ³⁹ pālaka lokapālā
nūna idhaloka na santi parivedati. 20

¹ C¹ ivam. ² B¹ -ā. ³ C² tam. ⁴ C³ -a. ⁵ B⁴ -ā. ⁶ C⁵ -am. ⁷ C⁶
pamā, B⁷ atthā. ⁸ C⁸ B⁹ -a. ⁹ C⁹ B¹⁰ -a. ¹⁰ C¹⁰ patim-, C¹¹ patice-. ¹¹ so-
kattāya - - - turāya wanting in C¹². ¹² C¹² durattāya. ¹³ C¹³ -ppatta. ¹⁴
C¹⁴ -ā. ¹⁵ B¹⁵ duratimhiti. ¹⁶ C¹⁶ cittayī. ¹⁷ B¹⁷ smita me. ¹⁸ B¹⁸ -gam.
¹⁹ B¹⁹ -kim. ²⁰ C²⁰ -a. ²¹ B²¹ elāhi. ²² B²² adda lūdhako. ²³ so all three
MSs. ²⁴ B²⁴ -pattā. ²⁵ C²⁵ ajjhotthā, C²⁶ ajjhotthathā, B²⁷ ajjhotthā. ²⁶ B²⁶
-tin. ²⁷ B²⁷ -ajjha-

Ah' assā sīlutejena Sakkabhavanāṃ kampi, Paṇḍu-
kumbalasīlāsanaṃ uphākāraṃ dassesi. Sakko āvajjanto tam
kāraṇaṃ ūtvā vajiram ādāya vegenāgantvā dānavassa mat-
thaka thatvā itaraṃ g. ā.:

11. Ithūham esā pavarā yasassini
santā samā aggi-r-iv'¹ oggatejā,
tañ ce² tuvaṃ³ rukkhāsādesi kaññam
muddhā va⁴ hi sattadhā te phaleyya,
mā tvaṃ jahi⁵ muṇa patibhatā yā 'ti. 284.

12. Tattha santā'ū upasanti aha vā paṇḍitā āgāsampannā, sama u. ki-
yassamādiratā⁶, adasitū khādasī⁷, phaleyyā 'ti imā⁸ Indavajirena pa-
hujam bhajetha, mā tvaṃ jahi⁹ tvaṃ imam patibhatāṃ mā vāraya

Tam ūtvā dānavo Sambulam vissajjesi. Sakko puna pi
„so esa¹⁰ evarūpaṃ kareyyā¹¹ 'ti cintetvā dānavam devasatth-
13 khālikāya bandhutvā pana anāgamanāya tatiye pubbatantare
vissajjesi, rājadhītaraṃ appamādena ovaḍitvā sakaṭṭhānam eva
gato. Rājadhītāpi atthamite¹² suriye candālokena assamaṃ
pāpuṇi.

T. a. p. S. añña gāthā abhāsi:

14. Sā ca assamaṃ āgañchi pamuttā purisāḍakā
niṇṇa¹³ phalinasakuniva¹⁴ gutasidham¹⁵ va ālayam. 285.
15. Sā tattha paridevesi¹⁶ rājaputti yasassini
Sambulā utumattakkhā vane nātham apassanti: 286.
16. Samuṇḍe brāhmaṇe vande sampannacurane so.
17. rājaputtam apassanti tumbhā hi sarameṇ gutā. 287.
18. Vande sīhe ca vyogge ca ye ca aññe¹⁷ vane migā
rājaputtam etc. 288.
19. Timalatāni¹⁸ oṇḍhyo¹⁹ pubbatāni vanāni ca etc. 289.
20. Vande Indavarasāmanā²⁰ rattiṃ sukkhataṇḍalīnā²¹ etc. 290.

¹ C¹ vāt. al. ² C² tañ, B² bhāve. ³ C³ tvaṃ. ⁴ B⁴ ca. ⁵ C⁵ -ti, B⁵ dhi
⁶ B⁶ -divira-. ⁷ C⁷ -ti. ⁸ B⁸ adda so. ⁹ B⁹ dāhin. ¹⁰ B¹⁰ omite so. aa.
¹¹ B¹¹ atthanga-. ¹² B¹² igacchi. ¹³ B¹³ iddham. ¹⁴ C¹⁴ palinasakuniva, C¹⁵
palinasakuniva, B¹⁵ palinam sakunī ra. ¹⁶ so C¹⁶. B¹⁶ gaviṇṇa, C¹⁶ gutasidham.
¹⁷ C¹⁷ B¹⁷ -vati. ¹⁸ C¹⁸ vane. ¹⁹ B¹⁹ -ti ca. ²⁰ C²⁰ oṇḍhyo, C²⁰ -dhyo, B²⁰
oṇhyo. ²¹ C²¹ Indavarasam-, C²¹ Indasaram-, B²¹ Indapari. ²² B²² sukkhina-.

22. Vande Bhāgīrathīm gaṅgām¹ sarantīyam patigrahaṁ etc. 291.

23. Vande abhā² [pabbata]rājaseṭṭham
Himavantaṁ siluccayam etc. 292.

Tattha alijam³ phalīna⁴ akunivā⁵ 'ti yathā sakuṇikā unkhataṇḍa-
kema socatāṁ gahetvā kenarī upaddarena sakunapatakinam phalīnatā⁶ 3
phalīna⁷ akunivā⁸ alijam⁹ āgaccheyya yathā vā gatastūgāṁ vā¹⁰ nikkhanta-
vachakam ālayam anūṭṭam¹¹ vachakassām vachagiddhīm dhamu āgaccheyya
evam anūṭṭam assamaṁ jāgacchitī¹² aṭṭhe, tadā hi Soṭṭhiseno Sambuddha
etīyamānīya itthīya nāma loṭṭha paccamittam pi me gahetvā āgaccheyya 'ti
parisamkanto pannaśālato nikkhāmitvā gacchātaram pavisevā nisīdi, tena 10
vuttam uttamatrakkhā¹³ ti sakavegassamjitena¹⁴ unhasū¹⁵ matṭaleṇa¹⁶,
apassantīti tamim vane nātham uttaro patṭibhāṁ apassantīti ita¹⁷ ita
saṁdhisamānā paridevatī, tattha samāso brāhmaṇo ti samāpāpabāhita¹⁸ pāpa-
samāpāpabāhita¹⁹ saha alāṇa²⁰ aṭṭham samapattinā²¹ vasa²² sam-
pannatarāṇa²³ tena vande ti, evam vavā vāpattitā apassantīti tumbhāṁ sara- 15
nāṁ gat' amhi, sara me sāmāsa nāṁmatthānam jānātha sikkātha²⁴ ti pari-
devasitī aṭṭhe, asagāṭhāṁ pi eva²⁵ ova nayo, tīpālatāṁ vaddhā²⁶ ti anto-
phaggubhāṇatāṁ ca itāṁ ca²⁷ antośārasādhīya²⁸ ca, imam gāṭhāṁ itidāṁ
nibbattadevatā²⁹ sandhāyāha, indavarisāmaṇ³⁰ ti indavaripupphasamābhavaṇam,
tumbhāṁhiti rattiṁ sandhāya tam pi abhāṁ pti³¹ kha, Bhāgīrathīm³² ti 20
evampariyāyanāmīham gaṅgām, sarantīyaso ti anūṭṭam³³ bahonnam modam
pattigrahaṁgagāya nibbattadevatam³⁴ sandhāy³⁵ evam āha, Himavanto pi eva³⁶
eva nayo.

Tam evam paridevamanam divā Soṭṭhiseno cintesi: „ayam
atīviya paridevatī, na kho pan' assā bhāvaṁ jānāmi, sace mayi 25
sineheṇa etaṁ³⁷ karoti hadayam pi 'assā phaleyya, parigunhi-
sāmi tāva naṁ³⁸ ti gantvā pannaśāladvāre nisīdi. Sāpi pari-
devamānā pannaśāladvāraṁ gantvā tassā pāde vanditvā
„kubhīm gato si devā³⁹ 'ti āha. Atha naṁ 'so „bhadda tvaṁ

¹ C¹ bhāgīrathīgāṁ, C² bhāgīrathīgāṁ, B³ bhāgīrathīgāṁ. ² C⁴ haṁ, read
vande haṁ pabbataseṭṭham? ³ C⁵ imam, C⁶ alijam? B⁷ alijam. ⁴ C⁸ pā-
līna-, B⁹ pālīna-. ⁵ C¹⁰ phalīnatā, C¹¹ phalīnatā, B¹² pālīnatā? ⁶ C¹³
phalīna⁷ akunivā, B¹⁴ phalīna⁷ akunivā, C¹⁵ add vā gatastūgāṁ vā. ⁷ B¹⁶ alijam. ⁸
evam anūṭṭam, B¹⁷ yathā gatastūgāṁ vā, ⁹ C¹⁸ 2. ¹⁰ B¹⁹ āgacchati. ¹¹ B²⁰ vachaka-
sajjāṇa. ¹² B²¹ anūṭṭam. ¹³ B²² manha- or mayha-. ¹⁴ B²³ pāpa samāna-
brāhmaṇa samāpāpabāhita. ¹⁵ B²⁴ alāṇa. ¹⁶ B²⁵ add ca. ¹⁷ C²⁶ dīhyo, B²⁷
vaddhā. ¹⁸ su B²⁸; C²⁹ antophaggumhi sārattāṇā. ¹⁹ B³⁰ m. ²⁰ C³¹ tampi
abamāhiti, B³² tamhi amhi. ²¹ C³³ bhāgīrathīm, C³⁴ bhāgīrathīm, B³⁵ bhāgīrathīm
²² C³⁶ anūṭṭam. ²³ B³⁷ hitam gaṅgāya nibbattam-. ²⁴ C³⁸ sath, B³⁹ evam.

aññesu divasesu na imāya velāya āgacchasi, aṭṭha atisāyaṃ
āgatāsi¹” pucchanto gātham āha:

“Atisāyaṃ vatāgañchi²” rāṇaputti yasassini,

kena nu ‘jja³ samāgañchi⁴’, ko te piyataro mayā ti⁵. 393.

2 Atha naṃ sā „aṇaṃ⁶ ayyaputta phalāphalāni ādāya
āgacchanti⁷” ekaṃ dānavam passim, so mayi paṭibuddhacitto
hutvā maṃ hatthe ganhitvā “ace me vacanāni na kareṣi
khādissāmi taṃ” ti āha, aṇaṃ tāya velāyantaṃ ñeva anuocanti⁸
evam paridevin⁹” ti vatvā

10 “Idaṃ kho ‘haṃ tadāvocaṃ gahitā tena sattunā,

na me¹⁰ idaṃ tathā dukkhaṃ yaṃ maṃ khadeyya rakkhaṃ
yaṃ ce¹¹ me ayyaputtassa mano hessati aññathā ti-g. ā. 294.

Ath¹² assa sesam pi pavattim āroceti „tena paṇāhaṃ
deva dānavena gahitā attānaṃ vissajjāpetum asakkonti deva-
15 tajjhāpanakammaṃ¹³ akāsiṃ, aṇa Sakke vajirahattho āgantvā
ākāse thito dānavam santajjjetvā maṃ vissajjāpetvā taṃ¹⁴ deva-
samkhalikāya bandhitvā¹⁵ tatiye pabbatāntare khipitvā pak-
kāmi, ev¹⁶ aṇaṃ Sakkaṃ nissāya jīvitam labhin¹⁷” ti āha. Taṃ
sutvā Soṭṭhikeno „bhaddo hotu, mātuḡāmaṣṣa antare saccam
20 nāma dullaḡhaṃ, Himavante¹⁸ bahū¹⁹ vanacarakatāpasavijjā-
dharādayo vasanti²⁰”, ko toyhaṃ saddahissatīti²¹ vatvā gā-
tham āha:

“Corinaṃ²² bahubuddhinaṃ²³ yāsu saccam sudullaḡhaṃ

thinaṃ bhāvo durājāno macchassēvōdake gatan ti. 295.

22 Sā tassa vacanāni sutvā „ayyaputta²⁴” aṇaṃ taṃ²⁵ asadda-
hantaṃ mama saccabalen²⁶ eva²⁷ tikicchissāmiti²⁸ udakalasam
pūretvā saccakiriyaṃ katvā tassa sīse udakaṃ āsiṇcanti

¹ B² -gacchi. ² C² nūmajja. ³ C² omitt ti. ⁴ B² āha. ⁵ C² -3. B² gac-
chanti, B² āgacchanti. ⁶ all three MSS. -ti. ⁷ C² ime. ⁸ B² ca. ⁹ C²
tājāna-, C² tajjhāna-, B² devakajjhāna. ¹⁰ C² ta. ¹¹ B² add taṃ. ¹²
B² add hi. ¹³ C² B² -u. ¹⁴ B² santi. ¹⁵ C² B² -ināhi. ¹⁶ C² -ināhi, B²
-vuddhinaṃ. ¹⁷ C² -am. ¹⁸ C² maṃ. ¹⁹ B² saccam phalena.

27. Tathā mañ saccam pāletu pālayissati ce mamam
yathāham nābhijānāmi aññam piyataram tayā¹,
etena saccavajjena vyādhi te vāpasammatū 'ti g. ā. 396.

Tathā tathāsaddo ce mamam ti imāsa saddhimsa yejetabbo, i. e. k.: yathā-
ham vadāmi tathā mama saccam, attha mañ idāni pi pāletu āyatim pi pālessati,
idāni me vacanam kama²: yathāham nābhijānāmi³, puthakeva pana tathā
mam saccam pāletim ikkhitam tañ⁴ Atthakathāyaṃ u' antī.

Evam tāya saccakiriyaṃ katvā udake āsittamatte yeva
Sotthisenassa kuttham ambiladhotam vīya tambanalam tāvad
eva apagañchi⁵. Te katipāham tattha vasitvā araṇṇato⁶ nik-
khamma Bārāṇasim patvā uyyānam pavasiṃsu. Rājā tesam
āgatabhāvaṃ ūtvā uyyānam gantvā tatth⁷ eva Sotthisenassa
chattam ussāpetvā Sambulam aggamaheśittbhāne alhisiñcāpetvā
nagaraṃ pavesetvā sayam isipabbajjāṃ pabbajitvā uyyāne
vāsam kappesi, rājanivesane yeva nibaddham bhūñji. Sotthi-
sena pi Sambulāya aggamaheśittbhānumattam⁸ eva adāsi, na
pama⁹ koci sakkāro ahoṣi, atthibhāvaṃ pi 'asā va na¹⁰ aññāsi,
aññāh¹¹ eva itthiṃ saddhim abhirami. Sambulā sapattiroseṇa¹²
kisa ahoṣi nppanduppandukajātā dhamanisanthatagattā¹³. Sā
ekadivasaṃ sokavinodanattam bhūñjitum āgatassa sasamutā-
pasassa santikaṃ gantvā taṃ katabhattakiceṇa vanditvā eka-
mantam nisīdi. So taṃ milātindriyaṃ¹⁴ diṣvā

28. Ye kuñjarā sattasatā ulārā
rakkhanti rattindivam uyyutāvudhā¹⁵
dhanuggahānaṃ ca satāni soḷasa
kathamvidhe passati bhadde sattavo ti g. ā. 397.

Tasā antīho: bhadde Sambule ye amhikam sattasatā kuñjarā te va
khaggasattānaṃ¹⁶ yodhānaṃ ca sasena¹⁷ uyyutāvudhā¹⁸ sparāni ca soḷasa

¹ O' yathā. ² B' samātha. ³ C' B' -miti. ⁴ aa B'; C' ikkhiya, B' ikkhi-
tam. ⁵ B' -gacchi. ⁶ B' araṇṇā. ⁷ B' -ttham. ⁸ B' pana. ⁹ B' pīsa ei.
¹⁰ B' yasapattidussana. ¹¹ O' dhamanisanthatagattā? B' dhamanisanthatagattā.
¹² B' milāyati. ¹³ C' uyyatā, B' uyyutā. ¹⁴ B' issaṇeera khandhagatāhem,
B' tessūca gandha. ¹⁵ C' yodhanavaraṇa, B' yodhanavaraṇa. ¹⁶ B' uyyutā.

dhanuggahassatāni ratindivam Barinassāni rakkhanti, evam surakkhite nagare
 kathanavilhe vasm sattavo pāssasi¹, yassa tva sikkhāni sappattibhāse arāhā
 īsetakāle² pabbhasanpannam sariram idāni pana mūlātapandupalāssavāni³ ad-
 viya kīṭantindriyāni, kassa nāma tvaṃ bhāyassīti⁴.

4 Sā tassā vacanam sutvā „putto te deva mayi na puri-
 masadiso“ ti vatvā pañca gāthā abbhāsi:

9. Alamkatāyo padumuttarattacā
 virāgitā paesati hamsagaggarā.
 tāsam sunitvā mitagitavādinam⁵

10 na 'dāni⁶ me tāta tathā yathā pure. 298.

10. Suvaggnasamkaccadhārā⁷ suviggahā
 alamkatā mānusi⁸ accharūpamā
 senāpiyā⁹ tāta aninditaṅgiyo
 khattiyakāṇṇā paṭilābhayanti¹⁰ nam¹¹. 299.

15 11. Sace aham tāta tathā yathā pure
 patīta uñchāya¹² punā vane bhare
 sammānaye mam na ca mam vimānaye
 ito pi me tāta tato varam¹³ siyā. 300.

20 12. Yam aṇṇapāṇe vipulāsmi ohite
 nāri vimatthābharanā alamkatā
 sabbaṅgupetā patino va¹⁴ appiyā
 ābhajjha¹⁵ tassā maraṇam tato varam. 301.

25 13. Apī ce daḍḍidā¹⁶ kapaṇā anālhiyā¹⁷
 kālādutṭiyā¹⁸ patino ca sā piyā
 sabbaṅgupetāya pi appiyāya
 ayam eva seyyā kapaṇāpi yā piyā¹⁹ ti. 302.

Tattha padumuttarattacā ti padumagabbhassadisaṭṭharattacā, sabbāsam
 sarirato suraṇṇabhā nīcharantū²⁰ vā āpatti, virāgitā ti vijaggasariṇā

¹ Bē add bhaddo. ² Bē add pi. ³ C² -pandusālaravāni. ⁴ Bē add pucchī.

⁵ C¹ -sunitramhita. Bē sunitā mitagitivāditam. B² sunitāpita. ⁶ C¹ -idāni.

⁷ B² -sakkacca. ⁸ Bē senu. ⁹ Bē -lo. ¹⁰ C¹ tath. ¹¹ C² patīta uñchāya.

Bē patitam uccāya. ¹² Bē param. ¹³ Bē ca. ¹⁴ C² ābhajja. Bē ābhajja. ¹⁵

Bē daḍḍi. ¹⁶ C² anālhiyā. Bē adināṭiyā. ¹⁷ C² -tiyā. Bē kaṭādutṭiyā. ¹⁸

C² piyā. Bē utiyā. Bē piyāyā. ¹⁹ C² Bē nicca.

tanumajjhā ti attho, hamaṃsaggarā ti varūpi hamaṃmadhurasaurā¹ nāriyo
 passati. tāna ti so eva putto tānaṃ nāriṇaṃ gāhānam² sutvā³ idāni me
 tāna yathā pure tehi⁴ na vattatīti⁵ vadati, sutvāna⁶ asambhara⁷ adharā ti su-
 raṇṇamaya⁸ ekasālakamkārādhārā, alambkatā ti nūnālamkārapatimanditā, mānu-
 sijjāccherūpanā ti mānūsiyo accharūpanā, senūpiyā⁹ ti sayanūpagatā¹⁰,
 natī ti tam¹¹ tava puttāṃ parilābhayanti¹², sace ahaṃ ti tīta yathā pure sace
 ahaṃ puna pi tam patīti¹³ tathā¹⁴ eva kuttharogena vaṇṇaṃ pavittāṃ uñchāya
 tammāṃ vane bhāte puna pi mam so¹⁵ sammāneyya na vimāneyya¹⁶ tato me
 llo pi hānusaṃrajjato tam araṇṇaṃ eva veram siyā ti apattisoreṇa¹⁷ sussaṃtiyā¹⁸
 ti dipoti, yamaṇṇapāṇe ti yam annapāṇe, ukhite ti thapita patiyyati, iminā¹⁹
 bahunnappāṇam²⁰ gharāṇaṃ dassati, ayaṃ kir' assa²¹ adhippāyo; yā nāri vipa-
 lannapāṇe pi ghare ukhikā va saṃpattisamānā vimatthihharāyā nūnālamkārehi²²
 alambkatā sabbhehi ganehi upatā patino²³ ca appiyo hoi²⁴ ābhajha²⁵ givāya vaṇṇaṃ
 vā rajjama²⁶ vā²⁷ bandhivā tassā²⁸ tato gharāṇāto [marasam eva varatarāṃ ti,
 anālikāyā ti na alikā²⁹, kālāduṭṭiyā³⁰ ti nipajjenukaḥakatastrakāduṭṭiyā,
 eyyā ti āpanūpi samāna³¹ vā patino piyā ayaṃ eva uttamā ti.

Evam tāya attano parisussanakārāge tāpasassa kathite
 tāpaso rājanam pakko³² apetvā „tāta sotthisena tayi kuttharo-
 gābbhihūte³³ araṇṇaṃ pavisante tayā saddhim pavisitvā tam
 upatthahanti attano saccabalaṇa tava rogaṃ [vūpasametvā yā
 te rajjapatitthānakāraṇaṃ³⁴ akāsi tassā nāma tvaṃ o' eva
 thitattthānaṃ na nisinnattthānaṃ jānāsi, ayuttāṃ te kataṃ,
 mittadubbhikammaṃ nāṃ³⁵ etaṃ pāpikaṃ³⁶ ti vatvā pottāṃ
 ovaḍanto

34. Sudullabh' itthi purisassa yā hitā,

bhatt' itthiyā dullabhe yo hito ca³⁷,

hitā ca te silavatī ca bhūriyā,

janinda dhammaṃ cara Sambulāyā³⁸ ti gātham āha. 303.

Tass' attho: tīta yā³⁹ purisassa hitā muducitā anukampikā itthi yo ca
 bhattā itthiyā hito kataggaṃ janāṃ uḍho pi⁴⁰ te sudullabhā, ayaṃ ca Sambulā⁴¹

¹ B¹ hamaṃ siya madhu. ² B² mihitādini, B³ mitagā. ³ B⁴ suniya. ⁴ B⁵
 vatta-. ⁵ so all three MSS. ⁶ B⁶ sooo-. ⁷ B⁷ sotthisenassa piya patipalobhayanā
 in the place of sayanūpagatā. ⁸ B⁸ nam. ⁹ B⁹ -lo-. ¹⁰ B¹⁰ adde na. ¹¹ B¹¹
 mānūsiyamāyā, B¹² nātimāyā in the place of na ti-. ¹² B¹³ apattisoreṇa.
 B¹⁴ apattisoreṇa. ¹⁵ B¹⁵ bahunnappāṇam. ¹⁶ C¹⁶ tirasa. ¹⁷ B¹⁷ nūnāla-. ¹⁸
 B¹⁸ ābhajha. ¹⁹ B¹⁹ vaṇṇaṃ vaṇṇaṃ vā. ²⁰ B²⁰ tassā. ²¹ B²¹ na alikā, C²² na
 anālikā, C²³ na anālikā. ²² B²² kālādu-. ²³ C²⁴ -to. ²⁴ B²⁵ rajje-. ²⁵ B²⁶
 pāpa. ²⁶ C²⁷ hitiya. ²⁷ C²⁸ tayā. ²⁸ B²⁹ pu.

tuyham hiti e' eva allasatuppanni ca, tassā etassa dhammā e'va, katagunam
jāntvā muduetta bho, etam assā paritasahiti.

Evam so puttassa ovādam datvā utthāya pakkāmi. Rājā
pitari gate Sambulam pakkosāpetvā „bhadde ettakam kalam
mayā kutadosam khama', ito patthāya sabhissariyam tuyham
eva dammiti" osānagātham āha:

10. Sace tvam¹ vipule² laddhabbhoge
issāvatiṇṇā³ maraṇam upesi
ahañ ca te bhadde ima ca kaṇṇā⁴
sabbe va te vacanakarā bhavāma⁵ 'ti. 304.

Tass' artho: bhadde Sambula sace tvam tatavāsaṭṭapaṇṇi (ha) etvā abhinū-
civā¹ aggamahesi (tān)rasena vipulabhoge² labhivāpi issāya otṭhā maraṇam
upesi ahañ ca ima ca rājakaṇṇāyo³ sabbe tava vacanakarā bhavāma tvam
yathāhiṭṭhāya imam rajjam vicārehiṭṭi sabhissariyam tassā adāsi.

13. Tato patthāya ubho samaggāvāsam vasantā dānādini
puññāni katvā⁴ yathākammaṃ gamāmsu. Tāpaso jhānābhinnam⁵
nibbattitvā Brahmaloṇṇapago ahoṣi.

S. i. d. ā. „na bhikkhave idān' eva pubbe pi Mallikā patideratā
yevā" 'ti eva i. e.: „Tadā Sambulā Mallikā ahoṣi, Soṭṭhisemu
10 Kosalarājā, pitā tāpaso aham evā" 'ti. Sambulajātakam.

10. Gandatindujātaka.

Appamādo ti. Idam S. J. v. rājevādam ā. k. Rājasoṭṭo
beṭṭhā vithārito.

Aṭṭe paṇa Kampillaratthe Uttarapañcālanagare
13 Pañcāle nāma rājā agatigamane thito adhammena pamatto
rajjam kāresi. Ath' assa amaccādayo sabbe pi adhammikā
jātā. Balipilīta utthavāsino puttadāre ādāya araṇṇe migā
viya carāmsu, gāvatthāne gāmo nāma nāhoṣi, manussā rāja-

¹ Bā khamatha. ² C¹ vāṭṭa. ³ C² vipulama, C³ -lam. ⁴ Bā tadatṭhā. ⁵
Bā ima rājakaṇṇā. ⁶ Bā -sina. ⁷ Bā -je. ⁸ C¹ -kamāso, Bā rājakaṇṇā.
⁹ Bā karitā. ¹⁰ Bā -syo.

purisabbhayaṇa divā gehe vasitum na sakkonti, gehāni kantha-
kasaṅkhāni parikkhipitvā aruṇe uggacchante yeva araṇṇaṃ pavi-
santi, divā rājapurisā¹ vilumpanti rattim corā². Tada Bo.
bahinagare gandatindurakkhe³ devatā hutvā nibbatti, anusam-
vaccharaṃ raṇṇo⁴ santikā saḥassagghanaṃ⁵ balikammaṃ⁶
labhati, so cintesi: „ayam rājā pamatto rajjam kāreti, sakala-
rattham vinassati, thapetvā maṃ aṇṇo⁷ rājānaṃ patirūpe
nivassetum samattho nāma n⁸ atthi, upakāraṇo cāpi me anu-
samyaccharaṃ saḥassabalinaṃ pūjesi⁹, ovadisāmi na¹⁰ ti so
rattibhāge raṇṇo sirigabbhaṃ pavisitvā ussisaḥapaaso thatvā¹¹
ohlāsaṃ vissajjento¹² ākāse atthāsī. Rājā taṃ bālasuriyaṃ viya
jalamānaṃ divā „ko si tvam, kena vā kāraṇena gato¹³“ ti pucchi.
So tassa vacanaṃ sutvā „mahārāja ahaṃ tindukadevatā,
tuyham ovādaṃ dassāmiti āgato mhi¹⁴“. „Kim ovādaṃ nāma
dassasīti“ evaṃ vutte M. „mahārāja, tvam pamatto hutvā¹⁵
rajjam kāresi, tena te sakalarattham bhataviluttam¹⁶ viya vi-
nattham, rājāno nāma pamādena rajjam kārentā sakala-
ratthassa¹⁷ cāpi¹⁸ sāmīno na¹⁹ honti, diṭṭhe va dhamme vināsaṃ
patvā samparāye pana mahānirāye nibbattanti, tesu ca
pamādaṃ āpannesu antojanā bahijana²⁰ pi²¹ esa pamattā va²²
honti, tasmā raṇṇā atirekena appamattena bhavitabban²³ ti
vatvā dhammaḍesaṇaṃ patthapento āha:

1. Appamādo amatapadam, pamādo maccuno padam, (Dhp. v. 11)
appamattā na miyanti, ye pamattā yathāmatā. 305.
2. Madā pamādo jāyatha, pamādā¹¹ jāyate khayō,
khayā padosā¹² jāyanti, mā mado¹³ bharatūsabha¹⁴. 306.
3. Bahū hi khattiya jīnā¹⁵ atthaṃ ratthaṃ pamādinō
atho pi gāmino gāma anāgarā ugārinō. 307.

¹ Bā adds pi. ² Bā adds khānti. ³ Bā gandhūṇḍakarakkha. ⁴ Bā -ulkaṣa.
⁵ Cā añño maṇi, Cā añño maṇi. ⁶ Bā -ti. ⁷ Bā viṇṇatṭhā. ⁸ Bā -na idha-
gato ti. ⁹ Bā hataṣṭhappantā. ¹⁰ Bā -ssa. ¹¹ Bā nīma. ¹² Cā Bā -de. ¹³
Cā -te. ¹⁴ Bā -amāda. ¹⁵ Cā -sabbhā. ¹⁶ Cā pūṭi. Bā pūṭi, Bā jāni.

1. Khattiyassa pamattaassa ratthasmiṃ ratthavaddhana
sabbe bhoga vinassanti, rañño taṃ vaccate aghaṃ. 308.
2. N' esa dhammo mahārāja, ativeleṃ pamajjasi,
iddhaṃ¹ phitaṃ² janapadeṃ corā viddhamsayanti taṃ³. 309.
3. Na te puttā bhavissanti na hiraññaṃ na dhāniyaṃ,
ratthe vilumpamānaṃbhi sabbabhogehi jiyasi⁴. 310.
4. Sabbabhogaparijinnam⁵ rājānaṃ cāpi⁶ khattiya
ñātimittā suhajjā ca na naṃ⁷ maññanti khattiyam⁸. 311.
5. Hatthārūhā⁹ anikaṭṭhā rathikā pattikārikā
tam evaṃ upajīvanti na naṃ⁷ maññanti khattiyam¹⁰. 312.
6. Asamvhitakammantaṃ bālaṃ dummaṇṭimantitaṃ¹¹
siri jāhāti dummedhaṃ jinnam va urago tacam. 313.
7. Sasamvhitakammantaṃ kālūṭṭhāyīm atanditaṃ —
sabbe bhogaḍbhivaddhanti¹² gāvo sūsaḍbhā-m-iva. 314.
8. Upassantiṃ mahārāja ratthe janapade cara,
taṭṭha disvā ca sutvā ca tato taṃ patipajjasīti. 315.

Tatha appamādo ti satiya vippeṇṇa, amatapadan ti amatassa nibbānassa padan adbhutamakāraṇam¹³, maccone padan ti maraṇassa kāraṇam. pamatto hi vipassanam araddhetvā¹⁴ appaṭisaṇḍhikabhāvaṃ pattum saakkhonto
20 pūnaṃ puna samāre jāyati o' era miyati ca; tasmā pamādo maccone padam nāma, na miyanti vipassanam araddhetvā appaṭisaṇḍhikabhāvaṃ pattā puna samāre anubhānti na miyanti nāma, ye pamattā ti mahārāja ye puggalā pamattā te yathūmatā¹⁵ taṃ o' va ratthabō, tasmā¹⁶ aniccasādhanaṭṭiya tassāpi¹⁷ hi abhū dānaṃ dāsaṃ sīlaṃ rakhiṭṭam upasathakammam karissanti kalyāṇa-
25 kammam karissanti ābhoga¹⁸ vā patthana¹⁹ vā pariyutthānaṃ vā o' atthi, appattatīṇāṇi²⁰ pamattāssāpi appamādaṃhava ti, tasmā obbo p'eta ekadivasi vā²¹, madā ti mahārāja irugayobhenañjitamāsaṃbhātā tividhā madā²² pamādo nāma jāyati, so pamatto pamādam āpanno paṇṇipātādini pāpakammāni karoti, attha naṃ rājāno chlodipenti vā hanipenti vā sabbassa vā paṇ'assa²³
30 haranti, evaṃ assa pamādo²⁴ sārīdhanajīvitakāro jāyati, puna so²⁵ dhauc-

¹ B⁴ idam. ² C⁴ jltam, B⁴ pitam. ³ B⁴ nam. ⁴ C⁴ riyati, C⁴ jiyati, B⁴ jiyasati.

⁵ C⁴ -junnam, B⁴ -jinnam. ⁶ B⁴ cāpi. ⁷ B⁴ tam. ⁸ B⁴ mandiyam. ⁹ hira-
-ro-. ¹⁰ B⁴ maniyam. ¹¹ C⁴ -nam. ¹² B⁴ bhoga pi vadhanti. ¹³ B⁴ -gamaṇa-

¹⁴ C⁴ araddhetvā, B⁴ araddhetvā. ¹⁵ B⁴ adda te. ¹⁶ C⁴ B⁴ kāmā. ¹⁷ so C⁴; B⁴ mātassa pi. ¹⁸ C⁴ a-, ¹⁹ C⁴ patthana, C⁴ patthathana? B⁴ patthana. ²⁰ B⁴ aparagata. ²¹ so C⁴; B⁴ ekadivasi. ²² C⁴ dā, B⁴ omittā madā. ²³ so C⁴;

B⁴ sabbāssa vā dhanassa. ²⁴ so all three MSS. for -si- ²⁵ C⁴ yo.

khayam vā yasakkhayaṃ vā patto jīvitum asakkoma jīvitavuttattāhāya kīya-
 dūccaritādinī karoti, lee-asa¹ khayā padonā jāyanti, tena tam vadāmi: mā
 madā² bharaṭṭhaabha ratthabbharanaka³jettha⁴. Bharaṭṭhaabha mā pama⁵ja⁶, mā
 pama⁷di⁸ti⁹ attho, attham ratthan ti janapadavāsīnam vuddhīn¹⁰ c' eva¹¹ sakala-
 ratthan¹² sa bahū pama¹³di¹⁴no¹⁵ jina¹⁶, tesam¹⁷ vībhāvavāthāya Khamṭṭadījātaka-
 Māha¹⁸rajātaka-Sarabha¹⁹rajātaka-Rhara²⁰jātaka-Cetiya²¹jātaka²²ni kathetabbhāni, gā-
 mino ti gāma²³bojjakāpi²⁴ te te gāmino²⁵ mahapama²⁶dasena jina²⁷ parihiṇa
 vuttatthā, anāgārā agārīno ti pabbajitāpi pabbajitapattipattito siki pi ghar-
 vāso c' eva dhamadha²⁸nūdihi sa bahū jina²⁹ parihiṇa ti vadati, tam vuccate
 aghaṇa ti mahārāja bhogaparihāni³⁰ nāma tam vaṇṇo dukkham³¹ vuccati, bhoga-
 bhāvena hi niddhamasā yaso hāyati, khayaso mahantaṃ kīyaka³²etā³³idukkham
 pappuṇāti, nava dhamma³⁴ ti mahārāja sa porānakarājūna³⁵ dhamma na hoti,
 iddham³⁶ phita³⁷ ti annapānādina³⁸ bhraṇṇasuvannādina³⁹ phita⁴⁰ papphita⁴¹, na
 te putta⁴² ti mahārāja pavonipālaka⁴³ te putta na bhavissanti, ratthavāsīno
 hi adhammaka⁴⁴vaṇṇo eva putra kim ambhaka⁴⁵ vadāmi⁴⁶ karissati nāsa chatta⁴⁷
 da⁴⁸ssamā ti chatta⁴⁹ni na denti, evam⁵⁰ evam⁵¹ tesam⁵² pavonipālaka⁵³ putta na
 hoti nāma, parihiṇu⁵⁴ti⁵⁵ ti parihiṇam⁵⁶ rājāna⁵⁷, cāpi⁵⁸ti⁵⁹ uce⁶⁰ hi⁶¹ na rājā
 hoti attha na⁶² rājāna⁶³ samānam⁶⁴ pi kharttiya⁶⁵ ti aya⁶⁶ rājā ti garucittena⁶⁷
 mānetabbam⁶⁸ katvā na maññanti, upajivanta⁶⁹ ti upajivāya jīvitāpi⁷⁰ ete
 etakā⁷¹ jena⁷² garucittena⁷³ maññitabbam⁷⁴ na maññanti, kiṃkaratā⁷⁵: adhammika-
 20 bhūta⁷⁶na, siri⁷⁷ti yasavibhava⁷⁸, tara⁷⁹ti⁸⁰ ti yathā urago jina⁸¹am⁸² tara⁸³
 jina⁸⁴ccakamāno jahati⁸⁵ na pona⁸⁶ aloketi⁸⁷ evam⁸⁸ tādissa⁸⁹ rājāna⁹⁰ siri jahati, su-
 sam⁹¹vihitakamanta⁹² ti kīya⁹³dvārā⁹⁴hi papakamma⁹⁵ akaraṇta⁹⁶ti⁹⁷, abhi-
 25 sādhan⁹⁸ti⁹⁹ abhinukha¹⁰⁰ gacchanti¹⁰¹ vaddhanti¹⁰², samsa¹⁰³bbhāni¹⁰⁴ vā ti sa-
 masa¹⁰⁵bbhā¹⁰⁶ ti, appamatta¹⁰⁷sa hi¹⁰⁸ sa¹⁰⁹bbha¹¹⁰jetthako¹¹¹ gogano¹¹² viya¹¹³ bhoga¹¹⁴ vadānti,
 30 upassanti¹¹⁵ ti janapada¹¹⁶arittasavāniya¹¹⁷ carikam¹¹⁸ attano sakalarattho¹¹⁹ jena¹²⁰pado¹²¹ cā
 rāsa, ratthā¹²² ti samim¹²³ rattho¹²⁴ caranto¹²⁵ ratthabbam¹²⁶ divi¹²⁷ sotabbam¹²⁸ sutvā
 attano¹²⁹ suāgāna¹³⁰ni¹³¹ paccakkham¹³² katvā¹³³ tato¹³⁴ attano¹³⁵ hitapattipattin¹³⁶ patijagassasi¹³⁷.

Iti M. ekādasahi gāthāhi rājāna¹ ovadivā „gaccha pa-
 pa²ṇca³ni⁴ akatvā⁵ parigaṇha⁶ rattham⁷, mā⁸ nāsayi⁹ti¹⁰ vatvā¹¹ sa-
 10 katthāna¹²m¹³ eva¹⁴ gato. Rājāpi¹⁵ tassa¹⁶ vacana¹⁷m¹⁸ sutvā¹⁹ sam-
 vegappatto²⁰ hutvā²¹ punadivase²² rajjam²³ amacc²⁴ paṭicchāpetvā²⁵
 purohitena²⁶ saddhim²⁷ kālāsa²⁸ eva²⁹ pācīnadvārena³⁰ nagarā³¹ nikkha-

¹ Bā imassa. ² Bā pama³di. ⁴ Cā ratthan. ⁵ Cā paja. ⁶ Bā mā pama-
 damāpaji. ⁷ Bā vuddhī⁸eva. ⁹ Cā vuddhamasā. ¹⁰ Cā -na. Bā padimā¹¹di¹²no. ¹³
 Bā jina. ¹⁴ Bā -bhajanakāpi. ¹⁵ Bā gāma¹⁶pi. ¹⁷ Bā yasabhoga. ¹⁸ Cā
 vuttā. ¹⁹ Cā pama²⁰di. ²¹ Bā vuddhī. ²² Bā eva. ²³ Cā parihiṇu²⁴ti. ²⁵ Bā
 vāpi. ²⁶ Bā pi. ²⁷ Bā manīya²⁸. ²⁹ Bā tigarucacittena³⁰. ³¹ Cā siri-
 yasavibhava. ³² Cā siriti³³yasavibhava. Bā siriti. ³⁴ Cā tar. ³⁵ Bā hoti. ³⁶ Bā
 -kamman. ³⁷ Bā -to. ³⁸ Cā -tam. ³⁹ Bā sa sa⁴⁰bbha⁴¹ jetthako. ⁴² Bā
 -pajjassasi. ⁴³ Bā sutta⁴⁴ hutvā. ⁴⁵ Bā -deva.

mitvā yojanamattam gato. Tatth¹ eko gāmaśasimahallako
 ātavito kaṇṭhakasakkhā² āharitvā gehadvāraṃ parikkhipitvā
 pidahitvā puttadāraṃ ādāya araṇṇiṃ pavisitvā sāyaṃ rāja-
 purisesu pakkantesu attano gharāṃ āgacchanto gehadvāre
 5 pāde kaṇṭakena³ viddho ukkuṭṭikaṃ nisiditvā kaṇṭakam⁴ ni-
 haranto

12. Evaṃ vedetu Pañcālo saṃgāme sarasamappito⁵

yathāham aḷja vedemi kaṇṭakena⁶ samappito ti 316.

imāya gāthāya rājānaṃ akkosi, taṃ paṇ' assa akkosanāṃ⁷
 10 B-saṇṇubhāven⁸ eva ahoṣi, B-ttena adhiggaḥito va so akkositi
 veditaḥho. Tasmāṃ pana samaye rājā ca purohito ca aṇṇā-
 takavesena⁹ taṃsaṃ santiko va atthameṃ. Ath' assa vacanam
 sutvā purohito itaraṃ g. ā.:

13. Jinno dubbalaṇṇakkhū si, na rūpaṃ sādhu passasi,

14 kum attha Brahmaḍattassa

yaṃ taṃ maggheyya¹⁰ kaṇṭako¹¹ ti. 317.

Tattha maggheyya¹² 'o vijjheyya¹³, i. e. k. : yadi teṃ attano avyasta-
 sīya kaṇṭakena¹⁴ viddho ko ettha raṇṇo doṣo ti yena rājānaṃ akkosanti kim te
 raṇṇā¹⁵ kaṇṭako¹⁶ okkantaṃ ācikkhantaḥho si.

10 Taṃ sutvā mahallako tisso gāthā abhāsi:

11. Pahottha¹⁷ Brahmaḍattassa yo¹⁸ 'ham maggo¹⁹ smi brāhmaṇa,
 arakkhita jānapadā adhammabalinā hatā²⁰. 318.

12. Rattimhi corā khādanti, diva khādanti tuṇḍiyā,
 ratthasmiṃ kuḍḍarājassa²¹ bahu adhammiko jano. 319.

13. Etādiso bhaye tāta bhayaṭṭhā tāva²² mānava
 20 millenakāmi kubbanti vane āhatvā²³ kaṇṭakan²⁴ ti. 320.

Tattha pahotthā²⁵ 'o brāhmaṇa yo²⁶ kaṇṭhakantaḥho maggo²⁷ putto
 sannisidhe kiṃ²⁸ ettha Brahmaḍattassa doṣo²⁹, teṃ ettakam kalam raṇṇo

¹ B¹ kaṇṭhakasakkhā. ² B² kanda-. ³ B³ sarasamappito. ⁴ C⁴ -taṃ. ⁵ B⁵ -
 -veva. ⁶ B⁶ yaṃ teṃ maggheyya. ⁷ B⁷ maggheyyā. ⁸ C⁸ B⁹ vijjheyya. ⁹ B¹⁰ -o.
¹⁰ so C¹⁰, C¹¹ theṃsa, B¹² pahottha. ¹¹ B¹³ so. ¹² so C¹⁴ for maggo? B¹⁵ magga.
¹³ B¹⁶ mātā. ¹⁴ B¹⁷ kuta-, B¹⁸ kuta-. ¹⁵ C¹⁹ nāta, C²⁰ tāta. ¹⁶ B²¹ āhanti. ¹⁷
 B²² pahotthā. ¹⁸ B²³ so. ¹⁹ C²⁴ kaṇṭakena maggo. ²⁰ C²⁵ -o. ²¹ B²⁶ -o.

dosena mama sakantake magge sissanabbhāvadi na jīnāhi¹, arakkhīti-pa-
kantakan ti, tattha khīdanti² vhumpani, ruddiyā³ ti vadhavanādhonādhī
piṭṭvā adhammahādhādhakā⁴, kuddarājassā⁵ ti pāpatañño, adhammiko ti
patticchannakammanto, tārā⁶ ti purohitam āsappi, mānava⁷ ti manussā⁸,
nīlīnakanīti nīliyanatthānāni, vane āhata⁹ kaṇṭakan ti kaṇṭakam
āhata¹⁰ dvārāni pīdāhitvā gharāni chajjētvā purāḍāram ādiya vaṇṇaṃ paṭi-
sātvā tasmim vane attano nīliyanatthānāni karonti, athavā vane ye āhataṃ tam
āhata¹¹ gharāni parikkhipanti, ti rañño doṣa¹² ev¹³ amhi kaṇṭakena viddho mā
evārūpasa rañño upatthambho kōḷiti.

Tam sutvā rājā purohitāni āmantetvā „ācariya mahallako 19
yuttam bhanati, amhākam eva doxo, ehi oiyattāma, dhammena
rajjam kāressāmā¹⁴” ti āha. So, purohitassa sarire adhi-
muccitvā¹⁵ purato thatvā¹⁶ „pariganhāma tāva mahārājā¹⁷” ti
āha. Te tāmhā gāṃhā aññam gāṃhā gacchantā antarāmagge
ekissā mahallikāya saddam assosum, sā kir¹⁸ ekā daḍḍitūhi dve 15
dhitaro vayappattā rakkhamaṇā tāsam araṇṇam gantum na
deti, sayam araṇṇato dārūni c¹⁹ eva sākaṃ ca āharitvā dhitaro
paṭijaggi²⁰. Sā tam divasaṃ ekam gumbaṃ āruya sākam
ganhanti pavattamāṇā²¹ bhūmiyaṃ pativā rajānam maraṇena
akkosanti 20

11. Kadāssu nām²² ayam rājā Brahmadatto marissati
yassa ratthasmim jīvanti²³ appatitā²⁴ kumārīkā ti g. ā. 321.

Tantha appatitā²⁵ ti assāmikā, assa hi ti assāmikā²⁶ assu madu po-
sēyyam pāpatañño pama rājā sassa dukkham anubbomi, kadā nu kho ssa
marissanti evam bodhiattānubhāssena²⁷ akkosati. 25

Atha nam purohito paṭisedhento

22. Dubbhāsitam hi te jammī anatthapandakovide,
kuhiṃ rājā²⁸ kumārīnam
bhattāram pariyesatīti g. ā. 322.

¹ B⁴ add tassa hi. ² B⁴ ku-. ³ C²⁴ -ādhakā, B⁴ adhammessa bhādhādhakā.
⁴ B⁴ kuta-, B⁴ kūta-. ⁵ B⁴ adda pi. ⁶ C²⁴ āgāva, B⁴ āgāva, C²⁴ āhata, ⁷
B⁴ -muccit-. ⁸ B⁴ gantvā. ⁹ B⁴ -gati. ¹⁰ B⁴ pavattā-. ¹¹ B⁴ ratthamhi
jīvanti. ¹² B⁴ appatitā. ¹³ C²⁴ B⁴ appatitā, C²⁴ appatitā corr. to appatitā.
¹⁴ B⁴ tāssāmikā. ¹⁵ B⁴ -ova. ¹⁶ C²⁴ -a.

Tam sutvā mahallikā dve gāthā abhāsī:

13. Na me dubbhāsitaṃ brahme¹, kovīd² atthapadā ahaṃ,
arakkhitā jānapadā adhammabalinā hatā. 323.
14. Rattimhi corā khādanti, divā khādanti tuṇḍiyā,
15 ratthasmiṃ kuḍḍarājassa³ bahu adhammiko jano,
16 dujjiṃve dubbhare dāre kuto bhattā⁴ komāriyo ti. 324.

Tatha kovīdatthapadā ti ahaṃ atthapade kāraṇapade⁵ kovīdā chekā,
mā tvaṃ etaṃ pāparājānaṃ paṇamaṃ, dujjiṃve ti dujjiṃve ratthe⁶ dubbhare dāre
jāte manussesu⁷ bhūtatattesu araṇṇe vasaṇṇesu, kuto bhattā komāriyo ti⁸
10 kuto komāriyo bhattāraṇaṃ labhissanti⁹ ti attho.

Te tassā vacanaṃ sutvā „yuttaṃ¹⁰ katheti¹¹“ parato¹² gac-
chantā ekassa kassakassa saddaṃ assosun, tassa kira kassan-
tassa Sāliyo¹³ nāma balivaddo phālena pahato¹⁴ sayi, so rājā-
naṃ akkosanto

- 17 11. Evaṃ sayatu Pañcālo saṅgāme sattiyaṃ hato¹⁵
yathāyaṃ kapano seti hato phālena Sāliyo ti g. ā. 325.

Tatha yathā ti yathā ayaṃ vedanāmetto¹⁶ Sāliyabalivaddo seti evaṃ
sayatu ti attho.

Atha naṃ purohito paṭisedhento

- 18 12. Adhammena tvaṃ¹⁷ jamma Brahmādattassa kujjhasi
yo tvaṃ sapasi¹⁸ rājānaṃ aparajjhivāna attanā ti g. ā. 326.

Tatha adhammena ti akāraṇena asubbhārena.

Tam sutvā so¹⁹ tisso gāthā abhāsī:

- 19 13. Dhammena Brahmādattassa ahaṃ kujjhāmi brāhmaṇa,
arakkhitā jānapadā adhammabalinā hatā. 327.
14. Rattimhi corā khādanti, divā khādanti tuṇḍiyā,
ratthasmiṃ kuḍḍarājassa²⁰ bahu adhammiko jano. 328.

¹ C² -a. ² B² kuta-, B³ kuta-. ³ C² bhattā, B² ratthā. ⁴ B² kāraṇa. ⁵ C²
addā rattham. ⁶ C² -ase. ⁷ C² omitti ti. ⁸ ti ahaṃ --- yuttaṃ wanting in
C². ⁹ B² pa-. ¹⁰ C² sāṭṭhassayo. ¹¹ B² mahato. ¹² C² bhato. ¹³ B²
-nāppatto. ¹⁴ C² tvaṃ. ¹⁵ C² sapasi, C² paṇamaṃ, B² setasi or sapasi?
¹⁶ C² omitti so. ¹⁷ B² kuta-

12. Sā nūna puna re pakkā vikāle bhattamā āhari,
bhattahārin¹ apekkhanto hato phālena Sāliyo ti. 329.

Tattha dhammena² 'ti karanena³ esa na akkaraṇena akkosanti sabbān mā
kari, sā nūna puna re pakkā vikāle bhattamāharitū brāhmaṇa sā mama
bhattahāriko itthi pāto va mama bhattam parivā āharanti adhammahallādhā-
kabi Brahmadattassa⁴ dīcehi paṭibuddhā bhariṇṇati. te parivattitā puna mayham
bhattam pakkam bhavissati, tena karanena⁵ vikāle bhattam āheri, aṭṭa vikāle
bhattam āharitū cintetvā chuttajjhanto aham tasmā bhattahāritū olokento goṇam
aṭṭhāne parodena vujjhāmi, tena⁶ esa pādam ukkhipitvā⁷ phālena paharanto hato
phālena Sāliyo, tasmā esa mayā hato ti sabbān mā kari, pāpavāṇo yeva hato 19
nām⁸ esa, mā nāssa⁹ avāṇam āharitū.

Te parato¹⁰ gantvā ekasmiṃ gāme vasimā. Ponadvase
pāto va ekā kūtadhienu godahakam pādena paharitvā saddhiṃ
khīrena¹¹ pavattesi¹², so Brahmadattam akkosanto

13. Evaṃ haññatu Pañcālo saṃgāme aximā dalham¹³
yathāham aṭṭa pahato khīraṃ ca me pavattitan¹⁴ ti g. ā. 330.
Tam sutvā¹⁵

14. Yam pasu khīram chaddeti¹⁶ pasu phālaṃ ca hīṃsati
kiṃ tattha Brahmadattassa yam no garahato¹⁷ bhavan ti 331.

brāhmaṇena gāthāya vuttāya puna¹⁸ tisso gāthā abbhāsi: 20

15. Gārayho brahme Pañcālo, Brahmadattassa rājino
arakkhitā jānapadā adhammahallā hātā. 332.

16. Battimhi corā khādanti, divā khādanti tundiya
ratthasmim kuddarājassa¹⁹ bahu adhammiko jano. 333.

17. Candā āṇakagāvi²⁰ yam pure na dohāmasa
tam dāni aṭṭa dohāma khīrakāme²¹ upaddutā ti. 334. 25

Tattha candā ti pharusa, āṇakagāvi²² palāyanaṭṭi, khīrakā-
mekhiti adhammakaraṇāni purisāni bahun khīraṃ āharitvā upaddutā
dohāma, sace hi so dhammena rajjāni kīṇṇa na no evārupam bhayam
āgaccheyya²³ ti. 30

¹ C= bhattahārin, C= bhārin. ² B= add tena. ³ B= C= karas. ⁴ B= pu-
⁵ C= sakkhīrena. ⁶ B= -ttesi. ⁷ B= hato. ⁸ C= pavattiti. B= pavatti. ⁹
B= add purehito. ¹⁰ B= chaddetvā. ¹¹ so C= for -te? B= -hito. ¹² B=
pānam so. ¹³ B= kuta-. ¹⁴ C= āṇakagāvi. B= āṇakāni. B= āṇakāni. ¹⁵
C= āṇakagāvi. B= āṇakāni.

Te „yuttaṃ kathetvā“ taṃhā gāṃā nikkhamitvā mahā-
maggāṃ āruya nagarābhimukhā gamiṃsu. Ekasmiṃ ca
gāme ballisādhakā¹ asikosatthāya ekam taruṇaṃ kaṭara-
vacchaṃ² māretvā sammāṃ gāhimaṃsu, vacchakammāta dhenū
4 puttāsokena tināṃ na khādati pāṇiyam³ na pivati parideva-
mānā ābhinḍati. Taṃ divā gāmadārakā rājānaṃ akkosantā

11. Evaṃ kaṇḍatu Pañcālo viputto vippasukkhata
yathāyaṃ kapaṇā gāvī viputtā paridhāvati ti. g. 4. 335.

Taṃhā paridhāvati paridevamānā dhāvati

10. Tato purohito itaraṃ gātham āha:

11. Yaṃ pasu pasupālassa⁴ pabbhameyya⁵ ravaveyya vā
ko n⁶ idha aparādh⁷ atthi Brahmādattassa rājino ti. 336.

Taṃhā pabbhameyya⁸ ravaveyya vā ti bhameyya vā viraveyya vā
t. v. h. i. pasu nāma pasupālassa⁹ rakkhantassa¹⁰ eva dhāvati pi viravati tināṃ
15 pi na khādati pāṇiyam pi na pivati, idha taṃhā ko na aparādh¹¹ n.

Tato gāmadārakā dve gāthā abhiśiṃsu¹²:

11. Aparādh¹³o mahābrahṃe Brahmādattassa rājino,
arakkhitā jānapadā adhammalinā hatā. 337.

11. Rattimhi corā khādanti, divā khādanti tuṇḍiyā,
20 rattasmiṃ kuḍḍarājassa¹⁴ bahu adhammiko jano,
katham no¹⁵ asikosatthā khīrapā haṇṇate pajā ti. 338.

Taṃhā mahābrahṃe ti mahābrāhmaṇa, rājino ti rājño, katham no
ti katham na keva nāma kārāṇa, khīrapā haṇṇate pajā ti pāparājassa
sevakhi khīrapako vacchako haṇṇati, jano eva si dhenū puttāsokena paridevati,
25 no pi tājā ayaṃ dhenū viya paridevati ti rājānaṃ akkosintu yeva.

Te¹⁶ „kāraṇaṃ vadathā“¹⁷ ti vatvā pakkamimsu. Ath¹⁸
antarāmagge ekissā sukkhapokkharaniyā kākā¹⁹ tundehi vij-
jhitvā maṇḍuke²⁰ khādanti. Bo, tesu taṃ thānaṃ sampattesu
attano ānubhāvena maṇḍukena

¹ C^o ballisādhako. ² B^o -akam. ³ C^o pāṇi-, B^o pāṇi-. ⁴ B^o -pha-. ⁵ B^o -
sambha-. ⁶ C^o abhāsum. ⁷ B^o kuṭa-. ⁸ B^o su. ⁹ B^o adā sādha va. ¹⁰
C^o kākā. ¹¹ C^o B^o -akv.

29. Evaṃ khajjatu Pañcālo hato yuddhe saputtako
yathāham aṇṇa khajjāmi gāmaṇi¹ araṇṇaṇo ti 339.
rājānaṃ akkoṣāpesi.

Tattha gāmaṇi² gāmaṇi.

Tam sutvā purohito maṇḍukena³ saddhiṃ sallapanto:

30. Na sabbabhūtesu vidhenti rakkham
rājāno maṇḍuka maṇussaleke,
n⁴ etiāvata⁵ rājā adhammacāri
yaṃ tādisaṃ jīvaṃ adeyyu⁶ dhamkā ti g. ā. 340.

Tattha jīvaṃ ti jīvantaṃ, adeyyu⁷ ti khādeyyuṃ⁸, dhamkā kikkā. 29
Etiāvata⁹ rājā adhammiko nāma na hoti, kiṃ sakkī araṇṇaṃ pavatitvā raṇṇa
tam rakkhantaṃ caritum ti.

Tam sutvā maṇḍuko dve gāthā abhāsī:

31. Adhammarūpo vata brahmacāri
anuppiyaṃ bhāsati khattiyassa,
vilumpamānāya puthuppajāya
pūjesi rājā¹⁰ paramappavādiṃ¹¹. 341.
32. Sace imaṃ brahme surajjakam siyā
phitaṃ ratṭhaṃ muditaṃ vippasaṇṇaṃ
bhutvā balim aggapiṇḍaṃ ca kikkā.
na mādisaṃ jīvaṃ adeyyu dhamkā ti. 342.

Tattha brahmacārīṇṇaṃ purohitaṃ parahantaṃ¹² kikkā, khattiyassa¹³ ti
evurūpassa pāpakeṇṇo, vilumpamānāya¹⁴ ti vilumpamānāya¹⁵, ayaṃ eva vā
pūjhe, puthuppajāya¹⁶ ti vipulāya pajāya vināśyamānāya, pūjesi¹⁷ parame¹⁸,
surajjakam¹⁹ ti chandādivasena agantū²⁰, dāsa rājadharmā akopetena²¹ 22
rakkhiyamānaṃ sace idam surajjam²² bhāveyya, phitaṃ ti devesa²³ samā
dhāraṃ²⁴ anuppannābhāsa²⁵ sampannābhāsa²⁶, na mādisaṃ ti²⁷ evaṃ sante
mādisaṃ jīvaṃānaṃ yeva kikkā na khādeyyuṃ, evaṃ chasu thāneṃ akkoṣaṇaṃ
Bodhiṇṇānābhāsaṃ akkoṣaṇaṃ.

¹ Bā -nd-, ² Bā -ehi, ³ Cā adheyya, Bā adeyyuṃ, ⁴ Cā adheyyuṃ, ⁵ Cā
-dhe-, ⁶ Cā Bā rājānaṃ, ⁷ Bā -dām, ⁸ Bā -to, ⁹ Bā viluppa-, ¹⁰ Cā
vilumpā-, ¹¹ Cā -sayam, Cā -sayim, ¹² Bā āg-, ¹³ Bā adda raṇṇa, ¹⁴ Bā
-akam, ¹⁵ Cā -dora, ¹⁶ Cā samma-, ¹⁷ Bā -va-, ¹⁸ Bā -sāma, ¹⁹

Cā khādiyaṃ, Cā khādisaṃ.

Tam sutvā rājā ca purohito ca arañño vāsītiraucchāna-
maṇḍukaṃ¹ upādāya sabbe amhe yeva akkosantīti. Tato va
pagaram gantvā dhammena rajjam kārtvā M-assa ovāde thitā
dānādīni puññāni karissu.

6. S. Kosalarāṇṇo i. d. ā. „mahārāja mūhā vāssa agat(ga)ssam
pahāya dhammena rajjam kāretabbam“ ti vatvā j. s.: „Tadā gaṇḍa-
tindukadevatā² aham evā“³ ti. Gaṇḍatindukajātakaṃ⁴. Tīm-
saṇṇipāṭa-raṇṇanā niṭṭhitā⁵.

¹ C² vāssā-; ² B² gaṇḍatinduka-; ³ B² gaṇḍatindukajātakaṃ niṭṭhitam. ⁴ B²
amhe vāssa - - ti

XVII. CATTĀLISANIPATA.

1. Tesakunajātaka.

Vessantarantam pucchāmiti. Idam S. J. Kosalasāhne
ovādavassena¹ kathesi. Tam hi rājānam dhammasavanatthāya āgatam
S. āmantetrā „mahārāja mūnā nāma dhammena rajjāni kāretabbam.
yasmim hi samaye rājāno adhammikā honti rājayuttāpi tasmim² samaye
adhammikā hontīti“ Catukkanipāte āgatayuttanayena³ ovaḍitvā agali-
gamane eva agamane eva ādinavañ eva ānissamāñ eva kathetvā supina-
kūpamā⁴ ti ādunā nayeṇa kāmese ādinavañ vitthāretvā⁵ „mahā-
rāja mesom⁶“

10

Maccunā saṃgare⁷ n⁸ atthi laṇḍaggāho eva vijjati
yuddham⁹ v¹⁰ atthi jayo n¹¹ atthi. sabbe maccaparāyaṇā.
tesam paralokam gacchantāmanā thapetrā attanā katakalyāṇakammā¹²
nūnā¹³ patitthā nāma v¹⁴ atthi. evaṃ ittarapaccupatthānam evaṃ
pahātabbam. yasmā nissāya pameḍam kātum na vaṭṭati¹⁵, appamat-
teṇa¹⁶ hutvā dhammena rajjāni kāretum vaṭṭati¹⁷, porānakarājāno¹⁸
auppamne pi Buddhō paṇḍitānam ovāde thavā dhammena v. kāretvā
devanagarāni pūrayamānā gamimā¹⁹ ti vattā tesa yācito a. ā.:

A. B. Br-o r. k-o aputtako ahosi, „patthento puttāni vā
dhītaraṇi vā na labhī²⁰“. So ekadivasam mahantena parivāreṇa su-
vyyānam gantvā divasabhāgam vyyāne kīlītvā maṅgalasāla-

¹ B² adda ārabba. ² B² adda hi. ³ C² -vuttanayeṇa, B² -vuttanayeṇova. ⁴
C² -ko, B² -kūpamā kāmā. ⁵ B² vīyarevā. ⁶ B² -sañhi. ⁷ B² -sañhi. ⁸
B² kāmā. ⁹ C² -amim. ¹⁰ C² -vattati. ¹¹ B² appamattena. ¹² C²
pāraṇakā. ¹³ B² -ati.

- rukḥhamūle sayanam attharāpetvā¹ thekam niddāyitvā pabuddho
 sālarokkham olovento² tattha sakunakulāvakam passi, saho
 dassanen³ ev⁴ assa sineho⁵ uppajji, so ekam purisaṃ pakkosā-
 petvā „imam rukḥham abhirūhitvā⁶ etasmiṃ⁷ kulāvake kassaci
 1 atthitam vā patthitam vā jānāhi⁸“ āha. „So abhirūhitvā⁹ tattha-
 tīni andakāni disvā raṇṇo ārocesi. „Tena hi etesaṃ¹⁰ upari-
 nāsāvatam¹¹ mā vissajjesīti“ vatvā caṃgotake¹² kappāsapicūṃ
 attharitvā „tatth¹³ etāni¹⁴ andakāni thapetvā sanikam otarā¹⁵“ ti
 otarāpetvā caṃgotakam¹⁶ hatthena gahetvā „katarasakunanda-
 10 kāni¹⁷ nāṃ¹⁸ etānīti“ amacco pucchi. Te „mayam na jānāma,
 nesāda jānissantīti“ vadimsu. Rājā nesādo pakkosāpetvā
 pucchi. Nesāda „mahārāja¹⁹, ekam ulūkandam²⁰, ekam sāli-
 kāya andam, ekam sukaṇḍam²¹“ ti kathayimsu. „Kim pana
 ekasmiṃ kulāvake tinnam sakunikānam andāni hontīti“.
 15 „Āma deva paripantho asati sunikkhittāni na nassantīti“.
 Rājā tussitvā „ime mama puttā bhavissantīti“ tāni tīni andāni
 tayo amacco patiechāpetvā²² „ime mayham puttā bhavissantī,
 tumhe sādhuḥkam patijaggitvā andakosato nikkhantakāle mama
 āroceyyāthā²³“ ti āha. Te²⁴ sādhuḥkam rakkhimsu. Pāṭhamam²⁵
 20 ulūkandam bhijji, amacco ekam nesādam pakkosāpetvā „itthi-
 bhāvam vā purisaḥbhāvam vā jānāhi²⁶“ vatvā tena vīmamāsitvā
 „puriso²⁷ ti vutte rājānam upasamkamitvā „putto te deva jāto²⁸
 ti āha. Rājā tuttho tassa bahum²⁹ dhanam datvā „putta-
 kam³⁰ sādhuḥkam patijagga, Vessantaro ti c’ assa nāmaṃ
 25 karohīti“ vatvā pyojesi. So tathā akāsi. Tato katipāhacca-
 yena sālikāya andam bhijji, so pi amacco tam nesādena vī-
 mamāsapetvā „itthīti“³¹ sutvā raṇṇo santikam gantvā „dhitā
 deva jātā³²“ ti āha. Rājā tuttho tassāpi dhanam³³ datvā

¹ Bā attharitvā. ² Bā -evā. ³ Cā sineho. ⁴ Bā -sayhitvā. ⁵ Bā -ekasmiṃ. ⁶ Bā teva. ⁷ Bā nāsa. ⁸ Bā caṃgotake. ⁹ Bā evā. ¹⁰ Bā -āhi. ¹¹ Bā caṃgotakam. ¹² Cā -ka. ¹³ Bā adda teva. ¹⁴ Bā -kaṇḍam. ¹⁵ Bā -suvaka-
 -pjan. ¹⁶ Bā -devā. ¹⁷ Bā adda tāni. ¹⁸ Bā teva pa. ¹⁹ Cā Bā -u. ²⁰ Bā adda me. ²¹ Bā -bahudha.

„dhitarāṃ me sādhukāṃ patijagga, Kuṇḍalinīti c' assā
 nāmaṃ karohīti“ vatvā uyyojesi. So¹ tathā akāsi. Puna
 katipahaccayena sukandam² bhūji, so pi amacco taṃ ne-
 sādena vīmaṃsāpetvā „puriso“ ti votte rañño santikāṃ gantvā
 „putto te deva jāto“ ti āha. Rājā tūttho dhanam³ datvā
 „puttaṃsa me mahantena parivārena mangalaṃ katvā Jam-
 buko ti⁴ nāma karohīti“ vatvā uyyojesi. So⁵ tathā akāsi.
 Te tayo pi sakunā tinnam amaccānam gehesu rājakumāra-
 parihārena vadadhanti. Rājā „mama putto, mama dhītā“ ti
 voharati. Atha⁶ amaccā sññamaññaṃ avahasanti⁷: „passaṃha te
 rañño kiriyaṃ, tiracchānagate⁸ 'putto dhītā me' ti vadanto
 vicarati“⁹. Rājā cintesi: „ime amaccā etesaṃ paṇānam¹⁰
 paññāsaṃpadam na jānanti, pakāsam nesaṃ karissāmi“¹¹.
 Ath' ekam amaccaṃ Vessantarassa santikāṃ pesesi: „tumha¹²
 pitā paññaṃ pucchitukāmo, kadā kira āgantvā pucchatīti“¹³.
 Amacco āgantvā¹⁴ Vessantaradī vadditvā taṃ sāsanaṃ ārocesi,
 Vessantaro attano patijaggakam¹⁵ amaccam pakkhositvā¹⁶
 „mayham kira pitā maṃ“¹⁷ paññaṃ pucchitukāmo, tassa idhā-
 gataṃsa sakkāro¹⁸ kātuṃ vaṭṭatīti¹⁹, „kadā āgacchatīti“²⁰,
 pucchi. Amacco „ito sattame divasa āgacchatū“ ti āha. Taṃ
 sutvā Vessantaro „pitā me ito sattame divasa āgacchatū“ ti vatvā
 uyyojesi. So gantvā²¹ rañño ārocesi²². Rājā sattame divase
 nagare bheriṃ carāpetvā puttassa vasananivesanam²³ agamāsi.
 Vessantaro rañño mahantaṃ sakkāraṃ kāresi, antamaṃ dāsa-
 kammakarādīnam²⁴ pi sakkāraṃ kārāpesi²⁵. Rājā Vessantarassa
 kunassa gehe bhūṇjitvā mahantaṃ yasaṃ anubhavitvā sakanī-
 vesanam āgantvā rājamāgane mahāmaṇḍapam kāretvā²⁶ nagare
 bheriṃ carāpetvā alamkātamandape mahājanaparivāro nisīditvā

¹ B² adds pt. ² B² saccandam. ³ B² bahudha- ⁴ B² adds cassa. ⁵ B² aṭṭhassa.
⁶ C² aṭṭhassanti. ⁷ B² mama puttānaṃ in the place of paṇānam. ⁸ B²
 -Sākaṃ. ⁹ B² -rūti. ¹⁰ B² gantvā. ¹¹ B² -nam. ¹² B² pakkosāpetvā. ¹³
 B² omits maṃ. ¹⁴ B² -ram. ¹⁵ C² vaṭṭati. ¹⁶ B² rājā āgacchatīti. ¹⁷
 B² āg- ¹⁸ B² sakkāro. ¹⁹ B² omits vasaṃ. ²⁰ B² -kāraṇam. ²¹ B²
 kāresi. ²² B² kārāpetvā.

„Vessantarāṃ ānetū“¹ ti amaccassa santikāṃ pesesī. Amacco Vessantarāṃ suvaṇṇapīṭhe nisidāpetvā ānesī. Sakuno pīṭhe amke nisiditvā pitarā saha kīṭitvā gantvā² tatth' eva pīṭhe nisīdi. Atha naṃ rājā mahājānamajjhe rājadhammaṃ pucchanto paṭhamāṃ gāthāṃ āha:

1. Vessantarāṃ taṃ pucchāmi³, sakuna⁴ bhaddam atthhu te,
rajjam kāretukāmena kim su kiccāṃ katam varan ti. 1.

Tattha sakuna⁵ 'ti tam āpatti, Nimsu⁶ 'ti āsannaśeṣam, katam varan ti uttamaṃ hosi, kathesi me itāa sakalaṃ rājadhammaṃ ti evam kira naṃ⁷ so pucchi.

Taṃ sutvā Vessantaro paṭhamāṃ akathetvā va rājānaṃ tāva pamādena codento dutiyaṃ gāthāṃ āha:

2. Cīrassāṃ vata maṃ⁸ tōto Kaṃso Bārāpasiggaho
pamatto appamattaṃ maṃ piṭā puttāṃ acodayīti. 2.

25 Tenha rāto 'ti piṭā, Kaṃso ti idam tassā nāmaṃ, Bārāpasiggaho ti vāṭhī saṃghavethāhi Bārāpasim gahetvā vattanto, pamatto ti samupānāsi paṇḍitānaṃ santike vasanto pūhassa apucchanaṃ pamatto, appamattaṃ ti, śīlādiguṇayoreṇa maṃ appamattaṃ, piṭā ti posakapitā, acodayīti amoccehi tīrucchānagato putte katvā voharati ti avahasiyamāna pamādam apajjitvā cīrassāṃ
30 aṭṭha codesi paṭhamāṃ pucchāmi vadati.

Imāya gāthāya codetvā „mahārāja rañña nāma tīsu“ dhammesu thātvā dhammena rajjāṃ kāretabbha⁹ ti vatvā rājadhammaṃ kathento āha:

3. Paṭhamen' eva vitathaṃ kodham hāsam¹⁰ nivāraye,
25 tato kiccāni kāreyya, taṃ vatam¹¹ āhu khattiya. 3.

4. Yam tvaṃ tāta tape kammaṃ pubbe katam asāṃsayaṃ
ratto duttho ca yaṃ kayirā na taṃ kayirā tato punaṃ¹². 4.

5. Khattiyassa pamattassa ratthasmiṃ ratthavaddhana¹³
sabbe bhogā vinassanti, rañño taṃ vuccate aghaṃ. 5.

30 6. Sīri ca tāta Lakkhī ca pucchitā etad abravuṃ:
utthānaviriye¹⁴ pose ram¹⁵ āhaṃ¹⁶ anusuyyake. 6.

¹ B⁴ omits ga- ² C⁴ -ca. ³ C⁴ -nam. ⁴ B⁴ taṃ. ⁵ B⁴ me. ⁶ C⁴ nimāṇa. ⁷ C⁴ hamaṃ. ⁸ C⁴ haṃ. ⁹ B⁴ vattam. ¹⁰ C⁴ B⁴ puna. ¹¹ B⁴ -vaddhana. ¹² B⁴ nāṃ. ¹³ C⁴ ramaham. ¹⁴ B⁴ ramānāṃ.

7. Usavyake duhadaye purise kaminadussake
kalakappi mahārāja runati cakkabhañjani. 7.
8. So [ivam] sabbesam¹ suhadayo sabbesam² rakkhito bhava,
alakkhim³ nuda mahārāja lakkhī⁴ bhava nivesanam. 8.
9. Salakkhi dhitisampanno puriso hi⁵ mahaggato
amittānam Kāsi pati mūlam aggañ ca chindati. 9.
10. Sakko pi hi bhūtapati utthāne⁶ na-ppamajjati
sa kalyāne dhitim katvā utthāne kurute mano. 10.
11. Gandhabbā pitaro devā sañjīvā honti tādino,
utthahato appamajjato anutīthanti devatā. 11.
12. So appamatto akkottho tāta kiccāni kārye
vāyamassu ca⁷ kiccesu, nālasa viudate sukham. 12.
13. Tatth⁸ eva te vattapadā esā ca⁹ anusāsani
alāmi mitte sukkāpetom¹⁰ amittānam dukkhāya cā¹¹ 'ti. 13.

Tattha pañham-eva viatthan ti itte rāja nāma idhe ex musāvādaṃ 15
nīvattā, musāvādino hi rājāno rattham ulleḍḍham hoti, pathaviyā oja¹ kamma-
katanaṭṭhānā sattaratanaṃmettam hetthā bhassati², tato ahire³ telemadhu-
phāṇāḍḍhān vā oṣadhasu⁴ oja⁵ na hoti, idrajāhārabbhojina⁶ manussā tathā-
būdhā⁷ honti, rattho thājalapathesu āyo n' appajjati, tasmim amappajjante
rājāno duggatā honti, te sevate sadāgahitum na sakkomī, asahaghiā rājānam 20
geruḍḍitena elokenti, evam itte musāvādo nām⁸ esa tirojo, so jivitaheṃ pi
na⁹ katabbo, sevanti paṇa sādhanam¹⁰ sāsanaṃ ti tad eva pariggahetabbam,
api ca musāvādo nāma gunaparidhamasako vipassipariyesino dūtiyakacittavāre
aviparikkyaṇam karoti, imasmim pañ¹¹ atthe 'dhammo havo hato haṇṇi' Cetiya-
jātakam kathetabbam, kodhān ti itte rāja nāma pañhamam eva kuññenālakka- 25
nam kodham pi olivareyya, itte aññesam ki kodho khīppam matthakam na
pāpuppi rājānam¹² pīruṇāti, rājāno nāma sakkāruḍḍhi kuññitvā olettamattā-
nāpi pariccaṃ viñeenti, tasmā rājānā aññesi manussesi attekatarān nikkoḍḍhena
thāvetabbam, khaṇḍimattasuddhaya-sampannena attano piyaputtam viya leḍḍhi
vatokuntena, itte atikodhāno pi rāja uppannān yasmā rakkhitum na sakkoti, 30
imassa pañ¹³ atthassa āpaṇattham Khantivādyaṇaka-Culladharmapāḍāṇikāni
kathetabbānti. Culladharmapāḍāṇikānam hi 'Mahāpatāpino¹⁴ rāja puttam

¹ Bā sabbe. ² Cā -i, Bā -i. ³ Bā -i, Bā -āhi. ⁴ Bā ca. ⁵ Cā -no. ⁶ Bā sa. ⁷
Bā ca. ⁸ Cā vā. ⁹ Cā vā. ¹⁰ Cā vā. ¹¹ Cā -no. ¹² Cā -no. ¹³ Cā -no.
Bā -no. ¹⁴ Bā -no. ¹⁵ Bā -no. ¹⁶ Bā -no. ¹⁷ Bā -no. ¹⁸ Bā -no. ¹⁹ Bā -no.
Bā -no. ²⁰ Bā -no. ²¹ Bā -no. ²² Bā -no. ²³ Bā -no. ²⁴ Bā -no. ²⁵ Bā -no.

- ghūte¹ puttesakena hadaye² phalite matiya detiya³ ayam pi derim anaso-
 cante hadayaphūḥaṇe⁴ eva⁵ marī, aha na tayo pi ekālāhaṇe⁶ eva⁷ jhāpessam,
 tasmi⁸ raññā pathamam eva musāvadam⁹ vajjete duttiyam kodha¹⁰ vajjetabbo,
 āṇan¹¹ ti haṇeti¹², ayam eva vā pātho, teṇu teṇu klesso ubbhīvitacittatāya¹³
 5 kejjellatan¹⁴ parihāsam nīvareyya, tāta raññā nāma kejjellena na¹⁵ bhavittabban,
 aparapattiyena¹⁶ hūvā sabbakiccāni¹⁷ attapaccakkhe¹⁸ eva kikkhāni, ubbhī-
 vitacitto¹⁹ hi rājā atoletvā kammāni karento laddham yasmi²⁰ vināseṭṭi, imasmiṃhi
 pan²¹ eṭṭhe Sarakkhaṇajātako purahitaṇṇa²² varanam²³ gahetvā raññā²⁴ klesvaceṇa
 aparajhivā saha ratthena²⁵ nechijjivā²⁶ Kukkulanāya²⁷ nibhattabbhū²⁸ Mā-
 10 tāṇajātako Mejjharāṇṇo brāhmaṇānaṃ katham²⁹ gahetvā Mātāṇṇajātako aparaj-
 jhivā saha³⁰ ratthena³¹ nechijjivā³² nīraye nibhattabbhū³³ Ghatajātako dasa-
 bhikkhārājadārakānaṃ lobhamūḍhānaṃ³⁴ Kanhadīpāyena³⁵ aparajhivā Vāṇṇeta-
 kulassa nūstabbhū³⁶ ca kathesabbo, tato kīraṇi³⁷ kāreyyi³⁸ ti³⁹ evam tāta
 pathamam musāvadam⁴⁰ duttiyam kodham⁴¹ tattiyaṃ adhammahāsam⁴² vajjete⁴³ tasmā
 15 pucchē rājā rattharājānaṃ⁴⁴ katabbakiccāni⁴⁵ kāreyya⁴⁶, tam⁴⁷ varam⁴⁸ āhu
 khattiya⁴⁹ ti khattiya mahārāja yaṃ mayā⁵⁰ vuttam⁵¹ utam⁵² raññā⁵³ vatasamādhānaṃ
 ti⁵⁴ parānakapanditā⁵⁵ kathayimāsu, na⁵⁶ tathā⁵⁷ kayirā⁵⁸ ti⁵⁹ yaṃ tayo⁶⁰ rāṇḍā⁶¹ vasaṇa
 pucchātāpakarāṇaṃ⁶² kammam⁶³ katam⁶⁴ hoti⁶⁵ tato⁶⁶ pubbe⁶⁷ kutam⁶⁸ tato⁶⁹ pūta⁷⁰ tiddam⁷¹
 kammam⁷² na⁷³ kayirā⁷⁴ mā⁷⁵ kāreyyas⁷⁶ sītā⁷⁷ ti⁷⁸, vuccate⁷⁹ ti⁸⁰ tam⁸¹ raññā⁸² agha-
 20 ti⁸³ vuccati, evam⁸⁴ parānakapanditā⁸⁵ kathayimāsu⁸⁶ ti⁸⁷, eṭṭi⁸⁸ sū⁸⁹ ti⁹⁰ Vessantarā-
 sukū⁹¹ pubbe⁹² Hārāṇṇajātā⁹³ pavattitā⁹⁴ kāraṇam⁹⁵ āharitvā⁹⁶ dassento⁹⁷ āha, tātha
 abravuṇ⁹⁸ ti⁹⁹ Sudipavāraṇṇasethi¹⁰⁰ pucchitā¹⁰¹ kathayimāsu, utthānaviriya¹⁰² ti¹⁰³
 yo¹⁰⁴ poto¹⁰⁵ utthāno¹⁰⁶ ca¹⁰⁷ viriya¹⁰⁸ ca¹⁰⁹ patitthito¹¹⁰ na¹¹¹ ca¹¹² parassam¹¹³ sampattim¹¹⁴ dīṇā¹¹⁵ ussuyati¹¹⁶
 tasmim¹¹⁷ chaṇo¹¹⁸ abhīramamūḍi¹¹⁹ evam¹²⁰ sū¹²¹ tāta¹²² Sīri¹²³ kathesi, ussuyake¹²⁴ ti¹²⁵ Alakkhi
 25 pane¹²⁶ tāta¹²⁷ pucchitā¹²⁸ xham¹²⁹ parassampattinsussuyake¹³⁰ dussento¹³¹ kāyānakammadussake,
 ya¹³² kāyānakammam¹³³ dussento¹³⁴ appi¹³⁵ kāyānto¹³⁶ aṭṭiyanto¹³⁷ na¹³⁸ karoti¹³⁹ tasmim¹⁴⁰
 abhīramamūḍi¹⁴¹ āha, evam¹⁴² sū¹⁴³ kikkhāni¹⁴⁴ mahārāja¹⁴⁵ samati¹⁴⁶ patirūpadesavādaṇḍino
 kusalecakkassa¹⁴⁷ bhāṇanti, suhadāyo¹⁴⁸ ti¹⁴⁹ sunderavitto¹⁵⁰ kīrtittako, uṇḍā¹⁵¹ ti¹⁵²
 nūhara¹⁵³, nīvesanaṃ¹⁵⁴ ti¹⁵⁵ lakkhya¹⁵⁶ pana¹⁵⁷ nīvesanaṃ¹⁵⁸ bhava¹⁵⁹ patitthi¹⁶⁰ hohi,
 30 alakkhi¹⁶¹ dhittisampanno¹⁶² ti¹⁶³ mahārāja¹⁶⁴ Kāṇṇasi¹⁶⁵ so¹⁶⁶ puriso¹⁶⁷ paffūya¹⁶⁸ eva¹⁶⁹
 viriyena¹⁷⁰ ca¹⁷¹ sampanno, mahaggato¹⁷² ti¹⁷³ mahajjhāyo, corāṇam¹⁷⁴ parayabbhū-
 gananto¹⁷⁵ amittānaṃ¹⁷⁶ mūḍā¹⁷⁷ ceto¹⁷⁸ gāghanto¹⁷⁹ amittānaṃ¹⁸⁰ aggaṃ¹⁸¹ chindati¹⁸² vadati,

¹ B⁴ ghūte. ² C² -ya, C³ -yam. ³ B⁴ hadāyena phaliteneyy. ⁴ B⁴ ekālāhaṇe.

⁵ B⁴ ha-. ⁶ B⁴ hā-. ⁷ B⁴ upplāya cittaṅkha. ⁸ C² kejjellāna nāma. ⁹ C² -patta-. ¹⁰ B⁴ sabbhāni-. ¹¹ B⁴ upplāpita-. ¹² B⁴ dandakkirāṇḍo. ¹³ C² nechhinditvā. ¹⁴ B⁴ add. ca. ¹⁵ B⁴ saka. ¹⁶ B⁴ mohe mūḍhānaṃ varanam gahetvā.

¹⁷ B⁴ ka-. ¹⁸ B⁴ rattam. ¹⁹ so B⁴: C² katara in the place of katam tam.

²⁰ C² -ra. ²¹ C² -rati, C³ -rati. ²² B⁴ add. idam, B⁴ imam. ²³ B⁴ -oo.

²⁴ B⁴ -oo. ²⁵ B⁴ ussuyati. ²⁶ B⁴ add. āha. ²⁷ B⁴ add. āha. ²⁸ B⁴ add. āha.

²⁹ B⁴ -oo. ³⁰ B⁴ dussento. ³¹ C² -a. ³² C² B⁴ dussento. ³³ C² aṭṭhi.

³⁴ B⁴ aṭṭhi. ³⁵ C² uṇḍā. ³⁶ C² add. ti. ³⁷ C² -a, C³ lakkhya, B⁴ lakkhā. ³⁸ B⁴ nanam.

³⁹ C² omitt. ⁴⁰ C² -je. ⁴¹ so B⁴: C² omitt. amittānaṃ.

Sakko ti Indo, bhūtapattit rūjenam ālapati, utthāne ti utthānaviriye up-
 pamaññati¹ sabbaklecin² karoti, so³ kalyāne ti so devatāpi utthānaviriye
 minam karonto pāpakammaññe akātvā kalyāne puññakammaññam⁴ ñeça ūhinā
 karā appamatto utthāne manam karoti, tassa pana kalyānakamma viriyakurana-
 bhāvadassanattam⁵ dījan devalekhe devatāhi siddhīm Kaviṭṭharāma⁶ 5
 āgantvā pañham pucchitvā dhammassa sutabbhāva Mahākanhujātaka ātano am-
 bhāvaṇa Janam tasetvā oṣākantassa pavattitabbhāvo ti⁷ evam idini vuttūhi
 kathetabbhanti, gandhabbā ti cātummahārājikānam heṭṭhā catuyonikādevā⁸
 catuyonikattā yeva ki⁹ eva¹⁰ gandhabbā nāma jātā, pitaro ti brahmapanadevā¹¹
 ti uppatissena¹² chakkimbararū¹³, tādino ti tathāvidhassa kusālabhīratassa¹⁴ 10
 rañño¹⁵ te sajjivā banti samāññitvā upajjivabbā, tidiā hi rājāno dānādini
 puññāni karonto¹⁶ devatānam pattim¹⁷ denti, ti¹⁸ tam pattim¹⁹ anumoditvā
 samajjehitvā dībhayassa vadḍhanti, anuttīṭṭhanti, tidiā²⁰ rañño viriyam
 karontassa uppannāni āpajantassa devatā anuttīṭṭhanti amagacchanti²¹ dhammika-
 rakkhāni sādvidhanti, so ti so tvaṃ, vāyamaṇa eā²² ti tēni tattha²³ 15
 kleeṇāni karonto tulanavassena tīraṇavassena paccakkhakammavassena²⁴ tesu²⁵ ki-
 ccesu viriyam karassu, tattheva te vattapaḍā ti tāta yam²⁶ mam tvaṃ²⁷ kiñ
 su²⁸ kīraṇa katam²⁹ vasaṇa ti pucchā tattha vata³⁰ pañhe ye³¹ ete mayā paṭha-
 men³² eva vitathā ti idāya vuttā ete vattapaḍā vattakotṭhāsi ettha vattassu,
 evā ti yā te mayā kathitā eā vata³³ anussesi, ajaṇa ti evam vattamāno 20
 hi rājā ātano mitte sukāpetum amittānā co dukkhāya aṇaṃ pariyaṇo³⁴
 samatto³⁵ ti.

Evam Vessantarasaṅgaṇena ekāya³⁶ gāthāya rañño pa-
 mādaṃ codetvā ekādasahi gāthāhi dhamme kathite Buddha-
 ṭṭhāya pañho kathito ti. Mahājano acchariyābbutacittajāto 25
 sādhuṅkārasatāni pavattesi. Rājā somanassappatto amacce
 āmantetvā „bho³⁷ amaccā mama puttena Vessantarena evam
 katheṇena kena³⁸ kattabbakiccaṃ³⁹ ti⁴⁰ „mahāsenaguttena⁴¹ devā⁴²
 ti „tena hi⁴³ ssa mahāsenaguttatṭṭhānam⁴⁴ dammiti⁴⁵ Vessantarāṇi
 ṭṭhānantare ṭṭhapesi. So⁴⁶ tato paṭṭhāya mahāsenaguttatṭṭhāne⁴⁷ 30
 ṭṭhito pitu kammaññe akāsi. Vessantarapañho niṭṭhito.

¹ B¹ -viti. ² C¹ omits aa. ³ B² adds sarabhaññejanaka. ⁴ B³ kapitthā. ⁵
 B⁴ kira te. ⁶ C² utā. B⁴ brahmāno devā, B⁵ brahmaganā. ⁷ B⁶ upattideva-
 vassena. ⁸ B⁷ adds deva. ⁹ B⁸ kusālavassanābhīratassa. ¹⁰ B⁹ adds tidiāssa
 rañño viriyam karontassa rañño. ¹¹ so all three MSS. ¹² B¹⁰ te. ¹³ C³
 pavattim. ¹⁴ B¹¹ tidiāssa. ¹⁵ C⁴ gacchanti. ¹⁶ C⁵ vā. ¹⁷ C⁶ paccakkhaya-
 dhammavassena, C⁷ paccakkhaya. ¹⁸ B¹² repeat tesu. ¹⁹ B¹³ omits tvaṃ. ²⁰
 B¹⁴ ki eva, C⁸ omits kiñ eva. ²¹ B¹⁵ tava. ²² B¹⁶ yeva. ²³ B¹⁷ tatava. ²⁴ so B¹⁸
 for samatto? C⁹ -anto. ²⁵ B¹⁹ sarakkya. ²⁶ B²⁰ bhontā. ²⁷ B²¹ kiñ. ²⁸ C¹⁰
 omits mahāsenaguttena devā ti tena hi. ²⁹ B²² -senagutta. ³⁰ C¹¹ omits eva.

Puna rājā katipāhaccayena purimanayen' eva Kuṇḍaliniyā
santikaṃ dūtaṃ pāhetvā¹ sāttame divase tattha gantvā paecā-
gantvā tath' eva² mandapamajjhe nisiditvā Kuṇḍaliniṃ ānā-
petvā³ suvaṇṇapāṭhe nisinnaṃ rājadhammaṃ pucchanto

14. Sakkhī tuvaṃ Kuṇḍalini maññasī khattiyabandhuṃ:
rājāṃ kāretukāmena kiṃ su kiccāṃ kataṃ varan ti g. ā. 14.

Tattha sakkhīti mayā puttāṃ pañhaṃ kathetvā sakkhissasīti pucchati⁴.
Kuṇḍaliniṃ sāṃgato⁵ āgastanāmenālapati, tassa kira dvīṇa kaṇṇapāṭheṣu
kuṇḍallaṃbhinā⁶ dve lekkhī ahesuṃ, tena tassa⁷ Kuṇḍaliniṃ nāmaṃ kareet,
maññasīti janissasī mayā puṭṭhapadāhassa atthaṃ ti. khattiyabandhunaṃ
khattiyassa mahāsaṃguttassa⁸ bhaginībāhveṇa nam' evaṃ ālapati, kasmā pa-
ssa Vessantarasaṃkuraṇa evaṃ apucchitrā jmaṃ eva pucchanti itthikkāveṇa,
itthiyo hi⁹ paṭṭipassānā, tasmā sace sakkoṃti pucchissāmi na ce na pucchissā-
mi¹⁰ vimaṇṇavaṇasa evaṃ pucchitrā tam' āra pañhaṃ pucchī.

15. Sā evaṃ raṭṭhā rājadhamme pucchite „tāta maṃ itthikā
nāma kiṃ kathessatīti¹¹ vimaṇṇasī¹² maññe, sakalan te rāja-
dhammaṃ dvīṇa yeva padesaṃ pakkhipitvā kathessāmi¹³“
vatvā¹⁴ āha:

16. Dve va tāta padakāṇi yesu¹⁵ sabhaṃ paṭiṭṭhitāṃ
17. alādhaṃ ca yo lābho laddhaṃ anurakkhaṇā¹⁶. 15.
18. Amacce tāta jānāhi dhīre atthassa kovide
anakkh' ākitave tāta asoppe avināsaṃ. 16.
19. Yo ca tam' tāta rakkheyya dhanam' yaṃ c' eva te¹⁷ siyā
sūto¹⁸ va ratham' saṃganhe so te kiccāni kāraye. 17.
20. Susaṃgahitantaṃ jano¹⁹ sayam' cittaṃ avekkhiya
nidhiṃ ca iṇḍaṇaṃ ca na kare parapattiya²⁰. 18.
21. Sayam' āyavayaṃ²¹ jaṇṇā, sayam' jaṇṇā katākatam,
niggaṇhe niggaṇhāraṃ, paggaṇhe paggaṇhāraṃ. 19.

¹ Bā peetvā. ² Bā tattheva. ³ Bā āharāpe. ⁴ Bā pucchī. ⁵ Bā sāṃgato.
⁶ Cā nam. ⁷ Bā tenassa. ⁸ Bā -saṃgutta-. ⁹ Cā pl. ¹⁰ Cā -mi.
¹¹ Cā vimaṇṇasī. ¹² Cā omīti vatvā. ¹³ Bā yathā. ¹⁴ Bā -ā. ¹⁵ Cā
vare. ¹⁶ all three MSS. so. ¹⁷ Cā -antaṃ jano? Cā Bā -antajano. ¹⁸ so all
three MSS. ¹⁹ Bā āyavayaṃ, Cā āyavayaṃ.

20. Sayam jānapadam attham¹ anusāsa rathesabha,
mā te adhammika yuttā dhanam rattham ca nāsayim. 20.
21. Mā ca vegena kiccāni kāresi kārayesi vā,
vegasā hi katarā kammam mando pacchānantappati. 21.
22. Mā te avisare² muṇḍa³ subhāham adhikodhitam,
kodhasā hi bahū pi tā kulā akulataṃ⁴ gatā. 22.
23. Mā tāta iasaro 'mhiṭi anattthāya patārāyi,
itthimam purisānaṃ ca mā te āsi dukhudraya⁵. 23.
24. Apetalomabāmsassa rañño kāmānusārino
sabbe bhogā vinassanti, rañño tam vuccate agham. 24. 10
25. Tatth⁶ eva te vattapadā esā ca⁷ anusāsani,
dakkh⁸ assu dāni puñṇakaro asonḍo avināsako,
sīlav⁹ assu mahārāja, dussilo vinipātako¹⁰ ti. 25.

Tattha padakkhīti kīrasapaddhi, yesu¹¹ 'ti yesu dvīsu padesu subham
attham jittam¹² hitantam¹³ patthibhām, aladdhasā¹⁴ 'ti yo pubbe aladdhasa 15
lābhassa lābho yā ra¹⁵ taddhasa anurakkhasā, tīta appannasā hi lābhassa
appānassam nāma na¹⁶ bhāro appannasā pana anurakkhanam¹⁷ eva bhāro,
ekacco hi yesam¹⁸ uppādetvāpi yaso pamatto manam¹⁹ uppādetvā pāṇātipāṭi-
dhi karoti mahācero hotvā rattham vitumpanāno varati, aha nam vāṇho
gahāpetvā mahāsimāso pāpenti, athavā pana²⁰ rūpādisu kīmaguṇesu pamatto 20
ayoniso dhanam nāsmo sabbasāpateya²¹ bhūo kapato hotvā strakassano²²
kapālam²³ āliya cetaṃ, pabbajito vā²⁴ pana gaudhadhuraḍḍhesā lābhassakkāraṃ
vāḍḍhetvā pamatto hināya vattati, aparo pāṇamejjhānādiṃ vāḍḍhetvāpi
māthassattiya²⁵ tathārūpo ārammaṇo bojjhitvā jhāna²⁶ parihāyati, etam appannasā
yasassa vā jhānādiḍḍhasā vā rakhanam²⁷ eva dukkarāṃ, tadattthāpānattam 25
pana²⁸ Devadattassa vatthum Modhakkhāna-Lamasakassapa-Hāntajitaka-Sam-
kappojitakūṇi sa katherabhāni, eto pana lābhassakkāraṃ uppādetvā appamāde
thitvā kalyāṇakammam karoti, tassa so yaso ukkapakkho cando viya parajjhati,
tasma mahārāja²⁹ appamatto payogassampattiyā thitvā dhammeva r. kīreṇa tava
appannasā yesam³⁰ anurakkhāhīti, jānāhīti bhāṇajārikakammādikārasattham 30
upadhārehi, anakkhākitava ti anakkho akittava ajūtatare³¹ a³² eva akērāṭṭha

¹ C^o rattham, B^o jemapade attham, B^o attham. ² C^o avisare, B^o adhiare. ³
C^o muṇḍa. ⁴ B^o kuṇḍā akulalam. ⁵ B^o aṭṭ dukkhindriya. ⁶ B^o va. ⁷ B^o
sīlavāso, C^o sīlavassa. ⁸ B^o -tiko. ⁹ B^o yatthā. ¹⁰ C^o atthajātāṃ, C^o
atthajāta. ¹¹ B^o hitam. ¹² C^o va. ¹³ B^o omitta m. ¹⁴ B^o -nam. ¹⁵ B^o
ayam. ¹⁶ B^o pamādam. ¹⁷ B^o appanna. ¹⁸ C^o -pattiyā. ¹⁹ B^o pāṇika-
ssano. ²⁰ B^o kapalam. ²¹ B^o omitta vā. ²² B^o mōthassattiya, C^o māthā-
sattiya. ²³ B^o -nam. ²⁴ B^o omitta pana. ²⁵ B^o adde tasm. ²⁶ C^o sayam. ²⁷
B^o ajuta, C^o adāra.

dipetabbo; mā te aśisate muṇḍa¹ eukāḥamadhikodhitaṃ ti ita tava
 hadayam² kusalam aśisatīti³ atikkamitvā⁴ parante parameṃ akusaladhammesu⁵
 mubāḥam⁶ adhikodhitaṃ aññhāpitaṃ⁷ kutvā mā muṇḍa⁸ mā patitthayatu⁹ ti
 ethe, i. v. h.: ita yadā te cintoḥaya (hiṭṭassa iminā purisa¹⁰ vā hato sandhi
 vā chinna¹¹ ti)¹² eutami dassaenti¹³ tādā te parameṃ acaṇḍhi sutthū kodhitaṃ¹⁴ 5
 pi hadayam kodhavaṇṇa mā muṇḍa¹⁵ apariggahetvā mā dandati parame¹⁶, kiṃ-
 kāraca; acuraṃ pi ti¹⁷ cora ti gahetvā ānenti, tasmā akujjhiṇvā¹⁸ ubhinnam
 attapaccakkhikānam¹⁹ katham sutvā sutthū andhetvā anapaccakkhena tassa
 corabbhāvaṃ ṇatvā paventiya thepittadāḥavaṇṇa kattabbhāṃ karoti, rādhā hi
 uppanne pi koddhe hadayam aṭṭalam akatvā kammam na katabbhaṃ, yadā 10
 pan' assa hadayam nibbantaṃ hoti mudukaṃ tadā cintoḥayaṅkammam kī-
 tabbham; pharusehi cittaḥ²⁰ pakkatthite²¹ udake mukhanimittam viya kīrāṇa-
 na puññayati, kodhasiṇti²² ita kodhane hi bahuni pi tīni²³ rūpakāni
 anuttarānam²⁴ gāmi mahaviṇṇam eva patānīti, imassa pan' aṭṭhassa āpa-
 nentham Khantīdāḥitakam²⁵ Naḥkerarajassa vatthum saḥassabāhu-Ajjanavattu- 15
 dāni²⁶ kathetabbānti. parārayi ti ita aham pathavissaro ti mā mahajānaṃ
 kāyaduvaṇṇatādanatthiye parārayi²⁷ atārayi, paṭhi tam anatham samādāya
 vattati mā evam akāsi ti aho, mā te āsi ti²⁸ ita²⁹ tava vijjā manussa-
 jātiānaṃ vā tirachānajatānaṃ vā tūḥpurisānaṃ dukkhadrayo³⁰ dukkhoppatti
 mā āsi³¹, yathā hi adhammākarānaṃ vijje manussa kāyaduvaṇṇatādanī karitvā³² 20
 nīḥaye uppejanti tava ratthassaluṃ dukkhaṃ yathā na hoti tathā karohi ti
 aho, apetaḥmahamāssa³³ ti atānāvadāḥibhayaḥi nibbhayaṇṇa, iminā
 idam dassaeti: ita yo rūjī kāmīni āsukam jālatvā atānaṃ kammam³⁴ eva
 anussarati chandaṇṇeṇa yam yam lechati tam tam karoti viṇṇatthayati ti viya
 andhe nirantakaṃ viya candaḥatthi hoti tassa kabbā bhogī viṇṇasanti, tassa 25
 tam bhogayyassasā dukkhaṃ ti vuccati³⁵, tatth eva te vattepadā ti³⁶
 parimāṇeṇ³⁷ eva vaditabbam³⁸, dukkhaṇṇa dānīti ita tvaṃ tvaṃ anuss-
 santam³⁹ sutvā idāni dukkhaṃ anāsaṃ puññānaṃ karaneṇa puññakaraṃ surādi-
 pariharaṇṇa aroḥḍo ditthadhammikasamparāyikassa aṭṭhassa viṇṇāṇeṇa viṇṇa-
 nako bhareyyāsi, sīlavassa⁴⁰ ti sīlava⁴¹ āṭṭhasampanno bhava, dāsaṃ rāja- 30
 dhammeṇ patitthiḥaya i. kārasi⁴², dusselle viṇipātiko ti dusselle hi mahā-
 rāja⁴³ attānaṃ nīḥaye viṇipāteṇa viṇipātako⁴⁴ nāma hoti.

¹ C¹ muṇḍa, all three MSS. aśisate. ² B¹ adda dukkham. ³ B¹ aśi-, ⁴ B¹
 aśi-. ⁵ B¹ -kammam. ⁶ B¹ anu-. ⁷ C¹ kujjha-, B¹ kujjhamitā. ⁸ C¹
 muṇḍa. ⁹ so C¹; B¹ patittha. ¹⁰ B¹ -atāna. ¹¹ B¹ chinna. ¹² B¹ ti. ¹³ B¹
 dassaṇṇanti. ¹⁴ C¹ kotam. ¹⁵ C¹ pane-. ¹⁶ C¹ acuraṃhi. ¹⁷ B¹ add va. ¹⁸
 B¹ -paccatthikānaṃ. ¹⁹ C¹ aṭṭhe. ²⁰ C¹ pakkatthate, B¹ pakkut-
 thiti. ²¹ C¹ hi, omitting ti. ²² C¹ bahuniṇṇa ti, C¹ bahuni, B¹ bahūhi pi.
 tīni. ²³ B¹ akusala-. ²⁴ C¹ -vīdajātakaṃ, B¹ -dijātaka. ²⁵ B¹ -ācūna-
 tāni. ²⁶ B¹ akusala-. ²⁷ C¹ adda mā, B¹ ka. ²⁸ B¹ aśi-. ²⁹ B¹ adda aham pathavissaro. ³⁰ C¹
 dukkhadrayo? B¹ dukkhindriyo. ³¹ B¹ dukkhuppatimakkāsi. ³² B¹ -tīni karoti.
³³ B¹ kāmam. ³⁴ C¹ -anti. ³⁵ C¹ onit ti. ³⁶ B¹ vattepaddam. ³⁷ B¹ -naṃ
³⁸ C¹ -vassā. ³⁹ C¹ add ca. ⁴⁰ C¹ ka-. ⁴¹ B¹ adda atthi. ⁴² B¹ -tiko.

Evam Kuṇḍalinī pi ekādasahī gāthāhi dh. desasi. Rājā
 tuttho amacce āmantetvā pucchī: „bho' amaccā mama dhītāya
 Kuṇḍalinīyā evam kathayamānāya kena kattabbakieram katan"
 ti. „Bhāḍāgārikena devā" ti. „Tena hi 'asā bhāḍāgāri-
 5 kattihaṇam dammīti" Kuṇḍalinīm¹ thānantare thapesi. Sā
 tato patthāya bhāḍāgārikattihaṇe thatvā pītu kammam akāseti.
 Kuṇḍalinipaṇho niṭṭhito.

Puna rājā katipāhaccāyena purimanāyena² eva Jambuka-
 paṇḍitassa santikam dātam pesetvā sattame divase tattha
 10 gantvā sampattim anubhavitvā paccāgato³ tath' eva maṇḍapa-
 majjhe nisīdi. Amacco Jambukapaṇḍitam kaṇḍanabaddha-
 piṭhe⁴ nisīdāpetvā pīṭham sisenādāya āgaṇchi⁵. Paṇḍito pītu
 amke⁶ nisīditvā kīṭtvā gantvā kaṇḍanapiṭhe yeva nisīdi. Atha
 nam rājā paṇham pucchanto

15 m. Apucchamhāpi⁷ kosikam⁸ Kuṇḍalinīṃ ca tath' eva⁹.

Jambuka tvam dāni vadehi¹⁰ balānam balaṃuttaman ti g. ā. 26.

Tass' atthe: ita Jambuka aham teva bhātaram kosiyagottam Vessantaram
 bhaginīṃ ca te Kuṇḍalinīṃ rājadharmam pucchāmi¹¹, te attano balena katha-
 suṃ, yathā pana te¹² pucchāmi¹³ tath' eva idāni puttam Jambukam pucchāmi,
 20 tvam me rājadharmam ca uttamabalaṃ ca kathāsi.

Evam rājā M-anī paṇham pucchanto aññesaṃ pucchita-
 niyāmena apucchitvā visesetvā pucchī. Ath' assa paṇḍito „tena
 hi mahārāja ohitasoto suna", sabban te kathesāmi¹⁴ pasārita-
 hatthe sahasasatthavikam thapento viya dhammadesanam ārabhi:

25 21. Balaṃ pañcavidham loke purisasmim mahaggate,
 tattha bāhūbalaṃ¹⁵ nāma carimanā vuccate balaṃ,
 bhogabalaṃ¹⁶ ca dighāvu duttiyaṃ vuccate balaṃ, 27.
 22. Amaccabalaṃ¹⁷ ca dighāvu tatiyaṃ vuccate balaṃ,
 abhijaccabalaṃ¹⁸ c' eva¹⁹ tam catuttham asaṃsayam,
 30 yāni²⁰ c' etāni sabbāni adhigāṇhāti paṇḍito 28.

¹ Bā bhūnti. ² Bā -niyāta. ³ Bā pucchā-. ⁴ Bā -bandha-. ⁵ Bā āgaṇchi. ⁶ Bā aṅga. ⁷ Cā -hāsi. Bā apucchāmiha. ⁸ Bā kosiyagottam. ⁹ so all MSS for tatheva ca? ¹⁰ so all three MSS. for vada? ¹¹ Bā apucchāmihi, Cā pucchī, Cā pucchā. ¹² Bā panato. ¹³ Bā pucchā. ¹⁴ Bā sunāhi. ¹⁵ Bā -ho-. ¹⁶ Cā ahimajaccabalaṃ, Cā abhijaccabalaṃ, Bā abhijaccabalaṃ. ¹⁷ so all three MSS. for yena?

90. Tam balānaṃ balam setthaṃ aggam paññābalaṃ balam¹,
paññāhalen² upatthaddho atthaṃ vindati paṇḍito. 29.
91. Api ce labhati mando phitaṃ dharanīm³ uttamaṃ
akāmaṣṣa pasayhaṃ⁴ vā añño tam paṭipajjati. 30.
92. Abhijāto pi ce hoti rajjaṃ laddhāna khattiyo
duppañño hi Kāsipati sabbena pi na jīvati. 31.
93. Paññā sutavinicchini paññā [kitti] silokavaddhaṃ,
paññānahito naro idha [api] dukkhe⁵ sukhāni vindati. 32.
94. Paññā ca kho asussūsāni na koci adhigacchati
bahussutaṃ anāgama dhammatthaṃ avinibbhujam⁶. 33. 10
95. Yo dhammaṃ ca vibhāgaññū kālottāyī atandito
anuttarahatī kālena kammaphalaṃ tassa ijjhati. 34.
96. Nānāyatanaṣīlaṣṣa⁷ nānāyatanaṣevino⁸
na nibbindiyakāriṣṣa samma-d-attho vipaccati. 35.
97. Ajjhataṃ ca payuttassa tathāyatanaṣevino
anibbindiyakāriṣṣa samma-d-attho vipaccati. 36. 13
98. Yogappayogasaṃkhatam sambhataṣānurakkhaṇam⁹
tāni tvaṃ tāta sevassu, mā akammāya randhaya¹⁰,
akammaṇa¹¹ hi dummeha palāgaraṃ va idatthi. 37.

Tattha mahaggaṃ¹² ti mahārāja imaṃsīm sattalohe mahajjāṣayo porṇo 20
pañcevidhaṃ balam hoti, bhāṣābalaṃ¹³ ti kīyaḥbalaṃ, caritāṃ ti tam ati-
mahantaṃ pi samaṇam lāmekam eva, kīṃkīraṇi: dandabalaḥchhivena¹⁴, saro hi
kīyaḥbalaṃ mahantaṃ nāma bhavayya vīraṇabalaṃ laṇṭhikāya¹⁵ balaṃ khudda-
kam bhavayya vīraṇabalaṃ paṇa sūdhakālabhāvena¹⁶ maraṇassa paṇḍayo
jītam, laṇṭhikā¹⁷ attano āṇakusaleṭṭāya vīraṇaṃ jivittakkhayaṃ pāpesī¹⁸, 23
imaṃsīm gati¹⁹ attho na h²⁰ eva sabbattha balena kīecam, balam hi bhāṣa-
saddhaya hoti²¹ suttaṃ āvartabbhaṃ, bhogaḥbalaṃ ti upatthambhāṇavassena
sabbhaṃ²² kīraṇiṣṣavunnādiupabhogajītam bhogaḥbalaṃ nāma, tam kīyaḥbalaṃ
mahantataraṃ amaccabalaṃ ti abhejjamantassa vīraṇaṃ sūdhassa²³ amacca-
manḍalassa atthi²⁴, tam balam saṃgāmasatīṭṭāya porṇomehi balāhi mahanta-
taraṃ²⁵, abhijocchabalaṃ²⁶ ti tini kīṇāni atikkamīyā khattiyakūlasavasa 30

¹ C¹ -balabala, C² -balāmbala. ² B¹ dhā-. ³ C¹ akāmaṣṣa-, B¹ akāmaṣakā-
sayhaṃ, B² akāmaṣa paṇḍham. ⁴ C¹ add pi. ⁵ B¹ -jāṇ. ⁶ B¹ anāya-.

⁷ C¹ saṃbhakassā-, C² saṃbhakassā-, B¹ saṃbhūta-. ⁸ B¹ randhaya, C¹ ru-.

⁹ B¹ -ana. ¹⁰ B¹ -hu-. ¹¹ B¹ andabala. ¹² B¹ jo-. ¹³ C¹ -ba-. ¹⁴ B¹ -si-.

¹⁵ C¹ sabba. ¹⁶ B¹ -dayassa. ¹⁷ B¹ -āya. ¹⁸ B¹ C¹ mahantaraṃ. ¹⁹

B¹ abhijja-.

- jātesampatti¹, tati itarehi balehi mahantatara², jātesampunā eva hi yujhanti
na itare, yāneśānā³ yāni ca etāni⁴ cattāri pi balāni paṇḍite paññā-
bhāvena⁵ adhigamhā⁶ abhivhavati tam sabbabalānaṃ paññibalaṃ aṣṭhan ti va
aggaṃ ti ca⁷ vuccati, kimsūraṇ⁸: tena hi balen⁹ upatthādhīhe paṇḍite aṭṭham
vindati vajjhīm papunāti, tadatthajotanantham¹⁰ 'puṇaṃ naḍim yena ca peyya-
māhū¹¹ ti Punnasodiyātakaṃ Strikajakaupipāṇho¹² Paṇḍapunditapāṇho¹³ Sattu-
bhastajātaka-Sambhava-jātaka-Sarabhaṅga-jātakādini kathetabbhūti, mando ti
mandapaṇḍo bālu, phitaṇ¹⁴ ti tāra mandapaṇḍo puggale sattetatanapunnāni co
pi¹⁵ uttamaṃ dharatām lahi¹⁶ tassa anurathamāsa¹⁷ eva paṇḍakāraṇ¹⁸ ti
puna katta aḍḍhe paññākaupapuno tam peṭṭipajati mando¹⁹ laddham pi²⁰ yasam
rakkhimā kulassantakam²¹ vā pana pavetiṇṇatam pi v adhigantim na sikkoti,
tadatthajotanantham²² 'addhā Pādāṇjali²³ sabbe paññāya atiroceti²⁴ Pādāṇja-
lītakaṃ²⁵ kathetabbhūti, laddhānā²⁶ ti jātesampattim nākaṃ kulassantakam
v. lahiṇṇūpi, sabbena piṭṭ²⁷ sakaleṇa pi rajjena (add: na) jivati aṇḍāya-
20 kusalatāya duggaṇa vā hoti, evaṃ M. ettake (kāne) apenditassa aruṇaṃ
kathitvā bhāni paññam²⁸ paṇḍanto paññā ti sūlu lha, tattha sutan ti
entapariyattakam²⁹, tam hi³⁰ paññava³¹ vinichinati³², kṛtsitlokavaddhānti
kittighaṇṇaṃ ca lābhānakkāraṇa vā vaddhanti, sukkhāni vindatīti dukkhe
uppanne pi nibbhaya hutvā upāyakusalatāya sukkham paṭilāphati, tadatthadip-
25 nattham³³ 'yaas' ste caturo dhammā vānarinda yathā tava³⁴, 'alam etehi jambhūti³⁵
ambhūti³⁶ paṇasehi vā³⁷ ti adini jātakāni kathetabbhūti, ananāsaṇa ti
paṇḍitapuggale apayitrapasanto asubhanto, dhammattham ti saḍḍhāvādrāṇa
ibhitaṃ, bahussentaṃ anāgamaṃ tassa³⁸ asaddahanto, avinibbhujān³⁹ ti
aṭṭhanattham⁴⁰ kuraṇakkāraṇaṃ anagāhanto atirento na koci paññam⁴¹ adhigacchati
30 ite⁴², dhammavibhāga⁴³ ti dāsaṃkulakammāpavātibhāgaṇṇaṃ, k-
tiṭṭhāyiti viriyam⁴⁴ kāmam yuttakāle viriyassa⁴⁵ kāraṇa, anuttarhatthi⁴⁶ tamim
tamimhi kāle tam tam kāmam karoti, tassa⁴⁷ ti⁴⁸ tassa puggalaṇṇa kammaphalaṇi
samijjhati nippejati, anāyatanasallāsa⁴⁹ ti anāyatanam vuccati lābhaya-
sukkhānaṃ anāka⁵⁰ dussellakammaṇ⁵¹ tamallāsa tena dussellakammaṇa sa-
35 manāgātassa anāyatanasallāsaṃ dussellapuggalaṃ sevantiṇṇa, kusalassa kammassa
karaṇakāle nibbindiyakāriṇa⁵² ti⁵³ nibbinditvā ukkanthitvā⁵⁴ karoutassa,
etarūpassa⁵⁵ puggalaṇṇa kammānaṃ⁵⁶ attho samāṇa na vipaccati na sam-
40 pajjati⁵⁷, tioti⁵⁸ kolaggaṇi cha kāmaggāṇi na upeti⁵⁹ attho, ajjharāṇi vā

¹ B² mahantatara. ² C² add: ca. ³ B² paññānabbhā. ⁴ C² yasaṇu. ⁵ C²
C² aṇḍagāhātī. ⁶ C² omitt: ca. ⁷ B² -am. ⁸ C² jivitaṇ. ⁹ C² cetipī.
B² ca. ¹⁰ B² lahiṇṇū. ¹¹ B² paṇḍakāraṇ. ¹² B² add: kī. ¹³ B² omitt: pi.
¹⁴ B² add: vā. ¹⁵ B² add: tena. ¹⁶ C² jamhū. ¹⁷ C² -antakam. B²
pariyatti. ¹⁸ B² paññāva. ¹⁹ B² -vinichinati. ²⁰ C² add: yasato tayo dhamma
vānarinda yathā tava. ²¹ B² appeti. ²² C² jambhū. B² jappuṇi. ²³ C² vā.
²⁴ B² tam. ²⁵ B² -bbhujān. ²⁶ C² -ā. ²⁷ C² nūti or tati. ²⁸ so C² B²,
anāyatanā ti -- B² anāgāṇi in C². ²⁹ B² rīya. ³⁰ C² omitt: tassa. ³¹
B² anākaṇ. B² anākaṇo. ³² C² -am. ³³ C² -riṇa, omitt: ti. ³⁴ C² ukkanthi-
B² ukkanthi. ³⁵ C² cor. to ukkanthi. ³⁶ B² add: tāra. ³⁷ B² -khi. ³⁸ C² -ti. B²
omitt: na sampajjati. ³⁹ C² tioti. C² tati. B² kīti. ⁴⁰ B² upapajjati.

U attano niyakkajjhātam ahicchāhānādāyassena payuttassa, tathāyatana-
 sariṇo ti taṃ¹ eva sāvante puggale sevamānassa, vipaccattii² sampassati,
 mahantam yassam deti, yagappayogasamkhitam³ ti yagayuhjittabbayuttake⁴
 kāraṇe⁵ peragabuttāsisāhātāni yāhānam⁶, sambhatassa⁷ ti rakkaṭṭassa son-
 rakkaṭṭanam⁸, tūlī tvaṇ ti etāni ca dū purimāni ca mayā⁹ uttākāraṇāni¹⁰
 sabbhā¹¹ itā sevassu, mayā¹² uttāni ovādaṇi budaye katvā attano ghāre dhanam
 rakkha, mā¹³ akammāya ranibhayitī¹⁴ ayuttena akāraṇena mā¹⁵ ranbhayī,
 taṇi dhanam mā¹⁶ jhāpayī mā¹⁷ niseyī, kintūraṇā: akammam¹⁸ kīti ayutta-
 kammakāraṇena¹⁹ dunnimbe puggale sabbam²⁰ dhanam nisevā²¹ pacchā dug-
 goto na²² āgāraṇi va²³ siddatīti²⁴ yathā na²⁵ āgāraṇi mūlato patthiya jīramānam²⁶
 appatītham²⁷ patati evam akāraṇena dhanam nisevā²⁸ apīyassa nibbhattatīti.

Evam pi Bo, ettakena thānena pañca balāni vannetvā
 paññābalaṇi ukkhipitvā caudamandale²⁹ paharanto³⁰ viya ka-
 thetvā idāni dasahi gāthāhi raṇṇe ovādaṇi deti:

1. Dhammañ cara mahārāja mātāpīṭhu khattiya, (IV p. 301.) 15
 idha dhammam caritvāna rāja saggaṇi gamissasi. 38.
2. Dhammañ cara mahārāja puttadāresu khattiya -pe-. 39.
3. Dhammañ cara mahārāja mittāmaccesu khattiya -pe-. 40.
4. Dhammañ cara mahārāja vāhanesu balesu ca -pe-. 41.
5. Dhammañ cara mahārāja gāmesu nigamesu ca -pe-. 42. 20
6. Dhammañ cara mahārāja rattho³¹ janapadesu ca -pe-. 43.
7. Dhammañ cara mahārāja samanabrāhmaṇesu ca -pe-. 44.
8. Dhammañ cara mahārāja migapakkhiesu khattiya -pe-. 45.
9. Dhammañ cara mahārāja, dhammo cīṇo³² sukhāvaho³³,
 idha dhammam caritvāna rāja saggaṇi gamissasi. 46. 25
10. Dhammañ cara mahārāja Indo³⁴ devā sabrahmakā
 sūcinneṇa divaṇi patthi, mā dhammam rāja pamādo³⁵ ti. 47.

Tattha pathamagāthāya cāva dhammam ti mātupattīhānaṇi pītupattīhānaṇi,
 dhammaṇi kīlase³⁶ eva vuttāya mātāpīṭhūnam³⁷ mūlato³⁸ dādetakattādhānaṇi
 idha katvā sabbam caritapattīhānaṇi³⁹ karanto⁴⁰ ca⁴¹ purāhi⁴² vadati, putta-
 dāresu⁴³ ti puttadāreṇa tāva pāpā nisevā⁴⁴ kalyāṇe nivesanto⁴⁵ sippam

¹ C² vipajja-. ² C² yoga -- ko, B² yoga -- tabbake, omitting yutta, B² yoge-
³ C² paññā, B² sambhū-. ⁴ B² -paṇi. ⁵ C² -kara-. ⁶ B² adda nam.
⁷ B² raddha-. ⁸ B² -uṇi. ⁹ C² -kara-. ¹⁰ B² sakkam ¹¹ C² siddatī. ¹²
 B² -tati. ¹³ B² sakkam. ¹⁴ B² rattheṇ. ¹⁵ B² sūcinno. ¹⁶ B² sukhāvaho
¹⁷ C² B² inda. ¹⁸ read pamādo, cfr. IV p. 422. ¹⁹ B² sabbā caritapattīhā-
 naṇi. ²⁰ B² va. ²¹ B² nisevanto.

- uggasāhārento veyappattakālo parirūpakulavāsena¹ Isāhavihāna karonto samum-
vāsena² dhammaṃ deṇṭo puttēsu dhammaṃ carati nāma, bhāṣiyadā samānento³
mattācārānaṃ seṣṭiyam⁴ vossajjanto alakkhānaṃ amappādeṇṭo dāteṇ dhammaṃ
carati nāma, mittāmaro⁵ vā⁶ ti mittāmaro ratthi saṅgharattikūhi saṃso-
1 kanto⁷ aṣṭasāridento⁸ teṇ⁹ dhammaṃ carati nāma, vāhaneso¹⁰ balaso
vā¹¹ ti hatthiassāḍḍhaṇaṃ vāhanānaṃ balakkāyasa¹² dātabbāyunnakam deṇṭo saḍḍa-
raṇa karonto¹³ hatthiassāḍḍhaṇaṃ mahallakāḍḍha¹⁴ kamme¹⁵ syujento teṇ dhammaṃ
carati nāma, gāmeṇ¹⁶ nigameṇ¹⁷ vā¹⁸ ti gāmanigamavāṇaṇṭo dandaballhi apī-
lento¹⁹ va teṇ dhammaṃ carati nāma, rattho²⁰ janapādeṇ²¹ vā²² ti ratthiṇ
2 ca janapadāṇi va akārapena kāmanto kīlacittānaṃ acupapāpento²³ tattha dham-
maṃ carati nāma apīlento²⁴ paṇā kīlacittānaṃ pharanto²⁵ tattha dhammaṃ carati
nāma, samasāpārāmaṇṭo²⁶ vā²⁷ ti teṇ cattāro paccāya deṇṭo va teṇ
dhammaṃ carati nāma, migapakkhiṇ²⁸ ti sabbasamppadaṣaṇṇānaṃ abhayaṇi
deṇṭo teṇ dhammaṃ carati nāma, dhammo²⁹ ciṇṇo³⁰ ti samacariyadhammo
31 ciṇṇo³¹ dhammacariyadhammo ciṇṇo³², sukkhāro³³ ti ciṇṇo kusalasamppadheṇ³⁴
chaso kamasaggeṇ³⁵ sukkaṃ āvāḍi³⁶, sucinṇeṇ³⁷ ti idha ciṇṇeṇa kāmā-
vattādiṇi sucinṇeṇa, divaṃ³⁸ patta³⁹ ti devalekabhramalekassakkhāteṇ divaṃ
geṇ, tattha dībbayasaṇṭhābhāṇa jātā, mā dhammaṃ rāja paṇādo⁴⁰ ti
nāmā⁴¹ vādī mahārāja jīvitāni jehanto⁴² pi dhammaṃ mā paṇajjīti.

- 32 Evam dāsa dhammacariyagāthā⁴³ vatvā uttarim pi ova-
danto osānagātham āhu:

„ Tatth' ev' ete⁴⁴ vattapadā esā ca anuṣāsani.

sappaṇṇe⁴⁵ sevi⁴⁶ kalyāṇi⁴⁷ samattari⁴⁸ sāmatam⁴⁹ vidū ti. 48.

- Tattha tattheveto⁵⁰ vattapadā ti idam purimanayen⁵¹ esa yojetabaṇaṃ,
33 sappaṇṇe⁵² sevi⁵³ kalyāṇi⁵⁴ samattam⁵⁵ sāmatam⁵⁶ vidū ti mahārāja
tam māya vuttam ovāḍam⁵⁷ iyaṃ niccākāle sappaṇṇo⁵⁸ poggalasevi kalyāṇaguna-
samannāgato⁵⁹ hūtvā samattam⁶⁰ paripunnam⁶¹ sāmaṇi⁶² vidū uttapaccakkhato⁶³ va
jānītvā yuthāmettitham⁶⁴ patipajjā⁶⁵ ti.

Evam M. ākāsaṃgamaṃ otārento viya Buddhāṇiḥhāya dh.

- 34 d. Mahājano mahāsakkhāraṇ⁶⁶ akāsi sādhu-kārasahassāni adāsi.
Rajā tuttho amaccē āmantetvā pucchi: „bho amaccā mama

¹ B⁴ -kusalā-. ² so C² for samena? B⁴ samaya. ³ B⁴ adda anuvamānento.

⁴ C² -rayam. ⁵ B⁴ omite sam. ⁶ B⁴ omite avi-. ⁷ B⁴ etaro. ⁸ B⁴ adda ca.

⁹ B⁴ omite a. k. ¹⁰ B⁴ -esu. ¹¹ B⁴ -esu. ¹² C² apaccupa-. ¹³ C² pa-, B⁴ samanto.

¹⁴ B⁴ suc-. ¹⁵ B⁴ sucritadhammo in the place of sama- --- ciṇṇo.

¹⁶ C² sukkhāroṇi, B⁴ sukhamāyohati. ¹⁷ B⁴ adda ca. ¹⁸ B⁴ -titi. ¹⁹ B⁴ -yo.

²⁰ B⁴ tattheva te, C² tattheva. ²¹ so C² for sappaṇṇa? B⁴ sabbāṇi.

²² so all three MSS. ²³ B⁴ samantam corr. to sāman, B⁴ sāntam. ²⁴ C² tattheva, B⁴ tattheva te.

²⁵ B⁴ adda ti. ²⁶ B⁴ sāmatam. ²⁷ B⁴ sāman tam.

²⁸ so C² for sappaṇṇa? B⁴ sappaṇṇo-. ²⁹ B⁴ -teṇam.

puttena tarunajambuphalasamānatuṇṇena¹ Jambukapaṇḍitena
 evaṃ kathentena kena kattabbakiccena katan² ti. „Senāpatinā
 devā“ ti. „Tena hi 'ssa senāpatitṭhānaṃ dhammiti“ Jambukaṃ
 thānantare thapesi, so tato patṭhāya³ senāpatitṭhāne thatvā
 pītukammāni akāsi. Tinnam sakunānaṃ mahanto sakkāro
 ahosi, tayo pi janā⁴ atthaṃ ca dhammaṃ ca anusāsinsu.
 Mahāsattass⁵ ovādo thatvā rājā dānādini puññāni katvā sagga-
 parāyano ahosi. Amaccā rañño sarirakiccena karetvā⁶ sakunā-
 naṃ ārocetvā „sāmi Jambusakuna rājā tumhākaṃ chattaṃ
 ussāpetabhaṃ akāsi“ vadimsu. M. „na mayhaṃ rajjen⁷
 attho, tomhe appamattā r. karethā“ ti mahājanaṃ silesu
 patitṭhāpetvā „evaṃ vinicchayaṃ pavatteyyāthā“ ti viniccha-
 yadhammaṃ avaggaṇapatte likhāpetvā araṇṇaṃ pāvisi. Tass⁸
 ovādo cattāliṣa vassasahassāni pavatti⁹.

8. rañño prādayasena imaṃ dh. desetvā j. s.: „Tadā rājā
 Anando ahosi, Kuṇḍalini Uppalavaṇṇā, Vessantaro Sāriputto, Jambu-
 kasakuno aham ovā“ ti. Tesakunajātakaṃ.

2. Sarahhaṅga-jātaka.

Ajāṃkaiā kuṇḍalino sivatthā ti. Idam S. Veļuvane
 v. Mahāmeggalānatttherassa parinibbānaṃ ā. k. Sāriputtathero¹
 T-tam² j. viharantaṃ³ parinibbānaṃ anujānāpetvā gantvā Nālagāma-
 jātorarako⁴ parinibbāyi. Tassa parinibbatabhāvaṃ sutvā S. Rāja-
 gabaṃ gantvā Veļuvane vihaṃ. Tadā therō laḡilipasse Kāṇḍāyāṃ
 viharati, so paṇa iddhibalaṇa⁵ koṭippattabhaṇaṃ devasūrikaṃ ca
 ussadusūrikaṃ ca gacchati, devaloke Buddhasāvakaṇaṃ mahantaṃ
 Issariyaṃ ussadanāyeyu ca titthiyasāvakaṇaṃ mahantaṃ dekkhaṃ
 anubhavantuṃ devā manussalokaṃ āgantvā „asukāpācako asukā-
 upāsihko ca⁶ asukasmim nāma devaloke nibbattiṭvā mahāsampattiṃ
 anubhavanti“ titthiyasāvakesu asuko ca asukā ca⁷ nirayādisu

¹ C² - paṇa - - tuveruṇa, C² - paṇa - - tadheṇa. ² B² addo tuṭho. ³ B² addo rañño.

⁴ B² katvā. ⁵ B² - itay. ⁶ B² addo hi. ⁷ B² - tena. ⁸ C² - vārako. ⁹ C² -
 -le. ¹⁰ B² asukā va upasikā. ¹¹ C² - cati. ¹² C² - ko ca, C² gantā asukā ca.

- anukampāyena¹ nāma sikkhattā² ti manussānaṃ katheti³. Manussa
 āsato passidanti tittthiye parivajjenti⁴. Buddhasāvakkhānaṃ sakkāro
 mahanto ahesi, tittthiyānaṃ parihāyati. Te there āghātaṃ bandhitrā
 „maṃsīm jīvaṃ ambhakaṃ upaṭṭhākaṃ bhijjanti, sakkāro parihāyati.
 5 mārupessāna naṃ⁵ ti therassa māragattimaṃ samagagottakassa⁶ nāma
 corassa sahasaṃ udamsu. So „theraṃ māressāmīti⁷ mahantena pari-
 vārena Kālasilaṃ agamāsi. Thero taṃ āgucchantaṃ diva⁸ iddhiyā
 uppatitvā pakkāmi. Coro taṃ divasaṃ theram adivā nivattitvā
 punadivase pi punadivase pi ti cha divase agamāsi. Thero pi tatth⁹
 10 eva iddhiyā pakkāmi. Sattame divase therassa pubbe kutam aparā-
 pariyaṇedanīyakaṃnaṃ okāsaṃ labhi¹⁰, so kira pubbe bhuriyāya ra-
 ccaṃ gahetvā mātāpitāro māretakāma yānakaṃ amānaṃ netvā
 corānaṃ uttūṭakūraṃ katvā mātāpitāro potheti paharati, te cakkhe-
 dubbalatāya rūpadassanarahitā¹¹ puttāṃ manjānanta¹² „corā eva¹³“ ti
 15 anāyā „tāta asukā¹⁴“ nāma corā ne mārenti, tvaṃ pakkamā¹⁵“ ti
 etassa¹⁶ eva pariderimāsu, so cintesi: „ime mayā va¹⁷“ pathiyamānā¹⁸
 mayhaṃ ſeva atthāya paridevanti, ayuttāṃ karomīti¹⁹, aha ne asā-
 settvā corānaṃ palātākāraṃ katvā hutthapāde sambāhitvā²⁰ „amma
 tāta, mā bhāyittha, corā palātā²¹“ ti vatvā puma attano gehaṃ eva
 20 ānesi. Taṃ kammaṃ ettakam kālāṃ okāsaṃ alabhittvā bhāma-
 patiechanno aggirāsi²² viya thatvā²³ imāṃ nimmasariraṃ upadhāvitvā
 ganhi, there tassa nissandena ākāse uppatitvaṃ nākkhi, Nando-
 pananda-Damana-Vejayantaṃ²⁴ kampanasamatthā²⁵ pi²⁶ esa iddhi kamma-
 balena dubbalattaṃ pattā²⁷. Coro therassa aññini saṃcunnetvā
 25 palālapitthikakāraṇaṃ²⁸ nāma katvā „mato²⁹“ ti saṇḍāya saparivāro³⁰
 pakkāmi. Thero pi³¹ satim labhitrā³² jhānavethanena³³ sariraṃ
 vejhetvā³⁴ uppatitvā Satthu santikaṃ gantvā vanditvā „bhante āyu-
 smakkhāro me oṇanttho, paribbāyissāmīti³⁵“ parinibbānaṃ anujānāpetvā
 tatth³⁶ eva parinibbāyi. Taṃ khaṇaṃ ſeva chadevalokaṃ ekakoṭṭhulam
 ahesuṃ³⁷, „ambhakaṃ kirīcariyo³⁸“ parinibbuto³⁹ ti dībhagandhanūfā-
 vāndhūpo⁴⁰ c⁴¹ eva⁴² nānādarūni⁴³ c⁴⁴ eva gahetrā āgamaṃsu. ekūna-

¹ B² -ulaye. ² B² nippatto. ³ B² -si. ⁴ B² -vajjanti. ⁵ so C², B² -rattassa.

⁶ B² -ati. ⁷ C² -tāya. ⁸ B² eti. ⁹ C² -ka. ¹⁰ C² -mi, B² pakkāmi eva to

pakkāmi. ¹¹ C² va. B² omīti va. ¹² B² adde ca. ¹³ B² a. me katan ti. ¹⁴

B² -evā. ¹⁵ B² aggirāsi. ¹⁶ P² adde amururājāni vijhittvā pathavi nimmaggitvā.

¹⁷ C² B² -ia. ¹⁸ C² -rūhaṃ. ¹⁹ C² patta, C² pattaṃ. ²⁰ B² -piṭṭakaraṇaṃ.

²¹ B² adde yasaparivāro. ²² B² omīti pi. ²³ B² patila. ²⁴ B² -vedhanena.

²⁵ B² vedhitrā. ²⁶ so all three MSS. ²⁷ B² kira ā-. ²⁸ B² gandha - - dhumeḥi,

amittāṃ dīha. ²⁹ B² adde manussa. ³⁰ C² -dāru, B² -dāruṃ.

sutaratanarandannacitakā ahoṣi, S. therassa santike iṭṭhā sarīra-
nikkhepani kāresi, ājāhanassa samantā yejanamatte pupphavassam
rassi, devānaṃ antare manussaṃ manussānaṃ antare devā uṭṭhamu',
sattadivasāni sādhuṭṭhānaṃ kiṇṇuṃ. S. therassa dhātum gāhāpetvā
Vejusanādrānakotṭhake cetiyam kārāpesi. Tadā dh. k. s. „āvuso 1
Sāriputtinthero Tassa santike aparimibbutattā Boddhānaṃ¹ santikā
mahantaṃ sammānaṃ na labhi, Mahāmoggallānathero pana² sampe
purimibbutattā mahāsammānaṃ labhīti³. S. āguttvā „kāyaṃ nu 'iṭṭha
bhikkhave e. k. s.“ ti pucchitvā „māya nāma⁴ 'ti vutte „na bhik-
khavo Moggallāno idān' eva mama santikā sammānaṃ labhi⁵ pubbe 10
pi labhi yevā⁶ 'ti vuttvā a. ā.:

A. B. Br. r. k. Bo. purohitassa brāhmaṇiṃyā kucchimhi paṭi-
sandhim gahetvā dasamāsaccayena paccūsasamaye mātu kuc-
chimbā nikkhami. Tasmim khane dvādasayojaniko Bārānasi-
nagare sabbāvudhāni pajjalimsu. Purohito puttassa jātakkhane 13
bah nikkhamitvā ākāsaṃ olokento nakkhattayogaṃ dīva⁷
„iminā nakkhattena jātattā esa kumāro sakala-Jambudīpe dha-
nuggahānaṃ aggo bhavissatīti⁸“ iṭṭvā kālāsa⁹ eva rājakulam
gantvā rājānaṃ sukkasayitabhāvaṃ pucchitvā „kuto me ācariya
sukhaṃ“, ajja sakalanīvesane āvudhāni pajjalitānti¹⁰ vutte „mā 20
bhāyi deva, na tumbhākaṃ nīvesane yeva sakalanagare pi¹¹
pajjalimsu yeva, ajja¹² amhākaṃ gehe kumārassa jātattā etad
abhoṣīti¹³. „Ācariya evaṃ jātakomārassa pana kiṃ bhaviṣsa-
tīti¹⁴. „Na kiñci mahārāja¹⁵, so pana sakala-Jambudīpe agga-
dhanuggaho bhavissatīti¹⁶. „Sādhu ācariya, tena hi naṃ¹⁷ 25
paṭijaggitvā vayasappattakāle amhākaṃ dasseyyāsīti¹⁸“ vatvā
khīramūlaṃ¹⁹ sahasaṃ dāpesi. Purohito taṃ gahetvā nive-
sanaṃ gantvā puttassa nāmagghanadivase jātakkhane āvudhāni²⁰
pajjalitattā Jotipālo ti nāmaṃ akāsi. So²¹ mahantena pari-
varena vaḍḍhamāno soḷasavassakāle nittamarūpadharaṃ ahoṣi. 30
Ath' assa pitā sarīrasampattiṃ olokento²² „tāta Takkaṣilaṃ

¹ B² ahoṣuṃ. ² B⁴ -assa. ³ B⁴ omits pana. ⁴ B⁴ labhatīti. ⁵ B⁴ labhati.

⁶ B⁴ oloketvā. ⁷ B⁴ omits su-. ⁸ B⁴ omits pl. ⁹ B⁴ omits a-. ¹⁰ B⁴ -jāti.

¹¹ B⁴ tach. ¹² B⁴ adda tāta. ¹³ so all three MSS. for -naṃ? ¹⁴ B⁴ adda

pana. ¹⁵ B⁴ -etvā.

- gautvā disāpāmoḁḁhassa ācariyassa santike sippam oggaṇhā¹
 'ti āha. So „sādhū“ 'ti ācariyabhāgaṃ gahetvā mātāpitaro
 vanditvā tattha gautvā saḁassam datvā sippam paṭṭhāpetvā²
 sattālien³ eva nipphattin⁴ pāpuni. Ath' assa ācariyo tussitvā
 5 attano santukam khagguratanam sandhiyuttamendakasiṅga-
 dhanum⁵ sandhiyuttatunhiraṃ⁶ attano sannāhakaṇḁokam⁷
 unhiṣaṃ ca datvā „tāta Jotipāla, ahaṃ mahallako, idāni tvam
 ime mānavake sikkhāpehiti“ paṇḁasate mānavake pi tassa' eva
 niyyādesi. So, sabbam gahetvā ācariyam vanditvā Bārāṇasim
 10 eva āgantvā mātāpitaro passi. Atha naṃ vanditvā thitam piṭā
 avoca: „uggahitaṃ te tāta sippam“ 'ti. „Āma tātā“ 'ti. So
 tassa vacanam sotvā rājakulam gautvā „putto me deva sippam
 sikkhitvā⁸ āgato, kim karohi“⁹ āha. „Ācariya ambākam¹⁰
 upaṭṭhahatū“ 'ti. „Paribbayaṃ assa jānātha“ devā¹¹ 'ti.
 15 „Devasikam¹² saḁassam labhatū“ 'ti. So „sādhū“ 'ti sampā-
 tiṇḁhitvā geham gautvā kumārāṃ pakkosāpetvā „tāta rājānam
 upaṭṭhahā“ 'ti āha. So tato paṭṭhāya devasikam saḁassam
 labhitvā rājānam upaṭṭhahi¹³. Rājapādānuḁlikā ujjhāyinsu¹⁴;
 „mayam Jotipālēna katakammaṃ ca passāma, devasikam sa-
 20 kassam gaṇhati“¹⁵, mayam assa sippam passitukāma¹⁶ 'ti.
 Rājā tesam vacanam sotvā purohitassa kathesi. Purohito
 „sādhū devā“ 'ti puttassārocesi. So „sādhū tāta, ito sattame
 divase dassessāmi, rājā attano vijite dhanuggahe sannipātāpetū“
 'ti āha. Purohito gautvā tam attham raṇḁo ārocesi. Rājā
 25 nagare bheriṃ carāpetvā dhanuggahe sannipātāpesi¹⁷. Saṭṭhi-
 saḁassā dhanuggahā sannipatinisu. Rājā tesam sannipātita-
 bhāvam hitvā va¹⁸ „nagaravāsino Jotipālassa sippam passantū“
 'ti¹⁹ bheriṃ carāpetvā rājāṇaṇam sajjāpetvā mahājanaparivuto

¹ B² gaṇhāhi. ² C² -ap-. B² upathā-. ³ B² sandhiyuttamendaka-. ⁴ C² -gahhi-
 raṇḁ. B² -yuttam tannāḁam or tannāḁam. ⁵ C² -hanuḁkam. B² -hakaṇḁokam.
⁶ B² -sikkhāpetvā. ⁷ B² -rūm. ⁸ B² -amhe. ⁹ so B²; C² jānāya, C² jina-
¹⁰ B² so de-. ¹¹ B² -anati. ¹² C² upajjhā-, B² ujjhāyinsu. ¹³ B² -am. ¹⁴ B²
 -nānāhi. ¹⁵ B² -pāṭvā. ¹⁶ B² amita va. ¹⁷ B² add nagare.

pallāṅkavare nisīditvā dhanuggahe pakkosivā¹ „Jotipālo
 āgacchatī“² ti pesesi. So ācariyena dinnāni dhanutunhira-
 sannāhakaṇḍukauphiṣāni³ nivāsanantare ṭhapetvā khaggaṃ gāhā-
 petvā pakativesen⁴ eva⁵ rañño santikaṃ gautvā⁶ ekamantaṃ
 atthāsi. Dhanuggahā „Jotipālo kira dhanussippaṃ dassetuṃ
 āgato, dhanuṃ agahetvā⁷ pana āgatattā ambhakaṃ hatthato
 dhanuṃ gahetukāmo bhavissati, nāssa⁸ dassāma“⁹ ti katikaṃ
 karīmau. Rājā Jotipālaṃ āmantetvā „sippaṃ dassēhi“¹⁰ āha.
 So sāniṃ parikkhipāpetvā antosāniyaṃ ṭhito sātukaṃ apanetvā
 sannāhaṃ sannayha kaṇḍukaṃ pavasitvā¹¹ uphiṣaṃ sīsa paṭi-
 muṇcitvā maṇḍakasīṅgadhanuṃhi pavālavannaṃ jivaṃ āropetvā
 tunhiraṃ¹² piṭṭhe bandhitvā khaggaṃ vāmato katvā vajiraggaṃ
 nāracaṃ nakhapiṭṭhe parivattento¹³ sāniṃ vivaritvā paṭhaviṃ
 bhinditvā alaṅkatanāgakuṃmāro viya nikkhamitvā¹⁴ rañño apa-
 citiṃ dassetvā atthāsi. Taṃ disvā mahājano vaggati nadati¹⁵
 appoṭheti¹⁶. Rājā „dassehi Jotipālo sippaṃ“¹⁷ ti āha. „Deva
 tumhākaṃ dhanuggaheṣu akkhanavedhivāavedhisaddavedhisara-
 vedhino, caturō dhanuggahe pakkosāpehi“¹⁸. Rājā pakkosā-
 pesi. M. rājāṅgane caturassaparicchedabbhantare maṇḍapaṃ¹⁹
 katvā catūsu kappeṣu cattāro dhanuggahe ṭhapetvā ekekassa
 timsa timsa kaṇḍasahassāni dāpetvā ekekassa santike kaṇḍa-
 dāyake ṭhapetvā sayāṃ vajiraggaṃ nāracaṃ gahetvā maṇḍala-
 majjhe ṭhatvā „mahārāja, ime cattāro dhanuggahā ekappahāreṇa“²⁰
 sare khīpītvā maṃ vijjhantu“²¹, etehi khittakaṇḍāni vāressā-
 mīti²² āha. Rājā „evam karothā“²³ ti ānāpesi. „Mahārāja, mayāṃ
 akkhanavedhivāavedhisaddavedhisaravedhino, Jotipālo taruṇa-
 dārako, na mayāṃ vijjhissāmā“²⁴ ti. M. „sace sakkoṭha vijjhatha
 maṃ“²⁵ ti āha. Te „sādhū“²⁶ ti²⁷ ekappahāreṇa²⁸ kaṇḍāni khī-
 pīmau. M.²⁹ tāni nārācena paharītvā paharītvāna³⁰ yathā vā

¹ B⁴ -sīpetvā. ² B⁴ -tunhīsarazunnāhakaṇḍukauphiṣāni. ³ B⁴ -na. ⁴ B⁴ -āg-.

⁵ C² -āg-. ⁶ B⁴ -ti ti na. ⁷ B⁴ -kaccukam pavasitvā. ⁸ B⁴ -tunhīsarāṃ. ⁹ B⁴ -parivatto gautvā. ¹⁰ B⁴ -add āgāmitvā. ¹¹ B⁴ -vagganti nadanti appoṭenti. ¹² B⁴ -maṇḍalaṃ. ¹³ B⁴ -nava. ¹⁴ B⁴ -add āha. ¹⁵ B⁴ -add sampaticchitvā.

¹⁶ B⁴ -bodhisatta. ¹⁷ so C²; B⁴ omīta paharītvā pa.

tathā vā pātesī, Bodhisatto koṭṭhakaṃ¹ parikkhipanto viya tālena²
 tālam³ daṇḍakena daṇḍakaṃ vājena vājam anatikkamanto⁴
 khūpītvā⁵ saragabbhaṃ akāsi, dhanuggahānaṃ kaṇḍāni khīnāni,
 so tesam khīnabhāvaṃ ūtvā saragabbhaṃ avināssento va⁶
 5 uppatitvā⁷ rañño santike aṭṭhāsī. Mahājano unnadanto vag-
 ganto⁸ appoṭhento⁹ mahākolāhalaṃ katvā vatthābharapāni
 khīpi¹⁰, evaṃ rāsibhūtaṃ aṭṭhārasakoṭṭisaṃkhaṃ dhanam ahoṣi.
 Attha naṃ rājā pucchi: „kiṃ sippaṃ nāṃ¹¹ etaṃ Jotipālā¹² ‘ti.
 „Sarapaṭibāhanaṃ nāma devā¹³ ‘ti. „Añño p¹⁴ etaṃ jānanta¹⁵
 10 atthīti¹⁶. „Sakala-Jambudīpe maṃ ṭhapetvā n¹⁷ atthi devā¹⁸
 ‘ti. „Aparaṃ dassesi tātā¹⁹ ‘ti²⁰. „Deva²¹, ete tāva catūsu
 kappesu ṭhatvā cattāro pi janā maṃ vijjhituṃ nāsaṃkhiṃsu,
 ahaṃ pana te catūso²² kappesu ṭhite²³ eke²⁴ eva sareṇa
 vijjhissāmi²⁵. Dhanuggahā ṭhatuṃ na ussahīsu²⁶. M. catūsu
 15 kappesu catasso kadaliyo ṭhapetvā²⁷ nārācapumkhaḥ²⁸ ratta-
 suttakaṃ²⁹ bandhitvā ekaṃ kadaliṃ sandhāya³⁰ khīpi, nārāco
 taṃ³¹ vijjhi³² tato dutiyaṃ tato tatiyaṃ tato catuttham, tato
 paṭhamam³³ viddham³⁴ eva vijjhītvā puna hatthe yeva paṭiṭ-
 ṭhahi³⁵, kadaliyo suttaparikkhittā³⁶ aṭṭhamasu. Mahājano
 20 nādasahassāni³⁷ pavattesi. Rājā „kiṃ sippaṃ nāṃ³⁸ etaṃ³⁹
 tātā⁴⁰ ‘ti. „Cakkaviddham nāma devā⁴¹ ‘ti. „Aparaṃ pi dasse-
 hīti⁴². M. sarapaṭṭhiṃ nāma sararujjuṃ nāma saraveniṃ⁴³
 nāma dassesi, sarapāsādam nāma saramandapaṃ⁴⁴ saraso-
 pānuṃ nāma sarapokkharaviṃ nāma akāsi, sarapadumaṃ nāma
 25 pupphāpesi, saravassaṃ nāma vassāpesi. Iti aññehi asādhā-

¹ C² bodhi koṭṭhakaṃ. ² C² te-. ³ B⁴ adda vālena vāleni. ⁴ B⁴ ati-
⁵ B⁴ teṇṇa khī-. ⁶ B⁴ omits va. ⁷ B⁴ adda gantvā. ⁸ C² omits va-. ⁹ B⁴
 -tento seṇento accharaṃ paharanto. ¹⁰ B⁴ khīpiṃ. ¹¹ B⁴ añño eva jānanto
¹² B⁴ adda vadati. ¹³ B⁴ so. ¹⁴ C² pana te catūsu, C² pana te caṃ. ¹⁵ B⁴
 paṇṇesu catūsu kappesu ṭhiteṃ. ¹⁶ B⁴ -hanti. ¹⁷ C² ṭhapetvā. ¹⁸ B⁴
 nārācapokke. ¹⁹ C² rattasuttaka. ²⁰ B⁴ kadaliṃbandham. ²¹ B⁴ adda kadali.
²² C² vijjhite. ²³ C² B⁴ patha-. ²⁴ B⁴ vijjham. ²⁵ B⁴ paṭṭhahi. ²⁶ B⁴ suttam
 parikkhipitvā. ²⁷ B⁴ unnāda-. ²⁸ B⁴ nāmetan sippam. ²⁹ B⁴ dassesi tātā ti.
³⁰ so C²; B⁴ sarapavedhani. ³¹ B⁴ adda sarapṭikāraṃ nāma.

ranāni imāni dvādasa sippāni dassetvā puna aññehi asādhā-
 rane yeva satta mahākāye padālesi, atthaṅgulabahalāṃ udum-
 barapadaraṃ vijjhi, caturaṅgulabahalāṃ asanapadaraṃ duvaṅ-
 gulabahalāṃ tambapattāṃ¹ ekaṅgulabahalāṃ ayapattāṃ² ekā-
 baddhaṃ phalakasataṃ vinivijjhivā³ palālasakatāvālukasakata-
 padarasakatānaṃ purimabbhāge saraṃ khipitvā pacchimā-
 bhāgena nikkhāmesi⁴, pacchābbhāge⁵ khipitvā purimabbhāgena⁶
 nikkhāmesi⁷, oḍake catuṣasbhaṃ thale atthasasbhaṃ thānaṃ⁸
 kaṇḍaṃ⁹ pesesi, vātiṅganasaññāya usabhamatthake vālaṃ
 vijjhi. Tassa ettakāni sippāni dassentass' eva suriya atthaṃ- 10
 gato¹⁰. Ath' assa rājā senāpatitthānaṃ paṭijānitvā „Jotipāla,
 ajja vikālo, eve senāpatissakkāraṃ¹¹ gaṇhissasi, massuṃ¹² kare-
 tvā nahātvā ehi¹³“ taṃ divasaṃ paribbayatthāya satasahassāṃ
 adāsi. M. „imicā me¹⁴ attho o' atthi¹⁵“ atthārasakoṭṭhānaṃ¹⁶
 sāmikānaṃ heva datvā mahantena parivārena nahāyitum 15
 gantvā massuṃ¹⁷ karetvā nahātvā sabbālaṃkārapatimaṇḍito
 anopamāya siriyā nivesanaṃ pavisitvā nānaggarasabhojanaṃ
 bhuñjitvā sirisayanaṃ abhiruyha oipanno, dve yāme sayitvā
 pacchimagāme pabuddho¹⁸ pallaṅkaṃ abhuñjitvā¹⁹ sayana-
 pītthe nisīdno, attano sippassa ādimajjhapariyosānaṃ olokeno 20
 „mama sippaṃ²⁰ ādito²¹ paramaṃ maraṇaṃ²² paññāyati, majjhe
 kilesaparibhogō pariyosāne nirayaṃhi paṭisaṇḍhi²³, pāpātipāto
 hi²⁴ kilesaparibhogesu ca adhimattappamādo²⁵ niraye paṭi-
 sandhiṃ deti, raññā mayhaṃ senāpatitthānaṃ dinnāṃ, mahā-
 taṃ me issariyaṃ bhavissati, bhariyā ca puttadhītaro ca bahū 25
 bhavissanti, kilesavatthun kho pana vepullagataṃ duccajjaṃ
 hoti, idāṃ' eva nikkhamitvā ekako va²⁶ araññaṃ pavisitvā isi-

¹ B⁴ -pattanaṃ. ² B⁴ -vijjhi. ³ B⁴ nikkhamāpeti. ⁴ C⁴ -gena, B⁴ adde
 saraṃ. ⁵ B⁴ -ge. ⁶ C⁴ -bharitthānaṃ. ⁷ C⁴ kaṇḍaṃ. B⁴ oḍake ka-. ⁸ B⁴
 aṅgamito. ⁹ B⁴ -tthānaṃsakkāraṃ. ¹⁰ B⁴ kesaṃsasaṇḍi. ¹¹ B⁴ mayhaṃ. ¹²
 B⁴ -koṭṭhākaḥyadānaṃ. ¹³ B⁴ adde uthāya. ¹⁴ C⁴ abhuj-. ¹⁵ C⁴ -assa. ¹⁶
 B⁴ adde va. ¹⁷ C⁴ paramā-, B⁴ paramā-. ¹⁸ C⁴ -dhiṃ. B⁴ adde parama-
 parinaṃ. B⁴ paravapara. ¹⁹ B⁴ oḍake hi. ²⁰ C⁴ -dā. B⁴ adhimattippamādo.
²¹ C⁴ -ekena.

pabbajjam pabbajitum yuttam mayhan¹ ti M. sayanato² ut-
 thāya kañci³ ajānāpetvā pāsādā oruṇha aggadvārena nikkha-
 mitvā ekako va araññaṃ pavisitvā Godhāvarittre⁴ tiyojanikaṃ
 Kaviṭṭhavanam⁵ sandhāya pāyāsi⁶. Tassa nikkhantabhāvaṃ
 5 ātvā Sakko Vissakammaṃ⁷ pakkosāpetvā „tāta, Jotipālo
 abhinikkhamanāṃ nikkhanto⁸, mahāsamāgamo bhavissati, Go-
 dhāvarittre Kaviṭṭhavane⁹ assamaṃ māpetvā pabbajitaparik-
 khāre paṭiyādehīti¹⁰ āha. So tathā akāsi. M. taṃ ṭhānaṃ
 patvā ekapadikamaggaṃ disvā „pabbajitānaṃ vasaṇatṭhāneṇa
 10 bhavitabban¹¹ ti tena maggena tattha gantvā kañci apassanto
 pannaśālaṃ pavisitvā pabbajitaparikkhāre disvā „Sakko deva-
 rājā mama nikkhamanabhāvaṃ¹² aññāsi, maññe¹³ ti cintetvā
 sūṭakaṃ apanetvā rattavākacīraṃ nivāsetvā ca pārupitvā¹⁴ ca
 ajinacammaṃ ekasagataṃ¹⁵ akāsi, jaṭamaṇḍalaṃ bandhitvā
 15 khārikājam amee katvā kattaradandaṃ gahetvā pannaśālato
 nikkhamitvā camkamaṃ āruṇha katipayavāre¹⁶ aparāparam
 camkama¹⁷. Pabbajjāsiriya vanaṃ upasobhayamāno so kaṣina-
 parikkammaṃ katvā pabbajjato¹⁸ sattamo divase atṭha samā-
 pattiyo pañca abhinūṇa ca¹⁹ nibhattetvā uccacariyāya vana-
 20 mūlaphalāhāro²⁰ eko²¹ va viḥāsi. Mātāpitumittasuhajjaṇāti-
 vaggio²² pi ‘ssa taṃ apassanto rodanto carati²³. Ath’ eko
 vanacarako²⁴ Kaviṭṭhaka-assamaṇapade²⁵ M-am disvā sañjānitvā
 tassa mātāpitunnaṃ ārocesi, te rañño ārocayimāu. Rājā „etha,
 naṃ passissāmā²⁶ ti mātāpitaro tassa²⁷ gahetvā mahājana-
 25 parivāro vanacarakadesitena maggena²⁸ Godhāvarittiraṃ pāpuṇi.
 Bo. nadittiraṃ āgantvā akāse nisīno dh. desetvā te sabbe

¹ B¹ mahāsayho sayanato, C¹ mahāsayanapittham. ² B¹ kiñci. ³ B¹ -riyadi-
 tira. ⁴ C¹ kaviṭṭha-, B¹ kaviṭṭhanavanam. ⁵ B¹ vāsiyapāvat, B² pārasi. ⁶ B¹
 vje-. ⁷ C¹ nikkhamanto. ⁸ B¹ kañci-, cfr. vol. III p. 462. ⁹ B¹ nikkhanta-.
¹⁰ B¹ omits maññe. ¹¹ B¹ pārupi-. ¹² B¹ kañci-. ¹³ B¹ -pāye-. ¹⁴ B¹
 -itvā. ¹⁵ B¹ pappaji tato. ¹⁶ B¹ -āyo, omitting ca. ¹⁷ B¹ omits vana. ¹⁸
 B¹ ekako. ¹⁹ B¹ -jā-- vaggi. ²⁰ B¹ -ā rodanto paridevanti vīvaranti. ²¹
 B¹ add araññaṃ pavisitvā. ²² B¹ kaviṭṭhaka-- de nisīnaṃ. ²³ B¹ omits ta-
²⁴ B¹ vanacarikena maggaḍḍakena.

rañño vijite Kumbhavatnagare senāpatim upanissāya uyyāne vihāsi, Nārada Majjhimadesa¹ Arañjaragiriṇāmahe² pabbatajālantare vihāsi, Anussiso pana M-assa santike³ va⁴ ahoṣi. Tasmiṃ kāle Daṇḍakirājā ekam laddhasakkāraṃ gapikam thānā cāvesi, sā attano dhammatāya vicaranti uyyānaṃ gantvā Kisa-
 vacchatāpasam diavā „ayam kālakaṇṇī bhavissati, imassa sarīre⁵ kalim pavāhetvā nahātvā gamissāmīti“ dantakattḥam⁶ khādītvā sabba-
 paṭhamam tassa⁷ bahalakheḷam niṭṭhubbanti Kisevacchatāpasassa jaṇtaro niṭṭhubbītvā dantakattḥam⁸ pi
 10 ‘ssa sīse yeva khīpītvā sayam sīsam⁹ nahāyītvā gatā¹⁰, rājāpi tam saritvā¹¹ pākātikam eva akāsi, sā mohamūlā hutvā „kāla-
 kannisarīre kalim pavāhetvā mayā yaso laddho“ ti sūñnam akāsi. Tato nacirass¹² eva rājā purohitam thānato cāvesi, so tassa santikum gantvā „tvam kema kārāṇena puna thānam
 15 labhīti“¹³ pucchi. Ath¹⁴ assa sā „rājuyyāne kālakannisarīre kalissa pavāhitatta“ ti āroceti. Purohito gantvā tath¹⁵ eva tassa sarīre kalim pavāhesi, tam pi rājā puna thāne thapesi. Ath¹⁶ assa aparabbhāge paccanto kuppi¹⁷, so senāṅgaparivato yuddhāya nikkhami. Atha naṃ mohamūlho purohito „mahā-
 20 rāja tumhe jayam icchatha parājayan“ ti pucchītvā „jayan“, ti vutte „tena hi rājuyyāne kālakaṇṇī vasati, tassa sarīre kalim¹⁸ pavāhetvā yāhīti“. So tassa katham¹⁹ gabetvā „mayā saddhīm gacchantā uyyāne kālakannisarīre kalim pavāhentū“ ti vatvā²⁰ uyyānaṃ pavisītvā dantakattḥam²¹ khādītvā sabba-
 25 paṭhamam sayam eva tassa jaṇtaro khelaṇ ca dantakattḥam ca khīpītvā sīsam nahāyi, bahakāyo pi ‘ssa tathā akāsi. Tasmiṃ pakkante senāpati²² gantvā tāpasam diavā dantakattḥāni nīharitvā sādhu-
 kam nahāpetvā²³ „rañño kim²⁴ bhavissatīti“ pucchi²⁵. „Āvuso mayham manopadoso n’ atthi, devatā pana

¹ B² pacchima-. ² B² añjanagiri-. ³ C² ca, B² yeva. ⁴ B² imassupari. ⁵ B² dandakottam. ⁶ B² tassupari. ⁷ B² omīti al-. ⁸ B² gami. ⁹ B² adda puna. ¹⁰ B² labhanti. ¹¹ B² kupito. ¹² C² -im. ¹³ B² adda sotvā. ¹⁴ C² -betō ti gantvā. ¹⁵ C² -ti. ¹⁶ B² mahāyītvā bhante. ¹⁷ B² ki rañño. ¹⁸ C² pucchītvā.

kupitā, ito sattame divase sakalaratṭhaṃ aratṭhaṃ bhavissati,
 tvaṃ aigamaṃ palāyitvā aññattha yāhi¹. So bhittatasito
 gantvā rañño ārocesi. Rājā tassa vacanaṃ agamhi². So
 nivattitvā attano gehaṃ gantvā puttadāraṃ ādāya palāyitvā
 aññaṃ ratṭhaṃ agamāsi. Sarabhaṅgasatthā taṃ kāranaṃ
 āstvā dve taruṇatāpase pesetvā Kisavacchaṃ mañcasivikāya
 ākāseṇa ānāpesi³. Rājā yujjhित्वा core gahetvā nagaram eva
 paccāgami. Tasmim āgate devatā paṭhamam devam vassa-
 pesuṃ, vassoghena sabbakunāpesu avahatesu⁴ suddhavāluka-
 matthake dibbapupphavassaṃ vassi, pupphamatthake māsa-
 vassaṃ, māsaḥamatthake kahāpaṇavassaṃ, kahāpaṇamatthake
 dibbābharanavassaṃ vassi. Manussā somaṇassappattā hirañña-
 suvaṇṇābharanāni gaṇhituṃ ārabhiṃsu. Atha nesaṃ sarīre
 pajjalitaṃ⁵ nānappakāraṃ⁶ āvudhavassaṃ vassi, manussā
 khaṇḍakhaṇḍikaṃ chijjiṃsu⁷. Atha nesaṃ upari mahantā
 vītaecikaṇḍārā patimāsu, nesaṃ upari mahantāni pajjalita-
 pabbata-kūṭāni, tesam upari satṭhihatthatṭhānaṃ pūrayantaṃ
 āṅkhumavālukavassaṃ vassi. Evaṃ satṭhiyojanatṭhānaṃ arat-
 thaṃ abosi, tassa⁸ evaṃ vinatṭhabhāvo⁹ sakala-Jambudīpe
 paññāsi¹⁰. Ath' assa ratṭhassa antaraṇatṭhādhipatino Kalīṅgo¹¹
 Atṭhake Bhīmaratho¹² tayo rājāno cintayimāsu: „pubbe Bārāṇa-
 siyaṃ Kalābu¹³ Kāsīrājā Khantivāditāpase aparajjhित्वा pathaviṃ
 pavitṭho ti sūyati, tathā Nāḷikīro¹⁴ tāpase sunakhehi khādā-
 petvā saḥassabāhu Ajjono ca Aṅgīrase aparajjhित्वा idāni
 Dandakīrājā Kisavacche aparajjhित्वा saha ratṭhena vināsaṃ
 patte ti sūyati, imesaṃ¹⁵ catunnaṃ rājūnaṃ nibbattatṭhānaṃ
 mayam na jānāma, taṃ no ṭhapetvā Sarabhaṅgasatthāraṃ
 añño kathetum samatṭho¹⁶ n' atthi, taṃ upasaṃkamitvā¹⁷

¹ B² adda āha. ² so C², B² nagaṇhi. ³ B⁴ ānāpiti ānāpesi. ⁴ B² apaharanteṇu
 suddhavālukaṃ vassaṃ vassāpesuṃ. ⁵ B² sampajjalikaṃ. ⁶ B² -cam. ⁷ B⁴
 bhijjimsu. ⁸ B² omits tassa. ⁹ B² omits na. ¹⁰ B² -yati. ¹¹ B² ka. ¹²
 B² bhīmaratho. ¹³ B² -pu. ¹⁴ B² nāḷikeratājā. ¹⁵ B² adda pana. ¹⁶ B²
 adda nāma. ¹⁷ B² adda ime pañhe.

pucchissāmi¹ 'ti tayo pi mahantena parivārena pañham
 pucchanatthāya cikkhamiṃsu. Te² pana³ „asuko pi nikkhanto“
 ti⁴, „asuko pi nikkhanto“ ti na jānanti⁵, ekeko „aham eva
 gacchāmi“⁶ maññati, tesam Godhāvarito avidūre samāgamo
 5 ahoṣi, te rathehi otaritvā tayo pi ekam eva ratham abhiruyha
 Godhāvaritiram sampāpunimṃsu. Tasmim khane Sakko Pando-
 kambalasilāsano nisinnō satta pañhe cintetvā „ime pañhe
 thapetvā Sarabhaṅgasatthāraṃ añño addevake loka kathetum
 samattho nāma n' atthi, tam pañham⁷ pucchissāmi, ime pi
 10 tayo rājāno Sarabhaṅgasatthāraṃ pañham pucchitum Godhā-
 varitiram pattā, etesaṃ pañhe pi ahaṃ pucchissāmi⁸“ dvīsu
 devalokesu devatāhi parivuto devalokato otari. Tam divasam
 eva Kisavaccho kālam akāsi, tassa sarirakiccaṃ kātum cattūsu
 thānesu anekasahassā⁹ isigāṇā Kisavacchassa candanacitakam
 15 katvā sariram jhāpesum, ālāhanassa samantā adbhayaṃjanamatte
 thāne¹⁰ dibbakusumavassam vassi. M. tassa sariranikkhepaṃ
 kāretvā¹¹ ussamam pavasitvā tehi isigapehi parivuto nisīdi.
 Tesam pi rājūnaṃ nadittiraṃ¹² āgatakalē mahāsenāvāhanatori-
 yasaddo¹³ ahoṣi. M. tam sutvā Anusissatāpasam āmantetvā
 20 „tāta gantvā tāva jānāhi: kimsaddo nāma¹⁴ eso“¹⁵ ti āha. So
 pāṇiyaghaṭaṃ ādāya tattha gantvā te rājāno disvā pucchā-
 vassena paṭhamam g. ā.:

1. Alamkatā kuṇḍalino suvatthā

veluriyamuttā tharukhaggabaddhā

25 rathesabbhā tiṭṭhatha, ke¹⁶ nu tumhe,

katham vo jānanti manussaloke ti. 49.

Tattha veluriyamuttā tharukhaggabaddhā ti veluriyamuttā c' eva
 muttolambakehi¹⁷ ca alamkatatharūhi khaggaratanehi samannagatā, tiṭṭhathā
 'ti ekasmiṃ rathe tiṭṭhatha, ke¹⁸ nu 'ti ke¹⁹ nu tumhe, katham vo jānānti.

¹ C= tesam. ² C= omits te pana. ³ C= omits ti, but add tesam pana. ⁴ C= jānāti. ⁵ B= tam ime pañhe. ⁶ B= adds issayo tattheva gantvā pañcasu thā-
 nesu maṇḍappam kāretvā anekasahassā. ⁷ C= omits thāne. ⁸ B= -rāpetvā. ⁹
 B= -sa. ¹⁰ C= -am, B= adds mahā. ¹¹ B= kīm nāmeso saddo. ¹² C= ko,
 13. B= muttā.

Te tassa vacanaṃ sutvā raiḥā otarivā vanditvā atthamaṃ.
Tesa Atthakarājā tena saddhiṃ sallapanto dutiyaṃ g. ā.:

1. Aham Atthako, Bhīmaratho paṇāyaṃ,
Kālīgarājā¹ pana uggato ayaṃ,
susaṇṇatān² isinaṃ³ dassanāya
idhāgata pucchitāyemha pañhe ti. 50.

Tattha uggato ti cando vīra suriya vīra ca pakato paṇṇāto, susaṇṇa-
tānaṃ⁴ isinaṃ⁵ ti bhanto na mayaṃ⁶ idha vanakālidānaṃ atthāya āgata,
attha kke kiyaḍiḥ! susaṇṇatānaṃ sīlasampannaṇaṃ isinaṃ dassanathāya idhā-
gata, pucchitāyemha pañhe ti Sarabhaṅgassatthāraṃ pañhe pucchitaṃ enha
āgat' amhi 'ti attho, yakāro ryaṇṇasanaṇṇikāro ti veditaḍḍo.

Atha te⁷ tāpaso „sādhū mahārāja, āgantabbatthānaṃ ſeva
āgat' attha, tena hi nahātvā viśsamitvā assamaṇapadaṃ pavasi-
tvā isigaṇaṃ vanditvā satthāraṃ⁸ pañhaṃ pucchathā⁹ 'ti tehi
saddhiṃ paṭisanthāraṃ katvā pāṇiyaghaṭaṃ ukkhipitvā uda-
kaccheve¹⁰ puñjanto¹¹ ākāsaṃ oloketvā Sakkaṃ devarājānaṃ
devāganaparivāraṃ Erāvaṇakkhandhagataṃ otarantaṃ dīsvā
tena sallapanto tatiyaṃ g. ā.:

2. Vehāsayaṃ tiṭṭhati antalikkhe
pathaddhuno pannarase va cando, (IV ⁵²¹/₂₀)
pucchāmi taṃ yakkha mahānubbhāva:
kathaṃ naṃ jānanti maṇussaḷoke ti. 51.

Tattha vehāsayaṃ ti¹² antalikkhe¹³, pathaddhuno ti pathaddhagato,
addhapathe gaganamaḷḷhe tṭṭho ti artho.

Taṃ sutvā Sakko catutthaṃ g. ā.:

3. Yam āhu deveṣu Sujampatīti (IV ⁵²²/₂₁)
Maghavā ti naṃ¹⁴ āhu maṇussaḷoke,
sa devarājā idam aṇṇa¹⁵ patto
susaṇṇatān¹⁶ isinaṃ¹⁷ dassanāyā 'ti. 52.

¹ B⁴ ka-. ² C² -te, B² -tānaṃ. ³ C² isinaṃ. ⁴ C² -te. ⁵ C² isi-. ⁶ B⁴
adda idha. ⁷ B⁴ he. ⁸ B⁴ sarabhaṅga-. ⁹ so C²; C² udaccheve, B⁴ uda-
kathave. ¹⁰ B⁴ muḍcanto. ¹¹ B⁴ adda abhuggamivā. ¹² B⁴ adda ākāsa tiṭṭhati.
¹³ B⁴ tam. ¹⁴ C² idhamajje. ¹⁵ C² -te isinaṃ, C² -te isinaṃ.

Taṭṭha sa devarājā 'ti so abhū Sakko devarājā, (idamajja)¹ patti ti idam (hīnam aḷḷe āgato, dāṭṭhanāyā 'ti dāṭṭhanatthāya vandanaṭṭhāya Saramāṇasatthāraṇ' va pañhaṇ' pucchanaṭṭhāya 'ti āha.

Atha nam Anusisso „sādhu mahārāja tumhe pacchā-
 5 gacchathā²“ 'ti vatvā pāṇiyaghaṭaṇ' ādāya assamaṇ' pavisitvā
 pāṇiyaghaṭaṇ' paṭisāmetvā tinnam rājānaṇ' devarājassa ca
 pañhe³ pucchanaṭṭhāya āgatabhāvaṇ' M-assa ārocesi. So isi-
 gaṇaparivuto mahāvisālamālake nisīdi. Tayo rājāno gantvā⁴
 isigaṇam vanditvā ekamantaṇ' nisīdimān. Sakko pi oṭaritvā
 10 isigaṇam upasamkamitvā añjalih pagayha⁵ isigaṇam vannetvā
 vandamāno pañcamam g. ā.:

„Dūre sutā no isayo samāgatā
 mahiddhikā iddhiguṇopapannā,
 vandāmi te ayire⁶ pasannacitto
 15 ye jīvalok⁷ ettha manossasettā⁸ ti. 53.

Taṭṭha dūre sutā no ti bhante amhehi tumhe dūre devaloke (hitehi
 yeva sutā⁹, mamoyanto evam āha, i. v. l.: ime idha samāgatā amhakaṇ' isayo
 dūre sutā yāva Brahma-lokaṇ' vasantā pākajā ti, mahiddhikā ti¹⁰ mahāmbhāvā,
 iddhiguṇopapannā¹¹ ti pañcaviḍḍheṇa iddhiguṇeṇa samānāgatā, ayire¹² ti
 20 ayye¹³, ye ti¹⁴ ye tumhe (manasā) jīvaloke manossasettā.

Evam isigaṇam vanditvā Sakko cha nisajjadose pariharanto
 ekamantaṇ' nisīdi. Atha nam isīnaṇ' adhovāte nisinnaṇ' diāvā
 Anusisso chaṭṭham g. ā.:

„Gandho isīnaṇ' ciraḍakkhitānaṇ'
 25 kāyā cuto gacchati mālutena,
 ito parakkamma¹⁵ sahasσανetta
 gandho isīnaṇ' asuci devarājā 'ti. 54.

Taṭṭha ciraḍakkhitānaṇ' ti ciraḍabbajittānaṇ', parakkamma¹⁶ ti
 parakkama¹⁷ aphehi, sahasσανetta¹⁸ ti ālapanam etam, Sakko hi amacca-
 30 sahassehi¹⁹ cīritānaṇ' attham²⁰ oṭako²¹ va passati, taṇaṇ' sahasσανetta ti

¹ Cf. idhammajja. ² B² pacchā āg-. ³ B² -ad. ⁴ B² -lake. ⁵ B² āg-. ⁶ B² adda (hito). ⁷ B² ayyate. ⁸ C² sutam. ⁹ C² omitta ti. ¹⁰ B² -guṇo-.
¹¹ C² ayyā, B² ayyakā. ¹² C² ye, omittitvā ti. ¹³ B² paṭikkamma. ¹⁴ B² paṭikkammā. ¹⁵ B² -asena. ¹⁶ B² omitta attham. ¹⁷ B² ekameko.

vuccati, aenehi¹ seditamādi-paribhāvisattā duggandho, tambe ca encikittā, tena
ve ssa gandho khādatti².

Tam sutvā Sakko itaram g. ā.:

7. Gandho isīnam cira-dakkhitānam
kāyā cuto gacchatu mālutena,
vicitrapuppham³ surabhiṃ va mālam
gandham etam patikamkhāma bhante,
na h' ettha devā patikkūlasaṇṇino ti. 55.

Tattha gacchato 'ti yathāsukham pavattato, nāgputam no paharati 'ti
sitho, patikamkhāmā 'ti icchāma patibhema, etthā 'ti etasmim gandho devā 10
jagucchasaṇṇino⁴ na honti, dussilo⁵ yeva hi devā jhuccanti na allavante ti.

Evaṃ ca pana vatvā „bhante Anusissa, aham mahantena
ussāhena pañham pucchitum āgato, okāsam me karohiti“ āha.
So tassa vacanam sutvā utthāyāsanā isigamam okāsam karonto
gāthadvayam āha:

8. Perindado bhūtapati yasassi
devānam indo Maghavā Sujampati
sa devarajā Asura[gaṇa]ppamaddano⁶
okāsam ākamkhati⁷ pañha⁸ pucchitum. 56.
9. Ko n' ev' imesam⁹ idha paṇḍitānam
pañhe puṭho¹⁰ nipuṇe vyākariṇassati,
tinnaṃ ca raññaṃ manujādhipānam
devānam indassa ca Vāsavassa¹¹ ti. 57.

Tattha perindado ti sīlīni Sakka¹² eva ganamāmi, so hi pure dānam
dimuttsa perindado, bhūtesu¹³ jettihatti bhūpati, parivārasampadāya yasassi¹⁴, 25
paramissaratāya devānam indo, sattamaṃ vatasamādinānam suṭṭhukataṃ Sakko,
purimajātivassena Maghavā, Sujāya¹⁵ patibhāvena Sujampati, rañjanatāya¹⁶ rāja,
ko nevā 'ti ko nu eva, nipuṇo ti sahaeukhumapañhe¹⁷, raññaṃ ti rājā-
nam, imesam catunnam janānam¹⁸ manam gahetvā ko imesam paṇḍitānam isī-
nam pañham kathessati, pañhe¹⁹ nesam kathetum samattham jānāthā 'ti vadati. 30

¹ Ce khādha-? Bē khādha-. ² Bē vicittāro-. ³ Bē jhuccati-. ⁴ Bē -lino. ⁵
Bē asirānappa-. ⁶ Cā -si. ⁷ Cē -ho, Bē pañam. ⁸ Cē novimesam, Bē neva-
tesam. ⁹ Cā puṭho. ¹⁰ Cā nantesu. ¹¹ Cē -dāya sa, Cē -ressampadāya saasā,
Bē -ressampadāya yasā. ¹² Bē sujātāya asukhāyā. ¹³ Cē rañjanatāya. ¹⁴
Cē -ham. ¹⁵ Bē rājānam. ¹⁶ Bē -ham.

Tam antvā isigāṇo „mārisa Anusissa, tvaṃ pathaviyaṃ
 t̥hatvā pathaviṃ apassanto viya kathesi, t̥hapetvā Sarabhaṅga-
 satthāraṃ ko añño ete pañhe kathetuṃ samattho“ ti vatvā

10. Ayam isi Sarabhaṅgo tapassī
 yato jāto¹ virato methunasmā
 ācariyaputto suvinitarūpo
 so nesam pañhāni viyākarissatīti g. ā. 58.

Tatha² Sarabhaṅgo ti sare khipitvā akāsa sarapāsādādiṃ³ katvā puna
 skena sarena te sare pārento bhaggaṃbhagge⁴ akāsa Sarabhaṅgo, methu-
 10 nasmā ti methunadhammato, so kira methunam asvritā⁵ va pabbajito, ācari-
 yaputto ti rañño ācariyassa porohitassa putto.

Evaṃ ca pana vatvā isigāṇo Anusissam āha: „mārisa
 tvaṃ eva satthāraṃ vanditvā isigāṇassa vacanena Sakkena
 pucchitapaṇham kathanāya okāsam karohīti“⁶. So „sādhū“
 15 'ti sampaticchitvā satthāraṃ vanditvā okāsam karonto anan-
 taraṃ g. ā.:

11. Koṇḍañña pañhāni viyākarohi,
 yācanti taṃ isayo sādhurūpā,
 Koṇḍañña eso manujesu dhammo
 20 yaṃ vaddham⁷ āgacchati esa bhāro ti. 59.

Tattha Koṇḍañña 'ti taṃ gottanālapati, dhammo ti sabbhavo, yaṃ
 vaddham⁷ ti yaṃ pañhāya vaddham⁸ purisam esa pañham⁹ viśaḍḍjanabbhavo¹⁰
 nāmo āgacchati, esa¹¹ manujesu sabbhavo, tasmā candasuriyassakassam¹² utthā-
 pente viya pākatam katvā devarañño pañham katheti.

25 Tato Mahāpuriso okāsam karonto anantaraṃ g. ā.:

12. Katāvakāsa pucchantu bhonto
 yaṃ kiñci pañham manasābhipatthitaṃ,
 aham hi taṃ taṃ vo viyākarissam
 ātvā sayam lokam imaṃ paraṃ cā' ti. 60.

¹ read: jāto yato? ² B⁴ eddā bhante anusissa. ³ C² -pāsādini. ⁴ C² -ggo.
 B⁴ bhaggaṃbhaggo. ⁵ B⁴ kāre. ⁶ B⁴ buddham. ⁷ B⁴ buddham. ⁸ B⁴
 buddham. ⁹ B⁴ -hānam. ¹⁰ B⁴ -bbāro. ¹¹ B⁴ eso. ¹² B⁴ candima-

Tattha yaṃ kiñciṭṭi na kevaṃ sūbhikkhaṃ eva sādavaṃsaṃ lokaṃ yaṃ
manasābhīpatthitāṃ taṃ mūḃ bhavanto pureḥanto ahaṃ hi¹ idha lokanissittāṃ
vā paralokanissittāṃ vā² sabbapaṇḍita³ imaṃ ca paraṃ ca⁴ lokāṃ sayāṃ
abbhūṇāya asochikavā kathessamhi sabbānū pavāraṇaṃ pavāreṃ⁵.

Evam tena ekāse kate Sakko attano⁶ abhisamikuṭṭaṃ paṇ- 5
haṃ pucchi.

Tam attam pakāsete S. āha:

12. Tato ca Maghavā Sakko atthaddhaseṭṭi purindado
apucchi paṭhamāṃ paṇḍam yañceṭṭi abhipatthitāṃ: 61.
13. Kiṃ sū vadhivā na kadāci socati. 10
kissa-ppahānaṃ⁷ isayo⁸ vaṇṇayanti,
kass⁹ idha vuttaṃ pharusāṃ khametha,
akkhāhi me Koṇḍañña etam attho ti. 62.

Tattha yañceṭṭi yaṃ tassa manasā abhipatthitāṃ aṇi taṃ pureḥti
attho, etaṃ ti etaṃ mayā pucchitāṃ attam akkhāhi me ti ekagūḥāya tejo 15
paṇḍo pucchi.

Tato¹⁰ paṇḍam vyākaraṇto

14. Kodhaṃ vadhivā na kadāci socati,
makkhappahānaṃ isayo vaṇṇayanti,
sabbesaṃ vuttaṃ pharusāṃ khametha. 20
etaṃ khantim uttamam āhu santo ti āha. 63.

Tattha kodhaṃ vadhivā ti socanto hi paṭighacchitvā eva¹¹ socati, kodhā-
bhāvaṃ kuto soko, tena vuttaṃ na kadāci socati, makkhappahānaṃ ti
pucchi attano tataggaṃ makkhaṇassa sataññābhāvaṃ sabbhāvaṃ makkhaṇa pa-
hānaṃ isayo vaṇṇayanti, sabbesaṃ ti hinamaññhinokkattānaṃ¹² sabbesaṃ 25
pharusavevaṇṇāṃ khametha, santo ti parinākaṇḍitā etaṃ khantim.

15. Sakkā hi dvinnam¹³ vacanaṃ titikkhituṃ
saddisaṃsā vā seṭṭhanarissa vāpi,
kathaṃ nu hīnaṃsā vaco khametha,
akkhāhi me Koṇḍañña etam attham¹⁴. 64. 30
17. Bhayā hi seṭṭhassa vaco khametha
āṭṭambhabetu¹⁵ pana sādissaṃsā¹⁶,

¹ B² adda vo. ² C^{2a} omīti para- vā. ³ B² sabbham-. ⁴ C^{2a} para. ⁵ B² sampa-

⁶ B² -nā. ⁷ B² kiṃsū-. ⁸ so all three MSS. for 161? ⁹ B² tatoparāṇi. ¹⁰

B² -mukha-. ¹¹ B² sakkā ubhinnaṃ. ¹² B² adda: sarabhaṅgo āha. ¹³ C² B²

sarabha-. ¹⁴ B² ca.

yo c' idha hīnassa vaco kāmetha
etaṃ khantīm uttamam āhu santo ti 65.

evamādiṇaṃ gāthānaṃ vacanapaṭivacanavasena sambandho
veditabbo.

- 5 Tattha akkhāhīti bhante Kondañña tumhehi¹ dve pañhā sukathīti, eko
cittan me² na gacchāti katham sakkā uttama³ hīnatarassa vacanem adhvāsentaṃ tam
me akkhāhīti pucchanto evam āha, etaṃ khantīm ti yam p' etaṃ jātigottādihi
hīnassa vacanam āhama nam, etaṃ khantīm uttamam ti porāṇakapanditā va-
danti, yam yam⁴ etaṃ jātīdīni seṭṭhasa bhayena sadisassa kīraṇuttariya-
10 lakkhaṇa sīrambhe idinavadassanena khamanāṃ n' eṇā adhvāsanaṃkhaṇti nāmi
'ti attha.

- Evam vutte Sakko M-am āha⁵: „bhante paṭhamam tumhe
'sabbesaṃ vuttaṃ pharusaṃ khametha etaṃ khantīm uttamam
āhu" ti vatvā idāni 'yo c' idha hīnassa vaco khametha etaṃ
15 khantīm uttamam āhu' ti vadatha, na vo purimena pacchimaṃ
sametīti⁶. Atha nam M. „Sakka, pacchimaṃ mayā ayaṃ
hīno ti ātvā pharusavacanam adhvāsentaṃ vasena vuttaṃ,
yasmā pana na sakkā rūpadassanamattena sattānaṃ seṭṭhādi-
bhāvo ātūṃ tasmā purimaṃ⁷vuttaṃ" ti vatvā sattānaṃ aṇḍatra
20 samvāsā rūpadassanamattena seṭṭhādibhāvassa duiṇṇeyyatam
pakāseṇto

11. Kathaṃ vijāṇā catumaṭṭharūpan
seṭṭhaṃ sarikkhaṃ athavāpi hīnaṃ,
virūparūpena caranti santo,
25 tasmā hi sabbesaṃ vaco khamethā⁸ 'ti g. ā. 66.

Tattha catumaṭṭharūpan ti catūhi triyāpathahe paṭicchannaasubbhāvato,
virūparūpenā 'ti virūpānaṃ āmakapuggalināṃ rūpena uttamagga⁹ santo
pi caranti, imasmiṃ pan' attha Majjhantikatherassa vatthum kathetabbam.

- Tam sutvā Sakko nikkamkko hotvā „bhante etāya so
30 khantiyā ānisaṃsaṃ kathethā" ti yāci. Ath' assa' M.:

12. Na h' etaṃ atthaṃ mahatī pi eṇā
sarājikā yujjhamānā labhetha

¹ C² -ha. ² C² omitt na. ³ B⁴ -nā. ⁴ C² omitt āha. ⁵ B⁴ addo santo. ⁶ B⁴ -ṇena. ⁷ C² attha.

yaṃ khantiṃ sappuriso labhetha,
khantibhass' upasamanti' verā ti g. ā. 67.

Tattha etamattān ti eṣaṃ veravūpasamānāṃ nippaṭṭigabbhāvassāṃ
khātaṃ utthāṃ.

Evam M-ena khantiguna kathita te rājāno cintayimsu: a
„Sakko attāno pañham' pucchati, amhākaṃ pucchano kāsaṃ
na dassatīti“. Atha nesaṃ ajjhāsayaṃ viditvā¹ attanābhisaṃ-
khāte² cattāro pañhe thapetvā va tesāṃ kamkā³ pucchanto

20. Subhāsitaṃ te anumodiyānaṃ
sāññaṃ taṃ pucchāmi, tad imha brūhi,
yathā ahū Daṇḍakī Nālikīro
ath' Ajjuṇo Kalābu cāpi⁴ rājā
tesāṃ gatiṃ brūhi supāpakamuṇaṃ
katth' upapannā isinaṃ vihetṭhakā⁵ ti g. ā. 68.

Tattha anumodiyānaṃ ti idāṃ naya pūthānaṃ sthānaṃ pañhānaṃ⁶
vissajjanasamkhātaṃ tava subhāsitaṃ anumoditā, yathā ahū d yo nāmo
ahosi⁷, Kalābu ca 'd Kalābu ca rājā⁸.

Ath' assa vissajjento⁹ M. pañca gāthā abhāsi:

21. Kisam pi¹⁰ Vacchaṃ avakiriya Daṇḍakī
occhinnamūlo sajano sarattṭho
Kukkulanāme¹¹ nirayamhi paccati,
tassa pulliṅgāni¹² patanti kāye, 69.
22. Yo saññate pabbajite avaṇcasi¹³
dhammaṃ bhanante samāno adūsake
taṃ Nālikīraṃ sunakhā parattha
saṅgama khādaoti viphandaṃānaṃ, 70.
23. Ath' Ajjuṇo niraye sattisūle¹⁴
avamsiro patito addhapādo

¹ so C² for upasamanti? B² upasanti. ² B² -c. ³ B² adda sakko. ⁴ B²
attāno abhisaṅkhāte. ⁵ B² -am. ⁶ read: rāpi kalābu? ⁷ P² cattāro janā ca
ahosiṃ in the place of yo - ahosi. ⁸ C² omitt rājā. ⁹ B² vissajja-. ¹⁰ B²
kissābhi? C² kissābhi. ¹¹ C² -a. ¹² C² pulli-, B² phullī-. ¹³ so C²; B²
occhedayi. ¹⁴ B² satto-.

Angirasam Gotamam bethayitvā
khaṇṭim tapassim ciraḥbrahmacārim. 71.

21. Yo khandaso pabbajitam achedayi
khaṇṭim vadantam samagam adōsakam
Kalābu vicim upapajja paccati
mahābhitāpaṃ¹ kaṭukam bhayānakam. 72.

22. Etāni sutvā nirayāni paṇḍito
aññāni pāpiṭṭhatarāni² c' ettha
dhammam care samapabrāhmaṇeso,
10 evamkaro saggam upeti tñānaṃ ti. 73.

Tattha kīṇaṃ ti oppamamsalohitatta kīṇasāciraṃ, evakiriya³ 'i havakiritva
huṭṭi(hubhāṇadantaka)(hapitaneṃ⁴ tassa sarīre kaḷim parāhita⁵, uccchinna-
mūḷo ti chhinnaṃ mūḷo hutvā, sajaṇo ti saṇḍaṇḍo, Kukkuṭisāṇaṃ⁶ nira-
yambhū yojanasutappamāṇo kappena saṇḍhio uḥhachārikhanitaye, pūṭṭiṅgā-
nīti⁷ vitaccikaṇḍagā⁸ tassa kira tattha uḥhakkukkaḷe nimuggassa navalo vasa-
15 muttehi uḥhachārikhā pavārenti⁹, aṇṇa mahantamahantā aṇḍāṇi paṇḍitā jessu¹⁰
patanakkāle sarīraṃ¹¹ dīparakkho viya jalati, balavedanā vattanti, tam¹² adhi-
vāsetuṃ saakkanta mahāraṇaṃ ravati, Sarabhaṇḍasenthiṃ pathaviṃ bhūṇḍitvā tam
tathā¹³ paccamāṇaṃ dāseṇi, mahājāṇo bhayaṇṇasāciraṃ āpaṇṇi, tassa aṭṭa-
20 bhavaṃ¹⁴ ātvā M. tam nirayaṃ antaradhāpeṇi, dhammam bhāṇante ti
dassanāsakammāpethadhammam bhāṇante, samaggo ti saṃṭṭapāpe, adōsakā
nirapāṇḍito, Nāḷikiraṇa ti evamṇāṃkarājāṇaṃ, parāṇi¹⁵ ti parāloko niraya
sūbhitaṃ, saṇḍagamaṃ ti ito c' ito ca saṇḍagantvā¹⁶ mahantā sūbhā khā-
danti, tasmā kira Kāḷiṅgarattho Dantapurāṇagare Nāḷikire rajjam kīṇayāṇe
25 eko mahātāpaṇo paṇḍasatāpāsaṇḍapavivuto Himavanti ācamaṇa rājyāṇe vāseṇ
kappetvā mahājāṇassa dhammam dāseṇi, dhammikatāpaṇo uyyāṇe vāsatiti saṇḍo
ārocayitvā, rājā paṇa adhammiko adhammena rajjam kēreti, so amācassu
paṇḍasāntesu aham pi dhammeṇ sūbhissimhi uyyāṇaṃ gantvā tāpaṇaṃ vanditvā
nisīdi, tāpaṇo saṇḍo sadābhim patissanīhāraṃ karonto kim mahārāja dhammena
30 rajjam kīreṇi janaṃ¹⁷ na¹⁸ pīṇessu aha, so tassa kuṭṭhitvā ayaṃ kīṭajattilo
attakam kīṇaṃ nāgarāṇaṃ santisso mammeṇ āro āgacchāṇi kassasi maṇḍe hotu
jāṇissimhi cintitvā ayo aḷḷakam gharadvāraṃ āgaccheyyāṇi¹⁹ 'ti nīmaṇṇetvā
pūṇadvāraṃ pūṇagūṭhassa vāṇiyo pūṇapetvā tāpaṇeṇ āgateṇ tasmā bhikkhā-
bhājanāni gūṭhassa pūṇapetvā dvāraṃ pūṇapetvā muṇḍanti ca loḥaḍaṇḍe ca

¹ Bā mahāpa-, ² Bā mahābhitadanta-, ³ Cā -ma, ⁴ Cā pulli-, Bā phullī-,

⁵ Bā vitaccikaṇḍagā, ⁶ Cā -sati, ⁷ Bā jessu, ⁸ Bā saḷasārīre, ⁹ Bā so,

¹⁰ Bā tattha, ¹¹ so Cā for sūbhita-, ¹² Bā atīviyabbhitaḥāraṃ, Cā ambhita-

bhāraṃ, ¹³ Bā adda-chinditvā, ¹⁴ Cā jana, ¹⁵ Bā na tathāṇi in the place

of janana.

gahāpetvāna iziṇṇa ekaṇi bhindīpetvā jughāṇu¹ gahetvā kuḍḍhāpetvā suna-
khehi khādāpetvā bhinnam paṭhavim pavattitvā Sunakkhamahāniraye nibbatti, tat-
tasa tiḍḍavuttamam sariram ahoṭi, aṭṭha nam mahanti haṭṭhikucchippanāṇa pañca-
vaṇṇasamakkhā² amahandhitvā dasitvā navayojanāya jallitayapaṭṭhaviyam pāteṭvā
mukhapūreṇ³ luficanti vipphandamāṇam khādimē, M. paṭhavim dvidhā
bhettvā⁴ tam nīrayam dassetvā mahājaneṣu khattabhāvaṃ ſavā puna antara-
dhāpeti; aṭṭhaḍḍuno ti saṭṭasahāhurā, Aṅgīrasaṃ ti aḍḍhehi samānāṃ
olokaramaṇe evaṃ: laddhamāṇa, koḭḥayitvā ti vhiḍdetvā viṣṭitakāḍḍena
vijjhītvā jivittakkhayaṃ pāpetvā, so kira⁵ Mahāsekaratṭhe Kakarājadhānīyam⁶
rajjam karento migaraṃ gantvā miga vadhītvā aṅgarāmanāṃ⁷ khādanto vīcari, 10
aṭṭh' ekadārasam miḍḍam āgamanatthāṇe koṭṭhakam katvā miga olōkayamāṇa
vīthāsi, teḍḍa so tāpasa tassa raḍḍhe avidūre ekaṇi kārarakkham abhīrohitvā
phalaṇi oḍḍanto oḍḍaphalaṇi⁸ akkham miṇḍi, tassa viṇṇetthi⁹ tam thāṇam
pettā miga paṇīyissu, rājā koḭḥitvā tāpasaṃ viṇṇa aḍḍena vijjhi, so paṭitvā
jalanto¹⁰ matthakeṇa khādakkhāṇu¹¹ aḍḍetvā sūlagge yeva kalam akkhi, rājā
tam thāṇaṃ ſeva dvidhābhinnam paṭhavim pavattitvā Sattthāniraye nibbatti,
tiḍḍavuttamam sariram ahoṭi, tatra tam¹² nīrayapāṇi jallitvā avudhehi
koṭṭetvā¹³ jallitāṃ ayapabbatam āropenti, pabbatamatthake thāṭṭakā¹⁴ vāto
paharati, so vīṭappahāreṇa paṭitvā paṭṭalati¹⁵, taṃmā khaye heṭṭhā nava-
yojanāya jallitayapaṭṭavito¹⁶ mahātilakkhandhappamāṇam¹⁷ jalantam¹⁸ eye- 20
sūlam utthahati, so sūlaggaṃ matthakeṇ' eva aḍḍetvā sūlavuto tiṭṭhati, taṃmā
khaye paṭhavi jalati, sūlam jalati¹⁹, sariram²⁰ jalati, so tatra mahāravam
ravanto paccati, M. paṭhavim dvidhā katvā nīrayam²¹ dassetvā mahājaneṣu
khattabhāvaṃ ſavā antardhāpeti, khaṇḍagā ti cattāro²² cattāro haṭṭhapaḍo
kaṇṇuṇṇaṇi eva khaṇḍakkhandam katvā, aḍḍakam ti nīraparādhāṃ, aṭṭha che- 25
dāpetvā dvitthi kassapaḥarassahāṇi²³ tiḍḍetvā jēṭṭu gahitā²⁴ ākajjhāpetvā
paṭikujjāṃ nīpajjhāpetvā piṭṭhiyam paṭṭhiyā paharitvā mahādukkhaṇṇapittam
akkhi, Kalābuvicini ti Kalābuvicini, kaṇṇuṇṇaṇi ti tikkhavedanāṃ, evaṃ²⁵
nīrayam upapajjhāti channam jallam antare paccati, viṭṭhāro pana Kalābu-
vāḍḍe vatthum Khamivādaḍḍitake kattiṇam eva, pāṭiṭṭhatarāṇi ceṭṭhā²⁶ ti 30
eteḥi nīrayeḥi pāṭiṭṭhatarāṇi eva aṇṇāni nīrayāni eutvā, dhammam care ti
Sakka devarāja paṇḍito kuṇaputto na beralam eṭṭa²⁷ cattāro nīrayā eṭṭa yeva ca
rājāno nēyyiṇi aṭṭha kko aṇṇe pi nīrayā aṇṇe pi rājāno nīrayeṇa upapannā ti
viditvā catupaccayāṇṇamhammikaṭṭhāṇāṇāṃvīdhiṇṇaṇamkhattam samana-
brāhmaṇeṣu dhammam eṭṭeyya. 35

¹ Bā. -ghāḍḍu. * Bā. -ḍḍu. * C² repeats mukha. C³ mukhapuramṇu. 4
C⁴ heṭṭvā, Bā bhinditvā. * Bā adds aḍḍa ḍḍuno nāma rājā. * Bā koraka. 1
ahgarapakkamamāṇam. * C⁵ oḍḍi. Bā oḍḍaphala. * Bā adds eḍḍena. 10
Bā paṭi. 11 Bā khādakkhāṇu, C² khārakkham. 12 C² tatrīyam. 13 C²
koṭṭha. Bā koṭṭi. 14 Bā paṭṭakāle. 15 C² -ṭṭi. 16 Bā -paṭṭaviyā. 17 C²
-ḍḍi, C² -ḍḍa. 18 C² -jā. C² jalintam, Bā jallitā. 19 Bā sūlam jalanti. 20
Bā tassa sa. 21 Bā tam nī. 22 C² vāto, Bā omīta cattāro. 23 Bā kasshi pa-
24 Bā gahitvā corr. to gahetvā. 25 Bā evarūpaṃ. 26 Bā adds yeva.

Evam M-ena catunnam rājūnam nibbattaṭṭhāne dassite
tayo rājāno nikkamikkhā ahesum. Tato Sakko avasese cattāro
pañhe pucchanto g. 4.:

10. Subhāsitan te anumodiyānam
aññam tam pucchāmi, tad iṅgha brūhi,
kathamvidham sīlavantaṃ vadanti,
kathamvidham paṇḍavantaṃ vadanti,
kathamvidham sappurisaṃ vadanti,
kathamvidham no¹ siri no jahātīti. 74.
Tattha kathamvidham no¹ siri no jahātīti kathamvidham no
purisaṃ paṭiladdhasi² na jahāti.

Ath³ assa vissajjanto M. catasso gāthā abhāsī:

15. Kāyena vācāya ca yo⁴ ca⁵ saññato
manasā ca kiñci na karoti pāpaṃ
na attahetu⁶ alikaṃ bhanāti
tathāvidham sīlavantaṃ vadanti. 75.
20. Gambhīrapañham manasābhicintayaṃ⁷
nācāhitam kamma⁸ karoti luddam (IV ²²/₂₂)
kālabhatam⁹ arthapadam na riñcati
tathāvidham paṇḍavantaṃ vadanti. 76.
25. Yo ve kataññū¹⁰ katavedī dhiro
kalyāṇamitto dajhabhatti¹¹ ca hoti¹²
dukkhassa¹³ sakkacca karoti kiccaṃ
tathāvidham sappurisaṃ vadanti. 77.
30. Etehi sabbhehi guṇeh¹⁴ upeto¹⁵
saddho mudā samvibhāgi vadaññū —
saṃgāhakaṃ sakkhiṃ¹⁶ saṃhavācam (IV ¹¹/₁₁)
tathāvidham no siri no jahātīti. 78.

¹ B² su. ² B² -siri, C² -siri. ³ C² so. ⁴ B² dha. ⁵ so all three MSS.
for -ti. ⁶ B² -tiyān. ⁷ B² -am. ⁸ B² -gataṃ. ⁹ all three MSS. -a.

¹⁰ C² -bhandi, B² -bhitti. ¹¹ so all three MSS. for hoti ca? ¹² B² dukkhi-
C² dukkhi- corr. to dukkhi-. ¹³ C² -hipeto. ¹⁴ C² sakkhi-.

Tattha kareṇā 'd iddhi viddhāntarittavārasena vuttāni, na attahetu
 ti¹ deśanāseṇa, etam attahetu vā parahetu vā yesaheṇa vā āhanahetu vā lābha-
 hetu vā alikaṃ na kathetiṭṭi attho, kamaṃ c' esa² atthu vaccaṇṇāto ti imā vā
 eiddho, musāvādino pana: skattiṭṭhem pāpakammaṃ nāma³ a' attitṭi paroka-
 bhāvāḍipenattitthi: pona evam ihā 'ti yoditabbo⁴, gambhīrapaṇḍita⁵ ti⁶ 2
 attahato ca pūṇa ca gambhīraṃ gūḥhaṃ pattechanassaṃ Saccubhaṅgajātaka-
 Ummagga-jātaka-āgārasaḍḍhaṃ paṇḍitaṃ, manasābhicintayan ti manasābhic-
 cintento attapadam⁷ pūṇiṭṭhiraṃ sandasāhasassa uttāpento viya pōkatoṃ
 karva yo kathamā sakkotiṭṭi attho, mācchāhitaṃ ti na anāhitaṃ⁸ hīdāhitaṃ
 tuddhaṃ pharusaṃ sahasakammaṃ ca yo na karotiṭṭi attho, tassa ca paṇ⁹ 10
 attissa vābhāvanattitthā.

Na paṇḍita attasukhasa hetu
 pāṇi kammāni samācarenti¹⁰,
 dukkheṇa phutthi khutthāpi eanti¹¹
 chandā ca duṣṭa na jehanti dhammaṃ ti

15

Bhūṭipaṇḍita kathetabbo; kālābhatan¹² ti tattha dānaṃ dātabhakkā eṭṭa
 rukkhanaṅkāle¹³ upasathasakāle saraṇeṇa patiṭṭhapabbhājāle¹⁴ samāga-
 dhammakarapakkāle vipassasācārasaṃvāsaṃ yūṇjanakāle¹⁵ ca imā¹⁶ dānāni sam-
 pādento¹⁷ kālābhatan¹⁸ attapadam na rirasi na galipeṇ nāma, tathā-
 viddhaṃ ti sabbhaṇṇa luddhā ca Paṇḍitabuddhā ca Bodhisattā vā paṇḍavantaṃ 20
 kathamā evarūpaṃ puggalaṃ kathamā, yo vā ti gāthāya pāreṇa attano kata-
 gussaṃ jānati kathaṇṇa evam ātāṇa pama yen' aṇṇa gūṇa kato tassa gūṇaṃ
 patikarosaṃ katavedi nāma, dukkhitaṇṇa¹⁹ ti attano sahāyassa dukkhappastassa
 dukkhaṃ attano āropeti yo tassa uppannaṃ kicco sahatthā sakkaccaṃ karoti
 Buddhādaya evarūpaṃ appurisaṃ kathamā, api ca appurisa nāma kathaṇṇa 25
 katavedino kantiṭṭi Satapattajātaka-Cullakammas-Mahāmaṇḍajātakāni²⁰ katha-
 tebbāni²¹, ete hi sabbheṭṭi Sakka yo ete hi hetthāyutheṭṭi siddhiṭṭi sabbheṭṭi pi
 gūṇeṭṭi upeti ekappanasiddhāya samannāgato mudda²² piyabhaṇṇa²³ samvibhāgi-
 bhīratattā evarūbhāgi yōcānāṃ varasaṃ ātā²⁴ dāsaṇṇa vadaṇṇa eṭṭiṭṭi
 saṃgahavatthūṭi tassa tassa saṃgahanāte²⁵ saṃgahakaṃ madhuraṇasāyā 30
 sakhilāṃ matṭavarasāyā saṃhāvacaṃ tathāvidhaṃ na puggaleṭṭi²⁶ adhigata-
 yaṇasobhaggasamkhāṭi eṭṭi na jehati, uḍḍa eṭṭi vinasanti.

¹ mitto dāha - - na attahetu ti wanting in C. ² Bā eva. ³ Bā adds tam
 puggalaṃ sīlavantaṃ vadaṇṇi. ⁴ Bā adds ttho Sakka yo gambhīrapaṇḍitaṃ. ⁵
 Bā attittho. ⁶ Cā attittho. ⁷ Cā samāga. ⁸ Bā samāga. ⁹ Bā pūṇiṭṭi. ¹⁰
 kathaṇṇaṇṇaṇṇa? Cā kathaṇṇaṇṇaṇṇaṇṇa? ¹¹ Bā sāṅga. ¹² Cā Bā -na. ¹³
 Bā patiṭṭhapakkāle pabbajjakkāle. ¹⁴ Cā pūṇjana. Bā pūṇjana. ¹⁵ Cā iddhi.
¹⁶ Bā samāpento. ¹⁷ Cā Bā dukkhā. ¹⁸ Cā -dhi. ¹⁹ Cā -dham. ²⁰ Bā
 mudda ti. ²¹ Bā adds samvibhāgi ti sīlavavibhāgiṭṭi. ²² Bā eṭṭi. ²³
 Bā -gahato. ²⁴ Bā sabbaviddhanti tathāvidhaṃ mudupuggalaṃ

Evam M. gaganatale candam utthāpento viya cattāro
pañhe viśaṃjesi. Tatoparam sesapañhānam pucchā ca¹ viśaṃ-
janañ ca hoti:

21. Subhāsitan te anumodiyānam
5 aṇṇam tam pucchāmi, tad imha brūhi,
sīlam siri² cāpi satañ ca dhammā³
paññā ca⁴ — kaṃ seṭṭhatarāṃ vadanti. 79.
22. Paññā hi seṭṭhā kusalā vadanti (III ²²⁸/₁₈)
nakkhattarājā-r-iva tārakānam,
10 sīlam siri² cāpi satañ ca dhammā³
anvāyikā paññavato bhavanti. 80.
23. Subhāsitan te anumodiyānam
aṇṇam tam pucchāmi, tad imha brūhi,
kathamkaro kintikaro kiṃ ācaram (IV ²²⁸/₂₂)
15 kiṃ sevamāno labhatidha paññam,
paññāya dāni paṭipadam vadehi,
kathamkaro paññavā hoti macco. 81.
24. Sevetha vaddhe⁵ nipune bahussute,
uggāhako vā⁶ paripucchako sīyā,
20 suneyya sakkacca sabhāsītāni,
evamkaro paññavā hoti macco. 82.
25. Sa paññavā kāmagune avekkhati
aniccato dukkhato rogato ca,
evamvipassī pajahāti chandam
25 dukkhesu kāmesu mahabbhayesu. 83.
26. Sa vitarāgo pavineyya⁷ dosaṃ,
mettam⁸ cittam bhāvaye⁹ appamānam,
sabbesu bhūtesu nidhāya daḍḍam (IV ²²⁸/₂₂)
anindito Brahmam upeti thānaṃ ti. 84.

¹ C² ca. ² C¹ siriñ, C² B¹ siriñ. ³ B¹ -am. ⁴ C² paññā vā, B¹ paññāsa. ⁵ C² -rūñ, B¹ -rūñ. ⁶ B¹ -o. ⁷ B¹ baddhe. ⁸ B¹ -hato ca. ⁹ B¹ suneyya. ¹⁰ B¹ -a. ¹¹ B¹ -veyya.

Tattha aṭṭha ti ācārasāṇa¹ vā jesaṇiyasāṇa² vā appurisedhamma³ vā paññā⁴ vā ti tmesam dhammānaṃ kataradhamma⁵ seṭṭhataraṃ vadanti⁶ pucchati, paññā hi ti Sakka etesu etesu dhammeṃ yā eva paññā nāmi a⁷ vā seṭṭhā ti Buddhidāyo kusalā vadanti, yathā⁸ hi tīreka cānāṃ parivārenti cando vā⁹ tmesa¹⁰ uttamo evaṃ s'āṃ siri¹¹ cāpi etāṃ ca dhammā u ete tayo pi anvā-
yikā¹² paññavato bhavanti paññāvantā eva suvaṇṇachanti¹³, paññāya eva parivā-
raṇti¹⁴ aṭṭha, karmakāro u ādhi¹⁵ sūhamaññāvevaṇṇā¹⁶ eva¹⁷, kathaṃ
karonto¹⁸ kiṃ nāma kammaṃ karonto kiṃ karonto kiṃ sevamāno bhajamāno¹⁹
idhaloke paññā²⁰ lekhaṇi, paññāya eva patipadam²¹ vadehi, jñātukāmo²² mhi,
kathamkāro macce paññavā nāma hoṭhi pucchati, vaddhe²³ ti paññāya vud-
dhippatte paññāte nipuṇe sukhumaṅgārajanasamatthe²⁴ evamkāro u²⁵ yo
puggale evaṃvuttappakāre²⁶ puggale sevati bhajati payitpāsati pālin uggachāri
punappuna aṭṭhaṃ pucchati pīṇaṃ lekhaṇa khaṇanto viya kaṭṭhaṇṇāya s'ā-
vaṇṇaṃ pattechanto²⁷ viya obhāso²⁸ saṅkaso²⁹ sūhāṇṇāni anuṭṭi³⁰ ayā evaṃ-
kāro macce paññavā hoṭhi evaṃ M³¹ pācimsakadhituṃ suriyāṃ utthāpento viya
paññāya patipadam³² kathaṃvā (idāṃ) tesa³³ paññāya gāṇā³⁴ kathaṃvā vā paññavā
ti ādhi s'ā, tattha kāmāgā³⁵ ti kāmakotṭhāsa hutvā abhivattibhe³⁶ aneṇto
ditṭhadhammāsaṃpattiyānaṃ dukkhāsaṃ³⁷ vāṭṭhābhāvaṃ dukkhato aṭṭha-
navutiyā rogānukhāṇaṃ kāme vīṇāya³⁸ uppatṭisambhavaṇa rogato atekkhari³⁹
oleketi, su evaṃvittipasse⁴⁰ etehi kīraṇāni kāmānaṃ antecāditāni passanto kāmā
vīṇāya uppatṭisakadukkhānaṃ⁴¹ anto n' aṭṭhi kāmānaṃ pāṇānaṃ eva sukhaṃ
ti vīṇā dukkhāsaṃ kāmāsaṃ mahabbhāveṇa chandam pajahati, vā vitarāgo⁴² ti
Sakka vā puggale evaṃ vitarāgo navaṅghoṭavattibhāvaṇa uppatṭisakabhāvaṃ⁴³
dosaṃ etteva⁴⁴ mettānāṃ bhāveyya, appamāṇasatā⁴⁵ zambanā⁴⁶ appamāṇa
taṃ⁴⁷ bhāseva⁴⁸ aparihīṇajjhāno agaraḥito Brahmaloke uppatṭisati.
25

Evam M-e kāmānaṃ dosa⁴⁹ kathaṃvā yeva tesam tinnam
pi rājānaṃ⁵⁰ subalakāyānaṃ tadaṅgappahānaṇa kāmāgānaṃ⁵¹
pahīno. Taṃ ātvā M. tesam pāṇānaṃ avasena

17. Mahiddhiyaṃ āgamaṇaṃ ahoṣi

tava-m-Atthakā⁵² Bhīmarathassa cāpi

Kālīngarājassa ca uggatassa,

sabbesaṃ vo kāmāraṇa pahīno ti g. ā. 85.

¹ Bā - yasiri. ² Bā nāmesā. ³ Cā² tethā. ⁴ Bā ca. ⁵ Bā te- ⁶ all three MSS. siriā.
⁷ Cā² -ko. ⁸ Bā omits paññā --- pucchanti. ⁹ Cā sūhamaññāvevaṇṇāveva.
¹⁰ Bā - karoti. ¹¹ Bā omits s'ā. ¹² Cā² -ā. ¹³ Bā vuddhe. ¹⁴ Cā² omits ti.
¹⁵ Cā² -channo, Cā² vattechanto, Bā² sampattechanto. ¹⁶ Bā -tthana. ¹⁷ Cā² ape-
Cā² āve-, Bā² atekkhanti. ¹⁸ Bā -sati. ¹⁹ Cā² uppatṭisakadu-. Bā² uppatṭisakā-
²⁰ Bā² -kassabhāva. ²¹ Bā² vīṇā, ²² Bā² -nam, omitting taṃ. ²³ Bā² -am.
²⁴ Cā² -nampi. ²⁵ Bā² paucakā-. ²⁶ all three MSS. -ā.

Tattha mahiddhiyaṃ ti mahattham mahāvipphīram mahājuttam, tava
majjhakkā ti tava Atthakkā¹, pahīno ti tadāgappahīnoena pahīno.

Tam sutvā mahārājāno M-assa thutim karontā²

29. Evam etaṃ³ paracittavedi:

sabbesaṃ no kāmarāgo pahīno.

karohi okāsaṃ anuggahāya

yathā gatim te abhisambhavemā⁴ ti g. āhamsu. 86.

Tattha anuggahāyā ti pabbajjathāya no okāsaṃ karohi yathā mayam
pabbajitvā tava gatim nippattim abhisambhavema pāpuṇeyyāma tava pati-
10 tiddham⁵ guṇaṃ peṇvījjheyāmā⁶ ti vadimsu.

Atha nesaṃ okāsaṃ karonto M. itarāṃ g. ā.:

31. Karohi okāsaṃ anuggahāya

tathā hi vo kāmarāgo pahīno,

pharātha⁷ kāyaṃ vipulāya pītiyā

15 yathā gatim me⁸ abhisambhavethā⁹ ti. 87.

Tattha pharāthā¹⁰ ti jhānapītiyā vipulāya kāyaṃ pharāthā¹¹ ti.

Tam sutvā te¹² sampāṭicchantā¹³.

40. Sabbam karissāma tavānussāsaniṃ

yam yam tuvaṃ¹⁴ vakkhasi bhūripaṇṇa,

16 pharāma kāyaṃ vipulāyā pītiyā

yathā gatim te abhisambhavemā¹⁵ ti g. āhamsu. 88.

Atha nesaṃ balakāyānaṃ¹⁶ M. pabbajjāṃ dāpetvā isi-
guṇaṃ uyyojento

41. Katāyaṃ Vacchassa Kisassa pājā,

25 gacchantu bhonto isayo¹⁷ sādhurūpā,

jhāne ratā bhotha sadā sammāhitā,

esā ratī¹⁸ pabbajitassa seṭṭhā ti g. ā. 89.

Tattha gacchantā¹⁹ ti attano attano vasanajjhānūti gacchantu.

¹ C² -ka. ² All three MSS. -to. ³ so all three MSS. for evam pi etaṃ?

⁴ B² paṭṭiddha. ⁵ B² -viddha. ⁶ B² phara- ⁷ C² gattimesa, B² gati me.

⁸ B² omits te. ⁹ B² tam- core, to such-. ¹⁰ C² yam tvaṃ. ¹¹ B² sabbaha-

¹² so all three MSS. for isi? ¹³ C² -tim, C² B² -ti.

Isayo tassa¹ vacanaṃ siraṣā sampaticehitvā² vanditvā
ākāsaṃ uppatitvā sakatthānāni³ gamimsu. Sakko pi utthā-
yāsaṇā M-assa thutim katvā añjalim paggayha suriyaṃ na-
massanto viya M-aṃ namassamāno sapariṇo pakkāmi.

Etam aithaṃ viditvā S. imā gāthā āha⁴:

11. Suvāṇa gāthā paramatthasamhitā⁵
subhāsītā (inā) paṇḍitena
te vedajātā anumodanānā
pakkāma devā⁶ devapumaṃ yasaṃsino. 90.

12. Gāthā imā utthavati suvyañjanaṃ
subhāsītā (inā) paṇḍitena,
yo ko⁷ imā utthikativā supeyya
labhetha pubbāpariyāṃ viśvaṃ,
laddhāna pubbāpariyāṃ viśvaṃ
adassanaṃ maccurājaṃ gacche ti. 91. 10

Tattha paramatthasamhitā⁸ ti⁹ aniccādini dīpanena nibbānaullesitā,
gāthā imā ti (inā) S. Sarabhaṅgasatthuno nibbānadāyakaṃ subhāsitaṃ
rasanto āha, tattha utthavati nibbānadāyakaṃ paramatthasamhitā, su-
vyañjanaṃ ti suvāṇasatthuno¹⁰, subhāsītā ti sukathitā, utthikativā ti
attano utthikabhāvaṃ katvā utthike hute sakkaccaṃ supeyya; pubbāpariyāṃ
ti paṭhamajjhānaṃ pubbhavessā dutiyajjhānaṃ aparavissā tatiyajjhānaṃ apar-
vissā ti evaṃ utthasamāpattisamaggaṃ paramatthasamhitā subhāsītā
viśvaṃ, adassanaṃ ti pariyaṇā aparavissāṃ arabhattāṃ labhitvā nibbānaṃ
pāpaveyya, nibbānappatto hi puggalo maccurājaṃ adassanaṃ gato nāma hoti.

Evaṃ S. arabhattena desanākūṭaṃ gaṇhitvā „na bhikkhave idāṃ¹¹
eva pubbe pi Moggallānaṃ ājāhane pupphavassaṃ vassitū¹² vatvā
a. p. j. samudhānento

13. Sālisaro Sāriputto Mendissaro ca Kassapo
Pabbato Anuraddho ca Kaccāyuno ca Devālo
Anussiso ca Ananda Kisavaṇṇo ca¹³ Kolito¹⁴ 10
Sarabhaṅgo Bodhisatto, evaṃ dhāretha jātaṃ ti āha. 92.

Sarabhaṅgaśāstraṃ.

¹ B. sarabhaṅgasatthuno. ² C. paticeh-. ³ B. sakāni vacanathānāni. ⁴ B. gāthāyo abhāsī. ⁵ B. -sañhitā. ⁶ so C. B. (ve te? ⁷ C. -mattham-, B. -sañhitā. ⁸ subhāsītā - - ti wanting in C. ⁹ B. omits ut. ¹⁰ B. tam. ¹¹ C. pana. ¹² B. add nāraḍa udāyithere.

3. Alambusaajātakā.

Atha brāhmi. Idam 8. J. v. purānadūtiyikapaṭobha-
nam¹ ā. k. Vatthum Indriyajātake vithāritam eva. S. paṇa tuṇ
bhikkhūṃ „saccaṃ kira tvaṃ bhikkhū ukkanthito“ ti² pucchitvā
3 „saccaṃ bhante“ ti „kena ukkanthāpito sīti“³ purānadūtiyikāyā 'ti
rutte „bhikkhū esā itthi toyhaṃ amatthakārīkā. tvaṃ etam nissāya
jhānaṃ nāsetvā tīpi samvaccharāṇe mūḷho viśaṇṇi⁴ nipaṇṇitvā oppan-
nāya saṇṇāya mahāparidevam paridevīti⁵ satvā u. ā.;

A. B. Br. r. k. Bo. Kāsiraṭṭhe brāhmaṇakule nibbat-
10 titvā vayappatto sabbasippesu⁶ nipphattim patvā isipabbajjāṃ
pabbajitvā araṇṇāyatane vanamūlaphalābhāro yāpesi. Ath' ekā
migl⁷ tassa passāvaṭṭhāne sambhavamissakāṃ tināṃ khādi⁸
udakāṃ pivi, attaken⁹ eva tasmim patibaddhacittā gabbhaṃ
paṭilabbhitvā tato patthāya tattha āgantvā¹⁰ assamasāmanante¹¹
15 yeva carati. M. parigaṇhanto taṃ kāraṇaṃ aṇṇāsi. Sā aparā-
bhāge manussadārakāṃ vijāyi, M. taṃ puttasiṇchena paṭijaggi.
Isisīṅgo ti 'ssa nāmaṃ ahoṣi. Atha naṃ viññūbhāvaṃ pattaṃ¹²
pabbajetvā attano mahallakakāle taṃ ādāya Nārivaṇaṃ nāma
gantvā „tāra imasmim Himavante imehi pupphehi andisā itthiyo
20 nāma honti, tā¹³ attano vasagata mahāvīnāsaṃ pāpenti, tāsāṃ
vāsāṃ nāma gantum na vaṭṭatīti“ evaditvā aparabhāge Brahma-
lokaparāyano ahoṣi. Isisīṅgo pi jhānakijāṃ kīlanto Himavanta-
padese vāsāṃ kappesi ghoratapo, parimāritindriyo ahoṣi. Ath'
assa silatejena Sakkabhavanāṃ kampi. Sakko āvajjanto taṃ
25 kāraṇaṃ ṇatvā „ayam maṃ Sakkattā cāveyyā“¹⁴ ti „ekāṃ
accharaṃ pesetvā silāṃ assa bhindāpessāmiti“ sakatadevalokaṃ
upaparikkhanto attano adḍhatteyyakotisaṃkhānaṃ¹⁵ paricārīkā-
naṃ majjhe ekāṃ Alambusaṃ nāma accharaṃ ṭhapetvā aṇṇaṃ
tassa silāṃ bhinditum samatthāṃ adisvā taṃ pakkosāpetvā
30 tassa sabbhedāṃ kātum āpāpesi.

¹ B² ukkaṇṭhārahikkhū. ² B² sīti. ³ C² gl. ⁴ B² -o. ⁵ C² -e. ⁶ B² -ā. ⁷ B² -iivā. ⁸ B² katthāsi āgantvā, adding teṭṭheva tināṃ khādi. ⁹ B² assamasāsa. ¹⁰ B² vāṇiṭṭapattāṃ. ¹¹ C² taṃ. ¹² C² -āpe. ¹³ C² -sami-khātataṃ. ¹⁴ C² -sakkānaṃ. ¹⁵ B² -sakkānaṃ.

Etam¹ attinā² āvīkaronto³ S. imam⁴ g. ā.:

1. Ath' ubravī⁵ bñhū⁶ Indo Vatrabbhū⁷ jayatam pitā
devakānām parābhetvā⁸ Sudhammāya⁹ Alambusan: ti. 93.

Tattha brahā¹⁰ ti mahā, Vatrabbhū¹¹ ti Vatrassa nāma asurassa abbi-
bhavīti, jayatampitā¹² ti jayantānam sesānam bhetvā¹³ devaputtānam piti-
kiccaadānena¹⁴ pitā, parābhetvā¹⁵ ti hadāya¹⁶ bhinditvā¹⁷ oloke¹⁸ etya tam
patibālī¹⁹ aya²⁰ ti natvā²¹ ti atthe, Sudhammāya²² ti Sudhammāya devasabbāya
Pāṇḍukambalasilāsena²³ nisthena²⁴ tam Alambusam²⁵ pakkosāpatvā²⁶ idam āha:

2. Missa devā²⁷ tum²⁸ yācanti²⁹ Tāvatinī³⁰ suindakā:
Isin³¹ palobhike³² gaccha³³ Isisīngam³⁴ Alambusa³⁵ ti. 94.

Tattha Missa³⁶ ti tam ālepa³⁷, idam³⁸ tassā³⁹ nāman, sabbāpi⁴⁰ pana⁴¹ itthiyo
purse⁴² kilesasamānena⁴³ missarato⁴⁴ missā⁴⁵ ti vuccanti, tena⁴⁶ sūcharapena⁴⁷ nāma-
āleparato⁴⁸ evam āha, Isin⁴⁹ palobhike⁵⁰ ti Isinam⁵¹ palobhanasamatthe,
Isisīngam⁵² ti tassā⁵³ kiva⁵⁴ matthake⁵⁵ māgga⁵⁶ ākāre⁵⁷na⁵⁸ dū⁵⁹ cā⁶⁰ti⁶¹ utthahīna⁶², tassā⁶³
evam⁶⁴ vuccati.

Sakke⁶⁵ „gaccha⁶⁶ Isisīngam⁶⁷ upasamkamitvā⁶⁸ attano⁶⁹ vasam
ānetvā⁷⁰ silam⁷¹ assa⁷² bhindā⁷³ ti Alambusam⁷⁴ āpāse⁷⁵).

3. Purāyam⁷⁶ amhe⁷⁷ acceti⁷⁸ vatavā⁷⁹ brahmacariyavā⁸⁰
nibbānābhīrato⁸¹ vaddho⁸²
tassa⁸³ maggāni⁸⁴ āvara⁸⁵ iti⁸⁶ vacanam⁸⁷ ā. 95.

Tattha purāyam⁸⁸ ti ayam⁸⁹ āpāse⁹⁰ vattasampanno⁹¹ ca⁹² brahmacariyavā⁹³ ca, so
kha⁹⁴ pan⁹⁵ esa⁹⁶ āghāyukātāya⁹⁷ nibbānassamkhāte⁹⁸ magge⁹⁹ abhirato¹⁰⁰ gupavaddhiyā¹⁰¹ ca
vaddho¹⁰², tassā¹⁰³ jāva¹⁰⁴ esa¹⁰⁵ amhe¹⁰⁶ bhikkhamā¹⁰⁷ na¹⁰⁸ abbiḥhavitvā¹⁰⁹ imambhā¹¹⁰ thānā¹¹¹
cāreti¹¹² itvā¹¹³ ara¹¹⁴ eva¹¹⁵ gante¹¹⁶ tassa¹¹⁷ devalekagamanā¹¹⁸ maggāni¹¹⁹ āvara¹²⁰, yathā¹²¹
idha¹²² āgacchasi¹²³ evam¹²⁴ karohi¹²⁵ attho.

Tam¹²⁶ sutvā¹²⁷ Alambusā¹²⁸ gāthadvayan¹²⁹ āha:

1. Devarāja¹³⁰ kim¹³¹ eva¹³² tvam¹³³, mam¹³⁴ eva¹³⁵ tuva¹³⁶ e¹³⁷ ikkhasi¹³⁸:
‘isin¹³⁹ palobhike¹⁴⁰ gaccha¹⁴¹, santi¹⁴² ānāpi¹⁴³ accharā¹⁴⁴ 96.
2. Mādisiyo¹⁴⁵ pavārā¹⁴⁶ c¹⁴⁷ eva¹⁴⁸ asoke¹⁴⁹ Nandane¹⁵⁰ va¹⁵¹,
tāsam¹⁵² pi¹⁵³ hotu¹⁵⁴ pariyāyo¹⁵⁵, tāpi¹⁵⁶ yantu¹⁵⁷ palobhikā¹⁵⁸ ti. 97.

¹ Bā tam. ² Bā pathamam. ³ so all three MSS. and Abbidhānappadipikā
for -hā chā? ⁴ Cā pit-; Bā pitakiesamāsi-. ⁵ Cā nam. ⁶ Bā idāsa. ⁷ Bā
-sena. ⁸ Bā -missena. ⁹ Bā gupānāmenā-. ¹⁰ Bā hi sakke. ¹¹ Bā nāceti.
¹² Bā buddho. ¹³ Bā āvara. ¹⁴ Bā va-. ¹⁵ Cā cāpeti, Bā cāveti. ¹⁶ Bā ara.
¹⁷ Cā tvam. ¹⁸ so all three MSS. for ikkhasi? ¹⁹ Bā -bhake, Bā -bhann.

Tattha kimava tvam ti kīṇaṃ nāma¹ etaṃ tvaṃ karosāsi dipotī, mama eva
 tuvaṃ² sikkha³si⁴ lussamāni sakkadevaloke mama eva tvaṃ sikkha⁵si⁶ sūññaṃ
 na passasīti adhippiyaṃ vadati, sakkāro⁷ paṇ⁸ ettha vyaṇṇasandhikaro, teṃ
 palobhiko gacchā⁹ ti kimkāraṇaṃ maṃ heva evaṃ vadasīti adhippiyaṃ. pavatā-
 5 evā¹⁰ ti mayaṃ uttarāsaṃ c¹¹ eva, asoke ti sokarāhite, nandāsaṃ ti nandā-
 jamaṇe, pariyaṃ ti vāro.

Tato Sakko tisso gāthā abhāsi:

1. Addhā hi saccam bhapaṣi, santi sūñāpi accharā,
 tādisiya pavarā c¹ eva asoke Nandāsaṃ vane. 98.
- 10 2. Na tā evaṃ pajānanti pāricariyaṃ pumaṃ gatā
 yādisaṃ tvaṃ pajānāsi nāri sabbhaṅgasobhane², 99.
3. Tvam eva gaccha kalyāṇi, itthiṇaṃ pavarā c³ asi,
 tam eva vaṇṇarūpeṇa vasam ānāmayissasīti⁴. 100.

Tattha pumaṃ gatā ti purisaṃ upasāhikantā samāni purisapalobhani-
 15 pāricariyaṃ na jānanti, vaṇṇarūpeṇā⁵ ti sakkāraṇaṇaṃ eva ca rūpasampattiyaṃ
 ca, ānāmayissasīti⁶ tam tūpaṇaṃ attano vasam ānevasi.

Tam sutvā Alambusā dve gāthā abhāsi:

1. Na v¹ āhaṃ na gamissāmi devarājena pesitā,
 viheṃ² c³ etaṃ āsādun⁴, uggatejo hi brāhmaṇo. 101.
- 20 2. Aneke nirayaṃ pattā isin āsādiya⁵ janā
 āpannā⁶ mohasamsāraṃ, taṃ mā lomāni haṃsaṃ ye ti. 102.

Tattha na vāhaṃ ti na ve āhaṃ, viheṃ⁷ti⁸ bhāyāmi, āsādun⁹ ti āsā-
 ditum, i. v. h.: nāhaṃ deva tayi pesitā na gamissāmi, na v¹ āhaṃ tam isin
 sikkhadanathāya aliyitum¹⁰ bhāyāmi, uggatejo hi eo ti, āsādiya¹¹ ti āsādetvā
 25 mohasamsāraṃ ti mohena¹² samsāraṃ, mohena teṃ palobhetvā samsāraṃ
 āpannā¹³ vattadukke patiṭṭhitaṃ satta gaṇaspathaṃ atikkantā, taṃ mā ti tena
 kīraṇenūhaṃ lomāni haṃsaṃ ye ti lomāni nīṭṭhapemi, taṃ kīraṇaṃ eṃhaṃ
 bhindissāmiṃ cīntayamāṇāya me lomāni haṃsaṃti¹⁴ vadati.

3. Idam vatvāna pukkāmi accharā oṃa vappinī
 30 missā missetum icchanti Isisiṅgaṃ Alambusā. 103.

¹ C² v. tram. ² so. all. three MSS. for yikkha-7. ³ C² sikkha. ⁴ C² yakāro.
⁵ B² -ṇa. ⁶ B² ānāyissasīti. ⁷ C² v. anā-. ⁸ an C² for bhāyemi? B² viheṃ.
⁹ B² -ya. ¹⁰ C² -a. ¹¹ B² sikkhanti. ¹² B² api sāhaṃ in the place of na
 vāhaṃ. ¹³ C² III-. ¹⁴ C² mohā. ¹⁵ C² B² -a, C² -a corr. to -a.

- (7). Sā ca nam¹ vasam² agayhā Isisūgena rakkhitaṃ
himbijālakaśaṇṇaṇṇaṃ samantā addhayaṇaṃ 104.
(12). Pāto va pātaraśambhī udapphasamayam³ juti
aggittham⁴ parisaṃjantam⁵ leśiṅgam⁶ upāgamhi 105.
imā abhisambuddhagūthā.

5

Tattha pakkāmiti teṇa hi devarājā āvajjeyyāsi man ti attano sayana-
gabbhaṃ pavāsitvā alankaritaṃ Isisūgena kilesena missatvā icchanti pakkāmi,
bhikkhava sē accharā tassa. aṇṇaṃ gātā ti⁷, himbijālakaśaṇṇaṇṇaṃ ti
rattakuravakavaneṇa⁸ saṇṇaṇṇaṃ. pāto va pātaraśambhī bhikkhava pātara-
savelāya pāto va pāto yeva āvapeṇa⁹ ti udapphasamayam¹⁰ patid¹¹ suri- 10
ruggamanavelāyam¹² eva, aggittham¹³ ti aggittham¹⁴ rattipadhānam¹⁵ annayūjivā
pāto va mahāva udakakiceṇa¹⁶ kati pānasaḍḍāya thokaṃ jhānāvukheṇa¹⁷ vītiṇā-
matvā nikkhāmitvā aggittham¹⁸ sammaṃjantam¹⁹ leṇi sē upāgam, itthivīlāsaṃ
dassenti²⁰ tassa purāto eṭṭhaṃ.

Atha nam tāpaso pucchamāno āha:

15

14. Kā nu vijju-rivābhāsi osadhi viya tārakā
vicitrahattābharaṇā²¹ ānuttamanikundalā 106.
15. Ādicavannasamīkāsaṃ hemacandanagandhani
saṇṇatūrū mahāmāyā kumārī cārudassanā 107.
16. Vilākā modakā suddhā, pādā te suppatitthitā,
kamaṇā²² kamaṇiyā te haranti²³ āeva me mano. 108.
17. Anupubbā va²⁴ te ārū nāganāsasamūpamā,
vimatthā toyham²⁵ sussesuṇi akkhassa phalakaṃ yathā²⁶, 109.
18. Uppalassēva kiṇjakkhā nābhi te sādhusaṇṇitā
purā kanhañjanassēva dūrato patidissati. 110.
19. Davidhā jātā urajā avanta²⁷ sādhupeccadā²⁸
payodharā appatitā addhālābusamā²⁹ thanā. 111.
20. Dighā kambutalābhāsā³⁰ givā eṇeyyakā yathā
pandarāvaranā vaggu catutthamanasāññibhā. 112.

25

¹ Bā tam. ² Bā uḥasa-. ³ Bā omīti ti. ⁴ Bā -vaṇṇa. ⁵ Bā āvapeṇa. ⁶ Bā āvapeṇa. ⁷ Bā udaphe-. ⁸ Cā pati. ⁹ Cā rattim-. ¹⁰ Bā rattipatanam. ¹¹ Bā ādde tam. ¹² all three MSS. -i. ¹³ Bā vicitra-. ¹⁴ Bā gamanā. ¹⁵ Bā -ti, Cā -tin. ¹⁶ Bā ca. ¹⁷ Bā ādde aṭṭha nam tāpaso pucchamāno. ¹⁸ Bā avanta? ¹⁹ Cā paṇḍu-. ²⁰ Bā ādaphālo-. ²¹ Bā kappukālā.

14. Uddhaggā ca adhaggā ca dūmagga-parimajjita¹
dovijā nelasambhūta dantā tava sudassanā. 113.
15. Apandarā lobhitā jīṇḍukaphalasannibhā²
āyatā ca visālā ca nettā tava sudassanā. 114.
16. Nātidighā susammatthā³ kaṇakaggāsamocitā⁴
uttamaṅgarohā tuyham keṣā candanagandhikā⁵. 115.
17. Yāvataṁ kasigorakkhā vanijānaṁ ca yā gati⁶
isīnaṁ ca parakkantaṁ saññātānaṁ tapassīnaṁ — 116.
18. Na te amasamaṁ passe asmim puthuvimaṇḍale⁷,
ko vā tvaṁ kassa vā putto, kaṭham jāneva taṁ mayan ti. 117.

Tatthe vicitrahaṭṭhākkharanā⁸ ti vicitraḥ⁹ haṭṭhākkharanāhi samannā-
gatā, haṁsa-candanagandhinī ti suvannatambharandaganagandhivilepanā, saḍḍa-
tūru ti suvaṭṭaṭṭhaganaṁ sampannakūlakkaṇā¹⁰, vilāhā ti sambhūttamajjā¹¹,
mudakā ti mudasukhumā¹², enḍā¹³ ti sommalā, appatitthitā ti samā-
19 pāthavī¹⁴ phussanti suttuṁ patiṇḍita, Kamanā¹⁵ ti gacchanā¹⁶, kamanāyā
ti kanti kāmataḥkhyatā¹⁷, haranā¹⁸ āva me mano ti ste evatūpā¹⁹
parama itthivilepana camkhamantiyā tava piḍā mama eṭṭam haranā yeva,
vīmatthā ti visālā, suvaṭṭaṭṭhā suvassanā, akkhaṇā ti suvaṭṭaphalakkā²⁰
vīya visālā te soḍḍi vadati, appalassava kiṇḍakā²¹ ti uluppakakūlakā²²
20 vīya, kaṇḍakā²³ vīyā²⁴ ti sukhumakūlakamācāritā evam āha, dūvidhā
ti gāthā theva vannaṁ vāntaṁ²⁵ āha, te hi dve kutvā ure jāta vāntaṁ abhāvā
vāntā ure laggā eva kutvā suttuṁ uttkhantā²⁶ adhupaccudā²⁷ payasā²⁸
ranatā²⁹ payasā³⁰, appatitā ti na-ppatitā amācāritā³¹ vā anubhūttatā³²
vā na auto³³ pavitthā ti appatitā, suvaṭṭaphalakkā phapita-suvassanā³⁴
25 lābha³⁵ addhena sadisāritā³⁶ addhā³⁷ samānā³⁸ thevā, eva³⁹ yakkā yathā ti
evamāgama hi⁴⁰ dighā ca vattā ca givā sobhanti evam tava givā⁴¹ thevā dighā
kambhātā⁴² suvaṭṭaṭṭhagana⁴³ givā ti attho, pandarā⁴⁴ vāraṇā⁴⁵
ti dantā⁴⁶ vāraṇā, catutthamā⁴⁷ samannibhā⁴⁸ ti catutthamā⁴⁹ vāraṇā catuttha-
vāraṇā⁵⁰ jivā, abhiraṭṭhā⁵¹ vāraṇā jivā⁵² vāraṇā⁵³ ti vadati,
30 uddhaggā ti uddhamā⁵⁴ dantā, adhaggā ti uparimā⁵⁵ dantā, dūmagga-pari-

¹ O¹ jīṇḍuka-, C¹ jīṇḍuka-. ² O² sama-, B² samampathā. ³ B³ -khyā⁴.
⁴ B⁴ -iti. ⁵ B⁵ pāthavī-. ⁶ B⁶ vicitā-. ⁷ O⁷ -na. ⁸ C⁸ -majjā, B⁸ -majhā.
⁹ C⁹ -na. ¹⁰ C¹⁰ kāmānā, B¹⁰ gamanā. ¹¹ so all three MSS. ¹² C¹² garahantim.
¹³ B¹³ -pāna. ¹⁴ B¹⁴ suvassanā¹⁵ samannibhā¹⁶ givā ti attho, pandarā¹⁷ vāraṇā¹⁸
O¹⁸ kaṇḍakā-, C¹⁸ kaṇḍakā-, ¹⁹ C¹⁹ gāthā ne vāntā-, B¹⁹ kaṭham theva
vāntā²⁰. ²¹ O²¹ pavitthā. ²² B²² -na. ²³ C²³ amācāritā²⁴. ²⁵ C²⁵
-tātāyā, B²⁵ anubhūttatā²⁶. ²⁶ O²⁶ add na. ²⁷ C²⁷ -mayasā²⁸. ²⁸ C²⁸
omit hi. ²⁹ C²⁹ omit givā. ³⁰ B³⁰ adda ti. ³¹ C³¹ catutthā³², B³² catuttha-
manavā³³.

majjitā ti dantakathaparimajjitā¹ parisauddhā, du-vijā ti dvijā, nekkam-
bhūtā ti niddesaen hānūmahāpariyosānesu sambhūtā, apandārā ti kanhā,
lohitaṇṇā² ti rattaparīyāntā, jīḍḍhakaṭṭhalekkaṇṇibhā ti rattajjhāne jīḍḍha-
phalekkaṇṇā, sutassanā ti pāsānānān attakara³, saṅgappassādamannagatā,
nātidighā ti pamāyayuttā, suvammajjhā ti sujjhā sammajjhā, kasa-
kaggā⁴ samocitā ti kasakaggā⁵ vuccatī savaṇṇaphanikā tiyā⁶ gandhalekkaṇṇā⁷
idāya paharitā⁸ suraritā⁹, kasigorakkhā ti iminā kasiṇ¹⁰ ca gorakkhā ca
nīlāyā jīvanasatta¹¹ dassatī, yā gatī¹² yattikā¹³ nipphattī, parakkentaṇ
ti yattakam teṇṇam parakkentaṇ¹⁴, viṭṭhārikatā¹⁵ tūssandā Himavante yattakā
teṇṇa teṇṇatī attho, na te samasaman ti teṇṇa saṅghen ekam pi rūpallā-
vīlāhāsamattiyā¹⁶ tiyā¹⁷ samānā na passāmi, ke vi ivān ti idān tassa tithi-
bhāsatā na jīvaṇṇo pi purīkavohīrasena pucchī.

Evam pādato patthāya yāva kesā attano vaggam bhāsante
tāpase Alambusā tunhi hutvā tassa kathāya yathānūsaṇḍhiṇ
gatāya tassa sammūlhabhāvaṇṇam bhāvā

“Na pañhakālo bhaddan te Kassap’ evam gate sati,
ehi samma ramissāma abho ambhākam assame,
ehi” tam opagūhissam ratinam kusalo bhavā ‘ti g. ā. 118.

Tattha Kassapevaṇ gate satitū Kassapagotta evam¹⁸ tava eṭṭo
pavatto satī pañhakālo na heṭṭi, samma ‘ti vayasā¹⁹, ratinam ti pañco-
kāmagnuratinam.

Evam vatvā Alambusā cintesi: „nāyaṇ mama thitāya²⁰
hatthapassam²¹ āgamissati, gacchantī viya bhavissāmīti²²” sā
līthimāyāya kusulatāya tāpasam kampetvā āgataṇaggābhī-
mukhī²³ pāyāsi.

Tam attham pakāseto Satthā:

“Idam vatvāna pakkāmi accharā kāmavaggaṇi
missā missetum icchantī jaisīgam Alambusā ti g. ā. 119.

¹ Bā dantakathaparī-. ² Bā lohitan. ³ Bā suttā-. ⁴ Bā -kabyā. ⁵ Cā -phāsi-
kāya, Bā -palikātkāya. ⁶ Cā -tola, Cā -keṇṇa, Bā -teṇṇa. ⁷ Bā -kā. ⁸ Bā
suraritā. ⁹ Cā -ī, Cā -ī. ¹⁰ Bā jīvanasatta. ¹¹ Cā gatī, Cā gati. ¹² Bā
yattikā. ¹³ Cā -ī. ¹⁴ Bā -ritakattā. ¹⁵ Bā -līlā. ¹⁶ Bā tassa. ¹⁷ Cā
sādhā, Cā mā. ¹⁸ ehi samma - - - evam wanting in Bā. ¹⁹ Cā vayasā,
Bā pīyavacanaṇ, mā jīvanasatta. ²⁰ Cā thitāya, Bā mayī thitāya. ²¹ Bā
-pāsam. ²² Bā gamissāmīti. ²³ Bā -kham.

Atha paṇi tāpaṇo gacchantiṃ disvā „ayam gacchatīti“
attano dandhapaṇakkamaṃ¹ mandagamanaṃ chinditvā vegena
dhāvitvā kesena hatthena parāmasi.

Tam attham pakāseṇa Satthā āhu:

- 3 24. So ca vegena nikkhamma cheivā dandhapaṇakkamaṃ²
tam attamaṇu veṇṇu ajjhāpato parāmasi. 120.
25. Tam udāvattam kalyāṇi paṇisaṇṇi³ susebhanā⁴
cavi tamhi⁵ brahmacariyā⁶ yathā tam aṭha toṭṭā. 121.
26. Manasā⁷ āgamaṃ Induṃ vasaṇṭam Nandane vane.
10 tassā saṃkappam aññaya Maghavā devakuṇḍaro
pallaṅkaṃ palhiṃ khappaṃ soṇṇam sapaṇḍhanaṃ 122.
27. Santaracchadapaṇṇāsam⁸ saṃseṇapattiyattatam⁹,
tam eṇam tattha dhāresi ure katvāna soḥhanā. 123.
28. Yathā ekamuhuttam va tīpi vasaṇṇi dhāravi
20 vimado tīhi vassehi paṭibujjhivāna¹⁰ brāhmaṇo. 124.
29. Addasāsi haṇṇikkhe¹¹ samantā¹² aggiyāyaṇam
navaputtavanam phulam kokilagaṇaghoṇitam¹³. 125.
30 30. Samantā pavūketvā¹⁴ rudam assuṇi vattayī,
na juhe na jape mṇṇe, aggihuttam a tāpitaṃ. 126.
31. Ko nu me pāricariyāya pubbe cātam paṇobhavi
arāḍhe me viharato yo me tejā ha sambhatam¹⁵
sūṇṇaratanaṇṇipūṇam nāvam va gaṇhi anṇave ti. 127.

- Tattha ajjhāpato ti sampatto, tamudāvattam¹⁶ kalyāṇi tam
keṇe parāmasitvā tītam teṇa udāvattitvā nivasitvā kalyāṇadassanaṃ eṇa sūṇṇu.
25 soḥhanā, paṇisaṇṇi āhūti, cavi tamhi¹⁷ brahmacariyā yathā tam
aṭha toṭṭā ti bhikkhave tassā teṇa tīrad eva jhānaṃ anutaredhāyī, tassam
tamhi jhāni brahmacariyā cavitte yathā tam Sakkena paṭṭhitaṃ¹⁸ tatth' eva
abhoṇi, aṭha Sakkesa parṭhaṇṇasamiddhabhāvaṃ¹⁹ viditvā eṇa devakuṇḍo toṭṭā.
tassa teṇa brahmacariyāvināsaṇa²⁰ saḍḍantapatti paṇṇajātā²¹ ti attho, manasā
30 āgamaṃ ti eṇa tathā āhūtvā tīti aho vāte Sakko pallaṅkaṃ peseyyā²² ti evaṃ²³
paravatte manasā Induṃ āgamaṃ, Nandane ti nandajānanaṇṇamatthakāya
Nandanavasaṇṇasamāhāte Tāvāṇasabhavane vasaṇṭam, devakuṇḍaro ti Deva-

¹ B¹ daddha-. ² B² daddha-. ³ C³ paṇisaṇṇi, B⁴ paṇisaṇṇi. ⁴ B⁵ susebhanā.
⁵ B⁶ tehi. ⁶ C⁷ -yāya. ⁷ C⁸ eṇa me-. ⁸ B⁹ -sa. ⁹ C¹⁰ -attatam, C¹¹ -yatta-
tam, B¹² yattakam. ¹⁰ B¹³ parivujjhivāna. ¹¹ B¹⁴ haṇṇaru-. ¹² B¹⁵ samantā.
¹³ C¹⁶ -hā. ¹⁴ C¹⁷ paṭi-. ¹⁵ so C¹⁸; C¹⁹ tejābhassam-, B²⁰ tejābhassamhā-. ¹⁶
all three MSS. -tta. ¹⁷ B²¹ tehi. ¹⁸ so all three MSS. ¹⁹ B²² -nāyassamī-.
²⁰ B²³ -yāvanāna. ²¹ B²⁴ -mejjā, omitting katā. ²² C²⁵ eva.

setho, pahintu¹ passel, pūhoiti² pi pūho; kəpəvāhanan ti kəpə-
vārah, sauttaracchadapaññāsan ti paññāsaṃ uttaracchadeti paññāditam,
sahasapariyatikatan ti sahasadibbakojavattikatan³, samenan itthi⁴ ti
tam laṭṭogem ittha dibbapallamke nāṭṭā sū ure⁵ katvā dhāret, tiṇi
vaasāni⁶ akaṃ⁷ muhuram viya manussaganāhāya tiṇi vaasāni tam ure
nipajjāpetvā ittha ulāṣam⁸ dhāret, vimāde ti nimmāde vigatavassābhāvo,
to hi tiṇi amūraccharitvā vassāṇe sayitvā paecā patthaddhassāṇe pabujji⁹,
tasmā pabujjhamāro itthādiḥhandanam dīsa va Alambusā tassa pabujjha-
bhāvaṃ katvā pallāṣam antarahāpetvā ayaṃ pi antarahāti¹⁰ aṭṭhā,
addassāti¹¹ assanupadam lokanta kena nu kho mhi sāvānāsanam¹²
pāpi ti cinteti mahantena saddena paridevamāno addasa¹³, karirukkhe¹⁴
ti aggiyāyatanasamhātā¹⁵ aggiṇāro amantā parivāretvā (hite karitapatto¹⁶
rukkhe, navapattāvanam ti tarunhi navapattā) samchannam vaṇam,
rudan ti paridevanto, na juḥ na jape¹⁷ manta¹⁸ ti ayaṃ assa pati-
devanagāthā, akāpitan ti hāpitan, akāro¹⁹ apasāggaṃattā, pāricariyāyā
ti to nu kilesapāricariyāya tiṇi pubbe mama cittaṃ palobhayitvā paridevati,
yo²⁰ me tejjāsamhātā²¹ ti bhāro²² nipātamattā yo mama samasa-
tejena sambhatā²³ jhāṇaṇam nānātanapannam²⁴ mahannava nāvaṃ tiya
gāthi tiṇāṃ pāpi to nāṃ²⁵ assa ti paridevi²⁶.

Tam sutvā Alambusā cintesi: „sac' āham na kathessāmi²⁷
ayaṃ me abhisapissati, hand' assa kathessāmi²⁸“ sū dīsa-
mānena²⁹ kāyena thatvā

„Aha te pāricariyāya devarājena pesitā

avadhī³⁰ cittaṃ cittaṃ, pamādaṃ tvaṃ na bujjhasi g. ā. 128.

So taasā katham sutvā pitarā dīnaovādam³¹ saritvā³²
„pitu vacanam akatvā mahāvīnāsaṃ patto 'mhīti³³ paridevanto
catasso gāthā abhāsi:

„Imāni kira maṃ tāto Kassapo anussāsate³⁴:

kamālāsaris' itthiyo³⁵, tāyo bujjhesi mānava, 129.

„Ure gaṇḍāyo bujjhesi, tāyo bujjhesi mānava,

icc-ānūsāsi maṃ tāto yathā maṃ anukampako. 130.

¹ B¹ pa-, C¹ pahintu. ² C² pahintu, C³ pahintu, B⁴ pahintu. ⁵ B⁵ -kam.
⁶ B⁶ uttare. ⁷ C⁷ omi vaasāni. ⁸ B⁸ aka. ⁹ B⁹ -unā. ¹⁰ B¹⁰ -itvā adda-
ssāti. ¹¹ B¹¹ -itvā. ¹² B¹² addā so. ¹³ B¹³ -nāṣam. ¹⁴ B¹⁴ -cāsi. ¹⁵ B¹⁵
bhararu-. ¹⁶ C¹⁶ aggiyāyana-. ¹⁷ B¹⁷ -tta. ¹⁸ B¹⁸ jappe. ¹⁹ C¹⁹ -pa. ²⁰
B²⁰ -ā. ²¹ C²¹ -ye. ²² C²² -bhassamahātā, B²³ -hassamhātā. ²³ C²³ bhāro.
²⁴ B²⁴ -bhūtam. ²⁵ B²⁵ -pari pūṇam mahantam. ²⁶ B²⁶ -vati. ²⁷ C²⁷ dīsa-
mānena, C²⁸ dīsaṃmānena, B²⁹ dīsamānena. ²⁸ so C²⁸ for -dhiṃ? C²⁹ B²⁹ -dhi.
²⁹ B²⁹ dīnaṃ-. ³⁰ B³⁰ -ti. ³¹ C³¹ -kamma-, B³² kamālānupattitvā.

23. Tassāhañi vacanañi nākañ pitu vaddhaassa¹ sāsaṇaṃ,
araññe oḷḷṃmanussambhi sv-ājja-jjhāyāmi² ekako. 131.
24. So hañi tathā kariassāmi, dhi-r-atthu jiviteṇa me,
puna vā tādiso hessaṃ, maraṇaṃ³ me bhavissatīti. 132.
5. Tatha imāñiṃ imāñi vacanāni, kamalāsarisirīthiyo⁴ u kamali⁵
vuccanti nari phullatīya⁶, puraphasaddā itthiyo, tīyo bujjhesiṃ⁷ mūhava
tīyo jñeyyosi, ātva dassanapathaṃ agantvī⁸ palīyeyyāsi⁹, yāni evaṇipphāni
vacanāni tadā mañi tīso amutaṃ imāni āra tādā¹⁰, ure gaṇḍīyo u
urami doli doli¹¹ gaṇḍhi samsuṇṇagatāyo, tīyo bujjhesiṃ¹² tīyo attano
10. vasaṇa¹³ viṇassaṃ pāpetīti jñeyyāsi¹⁴, nākaṃ u nākarin, jhāyāmiṃ
paḷḷhiyāmi¹⁵ paridevāmi, dhiraṃtthu jiviteṇa me ti dhi-r-atthu garahitaṃ
mama jivitaṃ¹⁶, jiviteṇa me ko attho, puna vā ti tathā kariassāmi yathā puna
tādiso¹⁷ na bhavissāmi, natthajjhānaṃ¹⁸ uppadesā vitarāgo bhavissāmi,
maraṇaṃ¹⁹ me bhavissatīti.
12. So kāmarāgaṃ²⁰ pahāya²¹ jhānaṃ uppādesi. Atha²² assa
samanatejaṃ diavā jhānaṃ ca uppāditabhāvaṃ ātvā Alam-
busā bhūta khamāpeṣi.
- Tam attham pakāseṇa Satthā dve gāthā²³ abhāsi:
23. Tassa tejaṃ ca ririyā ca dhūtā ca ātvā avatthitāṃ
10. ārasā aggahi pāde loṇṇaṃ Alambusā. 133.
24. Mā me kujjhi²⁴ mahāvira, mā me kujjhi²⁵ mahāni²⁶,
mahā attho mayā cippo tidaśānaṃ yasaṃsinaṃ,
tayā pakampitaṃ āsi sahaṇaṃ devapuraṃ tadā ti. 134.
- Atha nañi so „khamāmi te bhadde, yathāsukhaṃ gacchā²⁷
25. u vissajjento
25. Tāvatiṃsā ca ye devā tidaśānaṃ ca Vāsavo
tvañ ca bhadde sukhi hohi,
gaccha kaṇḍhe yathāsukhaṃ ti g. ā. 135.
- Sā tam vanditvā tena eva suvaṇṇapallaṅkena deva-
20. puraṃ gatā.

¹ Bā vuḍḍh-. ² Bā svajjajha-. ³ Cā add va-. ⁴ Cā kamma-, Bā kamalāsirisirīthiyo.
⁵ Cā kammaṃ. ⁶ Cā phalla. Bā phullatīyāsaṃ. ⁷ Bā bujjha-. ⁸ Bā a-. ⁹ Bā
malīpeyyāsi. ¹⁰ Bā āni. ¹¹ Bā omiṭṭa oṇe doli. ¹² Bā bujjhasiṃ mūhava.
¹³ Bā vasaṇ-. ¹⁴ Bā omiṭṭa jñ-. ¹⁵ Cā omiṭṭa pa-. Bā has sajjhā-. ¹⁶ Cā
omiṭṭ jñ-. ¹⁷ Bā adda vā. ¹⁸ Bā natthajjhā-. ¹⁹ Bā adda vā. ²⁰ Cā -gaṇḍi.
²¹ Bā adda puna. ²² Bā -syo. ²³ Bā -a. ²⁴ Bā -e.

Tam attham pakāseṇa S. tassa gāthā abhāsi:

10. Tassa pāde gahetvāna katvā ca nañ padakkhinam
anjalim¹ paggahetvāna tamhā jhānā apakkhami. 136.

11. Yo ca tassāsi² palimūko sovappasopavāhano³
enuttaracchedapassāso⁴ sahasapariyutthato⁵
tam eva pallāṅkam āruhya agā devāna santike. 137.

12. Tam okkamāva āyantiṃ⁶ jalantāni vijjantaṃ yathā
paṭito samano vitto derindo⁷ adadā varan ti. 138.

Tathā okkamāva⁸ ti dipam⁹ vya, paṭito ti adhi pi purthāko va
dāseṇa¹⁰, adadā varan ti āgantvā vanditvā jhānāya uttaro varan atati. 19

Sā tassa santikā¹¹ varam gaṇhanti osānagātham ā:

13. Varāṇ ce me adā Sakka sabbabhūtanam issara
na laipalobhiyam¹² gacche, etam¹³ Sakka varam vare ti. 139.

Tass¹⁴ attho: Sakka devatāyo sace me tvaṃ varāni adā pona laipalobhikāya
na gaccheyyam mā maṃ ciadatthāya pahieyyāsi etam varam vareṇā. 15

S. tassa bhikkhuno i. d. ā. s. p. j. z. (Saccapariyosāne so bhikkhu
sotāpattiṃphale paṭiṭṭhahū): „Tadā Alambusā porāṇadutiyaikā abho.
Isaṇāgo akkaṇṭhitabhikkho, piṭā mahāno aham evā“ ti. Alam-
busajātakaṃ.

4. Saṅkheppāḷajātaka.

Ariyāvakkāso sīti. Idam S. J. v. uposathakammam ā. k.
Tadā hi S. „uposathake upāsake sampahāmetvā porāṇakapanditā
mahatiṃ¹⁵ nāgasampattiṃ¹⁶ pahāya uposatham upavasiṃso yevā“ ti
vatvā tehi yācito a. ā.

A. Rājagahe Magadharājā r. kāresi. Tadā B. tassa rañño
aggamahesiyā kucchimhi nibbatti, Deyyapdhano ti 'ssa nāmam
karimsu. So vayappatto Takkasilāya¹⁷ sippam¹⁸ aggaṇhivā
āgantvā pitaram addass. Atha nañ piṭā rajje abhisinācitvā isi-

¹ Bā - i. ² Bā tassāsi. ³ Cā - opāso. Bā - opaso. ⁴ Bā sam-. ⁵ Bā - ko. ⁶
Cā Bā - ti. ⁷ Cā cino, Cā cinto. ⁸ Bā dipakam. ⁹ Cā va vito. ¹⁰ Bā - ka.
¹¹ Bā - itam. ¹² Cā evam. ¹³ Cā. B. & Cariyāp. by R. Morris p. 91. ¹⁴
Cā - ti. Bā - ti. ¹⁵ Cā - i. Bā - i. ¹⁶ Bā - yam. ¹⁷ Bā sabbasippam.

pabbajjāṃ pabbajitvā uyyāne vasi, B. divasassa¹ tiṅkhattum
 pitu santikaṃ agamāsi², mahālābhasakkāro udapādi. So tena³
 palibodhena kasinaparīkammamattam pi kātuṃ asakkonto cin-
 tesi „mahā me lābhasakkāro, na sakkā mayā idha vasantena
 5 imam jaṭam bbinditum, puttassa anārocetvā va aññattha ga-
 miṣṣāmiti“ so kañci⁴ ajānāpetvā uyyānā nikkhamma Magadha-
 ratṭham atikkamitvā Mahimsakaratthe⁵ Saṃkhapālādahato
 nāma nikkhantāya Kannapennāya⁶ nadiyā nivattane Candaka-
 pabbataṃ nissāya⁷ pannaśālaṃ katvā tattha⁸ vasanto kasina-
 10 parīkammaṃ katvā jhānābhīlōṇaṃ⁹ nibbattetvā aññācariyāya
 yāpesi. Tam enaṃ Saṃkhapālo nāma nāgarājā mahantena
 parivārena Kannapennanadito¹⁰ nikkhamitvā antaranarā upa-
 samkamati, so tassa dhammaṃ deseti¹¹. Ath' aṣṣa putto
 pitaraṃ dātthokāmo gatattṭhānaṃ ajānanto anuvijjāpetvā¹²
 15 „asukatṭhāne nāma vasatīti“¹³ dātvā tassa dassanattṭhāya
 mahantena parivārena tattha gantvā ekamante¹⁴ khandhāvāraṃ
 nivesetvā¹⁵ katīpayehi amaccehi saddhīm aṣṣamaṇāpadābhīmukho
 pāyāsi. Tasmim khaṇe Saṃkhapālo mahantena parivārena dh.
 suṇanto nisīdi, so taṃ rājānaṃ āgacchantam diṇvā ismī vā-
 20 ditvā utṭhāya¹⁶ pakkāmi. Rājā pitaraṃ vanditvā paṭisanthāraṃ
 katvā nisīditvā pucchī: „bhante katararājā nāma¹⁷ eṣa tumhākaṃ
 santikaṃ āgato“ ti. „Tāta Saṃkhapālanāgarājā nāma¹⁸ eṣo“
 ti. So tassa sampattiṃ nissāya nāgabhaveṇa lobhaṃ
 katvā katīpāhaṃ vasitvā pitu bhikkhāhāraṃ nibaddhaṃ dā-
 25 petvā¹⁹ attano nāgarāma eva gantvā catṭesu dvāresu dānaśālaṃ²⁰
 kāretvā²¹ sakala-Jambudīpaṃ khobhento²² dānaṃ dātvā aṣṣam
 rakkhitvā oposathakanyam²³ katvā nāgabhavanam patthetvā
 āyupariyosāne nāgabhaveṇa nibbattitvā Saṃkhapālanāgarājā

¹ Bā divasa divase. ² Bā ā-. ³ Bā tena. ⁴ Bā kiñci. ⁵ Cā mahimsaka-. ⁶ Bā kannapennāya. ⁷ Cā Bā upani-. ⁸ Cā omī tattha. ⁹ Bā -ññā. ¹⁰ Bā Kannapenna-. ¹¹ Bā -si. ¹² Cā -vijjha-, Bā anuvijjāpetvā. ¹³ Bā -tam. ¹⁴ Bā niva-. ¹⁵ Bā utṭhāya. ¹⁶ Cā nibbādhāpetvā. ¹⁷ Cā nibbādhāpetvā. ¹⁸ Bā nābhādhā dā-. ¹⁹ Bā -liyo. ²⁰ Bā kārāpetvā. ²¹ Bā aṣṣakobbhanto. ²² Bā -thavāsaka-.

ahoṣi. So gacchantē¹ kāle tēya sampattiya² vippatisāri³ hutvā
 tato paṭṭhāya manussayonim⁴ patthento uposathavāsam⁵ vasi,
 ath' assa nāgabhavane⁶ vasantassa uposathavāso na sampajjati,
 sīlavināsaṃ pāpunāti, so tato paṭṭhāya nāgabhavanā⁷ nikkha-
 mitvā Kaṇṇapennāya⁸ avidūre mahāmaggassa ca ekapadika-
 maggassa ca antare⁹ ekam¹⁰ vammikam¹¹ parikkhipitvā uposatham¹²
 adhiṭṭhāya samādiṇṇasīle „mama cammena¹³ atthikā¹⁴ camma-
 mamsādhi¹⁵ atthikā mamsādhi¹⁶ harantū¹⁷“ 'ti attānaṃ dāna-
 mukhe vissajjetvā vammikamatthake¹⁸ nipanno samanadhammaṃ
 karonto cātuddase¹⁹ pannarase²⁰ vasitvā pātipade²¹ nāgabhavanam²²
 gacchati. Tasmim²³ ekadivassam²⁴ evaṃ sīlam²⁵ samādiyitvā ni-
 panno²⁶ paccantagāmvāsino soḷasa janā „mamsam²⁷ āharissāmā²⁸“
 'ti āvudhahatthā araṇṇe²⁹ carantā³⁰ kiñci alabbhitvā nivattā³¹ tam³²
 vammikamatthake³³ nipannaṃ disvā „mayam³⁴ ajja godhapotakam³⁵
 pi na labhimha, imam³⁶ nāgarājānam³⁷ vadhitvā khādisāmā³⁸“ 'ti
 cintetvā „mahā kho paṇ³⁹ esa, gayhamāno paḷayeyyāpi⁴⁰“, yathā
 nipannaṃ eva tam⁴¹ bhogesu⁴² sūlehi⁴³ vijjhितvā dubbalaṃ katvā
 gaṇhissāmā⁴⁴ 'ti sūlāni ādāya upasamkamimso. B-assāpi
 sarīraṃ mahantaṃ ekadopikanāvappamāṇam⁴⁵ vattetvā⁴⁶ ṭhapita-
 sumanapupphadāmaṃ⁴⁷ viya⁴⁸ jīṇjukaphalasannibhehi⁴⁹ akkhīhi
 jayasumanapopphasadisena⁵⁰ sīsena samannāgataṃ⁵¹ ativiya so-
 bhati, so tesam⁵² soḷasaṇṇam⁵³ janānam⁵⁴ padasaddena⁵⁵ bhoganta-
 rato sīsam⁵⁶ niharitvā rattakkhīni⁵⁷ ummiletvā⁵⁸ te sūlahatthe
 āgacchante⁵⁹ disvā cintesi: „ajja mayham⁶⁰ manoratho matthakam⁶¹
 pāpunissati, aham⁶² attānaṃ dānamukhe⁶³ niyyādetvā⁶⁴ viriyam⁶⁵
 adhiṭṭhahitvā⁶⁶ nipanno, ime me sarīraṃ⁶⁷ sattīhi⁶⁸ koṭṭetvā⁶⁹
 chiddavichiddam⁷⁰ karonte⁷¹ kodhavasena⁷² akkhīni⁷³ ummiletvā⁷⁴ na
 olokessāmi⁷⁵ attano⁷⁶ sīlabhedabbhayaena⁷⁷ dāham⁷⁸ adhiṭṭhānam⁷⁹

¹ C¹ B¹ repeat ga-. ² C² -pinnāya, B² -vaṇṇāya. ³ B³ omits cammena atthikā.

⁴ C⁴ cammam-. ⁵ B⁵ cammamānāsi-. ⁶ C⁶ -si. ⁷ C⁷ -pāde, B⁷ paṭipade.

⁸ C⁸ -o. ⁹ B⁹ vicaranto. ¹⁰ B¹⁰ nikkhamantū. ¹¹ B¹¹ -ti. B¹² paḷayeyyāte. ¹²

C¹² evam¹² nam. ¹³ C¹³ vatte-. ¹⁴ B¹⁴ -to. ¹⁵ C¹⁵ B¹⁵ kote-. ¹⁶ B¹⁶ -ryyānti.

¹⁷ B¹⁷ omits adhi-.

adhiṭṭhāya sīsam bhogantare yeva pavesetvā nipajji. Atha
 nam te upagantvā naṅgutthe gaheṭvā kaḍḍhantā bhūmiyaṃ
 pāṭetvā tikkhaṃsūlehi¹ atthasu thānesu vijjhivā sakaṇṭakā²
 kājavettayattṭhiyo pahāramakkhehi pavesetvā atthasu thānesu
 5 kāceh³ ādāya⁴ maggaṃ paṭipajjimāsu. M.⁵ sūlehi vijjhanato
 paṭṭhāya ekatthāne pi kodhavasena akkhini ummiletvā te na
 olokesi, taesa atthahi kāceh⁶ ādāya⁷ niyyamānassa sīsam olam-
 bitvā bhūmiyaṃ pahari. Atha nam „sīsam assa olambatīti“
 mahāmagge nipajjāpetvā taruṇasūlena nāsāpuṭa⁸ vijjhivā
 10 rajjukam pavesetvā sīsam ukkhipitvā ca koṭiyaṃ⁹ laggetvā
 puṇa¹⁰ ukkhipitvā maggaṃ paṭipajjimāsu. Tasmiṃ khaṇe Vide-
 haratthe Mithilānagaravāsi Ālāro nāma kutumbiko pañca sa-
 katassatāni ādāya sukhyānake nisīditvā gacchanto te bhoja-
 putte B-am tathā ganhitvā gacchante diśvā tesam soḷasannaṃ
 15 pi soḷasahi vāhagonehi saddhiṃ pasataṃ pasataṃ suvaṇṇa-
 māsake sabbesaṃ niṇṇāsanapārūpaṇāni bhariyānaṃ pi tesam
 vatthābharaṇāni datvā viśajjāpesi. So nāgabbhavanam gantvā
 tattha papañcaṃ akatvā mahantena parivārena nikkhamitvā
 Ālāraṃ opasaṃkamitvā nāgabbhavanassa vaṇṇaṃ kathetvā tam
 20 ādāya nāgabbhavanam gantvā tīhi¹¹ nāgakaṇṭhāsatehi saddhiṃ
 mahantam assa yasaṃ datvā dībhehi kāmehi santappesi.
 Ālāro nāgabbhavane ekaṃ¹² vassaṃ vasitvā dībbe¹³ kāme
 paribhūñjitvā „icchāmi¹⁴ ahaṃ samma pabbajjīton“¹⁵ ti nāgarā-
 jaassa kathetvā pabbajjitaparikkhāre gaheṭvā nāgabbhavanato
 25 Himavantapadesaṃ gantvā pabbajjivā tattha ciraṃ vasitvā
 aparabbhāge cārikam caranto Bārāṇasim patvā¹⁶ rājyūyāne va-
 sitvā pumadvase bhikkhāya nagaraṃ pavisitvā rājadvāraṃ aga-
 māsi¹⁷. Atha nam Bārāṇasirajā diśvā iriyāpathe pasīditvā
 pakkosāpetvā paññattāsane nisīdāpetvā nānaggarasabbhojanaṃ

¹ B¹ tikkhi. ² B² -ka. ³ C³ kāmehi ādāya, B³ kāmānāyā. ⁴ C⁴ -a. ⁵ B⁵ kāmehi ā-
⁶ B⁶ nāsāpuṭaṃ. ⁷ B⁷ kāmehi. ⁸ B⁸ adda pi. ⁹ C⁹ tīhi.
¹⁰ B¹⁰ -a. ¹¹ B¹¹ dīppe. ¹² B¹² gantvā. ¹³ B¹³ -a.

bhojetvā aññatarasmiñ olce āsane nisinnō vanditvā tena sad-
dhiṃ sallapanto pathamaṃ g. ā.:

1. Ariyāvakkāso si pasannanetto
maññe bhavaṃ pabbajito kulamhā,
kathan nu vittāni¹ pahāya bhoge
pabbaji² nikkhamma gharā sapaññā³ 'ti. 140.

Tattha ariyāvakkāso siṃ niddosaṃsundarasaṃvakkāso abhūtūpe sīti attho⁴
pasannanetto ti pañcasi pasadehi yuttanetto, kulamhā ti khattiyabhā-
macakulā yā vettikūlā vā pabbajito sīti maññāmi, kathan nu ti kena nu
kāropena kiṃ ārammaṇaṃ katra dhanā ca upabboge ca pahāya gharā nikkha- 19
mitvā pabbajito si sapaññā⁵ paññāpurisā⁶ 'ti pucchati.

Tatoparam tūpasassa ca rañño ca vacanapativacanavasena
gāthānaṃ sambandho vedittabbo:

1. Sayam vimānaṃ naradeva diṣvā
mahānubhāvassa mahoragassa 19
diavāna puññānaṃ mahāvīpākam
saddhāyāham pabbajito 'mhi rāja. 141.
2. Na kāmakāmaṃ na bhayā na dosā
vācam musā pabbajitā bhananti,
akkhāhi me pucchito etam attham, 20
sutvāna me jāyihiti-ppasādo⁷. 142.
3. Vāpijja⁸ ratthādhipa gacchamāno
pathe addasāsimo hi milācaputte⁹
pavattakāyaṃ¹⁰ uragam mahantaṃ
ādāya gacchante pamodamāne¹¹. 143. 21
4. So 'ham samāgama janinda tehi
sambhatthalomo¹² avasāmi¹³ bhūto:
kuhiṃ ayaṃ nīyati bhīmakāyo,
nāgena kiṃ kāhattha bhojaputtā. 144.

¹ Bā et., ² Cā pabbajja, ³ Bā -o, ⁴ Bā -o ti, ⁵ Cā mhi jāyihiti-, Bā me
jāyiti, ⁶ Bā vāpijjaṃ, ⁷ Cā bhīlāca- evar, to calica, Bā bhojana pu-, ⁸ Bā
pavaśha-, ⁹ Bā -o, ¹⁰ Bā pah-, ¹¹ Bā avasāsi, Cā avasāsimi.

1. Nāgo ayam nīyati bhojanattham
 pavattakāyo¹ urago mahantō,
 sāduñ ca thūlañ ca muduñ ca māmsam
 na tvañ rañ² amñāsī Videhaputta. 145.
- 5 2. Ito mayam gantvā sakam nīketanam³
 ādāya satthāni vikopayitvā
 māmsam bhokkhāma pamodamānā,
 mayam hi vo sattavo pannagānam. 146.
- 10 3. Sace ayam nīyati bhojanattham
 pavattakāyo¹ urago mahanto
 dadāmi vo balivaddāni soḷasa,
 nāgam imam muñcatha bandhanasmā. 147.
- 15 4. Addhā hi no bhakkho ayam manāpo
 bahū⁴ ca no uragā⁵ bhuttapubbā⁶,
 karoma te tam vacanam Ajāra,
 mittāñ ca no hohi Videhaputta. 148.
- 20 5. Tad assu⁷ te bandhanā mocayissu
 yam natthuto paṭimokkh⁸ assa pāse,
 mutto ca so bandhanā nāgarājā
 pakkāmi pācīnamukhe muhuttañ. 149.
- 25 6. Gantvāna pācīnamukhe muhuttañ
 punñehi nettehi palokayī mañ,
 tad ass⁹ ahañ pitthito anvagañchīm
 dasaṅgulim añjalim paggabhetvā. 150.
- 30 7. Gacch¹⁰ eva¹¹ kho tvañ taramānarūpo,
 mā tam amittā punar aggahesuh,
 dukkho hi luddhehi punā samāgamo,
 adassanam bhojaputtāna¹² gaccha. 151.
- 35 8. Agamāsi so rahadam vipasannam
 nīllobhāsam ramañiyam autittam

¹ B¹ parañka-; ² B² nīketam; ³ C³ -uñ; ⁴ B⁴ -u; ⁵ to all three MSS; ⁶ C⁶ gaccheta; ⁷ C⁷ B⁸ -gam; C⁸ -natina.

- samotatam¹ jambhū vetasāhi²,
 pāvekkhi nittinnabhayo³ patito, 152.
 14. So tam pavissa⁴ nacirassa nāgo
 dihhena⁵ me pātur ahū janinda,
 opatthahi maṃ pītaram va putto
 hadayaṅgamaṃ kannasukkhaṃ bhaṇanto, 153.
 15. Tvaṃ me si mātā ca pitā ca Ajāra⁶
 abbhantaro pāṇadado suhāyo,
 sakaṃ ca iddhiṃ paṭilābhito smi,
 Ajāra passa me nivesanāni
 pahūtabhakkhaṃ bahuanupānaṃ
 Masakkasāraṃ⁷ viya Vāsavassā⁸ ti. 154.

Tattha vimānaṃ ti Samkhapāṭiśākhāssa⁹ anekasamāntakampatissam-
 panam kaṇṇasamanivimānaṃ, puṇṇānaṃ ti tena katināṃ puṇṇānaṃ ma-
 hantaṃ vipākāṃ divā kammaṃ ca phalaṃ ca paralokaṃ ca saddhāvitā pavattīyo
 15
 saddhāya ahaṃ pabbajito, na kammaṃ kiṃ ti na vatthukāmaṇaṃ na pi bhaya-
 dasehi¹⁰ mukkhaṇanti, jāyihitū¹¹ bhaṇe tumhākaṃ vacanaṃ sutvā mayham
 pi paṇdo somanassaṃ jāyessati, vasaṃ¹² ti vaṇṇajāhammaṃ karissāmiṃti ge-
 chaṇṇo, paṭhe addasāsi¹³ ti paṇṇānaṃ sakkasānaṃ purato mukhāyāka
 nisiditvā gacchaṇṇo mahāmagge janapadamanussa addasaṃ, pavaṇṇakāya¹⁴
 20
 ti vaṇṇitakāyaṃ, ādāya¹⁵ ti atthahi kācchi¹⁶ gahetvā, avasasmi¹⁷ ti abhāsīṃ,
 bhīmakāyo ti bhāyajanakāyo, bhojaputtā¹⁸ ti luddake piyasamudācāreṇ-
 iṇṇu, Vedeḥaputtā¹⁹ ti Vīdeharatthavasiṭṭāya²⁰ Ajāra²¹ ālapīhaṃ, vikopa-
 yitvā²² ti chinditvā, mayham hi so satta²³ ti mayham pannaṅgaṇaṃ veru-
 nama, bhojanatthā²⁴ ti²⁵ khīdanatthāya, mittāna²⁶ no bhoḥiṃ tvaṃ amhakaṃ
 25
 mitto bhoḥi, kaṭṭaganaṃ jāna, tadassa²⁷ te ti mahārāja tehi bhojaputtēhi evaṃ
 vutte ahaṃ teṇaṃ soḷasaṃbhagena²⁸ nīvaṇapārūpanāṃ pasatam pasatam so-
 vanaṃsake bhariyānaṃ te teṇa²⁹ vatthūlamkāraṃ jādāṃ, aha Samkhapāṭi-
 sāgarajānaṃ bhōmīyaṃ nippajjāpetvā attano kakkhāraṇaṃ kṛṇṇakāṇi kīlāvetta-
 30
 jākā³⁰ kottiyāṃ gahetvā ādāyhitūṃ ārabhiṃsa, atthāhaṃ nāgarajānaṃ kīlāmantam
 divā kīlāmantam va ahaṃ tā tā³¹ chinditvā dārakīnaṃ kaṇṇavedhato vatthū-
 haraṇāyāmaṇa³² adukkāpento suttamā niharāṃ³³ tasmāṃ kaṇṇo te bhojaputtā
 yaṃ bandhanaṃ ahaṃ pātito parivessā³⁴ pāṇo paṭimokkhaṃ tasmā bandhaṃ

¹ H^o sammonatam. ² C^o eta-, B^o vetasāhi. ³ C^o -yā, C^o -ye. ⁴ C^o -issaṃ,
 B^o -issati. ⁵ C^o -hi. ⁶ so all three MSS. for 'Ajāra?'. ⁷ H^o parakkāraṃ-
 āraṇa. ⁸ B^o -a. ⁹ B^o bhayena ṇi soḷasaṃ pi. ¹⁰ B^o jāyihitū, C^o jāyihitū,
 C^o jāyihitū. ¹¹ B^o pavasāha. ¹² B^o kācchi. ¹³ so all three MSS. = avasā-
 smiṃti? ¹⁴ so all three MSS. ¹⁵ B^o va. ¹⁶ B^o ā-. ¹⁷ B^o adds bhojanatthāya.
¹⁸ C^o -goḇana. ¹⁹ B^o nē-. ²⁰ so C^o; B^o sakkasāraṇatthāya. ²¹
 B^o atthikāra.

kuṭṭā u' he avakulā¹ sāhanmā² akkūlakkaravāṇā³ ca⁴ samasapthitā. veḷuri-
yāpanṭiā u' veḷuriyama npanṭiā, tasmā nīgakkharana veḷuriyamayā paṇṇa-
vāṇiā allobhāsa anekasamukamahūppalasañheṇṇā pakkharanī⁵ attha, vāṇāḍā-
vā u' tassa pakkharanīyā raḍḍa dāsa, pakkā vā u' tasmā amāvaṇa am-
barakkhe⁶ pakkaphalā ca sūḍḍapakkaphalā⁷ ca taruṇaphalā ca phutṭiā ppa⁸ 3
u' attha. nīkavāṇā⁹ u' channam pī vāṇam amūṇḍapeli puyyaphalāhi
samamāgātā u'.

- iv. Tesaṃ vanūnaṃ naraḍeva majjhe
nivesanaṃ bhassarasannikāsaṃ
rajataggaḷaṃ sovannamayaṃ ulāraṃ 18
obhāsaṭṭi vijjur iv¹ antalikkhe 157.
- vv. Maṇimayā² sovannamayā³ ulāra⁴
anekacittā⁵ satatam sanimmitā⁶
paripūra⁷ kaṇṇāhi alamkatāhi
suvannakāyūradharāhi rāja. 158. 18
- vi. So Saṃkhaṇḍo taramānarūpo
pāsādam āruya⁸ anomaṇḍaṇṇa
sahassathambhaṇṇa atulānubhāvaṃ
yattā⁹ assa bhariyā maheṣa ahoṣi. 159. 19
- vii. Ekā ca vāri taramānarūpā
āḍāya veḷariyamayaṃ mahaggaḷaṃ
subhaṇṇaṃ maṇiṃ jātimaṇḍapapaṇṇaṃ
acoditā āsanaṃ abbhāṇāsi. 160. 20
- viii. Tato maṇi arago hatthe gahetvā¹⁰
nistdayi pamukkhānāsanaṃ¹¹
idaṃ¹² āsanaṃ atrabhavaṃ nistdato,
bhavaṃ hi me¹³ aḍḍatāro garūnaṃ. 161. 21
- ix. Aḍḍā ca nāri taramānarūpā
āḍāya vāriṃ opasamkamitvā¹⁴
pādāni pakkhālayi¹⁵ me janinda
bhariyā ca¹⁶ bhattā patino piyassa. 162. 22

¹ Ck 4. ² so C; C² akkhamā, B² akkhamā. ³ B² akkūlakkaravāṇā. ⁴ B² ulā. ⁵ B² appanikkhā. ⁶ B² adha. ⁷ Ck - dakkā. ⁸ so all three MSS. for -an? ⁹ B² -ā. ¹⁰ so all three MSS. ¹¹ Ck - vāṇā. ¹² B² -maṇi. ¹³ B² -am. ¹⁴ B² -vā. ¹⁵ Ck - ai. ¹⁶ B² -vā.

21. Aparā ca nāri taramānarūpā
 paggayha sovannamayā¹ pātiyā
 anekasūpaṃ vividhaṃ viyañjanam
 upanāmayi bhutta manuññarūpaṃ. 163.
22. Turiyehi maṃ Bhārata² bhuttavantaṃ
 upatthahum bhattu maṃ viditvā
 tatuttariṃ maṃ nipati mahantaṃ
 dibbhehi kāmehi anappakehi. 164.
- Tattha nivesanān ti paśādo, khassaraṇṇikkāsan ti pehassara-
 10 dāsanam, rajataggaḷan ti vajradvīṣakeraḷam, manimayā ti -sarūpā tattha
 kotāgura ca gabbhā ca, paṇipūrā ti sampunnam³, so Samkhapālo ti mahā-
 rāja aham evam taṃhiṃ nīgabbhavanāṃ vābante tam dajjhakāmo ahoṣṭu, aha
 maṃ⁴ tattha netvā so Samkhapālo hathe ghetvā tarasāno veluriyathanabbehi
 aḥassathambham paśādam āvuyha⁵ yasmāhi thānassa mahesi ahoṣi tam thānaṃ
 15 lāri⁶ dipeti, ekā vā⁷ ti mayi paśādam abhīrūhe ekā itthi aññehi pi⁸ manhi
 jātumantehi upetaṃ aḥham veluriyassanaṃ teṃ nāgarājena avuttā va, abbhikkhā-
 si⁹ abbhāri, attharisi vuttam hoti, paṇṇākhamaṇassamānā ti paṇṇākhā-
 sasmāhi, uttamāsaṃ nāḍāpessiti aṭṭho, garūṇaṃ ti mastāpitunnam me tam
 aññastaro ti vetvā mādāpessī, vividhaṃ viyañjanam ti vividhavyañjanam,
 20 bhattamanuññarūpaṃ ti bhattam manuññarūpaṃ, Bhārata¹⁰ ti sājanam
 āpatti, bhuttavantaṃ ti bhuttā¹¹ katabhakkānāṃ upatthahanti, anekasa-
 tehi turiyehi gandhabbāṃ kuruṃāhi upatthahānaṃ, bhattumano viditvā¹² ti
 attano patino eṭṭam jēdva, tatuttariṃ ti tato gandhabbakkaraṇato uttarim,
 maṃ nipati so nāgarāja maṃ¹³ opasamkamā, mahantaṃ dibbhehi¹⁴
 25 mahantaṃhi mārehi dibbhehi kāmehi tehi ca paṇa na appehi na appakehi¹⁵.

Evam opasamkamitvā ca paṇa

26. Bhariyā maṃ¹ etā tisatā Alāra
 sabb² atthamaññhā padumuttarābhā,
 Alāra etā su te kāmakāro³
 30 dadāmi te tā paricārayassu⁴ ti gātham āha. 165.

Tattha sabb¹ atthamaññhā ti sabbā atthamaññhi², paṇṇa gahitappe-
 mināmaññhā ti aṭṭho, atthakathāyaṃ paṇa samaññhā ti pēṭho, padumutta-

¹ B¹ an- ² B² -tha. ³ B³ sappannā. ⁴ C⁴ omitt maṃ. ⁵ B⁵ abbhīrūhe.
⁶ so C⁶, B⁶ netti. ⁷ B⁷ omitt pi. ⁸ C⁸ abbhikkhāsi, B⁸ mahbhikkhāsi.
⁹ B⁹ -thā. ¹⁰ B¹⁰ gantabbam. ¹¹ B¹¹ nam. ¹² C¹² add mahantaṃ dibbhehi ¹³
 B¹³ anappakehi in the place of na appehi. ¹⁴ so B¹⁴ tor -rā? C¹⁴ -karo. ¹⁵
 B¹⁵ -vāri-, C¹⁵ -vāra- ¹⁶ B¹⁶ attā-

rāhā ti padumavannasuttarāhā, padumavannaschaviyo¹ ti attho, paricāra-
yassu² u³ padaparicāritā karohi vatrā tīhi līhātehi saddhīm mahāsa-
pattim⁴ magham⁵ addāsi.

So āha⁶:

77. Samivaccharam dibbaras⁷ ānubhuvā
tadass⁸ aham⁹ uttarim¹⁰ paccabbhāsim¹¹:
nāgass¹² idam¹³ kinti¹⁴ kathañ ca laddham¹⁵
kath¹⁶ ajjhagamāsi vimānaseṭṭhami. 166.

78. Adhicca¹⁷ laddham¹⁸ pariñāmajam te
sayamkatham¹⁹ udāhu²⁰ devehi dinnam,
pucchāmi te²¹ nāgarāja²² tam attham,
kath²³ ajjhagamāsi²⁴ vimānaseṭṭham ti. 167.

Tattha dibbarasānubhuv. ti dibbakāmagunnasā²⁵ anubhavitvā, sa-
dassakam²⁶ ti tadass²⁷ aham²⁸, nāgassāidam²⁹ ti bhadrakūṭhassa Samkha- 15
pālanāgassa idam³⁰ samparipjātam, kin ti kinti nāma kamman³¹ katvā laddham³²
katham³³ etam³⁴ vimānaseṭṭham³⁵ tvam³⁶ ajjhagamāsi³⁷, ti nam aham³⁸ purichim,
adhicca laddham³⁹ ti ahetunā laddham⁴⁰, pariñāmajante ti henari tassā
atthāya pariñāmitāni pariñāmate jātam, sayamkatham⁴¹ ti kārake pakkosivā
tatanānti darvā kārītam ti. 20

Tatoparā dvinnam pi vacanapaṭivacanagāthā ca

79. Nādhicca laddham⁴² na pariñāmajam me
na sayamkatham⁴³ na pi devehi dinnam,
sakehi kammehi apāpakehi
puññehi me laddham⁴⁴ idam⁴⁵ vimānam. 168.

80. Kin te vatam⁴⁶ kin pana brahmacariyam⁴⁷
kissa socinpassa ayañ vipāko,
akkhāhi me nāgarāje tam attham:
kathan⁴⁸ na te laddham⁴⁹ idam⁵⁰ vimānam. 169.

81. Rājā ahoṣim⁵¹ Magadhānam⁵² issarō
Duyyodhano nāma mahānubhāvo,

¹ Bā -iko. ² Bā add³ ti attham. ³ all three MSS. -i. ⁴ Cā aham. ⁵ Bā tadā-
sutelan. ⁶ Cā paccabbhāsim. Bā pajhabbhāsi. ⁷ Cā kiñci. ⁸ Bā avicca. ⁹ so
all three MSS. for ādu. ¹⁰ Bā tam. ¹¹ Bā -je. ¹² Cā tadajjha-. ¹³ Bā
dibbe-guṇe-. ¹⁴ Bā tadānuham. Bā tadassuham. ¹⁵ Bā tadānu. Bā tadānu. ¹⁶
Cā tam. ¹⁷ Bā pajha-. ¹⁸ Bā vattam.

- so¹ ittarāṃ jīvitaṃ saṃviditvā
 asasaṭaṃ viparīṇāmadhammaṃ 170.
11. Annaṃ ca pānaṃ ca pasanna-citto
 sakkacca dānaṃ vipulaṃ adāsi²,
 opānabhūtaṃ me gharaṃ tadāsi,
 santappitā samanabrāhmaṇā³ ca⁴. 171.
12. Tam me vataṃ⁵ tam pana brahmacariyaṃ
 tassa suciṇṇassa ayaṃ vipāko,
 ten⁶ eva me laddham idaṃ vimānaṃ
 pahūtabhakkaṃ⁷ bahusunnapaṇaṃ 172.
13. Naccehi gitehi upetarūpaṃ
 ciraṭṭhitikāṃ⁸, na ca⁹ sassaṭ¹⁰ āyaṃ,
 appānubhāvā taṃ mahānubhāvaṃ
 tejassināṃ hanti atejayaṃto,
 kim eva dāthāvudha¹¹ kim paṭicca
 hattharatham āgañchi¹² vanibbakānaṃ. 173.
14. Bhayaṃ nu te anvagataṃ mahantaṃ
 tejo nu te nānvagaṃ dantamūlam,
 kim eva¹³ dāthāvudha¹⁴ kim paṭicca
 kilesaṃ āpaṇṇi vanibbakānaṃ. 174.
15. Na me bhayaṃ anvagataṃ¹⁵ mahantaṃ
 tejo na sakkā mama tehi hantaṃ,
 sataṃ ca dhammāni sukittitāni
 samuddaveṇā va duraccayaṇi. 175.
16. Cātuddasiṃ pannaṃasiṃ c¹⁶ Alāra¹⁷
 uposathaṃ niccaṃ upāvasāmi,
 athāgamaṃ soḷasa bhojaputtā
 rajjaṃ gahetvāna dajhaṃ ca pāsaṃ. 176.

¹ so all three MSS. ² ca all three MSS. for -nā tra-7. ³ B¹ add mālāñca
 gandhañca. ⁴ Itepanaṃca peṇṇiyaṃ pānaṃca; asasaṭaṃca sevāhānaṃ saṃannathanna-
 pāsaṃ sakkacca dānaṃ adāsiṃ tadāsi. ⁵ B¹ vattaṃ. ⁶ B¹ hahūta. ⁷ so
 B¹, C¹ -tikā, C² -tikā. ⁸ C¹ va. ⁹ C¹ kimova. ¹⁰ B¹ kimova dhāvudha.
¹¹ B¹ āgacchi. ¹² C¹ kamma, B¹ kimova. ¹³ B¹ dhāvudha. ¹⁴ C¹ anvaga-
 maṃ. ¹⁵ C¹ ca ulāra, C² cālāra, B¹ cālāra.

74. Bhetvāna nāsaṁ atikassa¹ rajjāṁ
 nayimāna maṁ sampatiggayha² luddā,
 etādisaṁ³ dukkhaṁ abhaṁ titikkhiṁ
 uposathaṁ appatikopayanto. 177.
75. Ekāyane taṁ pathe addasāsīṁ⁴ 5
 balena vappena opetarūpaṁ,
 siriya⁵ ca⁶ paṇḍāya ca bhāvito si,
 kimatthiyaṁ nāga tapo karosi. 178.
76. Na puttahetu na dhanaassa hetu (x IV $\frac{100}{11}$)
 na āyuno cāpi Aḷāra hetu, 10
 manussayoniṁ abhipathayāno
 tassā parakkamma tato karomi. 179.
77. Tvaṁ lohitakkho vihatantaramso
 alaṁkato kappitakesamassa
 sūrosito⁷ lohitacandaṇena 15
 gandhabbarājā va disā pabhāsasi⁸. 180.
78. Deviddhipatto si mahācūbhāvo
 sabbehi kāmehi samāṅgibhūto
 pucchāmi taṁ nāgarāje taṁ attham:
 seyyo ito kena manussaloko. 181. 20
79. Aḷāra nāññatra⁹ manussaloka
 suddhi ca¹⁰ samvījati saññamo vā,
 ahaṁ ca laddhāna manussayoniṁ
 kāhāmi jātiṃmarapassa antaṁ. 182. 25
80. Samvaccharo me vusito¹¹ tav¹² antike,
 annena pānena upatthito¹³ smi,
 āmantayitvāna palemi¹⁴ nāga, 30
 cirappavuttho¹⁵ smi ahaṁ janinda. 183.
81. Pottā ca dārā c¹⁶ anujivino¹⁷ ca
 niceānusiṭṭhā upatitthate taṁ, 35

¹ Bē auti-² Bē sampatiggayha-³ Cē -idi-⁴ Bē addasāsu-⁵ Cē -yāya-
 Bē siriya, omittuṅ ca-⁶ Cē eura-, Bē sūrosi-⁷ Cē -saṁhi-, Cē pabhāsasi, Bē
 -āsi-⁸ Cē na añ-⁹ Cē -iñca-, Cē -imūka-, Bē suddhira-¹⁰ Bē -co va me
 saṁso-¹¹ Cē pā-¹² Bē pale-¹³ Cē ca ann-, Bē ca manu-

kaccin¹ nu te nābhisaṃsittha² koci,
piyaṃ hi me dassanaṃ tuyh³ Ajāra. 184.

11. Yathā ca mātā ca pitā c' agāre⁴
putto piyo paṭivibhito va seyyo
tato pi mayhaṃ idha-m-eva seyyo
cittam hi te nāga mayi pasannaṃ. 185.

12. Maṇi mama⁵ vijjati lohitaṇṇiko⁶
dhanāhāro⁷ maṇiratanaṃ uḷāraṃ,
ādāya taṃ gaccha sakaṃ niketaṃ
laddhā dhanam taṃ naṇṇim ussajassu⁸ 'ti. 186.

Taṭṭha kinte vatan ti kin tava catasamādinam, brahmacariyaṃ ti
veṭṭhacaripam, opānashhātan ti catamahāpathe khatapōkkharani⁹ siya dham-
mikaṃmanabhrāhmaṇīnam, yathasukkhem paribhūṇitabbaṭṭhavaṇṇam. na ca sassa-
tāyaṃ ti viraṭṭhikaṃ samānam pi kutam¹⁰ mayham sassetam na hoti me
15 kathaṃ, appānubhava ti bhōjaputte sandhōyāha, kantim atthasa (thāna) sūlehi
vijjhantā kimbhāraṇā hanimau, kin pāṭicvā 'ti kin sandhōya vram tadā
teram hatthatham¹¹ āgāchi¹² sassa upagato, vanibbakānaṃ ti bhōjaputti
idha vanibbakā ti vutti, tejo nu te sāvagami dantamūlan ti kin nu tava
te¹³ bhōjaputte diṇṇā tadā bhayaṃ mahantaṃ anvaḡatam¹⁴ udāho vīeṇṇa dante-
20 mūlam na sāvagataṃ¹⁵, kilāsaṃ ti dukkham, vanibbakānaṃ ti bhōja-
puttinaṃ santikā, bhōjaputto nissāyā 'ti attho, tejo na sakkā mama tehi
bāntun ti mama vīeṇṇa sūlāssa tejana abhikantim pi na sakkā, vatan ti
Buddhādīnam dhammānti¹⁶ sīlasamādhīpāḍḍhikhaṇṇanuddāyameritābhāvanāsam-
khatādhama¹⁷, sukkitiṇṇiṇi savaḡpitāni sukkitiṇṇi, kin ti karvā ti samudda-
25 velā va¹⁸, āni hi¹⁹ tehi samuddavelā viya²⁰ sappurisehi jivikatham²¹ pi duracca-
yāniti vassitāni, tasma ahaṃ sīlabhedabhayaṃ khaṇṇimetiṇṇasamānāgato hotvā
mama kōpassa²² sīlavelam²³ atikhamim²⁴ nāḍḍam ti āha, jūṇṇā pana Suttakha-
pālādhammasaṇṇāya dāsa pāramiyo labbhanti, tadā hi M-āna sarīrasaṃ porie-
cattakhaṇo dānapārami nāma hoti, tathārupena pi vīeṇṇa sīlasa abhinnaṭṭā
30 sīlapārami, nāgabhavanato nikkhamitvā samasādhamaṃakaraṇa²⁵ nekkhamma-
pārami²⁶, idaṃ c' idaṃ ca kūtun vattanti samvīdakaṇam paññāpārami, adhicā-
saṇaviriyaṃ viriyāpārami,²⁷ adhivāsanakhaṇṇi khaṇṇipārami, saccasamādinam
saccapārami, nīsama sīlam na bhīndissamīti adhirithinaṃ²⁸ adhirithānapārami.

¹ Bā kiñci. ² Cā -vīdha, Bā -sambhīṭṭha. ³ Bā ca agāre. ⁴ Bā mayham,
Cā mama. ⁵ Bā -taligo. ⁶ so all three MSS. for -hara? ⁷ Cā manimau, Bā manimāsa. ⁸ Cā Bā khana. ⁹ Bā cetam. ¹⁰ Bā -tam? ¹¹ Bā -nechi.
¹² Bā tejo. ¹³ Bā anva. ¹⁴ Bā -tāni dhammāni. ¹⁵ so Bā; Cā kintikarvā
samuddavelam, Cā - - velavā. ¹⁶ Bā duraccayā ti in the place of tāni hi. ¹⁷
Cā samuddāsa velāya. ¹⁸ so Bā; Cā jivitam. ¹⁹ Bā kōpassa, Bā gupayasa?
²⁰ Bā -jantam. ²¹ Cā -dhammam. ²² Bā nikkhamā. ²³ Bā omīti adhi.

muḍḍaḍaḥhāve mettāpīrami, vedanīya majjhettahāve upakkāpīrami, ahi-
 samon ti ath' ekadivasaṃ vammikamatthake nipannam diva sūḷassa bhōjaputtā
 khararajjūḥ ca dāḷhapasāḥ ca sūḷanti ca gahetvā mama santikaṃ kṛtsi, bhō-
 janti 'ti manā sarīrade sūḷassa thāmasu bhūḍitvā kantarakūḷe pavasetvā, nā-
 sām atikassa¹ rajjūḥ [ti thokam gantvā sīsam² olambantam diva mahā-
 magge nipaḷḷapetvā puna nāsam pi me bhūḍitvā rajjūḥ³ atikassa⁴ kārakoti-
 jūḥ⁵ laggetvā samantato patiggahetvā mahā nayimhe, adda⁶ sam⁷ u⁸ ti samma
 Samākhapāḷa⁹ te bhōjaputtā ekāyane ekagamane¹⁰ jaṅghapadikamagge taṃ balasa¹¹
 vaṇṇena¹² upetarūpani patthanaṃ, taṃ pana issariyaasobhaggasitīya ca paṇḍīya ca
 bhāṣito vaḷḷhito, so taṃ etarūpo samāno¹³ kimattham tapam karuṃ¹⁴, kiṃ icchanta
 uposathīvaṇṇo vassa¹⁵, aḷḷam rakkhassī¹⁶ pi pāṭho, ahaṃ ekāyane mahāmagge
 taṃ addaṃ ti attho, abhipatthayaṇo ti patthento, taṃ¹⁷ ti yaṃ
 manussaḷḷeṇaṃ patthema¹⁸ taṃ¹⁹ vīriyena parakkamitvā tapokammam karomā,
 eurasito ti suṇṇulitto²⁰, ito ti imamahā nigabbavaṇaṃ mama manussaloka
 kama uttaritaro ti²¹, sūḍḍhiṃ naggaḷḷaṇiḥḥā²² sūḍḍhi²³, saṃ-
 yaṇo ti aḷḷam, idam so manussaloka²⁴ ca²⁵ Buddhaparekkaḥ sūḍḍhiṇaṃ uppattin
 sandhiyāha, kākāmiṃ attano appattisandhikābhāvaṃ²⁶ karonto jātamarasam
 antam²⁷ karissamī²⁸, evam mahārāja²⁹ so Samākhapāḷo manussalokam vaṇṇe-
 sī³⁰, sūḍḍaḷḷecharo me ti evam mahārāja taṃ³¹ manussalokam vaṇṇento
 taṃ pabbajjāya sineham katvā etad avocaṃ, tattha upaḷḷhito³² smī³³
 anupāṇe³⁴ c' eva³⁵ dībbhū ca kāmāgūḇe³⁶ paricīṇo minito³⁷, paḷḷamī³⁸
 pūḇe³⁹ gacchāmi, cīrappevaṇṇo⁴⁰ smī⁴¹ ahaṃ manussalokato cīrappevaṇṇo
 nābhīsaḷḷe⁴² itthā⁴³ 'ti karoti⁴⁴ no⁴⁵ mama puttāḍḍu koci taṃ hu akko
 peribhāḍi⁴⁶ pucchati⁴⁷, nibbīsaḷḷe⁴⁸ itthā⁴⁹ 'ti pāṭho, na kopessī⁵⁰ attho, paḷḷi-
 hito ti paḷḷaggito, maṇi mamaṃ u⁵¹ sece samma⁵² Aḷḷa⁵³ gacchasi yeva
 evam ante mama lohitamko⁵⁴ dhanīharo⁵⁵ sabbakimadado maṇi saṃvijati,
 taṃ ulḷam maggatanam ādāya tava geḥam gaccha, tattha imassānubhāveṇa
 yāvadechakam laddhā dhanam puna imah maṇi⁵⁶ oṇḷaṇṇa⁵⁷ oṇḷanto⁵⁸ ca
 aḷḷattha anussajjivā⁵⁹ attano udakacittiyam oṇḷaḷḷaḷḷi⁶⁰ vatvā mayhaṃ
 maggatanam upavesīti vadati.

Evam vatvā Aḷḷa⁶¹ „atthāhaṃ mahārāja taṃ⁶² nāgarā-
 jūṇaṃ⁶³ 'samma nāhaṃ dhanen⁶⁴ atthiko, pabbajitum pana

¹ B¹ atikassa. ² B² sīsam. ³ B³ sūḷarajjūḥ. ⁴ B⁴ kāja. ⁵ B⁵ omīta
 aka. ⁶ B⁶ adda ca. ⁷ B⁷ adda si. ⁸ B⁸ adda ti. ⁹ C⁹ vasi, B⁹ vasi. ¹⁰
 B¹⁰ -si addakassīti. ¹¹ B¹¹ sūḷa. ¹² B¹² omīta ti. ¹³ C¹³ -jaṇṇibbāna-
 C¹⁴ -jaṇṇibbānaṃ. ¹⁵ B¹⁵ yeva. ¹⁶ C¹⁶ -tikasaṃ-. ¹⁷ B¹⁷ jāṇṇarāmaṇaṇṇa-
 tam. ¹⁸ C¹⁸ -māsi. ¹⁹ B¹⁹ -si. ²⁰ C²⁰ -smīti. B²⁰ -smīti. ²¹ B²¹ -nena. ²²
 C²² māṇṇo, B²² haṇṇo. ²³ C²³ phale-. ²⁴ -smīti. ²⁵ C²⁵ nāḷḷaṇṇaḷḷa. C²⁶
 nāḷḷaṇṇaḷḷa. ²⁷ B²⁷ haṇṇi. ²⁸ B²⁸ adda kō. ²⁹ B²⁹ pucchī. ³⁰ C³⁰ aḷḷi-
 jethā, C³¹ -tā, B³¹ nāḷḷaḷḷe³¹. ³² C³² mama. ³³ B³³ ā-. ³⁴ B³⁴ -taṇḷo. ³⁵
 B³⁵ -ko. ³⁶ B³⁶ -si. ³⁷ B³⁷ manussaḷḷe³⁷. ³⁸ B³⁸ omīta tam. ³⁹ B³⁹ adda
 etadava.

icchāmiti' pabbajitaparikkhāre yācivā ten' eva saddhimi nāga-
bhavanā nikkhamitvā tam' nivattetvā Himavantam pavasiṭvā
pabbajito¹ ti vatvā raṭṭhe dhammakatham kathento gātha-
dvayam ā:

1. Dūthā mayā mānuṣikāpi kāmā
asaseutā viparimāmadhammā,
ādinavam kāmagūṇeṇ divā
saddhāy' ahaṃ pabbajito 'mhi rāja. 187.
2. Dumapphalān' eva' patanti mānavā²
10 daharā ca vuddhā' ca sarirabhedā,
etaṃ pi divā³ pabbajito 'mhi rāja
apannakam sāmāññaṃ eva seyyo. 188.

Tattha saddhaya 'ti kammaṇ' ca phalaṃ ca nibbānaṃ ca saddakittvā du-
mapphalāneva⁴ 'ti yathā rukkhaphalāni pakkāḍe pi apakkāḍe pi patanti tathā
15 daharā ca vuddhā ca patanti, apannakam ti s'roddham uttāpanikam, sāmā-
ññaṃ eva seyyo ti pabbajj' va uttamaṃ ti pabbajjasa gūṇaṃ divā pab-
bajito 'mhi mahirāja 'ti.

Tam sutvā rājā anantarath gātham āha:

3. Addhā have sevitaḍḍhā sapaññā
20 bahussutā ye bahuthānacintino,
nāgaṃ ca sutvāna tavaṃ c' Alāra
karomi' puññāni anappakāṇitī. 189.

Tattha ye bahuthānacintino ti ye ca' bahūni kīraṇāni⁵ jānanti,
nāgaṃ⁶ ti tathā appamādaṭṭhārīṇā⁷ nāgarājānaṃ ca tava ca⁸ vassuṃ sutvā

- 25 Ath' assa ussāham janento tāpaso osānagātham ā:

4. Addhā have sevitaḍḍhā sapaññā
bahussutā ye bahuthānacintino,
nāgaṃ ca sutvāna maniaṃ ca rāja
karohi puññāni anappakāṇitī. 190.

¹ C^a omitt tam. ² so all three MSS. for -niva? ³ C^a -ga. ⁴ B^a vuddhā. ⁵
so all three MSS. for divāpi tam? ⁶ B^a kīraṇāni. ⁷ C^a va, B^a omitt ca. ⁸
C^a kīraṇakīraṇāni. C^a kīraṇakīraṇāni. ⁹ B^a nāgaṇḍa. ¹⁰ B^a -vinaṃ. ¹¹
C^a tava, B^a tam, all three MSS. omitting ca.

Evam so rañño dh. desetvā tatth' eva cattāro vassāna-
māse vasitvā' puna Himavantam gantvā yāvajjivam cattāro
brahmavihāre bhāvetvā Brahmālokūpago ahosi. Samkhapālo
pi yāvajjivam uposathavāsam vasi', rājā ca dānādāni puññāni
karitvā yathākamman gato.

S. i. d. ā. j. a. „Tadā pitā tāpaso Kassapo ahosi. Bārānasirājā
Anando, Alāro Sāriputto, Samkhapālo aham evā' ti. Samkhā-
pālo jātakaṃ.

5. Cullasutasomajātaka.

Amantayāmi nigaman ti. Idam S. J. r. nekkhammapāramiṃ 10
ā. k. Paccuppannavatthum Mahānāradakassapa jātakasadisam eva.

A. pana Bārānasi' Sudassanaṃ nāma nagaram ahosi, tam
Brahmadatto nāma rājā ca' ajjhāvasi. B. tassa aggamahesiyā
kaccchimhi nibbatti, tassa' punnacandasassirikaṃ' mukham
ahosi, ten' assa Somakumāro ti nāmaṃ kariṃsu. So viññā- 15
tam patto' sutavitto' savanasilo ahosi, tena nam Sutasoma
ti aññāṇiṃsu. So vayappatto Takkaṣilāya' sippaṃ¹⁰ uggahetvā
āgato pito santikā setacchattaṃ labhivā dhammena r. kāresi,
mahantaṃ issariyaṃ ahosi, tassa Candadevi-pamukhāni solasa
itthisahassāni ahesum. So aparabhāge puttadhītāhi vaḍḍhento 20
gharāvāse anabbirato araññaṃ pavisitvā pabbajitukāmo ahosi.
So ekadivasaṃ kappakaṃ amantetvā „yadā me samma siras-
miṃ phalitaṃ¹¹ passeyyāsi aha me āroceyyāsi¹²“ āha. Kap-
pako tassa vacanaṃ sampaticchitvā aparabhāge phalitaṃ¹³
disvā ārocetvā „tena hi nam samma kappaka uddharitvā 25
mama hatthe patitthāpehūti¹⁴“ vutto¹⁵ suvaṇṇasandāsena ud-
dharitvā hatthe thapesi. Tam disvā M. „jārāya me sariraṃ
abhibhūtan¹⁶“ ti bhūto tam phalitaṃ gahetvā va¹⁷ pāsādā otaritvā

¹ Bā pavisetvā. ² Bā -itvā. ³ C² -siyam. ⁴ Bā amite ca. ⁵ Bā adda pana.
⁶ so all three MSS. ⁷ Bā -tappatto. ⁸ C² -citto? ⁹ Bā -yam. ¹⁰ Bā sabba-
sippāni. ¹¹ Bā pa-. ¹² Bā -e. ¹³ Bā pi.

mahājanassa dassanattāhāne paññattarājapallamke¹ nīdītivā
senāpatipamukkhāni asātiyacassasahassāni purohitapamukkhāni
satthibrahmaṇasasahassāni aññe ca² ratthikanegamādayo bahū
pakkosāpetvā „sirasmiṃ me phalitāṃ jātaṃ³, mahallako⁴ smi,
5 mama pabbajjabbhāvaṃ⁵ jānāthā⁶“ ti paṭhamāṃ g. ā.:

1. Āmantayāmi nigamaṃ mittāmacce parisaṃje⁷:

sirasmiṃ phalitāṃ jātaṃ, pabbajjāṃ dāni roc⁸ ahaṃ⁹ ti. 191.

Tattha āmantayāmiti jānapemī, rocāhaṃ¹⁰ ti rocemī ahaṃ, tassa me
bhūto pabbajjanabbhāvaṃ¹¹ jānāthā¹² ti.

10 Taṃ sutvā tesu ekeko visādappatto¹³ hutvā

1. Abhumme kathaṃ nu bhāṇasi

sallam me deva urasi kampesi,

sattasatā te bhariyā

kathaṃ nu te tā bhavissanti ti g. ā. 192.

15 Tattha abhumme ti aveddhim¹⁴, urasikampasitū urasmiṃ nīditāṃ¹⁵
satthi cāresi¹⁶, sattasatā ti samajātikā āhutiyaśāśnā sandhāy¹⁷ evarū vuttasā,
kathanu te ti bhavissanti ti tāta tava bhariyāyo¹⁸ taya pabbajite anāthā
nipparacaya kathaṃ bhavissanti¹⁹, etā anāthā katvā imbhākaṃ pabbajjā nāme
yutā²⁰ u.

20 Tato M. tatiyaṃ gātham āha:

1. Paññāyihinti etā,

daharā, aññam pi tā gamissanti,

saggaṃ ca²¹ patthayaṇo²²

tena-m-ahaṃ²³ pabbajjissāmiti. 193.

25 Tattha paññāyihintitū attano kammāni paññāyissanti, ahaṃ sūsaṃ kim
homi, sabbi p²⁴ etā daharāyo, aññe²⁵ rājā bhavissati, taṃ etā gamissanti.

Amaccā²⁶ B-assa ‘paṭivacanaṃ dātum asakkontā²⁷ tassa
mātu santikaṃ gantvā tam atthaṃ ārocesuṃ. Sā turitaturitā

¹ C¹ -ttam-, B¹ -tte- ² C² aññā, omitting ca. ³ B³ adda ahaṃ. ⁴ B⁴
pabbajjā- ⁵ C⁵ parisaṃje ca, B⁵ parisaṃje ⁶ B⁶ rocāhaṃ. ⁷ B⁷ visādappatto
⁸ C⁸ -, B⁸ aruṇhi ⁹ B⁹ sunhasitattatā. ¹⁰ C¹⁰ vā- ¹¹ B¹¹ -riyā. ¹² B¹² -dā
¹³ B¹³ nayutā. ¹⁴ B¹⁴ cassa. ¹⁵ B¹⁵ paṇḍitayamāno. ¹⁶ B¹⁶ tena ahaṃ. ¹⁷ C¹⁷ B¹⁷
-p. ¹⁸ B¹⁸ -ccādayo. ¹⁹ all three MSS. -to.

āgantvā „saccaṃ kira tvaṃ tāta pabbajitukāmo“ ti vatvā dve
gāthā¹ abhāsi:

1. Dulladdham me āsi²
Sutasoma yassa te ahaṃ³ mātā
yaṃ me vilāpantiyā
anapekho pabbajasi deva. 194.

2. Dulladdham me āsi⁴
Sutasoma yaṃ taṃ ahaṃ vijāyissam
yaṃ me vilāpantiyā
anapekho pabbajasi deva. 195.

Tatthe Dulladdham ti yaṃ etaṃ mayā⁵ labhantiyā puttāṃ jammam
laddham ti dulladdham, yaṃ me ti yena kīraṇena mayi nānappakāraṃ⁶ vila-
pantiyā tvaṃ pabbajitukā icchasi tena kīraṇena tadāssaṃ puttāssa labhanam
mama⁷ dulladdham nama.

B. evaṃ paridevamānāya pi mātara⁸ saddhiṃ kiñci na 15
lathesi. Sā rodityā sayam eva ekamantaṃ ahosi. Ath⁹ assa
pitā ārocesum. So āgantvā¹⁰ ekam tāva g. ā.:

3. Ko nāṃ¹¹ eso dhammo
Sutasoma kā¹² nāma pabbajjā
yaṃ no amhe jigne¹³
anapekho pabbajasi devā¹⁴ ti. 196.

Tatthe yaṃ no amhe ti yaṃ tvaṃ amhākaṃ putto samāno amhe¹⁵
jigne paṭijaggitabbakāle apaṭijaggitvā papāte silaṃ¹⁶ pavaṇṇento viya chaḍḍetvā
anapekho pabbajasi, tena taṃ vadāmi ko nāṃ¹⁷ eso tava dhammo ti adhippāyo

Taṃ sutvā M. tuṇhī ahosi. Atha naṃ pitā „tāta Suta- 25
soma sace pi te mātāpitūsineho¹⁸ n’ atthi puttadhītarō te bahū
tarupā, ne¹⁹ tayā vinā vattitum na sakkhissanti, tesam vuddhīp-
pattakāle²⁰ pabbajissasīti²¹ sattamaṃ g. ā.:

¹ B⁴ -āyo. ² C² B⁴ asī. ³ B⁴ homaham. ⁴ B⁴ asī, C² ādī. ⁵ C² adda taṃ
etaṃ. ⁶ B⁴ -raṇam. ⁷ B⁴ omits mama. ⁸ C² -rāya. ⁹ B⁴ ga. ¹⁰ B⁴ adda
na. ¹¹ C² -o. ¹² C² adda hi. ¹³ all three MSS. si. ¹⁴ B⁴ -tūsu si. ¹⁵
B⁴ omits na. ¹⁶ B⁴ vuḍḍhi.

1. Puttāpi tuyhaṃ bahavo
 daharā appattayobbanā,
 mañjū te' taṃ apassantā
 maññe dukkhaṃ nigacchantīti¹. 197.

2. Tatha mañjū u madhuraṇaṃ nigacchantīti nigacchessanti kīyika-
 reṣaṭṭhaḍḍikkhaṃ paññābhāssanti maññāmi.

Taṃ sutvā M. gātham āha:

3. Puttehi ca me etehi
 daharehi appattayobbanehi
 mañjūhi sabbehi pi tumhehi
 ciraṃ pi katvā vinābhāvo² ti. 198.

4. Tatha sabbehi pi tumhehi tatra na kevaṃ³ puttehi⁴ eva aha kho
 tumhehi pi⁵ sabbasamāhārehi ciraṃ pi katvā⁶ āgamaṃ addhamaṃ (tathāpi vinā-
 bhāvo⁷ va nīyato, sakkassamāni pi⁸ lokassamutthāso cakkassamāhāro pi nīyato nāma
 15 n' atthi).

Evam M. pitu dh.⁹ kathesi. So tassa dhammakathaṃ¹⁰
 sutvā tuṇhi ahoṣi. Ath' assa sattasatānāṃ bhariyānaṃ āroca-
 yimsu, tā pāśādā oruṃha tassa santikam āgantvā gopphakesu¹¹
 gaḥetvā paridevamānā

20 5. Chinnaṃ nu tuyhaṃ hadayaṃ
 ādu karuṇā ca n' atthi amhesu
 yaṃ no pi¹² kandaṇṭiyo
 anapekko pabbajasi devā' ti g. ā. 199.

25 Tass' attho: sīmi Suttaṃ amhe hi¹³ vidhavaṃ katvā gacchantassa appa-
 mātākaṃ pi sīnhasaṃ abhāvena chinnaṃ nu tava amhesu hadayaṃ odāhu
 karuṇāya abhāvena karuṇāṃ vā n' atthi yaṃ no evam kandaṇṭiyo¹⁴ pabhāya
 pabbajasi

M. tassaṃ pādamūle¹⁵ pavattetvā paridevamānānaṃ taṃ¹⁶
 paridevaṃ¹⁷ sutvā anantaraṃ g. ā.:

¹ Cte add pi. ² Cte dukkhānigacch-. ³ Ede jhatvā vinābhāvo. ⁴ Cte
 -laṇṇa. ⁵ Ede add aṇṇehi pi. ⁶ Ede omits ciraṃ pi katvā. ⁷ Ede vināssa-.
 Cte add hiva. ⁸ Ede dhammakathaṃ. ⁹ Ede omits dhamma. ¹⁰ all three
 MSS. goppa-. ¹¹ Cte Ede vi. ¹² Ede omits hi. ¹³ Ede vīk-. ¹⁴ Ede omits taṃ.
¹⁵ Ede -vassaddam.

10. Na ca mayham chinnade hadayam
atthi karupāpi mayham tumhesu,
saggañ ca patthayāno¹
tena-m-aham² pabbajissāmiti. 200.

Tattha saggañca 'ti aham saggañ ca patthayāno³ yasmā cāyam⁴ pab-
bajjā nama Boddhādāhi vappitā tasmā pabbajissāmi tumhe mā cintayitthā 'ti
tā assāsehi.

Ath⁵ assa aggamahehiyā ārocesum, sā garubhārā pari-
puṇṇagabbhāpi samānā āgantvā M-am vāditvā ekamante
thitā tisso gāthā⁶ abhāsi: 10

11. Dulladdham me āsi⁷
Sutasoma yassa⁸ te aham bhariyā
yam me vilapantiyā
anapekko pabbajasi deva. 201.

12. Dulladdham me āsi⁹ 15
Sutasoma yassa te aham bhariyā
yam mam kucchimatim¹⁰ santim¹¹
anapekko pabbajasi deva. 202.

13. Paripakko me gabbho
kucchigato, yāva nam vijāyāmi
māham ekā vidhavā
pacchā dukkhāni addakkhim ti. 203. 20

Tattha yasmā 'ti yasmā mama vilapantiyā tasm anapekko pabbajasi
tasmā yam mayā tava santikā aggamahehiyānam laddham tam dulladdham me
dutiya-gāthāya¹² yasmā mam tasm kucchimatim¹³ santim¹⁴ pahiya anapekko pabba- 25
jasi tasmā yam mayā tava bhariyattam tam dulladdham me 'ti uttho, yāva nam
'ti yāva aham¹⁵ tam gabbham vijāyāmi tava adhvasekhi.

Tato M. gātham āha:

14. Paripakko te gabbho
kucchigato, imha nam vijāyassu 30

¹ B⁴ patthayamāno. ² C⁴ tena mayham, B⁴ tena aham. ³ B⁴ patthayanto. ⁴
B⁴ ayam. ⁵ B⁴ -ayo. ⁶ B⁴ ahi. ⁷ C⁴ asasa, B⁴ yassa. ⁸ B⁴ me kucchipati-
sandhi. ⁹ so C⁴; B⁴ -kathāya. ¹⁰ B⁴ kucchipajissandhi. ¹¹ B⁴ yāvāham.

puttaṃ anomaṇaṇaṃ,
taṃ hitvā pabbajissāmi. 204.

Tattha puttāṃ ti bhaddo tava gabbho paripakke ti jānāmi, teva pana vijāṇanā puttāṃ vijāṇessasi na dātarāṃ, aḷ tvaṃ sotthina vijāṇasu puttāṃ,
9 ahaṃ pana siddhimi tava taṃ puttāṃ hitvā pabbajissāmi yeva ti.

Sā tassa vacanaṃ sutvā sokaṃ sandharetuṃ asakkonti
„ito dāni paṭṭhāya deva amhākaṃ siri nāma n' atthi" ubho
hatthehi hadayaṃ dhārayamānā¹ assūni puñjanti mahasaddena
paridevi. Atha naṃ samassāsento M.:

10 11. Mā tvaṃ Cande rodi²
mā soci vanatimiramattakkhi, (IV ²⁸⁵/₂₁)
āroha³ ca pāsādam,
anapekko ahaṃ gamissāmi ti g. ā. 205.

Tattha mā tvaṃ Cande ruditi⁴ bhaddo Candī devī tvaṃ mā rodi
13 mā soci, vanatimiramattakkhi⁵ ti girikantikasamānante⁶, Pāliyaṃ pana
kovilāratambakkhi⁷ likhitaṃ, tassa⁸ kovilārapupphaṃ⁹ tiya tambanette ti attha.

Sā tassa vacanaṃ sutvā tātum asakkonti pāsādam ārohya
rodamānā nisīdi. Atha naṃ B-assa jetṭhaputto diavā „kin
nu kho me mātā rodanti nisinnā" ti taṃ pucchanto:

14 15. Ko taṃ amma kopesi,
kin rodasi pekkhasi¹⁰ ca maṃ bālhaṃ,
ghātemi kaṃ avajjhaṃ¹¹
ñātināṃ udikkhamānānaṃ ti g. ā. 206.

Tattha kopesi¹² amma ko nāma taṃ kopesi, ko te appiyo akasi,
15 pekkhasi¹³ ti ti maṃ bālhaṃ pekkhanti¹⁴ kināraṇā rodanti adhippiya,
ghātemi kaṃ avajjhaṃ¹⁵ ti aghātebbaṃ pi kaṃ attano ñātināṃ udikkha-
manānaṃ¹⁶ ti āva akkhāhi me ti pucchati.

Tato devī gātham āha:

17. Na hi so sakkā hantum
30 jivitāvi yo¹⁷ maṃ [tārā¹⁸] kopesi.

¹ Bā - vāra. ² Cā - ruci. ³ Cā - haṃ, Bā - him. ⁴ Cā - ruceti. ⁵ Cā - netta,
Bā - upakoppassa. ⁶ Bā - varattakkhi. ⁷ an Cā; Bā - a. ⁸ Cā - a. ⁹
Cā - aṃ, Cā - si. ¹⁰ Bā - tam. ¹¹ Bā - tam avajjhaṃ ghātemi. ¹² Cā - ude-
18 Cā - aṃ. ¹³ Bā - ita.

pitā te mañhātā avaca:

anapekkho ahañ gamissāmīti. 207.

Tatha vijitavīti itaṃ yu mañhīmāsi paḥaviyā vjittāvi koposi appiya-
samudācāreṇa me hadaye kopāṇe ca sokāṇe ta pavassasi en taya hantunā ca sakkā,
mañhā hi tāta tava piṭṭe ahañ rajjasitvā ca tañ ca pahāya araḍḍhaṃ parivattivā
pabbajjissāmīti avaca, idāni me rodanakkāraṇaṃ ti.

So tassā vacanaṃ sutvā va' amma, kin nāma tvaṃ
kathesi, nanu evaṃ sante mayā anāthā¹ bhaviṣṣāmā² 'ti
paridevanto

10. Yo 'hañ pubbe niyyāmi

10

uyyānaṃ mattakuḍjare³ ca yodhemi

Sutasome pabbajite

kathaṃ nu dāni karissāmīti g. ā. 208.

Tass' atthe: yu ahañ pubbe estorajāṇḍayuttaṃ⁴ sabbāsaṅkārapatimāṇā-
naṃ taḥaṃ abhiruḍḍha uyyānaṃ gacchāmi mattakuḍjare yodhemi aññesi ca 10
asaṅkhiḍḍhi kilaṃ et-āhaṃ idāni Sutasome pabbajite kathaṃ karissāmīti.

Ath' assa kaniṭṭhabhātā sattavaṇṇiko te ubbo pi' rodanto
diavā mātaraṃ upasaṃkamitvā „amma⁵ kimkāraṇā⁶ rodathā⁷“
'ti pucchitvā taṃ atthaṃ sutvā „tena hi mā rodatha, ahañ
tāt' assa⁸ pabbajitunā na dassāmīti“ ubbo pi te assāsetvā⁹
dhātīyā saddhīm pāsādā oruḍḍha piṭu santikaṃ gantvā „tāta
tvaṃ kira amhe akāmaḥ pabāya 'pabbajāmīti' vadasi, ahañ te
pabbajitunā na dassāmīti“ pitaraṃ gīvāya dajhaṃ gahetvā

11. Mātuc ca¹⁰ me rudatīyā¹¹

jetthassa ca bhātuno akāmassa

11

hatthe pi te gahessam,

na hi gaṇehisi¹² no akāmaṇaṃ ti g. ā. 209.

M. cintesi: „ayam me paripanthakaro ti, kena nu kho
naṃ upāyena paṭikkamaṇeppyaṃ¹³ ti, tato dhātīm oloketvā „amma
dhātī hand' imaṃ maṇikkhandhapilandhanaṃ¹⁴ tav' eso 20

¹ C² ca, B² amittā va. ² B² addo nāma. ³ C² onit mitta. ⁴ C² -ā, B²
extolā. ⁵ C² mi. ⁶ C² -a, B² amhe. ⁷ B² add mme. ⁸ B² tāpasa, B²
tāpasa. ⁹ B² -indica. ¹⁰ C² rudatīyā, B² rudatīyā. ¹¹ B² gaṇehasi, C²
gaṇehasi. ¹² C² -ampil-

hoti¹, puttam apanehi, mā me antarāyaṃ karitī² sayam puttam
hattho gahetvā spanetum asakkonto tassā lañcam paṭijānitvā

20. Uṭṭhehi tvaṃ dhātī,

Imam kumāraṃ ramehi aññattha,

mā me paripantham akā.

saggaṃ mama patthayānassā 'ti g. ā. 210.

Tattha imam kumāraṃ ti amma dhātī tvaṃ uṭṭhehi, imam kumāraṃ
spanetvā asantvā imam maṇim gahetvā aññattha nam abhiraṃhehi.

Sā lañcam labhītvā³ kumāraṃ saññāpetvā ādāya aññattha
10 gantvā paridevamānā

21. Yan nū⁴ imam jaheyyam⁵

pabbhāṃkaram, ko nu me n⁶ attho⁷,

Sutasome pabbajite

kin nu me nam karissāmiti g. ā. 211.

12 Tassā⁸ attho: yā nūna ehaṃ imam lañcatthāya gahitvā tam pabbhāṃkaram
suppabbhāsaṃ manoj jaheyyam⁹, ko nu mayham Sutasomanarinde¹⁰ pabbajite
imā attho: kin nu me tam¹¹ karissāmi¹², ehaṃ tasmim pabbajite imam¹³
labhissāmi, labhanti pi ca kin nu etaṃ karissāmi, passatha me kamman ti.

Tato mahāsenaugutto cintesi: „ayaṃ rājā 'gehe me dhanam'
20 mandan¹⁴ ti saññam karoti muñhe, bahubhāvam assa¹⁵ kathessā-
miti¹⁶ so uṭṭhāya vanditvā

22. Koso ca tuyham vipulo,

koṭṭhāgāraṃ ca tuyham paripūrāṃ¹⁷,

paṭhavi ca tuyham vijitā¹⁸,

25 ramassu mā pabbaja¹⁹ devā 'ti g. ā. 212.

Tam sutvā M. gātham āha:

23. Koso mayham vipulo,

koṭṭhāgāraṃ ca mayham paripūrāṃ,

paṭhavi ca mayham vijitā,

30 nam²⁰ hitvā pabbajissāmiti. 213.

¹ B¹ -tu. ² B² gahetvā. ³ B³ dadeyyam. ⁴ so C⁴ for me ten⁵ attho? B⁴
me imāna attho, B⁵ -imānattho. ⁶ B⁶ me. ⁷ C⁷ nam, B⁷ na, ⁸ B⁸ -miti.
⁹ C⁹ add na. ¹⁰ B¹⁰ vana? C¹⁰ dhanam. ¹¹ B¹¹ bahurūpassa. ¹² C¹² add sam.
¹³ C¹³ -ta, B¹³ -tavi. ¹⁴ B¹⁴ -ji. ¹⁵ C¹⁵ B¹⁵ tam.

Tam sutvā tasmim apagate Kulavaddhanasetthi nāma
otthāya vanditvā g. ā.

11. Mayham pi dhanam pahūtam
sakkhātum no pi deva sakkomi,
tan te dadāmi sabbam¹,
ramassu mā pabbaja² devā³ ti. 214.

Tam sutvā M. gātham āha:

12. Jānāmi dhanam pahūtam
Kulavaddhana pūjito tayā c' asmi,
saggañ ca patthayaṇe
tena aham⁴ pabbajissāmi⁵ ti. 215.

Tam sutva Kulavaddhane apagate⁶ Somadattam nāma
kanīṭṭhabhātaram āmutetvā „tāta aham pañjaraparikkhitto⁷
vanakukkuto viya ukkanthito, mam gharāvāse arati⁸ abhi-
bhavati, ajj⁹ eva pabbajissāmi¹⁰, tvam imam r. patipajja¹¹“ ti¹² 13
r. niyyādentō

13. Ukkantthito smi bālham,
arati mam Somadatta Avisati¹³,
bahukāpi¹⁴ antarāya¹⁵,
ajj¹⁶ ev¹⁷ aham¹⁸ pabbajissāmi¹⁹ g. ā. 216.

Tam sutvā so pi pabbajitukāmo tam²⁰ dipento itaram g. ā.

14. Idañ ca tuyham rucitam
Sutasoma ajj²¹ evā dāni tvam²² pabbaja²³,
aham pi pabbajissāmi,
na ussahe tayā vinā aham thātun²⁴ ti. 217.

Atha cum so patikkhipitvā upaddhag. ā.

15. Na hi sakkā pabbajitum,
nagare na hi paccati janapade vā²⁵ ti. 218.

¹ B² -mā. ² B² -ji. ³ C² -mayham. ⁴ B² adds mahāsatto. ⁵ B² -pah-
khitto. ⁶ B² anabhirati. ⁷ C² -mā. ⁸ B² pottocādhī. ⁹ B² āgissati. B² vi-
sati. ¹⁰ B² add me. ¹¹ C² -ya. ¹² B² āham. ¹³ C² -kāmsu. ¹⁴ C²
omit tvam. ¹⁵ C² pabbajissam, B² pabbajja. ¹⁶ B² ātun. ¹⁷ B² ca.

Tattha na hi paccatiṭṭhi idam n^o eva tava¹ mama pabbajjiddhīppayam
 sutva va imasmiṃ dasayojanike² Sotassanagare ca sakkaḷajanapade ca ca
 paccati, kori uddhane aggih na jāleti³, amhesu pana dīṭṭu pabbajjiesu anāthā
 ca tattharāsine bhavissanti, tasmā na hi sakkā tava pabbajjium, aham eva
 5 pabbajjissāmi⁴.

Tam sutvā mahājano M-assa pādamūle pavattitvā⁵ pari-
 devanto

12^b. Sotassame pabbajite

kathan nu dāni karissāmā⁶ ti āha. 218.

10 Tato M. „alam, mā socittha, aham ciram pi thatvā tum-
 hehi vinā bhavissāmi, uppannasamkhāro hi nicco nāma n^o
 atthi⁷“ mahājanassa dh. desento⁸

13. Upaniyat⁹ idam maññe (IV ²²⁴/₃)

parittam udakam va camgavāramhi¹⁰,

15 evam suparittake jivite

na-ppamajjitukālo¹¹. 219.

16. Upaniyat⁹ idam maññe

parittam udakam va camgavāramhi¹⁰,

evam suparittake jivite

20 aha bālā pamajjanti. 220.

21. Te vaddhayanti¹² oirayam

tiracchānayoṇiṃ ca pettivisayaṃ ca,

taṇhābandhanabaddhā¹³

vaddhenti asurakāyaṃ ti āha. 221.

25 Tattha upanīyatidam maññe n^o ita idam jīvitam upanīyati aham
 maññāmi, aññesu suttesu upasamhetapatto upanayanattho¹⁴ idha pana pari-
 yādesuttho, tasmā yathā parittam udakam rajatanam khārasūgavāre¹⁵ pak-
 khitam eḷham pariyaḍiyati tathā jīvitam pi, evam suparittake jivite tam
 parittakam āyusamkhīraṃ¹⁶ gahetvā vīrantanānam vattānam na poṇḍakiriyaṃ
 30 pamajjium¹⁷ kālo, appamādo va¹⁸ kīṭum vattati¹⁹ ayam ettha attho, aha
 bālā pamajjanti²⁰ti aśarūmarā viya hūtvā pūthakalale sūkarā viya kāmepamhe

¹ so B⁴; C² idam nevatava.

² B⁴ dvādasā.

³ B⁴ jāleho, C² jāleti.

⁴ B⁴

pavattitvā. ⁵ B⁴ karhento.

⁶ B⁴ samka.

⁷ B⁴ na ca pamajjium.

⁸ B⁴

vaddhanti ⁹ B⁴ taṇhābandhananā.

¹⁰ B⁴ -niyya-.

¹¹ B⁴ -samka-.

¹² B⁴

papajj-.

¹³ B⁴ ca.

chinnajantā¹ pamejjanti. aṇṇakāyaṇ ti² kīḷhaḷḷajakkasurayanti³ ca⁴ vaddha-
nti⁵ sūho.

Evam M. mahājanassa dh. desetvā Puppakam nāma
pāsadam āruya sattamāya bhūmiyā thito khaggena cūḷam
chinditvā „aḥam tumbākam kiñci na homi, attano rājānaṃ
ganhathā“ ti savethanacūḷam mahājanassa antare khīpi. Tam
gabhetvā mahājano bhūmiyaṃ pavattento⁶ vippavattento⁷ pari-
devi, tasmim thāne mahantaṃ rajaggam utthahi, paṭikkamitvā
thitajano tam oloketvā „mañña“ cūḷam chinditvā savethanacūḷā⁸
mahājanantare khittā bhavissati, tenāyaṃ pāsādassa avidūre
rajavatti uggaṭṭā“ ti paridevanto

12. Uhaññate rajaggam

avidūre Puppakamhi⁹ pāsāde,

mañña no kesā¹⁰ chinṇā

yassasino dhammarājassā ti g. ā. 222.

13

Tattha Uhaññate ti utthahati, rajaggam ti rajakkhandho, avidūre
ti ite amhākaṃ thitathānato avidūre, Puppakamhi ti Puppakapāsādassa
samīpe, mañña no ti amhākaṃ dhammarājassa kesā chinṇā bhavissanti
mañña.

M. pi paricārakam¹¹ pesetvā pabbajitaparikkhāre āharā-
petvā kappakena kesamassam oharāpetvā alamkāraṃ sayana-
piṭṭhe pāṭetvā rattapattānaṃ¹² dasāni chinditvā tāni kāsāyaṇi
nivāsetvā mattikāpattam¹³ vāmamsakūṭe¹⁴ laggetvā kattara-
daṇḍam ādāya mahātale aparāparaṃ camkamitvā pāsādā ota-
ritvā antaravithim paṭipajji, gacchantam pana tam¹⁵ na koci
sañjāni. Ath' assa sattasatā khattiyakaṇṇā pāsadam abhirū-
hitvā tam adiesvā ābharanabhaṇḍam eva diṣvā otaritvā avase-
sānaṃ soḷasaśahasānaṃ itthinam santikam gantvā „tumbā-
kam piyasāmiko Sutasomo mahissaro pabbajito“ ti mahā-
saddena paridevamānā¹⁶ bahi vikkhamimsu. Tasmim khane

¹ Bā adda vya. ² Ck omitt aṇṇ-. ³ Bā -kañcika-. ⁴ Ck vaddhanti-. Bā
vaddhanti-. ⁵ Bā -ti-. ⁶ Bā omitt vi-. ⁷ Bā -o-. ⁸ Bā -na-. ⁹ Bā adda ca.
¹⁰ Ck -a-. ¹¹ Bā -ikam-. ¹² Ck -ttha, Bā -pattā-. ¹³ Bā -ka-. ¹⁴ Bā vāma-
sana-. ¹⁵ Bā omitt tam. ¹⁶ Bā adda va.

mahājano tassa pabbajitabhāvaṃ aññāsi, sakalanagaram sam-
 khubhitvā „rājā kira no pabbajito“ ti¹ rājadvāre sannipati,
 mahājano „rājā idha bhavissati, ettha bhavissatīti“ pāsāda-
 dīni² paribhogatthānāni gantvā rājānaṃ adiesvā.

- 3 23. Ayam assa pāsādo
 sovaṇṇo³ pupphamalyavītikiṇṇo
 yamhi-m-anuvicari rājā
 parikiṇṇo itthāgārehi. 223.
- 10 24. Ayam assa pāsādo
 sovaṇṇo³ pupphamalyavītikiṇṇo
 yamhi-m-anuvicari rājā
 parikiṇṇo ñātisaṃghena. 224.
- 13 25. Idam assa kūtāgāraṃ
 sovaṇṇaṃ pupphamalyavītikiṇṇaṃ
 yamhi-m-anuvicari rājā
 parikiṇṇo itthāgārehi. 225.
- 16 26. Idam assa kūtāgāraṃ
 sovaṇṇaṃ pupphamalyavītikiṇṇaṃ
 yamhi-m-anuvicari rājā
 parikiṇṇo ñātisaṃghena. 226.
- 20 27. Ayam assa asokavanikā
 supupphitā sabbakālīkā ramma
 yamhi-m-anuvicari rājā
 parikiṇṇo itthāgārehi. 227.
- 23 28. Ayam assa asokavanikā
 supupphitā sabbakālīkā ramma
 yamhi-m-anuvicari rājā
 parikiṇṇo ñātisaṃghena. 228.
- 26 29. Idam assa uyyānaṃ
 supupphitaṃ sabbakālīkaṃ rammaṃ.

¹ B⁴ adda. ladd. ² C² -v. B⁴ -a. ³ C² -v. B⁴ -a.

- yamhi-m-anuvicari rājā
parikiṇṇo itthāgārehi. 229.
40. Idam assa uyyānaṃ
supphitaṃ sabbakālikāṃ rammaṃ
yamhi-m-anuvicari rājā
parikiṇṇo ñātisaṃghena. 230.
41. Idam assa kaṇikāravanaṃ
supupphitaṃ sabbakālikāṃ rammaṃ
yamhi-m-anuvicari rājā
parikiṇṇo itthāgārehi. 231.
42. Idam assa kaṇikāravanaṃ
supupphitaṃ sabbakālikāṃ rammaṃ
yamhi-m-anuvicari rājā
parikiṇṇo ñātisaṃghena. 232.
43. Idam assa pāṭalivanaṃ
supupphitaṃ sabbakālikāṃ rammaṃ
yamhi-m-anuvicari rājā
parikiṇṇo itthāgārehi. 233.
44. Idam assa pāṭalivanaṃ
supupphitaṃ sabbakālikāṃ rammaṃ
yamhi-m-anuvicari rājā
parikiṇṇo ñātisaṃghena. 234.
45. Idam assa ambavanaṃ
supupphitaṃ sabbakālikāṃ rammaṃ
yamhi-m-anuvicari rājā
parikiṇṇo itthāgārehi. 235.
46. Idam assa ambavanaṃ
supupphitaṃ sabbakālikāṃ rammaṃ
yamhi-m-anuvicari rājā
parikiṇṇo ñātisaṃghena. 236.
47. Ayam assa pokkharāṇi
sañchannaṃ andajehi vitikinnā

naṭṭhānaṃ laddheṃ¹ vattati, samāgamo mahā bhaviṣṣati,
 gaccha Himavantapadeso Gaṇḍātṭe timsayojanāyāmaṃ pañca-
 yojanavittthataṃ assamapadaṃ māpehīti² pesesi, so tathā
 katvā tasmim assamapade pabbajitaparikkhāre paṭiyādetvā
 ekapadikamaggaṃ niharitvā devalokaṃ eva gato. M. tena³
 maggena⁴ taṃ assamaṃ⁵ pavisitvā paṭhamam sayam pabha-
 jitvā pacchā sese pabbājesi, aparabhāge bahū pabbajimsu,
 timsayojanikaṭṭhānaṃ⁶ paripūri. Vissakammena⁷ paṇ⁸ assa
 assamaṃ māpitaniyāmo ca bahunnaṃ pabbajitaniyāmo ca
 B-assa assamapadaṃ saṃvidahananiyāmo⁹ ca Hatthipāla- 10
 jātake āgatanāyena¹⁰ eva veditaṃ. Tattha M. yassa yass¹¹
 eva kāmavitakkādimechāvitakko uppajjati taṃ taṃ ākāseṇa
 opasaṃkamitvā ākāse pallaṃkena nisīditvā ovaḍanto¹² gātha-
 dvayaṃ abbhāsi:

10. Māssu¹³ pubbe ratikijjīṭāni 15
 hasitāni anussaritttho¹⁴,
 mā vo kāmā haniṃsu
 rammaṃ hi Sudassanaṃ nagaraṃ. 240.
 11. Mettaṃ ca cittaṃ ca bhāvētha 20
 appamāṇaṃ divā ca ratto ca,
 atha gaṇḍhīttha¹⁵ devaṃ puraṃ
 āvāsaṃ puñṇakammānaṃ¹⁶ ti. 241.

Tattha ratikijjīṭāni¹⁷ kāmaratiyo vo kāyavācchijjānaṃ¹⁸ paratta-
 kijjīṭāni ca, mā vo kāmā haniṃsu¹⁹ ti mā tuṃhe vatthukāmakijjessakāma-
 haniṃsu, rammaṃ hi²⁰ Sudassananagaraṃ nāma ramaṇiyan, taṃ mā anusa- 25
 ritthā, mettaṃ ti idam desanimittam eva, so paṇa vattāro pi brahmanikāre
 itthi²¹, appamāṇaṃ ti appamāṇessatīrammaṇaṃ, gaṇḍhītthā²² ti gamissa-
 tha²³, devapuraṃ ti Brahmaḷokaṃ.

¹ B⁴ adda ca. ² B⁴ adda gamitvā. ³ B⁴ -mapadam. ⁴ B⁴ -kam thā. C⁴
 -kathā. ⁵ B⁴ rāṇa. ⁶ B⁴ -dāhita. ⁷ B⁴ ovaḍe. ⁸ B⁴ mīsu. ⁹ B⁴
 -ittha. ¹⁰ C⁴ gaṇḍi. B⁴ gaṇḍi. ¹¹ B⁴ -mīna. ¹² B⁴ -khijjā. ¹³
 C⁴ -lāsaṇa.

XVIII. PANNĀSANIPATA.

I. Naḷinikājātaka.

Uddayhute jannapaḍo ti. Idam S. J. v. purāṇadutiya-
palobhanam ā. k., kathento ca tam bhikkhum „kema ukkanthā-
pito āti“ pucchitvā „purāṇadutiyaṁ“ ti vutte „esā kho bhikkhu tava
amatthakārikā, pubbe teva etaṁ nissāya jhānā parihāyitvā mahāvi-
nāsum patto“ ti vatvā a. ā.:

A. B. Br. r. k. Bo. udiccabrāhmaṇamahāsālakule nib-
battitvā vayappatto oggahitasippo isipabbajjam pabbajitvā
jhānābhiññam¹ nibbattetvā Himavantapadese vāsam kappesi. 10
Alambusājātaka vuttanāyena² eva tam paṭicca ekā migā gab-
bham paṭilabbhitvā puttam vijāyi, Isisīṅgo t³ ev⁴ assa nāman
ahosi. Atha nam pitā vayappattam pabbajetvā kasinapari-
kammaṁ⁵ ogganhāpesi. So nacirass⁶ eva jhānābhiññam nib-
battetvā⁷ Himavantapadese⁸ jhānasukhena kiṇṇi⁹, ghoratapo 15
parimāritindriyo ahosi, tassa silatejena Sakkabhavanam kampi.
Sakko āvajjanto tam kāraṇam ātvā, „upāyena¹⁰ assa sīlam
bhindissāmi“ ti pi samvaccharāni sakala-Kāśiraṭṭhe vutthim
vāresi, rattham aggidaḍḍham viya ahosi, sasse asampajjamāne
dubbhikkhapīḍitā manussa sannipatitvā rājāṅgane upakkosimāsu. 20
Atha ne rājā vātapāne thito „kim etaṁ“ ti pucchi. „Mahārāja

¹ Bā -ā. ² Bā adda vatvā. ³ Bā -ā uppādetvā. ⁴ Bā omitta ti. ⁵ Bā adda so.

tñi samvaccharāni devassa avassantassa sakalaratṭham' ud-
 dayhati, manussā dukkhita, devaṃ' vassāpehi devā' 'ti. Rājā
 silaṃ samādiyitvā upasathaṃ upavasanto vassāpetuṃ nāsakkhi.
 Tasmiṃ kāle Sakko addharattasamaye tassa sirigabbhaṃ pavi-
 5 sitvā ekobhāsaṃ katvā vehāsaṃ atthāsi. Rājā taṃ disvā „ko
 si tvaṃ" ti pucchi. „Sakko 'haṃ asmi"ti. „Ken' atthenā-
 gato sīti". „Vassati te mahārāja rajje' devo" ti. „Na vassa-
 titi". „Jānāsi paṇ' assa avassanakāraṇaṃ" ti. „Na jānā-
 mīti". „Mahārāja Himavanta-padese Isisiṅgo nāma tāpaso
 10 vasati ghoratapo parimāritindriyo, so nibaddhaṃ deve vassante
 kujjhivā ākāsaṃ elokesi, tasmā devo na vassatīti". „Idāṃ'
 ettha kiṃ kātabbhaṃ" ti. „Tassa tape bhinne devo vassatīti".
 „Ko paṇ' assa tapaṃ bhinditaṃ samattho" ti. „Dhītā te
 mahārāja Naḷinikā' samatthā, taṃ pakkositvā' 'asukatṭhānaṃ
 15 nāma gantvā tāpasassa tapaṃ bhindā' 'ti peschīti". Evaṃ so
 rājānaṃ anusāsivā sakatṭhānaṃ eva āgamāsi. Rājā puna-
 divase amaccehi saddhimaṃ mantetvā dhītaraṃ pakkosāpetvā
 paṭhamam g. ā.:

1. Uḍḍayhate janapado ratṭhañ cāpi vinassati,
 20 ehi Naḷinike gaccha, taṃ me brāhmaṇam ānaya' 'ti. 1.

Tattha taṃ me ti taṃ meṃ anantakārīnaṃ brāhmaṇaṃ attano vassā-
 pehi. Kilesasatīvasen' assa silaṃ bhindā' 'ti.

Taṃ sutvā sū dūtīyaṃ g. ā.:

1. Nāhaṃ dukkhakkhamā rāja, nāhaṃ addhānakovidā,
 25 kathaṃ ahaṃ gamissāmi vanaṃ kuḍḍarasevitaṃ ti. 2.

Tattha dukkhakkhamā ti ahaṃ mahārāja dukkhasse khamā na homi.
 addhānaṃ pi na jānāmi, sādāṃ kathaṃ gamissāmi.

Tato rājā dve gāthā abhāsi:

1. Phitaṃ janapadaṃ gantvā hatthina ca rathena ca
 30 dārusaṃghāṭayānena evaṃ gaccha Naḷiniye. 3.

1 Bā adda pi. 2 Bā vassāsi. 3 Bā ratṭha. 4 Bā mīṇā. 5 Bā pakkosāpetvā.

„ Hatthī assarathā patti — gacch' evādāya khattiye
tav' eva' vanparūpena vasaṃ tam ānayaṣṣasīti. 4.

Tattha dāruṣaṃghāṭayānenā¹ 'ti sanna Naliniko tvaṃ padaṣā na
gamāssasi, phītaṃ pana suhikkhaṃ khamāhi attano janapadaṃ hatthivāhanaṃ²
gantvā tatoparam pi ajjhokāse pattebhannaṃ vayhīdini udakattāṇe nivāsaṃ-
ghāṭeṇa³ dāruṣaṃghāṭayānenā gaccha, vanparūpenā⁴ 'ti evaṃ akkhamamānā⁵
gantvā tava⁶ vannaṃ c' eva rūpasampadāya ca tam⁷ brāhmaṇaṃ attano vasaṃ
ānayaṣṣasīti.

Evam so dhītaraṃ saddhim akathetabbam pi ratthapari-
pālanam nissāya kathesi. Sāpi „sādhā“ 'ti sampaticchi. Ath' 10
assā sabbam dātabbayuttakam datvā amaccehi saddhim uyyo-
jesi. Amaccā paccantaṃ gantvā tattha khandhāvāram nivā-
setvā rājadhītaram ukkhipāpetvā vanacarakadesiteṃ maggena
Himavantaṃ pavasiṭvā pubbaṃhasamaye tassa assamasamīpaṃ⁸
pāpunimsu. Tasmim khane Bo. puttāṃ assamaṃpade nivattetvā 15
sayam phalāphalatthāya araṇṇiṃ pavittho hoti. Vanacarakā
sayam assamaṃ āgantvā tassa pana dassanaṭṭhāne thatvā
Nalinikāya tam dassetvā⁹ dve gāthā vadimsu:

„ Kadaliḍḍhajapaṇṇāṇo ābhujjiparivāraṇo¹⁰

eso padissati rammo Isisiṅgassa assamo¹¹. 5. 20

„ Eso aggi¹² 'ssa saṃkhāto, eso dhūmo padissati,
maññe no aggin¹³ hāpeti Isisiṅgo mahiddhiko ti. 6.

Tattha kadaliṃsaṃkhātā dhaṇu paṇṇānaṃ¹⁴ assā 'ti kadaliḍḍhajapaṇṇāṇo,
ābhujjiparivāraṇo¹⁵ ti bhūjapattavanaparikkhito, saṃkhāto ti eso aggi
assa Isisiṅgassa dhūmo¹⁶ saṃkhāto paccakkhato jāleti, maññe no aggin ti
na aggin¹⁷ hāpeti jāleti¹⁸ paricarati¹⁹ maññe²⁰.

Amaccāpi²¹ B-assa araṇṇiṃ pavitthavelāyam eva assa-
maṃ parivāretvā ārakkhaṃ thatetvā²² rājadhītaram isivesaṃ

¹ C² tadvera. ² B⁴ adda ca rathavāhanaṃ ca. ³ C² -nā. ⁴ B⁴ akkhamānā.
⁵ C² tāṇa. ⁶ C² tu. C² ta. ⁷ B⁴ assamāpadassana. ⁸ B⁴ dassanto. ⁹
C² -jibb-. B⁴ -javarito. ¹⁰ C² -o. ¹¹ C² -nā. ¹² B⁴ ābhujjiparivārito,
C² ābhujjiparivāraṇo. ¹³ B⁴ jhānena. ¹⁴ so B⁴; C² duggatiṃ. ¹⁵
C² -hara-. ¹⁶ B⁴ -āmi. ¹⁷ B⁴ adda kho.

gāhāpetvā suvaṇṇacīrakam¹ nivāsanapārūpanam² katvā sab-
 bālanikārehi alaṅkaritvā tantabaddham³ cittabheṇḍukam⁴ gāhā-
 petvā assamapadam pavesetvā sayam bahi rakkantā aṭṭhamso.
 Sā tena bheṇḍukena⁵ kilanti camkamanakoṭim⁶ otari. Tasmim
 5 khane Isisiṅgo paṇṇasāladvāre paṇṇasālaphalake⁷ nisinnō hoti,
 so taṁ āgacchantiṁ diavā bhittatasito aṭṭhāya paṇṇasālam
 pavisitvā aṭṭhāsi. Sāpi 'ssa paṇṇasāladvāram gantvā kilī yeva.

5. taṁ ca tato ca uttarim attham pakāsento tisso gāthā abbhāsi:

1. Taṁ ca diavāna āyantiṁ āmuttamanikupḍalam⁸
- 10 Isisiṅgo pāvisi bhito assamam paṇṇachādnam. 7.
2. Assamassa ca sā dvāre bheṇḍuken⁹ assa kilati
 vidamsayanti āṅgāni gūyham pakāsitaṁ¹⁰ ca. 8.
3. Taṁ ca diavāna kilantiṁ paṇṇasālam gato jaṭi,
 assamā nikkhamitvāna idam vacanam abravīti. 9.

- 15 Tattha bheṇḍukena¹¹ 'ti assa Isisiṅgassa assamadvāre bheṇḍukena
 kilati, vidamsayantiṁ dassenti, gūyham pakāsitaṁ¹² ca 'ti gūyham ca
 tahassaṅgam pakāsitaṁ¹³ ca pakāsaṁ mukhahatthādinnū, abravīti¹⁴ so kira
 paṇṇasāliya thavā cintesi: sac' āyam yakkho bhaveyya paṇṇasālam pavisitvā
 mañ¹⁵ murumurāpetvā khādeyya, nāyam¹⁶ yakkho tēpasso bhavissatthi, tasmā¹⁷
 20 nikkhamitvā pucchissāmi naṁ ti vatvā gātham¹⁸ aha.

19. Ambho ko nāma so rukkho yassa tēvaṁgataṁ phalam,
 dūre pi khittaṁ pacceti, na taṁ ohāya gacchatīti kathesi. 10.

- Tattha yassa tēvaṁgataṁ ti yassa tava rukkhasa evaṁgatikam
 manoramam phalam ko nāma so rukkho ti citrabheṇḍukena adittasubbhattā
 20 rukkhaphalam¹⁹ etena bhavitaḍḍham ti mañnamam evam puechi.

Ath²⁰ assa sā rukkham ācikkhanti:

11. Assamassa mama²¹ brahme samīpe Gandhamādane
 bahavo²² tādīsā rukkḥā yassa tēvaṁgataṁ phalam,
 dūre pi khittaṁ pacceti, na mañ²³ ohāya gacchatīti g. ā. 11.

¹ Bā - kena. ² C² - oṇḍi, C³ - pāpuraṇam, B⁴ nivāsana pārūpanam. ³ B⁵ - bandham. ⁴ B⁶ citrage. ⁵ B⁷ ge - throughout. ⁶ B⁸ - tiyam. ⁷ B⁹ pūṭṭapha-
⁸ B¹⁰ - ti. ⁹ C¹¹ - kanti. ¹⁰ B¹² adde pucchissamī nanti, B¹³ pucchissamī nanti
 gāthamūha. ¹¹ C¹⁴ tam. ¹² C¹⁵ nācāyam. ¹³ B¹⁶ tasmā corr. to assamā. ¹⁴
 C¹⁷ omī pucchissamī nanti vatvā gātham. ¹⁵ C¹⁸ ca mam, C¹⁹ ca, omitting mam.
¹⁶ C²⁰ - ve. ¹⁷ B²¹ yanam in the place of na mañ.

Tattha samāpe Gandhamādanaṃ ti Gandhamādanapabbate mama assa-
mazamāpe, yassa teva nigatan ti yassa evanigatan, takkro sandhikaro.¹

Iti sā musā² abhāsi, itaro pana saddahitvā „tāpaso eso“
ti saññāya paṭisanthāraṃ karonto;

11. Etā bhavaṃ assaṃ³ imaṃ adetu, 3
pajjaṇ ca bhakkhaṇ ca paṭicca dammi,
idaṃ āsanaṃ atrabbavaṃ nisidatu,
ito bhavaṃ mūlaphalāni bhuñjatu⁴ ti g. ā. 12.

Tattha assamāman ti assamaṃ imaṃ bhavaṃ pavasiṭu, adetu⁵ ti yathā-
sannihitaṃ āhāraṃ bhuñjatu, pajjaṇ ti pādabbhājanam, bhakkhaṇ ti 19
madhuraphalāphalaṃ, paṭicca⁶ ti paṭigaccha, idaṃ āsanaṃ ti pavittakāle
evaṃ āha.

„Kin te idaṃ“ ti tassā⁷ pannaśālaṃ pavasiṭvā kaṭṭhatthare⁸
nisidantiyā suvaṇṇaśrake dvidhāgate⁹ sariraṃ appaṭicchannaṃ
ahosi, tāpaso mātuḡāmasarirassa aditṭhapubbattā disvā „vaṇo 15
eso“¹⁰ ti saññāya evaṃ āha:

12. Kin te idaṃ ūruṇaṃ antarasmiṃ
supiṇchitaṃ kanha-r-iva-ppakāsati,
akkhāhi me pucchito etaṃ atthaṃ,
kose¹¹ nu te uttamaṇḡaṃ pavittṭhaṃ¹² ti. 13. 20

Tattha supiṇchitaṃ ti dvinnuṃ ūruṇaṃ samāgamakāle¹³ suphasitaṃ¹⁴
sippimukhasaṇṭhānaṃ¹⁵ subhalakkhaṇena hi¹⁶ assamaṇṇigatiya taṃ thānaṃ
āśādhātukaṃ hoti samannāgatiya abbhūnnaṃ¹⁷ sippiputāmukhasaṇṭhānaṃ.
kanharivappakāsati¹⁸ ubbosu pasesu kākāṃ¹⁹ cīya khāyati, kose²⁰
nu te uttamaṇḡaṃ pavittṭhaṃ ti tava uttamaṇḡaṃ lūgasasaṇṭhānaṃ na 25
paññiyati, kin nu taṃ tava sarirasaṇṭhāte kose pavittṭhaṃ ti pucchā.

Atha naṃ sā vaṇcayanti gāthadvayaṃ āha:

13. Ahaṃ vane mūlaphalesanāṃ ṣaraṃ
āsādayiṃ acchaṃ sughorarūpaṃ²¹,

¹ C² -katena, C³ -karuṇa, B⁴ byañjana-sandhikāro. ² B⁵ musāvādaṃ. ³ C⁶ B⁴
tassa. ⁴ B⁵ kaṭṭhattare. ⁵ B⁶ -katē. ⁶ C⁷ -so. ⁷ C⁸ -ttho. ⁸ B⁹ -gamaṇa-
⁹ B¹⁰ -phu-. ¹⁰ B¹¹ sippiputāmukha-. B¹² sippibalamukha-. ¹¹ B¹³ -so ti. ¹²
so C¹⁴; B¹⁵ abbhantaram. ¹³ C¹⁶ -kissā, B¹⁷ -kīssāti. ¹⁴ C¹⁸ kīlammāṇa. ¹⁵
C¹⁹ omiṭ so.

so maṃ pativā sahas' ajjhapatto
panujja maṃ abbahi¹ uttamaṅgaṃ. 14.

15. Sv-āyaṃ vaṇo khajjati kaṇḍuvāyati,
sabbaṃ ca kālaṃ na labhāmi sātaṃ,
paho bhavaṃ kaṇḍuṃ imaṃ vinetaṃ,
kurute² bhavaṃ yācito brāhmaṇatthan ti. 15.

Tattha āsādayin ti ghaṭṭesam³, āgacchantam divā leḍḍhaṃ paharim⁴ ti
arhho, pativā ti upadhāritvā, sahasajjhapatto ti⁵ sahasā ajjhapatto
samppatto, panujja⁶ ti aha maṃ pāṭevā, abbahiti⁷ mukheṇa mama utta-
16 maṅgaṃ lufcivā pakkāmi, tato patibāya imasmim thāne vaṇo jāto, svāyaṃ ti
eo ayaṃ tato patthāya mayheṃ vaṇo khajjati⁸ e' eva kaṇḍuṃ ca karoti; tappac-
cayā cāhaṃ⁹ sabbakālaṃ kīyikacetasikaṃkhaṃ na labhāmi, paho¹⁰ ti pahū¹¹
samaitho, brāhmaṇatthan ti bhavaṃ mayā yācito idam¹² brāhmaṇas-
attham karoti idam me dukkhaṃ harā¹³ ti vadati.

15 So tassā musāvādam sabbāvo ti saddahitvā „sace vo¹⁴
evaṃ sukhāṃ hoti karissāmīti¹⁵ taṃ padesaṃ oloketvā anan-
taraṃ g. ā.:

16. Gambhīrarūpo te vaṇo salohito
apūtiko pannagandho¹⁷ mahā ca,
20 karomi te kiñci kasāyayogaṃ¹⁸
yathā bhavaṃ paramasukhī bhaveyyā¹⁹ ti. 16.

Tattha salohito ti rattobhāso, apūtiko ti pūttamāhetahito, pannas-
gandho²⁰ ti thokaṃ duggandho, kasāyayogaṃ²¹ ti ahaṃ keekacarukkhā-
kasāyo²² gahetvā tava ekam kasāyayogaṃ²³ karomīti.

25 Tato Naṇḍikā gātham āha:

17. Na mantayogā na kasāyayogā
na osadhā brahmacārī kamanti,
yam te mudū ṇeṇa²⁴ vinehi kaṇḍukaṃ
yathā ahaṃ paramasukhī bhaveyyāṃ ti. 17.

¹ B¹ -bū-, ² B² karutam. ³ B³ ghāte-. ⁴ C⁴ -ran. ⁵ B⁵ adde mamaṃ. ⁶ C⁶ avyahiṇi, B⁶ abbahiti. ⁷ B⁷ khoḥam. ⁸ C⁸ -ū. ⁹ B⁹ -o. ¹⁰ B¹⁰ imam.
¹¹ B¹¹ -ūhi, B¹² -rāpehi. ¹² B¹² te. ¹³ so C¹³, B¹³ vaṇa- corr. to vana-. ¹⁴ C¹⁴ kī-. ¹⁵ C¹⁵ -yyaṃ. ¹⁶ B¹⁶ vaṇa corr. to vana-. ¹⁷ C¹⁷ kī- ¹⁸ so C¹⁸,
B¹⁸ keciruk. ¹⁹ B¹⁹ ghaṭṭena mudukena.

Tattha kamantitū bho brahmacāriṃsaṃsīmāṃ mama vapo n' eva manta-
yogā na kasāvayogā na pupphaphalādīni osadhāni kamanti, anekatīraṇi katehi
pi tehi etassa phāsūbhāvo na bhūtapūbho, yaṃ pana te etaṃ mūdu abhajaṇṇam
tena ghaṭṭiyamānass' eva¹ tassa kaṇḍū na hoti, tassāssa tena vinohi²
kaṇḍun ti.

So „saccam esā bhagatitī“ sallakkhetvā „methunasam-
saggena sīlaṃ bhijjati jhānaṃ antaradhāyati“ ajānanto mātu-
gāmassa aditṭhapubbattā methunadhammassa ca ajānaṇabhāvena
bhesajjan ti vadantiyā tāya methunaṃ patisevi³, tāvad ev'
assa sīlaṃ bhijji⁴ jhānaṃ parihāyi, so dve tayo vāre sam- 18
saggam katvā kilanto hutvā nikkhamitvā saraṃ oruḥa nahātvā
paṭippassaddhadaratho āgantvā pannasālāya nisīdītva puna pi
taṃ tāpaso ti maññamāno vasanattṭhānaṃ pucchanto:

18. Ito nu bhoto katamena assamo,
kacci⁵ bhavaṃ abhiraṃasi⁶ araṇṇe,
kacci⁷ te mūlaphalaṃ pahūtaṃ,
kacci⁸ bhavantaṃ na vihiṃsanti vā jā ti g. ā. 18.

Tattha katamena 'ti ito katamena disūbhāgena bhoto assamo, bhavaṃ
'ti āhāraṇam etaṃ.

- Tato Naṭṭikā catasso gāthā āha: 20
19. Ito ujum uttarāyaṃ⁹ disāyaṃ
Khemā nadī Himavanta pabbāti,
tassa tīre assamo mayha¹⁰ rammo,
aho bhavaṃ assamaṃ mayhaṃ¹¹ passe. 19.
20. Ambā ca sālā tilakā ca jambuyo (IV ⁴⁴³/₆) 25
uddālakā pāṭaliyo ca phullā,
samantato kimperisābhigitaṃ
aho bhavaṃ assamaṃ mayha¹² passe. 20.
21. Tālā ca mūlā ca phalā ca mōṭṭha,
vaṇṇena gandhena upetarūpaṃ 30

¹ Bā ghaṭṭay-. ² Bā tassā vi-. ³ Bā patisevati. ⁴ C¹ -itvā. ⁵ Bā kīṇi.
⁶ Bā -misaṃ. ⁷ Bā kīcci. ⁸ C¹ uttarāyaṃ. ⁹ all three MSS. mayham.
¹⁰ C¹ Bā -sāhi.

taṃ bhūmibhāgehi upetarūpaṃ
aho bhavaṃ assamaṃ mayha¹ passe. 21.

11. Phalā ca mūlā ca pahūta mettā²
vaṇṇena gandhena rasena³ upetā,
āyanti⁴ ca luddakā taṃ padesaṃ,
mā me tato mūlaphalaṃ ahaṃsū⁵ 'ti. 22.

Tattha uttarāyaṇa ti uttarāya, khemā ti evaṇṇāṃkikā nadi, Himavanta
pabbātāni Himavantaṇṇa pavattāni, aho ti patthanatthe nipāto, uddāśakā ti
vātagbhātā, kimpurisaḥbhigitaṇ ti sabbodā⁶ parivāretvā madhuraṇṇaddeṇa
10 gāyanti kimpurisehi abhigitaṃ, tālā ca mūlā ca phalā ca mettā⁷ 'ti
ettha mama assame pāsādikā tālarukkhā ca sesam yeva vappādihi⁸ sampennā
kaṇḍasaṇḍhātā tālamūlā ca tālā ca mūlā ca⁹ pahūtamettā¹⁰ 'ti nānarukkhā-
phalāphalā¹¹ ca rukkhavallimūlā ca pahūta ettha, mā me tato ti taṃ mama
assama padesaṃ pahūtaluddakā āgacchanti, mayā e¹² ettha āharitvā (hapitaṃ
15 bahum madhuraṇṇaṃ mūlaphalaṃ¹³ etthi, te mayi cārāyante mūlaphalāphalaṃ
hāreyyūṃ, te tato mama mūlaphalāphalaṃ mā āhetimaṃ, tasmā sace mayā
saddhīm āgantukāmo ehi noce ahaṃ gamissimīti āha.

Taṃ sutvā tāpaso yāva pitu āgamaṇā¹⁴ adhivāsāpetuṃ g. ā.:

20 11. Pitā mamaṃ mūlaphalesanaṃ gato
idāni āgacchati sāyakāle,
ubho va gacchāmaṃ assamaṃ taṃ
yāva pitā mūlaphalato¹⁵ etū 'ti. 23.

Tattha ubho ca gacchāmaṃ ti mamaṃ¹⁶ pitu ārocetvā ubho va
gamissāma.

25 Tato sā cintesi: „ayaṃ tāva araṇṇe vadḍhitabhāvena
mama itthibhāvaṃ na jānāti, pitā paṇ¹⁷ assa maṃ¹⁸ disvā va
jānitvā 'tvam idha kiṃ karosīti' kājakoṭṭiyā¹⁹ paharitvā sīsam
pi me bhindeyya, tasmim anāgate yeva mayā gantuṃ vaṭṭati,
āgamanakammam pi me nitthitaṃ²⁰ ti sā tassa āgamanūpāyaṃ
30 ācikkhanti itaraṃ g. ā.

¹ Bā - ahi. ² C¹ - tamattha, C² Bā - tamatthe corr. to - tāmetha. ³ so all three
MSS. for cā. ⁴ Bā² samantaro. ⁵ Bā vappasandhāṇi. ⁶ B² phalā ca, Bā
mūlā ca phalā ca in the place of tālamūlā ---. ⁷ Bā only one phalā. ⁸
Bā bahū madhū rasaphalāphalaṃ. ⁹ Bā adde tāva. ¹⁰ so all three MSS. for
-lāto? ¹¹ C¹ maṃ. ¹² C² mama. ¹³ C² - yāva.

11. Aññe bahū isayo sādhurūpā
rājīsayo anumagge vasanti,
te yeva pucchesi mam' assaman taṃ
te taṃ nayissanti manam sakāse ti. 24.

Tattha rājīsayo ti samma na sakkā mayā cīrāyitvā, aññe pana sādhus- 5
bhāva brāhmaṇīsayo ca rājīsayo ca anumagge mama assamanagga-passe vasanti
aham te taṃ¹ ācikkhitvā gamissāmi, tvaṃ te puccheyyasi, te taṃ mama
santikaṃ nayissanti.

Evam sā attano palāyanūpāyaṃ katvā pannasālato nikkha-
mitvā olokantam² eva „tvam nivattā“³ 'ti vatvā āgamana- 10
maggen⁴ eva amaccānam santikaṃ agamāsi, te taṃ gahetvā
khandhāvāraṃ gantvā anupubbena Bārāṇasīṃ sampāpunīmsu.
Sakko pi taṃ divasam eva tussitvā sakalaratṭhe devaṃ
vassāpesi⁵. Isisīgatāpasassāpi⁶ tāya pakkantamattāya sarire⁷
dāho uppajji, so kampanto pannasālaṃ pavisitvā vākacīraṃ 15
pārūpitvā socanto nīpajji. Bo. sāyaṃ āgantvā puttāṃ apa-
santo „kuhiṃ nu kho gato“⁸ ti kācaṃ otāretvā pannasālaṃ
pavisitvā⁹ nīpaṇṇakaṃ disvā „tāta kiṃ karosīti“¹⁰ piṭṭhūṃ pari-
majjanto tisso gāthā abhāsi:

12. Na te kaṭṭhāni bhinnāni, na te udakam ābhatam, (IV ⁵²⁷/₁₉) 20
aggi pi te na hāpito, kiṃ nu mando va jhāyasi. 25.
13. Bhinnāni kaṭṭhāni huto ca¹ aggi
tapani pi te samitā brahmacārī
piṭṭhaṃ ca mayhaṃ udakaṃ ca hoti
ramasi tuvaṃ brahmabhūto puratthā. 26. 25
14. Abhinnakatṭho si anābhatodako
ahāpitaaggi si² asiddhabhojano³ .
na me tuvaṃ ālapasi mam' ajja,
natṭhan nu kiṃ cetasaikañci⁴ dukkhaṃ ti. 27.

¹ Bā te sam. ² Bā te tam olokantam. ³ Bā -ti. ⁴ Cā -go. ⁵ Bā evaṃkāye.

⁶ Bā adda tam. ⁷ Bā va. ⁸ Bā ahoṣitaggi pi. ⁹ Cā asittha-, Bā asittha. ¹⁰ so
Cā for -kaṃ ca? Bā -ka.

Tattha bhikkhūnaṃ araṇṇato uddhatāni, na hūpiro ti na jatto, bhinnānti pubbe taṃ mamāgamanaveśiṃ satthāni uddhatāni¹ eva hanti, huto ca aggiti aggi ca huto² hoti³, tapanti⁴ viśvānaggaṃ⁵ thasamābhātā⁶ tapanti te samitā va⁷ samvidahitā va hoti, piṭhan ti mama taṇnatthāya piṭhan ca paṇṇattam eva hoti, udakaṃ cā 'ti pādadhovanodakaṃ ca upatthitam⁸ eva hoti, brahmacāhuto ti taṃ hi⁹ ito puratthā satthabūto imasmiṃ araṇṇe abhiramasi, abhinnekattho eṭṭi so dāni eṭṭi anuddhatakattho¹⁰, asiddha-bhojano¹¹ ti na te kiñci amhākaṃ kandaṃṭham vā pannaṃ vā seditam, mamajjā¹² ti mama putta eṭṭi na me taṃ ālopaṃ, natthanna kin ti kin te nattham, kin vasaṃkaḍḍhakaṃ, akkhāhi me nipaṇṇakāraṇaṃ ti pucchati.

So pūta vacanaṃ sutvā taṃ kāraṇaṃ kathento ā:

22. Idhāgamā jaṭilo brahmacāri
sudassaneyyo eutanū vineti
n' evātidīgho na punātiraṇṇo
sakaṇhakapaṇhacchadanehi¹³ bhoto. 28.
23. Amassu jāto apurāpavaṇṇo,
ādīhārarūpaṃ ca paṇ' assa kaṇṭho¹⁴,
de' āssa gaṇḍā ure¹⁵ sujātā
sovaṇṇapindūpanibhā¹⁶ pabhassarā¹⁷. 29.
24. Mukhaṃ ca tassa bhūsadassaneyyam¹⁸,
kaṇṇeso¹⁹ lambanti ca kuṇṇitaggā,
te jotare carato māṇavaṇṇa
euttāṃ ca yaṃ saṃyamanaṃ jaṭānaṃ. 30.
25. Aññā ca tassa²⁰ saṃnāmanā catasso
nīlāpi tā lohitaḱā ca sotā
tā piṇṣare²¹ carato māṇavaṇṇā
ciritisaṃghā-r-iva²² pāvusaṃhi. 31.
26. Na mekhalāṃ muñjamayaṃ dhareti,
na santacāṃ²³ no²⁴ pana pabbaj' assa²⁵,

¹ C¹ add ca. ² B² jahāti. ³ C³ -nīya ti. ⁴ B⁴ viśvānā aggaṃ sakkhāra. ⁵ B⁵ adda sayameva. ⁶ B⁶ upatthāpi. ⁷ B⁷ tuvaṃpi. ⁸ C⁸ anuttāva-. ⁹ C⁹ muddhava-. ¹⁰ B¹⁰ asittha-. ¹¹ C¹¹ B¹² omit one kaṇha. ¹² C¹² -o, B¹³ -kaṇha. ¹³ read: dūy' āssa gaṇḍā urato? B¹⁴ dveyamāgaṇḍā-. ¹⁴ B¹⁵ sovaṇṇapindū-. ¹⁵ C¹⁶ -bhūsaṇ. ¹⁶ B¹⁷ bhūsaṇ-. ¹⁷ C¹⁸ bhoja-. ¹⁸ C¹⁹ -naṃ, B²⁰ -āsu. ¹⁹ sa all three MSS. ²⁰ C²¹ siṃsare, B²² piṇṣare. ²¹ C²³ viriṇi-, C²⁴ cipiṇi, B²⁵ tiriṇi. ²² so C²⁶; C²⁷ santamaṃ, B²⁸ saṃhara, B²⁹ saṃhara corr. to santare. ²³ C³⁰ -so. ²⁴ C³¹ -so.

- tā¹ jotare jaghanavare² vilaggā
sateratā vijjur-iv³ antalikkhe. 32.
32. Akkhilakāni⁴ ca avatṭakāni
hetthā nabhyā kaṭṭisamohitāni
avighattitā niccaṁ kilim⁵ karonti, 4
han tāta kiṁ rukkhaphalāni tāni. 33.
33. Jāṭā ca tassa bhusadassaneyyā⁶
parosataṁ vellitaggā sugandhā,
dvedhāsire sādhuviḍḍattarūpo,
aho nu kho mayha tathā jāṭassu. 34. 10
34. Yādā ca so parikati tā⁷ jāṭāyo
vannena gandhena nṭetarūpā
nṭluppalaṁ vātasameritam va
tath⁸ eva saṁkhātī⁹ vanassamo ayaṁ. 35.
35. Paṁko ca tassa bhusadassaneyyo¹⁰ 15
n¹¹ etādiso yādieo mayha kāyo,
so vāyati erito mālutena
vanam yathā aggagimhesu phullam. 36.
36. Nihanti so rukkhaphalam pathavyā
sucittarūpaṁ ruciraṁ¹² dassaneyyaṁ 20
khittaṁ ca nassa¹³ punar eti hattham,
han tāta kiṁ rukkhaphalam nu kho tam. 37.
37. Dantā ca tassa bhusadassaneyyā¹⁴
suddhā samā saṁkhavarūpapannā
mano pasādentī vivariyamānā, 25
na ha¹⁵ nūna so sākam akkhāci tehi¹⁶. 38.
38. Akakkasaṁ agalitaṁ¹⁷ muhuṁ mṇḍuṁ¹⁸
[ujuṁ] anuddhataṁ¹⁹ acapalam assa bhāsitaṁ,

¹ C² sū. ² B² jagghatane corr. to jagghanantare? ³ C² abila-, B² akkhila-

⁴ B² kilāsi. ⁵ B² bhusam-, C² bhuje-. ⁶ B² pakirati tā. ⁷ B² samvāyati
corr. to -vāti, B² -vāti. ⁸ so B². ⁹ C² suci-. ¹⁰ B² sa-. ¹¹ C² bha, B² hi. ¹²
C² kehi. ¹³ C² agala, C² agala, B² aggalitaṁ. ¹⁴ C² muhuṁ. ¹⁵ B² -tam.

- rudam manuññam karavikasussaram
hadayaṅgamañ rañjayat' eva me mano. 39.
10. Bindussaro nātivissatthavākya
na nūna sajjhāyamatippayutto,
icchāmi kho tam punar eva datthum
mittam' hi me māgav' āhū puratthā. 40.
11. Susandhi sabbattha vimaṭṭh' imam vaṇam
puthum' sujātam kharapattasannibham --
ten' eva mañ uttariyāna' māgavo
vivariya ūrum' jaghanena pīlayi. 41.
12. Tapanti ābhanti' virocare va
sateratā' vijjur-iv' antalikkhe
bāhā mudū añjanalomasādisā
vicitravattāṅgulikāssa sobhare. 42.
13. Akakkasaṅgo na ca' dighalomo
nakhāssa' dīghā api lobitaggā,
mudūhi bāhāhi palissajanto'
kalyāṇarūpo ramayam' upatthahi. 43.
14. Dumassa tūlūpanibhā' pabhassarā'
suvaṇṇakambūtalavattasuechavi
hatthā mudū, tehi mañ samphusitvā'
ito gato, te mañ dahanti tāta. 44.
15. Na ha' nūna so khārividham ahāsi',
na nūna' katthāni sayam abhañji',
na nūna so hanti dume kuṭhāriyā',
na pi' ssa' hatthesu khilāni' atthi. 45.
16. Accho ca' kho tassa vaṇam akāsi,
so mañ bravi: sukhitañ mañ karohi,

¹ B¹ -o, B² -ā. ² C¹ -ū, B¹ -u. ³ C¹ -yāya. ⁴ C¹ -ū. ⁵ C¹ āhanti.
⁶ B¹ -ri-. ⁷ C¹ -ā. ⁸ C¹ -nagh-. B¹ nakhāssa. ⁹ B¹ palissajanto. C¹
pajalissajanto. ¹⁰ C¹ ramayam, B¹ ramayham, B¹ ramayam? ¹¹ C¹ pabhā-
sarā. ¹² C¹ mamamphu-. ¹³ B¹ omits ha. ¹⁴ C¹ -āhāsi, B¹ -āhoi. ¹⁵
B¹ -āsi so. ¹⁶ B¹ -āhu-. ¹⁷ B¹ -kumā-. ¹⁸ B¹ -hāsa. ¹⁹ B¹ -khilāni, C¹
khilāni. ²⁰ C¹ -ajjasa.

- t' āham¹ karim², tena mamāpi³ sokhyam.
so ca bravī sukhito smīti brahme. 46.
47. Ayañ ca te māluvapannasanthatā
vikīṇṇarūpā va mayā ca tena ca,
kilantarūpā udake ramitvā
punappunam c' assa koṭṭim vajāma. 47.
48. Na m' aṭṭa mantā paṭibhanti⁴ tāta
na aggihuttam na pi yamhā tatra,
na cāpi te mūlaphalāni bhūñje
yāva na passāmi tam brahmacāriṇi. 48.
49. Addhā pajānāsi tovaṃ pi tāta
yassam disāyam⁵ vasate brahmacārī,
tam mañ disam pāpaya tāta khippam
mā te aham amarim assamamhi. 49.
50. Vicitrappuppham hi vanam sutam mayā
dijābhigghuttam⁶ dijasamghasevitam,
tam mañ disam⁷ pāpaya tāta khippam
purā te pānam vijahāmi assame ti. 50.

Tatto idhāgamā ti tāta imam⁸ assamapaḍam āgato, sudassaneyyo
ti sutthū dassaneyyo, sutthū ti sutthū tanno nāṭhiko nāṭhūlo, vinettī
ottano sarīrappabbhāya assamapaḍam ekobbhāsam⁹ viya pūreṇi, sukaṇṭhaka-
haccchadanēhi bhoto ti tāta tassa bhoto kaṇṭhe kaṇṭhacchadanēhi bha-
maravannehi kesēhi sukaṇṭhasāsaṇi sumajjitamanūmayam¹⁰ viya khāyati, amassu-
jāto ti na tū¹¹ assa massu jāyati, taruṇa jeva, apurāṇavayānīti acirapabba-
lito, idhārarūpañca pañassa kaṇṭhe ti kaṇṭhe ca pañ¹² assa amhākaṇ-
bhikkhūbhājanathapaṇṇapāṇadhārasāsaṇi¹³, piṇḍhanam attitī muttābharanam¹⁴
sandhāya vadati, gaṇḍā¹⁵ ti thame sandhāyāna, uressajāti ti uramhi sujātā,
urato ti pi pātho, pabbhasarā ti pabbhasampanna, pabbhasare ti pi pātho,
obhāsayantīti uttho, bhussadassaneyyam¹⁶ ti atthiya dassaneyyam, kuñci-
taggā¹⁷ ti ahakupjale¹⁸ sandhāya vadati, sutthācā¹⁹ ti yam tassa jāti-
bandhanasuttam²⁰ tam pi jotati²¹ pabbhā ca muṇḍati, saṇḍhāmaṇi²²
caṭṭaso ti iminā manūsvannapavāṭaṭatamāyāni pi cattāri piṇḍhanāni

¹ C² aham, B² āmaham. ² all three MSS. karī. ³ B² -el. ⁴ C² -hanti.

⁵ read: diśa. ⁶ C² -ghuttā, B² -ghuttam. ⁷ B² vanam. ⁸ B² idam. ⁹ B² -paṭṭidhāra-.

¹⁰ B² muttāharam. ¹¹ B² kaṇṭhā. ¹² C² bhujā, B² bhussam-.

¹³ B² kiñci-. ¹⁴ B² -tam. ¹⁵ C² -aman-. ¹⁶ B² -ati-. ¹⁷ B² ayanāni.

- dasseti, tā pimsare¹ ti tīni pūlandhanūti pāvaseṇa va vatte² deve ririri-
 sanghā³ viya vitaventi⁴, makkhalā⁵ ti makkhalam, syam eva vā pūtho:
 idam⁶ nivatthakaññeṇacāram⁷ sandhāyāha, na santace⁸ ti na vāke⁹, i.v.t.
 tika yathā mayam imamayam vā vākamayam vā vākacāram¹⁰ karvā¹¹ dhāreṇa
 5 na tathā so¹² so pana suttapaccāram dhāreṇā, akkhilakānīti¹³ āhācāni¹⁴ nā-
 kantakāni¹⁵, kaṭṭasamohitānīti kaṭṭiyam nibaddhāni¹⁶, niccam kīlām¹⁷
 karonti aghatitāni pi niccāni kīlīlāyanti¹⁸, āhantā¹⁹ ti āmbho²⁰ āra,
 kim rukkhaphalāni²¹ ānīti tīni tassa²² mānavaṇṇa²³ suttirūhāni kaṭṭiyam
 buddhāni katararukkhaphalāni nāma²⁴ ti maṇṇasamghāni²⁵ sandhāyāha, jātā ti
 10 jāṇamajalākīreṇa baddhā ratanāmizsakūkesavattīyo sandhāyāha, vellitaggi ti
 kuñcitaggi²⁶, dvedhāsiro ti tassa āsām dvedhā karvā baddhānam jāṇam
 vasaṇa²⁷ suttū vābhattarūpam, tathā ti yathā tassa mānavaṇṇa jāṭā tathā
 tumhehi mama na buddhā²⁸, aho vata mānūpi tathā aasā ti patibhanto²⁹,
 upetarūpā ti upetasabbhāva, vātasameritam vā ti yathā nāma sūluppalam
 15 sātena samritāde tath³⁰ eva syam imasmim vasaṇe assamo samvāri, nā-
 dīso ti na etādiso, mama³¹ kāya pamho n³² etādiso tassa, so hi dassaṇīyo³³
 eva sugandho ca, aggagimheṇ³⁴ ti vasaṇasamaye, nihanīti paharati, kim
 rukkhaphalam nu kho tam ti katararukkhassa nu kho tam phalam, sam-
 khavarūpapaṇṇā³⁵ ti sudhotasamkhapattikaggā, vākamakkhāditi³⁶ nāma so
 20 mānavaṇṇa viya tehi dantehi rukkhapaṇṇāni³⁷ eva mūlaphalāni ca na
 khādī, amhāraṇ hi tīni khādānīyam³⁸ akkappavānabaddhāni³⁹ ti dipeti,
 akkakkasā ti tāta tassa bhāsitāni apbhāsam āgātam, punappuna vadā-
 tassopi madhuraṇīya muhum mudum⁴⁰ amammanatāya⁴¹ ujum akkikkhitāya⁴²
 25 anuddhatā⁴³ patitthitāya acapalam⁴⁴, rodan ti bhāsamānassa paṇ⁴⁵ asa⁴⁶
 sarasamkhāten rodam pi manoharam karavikassa viya sassaṇam samadharan,
 raṇḍayatevā⁴⁷ ti mama mano raṇḍeti⁴⁸ yeva, hindūsaaro ti phūḍḍisaaro,
 māṇavāhū ti so hi mānava puratthāya mama mittam⁴⁹ abhū, susandhi⁵⁰ sab-
 battha vīmatthīmaṇḍi vayan ti tāta tassa mānavaṇṇa ṛḍḍam antare eṇam
 vanaṇ atthi, tam susandhū suphussitam⁵¹ sippiputamukhaadīyam sabbattha vi-
 30 maṭṭham samantato matthāni, pūthun⁵² ti mahantam, sūjātan ti susaṇṭham,

¹ C² tā pimsare. B² tā pi sara. ² B² pavurho. ³ C² cūri-. B² cūritasāhāghā.
 B² tirati-. C² -ghāti. ⁴ B² vadanti. ⁵ B² mikkhalan. B² makkhalan. ⁶ C²
 idanti. ⁷ B² vattāha-. ⁸ B² saṇḍare? B² sandhare. ⁹ B² nīkāto. ¹⁰ C² cirañ.
¹¹ B² omits ka-. ¹² C² omits so. ¹³ C² ābhā-. B² akhi-. ¹⁴ C² āhimāni.
 B² ākhi-. ¹⁵ C² nikkhamitāni. B² āppamāni. C² nīhante-. ¹⁶ B² bandhāni.
¹⁷ B² kīlām. ¹⁸ B² nicca kīlām kīlā-. ¹⁹ C² āhantā. ²⁰ C² amha. ²¹ C²
 -kkhe-. ²² C² asa. ²³ C² paṇḍamassa. C² -pāssa. ²⁴ so C²: C² -ot, B² -ti.
²⁵ C² kuñcitaggi. ²⁶ B² bandhānam vasaṇa, omitting jāṇam. ²⁷ B² mānī-
 bandhā in the place of mama-. ²⁸ B² asenti patibhanto. ²⁹ B² so tādīso ti tāta
 yādīso mama. ³⁰ B² ākkhā-. ³¹ B² -maṇḍikkhitānīti. ³² B² -tā. ³³ B²
 āpankīpānāvāpānāni. ³⁴ C² muhum. ³⁵ so C²; B² āpannāsatāya. B²
 āpannāsatāya. ³⁶ so C²; B² āvi-. B² omits u- tiya. ³⁷ B² -tam. ³⁸ all
 three MSS. -phalam. ³⁹ B² omits paṇassa. ⁴⁰ B² -ja-. ⁴¹ B² -g. ⁴² B²
 -phūppasitam, C² -passitam. ⁴³ C² -g. B² -u.

kharapattasannibhaṇ¹ ti padumamakuṇṇasannibhaṇ, uttariyānā 'ti utta-
 ritvā avattharitvā, piḷayitvā gilesi², tapantiṭṭi tassa mānavassa sarirato
 nūccharanti³ suvaṇṇavannā⁴ ramsiyo jalanti⁵ obhāventi⁶ cirocenti⁷ ca, bāhā ti
 bāhā pi 'asa modū, añjanalomasadīḷ⁸ ti añjanasadiḷhi romhi⁹ samannā-
 gati, vicitra¹⁰ añjaṇuḷikāsa¹¹ sobhare¹² ti hatthāpi 'esa dhuvaiaḷakkhaṇa-
 vicitrāhi¹³ parāḷamkurasaḍḍi¹⁴ añjaṇuḷi samannigati¹⁵ sobhanti, akakka-
 saṅgo ti kaccuppiḷakādirahitaṅgapaccaṅgo, ramāyaṃ upaṭṭhaṇṭi mān-
 ramayanto¹⁶ upaṭṭhaṇṭi paricari, tūlūpanibhā ti mudubbhārasa ṇamā, su-
 vaṇṇakambhūtalavattasuccavāṭi¹⁷ suvaṇṇamayaṃ ādāntalaṃ viya¹⁸ vāṭi ca succavā
 ca parimaṇḍalā¹⁹ e' eva suṇḍaracchavi cā 'ti ettho, samphusaṇṭi²⁰ ti suṭṭho
 phusaṇṭi²¹ attano hatthasamphassaṇṭi māna sarīre pharipetvā²², ito gāto ti
 māna olokentaa²³ eva ito gāto, te mān dāhanti²⁴ te tassa hatthasamphassa-
 ḷānā mān dāhanti, tathā hi tassa gataḷāto paṭṭhāya māna sarīre dābo
 utthito, ten' amhi dōmanasappatto ṇipanno²⁵ ti, khāri²⁶ idhaṇ ti tāta nūna
 so mānavo na khāribhāraṇ cakkhipitvā²⁷ cīcarī, khīḷūṇi²⁸ khīḷūṇi²⁹, ayaṃ
 eva vā³⁰ pūtho, sokkhaṇ ti sukkaṇ, saṇṭhatā ti saṇṭhāro, vikiṇṇarūpā³¹
 'ti tāta ayaṃ tava mānavapannasanthāro aḷḷa mayā ca tena ca añṇamañṇam
 parāmasaṇḍiḷḷaganavassena samunā parivattantehi vikiṇṇā viya ākulavyākulā jātā,
 punappunamcassa³² 'ti tāta ahaṇ ca so ca abhiramitvā ālantarūpā paṇṇa-
 sālato nikkhamitvā³³ adakam pavasitvā remitvā³⁴ vinīladarathā³⁵ punappuna imam
 eva kutiyaṃ³⁶ parisaṇḍi³⁷ ti vadati, mantā³⁸ ti aḷḷa māna tassa gataḷāto
 paṭṭhāya n' eva mantā paṭṭhanti³⁹ na⁴⁰ upaṭṭhaṇṭi⁴¹ na ruccanti, na
 aggikuttam na pi yamuaṃ tatra⁴² ti⁴³ mahābrahmano ārāhanatthāya
 kattaḷḷam havyadhūmadīyaṇṇakiriyāpi⁴⁴ me na paṭibhāti⁴⁵ na ruccati, na
 cāpi te ti tayā ābhatamūlaphalāni pi na bhūṇṇiṇṇāmi, yassaṃ⁴⁶ diḷāyaṇ⁴⁷
 yassaṃ⁴⁸ diḷāyaṇ, vanaṇ ti tassa mānavassa assamaṇi parivāretvā⁴⁹ thitavamaṇ.

Tass' evaṃ vilapantaṃsa tam vippalāpaṃ sutvā M. „ekāya
 itthiyā imassa sīlam bhinnam bhavissatī“⁵⁰ natvā tam ovaḍanto
 cha gāthā abhāsī:

11. Imasmā⁵¹ haṃ jotirase vanambī
 gandhabbadevaeccharasamghasevite

30

¹ C¹ khura. ² B² paṭṭi. ³ C³ B⁴ -a. ⁴ B⁴ -ā. ⁵ B⁴ -anti. ⁶ B⁴ lo-
⁷ C² -kassa, B⁴ -tassa. ⁸ B⁴ -no. ⁹ C² -paṭṭivicitrahi. ¹⁰ C³ -cehi. ¹¹
 C² add mān. ¹² B⁴ parāmasitvā. ¹³ B⁴ omits vā. ¹⁴ C² khīḷū. B⁴
 khīḷū. ¹⁵ so C³, B⁴ kināni, C² omits khīḷūni. ¹⁶ C² vassā. ¹⁷ B⁴ vigata-
¹⁸ B⁴ -l. ¹⁹ B⁴ namajjamantā. ²⁰ C² -hanti. ²¹ C² naṇi. ²² B⁴ -anti.
²³ C² piyamūtanantam. ²⁴ C² bhavyā. B⁴ kattaḷḷahopiḍḍiḷḷamañḍi. ²⁵ B⁴
 add na upaṭṭhanti. ²⁶ C² yassa, B⁴ yassa. ²⁷ C² diṇa for diḷā. ²⁸ B⁴
 yassa. ²⁹ so all three MSS. for imasmā?

- isīṇaṃ āvāse sanantanamhi
n' etādisaṃ aratīṃ pāpunetha. 51.
- 10 Bhavanti mittāni atha na bonti,
ñātisu mittesu karonti pemaṃ,
8 nyaṇ ca jammo kīssa vā nivittṭho¹
yo n' eva jānāti: kuto 'mbi āgato. 52.
- 12 Samvāsena hi mittāni² sandhīyanti punappunam,
sā ca metti asaṅganto³ asaṃvāsena jirati. 53.
- 14 Sace tuvaṃ dakkhaṇi brahmacāriṇi
sace tuvaṃ sallāpe brahmacāriṇā
sampaṇnasassaṃ va mahodakena
tapogunadi khippam imaṃ pahassaṇi⁴. 54.
- 16 Punap-pi⁵ ce dakkhaṇi brahmacāriṇi
punap-pi ce sallāpe brahmacāriṇā
sampaṇnasasssū va mahodakena
usmāgataṃ khippam imaṃ pahassaṇi⁶. 55.
- 18 Bhūtāni etāni caranti tāta
virūparūpena manussaloke,
na tāni sevetha⁷ naro sapaṇṇo,
20 āsajjanam⁸ tassati⁹ brahmacārīti. 56.

Tattha imasmiṃ¹⁰ ti imasmiṃ, han ti nīpātamatthā, jotiraso ti kūya-
mānasa jotino ramaṇobhāṇṭo¹¹, sanantanamhi¹² porāṇake, pāpunethā¹³
ti pāpuneyya, i v. h.: tāta svarūpe vane vassanto yaṃ aratīṃ¹⁴ tvaṃ patto
etādisaṃ na pāpuneyya paṇḍito kulaputto, pattum¹⁵ na arahatīti attho, bhā-
25 vaurīti imaṃ g. M. antagatam eva bhāṇati, ayadi h' ettha¹⁶ adhippayo: loke
attānaṃ mittāni nāma bonti pi na bonti pi, tattha yesaṃ bonti te attāno
ñātisu ca mittesu ca pemaṃ karonti, nyaṇ ca jammo mīgasaṅgo kīssa vaṇi-
vittṭho¹⁷ ti¹⁸ kena nāma kīraṇena tassamhi mīgugāme mittasaṇṇāya nivittṭho,
so mīgiyā kucchimhi nīdamaṇivā araṇṇe vaḍḍhāttaṃ kutomhi āgato ti āgataṭṭhā¹⁹.

¹ Bē kīssa vānivittṭho, C² kīsarivānivittṭho. ² C² yā ca metti saṅgantam, Bē
sveva mitto asaṅganto. ³ C² pabbha, Bē hessaṇi? Bē pahlessaṇi. ⁴ Bē puna pi.
⁵ Bē pahlessaṇi, C² pabbha-. ⁶ C² na tādīso cetha. ⁷ Bē āsajja naṃ cori. to
āpa-. ⁸ Bē na-. ⁹ so all three MSS. for imasmiṃ? ¹⁰ C² -tena. ¹¹ C²
sanantanamhi, Bē sanantanamhi cori. to -tanamhi. ¹² Bē -vittṭhā. ¹³ Bē
anabhiratīti. ¹⁴ Bē puttum cori. to pattum, C² vattum. ¹⁵ Bē āyaṇṇetthā.
¹⁶ C² kīsarini-. ¹⁷ C² cori ti.

nam¹ eva na jñāti pag eva ātimalite ti², punappunān ti tāni³ mittāni
 nāma punappuna samvāseṇa samasevaṇena sandhīyanti⁴, sā ca mettīti⁵ ad
 eva mettī⁶ asaṅgantu⁷ asaṁgacchantasse puriṣṣaṇa teṇa asaṁgamanasā-
 khāṭeṇa asaṁvāseṇa jñoti vinassati, sace ti⁸ tasmā tāta sace tvaṁ puna pi
 tam ākikkhāsi teṇa vā vallaṭṭhesāsi atha yathā nāma sunipphannaṁ esseṇa mahā-
 ghena hariyāsi evaṁ imam attano tapoggaṇaṁ pahassa⁹ pahāressasīti artho.
 asaṁgataṁ ti samaṇatjāṁ, viṭṭaparūpeṇā ti viddharūpeṇa i. v. h.: tāta
 manussalokasmiṁ hi etāni yakkhinisamkhātāni bhūtaṁ viddharūpapatibha-
 nena¹⁰ attano rūpeṇa attano vasaṁgate khādītum caranti, tāni sapaṇiṇo nare na
 sevetha, tādāṇa hi bhūtaṁ āsajjanam¹¹ pavā nassati brahmacāri, dittho si
 tāya¹² yakkhīnti vā na khādito ti evaṁ puttāṁ ovaḍi¹³.

So pitu katham autvā „yakkhīni kira sā“ ti bhūto cittaṁ
 nivatteti vā „tāta, etto na gamissāmi, khamatha me“ ti khamā-
 pesi. So pi nam samassāsetvā „ehi tvaṁ mānava, mettāṁ
 bhāvehi karuṇaṁ“ muditaṁ¹⁴ upekkhaṁ¹⁵ ti brahmavihārabbhāva-
 nam ācikkhi. So tathā paṭipajjitvā puna jhānaṁ nibbattesi¹⁶.

S. i. d. ā. s. p. j. s. (Saccapariyosāne ukkaṇṭhitabhikkhū sotā-
 pattiphale paṭipphahi): „Tadā Naṇiṇkā purāṇadutiya¹⁷ ahoṃ, Issiṅgo
 ukkaṇṭhitabhikkhū, piṭā ahaṁ evā“ ti. Naṇinijātakaṁ¹⁸.

2. Ummadantijātaka.

20

Nivesanaṁ kassa nudaṁ Senandā ti. Idam S. J. v. uk-
 kaṇṭhitabhikkhū ā. k. So kir' ekadivasaṁ Sāvathiyam pi-
 ḍāya caranto ekaṁ alaṁkatapaṭiyattam uttamarūpadharaṁ itthiṁ o-
 ketvā paṭibaddhacitto hutvā cittaṁ nivattetaṁ. asakkonto vihāraṁ eva
 āgantvā tato paṭṭhāya sallaviddho viya rāgāturo bhantamigapaṭi-
 bhāgo¹⁹ kiso dhammanisanthatagatto uppanduppanḍakajāto anubhirato
 ekiriyaṭthe cittaśādam alaḥhanto ācariyavattādini pahāya nuddesapari-
 pucchakammaṭṭhānānuyogavirahito vihāsi. So sahāyabhikkhūhi²⁰ „pubbe
 tvaṁ āvuso pasannindriyo²¹, vippasannaṁ mukhyappa idāṁ, na²² tathā,

¹ B¹ attano gatethā. ² B¹ si. ³ B¹ tāta. ⁴ B¹ add ghattiyanti. ⁵ B¹
 evaṁ mittā ti. ⁶ B¹ eva mittā. ⁷ B¹ asaṅgantu, C¹ asaṅgantum. ⁸ C¹
 omīti ti. ⁹ C¹ pubba. B¹ pahi. ¹⁰ C¹ add ca. ¹¹ B¹ āsajjanam. ¹² C¹ B¹
 tā. ¹³ B¹ -diti. ¹⁴ B¹ kārūṇaṁ corr. to karuṇam. C¹ karuṇā. ¹⁵ C¹ -ti.
¹⁶ B¹ jhānābhīṇḍā, C¹ jhānaṁ pubba. ¹⁷ C¹ -ti. ¹⁸ so all three MSS. 2.
 cfr. Th. Zacharias: Die 16te Erzähl der Vesālap. in Beiträge z. Kunde d. ig.
 Sprachen IV. ¹⁹ B¹ bhanda. ²⁰ B¹ -yobhikkhūhi. ²¹ B¹ santindr. ²² B¹ no-

kin na kho kāraṇa¹ ti puttbo „āvuso anāhhirato 'smi²ti' āha. Atha
 nam te „abhirama āvuso, Buddhappādo nāma dullaḥho, tathā sad-
 dhammasavanaṃ manussapaṭilābbo ca, so tvaṃ manussapaṭilābham
 labhivā dukkhaṃ antakiriyaṃ paṭṭhayaṃāno assamukham ānūjanam
 3 pahāya saddhāya³ pabbajivā kinākaṇṇa⁴ kilesavasaṃ yāsi. kilesā nāma⁵
 ete gaṇḍuppādapāṇaṃ⁶ upādāya sabbatānājanasādhāraṇā, ye tesam
 vatthubhūta te pi appassādā, kāmā bahudukkā bahupāyāsā, ādāyave
 ettha bhiyyo, aññikamkalūpama⁷ kāmā, mamsapeṇūpama⁸ kāmā⁹, tippakkū-
 pama¹⁰ kāmā¹¹, aṅgarakāsūpama¹² kāmā, supīnakūpama¹³ kāmā, yācitakū-
 10 pama¹⁴ rukkhaphalūpama¹⁵ sattisūlūpama¹⁶ sappasirūpama¹⁷ kāmā, tvaṃ
 nāma erarūpe sāsane pabbajivā evaṃ anaññakārakānaṃ¹⁸ kilesānaṃ
 vasaṃ gato¹⁹ ti²⁰ evaditvā attano katham²¹ gūhāpetum asakkontā Sattha
 santikaṃ dhammasaḥham netvā „kin bhikkhave anecheṇānakaṃ bhik-
 kham āvuyitthā²² ti²³ rutte „ayaṃ kira ukkanthito²⁴ ti āhāseu. S. „ac-
 15 cam kira²⁵ ti²⁶ pucchitvā „saccaṃ bhaṇte²⁷ ti²⁸ rutte „bhikkhu porūgaka-
 paṇḍita²⁹ rajjāṃ anusaṇhotāpi kilesa kilesa uppanne tassa vasaṃ āgantvā
 cittaṃ nivāretvā na ayuttam karimsu³⁰ ti³¹ vatvā a. ā.:

A. Siviratthe Aritṭhapuranagare Sivi nāma rāja r. kāresi.
 Bo. tassa aggamaheṣiṇyā kucchimhi nibbati, Sivikumāro t'
 20 ev³² assa nāmaṃ karimsu. Senāpatissāpi putto³³ vijāyī, Ahi-
 pārako³⁴ ti³⁵ 'ssa nāmaṃ karimsu. Te ubho pi sahāyaka³⁶ hutvā
 abhivaddhantā soḷasavassikā hutvā Takkasilāṃ gantvā sippaṃ
 ngganhitvā āgamimsu. Rāja tassa r. adāsī, so pi Ahipārakaṃ
 senāpatiṭṭhāne ṭhapetvā dhammena r. kāresi. Tasmim yeva
 25 nagare Tirītavacchassa³⁷ nāma³⁸ asittikoṭṭidhanavibhavassa set-
 ṭhino dhitāpi nibbatti uttamarūpadharā sobhaggappattā su-
 bhalakkhaṇena samannāgatā, tassā nāmagahapadivase Umma-
 dantīti nāmaṃ karimsu. Sā soḷasavassakāle atikkanta-
 mānusakavappaṇā devageharā viya abhirūpā³⁹ abosi, ye ye
 30 puthujjanā taṃ passanti te te sakabhāveṇa⁴⁰ saṇṭhātum⁴¹ na

¹ C² - nehi. ² C² - saddhā. B⁴ omitt sa-. ³ C² - pa. B⁴ - gakkā. ⁴ B⁴
 tippakkupama kāmā, cf. M. N. 1, 130; C² omitt dou-. ⁵ B⁴ add kāmā. ⁶ B⁴
 vasaṃ pabbhūti-. ⁷ C² - ramkānaṃ, B⁴ - rapānaṃ. ⁸ B⁴ attī. ⁹ B⁴ gātā. ¹⁰
 C² - am. ¹¹ B⁴ abhi- throughout. ¹² B⁴ dīva-. ¹³ all three MSS. nāmam.
¹⁴ B⁴ abhirūpadasseniya pāsādhā paramāya vappāya samannāgatā. ¹⁵ C² - saka-
 bhā-. ¹⁶ B⁴ sandhāretum.

sakkonti, surāpānamadena¹ viya kilesamadena mattā hutva
 satim paccupatthāpetom samatthā nāhesum. Ath' assā pitā
 Tīrītavaccho² rājānam upasamkamitvā „deva mama gebe
 itthiratanam uppannam rañño va anucchavikam, lakkhana-
 pāthake³ pesetvā tam vīmaṃsāpetvā yathārciṇi karohīti“ āha. 5
 Rājā „sādhū“⁴ 'ti vatvā brāhmaṇe peseti, te seṭṭhigeham
 gantvā katasakkārasammānā pāyāsam paribhūñjimsu. Tasmim
 khaṇe Ummadantī sabbālamkārapaṭimaṇḍitā tesam santikam
 agamāsi. Te tam disvā satim paccupatthāpetum asakkontā
 kilesamadamattā hutvā attano⁵ vippakarabhojanabhāvaṃ na 10
 jānimsu, ekacce ālopaṃ gahetvā bhūñjāmā⁶ 'ti saññāya sise
 tthapeṣum, ekacce upakacchantare⁷ khipimsu, ekacce bhittim⁸
 paharimsu, sabbe ummattakā ahesum. Sā te disvā „ime kira
 mama lakkhanaṃ vīmaṃsanti⁹“, givāya ne gahetvā niharathā¹⁰
 'ti niharāpesi. Te maṃkubbhūtā rājanivesanaṃ gantvā Umma- 15
 dantiyā ruṭṭhā¹¹ „deva sā itthi kālakappaṃ, na tumbākaṃ anuc-
 chavikā“¹² ti vadimsu. Rājā „kālakappaṃ kira“¹³ 'ti tam na ānā-
 pesi¹⁴. Sā tam pavattim sutvā „aham kira kālakappitī raññā
 na gahitā, kālakappaṇiyo nāma evarūpā“¹⁵ kontitī¹⁶ vatvā „hotu,
 sace pi tam rājānam passissāmi jānissāmiti“ tasmim āghātaṃ 20
 bandhi. Atha nam pitā Ahipārakaṃ adāsi, sā taṃ piyā
 ahoṣi manāpā. — Kassa pana kammassa phalena¹⁷ evaṃ abhi-
 rūpā ahoṣīti rattavatthadānassa¹⁸: sā kira atīte Bārāṇasīyam
 daliddakule nibbattitvā ussavadvase puññasampannā itthiyo 25
 kusumbharattavattham nivāsetvā alamkatā kilantiyo disvā¹⁹
 rādisaṃ vattham nivāsetvā kilitokāmā hutvā mātāpitonnam
 ārocetvā tehi „amma mayam daliddā, kuto no evarūpaṃ
 vatthan“²⁰ ti vutte „tena hi maṃ ekasmiṃ aḍḍhakule bhatim
 kātum anujānātha, te mama guṇam ūtvā dassanti“ vatvā

¹ C² omit surā. ² B² tīrīti-. ³ B² add^o brahmaṇe. ⁴ C² -jama, B²
 bhūñjaka, B² bhūñjamāna. ⁵ B² add^o bhattam. ⁶ C² -, B² bhittiyādiso. ⁷
 B² -sisaṃti. B² -sisaṃtikim. ⁸ B² kuddhā. ⁹ B² āpi-. ¹⁰ B² add^o na. ¹¹
 B² add^o sā. ¹² B² add^o nissandana.

- tehi anuññātā ekam kulam upasāṅkamitvā „kūsumbharaṭṭa-
vatthena bhaṭṭim karomīti“ āha. Atha nam te „tini saṃ-
vaccharāṇi kamme kate tava guṇāguṇaṇi“¹ ṇatvā dassāma“² ‘ti
vadiṃsu. Sā „ādhā“³ ‘ti paṭisupitvā kammaṃ paṭipajji. Te
9 tassā guṇaṃ ṇatvā aparipunnesu yeva tīsu saṃvacchareṇu
tassā ghanakūsumbharaṭṭavattthena⁴ saddhīm aññaṃ pi vattham
datvā „tava saḥāyikāhi saddhīm gantvā nahāyitvā nivāsehi“⁵
tam pesayīṃsu. Sā saḥāyikā ādāya gantvā rattavatttham tīre
ṭhapetvā nahāyi. Tasmim khane eko Kassapadasabalassa
10 sāvako acchinnacivaro sākhaḥhaṇṇaṃ nivāsetvā ca pārupitvā
ca tam padesaṃ pāpuṇi. Sā tam diṣvā „ayaṃ bhaddanto
acchinnacivaro bhavati“⁶, pubbe pi adinnabhāveṇa mama nivā-
sanaṃ dullabhaṃ jātan ‘ti’ vattham dvidhā phāletvā ekam
koṭṭhāsaṃ ayyassa dassāmiti“⁷ cintetvā uttaritvā attano nivā-
13 sanaṃ nivāsetvā „tīṭṭhatha bhante“⁸ ‘ti vatvā theram vanditvā
vattham phāletvā tass’ ekakoṭṭhāsaṃ⁹ adāsi. So ekamanta
paṭicchanoṭṭhāne ṭhatvā sākhaḥhaṇṇaṃ chaḍḍetvā tass’ ekam
kannaṃ nivāsetvā ekam pārupitvā nikkhami, ath’ assa vattho-
bhāseṇa sakalasārīraṃ taruṇasuriyo viya ekobhāsaṃ ahosi.
16 Sā tam diṣvā „ayaṃ¹⁰ ayyo paṭhamam na sobhi“¹¹ idāni taruṇa-
suriyo viya virocati, idam pi tass’ eva¹² dassāmiti“¹³ dutiyam pi
koṭṭhāsaṃ datvā „bhante ahaṃ bhava caranti uttamarūpa-
dharā bhaveyyam, maṃ diṣvā koci puriso sakabhāveṇa saṇṭhā-
tum“¹⁴ mā asakkhi“¹⁵, mayā abhirūpatarā nāma añña mā hotū“¹⁶
23 ‘ti paṭṭhanaṃ ṭhapesi. Thero anumodanaṃ katvā pakkāmi.
Sā devaloke sañcaranti“¹⁷ tasmim kāle Aritṭhapure nibhattitvā
tathārūpā ahosi. — Atha tasmim nagare kattikachapaṇaṃ gho-
sayīṃsu, kattikapuṇṇamāya nagaraṃ sajjayīṃsu. Ahipārako
attano ārakkaṭṭhānaṃ gacchante tam āmantetvā „bhaddo

¹ Bde omīti guṇā. ² Bde ghaṭṭanaku-. ³ Bde bhavissati. ⁴ Bde adda tass. ⁵ Bde aṇi tam koṭṭhāsaṃ. ⁶ Bde mayham. ⁷ Bde -ati. ⁸ Bde etasāva. ⁹ Bde saṇḍhāraṇṇam. ¹⁰ Cde -thi. ¹¹ Bde samaṇanti.

Ummadanti, ajja kattikacchano¹, rājā nagaraṃ padakkhiṇaṃ
karonto paṭhamam imaṃ gehadvāraṃ āgamissati, mā kho tassa
attānati dassesi, so hi taṃ disvā satim upatthāpetum na
sakkhissatīti² āha. Sā gacchantam³ „ahaṃ jānissāmiti⁴.
Tasmiṃ gate dāsīm⁵ ānāpesi: „rañño imaṃ gehadvāraṃ āgata- 5
kāle mayham āroceyyāsīti⁶. Atha suriye atthamgate uggate
pupphacande⁷ devanagare⁸ viya alamkate nagare sabbadisāsu
dīpesu jālantesu⁹ rājā sabbālamkārapatimaṇḍito ājaññaratha-
varagato amaccaganaparivuto mahantena yasena nagaraṃ
padakkhiṇaṃ karonto paṭhamam eva Ahipārakassa gehadvāraṃ 10
agamāsi, taṃ pana gehaṃ manosilāvannaṇṇapākāraparikkhittam
alamkatam dvārattālakaṃ sobhaggappattam pāsādikaṃ. Tas-
miṃ khaṇe dāsi Ummadantiyā ārocesi, sā pupphasamuggaṃ
gāhāpetvā kinnarilīlāyā¹⁰ vātapānaṃ nissāya thitā rañño
pupphāni khīpi. So taṃ ulloketvā¹¹ kilesamadamatto satim 15
paccupatthāpetum asakkonto „Ahipārakassa¹² etam gehaṃ¹³ ti
sañjānitum pi nāsakkhi. Atha sārathim āmantetvā pucchanto
dve gāthā abhāsi:

1. Nivesanaṃ kassa nu¹⁴ dāsi Sunanda
pākarena paṇḍumayena guttaṃ, 20
kā dissati aggisikhā va dūre
vehāsayaṃ pabbatagge va acci. 57.
2. Dhītā v¹⁵ ayaṃ kassa Sunanda hoti,
supisā n¹⁶ ayaṃ kassa atho pi bhariyā,
akkhāhi me khippam id¹⁷ eva¹⁸ puṭṭho: 25
avāvaṭṭa, yadivā atthi bhattā ti. 58.

Tattha kassa nudaṇ ti kassa nu¹⁴ jēṇi,¹⁴ paṇḍumayena¹⁵ ti rattitthi-
kāmayena¹⁶, dissati¹⁷ vāraṇṇe thitā paṇḍāyaṇi, aggi¹⁸ u¹⁹ analajalakkhaṇḍho²⁰,

¹ C^o kattikarattikacchano. B⁴ -ratti gāro chano. ² B⁴ gaccha tvaṃ sāmi. ³
C^o -am. ⁴ C^o -u. ⁵ B⁴ -ram. ⁶ B⁴ jālitesu. ⁷ B⁴ līlāya. ⁸ B⁴ diavā olo-
⁹ C^o līlāya. B⁴ imeva. ¹⁰ C^o -amit nu. ¹¹ B⁴ rattitthakapākāramayena. ¹²
C^o aggaṇi, B⁴ accitthi. ¹³ C^o -alajā-

dhīṭṭā nayan ti dhīṭṭā' an ayan, evāvaṭṭā ti apatāhharanā² apatiggahitā³,
bhāṭṭā ti yadāṭṭā assā sāmliko aṭṭhi, idam akkhāhīti.

Ath' assa so ācikkhanto dve gāthā' abbhāsi:

1. Ahaṃ hi jānāmi janinda etaṃ
matyā ca petyā ca atho pi assā⁴,
tath' eva⁵ so puriso bhūmipāla
rattimdivaṃ appamatto tav' aṭṭhe. 59.
2. Iddho ca phīto⁶ ca subhāhiko⁷ ca
amacco te aññataro janinda,
tass' esā bhariyā Ahipārakassa
Ummadantī⁸ nāmadbeyyena rājā 'ti. 60.

Tattha matyā ca petyā ca 'ti matto ca pīto ca tam janāniti vadati.
atho pi assā ti aha sāmlikam pi 'sā jānāniti vadati, iddho ti samiddho.
phīto⁶ ti vattāṭṭhakkārehi phullito¹⁰, subhāhiko⁷ ti suṭṭhu adḍho, nāma-
15 dheyvenā 'ti nāmena, ayan hi¹² jo nam passati tam ummadeti satim assa
paccupatthāpetum na deti tassā Ummadantīti vuccati.

Tath' sutvā rājā nāmam assā thomento anantaram g. ā.:

3. Ambho ambho¹³ nāmam idam imissā
matyā ca petyā ca kataṃ susādhu,
20 tathā¹⁴ hi mayhaṃ apalokayantī
ummattakam Ummadantī akāsīti. 61.

Tattha matyā ca petyā ca 'ti mātara ca pitara ca, mayhaṃ ti upa-
yogattā sampadānāni, apalokayantīti mayā apalokitā ayanam apaloka-
yanti mam ummattakam akāsīti aṭṭho.

23. Sā tassa kampitabbhāvaṃ natva vātapānaṃ thaketvā sīri-
gabbhaṃ eva agamāsi. Rañño pi 'sā¹⁵ ditṭhakālato patthāya
nagarapadakkhipakaraṇa¹⁶ cittaṃ eva nāhosi. So sārathim
āmantetvā „samma Suvanda rathaṃ nivattehīti“ vatvā „ayan

¹ B⁴ adde ki. ² B⁴ -varanā. ³ B⁴ -ggahā. ⁴ B⁴ -āyo. ⁵ C⁴ tassā. ⁶
B⁴ tavava. ⁷ C⁴ pi-, C⁴ thī-, B⁴ phī-. ⁸ B⁴ suvaḍḍhito, B⁴ suvaḍḍhito. ⁹
B⁴ ummadantīti, read: ummadintī? cfr. Zecharias supra. ¹⁰ B⁴ puppito. ¹¹
B⁴ suvaḍḍhito. ¹² B⁴ ayaṭṭhi, C⁴ ahaṭṭhi. ¹³ so all three MSS for aho? ¹⁴
B⁴ tadā. ¹⁵ B⁴ tassā. ¹⁶ C⁴ -namka-, B⁴ -nakā-.

chaṇo amhākam nānucchaviko, Ahipārakasenaṇāpatisa' evānuccha-
viko, r. pi tass' evānucchavika¹ ti ratham nivattāpetvā pāsā-
dam abhiruṇḥa sīrisayane nipajjitvā vippalapanto āha:

8. Sā' punṇamāse migamandalocanā
upāvisi puṇḍarikattacaṇḍi,
dve punṇamāyo tadahū amaṇṇam²
disvāna pārāpatarattavāsiniṃ. 62.
9. Alārapamhehi subhehi vagguhi
palobhayanti³ maṃ yadā udikkhati
vijambhamānā harat' eva me mano
jātā vane kimpurisiṃva pabbate. 63.
10. Taddā hi brahātī⁴ sāmā⁵ āmuttamanikunḍalā
ekaccavasanaṃ nārī migi bhantā⁶ v' udikkhati. 64.
11. Kadāssu maṃ tambaṇakhā sulomā
bāhāmudā candanaśāralittā
vaṭṭaṇḍuḷi sannatavīrakuttiyā⁷
nārī upaṇṇissati sisato subhā. 65.
12. Kadāssu maṃ kañcanamāluracchadā⁸
dhītā Tiritissa vilākamajjhā
mudūhi bābāhi palissajissati⁹
brahāvane jātadumaṃ va māluvā. 66.
13. Kadāssu lākhārasarattasucchavi
bindutthani puṇḍarikattacaṇḍi
mukhaṃ mukhena upanāmayissati
soṇḍo va soṇḍassa surāya¹⁰ thālam¹¹. 67.
14. Yathāddasaṃ nam¹² tiṭṭhantiṃ sabbagattaṃ manoramam
tato sakassa cittassa nāvabodhāmi kiñcanaṃ. 68.
15. Ummadanti¹³ mayā diṭṭhā āmuttanāpikunḍalā¹⁴,
na supāmi divārattiṃ sahasaṃ va parājito. 69.

¹ C¹ so, B¹ yā. ² B¹ tadahumaṇṇāham, B² akhaṇṇātam. ³ C¹ aa-, C² sī-.
B¹ brahmāhi. ⁴ C¹ samāseemigamandā. ⁵ B¹ phandā. ⁶ B¹ -dhira-. ⁷ B¹
-jālura-. ⁸ C¹ -dissati. ⁹ C¹ phū-, C² pu-. ¹⁰ C¹ phā-, ¹¹ B¹ yadadda-
santam. ¹² C¹ -tim, B¹ -ti. ¹³ B¹ -lam.

12. Sakko ca¹ me varāṃ dajjā, so ca labbhettha me varo:
ekarattim² dirattim³ vā bhaveyyaṃ Ahipārako
Ummadantya ramitvāna, Sivirājā tato siyā ti. 70.

- Tattha puñnamāsa ti puñnacandīya ratthi, migamandaḥḥanaṃ ti
1 kaḍḍasantākena paḍḍiyitvā vanantare thatvā luddam olokonti⁴ migiye viye ma-
dāni locanāni aasā ti migamandaḥḥanaṃ, upāvisitvā padumavānena karat-
lena pupphāni khipitvā manā olokonti vātapāne uḍḍi, puñḍarikattarāṅgini
rattapadumapattaravānasaaricā, dve puñnamāso ti aham tadā tasmim ekapa-
divase tam parāpatapādāsamānavaṇṇam rattavattthanivartthanā diṇā tassa pu-
10 kham⁵ olokonto ekassa pācūlakaadhātuto ekassa Ahipārakasaṃpātinō niva-
saṇo ti dvitvāṃ puñnacandīyaṃ uggarati dve puñnamāso amāññim, aḍḍa-
pamhehi⁶ viśālapakhumehi⁷, sūbhēhi⁸ parisaḍḍhehi, vaggubhi⁹ madhurā-
kārehi, udikkharini¹⁰ evarūpehi nethehi yasimā khāno olokonti, pabbata ti
yathā Himavantaṃpabbate suphullitavāna¹¹ vīṇam ādāya tantissareṇa attho eṇam
15 amāññenti¹² kimpurissā kimpurissasā manam karati¹³ eṇam haratvā me
mano ti vippalapaṇi, brahṇi¹⁴ nārā, sāmā ti suvaṇṇasāmā, ākoca-
vaṇṇā ti ākaccakavāṇā, ākappantavāṇā ti attho, bhanta¹⁵ vudikkharini
sābhake¹⁶ puthunālāya tystabhamū viśālakkhī tuḍḍanāsi¹⁷ ratto¹⁸ tti¹⁹ sātadanta
tikhinadāthi suvattagiva tamabahu sūsanthitapoyodharī karasimitamajjā viśā-
20 soni²⁰ suvaṇṇakadalāsamānārūpe²¹ sī²² uttamitthi tasmim khāno manā udā-
khaṇti bhayena vanam pavatvā puna nivattitvā luddam udikkharini²³ bhāṇa-
migi²⁴ manā udikkharini vadati, kāḍḍamū²⁵ ti mudabāhi, sannatacira-
kuttiya²⁶ ti suphassitachekakaraṇa²⁷ upaṇḍissati²⁸ man ti sī sūbhā nārī
kadā na man tehi sambhāṇakkehi sīṇato paṭṭhāya sannatacira²⁹ sīṇa³⁰ karāṇa
15 paritoseṇatthi paṭṭhento vīlappu, kaḍḍanamāluracchadā³¹ ti kaḍḍanamāya-
uracchadālamkāra, vīlākama³² ti vīlāggaṇatira³³ sī, brahṇaṇa ti maha-
vaṇṇa, rattasuccchavini³⁴ hatthapādātalaḍḍanakkhaṇṭhamameṇu lākharaṇatta-
samānavaṇṇā, hindutthanin³⁵ udakubhūlāparimajjālatthanī, tato ti yadā
tam ti³⁶ hantim ādāṇam tato paṭṭhāya, sakassa citassā³⁷ ti attho citassā
20 anissaro jāto mūhiti adhippāyo, kiṇḍanaṇ³⁸ ti kiṇḍi, ayaṃ³⁹ asukā nāmā
ti na jānāmi, ummattako jāto mūhiti vadati, diṭṭhā ti diṇvāna⁴⁰, supāmiti
ti eva rattimdivanā⁴¹ niddam labbhami, so ca labbhetthā⁴² ti yam me Sakko
varāṇi dadeyya so ca me varo labheyya⁴³, labheyye⁴⁴ c' aham varāṇ ti attho.

Atha te amaccā⁴⁵ Ahipārakassāpi ārocayamsu: „sāmi rājā
35 nagaraṃ padakkhiṇaṃ karonto tumbākaṃ gharadvāraṃ gantvā⁴⁶

¹ Bā ee. ² Bā em. ³ Bā dvirattim. ⁴ Bā mukhasa sukham. ⁵ Cā -pa-
mukhehi. ⁶ Bā supuppita-. ⁷ Bā -dati. ⁸ Cā haranti. ⁹ Bā brahṇi. ¹⁰ Bā
kaḍḍa-. ¹¹ Cā ratto, Bā ratiṇi. ¹² Cā -soni, Cā -yoni, Bā -yoni. ¹³ Cā
-nornya. ¹⁴ Cā omi sī. ¹⁵ Bā bhāṇa-. ¹⁶ Bā -dāna-. ¹⁷ Cā supa-, Bā
suphuyita-. ¹⁸ Bā diṭṭhena. ¹⁹ Bā jānura-. ²⁰ Bā kaṇḍi-. ²¹ Bā anāḍam. ²²
so Cā; diṭṭhā diṇvāna wanting in Bā. ²³ so Cā; Bā rattimivā. ²⁴ so all
three MSS. ²⁵ Cā omi atha-. ²⁶ Bā patvā.

nivattitvā pāsādaṃ abhirūḷho¹ ti². So attano gehaṃ gantvā Ummadantiṃ āmantetvā „bhadde kacci³ raṇṇo attānaṃ dassesīti“ pucchi. „Sāmi, eko mahodaro mahādāṭhiko rathe ṭhatvā āgato puriso atthi, ahaṃ taṃ rāja⁴ vā rājako⁵ vā ti na jānāmi, eko issaro ti pana⁶ vutto⁷, vātapāne ṭhatvā pupphāni khipiṃ⁸, so tāvad eva nivattitvā gato“ ti. So taṃ sutvā „nāsito ‘mhi tayā“ ti ponadivase pāto va rājanivesanaṃ āruhya sirigabbhadvāre ṭhatvā raṇṇo Ummadantiṃ nissāya vippalāpaṃ sutvā „ayaṃ Ummadantiyā paṭibaddhacitto jāto, taṃ alabhanto marissati, raṇṇo ca mamaṃ ca agunaṃ mocetvā imassa mayā¹⁰ jīvitāṃ dātuṃ vattatīti“ attano nivesanaṃ gantvā ekaṃ dalhamantaṃ⁹ upaṭṭhākaṃ pakkosāpetvā „tāta asukattāne sukira-cetiyarukkhe atthi, tvaṃ kaṇci¹¹ ajānāpetvā atthaṅgate auriye tattha gantvā anto rukke¹² nisīda, ahaṃ tattha balikammaṃ karonto taṃ thānaṃ patvā devatā namassanto yācāmi: ‘deva-¹³ rāja, ambhakaṃ rāja nagare chape vattamāne akilītvā va sirigabbhaṃ pavisitvā vippalāpanto nipanno, mayaṃ tattha kāraṇaṃ na jānāma, rāja¹⁰ devatānaṃ bahūpakāro anusaṃvaccaraṃ sahaṃsaṃ viśajjetvā balikammaṃ karoti¹⁴, idaṃ¹² nāma nissāya rāja vippalāpatīti¹⁵ ācikkha“, raṇṇo no jīvitadānaṃ dethā¹⁶ ‘ti yācissāmi, tvaṃ tasmīṃ khane saraṃ parivattetvā“ ‘senāpati, tumbhakaṃ raṇṇo vyādhi nāma n¹⁷ atthi, so pana tava bhariyāya Ummadantiyā paṭibaddhacitto, sace taṃ¹⁸ labhissati jivissati noce marissati, sace tassa jīvitāṃ icchasi Ummadantiṃ assa dehīti¹⁹ katheyyāsīti²⁰ evaṃ taṃ oggaṇhāpetvā oyyojesi.²¹ So gantvā tasmīṃ rukke nisīditvā punadivase senāpatinā taṃ thānaṃ gantvā āyācīti²² tathā abbāsi, senāpati „sādhū“ ‘ti vatvā devataṃ vanditvā amacce jānāpetvā nagaraṃ pavisitvā rājanivesanaṃ abhruya sirigabbhadvāraṃ ākoṭesi. Rāja satim

¹ B¹ - rōyhaṇṇi. ² B¹ kiṇṇi. ³ B¹ adda ti. ⁴ B¹ - rājapuriṇṇi. C¹ - rājako. ⁵ C¹ - omiṭṭa pana. ⁶ C¹ - . ⁷ B¹ - i. ⁸ B¹ - mūlāṃ. B² - dūṭṭhamantaṃ. ⁹ B¹ ki-. ¹⁰ C¹ - omiṭṭa rāja. ¹¹ B¹ - kiṇṇi. ¹² C¹ - B¹ imam. ¹³ B¹ - attha. ¹⁴ B¹ - paṭivattitvā. ¹⁵ B¹ nam. ¹⁶ B¹ - vadēyyāsīti. ¹⁷ B¹ - no.

upaṭṭhapetvā¹ „ko eso“ ti pucchi. „Ahaṃ deva Ahipārako“
ti. Atha² assa rājadvāraṃ³ vivari. So pavasitvā rājānaṃ
vanditvā g. ā.:

15. Bhūtāni me bhūtapatī namassato
āgamma yakkho idam evaṃ⁴ abravi:
rañño mano Ummadantiya nivittṭho,
dadāmi te taṃ, parivārayassū⁵ ti. 71.

Tattha namassato ti tumhākaṃ vilāpakkāraṇaṃ jānantaṃhaṃ baḷikkammaṃ
katvā namasesantassa, ten ti ahaṃ taṃ Ummadantiṃ tumhākaṃ paricirikaṃ
19 katvā dadāmiṃti.

Atha naṃ rāja „samma Ahipāraka mama Ummadantiya
paṭibaddhacittatāya vilapitabhāvaṃ yakkhāpi jānanti“ pucchi.
„Āma devā“ ti. So „sabbalokeṇa kira me lāmakabhāvo āto“
ti lajji, dhamme paṭiṭṭhāya anantaraṃ g. ā.:

15. Paññā⁶ ca dhamse amaro na c' amhi,
jāno ca no⁷ pāpam idam ti jaññā,
bhūso ca ty-āssa manaso vighāto
datvā piyaṃ Ummadantiṃ aditṭhā⁸ ti. 72.

Tattha dhamso ti samma Ahipāraka ahaṃ tēya saddhīm kilesavaseṇa
20 paricirayanto puññato ca dhamseyyaṃ, tēya saddhīm paricirittamattena amaro
na na homi, mahājano ca me idam⁹ lāmakabhāvaṃ jāneyya, tato ayutiaṃ rañño
kutaṃ ti garaseyya, taṃ ca mama datvā pucchā piyabharīyaṃ aditṭhā¹⁰ tava
manaso vighāto c' assa ti attṭho.

Sesā ubhinnam pi vacanapaṭivacanagāthā:

25. Janinda nāññatra tayā mayā vā
sabb' āpi kammassa katassa jaññā
yaṃ te mayā Ummadanti padinnā,
bhusehi rājā yaṇathaṃ sajaṃhi¹¹. 73.
15. Yo pāpakam kamma¹² karaṃ manusso
20 so maññati: mā-y-idha maññimsu aññe¹³.

¹ C² = abetvā. ² so all three MSS. for rāja dvāraṃ? ³ B⁴ idametad. ⁴ B⁴ = cāra. ⁵ C² = puññā. ⁶ B⁴ me. ⁷ C² = aditṭhā. ⁸ B⁴ = imam. ⁹ C² = aditṭhā, C² = aditṭhā, B⁴ = aditṭhā. ¹⁰ B⁴ adds rāja āha. ¹¹ B⁴ = kammam. ¹² so all three MSS. for jāni aññe?

- passanti bhūtāni karontam etaṃ
yuttā ca ye honti narā pathavyā. 74.
19. Añño nu te ko 'dha¹ naro pathavyā
saddheyya lokasmi: na sā² piyā ti,
bhūso ca ty-āssa manaso vighāto
datvā piyaṃ Ummadantiṃ adittā³. 75. 8
20. Addhā piyā mayha janinda esā,
na sā mamaṃ appiyā bhūmipāla,
gacch⁴ eva tvaṃ Ummadantiṃ bhadante
siho va selassa guhaṃ upeti⁵. 76. 10
21. Na pīlītā attadukkhena dhīrā
sukhapphalam kamma pariccajanti,
sammohitā cāpi sukhena mattā
na pāpakam kamma samācaranti. 77.
22. Tvaṃ hi mātā ca pitā ca mayham
bhattā pati posako devatā ca,
dāso ahaṃ tuyha saputtadāro,
yathāsukham Sibba⁶ karohi kāmam. 78. 15
23. Yo issaro 'mhitī karoti pāpam
katvā ca⁷ so n' uttapate paresam
na tena so jīvati dīgham āyū⁸,
devāpi pāpena samekkhare na⁹. 79. 20
24. Aññātakaṃ¹⁰ sāmikehi padionaṃ
dhamme thitā ye paṭicchanti dānam
paṭicchakā dāyakā cāpi¹¹ tattha
sukhapphalam ñeva karonti kammam¹². 80. 25
25. Añño nu te ko 'dha¹³ naro pathavyā
saddheyya lokasmi: na sā piyā¹⁴ ti

¹ B¹ añño te koci. ² B² nime sā. ³ C³ adhi-. ⁴ C⁴ upeti. ⁵ B⁵ aiva, B⁶ sivi. ⁶ B⁶ na. ⁷ B⁷ -um. ⁸ B⁸ adda athesa abhipātakaṃ aha. ⁹ C⁹ aññātakaṃ. ¹⁰ B¹⁰ vāpi, C¹⁰ cāpi. ¹¹ B¹¹ adda rājā aha. ¹² B¹² koci.

- bhuse ca ty-āssa manaso vighāto
 datvā piyaṃ Ummadantiṃ adittā¹. 81.
15. Addhā piyā mayha janinda esā,
 na sā mamaṃ appiyā bhūmipāla
 5 yan te mayā Ummadanti padinaṃ,
 bhusehi rāja vanatham sajaḥi². 82.
17. Yo attadukkheṇa parassa dukkhaṃ
 sukhena vā attasukhaṃ dahāti
 yath' ev' idaṃ³ mayha tathā paresaṃ
 10 so⁴ evaṃ jānāti sa vedī dhammaṃ. 83.
19. Añño⁵ na te ko dha⁶ nare pathavyā
 saddheyya etc. 84.
21. Janinda jānāsi piyā mam' esā,
 na sā mamaṃ appiyā bhūmipāla,
 15 piyena te dammi piyaṃ janinda,
 piyadāyino deva piyaṃ labhanti. 85.
23. So nūn' ahaṃ⁷ vadhissāmi attānaṃ kāmahetukaṃ,
 na hi dhammaṃ adhammena ahaṃ vadhituṃ⁸ ussabe. 86.
25. Sace tvaṃ mayha satim janinda
 na kāmavāsi naraviriyaśeṭṭha
 20 cajāmi naṃ sabbajanassa Sibba⁹,
 mayā pamuttaṃ¹⁰ tato nam avhayesi. 87.
27. Adāsiyaṃ ce Ahipāraka tvaṃ
 cajāsi katte ahitāya ty-āssa
 25 mahā ca te upavādo pi assa
 na cāpi ty-āssa nagaramhi pakkho. 88.
29. Ahaṃ sahissaṃ upavādam etaṃ
 nindaṃ pasāssaṃ garaham pi¹¹ sabbhaṃ,
 mam etaṃ āgacchatu bhūmipāla,
 10 yathāsukhaṃ Sibba¹² karohi kāmaṃ. 89.

¹ C² adhi-, adding abhipāraka āha. * C² -iti. * C² lā, B² idhaṃ. * B²
 79. * C² -ā. * B² koel. * B² so nūnāhaṃ. * C² vyāhi. * B² asibya,
 B² sibya. ¹⁰ C² pavuttam. ¹¹ B² -haṃ ca. ¹² B² sivi.

- tayā hutā deva mahapphalā hi me,
kāmena me Unmadantiṃ paṭiccha. 97.
49. Addhā hi sabbam¹ Ahipārakā² tuvaṃ
dhammaṃ acārī mama kattaputta,
8 añño nu te ko idha sotthikattā
dipado naro aruṇe³ jīvaloke. 98.
50. Tvaṃ nu settho, tvam⁴ anuttaro si,
tvam dhammagū dhammavidū sumedho,
so dhammagutto cīram eva jīva,
10 dhammañ ca me desaya dhammapāla. 99.
51. Tad itthha Ahipāraka suṇohi vacanam mama,
dhammaṃ te desayissāmi sataṃ āsevitam aham. 100.
52. Sādhū dhammaruci rājā, sādhū paññāgavā⁵ naro,
sādhū mittānaṃ adubbho⁶, pāpass⁷ akarapaṃ sukham. 102.
- 12 53. Akkodhanassa vijite tñitadhammaassa rājino
sukham manussā āsetha sītaccāyāya saṃghare. 102.
54. Na vāham etaṃ abhirocayāmi
kammaṃ asamekkha kataṃ asādhun⁸,
ye vāpi⁹ ātvā na sayam karonti,
20 upamā imā mayham tuvaṃ suṇohi: 103.
55. Gavañ ce taramānānaṃ jimham gacchati puṇḍavo (III¹¹¹₁₁)
sabbā tā jimham gacchanti nette jimhagate¹⁰ sati. 104.
56. Evam evaṃ manussesu yo hoti setthasammato
so ce adhammaṃ carati pag eva itarā pajā,
25 sabbam rattham dukkham seti rājā ce hoti¹¹ adhammiko. 105.
57. Gavañ ce taramānānaṃ ujum gacchati puṇḍavo
sabbā tā ujum gacchanti nette ujugate¹² sati. 106.
58. Evam eva manussesu yo hoti setthasammato
so ce pi dhammaṃ carati pag eva itarā pajā,
30 sabbam rattham sukham seti rājā ce hoti dhammiko. 107.

¹ C² saccath. ² all three MSS. -ka. ³ (C² -o. ⁴ C² -av. ⁵ B⁴ -navā. ⁶ B⁴ ā-. ⁷ all three MSS. -ssa. ⁸ read: katham asādhun asamekkha kammaṃ? ⁹ C² yoyavāpi. C² yo vāpi. ¹⁰ B⁴ -amgate. ¹¹ read hoti. ¹² B⁴ ujum-.

12. Na cāp' ahañ adhammena amarattam pi patthoye
Imaṃ vā paṭhaviṃ sabbaṃ vijetum¹ Ahipāraka. 108.
13. Yaṃ hi kiñci manussesu ratanaṃ idha vijjati
gāvo dāso hiraññaṃ ca vatthiyaṃ² haricandanam 109.
14. [Assitthiyo ratanaṃ mapikaṃca
yañ cāp' ime candimasuriyā abhipālayanti]
na tassa hetu visamaṃ careyya;
majjhe Siviṇaṃ usabho³ mhi jāto. 110.
15. Netā pitā uggato ratthapālo
dhammaṃ Siviṇaṃ apacāyamāno
so dhammam evānucintayanto
tasmā sake cittavase na vatto. 111.
16. Addhā tuvaṃ mahārāja niccaṃ avyasanam⁴ sivaṃ
karissasi ciraṃ rajjaṃ, paññaṃ hi tava tādisi. 112.
17. Etaṃ te⁵ anumodāma yaṃ dhammaṃ na-ppamañjasi,
dhammaṃ pamañja khattiyo ratthā cavati issaro. 113.
18. Dhammañ cara mahārāja mātāpīṭesu khattiya (supra p. 107)
idha dhammaṃ caritvāna rāja⁶ saggaṃ gamissasi⁷. 114.
19. Dhammañ cara mahārāja puttadāresu khattiya, etc. 115.
20. Dhammañ cara mahārāja mittāmacceso khattiya, etc. 116.
21. Dhammañ cara mahārāja vāhanesu balesu ca, etc. 117.
22. Dhammañ cara mahārāja gāmesu nigamesu ca, etc. 118.
23. Dhammañ cara mahārāja ratthe janapadesu ca, etc. 119.
24. Dhammañ cara mahārāja samāge brāhmaṇesu ca, etc. 120.
25. Dhammañ cara mahārāja nigapakkhīsu khattiya, etc. 121.
26. Dhammañ cara mahārāja, dhammo cigno sukhāvaho,
idha dhammaṃ caritvāna rāja saggaṃ gamissasi. 122.
27. Idha dhammaṃ caritvāna saindadevā sabrahmakā⁸
suciṇṇena divaṃ pattā, mā dhammaṃ rāja pamaṇo ti. 123.

¹ C² -tu. ² E² vatthiya. ³ C² avyasanin, B² abyasanam. ⁴ C² me. ⁵ B² rāja. ⁶ C² -ti. ⁷ B² dhammañ cara mahārāja indo devā sabrahmakā.

Ahipāraia kāmāhetukam syuttalam katvā¹ attānā² eadhissamūti³ me pari-
 cchakko uppaḍissasi⁴, mayham satā⁵ ti mama santakam, mama santi⁶ pi
 pūthā, mama santikkāyā⁷ ti evam māññamāno, sace tram tam na kīmadāti attāho,
 sabbaḥjanussā⁸ 'ti sabbe⁹ seniya¹⁰ sammipāterā¹¹ tassa sabbaḥjanussā¹² 'ti¹³ syam
 mayham ahiā¹⁴ ti paricceḍḍassāmi, tato avhaya¹⁵si¹⁶ tato nam vpariggahattā¹⁷
 ānapeyyasi¹⁸, adūsāyan ti anaparādhem, katto ti tam eva apetena ānāma
 āpatti, so hi raḍḍo hitam karoti taemi katti¹⁹ ti vuccati, na eāpi tyāsa²⁰
 'ti evam ākiccharīti, nagare tava koci puttāho pi na bhavayya, nindan ti na
 kevalam upasadan eva sace pi maññ koci sammukhā nindassati passamāssan vā
 dāsam vā pata āropento garahassati tam p' aham nindan passamāssan garahā²¹
 so sabbañi sahiassāmi, sabham etan māññaccharā²² ti vadati, tamhā ti yo ete
 nindādayo na grubhāti tamhā. puriā²³ tesariyassamūhāsi siri²⁴ ce puññāsa²⁵dhātā²⁶
 lokkhi²⁷ ce thāstthānato suttathāsa²⁸dhātā²⁹ āpo viya apeti na patthi³⁰thāti, etto ti
 ito mama issā³¹ paricattakāra³²nato, dhammā³³tiāra³⁴m vā ti dhamman atikkā-
 mti³⁵vā pavattati³⁶ akusalam vā yam kīci hoti, paccupadissāmīti sam-
 patte³⁷chissāmi³⁸, thā³⁹ttā⁴⁰ssam tassā⁴¹nan ti yathā mahipathā⁴²vī⁴³ khīnā⁴⁴ssanā⁴⁵ so
 puttajjanā⁴⁶so ce na kīci na patte⁴⁷chati sabbañi sahi⁴⁸ssā⁴⁹so tath' evāham pi
 sabham etan patte⁵⁰chissāmi adhi⁵¹ssā⁵²ssāmīti āpēti, soko pi man ti aham soko⁵³
 va imam attāno dukkhā⁵⁴ssā⁵⁵ssā⁵⁶so⁵⁷ hā⁵⁸rayissāmi⁵⁹ vā⁶⁰hi⁶¹ssāmi⁶², dhamma thā⁶³to ti
 vī⁶⁴te⁶⁵chayadhamme paccā⁶⁶dhā⁶⁷mmā⁶⁸ ti⁶⁹ vī⁷⁰rtā⁷¹ssā⁷²ssā⁷³ssā⁷⁴ssā⁷⁵ssā⁷⁶ssā⁷⁷ssā⁷⁸ssā⁷⁹ssā⁸⁰ssā⁸¹ssā⁸²ssā⁸³ssā⁸⁴ssā⁸⁵ssā⁸⁶ssā⁸⁷ssā⁸⁸ssā⁸⁹ssā⁹⁰ssā⁹¹ssā⁹²ssā⁹³ssā⁹⁴ssā⁹⁵ssā⁹⁶ssā⁹⁷ssā⁹⁸ssā⁹⁹ssā¹⁰⁰ssā¹⁰¹ssā¹⁰²ssā¹⁰³ssā¹⁰⁴ssā¹⁰⁵ssā¹⁰⁶ssā¹⁰⁷ssā¹⁰⁸ssā¹⁰⁹ssā¹¹⁰ssā¹¹¹ssā¹¹²ssā¹¹³ssā¹¹⁴ssā¹¹⁵ssā¹¹⁶ssā¹¹⁷ssā¹¹⁸ssā¹¹⁹ssā¹²⁰ssā¹²¹ssā¹²²ssā¹²³ssā¹²⁴ssā¹²⁵ssā¹²⁶ssā¹²⁷ssā¹²⁸ssā¹²⁹ssā¹³⁰ssā¹³¹ssā¹³²ssā¹³³ssā¹³⁴ssā¹³⁵ssā¹³⁶ssā¹³⁷ssā¹³⁸ssā¹³⁹ssā¹⁴⁰ssā¹⁴¹ssā¹⁴²ssā¹⁴³ssā¹⁴⁴ssā¹⁴⁵ssā¹⁴⁶ssā¹⁴⁷ssā¹⁴⁸ssā¹⁴⁹ssā¹⁵⁰ssā¹⁵¹ssā¹⁵²ssā¹⁵³ssā¹⁵⁴ssā¹⁵⁵ssā¹⁵⁶ssā¹⁵⁷ssā¹⁵⁸ssā¹⁵⁹ssā¹⁶⁰ssā¹⁶¹ssā¹⁶²ssā¹⁶³ssā¹⁶⁴ssā¹⁶⁵ssā¹⁶⁶ssā¹⁶⁷ssā¹⁶⁸ssā¹⁶⁹ssā¹⁷⁰ssā¹⁷¹ssā¹⁷²ssā¹⁷³ssā¹⁷⁴ssā¹⁷⁵ssā¹⁷⁶ssā¹⁷⁷ssā¹⁷⁸ssā¹⁷⁹ssā¹⁸⁰ssā¹⁸¹ssā¹⁸²ssā¹⁸³ssā¹⁸⁴ssā¹⁸⁵ssā¹⁸⁶ssā¹⁸⁷ssā¹⁸⁸ssā¹⁸⁹ssā¹⁹⁰ssā¹⁹¹ssā¹⁹²ssā¹⁹³ssā¹⁹⁴ssā¹⁹⁵ssā¹⁹⁶ssā¹⁹⁷ssā¹⁹⁸ssā¹⁹⁹ssā²⁰⁰ssā²⁰¹ssā²⁰²ssā²⁰³ssā²⁰⁴ssā²⁰⁵ssā²⁰⁶ssā²⁰⁷ssā²⁰⁸ssā²⁰⁹ssā²¹⁰ssā²¹¹ssā²¹²ssā²¹³ssā²¹⁴ssā²¹⁵ssā²¹⁶ssā²¹⁷ssā²¹⁸ssā²¹⁹ssā²²⁰ssā²²¹ssā²²²ssā²²³ssā²²⁴ssā²²⁵ssā²²⁶ssā²²⁷ssā²²⁸ssā²²⁹ssā²³⁰ssā²³¹ssā²³²ssā²³³ssā²³⁴ssā²³⁵ssā²³⁶ssā²³⁷ssā²³⁸ssā²³⁹ssā²⁴⁰ssā²⁴¹ssā²⁴²ssā²⁴³ssā²⁴⁴ssā²⁴⁵ssā²⁴⁶ssā²⁴⁷ssā²⁴⁸ssā²⁴⁹ssā²⁵⁰ssā²⁵¹ssā²⁵²ssā²⁵³ssā²⁵⁴ssā²⁵⁵ssā²⁵⁶ssā²⁵⁷ssā²⁵⁸ssā²⁵⁹ssā²⁶⁰ssā²⁶¹ssā²⁶²ssā²⁶³ssā²⁶⁴ssā²⁶⁵ssā²⁶⁶ssā²⁶⁷ssā²⁶⁸ssā²⁶⁹ssā²⁷⁰ssā²⁷¹ssā²⁷²ssā²⁷³ssā²⁷⁴ssā²⁷⁵ssā²⁷⁶ssā²⁷⁷ssā²⁷⁸ssā²⁷⁹ssā²⁸⁰ssā²⁸¹ssā²⁸²ssā²⁸³ssā²⁸⁴ssā²⁸⁵ssā²⁸⁶ssā²⁸⁷ssā²⁸⁸ssā²⁸⁹ssā²⁹⁰ssā²⁹¹ssā²⁹²ssā²⁹³ssā²⁹⁴ssā²⁹⁵ssā²⁹⁶ssā²⁹⁷ssā²⁹⁸ssā²⁹⁹ssā³⁰⁰ssā³⁰¹ssā³⁰²ssā³⁰³ssā³⁰⁴ssā³⁰⁵ssā³⁰⁶ssā³⁰⁷ssā³⁰⁸ssā³⁰⁹ssā³¹⁰ssā³¹¹ssā³¹²ssā³¹³ssā³¹⁴ssā³¹⁵ssā³¹⁶ssā³¹⁷ssā³¹⁸ssā³¹⁹ssā³²⁰ssā³²¹ssā³²²ssā³²³ssā³²⁴ssā³²⁵ssā³²⁶ssā³²⁷ssā³²⁸ssā³²⁹ssā³³⁰ssā³³¹ssā³³²ssā³³³ssā³³⁴ssā³³⁵ssā³³⁶ssā³³⁷ssā³³⁸ssā³³⁹ssā³⁴⁰ssā³⁴¹ssā³⁴²ssā³⁴³ssā³⁴⁴ssā³⁴⁵ssā³⁴⁶ssā³⁴⁷ssā³⁴⁸ssā³⁴⁹ssā³⁵⁰ssā³⁵¹ssā³⁵²ssā³⁵³ssā³⁵⁴ssā³⁵⁵ssā³⁵⁶ssā³⁵⁷ssā³⁵⁸ssā³⁵⁹ssā³⁶⁰ssā³⁶¹ssā³⁶²ssā³⁶³ssā³⁶⁴ssā³⁶⁵ssā³⁶⁶ssā³⁶⁷ssā³⁶⁸ssā³⁶⁹ssā³⁷⁰ssā³⁷¹ssā³⁷²ssā³⁷³ssā³⁷⁴ssā³⁷⁵ssā³⁷⁶ssā³⁷⁷ssā³⁷⁸ssā³⁷⁹ssā³⁸⁰ssā³⁸¹ssā³⁸²ssā³⁸³ssā³⁸⁴ssā³⁸⁵ssā³⁸⁶ssā³⁸⁷ssā³⁸⁸ssā³⁸⁹ssā³⁹⁰ssā³⁹¹ssā³⁹²ssā³⁹³ssā³⁹⁴ssā³⁹⁵ssā³⁹⁶ssā³⁹⁷ssā³⁹⁸ssā³⁹⁹ssā⁴⁰⁰ssā⁴⁰¹ssā⁴⁰²ssā⁴⁰³ssā⁴⁰⁴ssā⁴⁰⁵ssā⁴⁰⁶ssā⁴⁰⁷ssā⁴⁰⁸ssā⁴⁰⁹ssā⁴¹⁰ssā⁴¹¹ssā⁴¹²ssā⁴¹³ssā⁴¹⁴ssā⁴¹⁵ssā⁴¹⁶ssā⁴¹⁷ssā⁴¹⁸ssā⁴¹⁹ssā⁴²⁰ssā⁴²¹ssā⁴²²ssā⁴²³ssā⁴²⁴ssā⁴²⁵ssā⁴²⁶ssā⁴²⁷ssā⁴²⁸ssā⁴²⁹ssā⁴³⁰ssā⁴³¹ssā⁴³²ssā⁴³³ssā⁴³⁴ssā⁴³⁵ssā⁴³⁶ssā⁴³⁷ssā⁴³⁸ssā⁴³⁹ssā⁴⁴⁰ssā⁴⁴¹ssā⁴⁴²ssā⁴⁴³ssā⁴⁴⁴ssā⁴⁴⁵ssā⁴⁴⁶ssā⁴⁴⁷ssā⁴⁴⁸ssā⁴⁴⁹ssā⁴⁵⁰ssā⁴⁵¹ssā⁴⁵²ssā⁴⁵³ssā⁴⁵⁴ssā⁴⁵⁵ssā⁴⁵⁶ssā⁴⁵⁷ssā⁴⁵⁸ssā⁴⁵⁹ssā⁴⁶⁰ssā⁴⁶¹ssā⁴⁶²ssā⁴⁶³ssā⁴⁶⁴ssā⁴⁶⁵ssā⁴⁶⁶ssā⁴⁶⁷ssā⁴⁶⁸ssā⁴⁶⁹ssā⁴⁷⁰ssā⁴⁷¹ssā⁴⁷²ssā⁴⁷³ssā⁴⁷⁴ssā⁴⁷⁵ssā⁴⁷⁶ssā⁴⁷⁷ssā⁴⁷⁸ssā⁴⁷⁹ssā⁴⁸⁰ssā⁴⁸¹ssā⁴⁸²ssā⁴⁸³ssā⁴⁸⁴ssā⁴⁸⁵ssā⁴⁸⁶ssā⁴⁸⁷ssā⁴⁸⁸ssā⁴⁸⁹ssā⁴⁹⁰ssā⁴⁹¹ssā⁴⁹²ssā⁴⁹³ssā⁴⁹⁴ssā⁴⁹⁵ssā⁴⁹⁶ssā⁴⁹⁷ssā⁴⁹⁸ssā⁴⁹⁹ssā⁵⁰⁰ssā⁵⁰¹ssā⁵⁰²ssā⁵⁰³ssā⁵⁰⁴ssā⁵⁰⁵ssā⁵⁰⁶ssā⁵⁰⁷ssā⁵⁰⁸ssā⁵⁰⁹ssā⁵¹⁰ssā⁵¹¹ssā⁵¹²ssā⁵¹³ssā⁵¹⁴ssā⁵¹⁵ssā⁵¹⁶ssā⁵¹⁷ssā⁵¹⁸ssā⁵¹⁹ssā⁵²⁰ssā⁵²¹ssā⁵²²ssā⁵²³ssā⁵²⁴ssā⁵²⁵ssā⁵²⁶ssā⁵²⁷ssā⁵²⁸ssā⁵²⁹ssā⁵³⁰ssā⁵³¹ssā⁵³²ssā⁵³³ssā⁵³⁴ssā⁵³⁵ssā⁵³⁶ssā⁵³⁷ssā⁵³⁸ssā⁵³⁹ssā⁵⁴⁰ssā⁵⁴¹ssā⁵⁴²ssā⁵⁴³ssā⁵⁴⁴ssā⁵⁴⁵ssā⁵⁴⁶ssā⁵⁴⁷ssā⁵⁴⁸ssā⁵⁴⁹ssā⁵⁵⁰ssā⁵⁵¹ssā⁵⁵²ssā⁵⁵³ssā⁵⁵⁴ssā⁵⁵⁵ssā⁵⁵⁶ssā⁵⁵⁷ssā⁵⁵⁸ssā⁵⁵⁹ssā⁵⁶⁰ssā⁵⁶¹ssā⁵⁶²ssā⁵⁶³ssā⁵⁶⁴ssā⁵⁶⁵ssā⁵⁶⁶ssā⁵⁶⁷ssā⁵⁶⁸ssā⁵⁶⁹ssā⁵⁷⁰ssā⁵⁷¹ssā⁵⁷²ssā⁵⁷³ssā⁵⁷⁴ssā⁵⁷⁵ssā⁵⁷⁶ssā⁵⁷⁷ssā⁵⁷⁸ssā⁵⁷⁹ssā⁵⁸⁰ssā⁵⁸¹ssā⁵⁸²ssā⁵⁸³ssā⁵⁸⁴ssā⁵⁸⁵ssā⁵⁸⁶ssā⁵⁸⁷ssā⁵⁸⁸ssā⁵⁸⁹ssā⁵⁹⁰ssā⁵⁹¹ssā⁵⁹²ssā⁵⁹³ssā⁵⁹⁴ssā⁵⁹⁵ssā⁵⁹⁶ssā⁵⁹⁷ssā⁵⁹⁸ssā⁵⁹⁹ssā⁶⁰⁰ssā⁶⁰¹ssā⁶⁰²ssā⁶⁰³ssā⁶⁰⁴ssā⁶⁰⁵ssā⁶⁰⁶ssā⁶⁰⁷ssā⁶⁰⁸ssā⁶⁰⁹ssā⁶¹⁰ssā⁶¹¹ssā⁶¹²ssā⁶¹³ssā⁶¹⁴ssā⁶¹⁵ssā⁶¹⁶ssā⁶¹⁷ssā⁶¹⁸ssā⁶¹⁹ssā⁶²⁰ssā⁶²¹ssā⁶²²ssā⁶²³ssā⁶²⁴ssā⁶²⁵ssā⁶²⁶ssā⁶²⁷ssā⁶²⁸ssā⁶²⁹ssā⁶³⁰ssā⁶³¹ssā⁶³²ssā⁶³³ssā⁶³⁴ssā⁶³⁵ssā⁶³⁶ssā⁶³⁷ssā⁶³⁸ssā⁶³⁹ssā⁶⁴⁰ssā⁶⁴¹ssā⁶⁴²ssā⁶⁴³ssā⁶⁴⁴ssā⁶⁴⁵ssā⁶⁴⁶ssā⁶⁴⁷ssā⁶⁴⁸ssā⁶⁴⁹ssā⁶⁵⁰ssā⁶⁵¹ssā⁶⁵²ssā⁶⁵³ssā⁶⁵⁴ssā⁶⁵⁵ssā⁶⁵⁶ssā⁶⁵⁷ssā⁶⁵⁸ssā⁶⁵⁹ssā⁶⁶⁰ssā⁶⁶¹ssā⁶⁶²ssā⁶⁶³ssā⁶⁶⁴ssā⁶⁶⁵ssā⁶⁶⁶ssā⁶⁶⁷ssā⁶⁶⁸ssā⁶⁶⁹ssā⁶⁷⁰ssā⁶⁷¹ssā⁶⁷²ssā⁶⁷³ssā⁶⁷⁴ssā⁶⁷⁵ssā⁶⁷⁶ssā⁶⁷⁷ssā⁶⁷⁸ssā⁶⁷⁹ssā⁶⁸⁰ssā⁶⁸¹ssā⁶⁸²ssā⁶⁸³ssā⁶⁸⁴ssā⁶⁸⁵ssā⁶⁸⁶ssā⁶⁸⁷ssā⁶⁸⁸ssā⁶⁸⁹ssā⁶⁹⁰ssā⁶⁹¹ssā⁶⁹²ssā⁶⁹³ssā⁶⁹⁴ssā⁶⁹⁵ssā⁶⁹⁶ssā⁶⁹⁷ssā⁶⁹⁸ssā⁶⁹⁹ssā⁷⁰⁰ssā⁷⁰¹ssā⁷⁰²ssā⁷⁰³ssā⁷⁰⁴ssā⁷⁰⁵ssā⁷⁰⁶ssā⁷⁰⁷ssā⁷⁰⁸ssā⁷⁰⁹ssā⁷¹⁰ssā⁷¹¹ssā⁷¹²ssā⁷¹³ssā⁷¹⁴ssā⁷¹⁵ssā⁷¹⁶ssā⁷¹⁷ssā⁷¹⁸ssā⁷¹⁹ssā⁷²⁰ssā⁷²¹ssā⁷²²ssā⁷²³ssā⁷²⁴ssā⁷²⁵ssā⁷²⁶ssā⁷²⁷ssā⁷²⁸ssā⁷²⁹ssā⁷³⁰ssā⁷³¹ssā⁷³²ssā⁷³³ssā⁷³⁴ssā⁷³⁵ssā⁷³⁶ssā⁷³⁷ssā⁷³⁸ssā⁷³⁹ssā⁷⁴⁰ssā⁷⁴¹ssā⁷⁴²ssā⁷⁴³ssā⁷⁴⁴ssā⁷⁴⁵ssā⁷⁴⁶ssā⁷⁴⁷ssā⁷⁴⁸ssā⁷⁴⁹ssā⁷⁵⁰ssā⁷⁵¹ssā⁷⁵²ssā⁷⁵³ssā⁷⁵⁴ssā⁷⁵⁵ssā⁷⁵⁶ssā⁷⁵⁷ssā⁷⁵⁸ssā⁷⁵⁹ssā⁷⁶⁰ssā⁷⁶¹ssā⁷⁶²ssā⁷⁶³ssā⁷⁶⁴ssā⁷⁶⁵ssā⁷⁶⁶ssā⁷⁶⁷ssā⁷⁶⁸ssā⁷⁶⁹ssā⁷⁷⁰ssā⁷⁷¹ssā⁷⁷²ssā⁷⁷³ssā⁷⁷⁴ssā⁷⁷⁵ssā⁷⁷⁶ssā⁷⁷⁷ssā⁷⁷⁸ssā⁷⁷⁹ssā⁷⁸⁰ssā⁷⁸¹ssā⁷⁸²ssā⁷⁸³ssā⁷⁸⁴ssā⁷⁸⁵ssā⁷⁸⁶ssā⁷⁸⁷ssā⁷⁸⁸ssā⁷⁸⁹ssā⁷⁹⁰ssā⁷⁹¹ssā⁷⁹²ssā⁷⁹³ssā⁷⁹⁴ssā⁷⁹⁵ssā⁷⁹⁶ssā⁷⁹⁷ssā⁷⁹⁸ssā⁷⁹⁹ssā⁸⁰⁰ssā⁸⁰¹ssā⁸⁰²ssā⁸⁰³ssā⁸⁰⁴ssā⁸⁰⁵ssā⁸⁰⁶ssā⁸⁰⁷ssā⁸⁰⁸ssā⁸⁰⁹ssā⁸¹⁰ssā⁸¹¹ssā⁸¹²ssā⁸¹³ssā⁸¹⁴ssā⁸¹⁵ssā⁸¹⁶ssā⁸¹⁷ssā⁸¹⁸ssā⁸¹⁹ssā⁸²⁰ssā⁸²¹ssā⁸²²ssā⁸²³ssā⁸²⁴ssā⁸²⁵ssā⁸²⁶ssā⁸²⁷ssā⁸²⁸ssā⁸²⁹ssā⁸³⁰ssā⁸³¹ssā⁸³²ssā⁸³³ssā⁸³⁴ssā⁸³⁵ssā⁸³⁶ssā⁸³⁷ssā⁸³⁸ssā⁸³⁹ssā⁸⁴⁰ssā⁸⁴¹ssā⁸⁴²ssā⁸⁴³ssā⁸⁴⁴ssā⁸⁴⁵ssā⁸⁴⁶ssā⁸⁴⁷ssā⁸⁴⁸ssā⁸⁴⁹ssā⁸⁵⁰ssā⁸⁵¹ssā⁸⁵²ssā⁸⁵³ssā⁸⁵⁴ssā⁸⁵⁵ssā⁸⁵⁶ssā⁸⁵⁷ssā⁸⁵⁸ssā⁸⁵⁹ssā⁸⁶⁰ssā⁸⁶¹ssā⁸⁶²ssā⁸⁶³ssā⁸⁶⁴ssā⁸⁶⁵ssā⁸⁶⁶ssā⁸⁶⁷ssā⁸⁶⁸ssā⁸⁶⁹ssā⁸⁷⁰ssā⁸⁷¹ssā⁸⁷²ssā⁸⁷³ssā⁸⁷⁴ssā⁸⁷⁵ssā⁸⁷⁶ssā⁸⁷⁷ssā⁸⁷⁸ssā⁸⁷⁹ssā⁸⁸⁰ssā⁸⁸¹ssā⁸⁸²ssā⁸⁸³ssā⁸⁸⁴ssā⁸⁸⁵ssā⁸⁸⁶ssā⁸⁸⁷ssā⁸⁸⁸ssā⁸⁸⁹ssā⁸⁹⁰ssā⁸⁹¹ssā⁸⁹²ssā⁸⁹³ssā⁸⁹⁴ssā⁸⁹⁵ssā⁸⁹⁶ssā⁸⁹⁷ssā⁸⁹⁸ssā⁸⁹⁹ssā⁹⁰⁰ssā⁹⁰¹ssā⁹⁰²ssā⁹⁰³ssā⁹⁰⁴ssā⁹⁰⁵ssā⁹⁰⁶ssā⁹⁰⁷ssā⁹⁰⁸ssā⁹⁰⁹ssā⁹¹⁰ssā⁹¹¹ssā⁹¹²ssā⁹¹³ssā⁹¹⁴ssā⁹¹⁵ssā⁹¹⁶ssā⁹¹⁷ssā⁹¹⁸ssā⁹¹⁹ssā⁹²⁰ssā⁹²¹ssā⁹²²ssā⁹²³ssā⁹²⁴ssā⁹²⁵ssā⁹²⁶ssā⁹²⁷ssā⁹²⁸ssā⁹²⁹ssā⁹³⁰ssā⁹³¹ssā⁹³²ssā⁹³³ssā⁹³⁴ssā⁹³⁵ssā⁹³⁶ssā⁹³⁷ssā⁹³⁸ssā⁹³⁹ssā⁹⁴⁰ssā⁹⁴¹ssā⁹⁴²ssā⁹⁴³ssā⁹⁴⁴ssā⁹⁴⁵ssā⁹⁴⁶ssā⁹⁴⁷ssā⁹⁴⁸ssā⁹⁴⁹ssā⁹⁵⁰ssā⁹⁵¹ssā⁹⁵²ssā⁹⁵³ssā⁹⁵⁴ssā⁹⁵⁵ssā⁹⁵⁶ssā⁹⁵⁷ssā⁹⁵⁸ssā⁹⁵⁹ssā⁹⁶⁰ssā⁹⁶¹ssā⁹⁶²ssā⁹⁶³ssā⁹⁶⁴ssā⁹⁶⁵ssā⁹⁶⁶ssā⁹⁶⁷ssā⁹⁶⁸ssā⁹⁶⁹ssā⁹⁷⁰ssā⁹⁷¹ssā⁹⁷²ssā⁹⁷³ssā⁹⁷⁴ssā⁹⁷⁵ssā⁹⁷⁶ssā⁹⁷⁷ssā⁹⁷⁸ssā⁹⁷⁹ssā⁹⁸⁰ssā⁹⁸¹ssā⁹⁸²ssā⁹⁸³ssā⁹⁸⁴ssā⁹⁸⁵ssā⁹⁸⁶ssā⁹⁸⁷ssā⁹⁸⁸ssā⁹⁸⁹ssā⁹⁹⁰ssā⁹⁹¹ssā⁹⁹²ssā⁹⁹³ssā⁹⁹⁴ssā⁹⁹⁵ssā⁹⁹⁶ssā⁹⁹⁷ssā⁹⁹⁸ssā⁹⁹⁹ssā¹⁰⁰⁰ssā¹⁰⁰¹ssā¹⁰⁰²ssā¹⁰⁰³ssā¹⁰⁰⁴ssā¹⁰⁰⁵ssā¹⁰⁰⁶ssā¹⁰⁰⁷ssā¹⁰⁰⁸ssā¹⁰⁰⁹ssā¹⁰¹⁰ssā¹⁰¹¹ssā¹⁰¹²ssā¹⁰¹³ssā¹⁰¹⁴ssā¹⁰¹⁵ssā¹⁰¹⁶ssā¹⁰¹⁷ssā¹⁰¹⁸ssā¹⁰¹⁹ssā¹⁰²⁰ssā¹⁰²¹ssā¹⁰²²ssā¹⁰²³ssā¹⁰²⁴ssā¹⁰²⁵ssā¹⁰²⁶ssā¹⁰²⁷ssā¹⁰²⁸ssā¹⁰²⁹ssā¹⁰³⁰ssā¹⁰³¹ssā¹⁰³²ssā¹⁰³³ssā¹⁰³⁴ssā¹⁰³⁵ssā¹⁰³⁶ssā¹⁰³⁷ssā¹⁰³⁸ssā¹⁰³⁹ssā¹⁰⁴⁰ssā¹⁰⁴¹ssā¹⁰⁴²ssā¹⁰⁴³ssā¹⁰⁴⁴ssā¹⁰⁴⁵ssā¹⁰⁴⁶ssā¹⁰⁴⁷ssā¹⁰⁴⁸ssā¹⁰⁴⁹ssā¹⁰⁵⁰ssā¹⁰⁵¹ssā¹⁰⁵²ssā¹⁰⁵³ssā¹⁰⁵⁴ssā¹⁰⁵⁵ssā¹⁰⁵⁶ssā¹⁰⁵⁷ssā¹⁰⁵⁸ssā¹⁰⁵⁹ssā¹⁰⁶⁰ssā¹⁰⁶¹ssā¹⁰⁶²ssā¹⁰⁶³ssā¹⁰⁶⁴ssā¹⁰⁶⁵ssā¹⁰⁶⁶ssā¹⁰⁶⁷ssā¹⁰⁶⁸ssā

- paṭṭhānāṃ kāmīnaṃ pāṇāto kāmāpā, (ay)¹ hutā ti tūyhaṃ ānna²,
 kāmīna me ti mama paṭṭhāniya³ Ummadānnaṃ paṭṭhā⁴ ti; evaṃ Ahipāṇāto
 sañño deti, rājā na mayhaṃ attho ti paṭṭakkhāpā, gūṭhapaṭṭimā⁵ sakuṇṭhaṃ⁶
 paṇḍhīti paṭṭhipādena jaharitvā ajātyāni khīpanā viya ubbo pi naṃ jahant⁷
 18 eva, idāhi rājā punaakkāṇamāsthāya tam sattaḷḷeṇa addhā kiṇi g. ā, tattha
 kattaṇṇurū⁸ ti pītā⁹ pi 'ssa katti va' tona tam evaṃ ālapā, i. v. h. r. addhā
 evaṃ ito pubbe mayhaṃ sabbhaṃ dhammaṃ acari hīam eva¹⁰ ākasi, ajja¹¹ pana
 paṭṭipakkho hutā bahū¹² katti. mā evaṃ viṇṇalāpi, añño nu te dipāto
 naco ho jūha jīvaloke aruṇe yeva sotthim katti¹³, aṇṇo hi aṇṇi viya añño
 19 rājā tava bhāriyāya paṭṭhaḍḍhacitto abhivassā aṇṇo aruṇe yeva tava elandi chindī-
 pottā tam attano ghare kareyya, aṇṇi pana akūsalabbhaya¹⁴ eva na karomi,
 tūṇā hāhi, na me tāya¹⁵ aṇṇo ti sattaḷḷe; so tam eṭṭvā pana pi kiṇi
 vuttuṃ sakkānto sañño thutivassena tvam nū¹⁶ ti g. ā, tassa¹⁷ aṇṇo mahābhū-
 tvaṃ heva sakāla-Jambudīpe sabbesaṃ narindānaṃ saṃho itam anuttaro vāṇi
 20 vāṇi-chāyādhāmanapaveḍḍhammaṃcaritaḍḍhammānaṃ¹⁸ gopāya tona dhammaṃ
 teva¹⁹ vāṇi-chāyā dhammaṃcaritvā itam vāṇi-chāyā²⁰ itam yam dhammaṃ gopā-
 tes²¹ eva gūṇi, itam jīva dhammaṃ ca me deṇhi dhammapāla dhammagopāka
 rājā pavā²² ti; attha rājā dh. devanto tadāyā²³ ti jūṇi ā, tattha jūṇā
 'ti eodanatto nīpāto, yaṃmi mama itvā eodeti taṃmi ti attho, satta ti dū-
 21 dāhiṇi sappaṭṭhehi sattaṃ, eḍḍhā ti sundarā²⁴ paṇḍhā vāṇi-chāyāpaveḍḍ-
 ḍhammaṃcaritaḍḍhammaṃcaritvā dhammaṃcaritvā, tūṇā hi jīvalāni jahanto pi akkheṇa na
 karoti taṃmi eḍḍhā, paṇḍhāna²⁵ ti gūṇāṃpāṇe, mittānaṃ adubbhā²⁶ ti
 mittasaṃ adubbhānaḍḍhā²⁷, jīvitadhamma²⁸ ti paṭṭhāṇi-sattvādhāmanassa,
 āṇṇā²⁹ ti āṇṇyūṇaṃ uttādeyyūṇaṃ, deṇhi-sattaṃ eva³⁰ eṭṭvā³¹, cattāro triyāpāṇe su-
 22 āṇṇi-kappeyyūṇaṃ ti evaṃ pan' attha attho, āṇṇi-chāyāyā³² ti paṇḍhānaḍḍ-
 ḍhammaṃcaritvā āṇṇi-chāyāyā, saṃghare ti saṃghare attano geṇa adhammahālidā-
 ḍḍhā anupaddutaṇṭhaṃ paveseyyūṇa³³ ti deṇhi, na vāhametan ti sanna Ahi-
 pāṇāka yam eṭṭvā³⁴ sannaṃkattvā itam āṇṇi-chāyāyā eṭṭvā aṇṇi na tava-
 yāmi, ya vāpi sattaṃ ti ya vā pana tāṇi sattaṃ tāṇi tāṇi tāṇi tāṇi tāṇi
 23 karoti tes³⁵ āṇṇi kammāni roṇṇiṇi eḍḍhāyā, tūṇā upama³⁶ ti sannaṃkattvā pan'
 attho tesu mayhaṃ imā dve upamā eṇṇā, jīvaṇa ti sannaṃ, nette ti ya
 te gaviya neti³⁷ taṃmiṇi jettakāṇasabbha, pāṇā³⁸ ti taṃmiṇi adhammaṃ
 carante itarā paṇā pag eva carati atthi viya karoti attho, dhammaṃko ti
 cattāri aṇṇi-gaṇṇānāni paṇāya dhammaṃcaritvā, kiṇi³⁹, amarattaṇa ti devattaṇa,
 24 rattaṇa ti sattaṇṇāyakaṇṇānaṃ⁴⁰, vāṇi-chāyāyā ti āṇṇi-chāyāyā eva, ā-
 vāṇi-chāyāyā ti vāṇi-chāyāyā pan' uttamarūpadhāṇi itthiyo pi, rattaṇaṃ
 sannaṃkattvā⁴¹ ti sattaṇṇāyakaṇṇānaṃ ca mānīkhamayakkhāṇā⁴² ca⁴³, āṇṇi-chāyā-

¹ C¹ tayā. ² C² -a. ³ B¹ kāmīna. ⁴ C¹ -a. ⁵ B¹ bhūṇiyanā pa-. ⁶ C¹ -ka, B¹ -nīnaṃ. ⁷ all three MSS. kattiha-. ⁸ so all three MSS. ⁹ C¹ katti va, B¹ katti ca. ¹⁰ B¹ adda vāḍḍhāna. ¹¹ B¹ idāhi. ¹² C¹ -a. ¹³ C¹ katti. ¹⁴ B¹ atthāya. ¹⁵ C¹ mīnā. ¹⁶ B¹ -paveṇiyanā. ¹⁷ C¹ -guttasaṇṇi. ¹⁸ B¹ adda so. ¹⁹ C¹ carā, C² pavā, B¹ javā. ²⁰ C¹ add ti. ²¹ C¹ -bhūṇi. ²² B¹ eva eṭṭvā. ²³ C¹ case-. ²⁴ B¹ yathā tam. ²⁵ C¹ netti. ²⁶ B¹ -ento. ²⁷ B¹ saviṇṇāyakaṇṇānaṃ. ²⁸ C¹ mānī-, B¹ mahaggabhāṇā-jāṇānaṃ.

yanti ilokakaronā¹ rakkhanti, na tassā² 'ti tassā cakkavattirajjassāpi³ hutu
na viṣamāṃ vareyya⁴, usabbo⁵ smiti yosā⁶ ahaṃ Sīvinā⁷ majjhe⁸ jettakārā⁹
huta¹⁰ jāo¹¹ teṃsā cakkavattirajjakaronam¹² pi viṣamā¹³ na carāmi¹⁴ aṭṭha, seṭṭhā¹⁵
d' mahirājā¹⁶ kusalāsu paṭṭhapetvā¹⁷ devanagarehi¹⁸ itthā¹⁹ khalikāraṇa²⁰ tassā
pi²¹ Sīvirājā²² kira dhammarājā²³ ti sakala-Jambudīpe²⁴ ātariā²⁵ tussato samena²⁶
vattitvā²⁷ pāṇato²⁸ rattiṭṭhapilo, apacāyamāno²⁹ ti Sīvinam³⁰ porinakarājānaṃ
pavettidhammaṃ³¹ apacāyamāno, so ti so ahaṃ tam³² eva dhammaṃ cintemi³³
monasikaromi, na vatte³⁴ ti³⁵ teṃsā kārāṇa³⁶ attako³⁷ cittaṃ³⁸ taso³⁹ na vattāmi,
evaṃ N-assa⁴⁰ dhammakathā⁴¹ sutā⁴² Ahipārako⁴³ thutth⁴⁴ karonto⁴⁵ adāhā⁴⁶ hīti
idm⁴⁷ ā, na pamajja⁴⁸ sīti⁴⁹ attanā⁵⁰ kettidhammaṃ⁵¹ na-pamajja⁵² tathā⁵³
eva⁵⁴ vattesi, dhammam⁵⁵ pamajjā⁵⁶ ti⁵⁷ dhamma⁵⁸ sammussitvā⁵⁹ agā⁶⁰ vasaṃ
gatrā⁶¹; evaṃ so tathā⁶² thutth⁶³ karā⁶⁴ dhammaneriyā⁶⁵ nyojento⁶⁶ uttarā⁶⁷
dassagā⁶⁸ ābhā⁶⁹, itthā⁷⁰ beṭṭhā⁷¹ Tesakunajātako⁷² vappi⁷³ va.

Evaṃ Ahipārakasenaṣpatinā⁷⁴ rañño⁷⁵ dhamme⁷⁶ desitvā⁷⁷ rājā⁷⁸
Ummadantiyā⁷⁹ paṭibuddhacittā⁸⁰ vinodesi.

S. i. d. ā. s. j. s. (Saccapariyesāṇe so bhikkhu sotāpattiphala
paṭiṭṭhahī): „Tadā⁸¹ Sumandasārathī⁸² Anando⁸³ aho⁸⁴si, Ahipārako⁸⁵ Sāriputto,
Ummadanti⁸⁶ Uppalavaṇṇā⁸⁷, sesaparisi⁸⁸ Buddhaparisi⁸⁹, Sīvirājā⁹⁰ ahaṃ⁹¹ evā⁹²“
ti, Ummadanti⁹³ Jātakaṃ.

3. Mahābodhi-jātaka.

29

Kinno⁹⁴ daṇḍam⁹⁵ kimājina⁹⁶ ti. Idam⁹⁷ S. J. v. paññāpāra-
mim⁹⁸ ā. k. Vuttuṃ⁹⁹ Mahāummagge¹⁰⁰ āvibhavissati. Tadā¹⁰¹ paṇa¹⁰² S.
„na¹⁰³ bhikkhave¹⁰⁴ idā¹⁰⁵“ eva¹⁰⁶ pubbe¹⁰⁷ pi¹⁰⁸ T. paññavā¹⁰⁹ parappavā¹¹⁰ dānaddano¹¹¹.
yovā¹¹² ti¹¹³ vatvā¹¹⁴ a. ā.

A. B. Br. r. k. Bo. Kāsirattho¹¹⁵ asitikoṭivibhavassu¹¹⁶ udicca-
brāhmaṇamahāsūlāssa¹¹⁷ kule¹¹⁸ nibbatti¹¹⁹, Bodhikumāro¹²⁰ ti¹²¹
'ssa¹²² nāma¹²³ karissu. So¹²⁴ vayappatto¹²⁵ Takkaṣilāya¹²⁶ uggaḥita-
sippo¹²⁷ paccāgantvā¹²⁸ agāramajjhe¹²⁹ vasantō¹³⁰ aparabhāge¹³¹ kāme¹³²
pahāya¹³³ Himavantapadesaṃ¹³⁴ pavasi¹³⁵tvā¹³⁶ paribhājaka¹³⁷ pabbajam¹³⁸

¹ Bde ilokakaronā. ² Cde vareyyam. ³ Bde -kko-. ⁴ Bde mahājanā. ⁵
Bde hīti. ⁶ Bde dhammacārī. ⁷ Bde rattiṭṭhapāyasetiya. ⁸ Bde anucintayanto. ⁹
Bde yosā in the place of manasi -- ti. ¹⁰ Bde -no. ¹¹ Bde -a. ¹² Cde
parimajja¹³ sīti. ¹⁴ Bde sammussitvā. ¹⁵ Bde ag-. ¹⁶ Bde tassā. ¹⁷ Bde dhamma-
karā¹⁸ ti nyojento, Bde -yojento. ¹⁹ Bde uttarā tassā oṣāgāpāthā. ²⁰ Cde in. ²¹
Cde -la. ²² Cde -siva. ²³ Bde -yom.

- pabbajitvā tattha vanamūlaphalāhāro ciraṃ vasitvā vassācattasamaye Himavantā orayha cārikaṃ caranto anupubbena Bārāṇasīṃ¹ patvā rājuyyāne vasitvā punadivase paribbājakaśaruppena nagare bhikkhāya caranto rājadvāraṃ pāpuṇi.
- 2 Tam enaṃ sīhapañjare thito rājā disvā tassa upasame paśeditvā taṃ attano bhavaṇaṃ pavesetvā rājapallamaṃe nisīdāpetvā kaṭapaṭisaṇṭhāro thokaṃ dhammakathaṃ sutvā nānaggarasabhojanaṃ dāpesi. M. bhantaṃ gahe tvā cintesi: „idaṃ rājakulaṃ nāma bahudosaṃ bahupaccāmittaṃ hoti², ko na kho
- 10 mama uppannaṃ bhayaṃ nittharissatīti³“ so avidūre thitaṃ rājavallabhaṃ ekaṃ piṅgalasunnakhaṃ⁴ disvā mahantaṃ⁵ bhattapiṇḍaṃ gahe tvā tassa dātukāmatākāraṃ⁶ dassesi. Rājā natvā sunnakhasaṃ bhājanam āhārāpetvā bhantaṃ gāhāpetvā dāpesi. M. pi tassa datvā bhattakiccaṃ nitthāpesi. Rājāpi tassa⁷
- 15 paṭiññaṃ gahe tvā antonagare⁸ rājuyyāne paṇṇasālaṃ kāretvā pabbajitaparikkhāre datvā taṃ tattha vāsesi⁹, devasikaṃ c’ assa dve tayo vāre upatthānaṃ agamāsi, bhojanaṃkāle pana M. niccaṃ rājapallamaṃe yeva nisīdati, rājabhojanaṃ eva bhuñjati, evaṃ dvādasā saṃvacaṇṇāni atītāni. Tassa pana rañño pañca
- 20 amaccā atthaṃ ca dhammaṃ ca anusāsanti, teṇa eko ahetovādi¹⁰ eko issarakāraṇavādi¹¹ eko pubbekata vādi eko ucchedavādi eko khattavijjavādi¹². Tesu ahetukavādi „ime sattā saṃsārasuddhikā“ ti mahājanaṃ uggaṇhāpesi, issarakāraṇavādi „ayaṃ loko issaranimmitto“ ti uggaṇhāpesi, pubbekata vādi
- 25 „imeṇaṃ sattānaṃ sukhaṃ vā dukkhaṃ vā uppajjamānaṃ“ ti pubbekaten¹³ eva uppajjatīti¹⁴ gaṇhāpesi, ucchedavādi „ito paralokagatā“ nāma.n¹⁵ atthi, ayaṃ loko acchijjatīti¹⁶ gaṇhāpesi, khattavijjavādi¹⁷ „mātāpitāro pi māretvā attano va attho kāmatabbo¹⁸“ ti gaṇhāpesi. Te rañño vinicchaye niyuttā

¹ C² iyaṃ. ² C² -mittā hoti. ³ C² utta-. ⁴ B² sūgāla-. ⁵ B² mahāsaṇṭo

⁶ C² -mahākāraṇa. ⁷ B² ssa. ⁸ C² attano nagare. ⁹ B² cāndim vāsesi

¹⁰ C² he-. B² ahetukavādi. ¹¹ C² -saṃsāravādi. ¹² B² khatta-. ¹³ B² nāma.

¹⁴ C² -kāmagatā, B² -kāmagatā. ¹⁵ B² kāmābho.

lañcakhādakā hutvā assāmikam sāmikam¹ karonti. Ath' eka-
divasam eko poriso kūtattaparājito M-am bhikkhāya rājageham
pavisantaṃ diavā vanditvā „bhante, tumhe rājagehe bhoṇja-
mānā vinicchayāmacce lañcam gahetvā lokam vināsento kasmā
ajjhūpekkhatha, idāni 'mhi pañcahi amaccehi kūtattakārassa²
hatthato lañcam gahetvā sāmiko va samāno assāmiko kato"
ti paridevi. So tasmim kārūṇavasena vinicchayaṃ gantvā
dhammena vinicchinitvā sāmikam ñeva sāmikam akāsi, mahā-
jano ekappahāren' eva mahāsaddena sādhu-kāram adāsi. Rājā
tam saddam sutvā „kimaddo nāmāya"³ ti pucchitvā tam⁴ 10
attham sutvā katabhattakiccam M-am upanissiditvā pucchi:
„bhante ajja kira vo⁵ aṭṭo vinicchito" ti. „Āma mahārāja"
'ti. „Bhante tumhesu vinicchīnantesu mahājanassa vaḍḍhi'
bhavissatīti⁶ ito paṭṭhāya tumhe va vinicchīnathā"⁷ ti. „Maha-
rāja, mayam pabbajitā nāma, a' etaṃ amhākaṃ kamman"⁸ ti. 15
„Bhante mahājane kārūṇena kātom vattati, tumhe sakala-
divasam mā vinicchīnatha, uyyānato pana idhāgacchantā⁹
vinicchayaṭṭhānam gantvā pāto va cattāro aṭṭe vinicchīnatha,
bhutvā uyyānam gacchantā cattāro, evaṃ mahājanassa vaḍḍhi'
bhavissatīti". So tena punappuna yāciyamāno „sādhū"¹⁰ ti 20
sampaṭicchitvā tato paṭṭhāya tathā akāsi. Kūtattakārakā
okāsam¹¹ na¹² labhimsu, te pi amaccā lañcam alabhantā dug-
gatā hutvā cintayimsu: „Bodhiparihbhājakassa vinicchīnana-
kālato¹³ paṭṭhāya mayam kiñci na labhāma, handa naṃ rāja-
veriko ti vatvā rañño antare paribbhiditvā mārāpema"¹⁴ ti te 25
rājānam upasāṃkamitvā „mahārāja Bodhiparihbhājako rumhākaṃ
anattakāmo"¹⁵ ti asaddhahantena rañña¹⁶ „silavā esa ṇaṇu-
sampanno, na evaṃ karissatīti" vutte „mahārāja, tena¹⁷ sa-
kalanagaravāsīno attano hatthe katā¹⁸, kevalam amhe yeva

¹ Bē adda sāmikam assāmikam. ² Bē te. ³ Bē vutthi. ⁴ Bē-ssati. ⁵ Bē-.

⁶ C¹ lañcam. ⁷ C² alabb- in the place of na labh-. ⁸ C³ -echinath-, Bē
-echinath-. ⁹ Bē -passāma. ¹⁰ C⁴ -tenam rañño. ¹¹ Bē adda hi. ¹² C⁵
-akāsi. Bē kato.

- pañca jano kāmā na sakkoti¹, sace amhākaṃ na saḍḍahatha
 tassa idhāgatakaḷe paṇḍitaṃ olokethā² 'ti ahaṃsu. Rājā
 „sādhū“ 'ti sihapañjare tūto taṃ āgacchantaṃ olokento
 parivāraṃ diṡvā attano aññaṇena attakāraḥkamanusse tassa
 1 parivāro ti maññaṃaṃo bhijjivā te amacce pakkosāpetvā
 „kiṃ ti karomā“ 'ti pucchi. „Gaṇhāpetha naṃ devā“ 'ti.
 „Olārikaṃ aparādhāṃ apassantā naṃ“ kathaṃ gaṇhāpessāma³
 'ti. „Tena hi mahārāja pakatiparihāraṃ assa hāpetha, taṃ
 parihāyantaṃ diṡvā paṇḍito paribbājako kaṃsaci anārocetvā
 10 sayam eva palāyissatīti“. Rājā „sādhū“ 'ti vatvā anupubbeṇa
 tassa parihāraṃ hāpesi. Paṭhamadivasaṃ tāva taṃ tucchā-
 pallamke yeva nisīdāpesuṃ, so pallamikaṃ diṡvā va rañño pari-
 bhinnabhāvaṃ ātvā uyyānaṃ gantvā taṃ divasaṃ eva
 pakkamitakāmo hatvā „ekantena“ ātvā pakkamissāmīti⁴ na
 15 pakkāmi; ath' assa punadivase tucchapallamke nisinnassa
 rañño pakkabhattaṃ ca aññaṃ ca gaṇetvā missakabhattam
 adāṃsu, tatiyadivase mahātalaṃ pavisitum ādatvā sopānaṃ
 yeva thapetvā missakabhattam adāṃsu, so taṃ ādāya uyyā-
 naṃ gantvā bhattakiccam akāsi, catutthadivase heṭṭhāpāsāde
 20 thapetvā kaṇājakabhattam adāṃsu⁵, taṃ pi gaṇetvā uyyānaṃ
 gantvā bhattakiccam akāsi. Rājā amacce pucchi: „mahā-
 Bodhiparibbājako sakkāre parihāpīte⁶ pi na pakkamati, kiṃ
 ti⁷ karomā“ 'ti. „Deva, na so bhattatthāya carati chattatthāya
 paṇa carati, sace bhattatthāya careyya paṭhamadivase“ yeva
 25 palāyeyyā⁸ 'ti. „Idāni kiṃ karomā“ 'ti. „Sve ghātāpetha
 naṃ mahārāja“ 'ti. So „sādhū“ 'ti tesaṃ yeva hatthe khaḍge
 thapetvā „sve antaradvāro tūtaṃ pavasantassa⁹ eva eisaṃ
 chinditvā khaṇḍākkhaṇḍikaṃ katvā kaṇci“ ajānāpetvā vacca-
 kuṭiyam pakkhipitvā nahātvā āgaccheyyāthā¹⁰ 'ti āha. Te
 30 „sādhū“ 'ti sampatichhitvā „sve āgantvā evaṃ karissāma“ 'ti

¹ B² sakkā. ² B² amhe nam. ³ B² -āma. ⁴ so. C² for ekantaṇa? B² pi-
 kantena. ⁵ C² -anāmaṃ. ⁶ B² adda so. ⁷ C² -ti. ⁸ B² add: nam. ⁹ B²
 -am. ¹⁰ B² ā.

aññamaññaṃ vicāretvā attano attano nivesanāni āgamiṃsu¹.
 Rājāpi sāyaṃ bhuttaḥhojano srisayane nipajjitvā M-assa guṇe
 anussari, ath' assa tāvad eva soko uppajji, sarirato sedā
 muccimbu², sayane assādam alabhanto aparāparaṃ parivatti.
 Atha naṃ aggamahesi upanipajji, so tāya saddhīm sallā- 5
 pamattam pi na kari, atha naṃ sā „mahārāja, kiṃ nu
 kho sallāpamattam pi na karotha, api nu³ me koci aparādho
 atthitī“ puechi. „N' atthi devitī, api es kho Bodhiparibbā-
 jako kira ambhakaṃ paccatthiko jāto ti, tassa sva ghātu- 10
 natthāya pañca amacce ānāpesim, te taṃ hanitvā⁴ khaṇḍa-
 khaṇḍikam katvā vaccaḥkūpe khipissanti, so pana ambhakaṃ
 dvādasa samvacccharāni bahum dh. d., ekāparādho pi 'ssa mayā
 paccakkhato na diṭṭhapabbo, parapattiyena pana hutvā tassa
 mayā vadho āpatto, tena kāraṇena socāmitī“. Atha naṃ sā⁵ „sace- 15
 te deva so paccatthiko jāto taṃ ghātento kiṃ socasi, paccat-
 thikaṃ nāma puttam pi ghāte tvā attano va soṭṭhibhāvo
 kātabbo, mā cintayitthā“⁶ 'ti assāsesi. So tassā vacanena
 paṭiladdhassaṃso niddam okkami. Tasmim khane koleyyako
 piṅgalasunnakho⁷ taṃ katham sutvā „sve mayā attano balena
 tassa jīvitaḍḍamaṃ dātum vaṭṭatitī“ cintetvā punadivase pāto 20
 va pāsādā orayha mahādvāraṃ āgantvā unmmāre sisam katvā
 M-assa āgamanamaggam⁸ olokento nipajji. Te khaggahatthāpi
 amaccā pāto va āgantvā anantaradvāre⁹ atthamso. Bo. pi
 velaṃ sallakkhetvā uyyānā nikkhamma rājadvāraṃ āgacchi¹⁰,
 atha naṃ sunakho disvā mukhaṃ vivaritvā catasso dāthā 25
 dassetvā „kiṃ bhante Jambudīpatale aññattha bhikkhaṃ na
 laḥhasi, ambhakaṃ rājā tava mārapatthāya pañcāmacce khagga-
 hatthe antaradvāre¹¹ thapesi, mā tvāṃ malāṭena maccum
 gahetvā āgami¹², siḥham¹³ pakkamā¹⁴ 'ti mahāsaddena viravi.
 So sabbarudaññantāya taṃ attham āte tvā tato nivattitvā uyyānam 30

¹ Bā - amma. ² Bā muḍe. ³ Bā - sū kho. ⁴ Bā te paṇa naṃ hanitvā. ⁵ Bā adda sā. ⁶ Bā soṭṭhī. ⁷ Bā siṅgala. ⁸ C¹ - maddam. ⁹ so C² for antare-
 dvāre? Bā anantare. ¹⁰ C¹ āgacchi, Bā āgami. ¹¹ Bā dvārentare. ¹² Bā
 gahetvā. ¹³ Bā siḥham.

gantvā paṭṭhamaṇḍāya parikkhāre ādiyi. Rājāpi sīhapañjare
 thito tam āgacchantaṃ c' adivā „sace ayaṃ mama paṇḍa-
 thiko" uyyāmaṃ gantvā balam sannipātervā kammaṣaṃjjo bha-
 viassati na ce attano parikkhāre gahevā gamanassajjo bhaviessati.
 5 jānissāmi tāv' assa kiriyaṃ" ti uyyāmaṃ gantvā M-am attano
 parikkhāre ādāya „gamissāmīti" paṇḍasālato nikkhamantaṃ
 samkamanakoṭiyam divā vanditvā ekamantaṃ thito paṭha-
 maṃ g. 5.:

„Kin nu daḍḍaṃ kim ajīnaṃ kiṃ chattaṃ kim upāhanaṃ
 10 kiṃ sikkusaṃ ca pattaṃ ca saṃghātiṃ cāpi brāhmaṇa
 taramānarūpo gaṇhāsi kin nu paṭṭhayaṃse diṣṇi ti. 124.

Tas' attho: bhante, pubbe tvam amhikaru gharasi āgacchanta daḍḍidāsi
 gaṇhāsi, aṃṇe pana keṇa kārāṇena daḍḍaṃ ca ajīnaṃ ca chattrapīhanaṃ ca
 upāṭṭhapaṇḍakulambanaṃ¹ sikkusaṃ ca matikēpattaṃ² ca saṃghātiṃ cāpi³ ti sabbe
 15 p' tvaṃ parikkhāre taramāno gaṇhāsi, katarā nu diṣṇi paṭṭhaya-
 siṃ ahi pucchati.

Tam sutvā M. „ayaṃ attanā katakammaṃ na jānātīti
 maññe ti, jānāpessāmi nu" ti dve gāthā abhāsi:

1. Dvādaś' etāni vassāni vusitāni tav' antike,
 20 nābhijānāmi sonena piṅgalena⁴ abhinikujjitaṃ⁵. 125.
 2. Sv-ayaṃ ditto⁶ va nadati sukkadātham⁷ vidamsayaṃ⁸
 tava sutvā sabhāriyassa vītasaddhassa⁹ mam patīti. 126.

Tattha abhinikujjitaṃ⁵ ti etena⁶ tava sunakkheṇ etam mahāvīreṇa
 vīratvā na jānāmi, ditto⁶ va 'ti dappito¹⁰ vya, sabhāriyassa⁹ ti tava
 25 sabhāriyassa mama māraṇatīkya paṇḍantaṃ¹¹ amācānaṃ kuṭṭhābhūvaṃ kassu-
 tassa sutvā tvam kin¹² sūḍharā bhikkham na jāhāsi raṇṇo¹³ te vadho kuṭṭho
 vīka māgacchīti¹⁴ ditto⁶ va nadatīti, vītasaddhassa⁹ mam patīti mam
 antaro vīgasaddhassa¹⁵ tava vasaṇṇo sutvā evam nadatīti ā.

Tato rājā attano doṣaṃ sampatīcchitvā¹⁷ khamāpento
 30 catuttham g. 5.:

¹ B¹ add bhavayya. ² B² -sa, B³ -ka. ³ B⁴ sikkhā. ⁴ C⁵ abhinikujjitaṃ
 tor: nikujjitaṃ? B⁶ -nābhiniikujjitaṃ. ⁵ B⁷ dīpā. ⁶ B⁸ sikkhā. ⁷ C⁹ -sabbassa,
 C¹⁰ bhūtasaddhassa? B¹¹ vīgasaddhassa. ⁸ C¹² -kuṭṭhi-. ⁹ B¹³ vasaṇṇo. ¹⁰ B¹⁴ dīpā-
 B¹⁵ dāgami-. ¹¹ C¹⁶ -jānam. ¹² B¹⁷ kin tvam. ¹³ B¹⁸ -ā. ¹⁴ C¹⁹ -gaṇhīti.
¹⁵ C²⁰ vīgasaddhassa¹⁶ dhaṇṇa, C²¹ vītasaddhassa, B²² vīgasaddhassa. ¹⁷ B²³ -ad-
 dhaṇṇa. ¹⁸ B²⁴ add tvaṃ.

1. Alu esa kato doso yathā bhāsasi brāhmaṇa,
esa bhīyyo paṭidāmi, vasa brāhmaṇa mā gamā 'ti. 127.

Tattha bhīyyo ti sabbaṃ taṃ mayā¹ tṭṭaṃ ayaṃ tū dōso esa paṭi-
dāmi idāni sūhikarūṇaṃ tava² paṭidāmi idh' eva vasa³ mā sūhāttha gamā⁴ ti.

Taṃ suvā M. „mahārāja paṇḍitā nāma tādīsena para-
pattiyena apaccakkhakārīnā saddhīm na vasantīti“⁵ vatvā tassa
anācārāṃ pakāseṇto ā:

1. Sabbaseto pure āsi, tato pi⁶ sabalo ahu,
sabbalohitako dāni, kālo pakkamituṃ mama. 128.
2. Abbhantaram pure āsi tato majjhe tato bahi, 10
purā niddhamanā hoti sayam eva cajam⁷ aham. 129.
3. Vitasaddham na seveyya udapānam v⁸ anodakam,
sace pi naṃ anukhaṇe vāri kaddamagandhikam. 130.
4. Pasannam eva seveyya appasannam vivajjaye,
pasannam payirupāseyya rahuḍam⁹ va udakatthiko. 131. 15
5. Bhaje bhajantam purisaṃ abhajantam na bhājaye,
asappurisadhammo so yo bhajantam na bhājati. 132.
6. Yo bhajantam na bhajati sevamānam na sevati
sa ve manussapāpittho¹⁰ migo sakkhassito yathā. 133.
7. Accābhikkhaṇasamaggā asamosarapena ca 10
etena mittā jiranti akāle yācanāya ca. 134.
8. Tasmā nābhikkhaṇam gacche na ca gacche cirāciraṃ
kālena yācāṃ yāceyya evaṃ mittā na jirare¹¹. 135.
9. Aticiraṃnivāsena piyo bhavati appiyo, (IV ³¹¹/₁₂)
āmanta kho taṃ gacchāma purā te homa appiṃyā ti. 136. 25

Tattha sabbaseto ti mahārāja pathamam eva tava nivesane mama
dāno¹² sabbaseto ahesi, paṃ tvaṃ bhūṃjasi taṃ eva mam dāpesiṃ attho, tato
ti tato paṇḍa paribhedakkham varamaṃ gahetvā tava mayi viratthālo¹³ mīlako-
dāno jāto, idāniti idāni sabbalohitako jāto, kālo ti sūhāseṇa kho¹⁴ tava
santika idāni mama pakkamituṃ jāto, abbhantaram ti pathamam mama 10

¹ Id' saccam mayā evam. ² Ck' va. ³ Bā - L. ⁴ Ck' vi. ⁵ Bā dahadāni. ⁶
Ck' - aha. ⁷ Bā jlyayare. ⁸ Ck' - ca. ⁹ Bā adda pi sabalo. ¹⁰ Bā agunā-
hūssa for aṇṇa.

Evam vatvā M. rañño dh. desetvā „appamatto hohi mahārājā“¹ 'ti vatvā oyyānā nikkhamitvā ekasmiñ sabhāgatthāne bhikkhāya caritvā Rārānasito nikkhamma anupobbena Himavantokāsam eva gantvā kiñci kālam vasitvā pana etaritvā ekaṃ paccantagāmaṃ nissāya araṇṇhe vihāsi². Tassa pana gatakālate paṭṭhāya te amaccā puna vinicchaye nisiditvā vilo-paṃ karontā cintayissu: „sace Mahābodhiparibbhājako punā-gamissati jīvitam no n' atthi, kin nu khv-assa³ anāgamana-kāraṇaṃ kareyyamā⁴“ 'ti. Atha nesaṃ etad ahoṣi: „ime sattā paṭibaddhatthānaṃ nāma jahitum na sakkonti, kin nu khv-⁵ 10 assa⁶ idha paṭibaddhatthānaṃ“ 'ti, tato „rañño aggamaheṣi“⁷ katvā „thānaṃ kho pan' etaṃ vijjati yaṃ so imaṃ nissāya āgaccheyya, paṭigacce⁸ eva⁹ naṃ mārāpessamā¹⁰“ 'ti te rājānaṃ etad avocuṃ: „deva ime divase nagare ekā¹¹ kathā suyyatiti“¹². „Kimkathā nāmā“ 'ti. „Mahābodhiparibbhājako ca¹³ devī ca¹⁴ aññamaññaṃ sāsanapaṭisāsaṇaṃ pesessantiti“¹⁵. „Kin ti¹⁶ katvā“ 'ti. „Tena kira deviyā pesitaṃ: 'sakkhasi' nu kho attano balena rājānaṃ mārāpetvā mama setacchattaṃ dātum¹⁷ ti, tāya pi¹⁸ ssa pesitaṃ: 'rañño mārāṇaṃ nāma mama bhāro, khippaṃ āgacchatu' 'ti¹⁹. Rājā tesāṃ punappuna kathentānaṃ²⁰ saddahitvā „idāni kiṃ kātabbā²¹“ ti pucchitvā „deviṃ māretum vaṇṇatiti“²² vutte anupaparikkhitvā²³ va „tena hi taṃ tumhe māretvā khaṇḍākhaṇḍiyaṃ²⁴ chinditvā vaccaḥpe²⁵ khpathā²⁶“ 'ti ā. Te tathā karimā, tassā mārītabhāvo sakalanagare pākaṭo ahoṣi. Ath' assā cattāro puttā „iminā no niraparādhā²⁷ mātā mārītā“ ti rañño paccatthikā ahesuṃ. Rājā mahābhayappatto ahoṣi. M. paramparāya taṃ pavattiṃ sutvā eintesi: „thāpetvā maṃ añño kumāḷo saññāpetvā pīṭhaṃ khmāpetum samatthe nāma n' atthi, rañño ca jīvitam dha-²⁸ sāmī kumāre ca pāpato mocessamiti“²⁹ so punadivase paccanta-³⁰ gāmaṃ pavisitvā manussehi dimmaṃ makkaṭamaṃsaṃ khādītva

¹ Bā vasi. ² Bā khassa. ³ Bā -kareva. ⁴ Cā -am. ⁵ Bā adde kira. ⁶ Dā pesamiti. ⁷ Bā sakkā. ⁸ Cā -eti. ⁹ Bā -kha.

- tassa cammaṃ yācivā¹ assamaṇapāde sukkhāpetvā niggandham katvā nivāsesi pi pārūpīti² pi amhe tṭhapesi, kimkāraṇā³: „bahūpakāro⁴ me“ ti vacanattṭhāya. So taṃ cammaṃ ādāya aso-
pubbena Bārāṇasim gantvā kumāre upasaṃkamitvā „pitu
5 ghātakammam nāma dāruṇaṃ, taṃ vo na kātābbaṃ ti, ajarāmaro satto nāma n' atthi, ahaṃ tumhe aññamaññaṃ samagge karissāmi⁵ c' eva āgato, tumhe mayā⁶ pahita-
sāsanena āgaccheyyātha“⁷ ti kumāre ovaḍitvā antonagare uyyānaṃ pavasitvā makkatacammaṃ attharitvā silāpatte nisīdi.
10 Atha naṃ uyyānapāle disvā vegena gantvā raṇṇo ārocesi. Rājā sutvā va-
suñjātasomanasso⁸ te amacce ādāya tattha gantvā M-aṃ vanditvā nisīditvā paṭisanthāraṃ kātum ārabhi.
M. tena saddhīm asammoditvā makkatacammam eva parimajji.
Atha naṃ evaṃ āha: „bhante, tumhe maṃ spaṭṭhapetvā⁹
15 makkatacammam eva parimajjatha, kim vo idaṃ mayā¹⁰ bahū-
pakārataran“ ti. „Āma mahārāja, bahūpakāro me esa vānaro,
ahaṃ imassa piṭṭhe nisīditvā vicariṃ, ayaṃ me pāṇiyaghaṭaṃ āhari
vasanattṭhānam sammajji abhisamācārikavattapaṭivattam me akāsi,
ahaṃ pana attano dubbalacittatāya assa maṃsaṃ
20 khādītva cammaṃ sukkhāpetvā attharitvā nisīdāmi c' eva nipaṭṭhāmi ca, evaṃ bahūpakāro esa mayhan“ ti. Iti so tesam
vādaḥhindanattṭhāya vānaracamme vānaravohāraṃ āropetvā
tam pariyāyaṃ sandhāya imaṃ kathaṃ kathesi. So hi tattha¹¹
nivattṭhapubbattā¹² „piṭṭhe nisīditvā vicariṃ“¹³ ti ā., taṃ amhe
25 katvā pāṇiyaghaṭaṃ¹⁴ āhaṭapubbattā „pāṇiyaghaṭaṃ āharatīti“ ā.,
tena cammena bhūmiyā sammatṭhapubbattā¹⁵ „vasanattṭhānaṃ
sammajjatīti“ ā., nipanuakāle tena cammena piṭṭhiyā akkanta-
kāle pādānaṃ puttṭhapubbattā „vattapaṭivattakam“ me akāsi¹⁶
ā., chātakāle pana tassa maṃsaṃ labhitvā khādītattā „ahaṃ

¹ B¹ adda gabetvā. ² B¹ -paṇḍitū. ³ B¹ adda cammaṃ. ⁴ B¹ -raṇ. ⁵ C¹ mayam. ⁶ B¹ adda hura. ⁷ B¹ akathesi. ⁸ C¹ mahā. ⁹ C¹ B¹ -tassa. ¹⁰ C¹ ovaṭṭa. B¹ nivattha. ¹¹ B¹ -raṇ. ¹² B¹ -tassa. ¹³ B¹ sampajja. ¹⁴ C¹ vattapaṭivattapaṭi.

pana attano dubbhācittatāy¹ assa maṃsaṃ khādī² ti ā.
 Tam sutvā te amaccā „pānātipāto tena kato“ ti saṇḍāya
 „passatha bho pabbajitassa kammaṃ; makkaṭaṃ kira māretvā
 maṃsaṃ khāditvā cammaṃ gahe tvā vicarati“³ pānīṃ paharītvā
 pariḥāsaṃ⁴ akāsa. M. te tathā karonte disvā „ime attano
 vādabhedanattāya mama cammaṃ gahe tvā“ āgatabhāvaṃ na
 jānanti, na jānāpessāmi te“ ti ahetukavādiṃ tava āman-
 tetvā pucchi: „āvuso tvam kasmā paribhāsaṃti“⁵. „Mitta-
 dūḥhikammassa c' eva pānātipātassa ca katattā“ ti. Tato
 M. „yo pana tava c' eva dūḥhiyā ca te saddahitvā evaṃ
 kareyya tena' kiṃ dukkata“ ti tassa vādaṃ bhindanto ā.:

10. Udiranā ce⁶ saṃgatyā⁷ bhāvāya-m-anuvattati
 akāma⁸ akaraṇīyaṃ vā karaṇīyaṃ vāpi kubbati
 akāmakaraṇīyasmiṃ kuv-īdha⁹ pāpena lippati. 139.
11. So ce¹⁰ attho ca dhammo ca kalyāṇo¹¹ na pāpako
 bhoto ce¹² vacanaṃ saccadā suhato vānaro mayā. 140.
12. Attano ce hi vādassa aparādham vijāniya
 na maṃ tvam garaheyyāsi, bhoto vādo hi tādiso ti. 141.

Tattha udiranā ti kathā, saṃgatyā 'ti saṃgatyā, shannam abhija-
 dnam tam tam abhijātīṃ upagamanena, bhāvāyamānavattatīti bhāvena anu-
 vattatīti karaṇattho sampadānaṃ, akāma ti akāmaṃ anilechiya, akaraṇīyaṃ
 vā karaṇīyaṃ vā ti akattabbhaṃ pāpam vā kattabbhaṃ kusalaṃ vā, kubbati
 karoti, kuv-īdha⁹ 'ti ko īdha, i. e. h. c. evaṃ ahetukavādi n' aṭṭhi betu n' aṭṭhi
 peccayo sattiṃsaṃ samkilāseyyā 'ti ādi dīṭṭhiko: ayaṃ loko saṃgatyā c' eva
 sabbhāvena ca anuvattati paṭisaṃvattati tathā anukhaṃ dukkhaṃ paṭisaṃvedeti
 akāmaṃ pāpakaṃ vā puṇḍam vā karoti vadaṃ: ayaṃ tava udiranā saccā¹¹
 tathā evaṃ asanto akāmakaraṇīyasmiṃ attano ca dhammatīya pavattaniṃ¹²
 pāpe ko¹³ īdha satto pāpena lippati: saccā hi attanā¹⁴ akāseṇa pi lippati¹⁵ na
 ko¹⁶ na lippeyyā 'ti, so ce¹⁰ ti so ahetukavādasamkhāto tava bhāsitaṭṭho¹⁷ ca
 aṭṭhajatako dhammo ca kalyāṇo ce¹¹ na pāpako ahetuppaccayā¹⁸ satti sam-
 kilāsanīti¹⁹ vodayanti²⁰ anukhaṃ dukkhaṃ paṭisaṃvediyanti idam bhoto vada-

¹ B² -dan. ² so all three MSS. for paribhā-³ B² idaya. ⁴ C² paribhā-, B²
 -hāsaṃ. ⁵ B² adās saddhīm. ⁶ B² te. ⁷ C² -gacca. ⁸ B² kaccīdha. ⁹
 C² -e for -eva? ¹⁰ C² ve. ¹¹ C² site, C² saccā. ¹² B² -no. ¹³ C² papako,
¹⁴ B² -no. ¹⁵ B² akato pāpe na lippati. ¹⁶ C² hā-. ¹⁷ B² ca. ¹⁸ B²
 ahetuka-. ¹⁹ B² -ti. ²⁰ so B²; C² vodayanti, B² omīta -no-.

man saccam ce suhato vānaro mayā. Ko attho mama doṣo ti attho, vijānīya
ti sace hi tevaṃ attano vādassa aparādham jineyyāsi na man garaheyyāsi, kha-
kāraṇa: bhoṭo vādo hi tādiso, tasmā¹ ayaṃ mama vādān karuṇhi man pa-
saṃseyyāsi, attano pana vādān ajānento man garahaṇi².

- 5 Evam M. tam niggaṇhivā appatibhānam³ akāsi. So pi
rājā parisati⁴ mahakubhūto pattakkhandho nisīdi. M. pi tassa
vādān bhindivā issarakāraṇavādiṃ āmantetvā⁵ „tvam
āvuso man kasā paribhāsasi yadi issaranimmānavādān⁶
sārato pacesīti“ vatvā ā:

- 10 10. Issaro sabbalokassa sace kappeti jīvitam
iddhiviyasasubbhāvaṃ ca kammaṃ kalyāṇapāpakaṃ
niddesa-kāri puriso issaro tena lippati. 142.
11. So ca attho ca dhammo ca kalyāṇo⁷ na ca pāpako
bhoṭo ce vacanaṃ saccam suhato vānaro mayā. 143.
12 11. Attano ce hi vādassa aparādham vijāniya
ca man tvaṃ garaheyyāsi, bhoṭo vādo hi tādiso ti. 144.

Tattha kappeti jīvitam ti sace Jīvaṇā vā sūnā vā koṭi issaro tevaṃ ka-
dipi jīva evaṃ gatakkhena⁸ ti evaṃ sabbalokassa jīvitam⁹ saṃvīdhaṇi¹⁰ vicāreti¹¹
iddhiviyasasubbhāvācā¹² ti issariyādiṭṭheda¹³ iddhiyo ca ākātānādiṭṭhakaṃ
20 viyasasubbhāvaṃ ca saccā ca kalyāṇapāpakaṃ¹⁴ kammaṃ yadi¹⁵ issaro va¹⁶
kappeti¹⁷ karoti, niddesa-kāri¹⁸ ti yadi tassa niddesaṃ āpattiṃ eva¹⁹ yo koṭi
puriso karoti evaṃ ante yo koṭi pāpakaṃ karoti tassa issareṇa katattā issaro
va tena pāpaka lippati, saccam purimanayen²⁰ eva veditabbam, yathā ca idha
evaṃ sabbattha.

- 25 Iti so ambato va²¹ moggaraṃ gaṇetvā ambam pātento
viya issarakāraṇen²² eva issarakāraṇavādān²³ bhindivā pubbe-
katavādiṃ āmantetvā „tvam āvuso man kiṃ paribhāsasi
yadi pubbekatavādān saccam maññasīti“ vatvā ā:
26 26. Sace pubbekatahetu²⁴ sukkhadukkhān nigacchati
porāṇakam kataṃ pāpaṃ tam eso mucceṇe iṇaṃ,
porāṇakam iṇamokkha, kuvidha²⁵ pāpena lippati. 145.

¹ C¹ kasā. ² C¹ -siti. ³ B¹ -nam. ⁴ B¹ paribhāsasi. ⁵ C¹ omīti āmantetvā.

⁶ C¹ -nimmitavādān. ⁷ C¹ -o. ⁸ C¹ omīti jīvitam. ⁹ C¹ -hāsi. ¹⁰ B¹ vitaro.

¹¹ C¹ -nam. ¹² B¹ add sabbam. ¹³ C¹ -ca. ¹⁴ C¹ -ati. ¹⁵ B¹ adda -eso.

¹⁶ B¹ -ca. ¹⁷ C¹ -nam. ¹⁸ C¹ -tatheti. ¹⁹ B¹ kvaṇīva, B¹ koṭidha.

28. So ce attlio ca dhammo ca kalyāṇo¹ na ca pāpako
bhoto ce vacanaṃ saccam suhato vānaro mayā. 146.
29. Attano ce hi vādassa aparādhaṃ vijāniya
na maṃ tvaṃ garaheyyāsi, bhoto vādo hi tādiso ti. 147.

Tattha pubbekatahetū 'ti pubbakatahetu purimabbhāse katalammanā² 8
siraṇaṃ³ eva, tamaso mucceṭṭa (naṃ ti ye vandhabandhaciddhi dukkhaṃ pi-
pūṇāti yadi so yaṃ tena porūpakam katam pāpam tati (dāni) (naṃ mucceṭṭi
evadi) sante mamāpi esa porūpakasamokkho⁴, anena hi makkaṭena pubbe paribbi-
jakena hūvā ahaṃ makkaṇe samāno hutvā⁵ khādito bhavissāmi, ev-āyaṃ idha
makkaṭattam patto mayā⁶ paribbijakattam⁷ pattoṃ māretvā khādito bhavissati, 10
ko idha pāpena lippati.

Iti so tassāpi vādam bhiuditvā ucchedavādim abhi-
mukhaṃ katvā⁸ „tvaṃ āvuso n' atthi dinnam ti ādini vatvā
idh' eva sattā ucchiḥḥanti paralokaṃ gacchantā⁹ nāma n' atthi ti
maññamāno kasmā maṃ paribhāsaṇi¹⁰ santajjettvā ā: 11

30. Catunnaṃ yev' upādāya¹¹ rūpaṃ sambhoti pāninam
yato ca rūpaṃ sambhoti tatth' eva anupagacchati. 148.
31. Idh' eva jīvati jīva pecca pecca¹² vinassati,
nechiḥḥati ayaṃ¹³ loko ye bālā ye ca paṇḍitā,
ucchiḥḥamāne lokasmiṃ kuvidha¹⁴ pāpena lippati. 149. 12
32. So ce attlio ca dhammo ca kalyāṇo¹⁵ na ca pāpako
bhoto ce¹⁶ vacanaṃ saccam suhato vānaro mayā. 150.
33. Attano ce hi vādassa aparādhaṃ vijāniya
na maṃ tvaṃ garaheyyāsi, bhoto vādo hi tādiso ti. 151.

Tattha catunnaṃ ti pathavīdānaṃ bhūtānaṃ, rūpaṃ ti rūpakkaṇḍho, 23
tatth' eva 'ti yato tathā rūpaṃ sambhoti nirajjhaṇakile tatth' eva gacchati¹⁷,
indriyassa¹⁸ catumahābhūtiṃ hi ayaṃ puriso yadā kileṣaṃ karoti¹⁹ pathavi²⁰
pathavikāyaṃ anupeti²¹ anupagacchati āpo tejo vāyo²² vāyokāyaṃ anupeti
anupagacchati ākāśaṃ indriyāni saṃkamaṇi²³ āsāndhānācāyā purisā matam
ādāya gacchanti yāva ālīhaṇi pādāni paññāyanti kūpotakāni atthiṇi bhavanti 20

¹ C² -a, ² B⁴ -a, ³ B⁴ esa porūpakam evam sabbattha loaso mukkho, ⁴ B⁴
add māretvā, ⁵ C² mayam, ⁶ B⁴ thatvā, ⁷ B⁴ katā fur gati, ⁸ B⁴ -hāeti.
⁹ C² ye up-, ¹⁰ C² -am, ¹¹ C² -āyaṃ, ¹² B⁴ āvassidha, B⁴ kociḥḥa, ¹³
C² -ja, ¹⁴ C² te, ¹⁵ B⁴ anupag-, ¹⁶ B⁴ -vādassa, ¹⁷ B⁴ aḍḍa tadā, ¹⁸ B⁴
amita pa-, ¹⁹ C² -ehi, ²⁰ B⁴ omāsa āl.

bhāsmantāhūṭiyo¹ dattupaññāmanā² yadiḍḍeṃ dānam tassa tucchā kruṇṇeṭṭhāpo³
 ye keṭe atthikavādān vādanti bālā⁴ ce paṇḍitā⁵ ca kīḍaveva bhedaṃ uccijjanti
 vinassanti na kanti⁶ param maraṇā ti imān dūtthim patitthapeti, idhava⁷ ti
 ānasmim yeva loke jīva jīvati, pecca pecca⁸ vinassanti paṇaloke nibbha-
 2 satti sativassena idha anigantvā tatth⁹ eva paṇaloke vinassati uccijjati, evaṃ
 uccijjāmāne lokasmim ke idha pāpasa lippati.

Iti so tassa pi vādān bhinditvā khattaviṇṇavādiṃ
 āmantetvā „tvam āveso ‘mātāpitaro māretvā attano attho kā-
 tabbo’ ti imān laddhīm ukkhipitvā caranto’ kasmā maṃ pari-
 10 bhāsaṇīti“ vatvā ā.:

11. Aha khattavidhā loke bālā paṇḍitamānino:

mātaraṃ pitaraṃ haññe attho¹ jetṭham pi bhātaraṃ

haṇeyya putte ca dāre ca attho ce² tādiso siyā ti. 152.

Tattha khattavidhā ti khattaviṇṇa¹⁰, syam eva vā pātho, khattaviṇṇa-
 12 cariyānaṃ¹¹ eṇaṃ nāmaṃ¹², bālā paṇḍitamānino ti bālā samānāpi paṇḍito
 mayam attano paṇḍitabhāvaṃ pakāseṃ¹³ ti maññamānā paṇḍitamānino hutvā
 evaṃ aha, attho ce ti aṇe attano tatthārūpe¹⁴ keci attho siyā na kīṇe pati-
 valleyya sabbhe haṇeyya vā¹⁵ ti vādanti, tvam pi tesuṃ aññatare ti.

Evam tassa pi laddhīm patitthāpetvā attano laddhīm
 20 pakāseṃti ā.:

21. Yassa rukkhassa chāyāya nisideyya sayeyya vā

na tassa sākhaṃ bhaṇṇeyya¹, mittadūbhā hi pāpako. 153.

22. Atha atthe samuppanne samūlam api abbahe,

attho me sambalenā² ti³ suhato vānaro mayā. 154.

23. So ce attho ca dhammo ca kalyāṇo⁴ na ca pāpako

bhoto ce⁵ vacanaṃ saccam suhato vānaro mayā. 155.

24. Attano ce hi vādassa sparādham vijāniya

na maṃ tvam garaheyyāsi, bhoto vādo hi tādiso ti. 156.

Tattha, ambho khattavidhā¹⁰, ambhikam paṇa ācariyā evaṃ vappayanti
 30 attanā paribhūtaachāyassa rukkhassa pi sākhaṃ vā paṇḍam vā na bhaṇṇeyya¹¹,

¹ so C¹; B¹ asantibhō. ² B¹ cattu. ³ C¹ tucchā. B¹ bhilipā, C¹ vilipā.
⁴ C¹ -e. ⁵ B¹ adda uccajjati. ⁶ C¹ -eṇ. ⁷ B¹ vīc. ⁸ C¹ attho. ⁹ C¹
 me. ¹⁰ B¹ -vijā, C¹ -vidhā. ¹¹ C¹ khatti. ¹² C¹ B¹ -a. ¹³ C¹ -e. ¹⁴
 C¹ haṇeyyāsi. ¹⁵ B¹ bhāṇeyya. ¹⁶ B¹ -si, B¹ -pi. ¹⁷ C¹ -e. ¹⁸ C¹ nā,
 C¹ -a. ¹⁹ B¹ -piḍha. ²⁰ C¹ -vādi. ²¹ B¹ bhāṇeyya.

khikkhessu: suttadūḍḍho ki pāpako, tvaṃ paṇa evaṃ taddehi: aho attho sam-
 uppanne samūlāni apī abbhāsi ti, mama ca¹ pāthēyyena attho eho, tamā sac-
 c² eṣā mayā hato tathāpi attho me sambalenā³ ti ti rūhato vānaro mayā ti.

Evam so tassāpi vādanā bhinditvā pañcasu pi tesu nippa-
 bhesu⁴ nippaṭṭhānesu⁵ rājānaṃ āmantetvā „mahārāja, tvaṃ
 ime pañca ratthavilopake mahācore gahetvā vicarasi, aho si⁶
 bālo⁷, evarūpānaṃ pi⁸ sāsāsaggena puriso dīṭṭhadhammikaṃ pi
 samparāyikaṃ pi mahādukkhaṃ pāpuṇeyya“⁹ ti vatvā rañño
 dh. desento ā.:

11. Ahetuvādo puriso yo ca issarakuttiko 19
 pubbekatī¹ ca ucchedi yo ca khattavidho naro, 157.
12. Ete asappurisa² loke bālā paṇḍitamānino,
 kareyya tādiso pāpam aho aññaṃ pi kāraye,
 asappurisasamsaggo dukkhanto³ kaṭukudrayo ti. 158.

Tattha tādiso ti mahārāja yādisā eṣo pañca dīṭṭhigatiki tādiso puriso 19
 asam pi pāpam kareyya yo c¹ asā² vasaṇāni sūnāni tam aññaṃ pi kāraye,
 dukkhanto³ ti evarūpehi asappurisehi saddhīm samsaggo idhaloke pi⁴ para-
 loke pi dukkhanto⁵ kaṭukudrayo va hoti, tassa paṇa atthassa pañcasamūlāni
 'yaṃ kāmāni bhikkhave bhayāni uppalāni sabbāni tāni bālāni ti suttāni āvā-
 tikkam, Goṭhajāṭaka-Saṅgijajāṭaka-Akuttijajāṭakādihi⁶ pi cāyaṃ attho dipetabbo 20

Idāni opammadassanavasena dhammadassanāni vadhento ā.:

13. Urabbarūpena vak¹ āsu pubbe
 asakkito ajayūtham opeti,
 hantvā urānūh² ajiyaṃ ajaṇ ca
 citrāsayitvā³ yenakāmaṃ paleti, 159. 21
14. Tathāvidh⁴ eke samapabrāhmaṇāse⁵
 chadanam katvā⁶ vañcayanti⁷ manussā
 anāsakā thanḍilasēyyakā ca,
 rajojallam ukkuṭikappadhānam

¹ C¹ eṣā. ² B⁴ omitta ca. ³ B⁴ omitta id-. ⁴ B⁴ nāṭṭamā. ⁵ B⁴ omitta si.
⁶ C¹ e-ā. ⁷ C² ā si. ⁸ C¹ -i, B² katavi, B³ katti. ⁹ B² dukkhandho. ¹⁰ B²
 yvāyāni, omittāni eṣāni. ¹¹ C¹ -loka, omittāni pi. ¹² C² -kam-kam-, B²
 -katti-. ¹³ B² urapi, B³ urapi. ¹⁴ so si three MSS. ¹⁵ C² -ye, ¹⁶ all
 three MSS. -i.

- pariyāyabhattaṃ ca apānakattaṃ
pāpācarā¹ arahanto vadānā. 160.
99. Ete asappurisa² loke bālā paṇḍitamānino,
kareyya tādiso pāpaṃ atho aññaṃ³ pi kāraye,
100. asappurisasamsaggo dukkhanto⁴ kaṭukudrayo. 161.
101. Y' āhu⁵ o' atthi viriyan ti hetuṃ ca apavadaṃti⁶
[ye] parakāraṃ⁷ attakāraṃ [ca]
ye tucchaṃ samavappayūṃ, 162.
102. Ete asappurisa² loke bālā paṇḍitamānino,
103. kareyya tādiso pāpaṃ atho aññaṃ³ pi kāraye,
asappurisasamsaggo dukkhanto⁴ kaṭukudrayo. 163.
104. Sace hi viriyaṃ nāssa⁸ kammaṃ kalyāṇapāpakam-
na bhare vadḍhakiṃ rājā na pi yantāni kāraye. 164.
105. Yasmā ca viriyaṃ atthi kammaṃ kalyāṇapāpakam
tasmā yantāni kārenti rājā bharati⁹ vadḍhakiṃ. 165.
106. Yadi vassasataṃ devo na vasse na himaṃ pate
ucchiḍḍheyya ayaṃ loko vinasseyya ayaṃ pajā. 166.
107. Yasmā ca vassati devo himaṃ cānuphusiyati¹⁰
tasmā sassāni pacraṃti ratthaṃ ca pallate ciram¹¹. 167.
108. Gavaṃ ce taramānānaṃ jinhaṃ gacchati puṇḍavo (supra ¹¹¹ 11)
sabbā tā jinhaṃ gacchanti nette jinthagate sati. 168.
109. Evam evaṃ manussesu yo hoti seṭṭhasammato
so ce adhammaṃ carati pag eva itarā pajā,
sabbam ratthaṃ dukkham seti rājā ce hoti adhammako. 169.
110. Gavaṃ ce taramānānaṃ ujum gacchati puṇḍavo
sabbā tā ujum gacchanti nette ujugate sati. 170.
111. Evam evaṃ manussesu yo hoti seṭṭhasammato
so ce pi¹² dhammaṃ carati pag eva itarā pajā,
sabbam ratthaṃ sukham seti rājā ce hoti dhammiko. 171.
112. Mahārukkhaṃ phalino āmaṃ chindati yo phalaṃ
rasaṃ c' assa na jānāti bijaṃ c' assa vinassati. 172.

¹ Bā - carā. ² Cā - e. ³ Bā dukkhamānino. ⁴ Bā yamāhu. ⁵ so Cā; Bā
chetuṃca viññāsiye. ⁶ Cā - pakā. ⁷ Bā - nassa. ⁸ Bā - labhati. ⁹ Cā - vassasi.
Cā - siyyasi. Bā cānuphusiyati. ¹⁰ Bā - pallate ciram. ¹¹ Cā - omī pi.

10. Mahārukkhūpamaṃ ratṭhaṃ adhammena yo pasāsati
rasaṃ c' asā na jānāti ratṭhaṃ c' asā vinassati. 173.
11. Mahārukkhassa phalino pakkam chindati yo phalaṃ
rasaṃ c' asā vijānāti bjaṃ c' asā na nassati. 174.
12. Mahārukkhūpamaṃ ratṭhaṃ dhammena yo pasāsati
rasaṃ c' asā vijānāti ratṭhaṃ c' asā na nassati. 175.
13. Yo ca rājā janapadaṃ adhammena pasāsati
sabbosadhīhi so rājā viruddho hoti khattiyo. 176.
14. Tath' eva negame hīmaṃ¹ ye yuttā kayavikkaye
ojadāpabālikare² sa koseṇa virujjhati. 177.
15. Pahāvarakhettaññā saṃgāme katanissame³
vesite hīmaṃ⁴ rājā sa balena virujjhati. 178.
16. Tath' eva isayo hīmaṃ⁵ saññate⁶ brahmacārayo⁷
adhammacārī khattiyo so saggeṇa virujjhati. 179.
17. Yo ca rājā adhammattho bhariyaṃ hanti adūsikam
luddam pasavate⁸ thānaṃ puttehi ca virujjhati. 180.
18. Dhammaṃ care janapade negamesu balesu ca
isayo ca na hīmaṃ⁹ puttadāre samaṃ care. 181.
19. Sa tādiso bhūmipati ratṭhapālo akodhano
sāmante sampakampeti Indo va asurādhipo ti. 182.

Tattha vakkīd¹⁰ pubbe ti vako āsu¹¹ pubbe, āsu¹² ti nigāhamattaṃ,
[i. e. mahārāja, pubbe eko urabdhārūpo vako āsu], tassa naiguttāmarattam
100 dīgham, tam pana so antarasatthimhi¹³ pakkhīptivā urabdhārūpeṇa asam-
kito ajāyūtham upeti, tattha urūjhaṃ¹⁴ ca ajhaṃ ca ajā ca hantvā jena-
kīmaṃ paleti, tathā¹⁵ idheke ti¹⁶ tathāvidha eke samaṇabrahmaṇā pabbajjā-
15 ṇiṇṇeṇa chādanam katvā anānam chādevā madhuraṇaṇā¹⁷ hitāhīmā viya
huvā lokade vañcenti¹⁸, anūsakī ti¹⁹ idī tassa chādanam, dāsaṇṇatham vattam,
ekacco hi mayam anūsakī na āhe²⁰ āheramā ti manussa vañcenti²¹, apare
mayam thaṇḍhasseyyakī ti, aññesam rajojallam chādanam, aññesam akkuri-
20 xappadhānam, te gacchantāpi uppattivā akkuriṇi gacchanti, aññesam paññhe-

¹ C² hīmaṃ, C³ hīmaṃ. ² C⁴ -ne-. ³ B⁵ -niyama. ⁴ all three MSS.
āsiyam. ⁵ C⁶ B⁷ hīmaṃ. ⁶ B⁸ saṃgāme. ⁷ B⁹ -riyo. ⁸ C¹⁰ pavano, C¹¹
pasavato. ⁹ B¹² -āsu. ¹⁰ B¹³ āsu. ¹¹ C¹⁴ -akkhīndhi. ¹² B¹⁵ ura-. ¹³ C¹⁶
amr ta-. ¹⁴ B¹⁷ -sādhi. ¹⁵ B¹⁸ -anu. ¹⁶ C¹⁹ kaṭṭi.

āhī kiṃsanto¹ adhammacārīko rājā kīyanta bhodā apayam² eva upeti. saggā
 nibbattitum na saṅkotiṣi saggāno viruddho nāma hantī, bhāriyaṃ hantī
 adūsikān ti attano bāhuhāyāya vajjhitaṃ puttadhiṭṭhī ca³ asuravaddham⁴
 silaratthīhoriyaṃ mittapattirūpakānaṃ corānaṃ varānaṃ gahetvā mārā, luddaṃ
 passavate thānaṃ ti an-attano olrayūpapatthiṃ passavati nipphādeti, puttahi
 ca⁵ ti tasmān yeva attabhāva attano puttahi soddhiṃ vitrojjhatīti; evaṃ
 ssa an-tesaṃ pañcannaṃ janānaṃ kathāṃ gahetvā deviyā mārītahnāvaṃ puttā-
 naṃ viruddhahhāvaṃ⁶ sandhimukha⁷ coraṃ sūliya gahanta vya kathesi,
 M-assa hi tesāṃ amaccānaṃ nippanhānaṃ ca dharmadesanaṃ ca deviyā tehi⁸
 mārītahhāvaṃ ca⁹ āvikkasatthiṃ ca tattha¹⁰ anupubbena katham āharitvā
 okāsaṃ karvā etaṃ attam kathesi: rājā tassa vacanaṃ sutvā attano apa-
 rādhāṃ jātī. atha nam M. ito paṭṭhāya mahārāja svaṛūpaṇaṃ pāpakānaṃ
 kathāṃ gahetvā mā puna evarūpaṃ akāsi¹¹ varā evadanto dharmasāmete ti ā.
 tattha dhammaṃ cora ti mahārāja rājā nāma janapadaṃ adhammaikena balinā
 apīlento janapade dh. careyya, amūke asāmaṃke akaronto negamesu dh. careyya,
 etihāse akhāmeto balasa dh. careyya, vadhaṃ dhanasākkasaṃparibhūto¹² pari-
 hāsaṃ¹³ passaye ca tesāṃ dento¹⁴ laayo na vihimseyya. dhīraṃ yuttaṭṭhāsi¹⁵
 paṭṭhapento putte sippāni sikkhāpetvā samāṃ pariharanto bhāriyaṃ levariya-
 vasaṃgalamāṃsīradānaṃ sammānena¹⁶ anuggahanto¹⁷ puttadāra samā¹⁸
 careyya¹⁹ ti. aa rādāsa ti an rādāsa rājā paventi abhiṇḍitvā dharmena
 samena v. karento rādāsa rājatejasa sūnanta²⁰ sampakampeti tāsā cāletī²¹,
 ludo ca²² ti bhāṇ opammaṭṭhaṃ vuttaṃ, yathā asure jetvā abhiṇḍitvā²³
 thirakkhato paṭṭhāya asurādhi²⁴ ti sakkhaṃ gato ludo te²⁵ attano sapetta-
 bhūto²⁶ asure kumpe²⁷ tatthā kumpe²⁸.

Evaṃ M. ruṇḍo dh. desetvā cattaro pi kumāro pakko-
 sāpetvā ovaditvā ruṇḍā katakammaṃ pakāsetvā „rājānaṃ
 khamāpetvā“ ti khamāpetvā „mahārāja, ito paṭṭhāya atuletvā
 paribhedakānaṃ kathāṃ gahetvā mā evarūpaṃ sāhasika-
 kammaṃ akāsi, tumhe pi kumārā mā ruṇḍo dubbhittā“ ti
 sabbesaṃ ovādaṃ adāsi. Atha nam rājā ā.: „aham bhante
 tumhesu“ ca deviyā ca aparajjhanto ime²⁹ nissāya etesaṃ³⁰
 kathāṃ gahetvā etaṃ pāpakammaṃ karim³¹, ime pañcāpi

¹ Ck² Bā kiṃsanto. ² C₂ va, Bā omits ca. ³ Bā samvaddham, C₂ savaddham.

⁴ Ck² virujjha-. ⁵ C₂ -o. ⁶ C₂ tene, C₂ te. ⁷ Bā omits ca. ⁸ C₂ taṃsi.

C₂ taṃsi. ⁹ Ck² -ā. ¹⁰ Bā pati-. ¹¹ Bā dādanto. ¹² C₂ putta-. ¹³

Ck² amga-. ¹⁴ Bā dhamma. ¹⁵ C₂ sammasamante. ¹⁶ Bā jā-. ¹⁷ Bā

abhiṇḍavī-. ¹⁸ Bā va. ¹⁹ C₂ sampatibhūto, C₂ sammasibhūto, B² sampatte-

bhūto sūnerato. ²⁰ Ck² -ci. ²¹ C₂ -he. ²² Ck² -saṃ. ²³ Bā omits ca.

²⁴ all three MSS. karī, Bā adds ito.

māremīti". „Na labbhā mahārāja evaṃ kātun" ti. „Teṇa hi tesam" hatthapāde chedāpemi". „Idam pi kātun na labbhā" ti. Rājā „sādhu bhante" ti sampaticchitvā te sabbaharaṇa¹ katvā pañcacūlākaraṇagaddhūlabandhanagomayaśiṅganehi² avamānetvā tatthā pabbājesi. So pi tattha katipāham vasitvā „appamatto hohīti" rājānaṃ ovaḍitvā Himavantam eva gantvā jhānābhīññaṃ³ nibbattetvā yāvajjivam Brahmavihāre bhāvetvā Brahmaloḷūkūpage ahoṣi.

S. i. d. ā. „na bhikkhave idāṃ" eva pubbe pi T. puṇṇavā yeva
 10 parivādappamaddana yevā" ti vatvā j. s.: „Tadā pañca diṭṭhigatikā
 Purāṇakassapa⁴. Makkhaligossāla- Pakudhakaessāna⁵. Ajitakesakambali-
 Niganthanāthaputtā abhesuṃ. piṅgalasimakkho⁶ Anando, Mahāvedhi-
 paribbājako aham evā" ti. Mahāvedhijātakaṃ. Pannāsa-
 nīpātavunṇaṇā sūṭṭhā.

¹ C⁴ nam. ² so C⁶; C²-B₂ sabbasāraṇaṇe. ³ so C⁴; B₂ -gomayattāśiṅganehi.

⁴ B₂ -ā. ⁵ so all three MSS. for pūraṇa-, see E. Müller, *Pali Proper Names* in J. P. T. S. 1858, cf. Sp. Hardy, *Manual* p. 290. ⁶ C⁶ lakindha-, cf. Sp. Hardy, *Manual* p. 291 and Alwis, *Buddhism* p. 11. ⁷ B₂ sūṭṭhā.

XIX. CHATTHINIPATA.

1. Sonakajātaka.

Kuassa¹ sutvā satam dhammā. Idam S. J. v. nekkhamma-
pāramim² ā. k. Tādā hi Bh. dhammasakkhāyam nekkhammapāramim³
vaṇṇetānam⁴ bhikkhūnam majjhe nisiditvā „na bhikkhave idān⁵ era
pubbe pi T. mahābhikkhūmanam nikkhanto yevā“⁶ ti vatrā a. ā. :

A. Rājagahe Magadharājā r. kāresi. Bo. tassa aggama-
hesiyā kucchisumim nibbatti, nāmagasapadivase c⁷ assa Arin-
damakumāro ti nāman karimso. Tassa jātadivase yeva
porohitassa pi putto jāyi⁸, Sonakumāro ti⁹ assa nāman karimso. 19
Te ubbo pi ekato vaḍḍhitvā vayappattā uttamarūpadharā,
rūpena nibbisesā hūtvā Takkasitān gantvā uggahitasippā, tato
nikkhamitvā „sabbasamayasiippaṇ ca desacārittaṇ ca jānissāmā“
ti anupobbena cārikaṇ carantā Barānasim patvā rājuyyāne
vasitvā punadivase nagaram pavisiṃso. Tam divasaṇ ca 12
ekacce manussā „brāhmaṇavācanakaṇ karissāmā“ ti piyāsam
patiyādetvā āsanāni paññāpetvā¹⁰ gacchantā¹¹ te kumāre disvā
gharaṇ pavesetvā paññattāsane nisidāpesum. Tuttha B-assa
paññattāsane suddhavattham atthataṇ ahoṣi Sonakassa ratta-
kambalam. So tam nimittam disvā „ajjā¹² piyasahāyo Arinda- 20

1 Ch. IV p. 27. III p. 238. 2 Bā ca. 3 Bā nikkhamo. 4 Bā vaṇṇayan-
5 Bā vij. 6 Bā paññāpetvā. 7 Bā -a. 8 Bā add. me.

- makumāro Bārāṇasiyam¹ rājā bhavissati, mayham pana senā-
 patiṭṭhānam dassenti aṇṇāsi. Te ubho pi katabhattakleccā
 uyyānam eva āgamamsu. Tadā Bārāṇasirañño kālakatassa
 sattamo divaso hoti, aputtakam rājakulam. amaccādayo sasi-
 sam² mahātā saunipatitvā „rājārahassa santikam gamissasīti“³
 phussaratham vissajjesum, so nagarā nikkhamitvā anupubbenā
 uyyānam gantvā uyyānadvāre nivattitvā ārohanasajjo hutvā
 atṭhāsi. So maṇḍigalasilāpatte sasīsam pārupitvā nipajji, Sonā-
 kakumāro tassa santike nisīdi, so turīyasaddam uttvā „Arinda-
 massa phussaratham⁴ āgacchati, aṇṇa ayaṃ⁵ rājā hutvā mama
 senāpatiṭṭhānam dassati, na kho pana mayham issariyen⁶ attho,
 etasmim gate nikkhamitvā pabbajjissāmīti“⁷ cintetvā akamante
 patiechanno atṭhāsi. Purohito uyyānam pavasiṭvā M-am ni-
 pannakam disvā turīyaṇi paggaṇhāpesi⁸, M. pabujjhitvā pari-
 vattitvā thokam nipajjitvā uttāya silāpatte pallamkena nisīdi,
 aha nam purohito aṇṇalim paggaṇhitvā ā. : „raṇṇa te deva
 pāpupātīti“. „Kiṃ aputtakam rājakulam“ ti. „Evaṃ devā“
 ti. „Tena hi sādha“⁹ ti. Atha nam te¹⁰ tatth¹¹ eva abhisin-
 citvā ratham āropetvā¹² mahantena parivārena nagaram pave-
 sesum, so nagaram padakkhiṇam katvā pāsādam abhiruyha¹³
 yasamahantatāya pana Sonakakumārān na sari. So pi tasmiṃ
 nagaram pavitṭhe¹⁴ āgantvā silāpatte nisīdi, ath¹⁵ assa purato
 bandhanā¹⁶ pamuttasālarukkhato paṇḍupalāsān pati, so tam
 disvā va „yath¹⁷ ev“ etaṃ tathā mama pi sarīraṃ jaram patvā
 patissutīti“¹⁸ anecccādivasena vipassanam paṭṭhapetvā pacceka-
 bodhim pāpuṇi, tam khamam ñev¹⁹ assa gihiliṅgam antaradhāyi,
 pabbajitaliṅgam pātur ahoṣi, so „u“ atthi dāmi punabbhavo“
 ti odānam udānento Nandamūlakapabbhāram agamāsi. M. pi
 cattālīsamattānam saṃvaccharānam accayena saritvā „kahaṇ
 nu kho me saḥāyo Sonako“ ti²⁰ punappuna saranto pi „mayā

¹ Bā - si. ² Bā - cast. ³ Bā - ōti. ⁴ Bā - cho. ⁵ Bā - aṇṇa. ⁶ C² turīyam
 oḷḷe. ⁷ Bā - amā te. ⁸ Bā - abhirūhi. ⁹ Bā - rāyiso. ¹⁰ Bā - adda peccā.

¹¹ Bā - tādā for tantā. ¹² Bā - adda samakam.

auto vā dūttho vā" ti vattāraṃ alabhivā alambkatamahātale
rājapallāṃke nisinnu gandhabbanāṭanaccakāḍiparivuto¹ sam-
pattiṃ anubhonto², „yo me kassaci santike sutvā 'asukatthāne
nāma Sonako vasatthi' ācikkhissati tassa satam dammi", yo
sāmaṃ dievā ārocessati tassa sahasaṃ" ti ekam udānaṃ³
abhisamkharitvā gītavasena udānento pathamaṃ g. ā.:

Kassa⁴ sutvā satam dammi sahasaṃ dātthu⁵ Sonakam,

ko me Sonakam akkhāti⁶ sahāyaṃ paṃsukijjitaṃ ti⁷,

Ath' assa mukhato luṇcantī viya gahetvā ekā nāṭakiṭṭhī tam
gāyi, atha aññā atha aññā ti „amhākaṃ rañño piyagītaṃ" ti⁸
sabbā orodhā gāyimsu, anukkamena nagaravāsino pi janapada-
vāsino⁹ pi tam eva gītaṃ gāyimsu, rājāpi punappuna tam eva
gītaṃ¹⁰ gāyati. Pannāsamattānaṃ samvaccharānaṃ accesyena
tassa¹¹ bahū¹² puttadhītaro ahesuṃ, jetṭhaputto Dighāvuku-
māro¹³ nāma ahesi. Tada¹⁴ Sonakapaccekaḍḍho „Arinda-
mārajā maṃ dātṭhukāmo, gacchāmi 'ssa kāmesv-ādinavaṃ"
nekkhamme cānisamsaṃ kaṭhetvā pabbajjanākāraṃ karomīti"
cintetvā idhīyāgantvā¹⁵ uyyāne nisīdi. Tada¹⁶ eko va satta-
vassiko pañcacūḷakumāro mātaraṃ pahito gantvā uyyāno-
pavane¹⁷ dārūni uddharanto punappuna¹⁸ gītaṃ gāyi. Atha
nam so pakkosivā „kumāra tvaṃ¹⁹ aññaṃ agāyitvā ekam
eva gītaṃ gāyasi, kim aññaṃ jānāsīti" pucchi, „Jānāmi
bhante ti"²⁰, amhākaṃ pana rañño idam eva piyaṃ, tena²¹
punappuna gāyamīti". „Etassa pana te gītassa paṭigītaṃ gā-
yanto koci dīṭṭhapubbo" ti²². „Na dīṭṭhapubbo bhante" ti.²³
„Ahaṃ tam sikkhāpessāmi, sakkhissasi rañño santikaṃ gantvā
paṭigītaṃ gāyitum" ti. „Āma bhante" ti. Ath' assa so paṭi-
gītaṃ ācikkhanto „mayhaṃ sutvā" ti ādim ā. uggaḥāpetvā ca

¹ B² -nāṭakanaccagītādihi pa-. ² B⁴ -bhavanto. ³ B⁴ dasseti. ⁴ B² ta-.
⁵ B⁴ dihi. ⁶ B⁴ -kkhāsi. ⁷ kassa sutvā - ti wanting in C². ⁸ B² -dā. ⁹
B⁴ omits gi-. ¹⁰ B⁴ panassa. ¹¹ C² -u. ¹² C² -yu-. ¹³ B⁴ rato. ¹⁴ B⁴
kāmesu id. ¹⁵ B² -jā ikkhesuāgantvā. ¹⁶ C² adda rājā, C² rāja. ¹⁷ B⁴
-nap-. ¹⁸ B⁴ adda tam. ¹⁹ B⁴ adda kaṭhetu. ²⁰ B⁴ omits ti. ²¹ B⁴ add
nā. ²² C² omits ti.

pana tani uyyojesi: „gaccha kumāra, imam paṭigitaṃ raṇṇā
saddhiṃ gāhi¹, rājā te mahantaṃ issariyaṃ dassati, kin te
dārūhi, vegena yāhiti². So „sādhū“ ‘ti taṃ paṭigitaṃ uggan-
hivā vanditvā „bhante yāvāhaṃ rājānaṃ ānemi tāva idh’ eva
hothā“ ‘ti vatvā vegena mātā santikaṃ gantvā „amma khip-
paṃ maṃ nahāpetvā alaṃkarohi³, aṇṇa taṃ daḍḍhabhāvato mo-
cessāmiti“ vatvā nahātamaṇḍito rājadvāraṃ gantvā „ayyado-
vārika, ‘eko dārako tumhehi saddhiṃ gitaṃ’ gāyissāmiti
āgantvā rājadvāre thūto⁴ ti raṇṇo ārocehiti“ ā. So vegena
gantvā ārocesi, rājā „āgacchatū“ ‘ti pakkosāpetvā „tāta tvaṃ
mayā saddhiṃ gitaṃ’ gāyissasiti“ ā. „Āma devā“ ti. „Tena
hi gāyassū“ ‘ti. „Deva na imasmiṃ thāne gāyāmi, nagare’
pana bheriṃ carāpetvā mahājānaṃ sannipātāpetha, mahājāna-
majjhe gāyissāmiti“. Rājā tathā kāretvā alaṃkatamaṇḍape
pallakamajjhe nisīditvā tassa anurūpaṃ āsanaṃ dāpetvā
„idāni tava gitaṃ gāyassū“ ‘ti ā. „Deva, tumhe tāva gā-
yatha, athāhaṃ paṭigitaṃ gāyissāmiti“. Tato rājā paṭhamam
gāyanto

7. Kassa⁵ sutvā satam dammi sahasaṃ dātthu⁶ Sonakam,
ko me Sonakam akkhāti sahāyaṃ paṇṇakūlitaṃ ti g. ā. 1.

Tathā sutvā ti anukājjhāne nāma te piyasahayo Sonako vasseti tassa
vassanājjhānaṃ sutvā ārocentassa kassa⁷ satam dammi⁸, dātthu⁹ ‘ti’ anu-
kājjhāne nāma mayā dāttho ti divi ārocentassa kassa⁷ sahasaṃ dammiti.

Evam raṇṇā paṭhamam udāgāthāya gītāya paṇṇacūlakaṭārakena
paṭigītabhāvaṃ pakāseto S. abhisambuddho hutvā dve paḍe añhavi
3. Atha brahṇa mānavako daharo paṇṇacūlako¹⁰:
mayham sutvā satam dehi sahasaṃ dātthu⁶ Sonakam.
aham¹¹ Sonakam akkhāsam sahāyaṃ paṇṇakūlitaṃ ti. 2.

Tena uttagāthāya pana ayam añho: mahārāja, tvaṃ¹² sutvā ārocentassa
satam dammiti tadāsi¹³, tam pi mayham eva dehi, yaṃ divi ārocentassa

¹ Bde gāyāhi. ² Cde - kara. Bde - ruti. ³ Bde gitapaṭigitaṃ. ⁴ Bde - ramajhe.

⁵ Bde ta-. ⁶ Bde dāttho. ⁷ Bde ta-. ⁸ Bde - ti. ⁹ Bde dāttham. ¹⁰ Cde - adā ti.

¹¹ Bde ahante. ¹² Cde - nam. ¹³ Bde - ti.

asasessu' demaṇṇi' vadasi¹ tam pi mayham eva dahi, ahaṇ te tam piyasakāyaṃ
lūḍi' eva pacesakkhato va. ayaṃ so ti. ānākhissan ti, āpāram suriṇḍeyyaṃ,
asamhaṇḍagāthā pāṇṇayan' eva vedittabba.

5. Kutarasimū [so²] jannpade ratthesu nigamesu ca
kattha te³ Sonako dittho tam me akkhāhi pucchito. 3.
6. Tax'⁴ eva deva vijite tax' ev' uyyāmbhūmiyā
ujjvamsā⁵ mahāsālā nīlohīṇā mānoraṃā 4.
7. Tiṭṭhanti moghasamonā rammā sūḷḷānissitā.
tesaṃ mūlasimū Sonako jhāyati anupādāno⁶
upādānesu lokesu⁷ dayhamānesu nibbuto. 5.
8. Tato ca rājā pāyāsi senāya eṭṭaṇṇiyā.
kārapetrā samam maggaṃ agamā yena Sonako. 6.
9. Uyyāmbhūmiṃ gantvāna vicaranto brahāvane
ācīnaṃ Sonakam dakkhī dayhamānesu nibbutan ti. 7.

Tattha ujjvamsā⁸ ti ujukkandhā, mahāsālā ti mahārakkhā, mogha- 15
samānā ti nīlamoghasadisa, rammā ti ramaṇijā, sūḷḷānissitā ti
sākkhāhi sakkham nīlāhi va mūlamasamābhitrā⁹ (hita, tesam ā evatūpānam tava
uyyānavane sikkham hetthā¹⁰, jhāyati) lakkaṇūpana||jhānārammaṇūpana||jhāna-
sandhātehi jhāvehi jhāyati, anupādāno ti tamūpādānabhito¹¹, dayhamā-
nesu¹² ti ekālasāhi aggāhi dayhamānesu sikkham, nibbuto ti te aggā nibbū- 20
petvā sikkhamā haddayena jhāyamāno tava uyyāno māṅgalerukkhamālo sikkhamā
nīlāno eva te ākāyo ākācānapattimā vīya sikkhamāno patimānetthi, tato ca
ti ākācāpate tato so Ariḍaṇḍo rājā tassa vācānam sutvā Sonakapaccaka-
buddham pādasāmbhū' eṭṭaṇṇiyā senāya pāyāsi nikkhamū, vicaranto ti
ujjukam eva āgamvā tasmiṃ mahante eṭṭaṇṇe vicaranto tassa sandham 25
gantvā tam ācīnaṃ dakkhī, eva tam āvāḍitvā¹³ ekamantam nīlāditvā attam¹⁴
kāḷasābhitrata¹⁵ tam kāpaṇo ti māṇḍamāno (tamam x. 2.)

10. Kapaṇo vatāyaṃ bhikkhu maggaṃ saṃghāṭipāruto
amāṭiko apitiko rukkhonūlasimū jhāyatīti. 8.

Tattha jhāyatīti nīlānāpītiko kīruṇḍappatto jhāyatīti¹⁶.

11. Imam vākyam nīlāmetvā Sonako eṭṭaṇṇābravi:
na rājā¹⁷ kapaṇo hoti dhammaṃ¹⁸ kāyena phassaṃyam¹⁹. 9.

¹ B^d -ti. ² C^a yo. ³ C^a tattha so. ⁴ C^a tam. ⁵ C^a ujjvamsā. ⁶ so all
three MSS. ⁷ upādānesu lokesu la. wanting in C^a; and has been added in B^d
⁸ C^a simābhitrā. C^a sikkhitrā, B^d samābhitrā. ⁹ B^d adda sandhāya. ¹⁰ B^d adda
vīya. ¹¹ B^d va-. ¹² B^d -nā. ¹³ C^a -rati. C^a -rati. ¹⁴ C^a -att. ¹⁵
B^d -ja. ¹⁶ C^a -a. ¹⁷ C^a pa-. B^d pu-. B^a phu.

10. Yo ca dhammam nirāhūtā adhammam ārocattati
sa cāra kappo hūti pāpe pāpaparīyano ti. 10.

Tattha imān ti tassa kilasāhītatassa pabbajjāro arocantassa? imān
pabbajjārahāṇasānanā¹ surā, vādaṅkavīlī pabbajjāya guṇāro pakāseṇto
1 etam ābraṭ phassayan² ti phassayanto³, yena sriyamaḥḥāṇamo nama kāyena
phassito⁴ so kappo nāma na hoṭṭi dassento evaṃ ā. Niramkāro⁵ ti atībhāvato
nibharitā, pāpe pāpaparīyano ti sayam pāpīnāro karāṇeṇa pāpe⁶ aññesam
pi akarontāna⁷ jettitthābhāveṇa pāpaparīyano.

- Evam so B-āro garahi, so attano garahitabhāvaṃ ajānanto
10 viya hutvā nāmagottam kathetvā tena saddhim paṭisanthāram
karonto

11. Arindamo ti me nāmaṃ, Kāsīrājā ti maṃ vidū.
kacci⁸ bhoto sukhā seyyā idha pattassa Sonakā⁹ 'ti g. ā. 11.

Tattha kacci⁸ ti⁷ amhākaṃ tva na kiñci sphāṇkaṃ, bhoto pana kacci⁸
12 idha pattassa imasmiṃ uyyāso vassato sukhavithāro ti pucchī.

Atha nam so paccekabuddho „mahārāja na kevalam
dha sūhātrāpi vasantassa mama aphāsukaṃ nāma n' atthīti"
vatvā tassa samānabhadragāthā nāma ārabhi:

12. Saddāpi¹⁰ bhadrāṃ adhanassa anāgārassa bhikkhuno:
na tesaṃ koṭṭhe upenti¹¹ na kumbhe na kaṭopiya¹²,
paranīṭṭhitam esānā tena yāpenti subbatā. 12.
13. Duriyam pi bhadrāṃ adhanassa anāgārassa bhikkhuno:
anavajjo¹³ piṇḍo bhottabbo na ca koc' ūparodhati. 13.
14. Tatiyam pi bhadrāṃ adhanassa anāgārassa bhikkhuno:
23 nibbuto piṇḍo bhottabbo¹⁴ na ca koc' ūparodhati. 14.
15. Caruttham¹⁵ bhadrāṃ adhanassa anāgārassa bhikkhuno:
muttassa ratthe carato soṇḍo yassa na vijjati. 15.
16. Pañcamam¹⁶ bhadrāṃ adhanassa anāgārassa bhikkhuno:
nagaramhi ḍayhamānamhi nāssa kiñci aḍayhatha. 16.

1. Cā ā-, Bā ā- corr. to ar-. 2. Bā jingarahav-. 3. Cā pa-, Bā pu-.
4. Bā phassayanto, Cā passanto 5. Bā add pāpe parīyano ti. 6. Bā ka-. 7.
Bā kiñci. 8. Cā bhadre pi, read bhadrāṃ pi adhanassa throughout? 9. Bā Cā
op-. 10. Cā ratumhenakālo-, Cā ratumhenakālo-, Bā -kumbhi-, 11. Bā -a. 12.
Cā bhut-. 13. Cā Bā -ampī. 14. Bā add pi.

17. Chattham¹ bhādrām adhanassa anāgārassa bhikkhuno:
raṭṭhe vilumpamānamhi nāssa kiñci ahiratha². 17.
18. Sattamam³ bhādrām adhanassa anāgārassa bhikkhuno:
curehi rakkhitaṃ maggaṃ ye c⁴ aññe pāripanthikā⁵
pattacīvaram ādāya sotthim gacchanti subbatā. 18.
19. Aṭṭhamam⁶ bhādrām adhanassa anāgārassa bhikkhuno:
yaṃ yaṃ disaṃ pakkamati anapekhe va gacchatitī. 19.

Tattha anāgārassa⁷ ti maharaja gharāvāsīnaṃ pāhāya anāgāriyabhāven
pattassa adhanassa ahīcenassa bhikkhuno sabbakālam bhādrām eva, na tesān
ti maharaja tesān adhanānam bhikkhūnaṃ na koṭṭhāgāre dhanadhaṇḍaṃ openti⁸ 17
na kumbhiyam na pacchiyam, te pama subbatā pantiṭṭhitāṃ parivāsaṃ gharo
pakkam ahāram saṃghāṭṭiparutā kapālam itṭha gharapaṭṭipāṭṭi⁹ vevutā¹⁰ pari-
yesutā¹¹ tena tato laddhena¹² tam itṭham navaṇṇaṃ paṭikulyānaṃ taseva
paccevekkhitvā paribhūṇitvā jīvitaṃvutṭiya¹³ tāpenti, anavajjo¹⁴ piṇḍo¹⁵ bhūta-
tabbo¹⁶ ti veyyakammidikāya anevanaya¹⁷ vi kuhantapadānemiṭṭhakatipīpe- 18
kātābhāsa itṭham ujjigimsanati¹⁸ ti evarūpāna mitchāṭṭivā vi¹⁹ uppāditi-
pi²⁰ cattaro parayā dhammena samena uppāditiāpi paccevekkhitvā paribhūṇitvā²¹
vi²² sārajjapiṇḍo nāma, anevanāṃ pāhāya mitchāṭṭivā vattitvā dhammena
samena uppāditi parisaṃkhā yoniso cīvarāṃ patiesvānti²³ vutte sayena pacce-
vekkhitvā²⁴ anavajjo²⁵ piṇḍo nāma, yena evatūpo sarajjapiṇḍo bhuttabbo²⁶ 19
paribhūṇitabbo paṇ ti evarūpaṃ anavajjam²⁷ piṇḍeṃ bhūṇjamaṇaṃ paccepe
niseṣya koci appamattako pi kiñce na uparodhati na piṇḍo tassa dutiyam pi
bhādrām adhanassa anāgārassa bhikkhuno, nibbuto ti puthujjanabhikkhuno
dhammena uppannapīṇḍo pi paccevekkhitvā paribhūṇjamāno nibbuto²⁸ piṇḍo
nāma, ekantato pama bhūṇasavasse piṇḍo nibbuto²⁹ piṇḍo nāma, kiñkāraṇā³⁰ so hi 20
ttheyyaparibhoge upaparibhoge dāyajjaparibhoge sāmiparibhoge ti innesu ca-
tāsu paribhogesu sāmiparibhogavassena³¹ bhūṇjati tekhādisatvataṃ³² attilo
sāmi hutvā paribhūṇjati so tath te paravajā koci appamattako pi
kiñce uparodhati, muttassa raṭṭhe carato ti upatthakakulādisu sāra-
mānasa³³ chinnavāṭṭhakassa viya kiñcamakkhi muttavinālarandamāṇasassa 21
viya ca yassa gāmanigamādisu carantassa rāgasāṇḍisū eko pi sāḷho u³⁴ attili,
ekareva hi kulohi³⁵ asinattiho viharati sahanokī sahanandi³⁶ ekacco māṇḍipūso
sāraggānāsaso viharati eko uggaravāṭṭisāhato³⁷ viya, evarūpāna puthujjanasāpi

¹ B4-adda pi. ² C2=ahhi. B4=ahi. ³ B4=parigāṇhikā. ⁴ C2=ap. ⁵ C2=etaveya, B4=evanā. ⁶ B4=ama. ⁷ B4=add piṇḍena. ⁸ C2=im. ⁹ B4=-a. ¹⁰ C2=ya. C2=pi. ¹¹ B4=bhuttabbo, C2=bhuttabbo. ¹² so C2; C2=nakati, B4=jigimsanati. ¹³ C2=omī vā. ¹⁴ C2=-tāhi, B4=-tāya pi. ¹⁵ B4=-ro. ¹⁶ B4=omī. ¹⁷ B4=add paribhūto va. ¹⁸ B4=-a. ¹⁹ B4=adda tam. ²⁰ B4=tekhā-
yadānāyāyā. ²¹ B4=-nassasa. ²² B4=em. ²³ C2=ki nandi, C2=sukī sam-
ganandi, B4=sahanokī sahanandi, B4=sokkī honandi. ²⁴ B4=uggaravāṭṭisāhato.

- bhadram eva, vāssa kiñci¹ yo¹ hi bahuparikāhāro hoti so mā me² ha-
rithe³ ti atirekatarini⁴ civarādinī autonagare upatthākakule nikkhipati, aha
nagaranti⁵ jayhamāno anikakulo nāma aggi⁶ atthito ti eutā socati kīlmati,
evārūpasa. bhadram nāma u' atthi, yo pana mahārāja sākunnatattam⁷ pūreti
8 kāsapaṭṭibaddhaparikāhāro va hoti tassa mādhassa na kiñci adaghattha, ten'
assa puñnamam hi⁸ bhadram eva, vilumpamānamhi⁹ viḥappamānamhi¹⁰ ayam
eva vā pātho, ahirathā¹¹ ti yathā pabbatagahanādhīhi¹² niakkhamitvā rattham
vilumpamānam¹³ coreva bahuparikāhārasa¹⁴ antogāme thepita¹⁵ vitumpati¹⁶
bhāsi¹⁷ atthi yassa adhanassa kāsapaṭṭibaddhaparikāhārasa¹⁸ na kiñci ahiratha
10 tassa¹⁹ chaṭṭham pi bhadram eva, ye eadāne pariṇantihikā²⁰ ti ye pi eadāne
ten²¹ ten²² thānesu sūlāgahanatthi²³ thepiti pariṇantihikā²⁴ tehi ca rakkhitam
pattasavarā²⁵ ti coreva²⁶ anupakāram²⁷ sūlākīkānam²⁸ sūlākīkānam²⁹ mattikapaṭṭam
c' eva³⁰ katasālikammāparibhandam³¹ padanukūlarivarā³² ca appagghāni kāsā-
bandhanaparivāsanarūpāsalāthakāni³³ cā³⁴ ti sabbe pi atthā parikāhāro³⁵ kāsā-
15 paṭṭibaddhe³⁶ katvā maggaṃ patipanno³⁷ kema³⁸ avibethi³⁹ samāno⁴⁰ sūthi⁴¹ gacchati,
sūbhato⁴² ti⁴³ lobhaniyāni⁴⁴ hi civarādinī⁴⁵ divā corāpi⁴⁶ baranti⁴⁷ sūlākīkā⁴⁸ hi
na kha⁴⁹ eassa⁵⁰ hattho⁵¹ ti pattattatthikādinī⁵² sodbhanti, sūbhato⁵³ pana sūlābhukā⁵⁴
tassa⁵⁵ pāsantānam⁵⁶ yeva⁵⁷ sūthi⁵⁸ gacchati, ten' assa⁵⁹ sattānam⁶⁰ pi bhadram eva,
anapekkhā⁶¹ va gacchati⁶² kāsapaṭṭibaddhato⁶³ atthekassa⁶⁴ ehadā⁶⁵ pattasāmitassa⁶⁶
20 kassā⁶⁷ parikāhārasa⁶⁸ abhāvi⁶⁹ vassatthānam⁷⁰ pīratitvāpi⁷¹ na oloketi, yam⁷² dīnā⁷³
gānā⁷⁴ hoti⁷⁵ tam⁷⁶ gacchante⁷⁷ anapekkhā⁷⁸ va⁷⁹ gacchati⁸⁰. Anurūthapuru⁸¹ nikkha-
mitvā⁸² thūpā⁸³ pabbajjitā⁸⁴ dī⁸⁵ lūnā⁸⁶ kulaputtā⁸⁷ ruḍḍhataro⁸⁸ vīya. (—7).

Iri Sonakapacecekabuddho atthā samapabbhadrakāni¹ ka-
thesi, tato² uttari³ pana⁴ satam⁵ pi⁶ saḥassam⁷ pi⁸ aparimāṇāni⁹
25 samapabbhadrakāni¹⁰ esa¹¹ kathetum¹² samattho¹³ yeva, rājā¹⁴ pana¹⁵
kāmadbhūratattā¹⁶ tam¹⁷ katham¹⁸ paticehinditvā¹⁹ „mayham²⁰ sa-
manabbhadrakehi²¹ attho²² u' atthi²³ attano²⁴ kāmadhivimuttitām²⁵
pakāsento²⁶ āha:

1. Bahū¹ pi² bhadrakā³ ete⁴ yo⁵ tvam⁶ bhikkhu⁷ pasamsasi,
20 ahañ⁸ ca⁹ giddho¹⁰ kāmesu¹¹ katham¹² kāhāmi¹³ Sonaka. 20.
2. Piya¹⁴ me¹⁵ mānusa¹⁶ kāma¹⁷ aho¹⁸ divyāpi¹⁹ me²⁰ piya,
attha²¹ kena²² na²³ vaṇṇena²⁴ ubho²⁵ loka²⁶ labhāmase²⁷ ti. 21.

¹ C¹ so. ² B⁴ andā coru. ³ B⁴ adhikānt. ⁴ B⁴ pi. ⁵ B⁴ ahirathā. ⁶ B⁴ viḥappa. ⁷ C¹ eutā. B⁴ barati. ⁸ C¹ ahirathassa. B⁴ ahir. ⁹ B⁴ parigāṇa-
hikā. ¹⁰ B⁴ -dajha. C¹ -dajhacavahaggaṇi. B⁴ -dalhikammāparidandam. ¹¹ C¹ -ra. C¹ -ci. ¹² B⁴ -heha. ¹³ C¹ putṭhako. C¹ omit ti. ¹⁴ so C¹ B⁴ -bandham. ¹⁵ B⁴ -dit. ¹⁶ C¹ -bo. ¹⁷ B⁴ -bhadragāthāyo. ¹⁸ B⁴ -bhadra-
gāthani. ¹⁹ B⁴ tassa. ²⁰ C¹ B⁴ paschi. ²¹ B⁴ -muttatan. ²² B⁴ bahūni
samanabbhadrāni yo. ²³ B⁴ gāhi.

Tattha vattheneh' ti kareṇena.

Ath nam paccakabuddho āha:

44. Kāme[ṇ] giddhā kāmaratā kāmesu adhimucchitā¹
narā pāpāni katvāna upapajjanti duggatiṃ. 22.
45. Ye ca kāme pahatvāna² nikkhantā akutobbhayā
ekodibhāvādhigatā na te gacchanti duggatiṃ. 23.
46. Upamaṇ te kariṣāmi, taṃ suṇohi Arindama,
upamāya p' idh' ekacce³ atthaṃ jānanti paṇḍitā: 24.
47. Gaṇḍāya kuṇapaṃ disvā veyhamānaṃ mahannava
vāyaso samacintesi appapañño acetaso: 25. 10
48. Yānaṃ ca vat' idhaṃ laddhaṃ bhakkhe cāyāṃ anappako,
tattha rattim tattha divā tatth' eva nirato mano. 26.
49. Khādaṃ nāgassa maṃsāni pipasā Bhāgirasodakam⁴
sampaṣsaṃ vanaceryāni⁵ na palittha⁶ vihaṇḍamo. 27.
50. Taṃ va otaraṇi⁷ Gaṇḍā pamattaṃ kuṇape rataṃ
samuddaṃ ajjhagāhayi⁸ agati⁹ yattha pakkhinam. 28. 15
51. So ca bhakkhapariṅkkhīno udāpatvā¹⁰ vihaṇḍamo
na paccato na purato n' uttaraṃ no¹¹ pi dakkhinam¹² 29.
52. Dīpaṃ so na ajjhagacchi¹³ agati¹⁴ yattha pakkhinam,
so ca tatth' eva pāpattha yathā dubbalaṃ tathā. 30. 20
53. Taṃ ca sāmuddikā macehā kumbhila¹⁵ makarā suṇu
pasayhakārā khādiṃṇa phandamānaṃ vipakkhinam¹⁶. 31.
54. Evaṃ eva tuvaṃ rāja¹⁷ ye o' aññe kāmabhogino
giddhā¹⁸ ce¹⁹ na vamiṣanti²⁰ kākapaññāya te vidu. 32.
55. Esā te upamā rāja atthasandassanī katā.
tvaṃ ca paññāyase tena yadi kāhasi vā na vā ti. 33. 25

¹ C² - eṭṭhā. ² C¹ - pahī-. B⁴ - hantrāna. ³ C² - pi idhe-. B⁴ - midhe-. ⁴ C² - pipasābhāgirasodakam. B⁴ - pivaṇḍikārasodakam. B⁴ - pivaṇḍi. Gaṇḍāya-, read: -the-dakam? ⁵ C² - vesiṇi. ⁶ B⁴ - palittha rora. to paretvā? ⁷ B⁴ - taṭṭha-. C² - otāriṇi. ⁸ B⁴ - ajjhagāhayi. C² - ajjhagāhāsi. ⁹ C² - tum. ¹⁰ so C²; C² - udāpatvā. B⁴ - uḍaṇḍaṃ patvā; read udāpattha? ¹¹ C² - ranto. ¹² C² - na. ¹³ B⁴ - ajjhagā-gacchi. B⁴ - ajjhagāgacchi. ¹⁴ C² - la. ¹⁵ C² - jama. B⁴ - uttam. B⁴ - jama. ¹⁶ C² - B⁴ - jā. ¹⁷ B⁴ - gicchā. ¹⁸ C² - so. ¹⁹ C² - ga-

- Tattha pāpāniti mahārāja ivamā kāmaggiddhā nāpā ca: kāmā nīsaṃyā
 kāyadureccāritānā pāpāni kate tattha supānake pi dībhā na manussakā na kīmā
 na lahaṇanti¹ tam duggatān upapajjanti² ettha, pabattāna³ ti khalapindān
 vāya pahāya, akutohharā⁴ ti vāgiddhā kuto⁵ anigatahharā, ekodivā⁶ vādhi-
 8 gatā ti ekodivhāram ekavāhārikam adhiṇatī, na te ti te evatūpā pabbajjā
 duggatān na gacchanti, upamante⁷ ti mahārāja dīlhamānussake kāmā patthā-
 tassā⁸ hotthikunape patthodhā⁹ kāmānussāssa¹⁰ tava bhāni upamanā karissāmi, tad-
 vāpā¹¹ artho, kūṇṇapan¹² ti hotthikājeḥaram¹³, mahānava¹⁴ ti gambhīra-
 puthūle¹⁵ udake eko kīra mahārāṇo Gaṇḍāṇī¹⁶ caranto Gaṇḍāyā¹⁷ pallitā¹⁸ nita-
 12 ritum¹⁹ assakkanta²⁰ tatth²¹ eva maṇi²² Gaṇḍāyā vuyhī, tam evaditvā²³ etāni vuttam,
 vāyaso²⁴ ti kāmāna gacchanto eko kīro, yamaṇca²⁵ vatidan²⁶ ti so evamā cīnatā²⁷
 tattha aliyitvā²⁸ idam²⁹ mayā hotthiyānam³⁰ laddham³¹ ettha³² mīṇo³³ sukham³⁴ carissāmi
 ayaṃ eva³⁵ ca me anuppako³⁶ bhikkho bhavissati³⁷ idāni³⁸ mayā³⁹ sūnattha⁴⁰ gautam⁴¹ na
 vatthitvā⁴² samutthānam⁴³ akkhe, tattha⁴⁴ varāṇa⁴⁵ ti⁴⁶ tassā⁴⁷ ruttā⁴⁸ ca divā⁴⁹ va⁵⁰ tatth⁵¹
 16 eva⁵² maṇo⁵³ abhitaro⁵⁴ aheṭ⁵⁵, na⁵⁶ pallitā⁵⁷ ti⁵⁸ na⁵⁹ uddetvā⁶⁰ pakkāmi, nīraṇatī⁶¹
 samuddābhimmukhā⁶² oṭṭamānā, abhāraṇā⁶³ pi⁶⁴ pāṇo, sū⁶⁵ samuddābhimmukhā⁶⁶ ara-
 haramānā⁶⁷ ti⁶⁸ ettha, agatī⁶⁹ yatiḥ⁷⁰ ti⁷¹ samuddamajjhe⁷² sandhāyā⁷³, bhak-
 khaparikā⁷⁴ hīno⁷⁵ ti⁷⁶ parikkhānabhakkho, udapavā⁷⁷ ti⁷⁸ kīdū⁷⁹ cāma⁸⁰ na⁸¹ māma⁸²
 va⁸³ etthamagghāte⁸⁴ āmūvegā⁸⁵ bhīṇo⁸⁶ udake⁸⁷ nimujji, ettha⁸⁸ so kīro⁸⁹ udake⁹⁰ vatthitvā⁹¹
 20 tam⁹² assakkanta⁹³ uppatī, evam⁹⁴ uppatitvā⁹⁵ ti⁹⁶ ettha, agatī⁹⁷ yattā⁹⁸ pakkāṇā⁹⁹
 ti¹⁰⁰ yamān¹⁰¹ samuddamajjhe¹⁰² vatthānam¹⁰³ agatī¹⁰⁴ tattha¹⁰⁵ so¹⁰⁶ evam¹⁰⁷ uppatito, paccāṇam
 dīsam¹⁰⁸ gantvā¹⁰⁹ tattha¹¹⁰ patthijam¹¹¹ alabbhitvā¹¹² tato¹¹³ puratthānam¹¹⁴ tato¹¹⁵ nīraṇā¹¹⁶ tato
 dakkhānam¹¹⁷ ti¹¹⁸ cāssaso¹¹⁹ pi¹²⁰ dīā¹²¹ gantvā¹²² attāno¹²³ patthijānam¹²⁴ na¹²⁵ ajjagacchitī¹²⁶
 adhigacchitī¹²⁷ ettha, ettha¹²⁸ vāyaso¹²⁹ evam¹³⁰ uppatitvā¹³¹ paccāṇā¹³² dīsam¹³³
 24 dīsam¹³⁴ agacchitī, dīpam¹³⁵ pāna¹³⁶ na¹³⁷ ajjagāmi¹³⁸ ti¹³⁹ evam¹⁴⁰ p¹⁴¹ ettha¹⁴² ettha¹⁴³ dāṭṭhabbā,
 vāpattitvā¹⁴⁴ ti¹⁴⁵ patto, yathā¹⁴⁶ dubbalako¹⁴⁷ ti¹⁴⁸ yathā¹⁴⁹ dubbalako¹⁵⁰ padeyya¹⁵¹ tatth¹⁵² eva¹⁵³
 patto, anu¹⁵⁴ ti¹⁵⁵ samantamā¹⁵⁶ sandamacca¹⁵⁷, paṇḍayakā¹⁵⁸ ti¹⁵⁹ anūcchaminakam
 yeva¹⁶⁰ balakkārena¹⁶¹, vipakkāṇā¹⁶² ti¹⁶³ viddhamā¹⁶⁴ apakkāṇā¹⁶⁵, piddhā¹⁶⁶ ca¹⁶⁷
 samāssantī¹⁶⁸ yodī¹⁶⁹ gijjhā¹⁷⁰ hutvā¹⁷¹ kāmā¹⁷² na¹⁷³ vambassanti¹⁷⁴ na¹⁷⁵ chāḍḍassanti¹⁷⁶
 28 kīlappasā¹⁷⁷ ya¹⁷⁸ te¹⁷⁹ samāssapāṇā¹⁸⁰ ti¹⁸¹ s¹⁸², it¹⁸³ te¹⁸⁴ Rūddhādāyā¹⁸⁵ paṇḍitā¹⁸⁶ vīdī¹⁸⁷ cadanti¹⁸⁸
 jānānīti¹⁸⁹ ettha¹⁹⁰, attā¹⁹¹ sandassanti¹⁹² attāpakkāṇā¹⁹³, tvaṇṇa¹⁹⁴ pāṇā¹⁹⁵ ya¹⁹⁶ ti¹⁹⁷
 pāṇā¹⁹⁸ ya¹⁹⁹ va²⁰⁰ mahārāja²⁰¹ mayā²⁰² kīlakkāma²⁰³ tava²⁰⁴ oṇḍo²⁰⁵ dīṇo²⁰⁶, tam²⁰⁷ pāna²⁰⁸
 tvaṇṇa²⁰⁹ yodī²¹⁰ kīlakkā²¹¹ dīra²¹² loke²¹³ nīhantassā²¹⁴, yaṇi²¹⁵ na²¹⁶ kīlakkā²¹⁷ kāmāpāṇā²¹⁸ nimujjo-
 jjitvā²¹⁹ pariyaṇā²²⁰ nīraya²²¹ nīhantassanti²²², evam²²³ tam²²⁴ eva²²⁵ tota²²⁶ kāmāna²²⁷ sū²²⁸ akīra-

¹ C² sū¹ na. ² so all three MSS. for lahaṇanti? ³ id² -varam. ⁴ C² re-
 puthūlodake. ⁵ C² tassā. ⁶ C² pallitā, C² pallitā, B² pāṇā, B² pāṇā, B² pāṇā.
⁷ B² uppatitvā, B² uppatitvā. ⁸ C² oṭṭamā, C² oṭṭamā. ⁹ B² vāhāraṇā.
¹⁰ so C²; B² udakam¹⁰ patvā¹⁰ corr. to udam-? ¹¹ C² ajjagacchā¹¹ chātī, C²
 ajjagacchā¹¹ chātī, B² ajjagacchā¹¹ chātī altered to -gāgacchā¹¹. ¹² B² nāḍḍigac-
 chātī. ¹³ B² māḍḍikā. ¹⁴ C² assakkānā¹⁴. C² -kī. ¹⁵ C² pakkāṇā, B² vā-
 pakkāṇā. ¹⁶ B² viddhamā¹⁶ apakkāṇā. ¹⁷ C² pa- ¹⁸ B² -te¹⁸ ti¹⁸ kīlakkā-
 māna. ¹⁹ B² oṇḍo¹⁹ ti. ²⁰ C² oṇḍo²⁰ a-. ²¹ C² -itā.

gena vā sagge¹ vā nīraje² vā paññāyissasi, aham pana bhavēhi³ mutto appaṭi-
sambhiko ti; imam⁴ pana ovādam dentena paccakabuddhena nadi dassitā, tiya
vuyhamānam hatthikunapam dassitam, kunapakhāḍato kiko dassito, tassa⁵ kun-
apam khāditvā pāṇiyam pīvanakālo⁶ dassito, ramanīyavassandadasanakkālo das-
sito; kunapassa nadiyā vuyhamānassa samuddappavese dassito, samuddamajjha
kākassa hatthikunape patittham alabbhitvā vinasam puttakālo dassito; tattha nadi
viya anamataggo samsāro datthabba, nadiyā vuyhamānam hatthikunapam viya
samsāro paṭṭakāmagnam, kiko viya bilaputhujano, kākassa kunapam khāditvā
pāṇiyam pīvanakālo viya puthujanasam kāmagnam⁷ paribhūñjitvā somanassika-
kālo⁸, kākassa kunape laggaṃ⁹ eva ramanīyavassandadasanam¹⁰ viya puthuj-
janassa kāmagne laggaṃ¹¹ eva savanarassena ajjhatimessirammanadasanam, ku-
nape samuddam patitthā¹² kākassa patittham¹³ labhitum saakkhantassa vinasam
puttakālo viya bilaputhujanasam kāmagnagāhaddhassa pāpapakāyenasam kusala-
dhamma patittham alabbhitvā mahānīrya mahāvīriyam puttam ti¹⁴.

Evam assa so imāya upamāya ovādam datvā idāni tam
eva ovādam thiram katvā patitthapetum g. ā.:

14. Ekavācam pi drevācam bhaneyya anukampako
taduttarim¹⁵ na bhāseyya dāso ayirassa¹⁶ santike ti. 34.

Tattha na bhāseyyā¹⁷ ti vacanam agacchantassa hi tato¹⁸ uttarim bhā-
samāno hi sāmihassa santike dāso viya hoti, dāso hi sāmike katham gacchante te
pi agacchante pi katha yeva, tena vuttam taduttarim¹⁹ na bhāseyyā²⁰ ti.

15. Idam vatvāna pakkāmi Sonako amitabuddhimā
vehāse antalikkhasmim anussāsivāna khattiyan ti. 35.
abhisambuddhagāthāya.

Tattha idam vatvāna²¹ ti bhikkhave so paccakabuddho amittāya lokuttar-
buddhiyā amitabuddhimā idam katvā iddhīyā uppattivā sone pabbajjessasi²² tva²³
eva pore pabbajjessasi tva²⁴ eva dinno te mayā ovādo appamatto hohiti evam
anussāsivāna khattiyam pakkāmi.

Bo. pi tam ākāseṇa gacchantam yāva dassanapathā²⁵
olokento thatvā tasmim cakkhupathe atite²⁶ samvegam paṭi-
labhitvā cintesi: „ayaṃ brāhmaṇo hīnājacco²⁷ samāno asam-
bhinnakhattiyavame²⁸ jātassa mama matthake attano pāda-

¹ C¹ -ena. ² B² sabbaḍḍa. ³ C³ idam. ⁴ C⁴ iathessa. ⁵ C⁵ pīvana. C⁶ pi
pana. ⁶ B⁶ -he. ⁷ C⁷ -itakālo. ⁸ C⁸ -i. C⁹ -ni. ⁹ C⁹ -ā. ¹⁰ C¹⁰
patitthita. ¹¹ so C¹¹ for puttakālo? B¹¹ patitthidajjhabba. ¹² B¹² tat-. ¹³ B¹³
syyassa. ¹⁴ B¹⁴ adda ce. ¹⁵ B¹⁵ dīnassa. ¹⁶ B¹⁶ atikkamante. ¹⁷ C¹⁷ brāh-
manājacco. ¹⁸ C¹⁸ -ene -so. C¹⁹ -one - - so.

rajaṃ okiranto ākāsaṃ uppatitvā gato, mayāpi ajj¹ eva nik-
khamitvā pabbajitum vaṭṭatīti² so r. niyyādeivā pabbajitukāmo
gāthadvayam ā.:

23. Ko nu 'me rājakattāro sūtā veyyattim āgatā',
18. rajjaṃ niyyādayissāmi, māhaṃ rajjena-m-atthiko. 36.
27. Ajj³ eva pabbajissāmi, ko jaṇṇā maraṇaṃ suve,
māhaṃ⁴ kāko va dummedho kāmānaṃ vasaṃ anugā⁵ ti. 37.

Tetiha ko nu me ti kulin nu ime, rājakattāro ti ye rajjaraham⁶ abhi-
siñcivā rājanam karonti, sūtā veyyattimāgatā⁷ ti sūtā ca ye ca aññe⁸
19. veyyattabhāvaṃ⁹ āgatā mukhamāṅgalikā, rajjenamatthiko ti rajjena atthiko,
ko jaṇṇā maraṇaṃ suve ti maraṇaṃ ajjā¹⁰ suve vā ti idam ko¹¹ jñeṭṭum
samattho.

Evam r. niyyādentassa sutvā amaccā āhaṃsu:

22. Atthi te daharo putto Dighāva ratṭhavaddhano¹²,
24. taṃ rajje abhisiñcassu, so no rājā bhavissatīti. 38.
Tatoparaṃ raṇṇā vuttagātham ādim katvā uttānasam-
bandhagāthā¹³ pālinayen¹⁴ eva veditabbā.
26. Khippaṃ kumāraṃ ānetha Dighāvaṃ ratṭhavaddhanaṃ,
taṃ rajje abhisiñcassu, so vo¹⁵ rājā bhaviyasati. 39.
28. Tato kumāraṃ ānesuṃ Dighāvaṃ ratṭhavaddhanaṃ,
20. taṃ diavā ālapi rājā ekaputtam manoramaṃ: 40.
31. Saṭṭhi¹⁶ gāmasahassāni paripuṇṇāni sabbaso —
te putta paṭipajjassu, rajjaṃ niyyādayāmi¹⁷ te. 41.
32. Ajj¹⁸ eva pabbajissāmi, ko jaṇṇā maraṇaṃ suve,
21. māhaṃ kāko va dummedho kāmānaṃ vasaṃ anugā. 42.
33. Saṭṭhi nāgasahassāni sabbālaṃkārabhūsitā
suvaggaṃkacehā mātāñṇā hemakappanavāsasā 43.
34. Ārūhā gāmaṇṇyehi tomaraṃkusapāṇihi —
te putta paṭipajjassu, rajjaṃ niyyādayāmi te. 44.

¹ C²² sūdā, B²² sutāveyyatta-. ² C³ maham, B³ māham. ³ B³ anugā. ⁴ B³ rājā. ⁵ C³ sūdā-, B³ sutāveyyatta- corr. to sūddhāve-. ⁶ B³ sūdā-, C³ sūtā va aññe ca. ⁷ B³ byatta-. ⁸ B³ add. vā. ⁹ B³ add. na. ¹⁰ B³ -va/jhano, ¹¹ B³ uttānatthasam-. ¹² C³ es. ¹³ C³ saṭṭhiṃ throughout. ¹⁴ C³ -tayāmi.

15. Ajj' eva etc. 45.
16. Satthi assasahassāni sabbālamkārabhūsitā
ajāṇīyā va jāṭiyā sīghavā sīghavāhino¹ 46.
17. Ārāḥhā gāmanīyehi lliyyācāpadhārihi² —
te putta paṭipajjassu, rajjam niyyādayāmi te. 47. 3
18. Ajj' eva etc. 48.
19. Satthi rathasahassāni sannaddhā nasetaddhajā
dipa³ attho pi veyyagghā sabbālamkārabhūsitā 49.
20. Ārāḥhā gāmanīyehi cāpahatthehi vammhi —
te putta paṭipajjassu, rajjam niyyādayāmi te. 50. 10
21. Ajj' eva etc. 51.
22. Satthi dhenusahassāni rohaṇīyā⁴ puṇḍarāvāsabhā —
tā putta paṭipajjassu, rajjam niyyādayāmi te. 52.
23. Ajj' eva etc. 53.
24. Sojasitthisahassāni sabbālamkārabhūsitā 15
vicitratatthābharanā⁵ āmuttamanikunḍalā —
tā putta paṭipajjassu, rajjam niyyādayāmi te. 54.
25. Ajj' eva etc. 55.
26. Daharass' eva me tāta mātā matā⁶ tī me sutam,
tayā vinā aham tāta jivitum hi na ussase. 56. 20
27. Yathā āraṇṇakam nāgam poto anveti pacchato
jessantam giriduggesa sameva visamesu ca 57.
28. Evam tam anugacchāmi pattam⁷ ādāya pacchato,
suhhāro te bhavissāmi, na te hessāmi dubbharo. 58.
29. Yathā sāmuddikam nāvam vāṇijānam dhanesinam 25
vohāro tattha gaṇheyya vāṇijā vyasanī⁸ siyā⁹ 59.
30. Evam evāyam puttakālī¹⁰ antarāyakaro mama¹¹,
imam kumārān pāpetha pāsādān rativaddhanam. 60.

¹ C² sīghavāyano. C¹ sīghavāhito. B² sīghavāhānā. B¹ sīghavāhānā. ² B² lu-
driyācāpa-. C² lliyyācāpa-. ³ J² -a. ⁴ C² -haṇīyā. ⁵ B² vicitrayanāhi-. ⁶
C² B² mātā. ⁷ B² pu-. ⁸ B² vyasanam. ⁹ so all three MSS. for siyub.
¹⁰ C² -līyā. ¹¹ J² mama.

61. Tattha kambussahatthāyo¹ yathā Sakkaṃ va accharā
tā nañi tattha ramessanti², tāhi-m-eso³ ramessati. 61.
62. Tato kumāraṃ pāpesuṃ pāsādaṃ rativaddhanam,
tañ disvā avacum⁴ kaññā Dighāvuṃ ratṭhaddhanam: 62.
63. Devatā nu si gandhabbo ādu Sakko puridado,
ko vā tvañ kassa vā putto, katham jānemu tañ mayam⁵. 63.
64. N' amhi devo na gandhabbo na pi Sakko puridado,
Kāsirañño ahañ putto Dighāvu ratṭhavaddhana. 64.
65. Mama⁶ bharatha, bhaddam vo, ahañ bhaddā bhavāmi vo,
Tañ tattha avacum⁷ kaññā Dighāvuṃ ratṭhavaddhanam:
kuhiñ rājā anuppatto, ito rājā kuhiñ gato. 65.
66. Paṃkaṃ rājā atikkanto thale rājā patitṭhito
akaṇṭakaṃ agahanaṃ paṭipanno mahāpatham. 66.
67. Ahañ ca paṭipanno 'emi maggam duggatigāminam
sakaṇṭakaṃ sagahanaṃ yena gacchāmi duggatithi. 67.
68. 'Tassa⁸ te sāgataṃ⁹ rājā sīhassova giribhajam,
anusāsa mahārāja, tvañ no¹⁰ sabbāsaṃ issaro ti.

- Tattha khippaṃ ti tena hi tañ sūtaṃ āneha, ālapiti saṭṭhi gāmasa-
hassānādi adhi vadanto ālapi. sabbasamkharabhūtaṃ ti te nāgā sabbhi
20 ālappagādhi stambhārehi bhūtehi, hemakappanavāsehi ti suvaṇṇakhaṇḍitena
kappanena pañcāhannasāriri, gāmaniyehi ti haṭṭhāriyehi, ajāniyā vā 'ti
kāraṇākkāraṇā¹¹ jānenā vā¹², jātiyā sīndhavaṃ ti sīndhavaratthena¹³ Sīndhu-
naditire jāti, gāmaniyehi ti asakariyehi, iliyācāpādūhārikhi¹⁴ iliyāpādūhā
ca¹⁵ cāpādūhāre vā dhārentehi, dipā sīho pi vyyagghā ti dipasam-
25 vyyagghasammaparivāri¹⁶, gāmaniyehi ti rathikehi, rammihi¹⁷ samuddhe-
sammihi¹⁸, rohaṇṇā ti rattavannā, puṇḍavāsabbhā ti neshhasam-
khātene jettakapūṇḍavasa samannipatā, dāharassava me ti sīha nañ ku-
māro tāta mama¹⁹ dāharassava²⁰ sato mātā matī²¹ iti mayā sutam so hañ
tayā viñā jivituṃ na sakkhissāmi ti, pote ti taruppetaka, jessantaṃ ti
20 vicarantaṃ, sīnuddhikam²² ti samudda vicarantaṃ, dāharassava ti dhanam
pariyessantānam, vohāro ti tasmiñ bhārentu²³ hetthā kaddhanako vālamāro

¹ B¹ kambusa- B² kambussa- ² B² -isaanti. ³ C¹ B² eso. ⁴ C¹ ālapum.

⁵ B¹ adda kumāraka. ⁶ B¹ mātā mātā, B² māmāti. ⁷ B¹ tattha. ⁸ B¹ avā-

⁹ C¹ so. ¹⁰ B¹ -gam. ¹¹ B¹ vijānanakā ca. C¹ -ko va. ¹² B¹ jātiyā sīn-

dhavāre¹³ ¹⁴ B¹ sīndhavaṃ. ¹⁵ B¹ -pārā. ¹⁶ B¹ cariyehi

rammihi¹⁷, C¹ rammihi. ¹⁸ C¹ -sammihi. ¹⁹ B¹ adda tāta-mama. ²⁰ B¹

adda me. ²¹ B¹ mātā. ²² B¹ vicitravahāro is the place of teaching -

vā udakarakkhaṇe vā āvatto vā, tatthā 'ti tasmā samuddo, vāṇijā vya-
 sari sīyā'ti aha te vāṇijā vyaśasasampattā bhavessam, sīyā'ti vā pātho.
 puttakālitā puttalamako puttakālikānā, kumhā putā kīṇi vattum na vīṇā¹,
 aha rājā amāro indrapeto līnan ti ādā 2., tattha kambuśaṇṇatthāyo ti
 kambuśaṇṇa vuccati surannam, suraṇṇābharaṇābhūṭatthāyo ti aha, yathā
 ti yathā lechanā tatthā², evaṃ varā M. tatth' eva tam abhiśāṇīpetvā nagaraṇi
 pūheṇi, sayam pana ekāko va nyyānā nikkhamitvā Himavantaṃ pavasitvā rama-
 ṇīye bhūmibhāge paṇṇasālaṃ mūpetvā teṇṇapabbajjāṃ pabbajjtvā vasaṇṇāpāṇā-
 kāro yūpeti, mahājano pi kumārāṃ Bārāṇasīṃ parosā, so nagaraṃ poṭṭakkhī-
 naṃ kaṭṭva pāsādam abhitrū³, tam aṭṭham pāsādam 8., tato ti ādā 4., tam
 divā evaṃ kaṭṭhā ti tam mahantena sīṇebhaggena āgataṃ divā aṇṇo
 nam' eso ti ajānantiyo va tā nātakkhīyo āvāṇo, mama⁴ bhārathā 'ti man
 lechathā, paṇṇaṃ ti rāṇidikkheṇapaṇṇaṃ, thāle ti pabbajjāya, akantāṇā ti
 rāṇakāṇṇakāṇṇāṇāṃ, te⁵ eva gahanehi gahanaṃ, mahāpāṇaṃ ti saggā-
 makkhagimānaṃ mahāmaggaṃ paṭipanno, yena⁶ ti yena mūchamaggaṃ duggā-
 ṇaṃ gacchanti tam ahaṃ paṭipanno ti vadati, tato tā cīṇesumī rājā tava ambe
 pāṇāya pabbajito, ayaṃ pi kīṇṇa vīharantarūpo⁷, aha nāṃ nābhīramessāna
 nikkhamitvā pabbajeyya, abhīramanākirāṃ aha karissimā 'ti, aha nāṃ abhi-
 nāṇṇitīyo oṇṇagāṇaṃ āhamā, tattha giribhajan ti vīhapotikkāṇā⁸ vasa-
 natthūṇāṃ kaṇṇanaggaṃ, keśareṇṇaṃ āgataṃ rīya tava tava āgataṃ kī-
 zataṃ⁹, evaṃ ti tvam sabbāsaṃ pi amhākaṃ leśaro sāmīti.

Evaṃ ca pana vatvā sabbe turīyāni paggaṇhimsu, nānap-
 pakārāni naccagītāni vattayimsu¹⁰, yaso mahā ahosi, so yasa-
 matto¹¹ pitarāṇāṃ na sari, dhammena pana¹² r. karetvā yathā-
 kammaṃ gato, Bo. pi jhānābhīṇṇāṃ¹³ nibbattetvā¹⁴ Brahmalo-
 kūpago ahosi.

S. L. d. ā. „so bhikkhave idāṃ' eva pubbe pi T. mahābhikkha-
 manāṃ nikkhamāṇo yevā" 'ti vatvā j. s. „Tadā parcekabuddho pari-
 nibbāyi, putto Rāhulakumāro ahosi, Ariṇḍamarājā aham evā" 'ti,
 Senakajātakaṃ.

30

2. Samkiccajātaka.

Divā nisīnnaṃ rājānaṃ ti. Idam S. Jivakambavana v.
 Ajātasattusaṃ piṭughātakammaṃ ā. k. So hi Devadattāṃ nisīṇya

¹ B⁴ sīgha. ² B⁴ -hatt. ³ B⁴ add karonti. ⁴ B⁴ -ruyhi. ⁵ B⁴ -mama.

⁶ so C⁴, B⁴ virattaritarūpo. ⁷ C⁴ -kām. ⁸ C⁴ omīti au. ⁹ B⁴ pavattimā.

¹⁰ B⁴ yasa-sampatto. ¹¹ B⁴ omīti pana. ¹² B⁴ 2. ¹³ all three MSS. -ritā.

- taassa vacanena pitaruṃ ghātāpetvā Devadattassa vaṅghabbhedaṁvāsaṃ
 bhūṃparisāsaṃ roge uppane „T-¹uṃ khamāpessāmi”² muñcasīvīkāya
 Sāvatthiṃ³ gacchantassa Jetavanadrūre paṭhaviṃ pavittabhāvaṃ
 sutvā „Devadutto Sammasambuddhassa paṭipakkho hutvā paṭhaviṃ
 * pavittvā avicuparīyano jāto, mayāpi taṃ nissāya pitā dhammiko
 dhammarājā ghātito; ahaṃ pi nu kho paṭhaviṃ parissāmi”⁴ bhāto
 rajjasiriyā cittaśādaṃ alabhi⁵, „thokaṃ niddāyissāmi”⁶ niddaṃ ap-
 gatamatta navayojanabhalāya⁷ āyapaṭhaviyaṃ⁸ pātetvā aynaññe
 kuttīyamāno⁹ riyā sumakhehi hūcivā khajjamāno riyā bheravavareṇa
 10 viraṇṇo¹⁰ utthāsi, ath’ ekadivasaṃ komudiya cātummāsiniyā amacca-
 gaṇaparivuto attano yasaṃ oloketvā „mama pītu yaso no”¹¹ mahanta-
 tāro, tathārūpaṃ¹² nāmāhaṃ dhammarājāṃ¹³ Devadattaṃ nissāya
 ghātesu”¹⁴ ti cutesi, tassa’ evaṃ cintenta¹⁵’ eva kāye dāho appajji,
 sakulasarīraṃ vedatītaṃ ahoṃ, tato „ko nu kho mama imāṃ bhayaṃ
 15 vinadetīti”¹⁶ cintetvā „ghāpetvā Daśabalaṃ aṇṇo o’¹⁷ atthitī”¹⁸ cintetvā¹⁹
 „ahaṃ T-²⁰assa mahāparādhiko, ko nu kho mam’²¹ petvā dussessutī”²²
 eintento „na aṇṇo koci aṇṇatra Jivakā”²³ ti sallakkhetvā tassa gaṇetvā
 gummūpāyaṃ karonto „ramaṇiṇyā eva bho dāni ratiṭī”²⁴ udānaṃ
 udānetvā „kin nu khv-²⁵ajja samaṇaṃ vā brāhmaṇaṃ vā payirapā-
 20 xeyyāmi”²⁶ ti ratvā purāṇasāvukādhi purāṇadīnaṃ guṇe kathito tesāṃ
 vacanaṃ anādiyivā Jivakaṃ paṭipucchitvā tena T-²⁷assa guṇaṃ kathetvā
 „taṃ devo”²⁸ bhagavantaṃ²⁹ payirupāsato³⁰ ti sutte hatthiyānāṃ kappā-
 petvā³¹ Jivakamharanaṃ gantvā T-³²uṃ upasamkamitvā vanditvā T-³³ena
 katapaṇiṇanthāro sandiṭṭhikam āmaṇḍaphalaṃ pucchitvā T-³⁴assa ma-
 25 dhuraṇmaṇḍaphaladhammadevaṇaṃ³⁵ sutvā suttapaṇiyosāne upāsa-
 kattaṃ paṭivedetvā T-³⁶uṃ khamāpetvā pakkāmi. So tato paṭṭhāya
 dānaṃ dento sīlaṃ rakkhanto T-³⁷ena saddhiṃ sammaggam katvā
 madhuraḍḍhammukuthaṃ suganta kalyāṇamittasamaggassa pahīnabhaya
 vigatalonmhaṃ³⁸ hutvā cittaśādaṃ paṭilabhi³⁹, „sukheṇa”⁴⁰ cattāro
 30 itiyāpathe kappesi. Ath’ ekadivasaṃ dh. k. x.: „āvuso. Ajātasattu
 piṭughātakammaṃ katvā bhayappatto ahoṃ, rajjasirīṃ nissāya cittaśā-
 daṃ alabhanto sabhiriyāgatheṃ dukkhaṃ anubhoṃ, so dāni T-⁴¹uṃ
 āganna kalyāṇamittasamaggassa vigatabhaya issariyasukhaṃ anu-
 bhotīti”. S. āgantvā „kāyaṃ nu”⁴² itis bhikkhave e. k. x.”⁴³ ti pucchitvā

¹ It -maṭi. ² C² -jāmi. ³ so C²; It na (ahhi). ⁴ It -yam. ⁵ It
 ayamahāparivāyāsi. C² paṭhaviṃ. ⁶ It koṭi-. ⁷ It sīhar-. ⁸ C² add va.
⁹ C² -pā. ¹⁰ It -jānaṃ. ¹¹ It nāra. ¹² C² me in the place of kho mam.
¹³ C² so. ¹⁴ C² bhavantaṃ. ¹⁵ C² sampā-. C² kappā-. ¹⁶ It madhuraḍḍhi-
¹⁷ It -jita. ¹⁸ C² sumakheṇa.

„imāya nāma“¹ 'ti vutte „na bhikkhave idān“ eva pubbe p' esa pīṭu-
ghāṭakammaṃ katvā maṇi nissāya sukhaṃ sayhi“² ratvā ā.ā.³

A. B. Brahmaḍatto⁴ Brahmaḍattakumārāṃ nāma puttāṃ
paṭilabhi. Tada Bo. purohitaassa gehe paṭisandhiṃ ganhi,
jātassa c' assa Saṅkiccasakumāro ti nāmaṃ karissu. Te
ubho pi rājanivesane ekato va vadḍhiṃsu, aññamaññasahāyaka⁵
hūtvā vayappattā Takkaṣilaṃ gantvā sabbasippāni uggaḥhitvā
paccāgamissu. Atha rājā puttassa uparājjaṃ adāsi, Bo. pi
uparājass' eva santike ahoṣi. Ath' ekadivasaṃ uparājā pīṭu
uyyānakīlaṃ gacchantassa mahantaṃ yasaṃ dīsvā tasmīṃ
lobhaṃ uppādetvā „mayhaṃ pītā mama bhātisaḍḍiso“, sace
etassa maraṇaṃ olokessāmi mama mahallakakāle r. labhissāmi,
tada laddhena pi rajjena ko attho⁶, pīṭaraṃ māretvā r. kāressā-
mīti⁷“ cietevā B-assa tam atthaṃ ārocesi. Bo. „samma,
pīṭughāṭakammaṃ nāma bhāriyaṃ nirayamaggo, na sakkā
etaṃ kātuṃ, mā karitī“⁸ paṭibāhi. So punappuna pi kathetvā
yāvattatīyaṃ tena paṭibāhito pādamūlikehi saddhiṃ mantesi, te
sampaṭicchitvā rañño⁹ maraṇūpāyaṃ vimahissu. Bo. tam
pavattim ātvā „nāhaṃ etehi saddhiṃ ekato¹⁰ bhavissāmi“¹¹
mātāpīṭaro anāpucchitvā aggadvārena nikkhamitvā Himavantaṃ
pavisitvā isipabbajjaṃ pabbajitvā jhānābhīññaṃ¹² nibbattetvā
vanamūlaphalāhāro vihāsi. Rājakumāro pi tasmīṃ gate pīṭaraṃ
māretvā mahantaṃ yasaṃ anubhavi. „Saṅkiccasakumāro kira
isipabbajjaṃ pabbajito“¹³ ti sutvā bahū kulaputtā nikkhamitvā
tassa santike pabbajissu, so mahatā isigapena parivuto tattha
vasi sabbehi samāpaṭṭilābhīhi¹⁴ yeva. Rājā pīṭaraṃ māretvā
appamattakaṃ yeva kālāṃ rājasukhaṃ anubhavitvā¹⁵ tato
paṭṭhāya bhīto cittaassādaṃ alabhanto nirāye kammakaraṇappatto
viya ahoṣi. So B-vaṃ anussaritvā „sahāyo me 'pīṭughāṭa-
kammaṃ bhāriya' ti paṭisedhetvā mam attano kathaṃ gāha-
petuṃ asakkonto attānaṃ niddosaṃ katvā palāyi, sace so idha

¹ Bds add r. karento. ² Bds -ññamissu. ³ Bds bhāṭikkassa. ⁴ Cds add ti. ⁵ Bds
gaṇhissamīti. ⁶ Cds vuttī rañño. ⁷ Bds -ko. ⁸ Bds -i. ⁹ Cds -hi). Bds -āna.

¹⁰ Cds anutthā-

abhaviṣṣa na me pitughātakammaṃ kātuṃ adassa, idaṃ pi me
 bhayaṃ hareyya, kahaṃ nu kho¹ etarahi viharati, so' aṣṣa² va-
 sanatthānaṃ jāneyyaṃ pakkosāpeyyaṃ, ko nu kho me tassa vasa-
 natthānaṃ āroceyyā³ 'ti cintesi. So tato paṭṭhāya antopure ca
 5 rājasabhāyaṃ ca B-ass' eva vannaṃ bhāsati. Evaṃ addhāne gate
 B. „rājā maṃ saratīti, mayā tattha gantvā⁴ dh. desetvā taṃ⁵
 nibbhayaṃ katvā āgantūṃ vattatīti“ paṇḍasa vassāni Himavante
 vasitvā pañcasatataṭṭhapaṇḍarivato ākāseṇa gantvā Dāyapaṇḍa-
 nāṃ⁶ uyyāne otaritvā isiganaparivato silāpatte nisīdi. Uyyāna-
 10 pālo taṃ disvā „bhante gaṇasatthā ko nāma“ 'ti pucchi.
 „Saṃkiccapaṇḍito nāma“ 'ti ca⁷ sotvā sayam pi sañjānitvā
 „bhante yāvāhaṃ rājānaṃ ānemi tāva idh' eva boṭha, amhākaṃ
 rājā tunhe datthukāmo“ ti vatvā vanditvā vegena rājakuḷaṃ
 gantvā tassa āgatabhāvaṃ rañño ārocesi. Rājā tassa santikaṃ
 15 gantvā⁸ kattabbayuttakaṃ upacāraṃ katvā pañhaṃ pucchi.

Tam aṭṭhaṃ pakāseṇto S. ā.:

1. Disvā uṣiṇṇaṃ rājānaṃ Brahmaḍattanaṃ rathe-sabbhaṃ
 ath' aṣṣa paṭirodesi yassāni ankaṃpako: 69.
2. Saṃkicc' āyaṃ anuppatto isinaṃ sādhusammataṃ,
 20 taramānarūpe niyyāhi¹. khippaṃ passa mahesinaṃ. 70.
3. Tato [ca] rājā taramāno yuttam āruya sandaṇṇaṃ
 mittānaccaparibhūḷhe agamāsi rathe-sabho. 71.
4. Nikkhippe paṇḍa kakulhāni Kāsinaṃ tatthavadḍhanaṃ
 rājaviṇṇaṇiṃ uphisaṃ khaggaṃ² chattam upāhanaṃ³ 72.
5. Oruṇha rājā yānambhā ṭhapayitvā paṭicehaduṃ
 āsinaṃ Dāyapaṇḍasinaṃ Saṃkiccenaṃ upasaṇṅkamaṃ. 73.
6. Upasaṇṅkamitvā [20] rājā sammodi isinaṃ saba.
 taṃ kathaṃ vītisiṇetvā ekamantaṃ upāvisi. 74.
7. Ekamantaṃ uṣiṇṇo va yuthā⁴ kālaṃ anaḍḍhaṭṭha
 20 tato pāpāni kammaṇi pucchitūṃ paccapaṭṭhātha. 75.
8. Isinaṃ pucchāmi Saṃkiccenaṃ isinaṃ sādhusammataṃ
 āsinaṃ Dāyapaṇḍasinaṃ isinaṃghaparakkhataṃ. 76.

¹ Bā² add 20. ² Bā² sacetasu. ³ Bā² add tassa. ⁴ Bā² omits taṃ. ⁵ Bā²
 omits ca. ⁶ Cā² āg-, Cā² āg-. ⁷ Bā² niyyāsi. ⁸ Bā² -a. ⁹ Bā² chattaṇḍup-.
 Bā² atha.

9. Kam' gatiṃ¹ pecca gacchanti sarā dhammātirāṇo,
aticimpo mayā dhammo, tam me akkhāhi pucchito. 77.

Ta diṇvā ti bhikkhave so uyyānapālo rājānaṃ rājasaṅghāya² nistunnaṃ
diṇvā, aṭṭhasā³ ti ayaṃ nistunnaṃ diṇvā aṭṭha tassa pāṭivedeṇi⁴ jassāṇi vadanto,
krocchāti⁵ attho, jassāṇi mahārāja yassa tvaṃ anuṭṭampako muduritto⁶ hi⁷ 8
jassa abhinnaṃ vassuṃ payirulāhi⁸ so ayaṃ Saṅkīro tvaṃ antare eḍḍhu
laddhako⁹ ti sammato anuppanno tava uyyāno allāpatte¹⁰ lāpasaṃpattito kaḍḍha-
pattinā¹¹ tve nistuno, taramānarūpo ti mahārāja pabbajitā nāma kule vā gane vā
alagga¹² tumbhakarā anāgacchantīnaṃ eva¹³ pakkameyyuṃ¹⁴ tasmā taramānarūpo khip-
paṃ¹⁵ hiyyāhi mahantīnaṃ allāpāpānānaṃ¹⁶ eṭṭattā¹⁷ gavesittattā¹⁸ maheslunā, tato 10
ti bhikkhave so rājā tassa vacanaṃ¹⁹ entvā tato tassa vacanato anantaram²⁰ e-
nikkhippā²¹ 10 nikkhippivā, tassa kira uyyānadrāraṃ²² parivā va etad' ahoṇi: pabbaj-
jitā nāma garuṭṭhānti²³ Saṅkīroetāpasassa²⁴ saṇṭhāṇaṃ²⁵ uddhatavassena²⁶ gantun²⁷ syuttan²⁸
ti so maggicīrasavaggaṇaṇaṃ²⁹ vājavijānaṃ³⁰ kaḍḍhaṇamayaṃ³¹ anāgacchanti³² supari-
bhūtaṃ³³ maggalakkhaṇaṃ³⁴ eṭṭacchattāṃ³⁵ socanāpādānā³⁶ ti imiṃ paṇṇa rājaka- 15
kudhabhāṇāni³⁷ apasā³⁸ tene vuttam³⁹ nikkhippā⁴⁰ ti, pāṭivedhānti⁴¹ tad' eva
rājakāmadhabhāṇaṇaṃ⁴² thapayitvā⁴³ bhaddāpāṇānaṃ⁴⁴ hattho⁴⁵ dātvā, Dāyapaṇṇāsmiṃ
ti⁴⁶ ovaṇimāke⁴⁷ uyyāno, aṭṭha kīṭam⁴⁸ amaṇṇāthā⁴⁹ ti aṭṭha so idāni⁵⁰ me paṇ-
haṇaṃ⁵¹ pucchitum⁵² kīlo ti jini⁵³, Pāṇiṃ⁵⁴ paṇa⁵⁵ gathā⁵⁶ kīṭan⁵⁷ ti⁵⁸ āgataṃ, tassa
kīḷḷourūpeṇa⁵⁹ paṇhapucchanaṃ⁶⁰ amaṇṇāthā⁶¹ ti attho, paccapaṇṇāthā⁶² ti 20
paṭipatti, pecca⁶³ ti⁶⁴ paṭigantvā, paralokassa⁶⁵ vā nāman⁶⁶ etam⁶⁷, tasmā⁶⁸ paraloke⁶⁹
ti attho, mayā ti bhante mayā⁷⁰ evaritadhammo⁷¹ atikkanto⁷² piṭughātakammam⁷³
kato, tamme⁷⁴ akkhāhi⁷⁵ tasmā⁷⁶ me⁷⁷ akkhāhi⁷⁸: kam' gatiṃ⁷⁹ piṭughātaka
gacchanti⁸⁰ kataramaṇi⁸¹ nīraye⁸² paccavutti⁸³ pucchati, so tam⁸⁴ entvā⁸⁵ tene hi mahārāja
sunohi⁸⁶ varā⁸⁷ oḷāḍam⁸⁸ tva⁸⁹ eḍḍhi.

S. tam⁹⁰ attham⁹¹ āvīkaronto āha:

10. Ihi⁹² avaca Saṅkīro Kāśīnaṃ⁹³ rāṭṭhavaḍḍhanaṃ⁹⁴
āśīnaṃ⁹⁵ Dāyapaṇṇāsmiṃ, mahārāja⁹⁶ sunohi⁹⁷ me: 78.
11. Uppathena⁹⁸ vajjantassa⁹⁹ yo maggaṃ¹⁰⁰ anusāsati
tassa¹⁰¹ ve vacanaṃ¹⁰² kayirā¹⁰³ nāssa¹⁰⁴ maggeyya¹⁰⁵ kaṇṭako, 79. 20
12. Adhamaṃ¹⁰⁶ paṭipannaṃ¹⁰⁷ yo dhammaṃ¹⁰⁸ anusāsati
tassa¹⁰⁹ ve vacanaṃ¹¹⁰ kayirā¹¹¹ na so gaccheyya¹¹² duggatiṃ¹¹³ ti¹¹⁴, 80.

Ta¹¹⁵ uppāthenā¹¹⁶ ti¹¹⁷ cūchi¹¹⁸ pariyoṭṭhamaggaṇa¹¹⁹, maggaṃ¹²⁰ anusāsati
āhamaṃ¹²¹ maggaṃ¹²² akkhāhi¹²³, nāssa¹²⁴ maggeyya¹²⁵ kaṇṭako¹²⁶ ti¹²⁷ tassa¹²⁸ oḷāḍakāssa¹²⁹

¹ all three MSS. - i. ² B² - yam. ³ B² ahoṇi. ⁴ B² laddhako. ⁵ B² anāgacchanti-
naññeva, C² gar-. ⁶ C² - ayya. ⁷ C² mahantaṃ - guraṇa eṭṭattā. ⁸ C²
pasa in the place of gavesittattā. ⁹ B² tam. ¹⁰ B² jānaṃ. ¹¹ C² tathā. ¹²
C² paṇhaṇa-. ¹³ C² nāmatametaṃ, B² nāmetam. ¹⁴ C² - ko. ¹⁵ C² oḍḍi ti.
¹⁶ C² kammaṃ, B² yamma. ¹⁷ C² en. ¹⁸ B² omī. tasmā me a-. ¹⁹ all three
MSS. - i. ²⁰ B² na-. ²¹ C² - thū, omitting ti.

17. Tassa aggisikkhā kāyā niccharanti pabbhassarā
tejjabhakkhassa guttāni lomagehi¹ nakkhehi ca. 105.
18. Dayhamānena gattena niccassā santarabhāhiraṃ
dukkhābhitunnā nadati nāgo taddaddito² yathā. 106
19. 24. Yo lobhā pitaraṃ haṃti dosā vā purisādhama
sa Kālasutte niraye cirarattāni³ paccati. 107.
20. 25. Sa tādiso paccati lohakumbhīyā⁴,
pakkaṇ ca sattihi hananti oittacārā
andhaṃ karitvā muttakariṇabhaṅkham,
21 khāre nimujjanti⁵ tathāvidhaṃ naraṃ. 108.
22. Tattam pakatthitam⁶ ayogulaṇ ca
dighe ca phāle⁷ cirarattatāpīte
vikkhambham ādāya vibhajja rajjuhi⁸
vatte⁹ mukhe saṃsavayanti rakkhasā. 109.
23. 26. Sāmā ca soṇā ca balā ca gijjhā¹⁰
kākolasaṃghā ca diḍḍā ayomukhā
saṃgama khādanti vipphandamānaṃ
jīvaṃ vibhajja vighāsaṃ¹¹ salohitam¹². 110.
24. Tam daddhakolaṃ¹³ paribhinuagattam
25 nippothayantā¹⁴ [ann]vicaranti rakkhasā,
ratī hi nesaṃ¹⁵, dukkhino paṇ¹⁶ itare,
etādisasulāṃ niraye vasanti
ye keci¹⁷ loke idha pettighātino¹⁸. 111.
26. 27. Patto ca mātarāṃ haṃtvā¹⁹ ito gantvā Yamakkhayaṃ
28 bhūsaṃ āpajjate²⁰ dukkhaṃ attakammaphalāpago. 112.
29. 28. Amānussa atibalā hantārāṃ janayantiyā
ayomayehi phālehi²¹ pīḷayanti punapīḷanaṃ. 113.

¹ Ed lomeli ca. ² Ed tuddatthito. ³ Ed -kya. ⁴ Ed -yam. ⁵ C² na --, Ed nāhi. corr. to nūn-. ⁶ Ed² pakkatthitam, C² jakamkathim. ⁷ C² phalo, Ed phā. ⁸ Ed rajjati. ⁹ so C²; Ed vivate, Et svate. ¹⁰ Ed ribalā corr. to sa-balā? C² giddhā. ¹¹ C² vigha-. ¹² C² silohhi-. ¹³ so C²; B² caṭṭhakālam, C² dandakolaṃ. ¹⁴ C² nippota-. ¹⁵ Ed te-. ¹⁶ C² yo koci. ¹⁷ Ed pūti-. ¹⁸ B² hatvā. ¹⁹ C² āapajjate. ²⁰ C² pā-, B² vā-.

10. Taṃ passutaṃ sakā gattā¹ ruhiraṃ attasambhavaṃ
 tambalobavillinaṃ va tattam pāyenti² mattighaṃ. 114.
11. Jighaṇṇam³ kuṇapaṃ pūti⁴ duggandham gūthakaddamaṃ
 pubbalohitasasāhkāsaṃ rahadam oḡayha tiṭṭhati. 115.
12. Tam enaṃ kimayo⁵ tattha atikāyā ayomukhā⁶
 chaviṃ ehetvāna⁷ khādanti pagiddhā⁸ maṃsalohite. 116.
13. So ca taṃ nirayaṃ patto nimuggo Sataporisaṃ
 pūṭinaṃ⁹ kuṇapaṃ vāti¹⁰ samantā satayojanaṃ. 117.
14. Cakkhumāpi hi¹¹ cakkhūhi¹² tena gandhena jiyati,
 etādisaṃ Brahmaḍatta mattigbo¹³ labhate dukkaṃ. 118. 10
15. Khuradhāraṃ anukkamma tikkhaṃ durabhisambhavaṃ
 patanti gabbhapātiniyo¹⁴ duggaṃ Vetaraṇinadim. 119.
16. Ayomayā simbaliyo soḡasamgulakantakā
 dubhato-m-abhilambanti¹⁵ duggaṃ Vetaraṇin nadim. 120.
17. Te accimanto tiṭṭhanti aggikkhandhā va ārakā,
 ādittā jātavedena uddhaṃ yojanaṃ uggaṭā. 121. 15
18. Ete¹⁶ sajanti niraye tatte tikkhinaḡantake
 nāriyo ca aticāriṇiyo¹⁷ narā ca parādāragā. 122.
19. Te patanti adhakkhandhā vivattā vihatā¹⁸ pothū,
 sayanti vinividdhaṇṇā, diḡhaṃ jagganti samvaraṃ¹⁹. 123. 20
20. Tato ratyā vivasane mahatiṃ pabbatūpamaṃ
 lohakumbhiṃ pavajjanti²⁰ tattam agḡisamūḡakam. 124.
21. Evaṃ divā ca ratto ca dussillā mohapārutā
 anubhonti²¹ sakaṃ kammaṃ pubbe dukkatam attano. 125.
22. Yā ca bhariyā dhanakkūtā sāmikaṃ atimaṇṇati
 sassuṃ vā sasuraṃ vāpi jettam²² vāpi nanandaraṃ²³ 25
- tassā vaṃkena jivhaggaṃ oibbhami sabandhanam. 126.

¹ B¹ tam passutaṃ sakā gattā. ² B² pāyanti. ³ B³ jighaṇṇam. ⁴ so C^{4a}, B⁴ pūti. ⁵ B⁵ -iyo. ⁶ C⁶ adho-. ⁷ B⁷ ehetvāna. ⁸ B⁸ samagiddhā, B⁸ sam-
 viddhā. ⁹ B⁹ poṭṭham. ¹⁰ C¹⁰ pūti. ¹¹ so C¹¹; C¹¹ B¹¹ pi hi. ¹² C¹² -dūti.
¹³ B¹³ māṇḡbo. ¹⁴ B¹⁴ gabbhapātayo, C¹⁴ gabbhapātiniyo. ¹⁵ C¹⁵ dūḡatam-
 hilaṃbanti, B¹⁵ ubbato abhilaṃbanti. ¹⁶ B¹⁶ etam te. ¹⁷ B¹⁷ -cāriyo. ¹⁸ C¹⁸
 vigatā. ¹⁹ B¹⁹ anubhanti. ²⁰ so all three MSS. for pavajjanti? ²¹ C²¹ -oti.
²² C²² jettham. ²³ B²³ nanandam.

21. Sa¹ vyāmaṃattam² kiminam³ jivham⁴ passati⁵ attani,
viññāpetum⁶ na sakkoti, Tapane⁷ pecca⁸ paccati. 127.
22. Orabbhikā⁹ sūkarikā¹⁰ macchikā¹¹ migabandhikā¹²
corā¹³ goghātakā¹⁴ juddā¹⁵ avanne¹⁶ vaṇṇakārakā¹⁷ 128.
23. Sattthi¹⁸ lohakūṭehi¹⁹ nettimsehi²⁰ usūhi²¹ ca
haññamānā²² khāraṇadim²³ papatanti²⁴ avamsarā. 129.
24. Sāyaṃ²⁵ pāto²⁶ kūṭakārī²⁷ ayokūṭehi²⁸ haññati,
tato²⁹ vantan³⁰ durattānaṃ³¹ paresaṃ³² bhuñjate³³ sadā. 130.
25. Dhamkā³⁴ bheraṇḍakā³⁵ gijjhā³⁶ kakolā³⁷ ca³⁸ ayomukhā³⁹
vipphandamānaṃ⁴⁰ khādanti⁴¹ paraṃ⁴² kiḍḍisakūrinam⁴³. 131.
26. Ye⁴⁴ migena⁴⁵ migam⁴⁶ hanti⁴⁷ pakkhiṃ⁴⁸ vā⁴⁹ pana⁵⁰ pakkhinā⁵¹
asanto⁵² rajasā⁵³ channā⁵⁴ gantā⁵⁵ te⁵⁶ nirayaṃ⁵⁷ adho⁵⁸ ti. 132.

Ta patho¹² ti dasakassakammupatho¹³ dhammo, khamo ti¹⁴ appa-
bhayo angatimaggio. ¹⁵issamajivino ti adhammena kappitajivikā¹⁶, ātiraye
23 te ti te etesaṃ nibbattanāraya¹⁷ kathamā, sunohi me ti M. raññā pitughātaka-
nam nibbattananārayaṃ¹⁸ pucchito pi paṭhamam¹⁹ taro adasseva²⁰ attāna mahāni-
raya soḷasa ca usadenāraya²¹ dassetum²² evam ā., ānākarānā: paṭhamamhi ta-
mam²³ dassiyamāna rājā phallena hadayena tarhi²⁴ eva mareyya²⁵ (mama) pana nira-
yasa paccassanti²⁶ diva ditthānugatikā²⁷ kutvā²⁸ aham²⁹ vāya³⁰ añño³¹ pi bahupāpa-
30 kammāna³² attāhi³³ aham³⁴ etesaṃ³⁵ antara³⁶ paccassanti³⁷ saṅghātipaṭṭhamābho³⁸ ārogo³⁹
bhavissanti, te pana⁴⁰ niraya⁴¹ dassento⁴² M. paṭhamam⁴³ laddhābalena⁴⁴ pathaviṃ⁴⁵ dāḍhā
kūtā⁴⁶ paccāhi⁴⁷ dassenti, etesaṃ⁴⁸ vasaṇattho: nirayapalehi⁴⁹ pallattanti⁵⁰ nānāyudhāni
gabhetvā⁵¹ khāṇḍikkhaṇḍikāni⁵² chinnā⁵³ nerayikasatta⁵⁴ punappuna⁵⁵ saṅghivanti⁵⁶ etthā⁵⁷ ti
Saṅghivo, nirayapālā⁵⁸ pana⁵⁹ nadanti⁶⁰ vaggantā⁶¹ jattāni⁶² nānāyudhāni⁶³ gabhetvā⁶⁴ jati-
28 tāya⁶⁵ lohapapṭharīyaṃ⁶⁶ nerayika⁶⁷ apatāparaṃ⁶⁸ anubandhitā⁶⁹ pahaṇitvā⁷⁰ jattapatha-
vīyaṃ⁷¹ patito⁷² jattam⁷³ kūlasuttam⁷⁴ pāterā⁷⁵ jattapharaṇam⁷⁶ gabhetvā⁷⁷ sayam⁷⁸ anna-
danti⁷⁹ mahantena⁸⁰ affassarena⁸¹ viravanto⁸² attāna⁸³ soḷasam⁸⁴ karuntā⁸⁵ ettha⁸⁶
saccharitvā⁸⁷ Kājasutto, mahantā⁸⁸ jattā⁸⁹ ayapabbatā⁹⁰ saṃghātenti⁹¹ etthā⁹²
ti Saṃghāto, tattha⁹³ kira⁹⁴ satte⁹⁵ navayojanāya⁹⁶ jattasayapaṭṭharīya⁹⁷ jāva

¹ so all three MSS. ² C¹ apānetanākārakā, C² apānetana-. ³ C¹ khārā-,
C² jamkā. ⁴ C¹ omitt ca. ⁵ C¹ -na, C² -nā. ⁶ B¹ -kūrakam. ⁷ B¹ rājñiyā.
⁸ B¹ chandā. ⁹ B¹ gati. ¹⁰ C¹ ayo, B¹ atirayussadan. ¹¹ B¹ paṇho, C¹
pattho. ¹² B¹ -tha. ¹³ C¹ omitt ti. ¹⁴ C¹ kappika-. ¹⁵ C¹ -ya, B¹ nip-
patta¹⁶ utrayam. ¹⁷ C¹ apassetvā. ¹⁸ B¹ mahāni-. ¹⁹ C¹ B¹ ā-. ²⁰ C¹ -lohi.
²¹ B¹ chinnāchinnam. ²² B¹ adda²³ vatte. ²³ C¹ attāna-. ²⁴ C¹ -to, B¹ -to²⁵ corr.
to -ti. ²⁵ B¹ -a. ²⁶ C¹ ghātenti, B¹ saṃghātenti. ²⁷ C¹ saute.

kattiṃ pavasavā nīcale¹ karonti, atha puratthimato² ayapabbato samutthāya
 aṇṇi viya vīraṇṇaṇṇa³ āgantvā te satte saṃhāraṇiyan⁴ tīṇa⁵ pīṇaṇṇa viya
 gantvā paṇḍimādiya tīṭṭhanti, paṇḍimādiyo samutthāte pi tath' eva gantvā
 puratthimādiya tīṭṭhanti, dve pana ekato samigantvā uccayanā⁶ uccukha-
 jāni⁷ viya pīṇṇi, evaṃ ta bhūṇi vasaṇṇasāhaṇi dukkhāṇa ambhanti, dve
 ca Roruvā ti Jālaroruvā Dhūmaroruvā vā⁸ 'ti dve, ta Jālaroruvā kappena
 saṃhātāṇi rattaṇṇitājālāhi⁹ punno Dhūmaroruvā khāraddhūma¹⁰, nesa¹¹ Jāla-
 roruvā¹² paracintāna¹³ navahi¹⁴ vanamukkhehi jāla pavettvā sariraṇa dahanti¹⁵,
 Dhūmaroruvā¹⁶ navahi¹⁷ vanamukkhehi khāraddhūmo pavettvā pīṭhaṇa viya sarira-
 naṇa vedeti, ubhayathāpi¹⁸ paracintā satte mahāvīraṇaṇṇa vīraṇṇanti dve pi¹⁹
 Roruvā ti tūṭṭā, jāḷaṇa vā²⁰ pana sattinaṇa vā²¹ tesāṃ dukkhāṇa vā²² vīra-
 antaraṇa n' atthi eṭṭhā ti Avēḷi, mahanta Avēḷi Mahāvīri, ta²³ hi pu-
 ratthimādīhi bhūṭihi jāla utthāpita paṇḍimādiya patthiṇṇanti tā ca bhūṭiyo
 vintivijjhātvā²⁴ parato²⁵ yojanaṇṇaṇṇa gahanti, heṭṭhā utthāpi²⁶ upari patthiṇṇanti
 upari utthāpita heṭṭhā patthiṇṇanti, evaṃ tā' eṭṭha jāḷaṇa vīri nāma n' atthi,
 tesāṃ pana anto yojanaṇṇaṇṇa thānaṇa khīravallipīṭṭhaṇa pūṭṭaṇṇi viya sattehi
 nīṭṭantaṇa par'āṇa, sattehi iriyāpāṭhehi paracintānaṇa pamaṇa n' atthi, na ca
 añḍamañḍiṇi²⁷ bhūḍanti²⁸ sakaṇṇakathāna²⁹ yeva paracintā³⁰, evaṃ eṭṭha aṇṇi-
 uṇṇa vīri nāma n' atthi, yathā pana jivhagga chā madhubhūḍiṇi sattamaṇṇa tam-
 baḍabhaḍadano saṇḍaṇaṇaḍavasiyā³¹ abboḍḍikāni honti tathā ta aṇḍaṇaṇa-
 ḍavasiyā³² eṇā chā akusalaṇṇipākupekkhā abboḍḍikā³³ boṭṭi, dukkhāṇa eva
 vīraṇṇantaṇa pañḍāyati, evaṃ eṭṭha dukkhāṇa vīri nāma n' atthi, ev-āyaṇa saha
 vīḍhatthi³⁴ vīkkhambhato³⁵ atthāreṇṇiḍḍikayojanaṇṇa³⁶ āvattato catupanna-
 ṇiḍḍikayojanaṇṇa³⁷ saha neṇḍehi dasayojanaṇṇaṇṇa n³⁸ evaṃ aṇṇa mahantaṇi
 vedittabbā, nīcalaṇṇaṇṇa rapatti Tapaṇa³⁹, atthiyo rūpetiṇi Patāpaṇa⁴⁰, ta
 Tapaṇaṇṇi⁴¹ tava satte⁴² tālakkaṇṇaṇṇaṇṇa⁴³ jāḷasayasiḷe nīḍḍipenti,
 tato heṭṭhā pathaṇi jāḷaṇi aṇṇa⁴⁴ jāḷaṇi, evaṃ so nīrayo⁴⁵ nīcale⁴⁶ satteṇṇaṇṇa
 itaraṇṇiṇi pana sabbasatte⁴⁷ jāḷaṇṇi āvuddhehi paḍarivā jāḷaṇṇa ayapabbataṇa
 āropenti, tesāṃ paḍaṇṇamattaka⁴⁸ (hiṭṭakāle kaṇṇapaccayo eṭṭo paḍarati, te ta
 saṇḍātṭaṇi saṇḍantā uddhapidda adhoṇṇā pepatanti, atha heṭṭhā pathaviyā⁴⁹
 jāḷiṇi ayasāṇi utthahanti, te tāṇi matthaken' eva laḍḍetvā tesu vīraṇṇidha-

¹ C² -lo, B⁴ -lam. ² B⁴ adda jāḷito. ³ B⁴ vīraṇṇaṇṇa. ⁴ C² -ya, B⁴ saṇḍi-
⁵ C² -tīṇa, C³ tīṇa. ⁶ C² -lo, B⁴ uccayanā. ⁷ B⁴ ucca-. ⁸ C² omīti. ⁹ C²
 -roḍḍaṇṇi. ¹⁰ C² -dhūpenna. C³ -dūpenna. ¹¹ B⁴ tesu. ¹² C² -o. ¹³ C²
 -maḍi. ¹⁴ C² -jay-. ¹⁵ B⁴ paracintānaṇṇa navahi. ¹⁶ C² -topi, B⁴ -tāpi.
¹⁷ C² add ca. ¹⁸ C² pi. ¹⁹ B⁴ tatra. ²⁰ B⁴ vīraḍḍi-, B³ pavijjhā-. ²¹ B⁴
 purato. ²² B⁴ omīti pi. ²³ C² -āṇi. ²⁴ B⁴ vīraḍḍanti. ²⁵ B⁴ omīti oṇṇa.
²⁶ C² -enti. ²⁷ B⁴ -da-. ²⁸ C² -kāni. ²⁹ B⁴ -bhūṭihi. ³⁰ B⁴
 -bhūṇaṇṇa. ³¹ B⁴ -kāṇiyo-. ³² B⁴ -kaṇṇaṇṇa, B⁴ -kaṇṇaṇṇa-. ³³ B⁴ -haṇṇi.
³⁴ all three MSS. tā-. ³⁵ B⁴ mahātā-. ³⁶ B⁴ tā-. ³⁷ B⁴ tāpenti satte, B⁴
 omīti rūpetiṇi for tāva satte. ³⁸ C² -ga. ³⁹ B⁴ aṇṇi. ⁴⁰ C² -a. ⁴¹ C² -a.
⁴² B⁴ nīḍḍamattaka. ⁴³ B⁴ ayapabbataṇṇa pappatanti.

mahāvīraṃ ti mahādharmagaho, sahasrabāhū ti pūṣeṣi dhanoggahāṣaṭeḥ
 tūṣṭahāṣeṣe¹ īropetabham dhānuṃ īropasasamstīhāḥu, Kākādhīpa² ti
 Kēkaratīdhīpātī³, vibhavaṃ gatē ti śīlāpattā, varīhūni Sarabhaḥpājāṭake
 vīthīrītān, upāhara manan⁴ ti atṛaṇe cittaṃ padīsaerā, Mātāṅgasmīn ti
 Mātāṅgapaudite, varīhūn Mātāṅgajāṭake vannitān. Kāṭhadīpāyanaśājjā⁵ ti
 Kāṭhadīpāyanam śājjā, Yamaśādhanaṃ ti nīrayam⁶, varīhūn Ghatajāṭake⁷
 vīthīrītān, talvā ti Kapilāśpasena, pāvekkhīti pavītho, Cecco ti Cetiya-
 rāja, bhīṣatto ti parīhīnatrabhāvo entarāṭṭāḍḍhi, patiṇapariyāyaṃ ti pari-
 yāyaṃ marabakkāḥaṇi patvā, varīhūn Cetiyaḥjāṭake karīṭam, taṃsā ti yaṃsā
 cittaṃvāsiḥo hutvā isāsu aparajjhītvā aṭṭhasu mahānīrayeṃ paṇṇeti taṃsā, cha-
 dāgamanau ti chandādicatubbhāṃ pi apatīgamanau, paduttīheṇā⁸ ti kud-
 dhena, gantā⁹ so nīrayam adho ti so tena adhogamanīyeṃsa kammīna adho
 nīrayam eva gacchati, Pāliyaṃ paṇa nīrayasāḍaṇ ti līkhitam, taṃ taṃsā nā-
 dānīrayam gacchātīti a., vaddhe¹⁰ ti sayovaddhe ca gumavaddhe ca, anapaṇṇā
 ti bhavāntare pi apāṇam vā dāyādaṃ vā na labhantīti a., tālāvatthū¹¹ ti dīṭṭha-
 dhamme pi chūṇamūlātāto vīya mahāvīraṃsāṃ patvā nīraye nibbattantī, hanīti
 māṇṇeti, cīrāratīyā ti rīraṇ, evaṃ M. tevivethakāṇam paṇṇanīraye dāṣṇṇā
 upari adhammīkarījāṇaṃ paṇṇanīraye dāṣṇṇāto yo cā¹² ti ādīmā., ta-rattīha-
 vīddhamāne ti chandādivasena gantvā rāṭṭhasa vīddhamāṇo, avāsaṃgha-
 parato ti accāsaṃghapariakkhito, teḥobhakāḥarā¹³ ti aggim eva khāḍaṇ-
 taṃsā, gattānīti tīgāṇṭa¹⁴ sarīre sabbāṅgapaccāṅgāni lomēhi ca nakkhehi cā¹⁵ ti
 etēhi saddhīm sabbāni ekajālān eva hontī, tūṭṭāḍḍito¹⁶ ti ānāḥakāṇaṃ¹⁷
 kāriyamāṇu ruttīhe¹⁸ vīddho nāgo yathā nadati, bhīṇi pītugbhāṭikāḍḍhaṃ paṇṇa-
 nīraye dāṣṇṇāto yo¹⁹ lobhā ti ādīmā., ta. lobhā ti yaṣṣāṇalobhena, dāṣṇā
 ti dūṭṭhacīrātīyā, nīṭṭaṇṇam ti lohakumbhīyaṃ bahūni vasaṇasāṣṇāni pakkam
 nīharitvā ūḍḍentam aṣṣa sarīraṇi ūṭṭacāṃ karvā jalitāya lohapaṭṭhaviya²⁰ pūṭetvā
 tikkhīhe²¹ apasūṭhehi koṭṭetvā²² cunnāvicunnāṃ karontī, andhāṃ karitvā ti
 mahārāja taṃ pītugbhāṭakam nīrayapālā lohapaṭṭhaviyaṃ ūṭṭāṇān pūṭetvā jalitēhi
 ayasūṭhehi akkhīni bhīṇitvā²³ andhāṃ karitvā mukhe uphāṃ muttakarīsaṃ
 pakkhīpītvā paṭṭāpīṭṭhāṃ vīya²⁴ samvattetvā kappena saṃhīṭe khāṇalohāḍḍake
 nīmujjāpenti, tāṭṭam pakkatṭhīṭam²⁵ ayogulāṃ cā ti puna pakkatṭhīṭa-
 gūṭhakalāṇā²⁶ c' eva jalitāyogulāṃ ca khāḍāpenti, so puna taṃ ṭharīyamāṇam
 dīvā mukham pīḍeti²⁷, aṭṭ²⁸ aṣṣa dīghe cīrātāpīte²⁹ jalāmāṇa phāṇa³⁰ āḍāya
 mukham vikkhāmbhetvā³¹ vīraritvā vājūbhaddhāṃ ayabalaṇāṃ kṭhīpītvā jūḥam

¹ Bā - aḥi. ² Bā - kaṭak-. ³ Cā - upāhara manan. ⁴ Bā - upāhara manan. ⁵ Bā
 nīrayapālākarījāṇāṃ. ⁶ Cā - ghata-. ⁷ all three MSS gantvā. ⁸ Bā - vughe.
⁹ Cā - tālā-. Bā - tālāvatthū. ¹⁰ Cā - gāva-sarīre, Cā - gāvaṇe-, Bā - tīgāṇṭa. ¹¹ Bā
 rundaṇṇo, Bā - rundaḍḍito? ¹² Bā - ānāḥanakkā-. ¹³ Bā - muḍḍa-. ¹⁴ Cā - ya. ¹⁵
 Bā - yaṇ. ¹⁶ Bā - tikkhehi. ¹⁷ Bā - rēti. ¹⁸ Cā - dāṇṭa. ¹⁹ Bā - āḍā nam. ²⁰
 Bā - pakkatṭhīṭam, Cā - chakkamkashim. ²¹ Cā - pakkatṭhīṭakalāṇi, Bā - pakkatṭhīṭam
 gūṭhakalāṇi, Bā - pakkatṭhīṭamgūṭhakalāṇi. ²² Cā - pīḍeti. ²³ Cā - cīrātāpīte.
²⁴ Bā - hāle, Cā - thāle. ²⁵ Bā - līva.

- nīharitvā teasmān vatte¹ vīvaṭṭe muḍhe taṁ ayogulanā sammavayanti pakkhīpanti.
 5 rakkhasā ti nīrayapālā, sāma-e² ti mahārāja tassa pitughātasesa taṁ³ he-
 jiema nikkajjhītvā sāsammukhā⁴ pathaviyaṁ vītaṁ⁵ jīṭhaṁ sāmāsaṁ saba-
 10 sanni sūnakhi-ea lobhatupā⁶ gūḍhi-ea kīkarambha-ea aṇṇe-ea nānappakāre
 sakuṇā samigantvā ārudhehi chhīdantaṁ vīya vīḥajja kīlapadikkīreṇa koṭṭhīse
 15 katvā vipphandanānāṁ vīssandamānāṁ⁷ saḥajitā⁸ vighāṭe⁹ khādanti¹⁰ vigha-
 senu¹¹ bhakkhayanānti attho, taṁ daddhakoḷaṇ¹² ti taṁ pitughātakaṁ jhā-
 yamānaṁ tīlaṁ¹³ vīya jallitasarīraṁ, paribbhinuṇṇagattāṇaṁ ti ta. ta. bhīma-
 20 gattā¹⁴, nīppothayanti ti jallitehi ayamuggarehi paharanti, rati hi nesaṇ
 ti tesu nīrayapārāṇaṁ aṇṇaṁ kīḷa hoti, dukkhīno paṇṇiye ti itare paṇa
 netaṇṇakassati dukkhīti hoti, pattiḥhātino ti pitughātikā¹⁵, Hi tuma pitu-
 ghātīkāṇaṁ paccanantīyaṁ dīṇā vāḷā bhūtasaṇṇa ahoṇi, aṭṭha nam M. sammā-
 25 setvā mānughātīkāṇaṁ paccanantīyaṁ dāsaṇṇa, Yamakkhayaṇa ti Yamavīre-
 saṇṇa, nīrayaṇa ti a, attakammaphalūpaga ti attāṇa kammaphalaṇa upa-
 30 ratu, amanussa ti nīrayapālā, hanīraṇa janayanti¹⁶ ti mānughātīkāṇaṁ,
 rāḷehitī¹⁷ ayamakacivāḷehi¹⁸ vethetvā ayyantena pīṇenti, taṁ ti taṁ mān-
 ughātīkāṇaṁ pāyenti¹⁹ tassa pīḷyamānāṇaṁ ruḥṇaṁ galitvā ayakapallāṇaṁ pūreti.
 aṭṭha oḷaṇṇaṁ yantate nīharanti, tāvad ev²⁰ aṇṇa sarīraṇaṁ pākattikāṇaṁ hoti, taṁ patha-
 35 vīyaṇṇaṁ uttāṇaṁ upajjāpetvā²¹ vīḥajjaṁ tambaloḷaṇaṁ vīya pakkatthitāṇa²² lohitāṇa
 40 pīṇenti²³, ogayha vīṭṭhatīti bahūṇi vassasāḥasāṇi ayyantena²⁴ pīṇetvā ja-
 gumbhadduggandhopaṭṭikkūle mahante gūḥakaddamaivāṇa khipanti, so taṁ rahadāṇa
 ogayha ogayhitvā vīṭṭhati, atikāyā ti ekadagūḥanāvappamāsaarī²⁵, ayaṇṇaṁ ukhā
 ti ayaṇṇamukhā, chavīṇa chavvā²⁶ ti chavīṇa ādīṇa katvā yāvattīḷaṇaṁ pi
 45 bhote²⁷ arthīnāḷaṇaṁ khādanti, pagiddhā²⁸ ti gadhā²⁹ mūcchā, na tevalāṇ
 50 ra khādanti³⁰ eva sabbomaggadīhi³¹ paṇa pavatitvā mukkhādīhi nikkhamanti, vāma-
 passādīhi pavatitvā dakkhiṇapassādīhi nikkhamanti, sakalasarīraṇa³² chiddi-
 55 rāchiddaḥ karonti, so ta. atidukkhapureṇa vīravante pacceti sotaṇi, so mān-
 ughātako taṁ Sataporiṇaṁ nīrayaṇaṁ patto saḷṇako nimuggo vā hoti, taṁ ea kuṇa-
 paṇ³³ samantā yojanaṇaṇaṁ pūḷi³⁴ huṭṭa vīyati, mattighe ti mānughātīko,
 60 Khuraḍḍhāramanukkamā³⁵ ti Khuraḍḍhāranīyaṇaṁ atikkāmitvā ta.³⁶ nīraya-
 pālā mahantamahante khura uparidhāre katvā³⁷ saṇṭharanti³⁸, (ato yā hi gāḥ-

¹ Bā omits vatte. ² Bā jīṭhaṁ. ³ C² ayaṇṇa sammāṇi, C⁴ ayaṇṇa saṇṭhāhi. ⁴ C² vī, Bā vīvaṭṭa. ⁵ C² -taṇṇi, C⁴ -tūṇa, Bā -kūṇa. ⁶ Bā omits vīva. ⁷ C² omits so. ⁸ C² vīghāṇaṇaṁ. ⁹ Bā -eṭṭa. ¹⁰ Bā vīyassāṇa. ¹¹ Bā -tīlaṇ. ¹² so C²; Bā kīḷaṇ. ¹³ Bā pāṭṭhi. ¹⁴ C² adda vīya. ¹⁵ so Bā, C² vāla-
 khātī. ¹⁶ so C² Bā; C⁴ avama-? ¹⁷ Bā pāya-. ¹⁸ C² pakkhanthantāṇa. Bā
 pakkadhitāṇa. ¹⁹ Bā -anti. ²⁰ Bā -ehi. ²¹ C² -ṇīkaṇa nā-. ²² Bā bho-
 rāṇa. ²³ C² yāva vattīḷaṇaṁ hetvā, C⁴ yāvattīḷamahetvā. Bā yāva aṭṭhi vīḥatvā,
 Bā yāva aṭṭhi pi bhote. ²⁴ Bā saṇṇi. ²⁵ C² gadhā, C⁴ gamitā. ²⁶ Bā
 -mukkhādīhi. ²⁷ C² -eṭṭa. ²⁸ C² kīpaṇa, Bā vaccaḷṇaṇa in the place of teṇa --
²⁹ Bā pūṭṭhaṇ. ³⁰ Bā add kīra. ³¹ C² urasīreṇaṇa, Bā opadīḥitvā, Bā upari-
 dhāṇṇaṇa? ³² Bā saṇṭha-, C² saṇṭharanti.

- orabbhikkā¹ ti idhu ā, ta. aṭṭha² vaṇṇakārīkī³ ti pesuññakārā, khāra-
nadin ti aṇṇorabbhikkādayo etehi sattiādihi baddhamāna Vetassanā paṇānā⁴ a.
sāni orabbhikkādīnaṃ paccanantīnāni Nimijsāke āvibhavassanti, kūjakārīn
kūjavimicchayaessa⁵ c' eva tulakkādiṇaṃ⁶ ca kīṇakē⁷ sandhāy⁸ etan vuttam, ta.
15 kūjavimicchayaakūlattakarakakūta agghāpanikīnaṃ paccanantīraṇi Nimijsāke āv-
ibhavassanti, vantan ti vamtakam. durattānaṃ ti duggatantabbhānaṃ, i. v. h.
mahārāja, te durattabbhāvā eṭṭe ayakūṭehi matthake bhijjamaṇe vassanti⁹, tato
taṃ vantan jātītakapālehi teṇe ekaccīnaṃ muḍhe pakkhipanti, hi te paccanā
vantam bhūñjanti nama, āheraṇḍakā¹⁰ ti sigālā, vipphandamānaṃ ti, aya-
10 mukham¹¹ nirajjāpitaṃ nikkajjhāntīvaṃ¹² ito c' ito ca phandamānaṃ¹³, mi-
gena¹⁴ ti ekaccīramigena¹⁵, pakkhinā¹⁶ ti tathārūpaṇ¹⁷ eva, gantā¹⁸ te ti gā-
tiro¹⁹ te, nirayassadan ti maadantīraṇaṃ, Pāṭiyam paṇa nirayam adho
ti likhitaṃ, ayaṃ paṇa nirayo Nimijsāke āvibhavassati.

- Iti M. ettake niraye dassetvā idāni lokavivaraṇaṃ²⁰ katvā
15 rañño devaloke dassento ā.
20. Saṇṭo ca²¹ uddham gacchanti suciṇṇa²² idha kammanā²³,
suciṇṇassa phalaṃ passa: saindadevā²⁴ sabrahmakā. 133.
20. Taṃ taṃ brūmi mahārāja: dhammaṃ ratthapati cara,
tathā tathā rāja carāhi dhammaṃ
25 yathā taṃ suciṇṇaṃ²⁵ nānutappeyya peccā²⁶ ti. 134.

- Ta saṇṭo ti kīyādihi upasenti, uddham ti devalokaṃ, saindā²⁷ ti ta.
ta. tudehi sandhāhi, M.²⁸ hi āsa cātummahārājiko deve te dassento mahārāja.
cātummahārājīdika hi deve passa cātīro mahārāja passa tīvatīmaṇe passa
Sakkam passa²⁹ ti evam aṇṇe pi tudeke³⁰ deve dassetvā idam pi suciṇṇassa
25 phalaṃ ti dassenti, taṃ taṃ brūmi ti taṃā taṃ bhāṇāmi, dhammaṃ ti ito
paṭṭhāye pāṇātipattāsiṃ pañca verāni pahāya dāṇāsiṃ puññaṃ karohi³¹, yathā
taṃ suciṇṇaṃ nānutappeyyā³² ti yathā taṃ dāṇāpūññakammaṃ enetīnaṃ
pitugghātakammapaccayaṃ³³ vippatīsaraṃ paticchādetuṃ samatthāsiya taṃ nānu-
tappeyya tathā taṃ suciṇṇaṃ cara, bahun puññaṃ karohi ti.

¹ C² aṭṭha vaṇṇa-. C³ aṭṭha vaṇṇa-. ² C⁴ omitt kī-. ³ C⁵ -va. ⁴ C⁶ sama-
lanti, C⁷ samananti, B⁸ vāpanti. ⁵ so. C⁹ for -khā? B¹⁰ aḍḍhamukham. ⁶
C¹¹ B¹² -hā. ⁷ B¹³ vippe-. ⁸ B¹⁴ vācāra-, C¹⁵ okāra-. ⁹ B¹⁶ gati. ¹⁰ B¹⁷
gantā. ¹¹ B¹⁸ devaloka-. ¹² ca. ¹³ B¹⁴ -gā. ¹⁴ B¹⁵ sahāni-. ¹⁵ C¹⁶
omitt su. ¹⁶ C¹⁷ gacchā, B¹⁸ peccā, read: yathā na taṃ nānutappeyya peccā?
¹⁷ B¹⁹ aḍḍhā. ¹⁸ C²⁰ -e. ¹⁹ B²¹ sahādevo sabrahmakā ca. ²⁰ B²² karohi ti.
²¹ C²³ -kammanāpa.

So M-ssa dhammakatham sutvā tato patthāya assāsam
paṭilabhi. B. pi kiñci kālam ta, vasitvā attano vasanaṭṭhānam
yava gato.

S. i. d. ā. „na bhikkhave idān' eva pubbe p' eva mayā assāsito
yevā" 'ti ratvā j. e.: „Tadā rājā Ajātasattu ahoṣi, isigano Buddha-
parisā. Samkiccapaṇḍito aham evā" 'ti. Samkiccajātakam.
Satṭhinipātavannanā utṭhitā.

XX. SATTATINIPATA.

1. Kusajātaka.

- Idante raṭṭhan ti, Idam S. J. v. ukkaṇṭhitabikkhūn
 ā. k. So kira Sāvattihivāsi-kulaputto sāsane uraṇṇ datvā pabbajito.
 5 ekadivasaṃ Sāvattihiyā pindāya caranto ekaṃ alaṅkaraṭṭhiṃ so-
 bhānimittagāhavaṇaṇa oloketvā kilesābhībhūto anabhirato viḥāsi
 diḅhakeśanakkhe kassasāro kilittasāro uppaḍḍappaḍḍakajāto dhamma-
 nisanthataḅatto, yathā hi deva-loke cāraṇadhammānaṃ devaputīānaṃ
 pañca pulbanimittāni paṇḍāyanti mālā milāyanti vatthāni kilesanti
 10 sarīre dubbhāṇiyān okkamati nābhī kaccetiḥi sedā muccanti¹ devo-
 derāsane nābhīramanti evaṃ evaṃ sāsane cāraṇadhammānaṃ ukkaṇṭhi-
 tabhikkhūnaṃ pañca pulbanimittāni² paṇḍāyanti soddhāpupphāni
 milāyanti silavatthāni kilesanti maṇikubbhāvātāya³ e⁴ vā ayaṣaṣaṇa-
 na dubbhāṇiyān okkamati kilesasedā muccanti⁵ araṇṇarukkhamulā-
 15 suṇṇāgāreṣu nābhīramanti, tassa pi tāni⁶ paṇḍāyanti. Atha nam
 Sattū santikāṃ netvā „ayaṃ bhante ukkaṇṭhito“ ti dassesunā. S.
 saṇṇaṃ „kirā“⁷ ti pucchitvā „saṇṇaṃ bhante“ ti rutte „mā bhikkhu
 kilesavaṇiko ahoṣi, mātagāme nāṃ“ eṣa⁸ pāpo, tasmīn paṭibaddha-
 cittaṭṭaṇ vīche⁹, sāsane abhirama, mātagāme paṭibaddha-cittatāya hi
 20 tejavanto pi porāṇakapaḍḍitā sīttejā hutvā anayavyasaṇaṇaṃ pāpuṇiṇiṇi¹⁰
 ti vatvā n. ā.

A. Mallaraṭṭhe Kusāvatirājadhāṇiyān¹¹ Okkaṅko nāma rājā
 dhammena v. kāresi. Tassa soḷasannaṃ itthisahassānaṃ jet-

¹ B² muḍhe. ² B² amhiṃ pabbha. ³ B² cāraṇadhammānaṃ. ⁴ C² -eṣi. ⁵ B² -muḍhe. ⁶ B² -jā.

tihikā Sīlavatī nāma aggamahesi ahoṣi, sā n' eva puttāṃ na
 dhītaraṃ labhati, nāgarā c' eva ratthavāsino ca rājanive-
 sanadvāre¹ sannipatitvā „rattham² nassissati vinassissatīti“
 upakkosimsu. Rājā sīhapañjaram ugghāṭetvā „mayi r. kārente
 adhammakāro nāma n' atthi, kasmā upakkosathā“³ 'ti pucchi. ⁴
 „Saccam deva adhammakāro⁵ n' atthi“, vamsānurakkhako pana⁶
 vo putto na vijjati, añño r. gahetvā rattham nāsesanti, tasmā
 dhammena r. kārentoṃ samattham puttāṃ patthethā“⁷ 'ti. „Put-
 tāṃ patthento kiṃ karomīti“. „Paṭhamam tvaṃ ekam⁸ sattā-
 ham callanāṭakam dhammanāṭakam katvā vissajjetha, sac- ¹⁰
 tam⁹ puttāṃ labhissati¹ sādhu, nocce atha majjhimanāṭakam
 vissajjetha, tato jetthanāṭakam vissajjetha, avassam ettikāsu
 itthisu ekā puñṇavatī puttāṃ labhissatīti“. Rājā tesam va-
 canena¹⁰ tathā katva sattame sattame divase yathāsukham
 abhiramitvā āgatāgatā¹¹ pucchi: „kacci¹² vo putto laddho“¹³ ti. ¹⁵
 Sabbā „na labhāma devā“¹⁴ 'ti āhaṃsu. Rājā „na me putto
 uppajjissatīti“ anattamano ahoṣi. Nāgarā puna tath' eva
 upakkosimsu. Rājā „kiṃ upakkosatha, mayā tomhākaṃ va-
 canena nāṭakāni vissatthāni, ekāpi puttāṃ na labhi, idāni kiṃ
 karomīti“ ā. „Deva etā dussilā bhavissanti nippuñṇā, n' atthi ²⁰
 etāsaṃ¹⁵ puttālābhāya puñṇam¹⁶, tumhe etāsu puttāṃ alahhan-
 tīsu mā upposukkataṃ āpajjatha, aggamahesi vo¹⁷ Sīlavatī
 devī sīlasampannā, tam vissajjetha, tassā putto uppajjissatīti“. ²⁵
 So „sādhu“¹⁸ 'ti sampatichchitvā „ito kira sattame divase rājā
 Sīlavatīm devīm dhammanāṭakam katvā vissajjessati, purisā
 sannipatantā“¹⁹ 'ti bheriā carāpetvā sattame divase devīm alam-
 kārapetvā rājanivesanā otāretvā vissajjesi. Tassā sīlatejena
 Sakkabhavanam uṇhākaram dassesi. Šakko „kin nu kho“²⁰ ti
 āvajjanto²¹ deviyā puttapatthanabhāvaṃ²² natvā „etissā mayā

¹ C^{ks} omitt rāja. ² B^{de} add te. ³ B^d adds nāma. ⁴ B^d adds api ca. ⁵ C^k
 etam. ⁶ C² tā sacce nam, C^o sacce tva, B^d sacce tā. ⁷ all threes MSS. -nti. ⁸
 B^d vacanāsu sutvā. ⁹ B^d -tīnam. ¹⁰ B^d kiñci. ¹¹ B^d -su. ¹² C^{ks} -ā. ¹³
 B^d te. ¹⁴ C^{ks} -ento. ¹⁵ C^{ks} puttāsu.

- puttaṃ dātuṃ vaṭṭatīti¹, atthi² nu kho deva-loke etissānuccha-
viko³ putto⁴ ti upadhārento B-aṃ addasa, so kira tadā Tā-
vatimsabbhavane āyūṃ khepetvā uparidevaloke nibbattitukāmo⁵
ahosi. Sakko tassa vimānavāraṃ gautvā taṃ pakkosāpetvā
8 „mārisa⁶ tayā manussalokaṃ gautvā Okkākaraṇṇo⁷ agga-
ma-
hesi⁸ya kucchisimh⁹ paṭisaṇḍhūṃ gaṇhituṃ vaṭṭatīti¹⁰ sam-
paṭicchāpetvā aparaṃ pi devaputtaṃ „tvam pi tassa yeva¹¹
putto bhavissasīti¹²“ vatvā „mā kho pan’ assā¹³ koci sīlam
bhindīti¹⁴“ mahallakabrahmaṇavesena raṇṇo nivesanadvāraṃ
10 agamāsi. Mahājano pi nahātālamkato „ahaṃ devīṃ gaṇhissā-
mīti¹⁵ rājadvāre sannipati Sakkaṃ ca pana diṇvā „tvam kaṃā
āgato sīti¹⁶ parihasaṃ akāsi. Sakko pi „kiṃ maṃ¹⁷ garahatha,
sace pi me sarīraṃ jinnaṃ rāgo pana na Jirāti, sace Sīlavatīṃ
labhissāmi ādāya naṃ gamissāmi¹⁸ āgato ’mhi¹⁹“ vatvā attano
15 ānubhāvena sabbesaṃ purato atthāsi, aṇṇo tassa tejena purato
bhavituṃ nāsakkhi, so taṃ saṃbālaṃkārapatimaṇḍitaṃ²⁰ nīve-
saṇā nikkhamantiṃ yeva hatthe gahe²¹vā pakkāmi. Atha naṃ
ta. ta. thitā garahitvā: „passatha bho, mahallakabrahmaṇo
evaṃ uttamarūpadharaṃ devīṃ ādāya gacchati, attano yuttadi na
20 jānātīti²². Devī pi „mahallako maṃ gahe²³vā gacchatīti²⁴ atthi-
yati²⁵ harāyati jigucchati²⁶. Rājāpi vātapāno thitvā „ko nu
kho devīṃ gahe²⁷vā gacchatīti²⁸ olokento taṃ diṇvā anattamano
ahosi. Sakko taṃ ādāya nagaradvārena nikkhamitvā dvāra-
samlpe ekaṃ ghaṇaṃ māpe²⁹si³⁰ vāṭṭadvāraṃ paṇṇattakattat-
35 tharikaṃ³¹. Atha naṃ sū „idaṃ vo³² nivesanaṃ³³ ti pucchī.
So „āma bhaddo, pubbe pana ahaṃ eko, idāni ’mha dve janā,
ahaṃ bhikkhāya caritvā taṇḍulādāni āharissāmi, tvam imissā
kattattharika³⁴ya vāpajjā³⁵“ ti vatvā³⁶ naṃ mudunā hatthema

¹ B² vaṭṭatī. ² B² etissā anu-. ³ C² nibbattitukāmo. ⁴ C² -sā. ⁵ B² uk-
viko. ⁶ B² -mhi. ⁷ B² etissā eva. ⁸ all three MSS. -tīti. ⁹ C² -sā. ¹⁰ B² -sa-
mhi. ¹¹ B² adda tūmho. ¹² C² -kāraṇo. ¹³ B² na atthiyati na. ¹⁴ B²
vutta ji-. ¹⁵ C² mānati, C² manasi. ¹⁶ B² adda kati. ¹⁷ B² ka. ¹⁸ B²
-thi. ¹⁹ B² adda so.

parāmasi¹, dibbasamphassaṃ pharāpetvā² ta. nipajjāpesi, sā
 dibbasamphassapharanena aññāṃ viṣṣajjesi. Atha naṃ attano
 ānubhāvena Tāvatisaabhavanāṃ netvā alaṃkatāvīmāue dibba-
 sayane nipajjāpesi. Sā sattame divase pabujjhivā taṃ sam-
 patthiṃ diṣvā „na so brāhmaṇo³ manusso, Sakko bhavissatīti“⁴
 aññāsi. Sakko pi tasmim samaye pāricchattakamūle dibbanā-
 takaparivuto nisinno hoti. Sā sayanā utthāya tassa santikaṃ
 gantvā vanditvā ekamantam atthāsi. Atha naṃ Sakko „varaṃ
 te devi demī⁵, gaṇhāhīti“⁶ ā. „Tena hi me deva puttāṃ de-
 hīti“. „Devi, tiṭṭhatu eko⁷, ahaṃ te dve puite dassāmi, tesu⁸
 pana eko paññavā bhavissati na⁹ rūpavā eko rūpavā na
 paññavā, tesu⁷ pathamaṃ katarāṃ icchasīti“. „Paññavantaṃ
 devā“¹⁰ ti. So „sādhū“¹¹ ti vatvā tassā kusatiṇaṃ dibbaṃ ca
 vatthiṃ dibbacandanāṃ pāricchattakapupphaṃ Kokanadaṃ ca
 nāma vīṇaṃ datvā taṃ ādāya rañño sayanagharaṃ pavasiṭvā¹²
 raññā saddhiṃ ekasayane nipajjāpetvā aṅgutthaken¹³ assā
 nābhim parāmasi, tasmim khaye B. tassā kucchimhi paṭisan-
 dhim gaṇhi. Sakko pi sakatthānam eva gato. Paṇḍitā devī
 gabbhassa patitthitabhāvaṃ jāni. Atha naṃ pabuddho rājā
 diṣvā „kena nītāsīti“¹⁴ pucchi. „Sakkena devā“¹⁵ ti. „Ahaṃ¹⁶
 paccakkhato ekaṃ mahallakabrāhmaṇaṃ taṃ ādāya gacchan-
 taṃ addasaṃ, kasmā naṃ vañcesīti“¹⁷. „Saddaha deva, Sakko
 maṃ gaṇetvā devalokaṃ nesīti“. „Na saddahāmi devīti“¹⁸.
 Ath' assa sā Sakka-dattiyāṃ kusatiṇaṃ dassetvā „saddahā“
 ti ā. Rājā „kusatiṇaṃ nāma yato kutoci labbhatīti“¹⁹ na sud-
 dahi. Ath' assa sā dibhavatthāni dassesi²⁰. Rājā tāni diṣvā
 saddahitvā „bhaddē, Sakko tāva taṃ netu, putto pana te
 laddho“²¹ ti pucchi. „Laddho mahārāja, gabbho me patitthito“
 ti. So tuttho tassā gabbhapharibhāraṃ adāsi. Sā dasamā-
 saccayena puttāṃ vijāyi, tassa aññāṃ nāmaṃ akatvā kusa-

¹ Bē -santo. ² Cē phā-. ³ tanolādmi - - - brāhmaṇo wanling 10. Cē. ⁴ Bē
 dassāmi. ⁵ Bē -sadda putto. ⁶ Bē si. ⁷ Bē tesam. ⁸ Bē pādāṅg-. ⁹ Bē adda
 ca saddahi. ¹⁰ Bē nuite na saddahāmi - - ¹¹ Bē -ti.

tīpanāmanā eva akāṃsu. Kosakumārassa padasāgamanakāle
 hare devaputto tassā kucchimhi paṭisandhim gāhi, tassu
 Jayampatitī nāmaṃ karimāsu. Te mahantena yasena vaḍḍhimāsu.
 B. paññavā ācariyassa santike kiñci¹ anuggahetvā attano pañ-
 2 nāya sabbasippesu nipphattim pāpuṇi. Ath' assa soḷasavassā-
 kāle rājā r. dātukāmo devīm āmantetvā „bhadda puttassa te
 r. datvā nātakāni upatthapessāma”, jīvanta yeva naṃ rajje
 patitthitam passissāma, sakala-Jambudīpe kho pana yassa
 rañño dhitaraṃ icchasi tam assa² ānetvā aggamahesiṃ karissāma,
 10 cittam assa jānāhi katarāṃ rājadhitarāṃ rocetīti”. Sā „ādhū”
 ‘ti sampaticchitvā „kumārassa ca imaṃ pavattim ārocetvā cit-
 tam jānāhīti” ekam paricārikam pesesi. Sā gantvā tassa taṃ
 pavattim ārocesi. Taṃ sutvā M. cintesi: „ahaṃ na rūpavā,
 rūpasampannā rājadhītā āntāpi maṃ devā ‘kim me iminā
 15 virūpenā’ ‘ti palāyissati, iti no lajjitabbakaṃ bhavissati, kim
 me gharāvāsena, dharamāne’ mātāpitāro upatthahitvā tesam
 accayena nikkhamitvā pabbajissāmi” so „mayhaṃ n’ eva
 rajjen’ attho na nātakehi, ahaṃ mātāpitunnaṃ accayena pabba-
 jissāmi” ā. Sā gantvā tassa kathaṃ deviyā ārocesi. Rājā
 20 anattamano hotvā puna katipāhaccayena sāsanam pesesi, so pi
 paṭibāhi yeva. Evaṃ yāvatatiyaṃ paṭibāhitvā catutthavāre
 cintesi: „mātāpitūhi saddhim ekantena paṭipakkhabhāvo’ na
 yutto, ekam upāyaṃ karissāmi” so kammārajettakam pak-
 kosāpetvā bahum suvaṇṇaṃ datvā „ekam itthirūpakam’ karo-
 25 hīti” uyyojetvā tasmim pakkante aññaṃ suvaṇṇam gahetvā
 sayam itthirūpakam’ akāsi. B-ittānaṃ adhippāyā’ nāma ijjhanti”.
 Taṃ rūpaṃ jīvāya avaṇṇaniyasobhaṃ ahoṃ. Atha naṃ M.
 khomaṃ nivāsāpetvā ‘sīrigabbhe thapāpesi’. So kammāra-
 jettakena ābhatarūpaṃ diāvā³ taṃ garahitvā „gaccha am-
 30 hākam sīrigabbhe”⁴ thapitarūpakam āharā⁵ ‘ti ā. So gabbhaṃ

¹ B² has added sippam. ² B² has added mayam. ³ B² taseṭṭam. ⁴ B² an-

⁵ B² adds nāma. ⁶ C² -rūpaṃ. ⁷ B² -yo. ⁸ B² samijjhasi. ⁹ C² 10-; C² pāpesi.

¹⁰ C² ābhatā rūpake, C² ābhatā rūpake, both omitting diāvā. ¹¹ B² adds gantvā.

pavāṭṭho tam divā „kumārena saddhiṃ abhiramituṃ ekā de-
 vaccharā āgatā bhavissatī“¹ haṭṭhaṃ pasāretuṃ avisahanto nikkha-
 mitvā „deva xirigabbhe ayyā ekikā devadhītā² thitā³, apagantuṃ
 na sakkomīti“⁴ ā. „Tāta gaccha suvaṇṇarūpaṃ etaṃ āharā“⁵
 'ti puna pesito āhari. Kumāro kammārena kataṃ rūpakaṃ⁶ *
 suvaṇṇagabbhe khīpāpetvā⁷ attanā⁸ kataṃ jalambkārapetvā⁹ rathe
 ṭhapāpetvā „evarūpaṃ labhanto 'ganhāmīti“¹⁰ mātu santikaṃ
 pahini. Sā amacce pakkosāpetvā „tāta mayhaṃ putto mahā-
 puṇṇo sakkadattiyo, anucebhavikaṃ kumārikaṃ¹¹ labhissati,
 tumhe¹² imaṃ rūpakaṃ¹³ paṭicchannayāne ṭhapāpetvā¹⁴ sakala-
 Jambudīpaṃ carantā yassa raṇṇo evarūpaṃ dhītaraṃ passatho
 tassa¹⁵ etaṃ datvā 'Okkākarājā tumhehi saddhiṃ āvāhaṃ ka-
 rissatīti¹⁶ divasaṃ vavatthapetvā¹⁷ āgacchathā¹⁸ 'ti ā. Te „sādhū“
 'ti tam ādāya mahantena parivārena nikkhamitvā vicarantā
 yaṃ yaṃ¹⁹ rājadhānīṃ pāpuṇanti ta. sāyaṇhasamaye mahā-
 Janassa samosarapaṭṭhāne tam rūpakaṃ vatthapupphalambkārehi²⁰
 alamkaritvā suvaṇṇasivikaṃ āropetvā tittḥamagge ṭhapetvā²¹
 sayam paṭikkamitvā āgatāgatānaṃ kathāsavanatthaṃ ekamante
 tittḥanti. Mahājano tam oloketvā „suvaṇṇarūpaṃ“²² ti saṇṇam²³
 akatvā „ayaṃ manussitthisamānā devaccharapaṭibhāgā ativiya²⁴
 eobhati, kin nu kho ettha thitā kuto vā āgatā, ambhakaṃ na-
 gare evarūpā n' atthīti“²⁵ vaṇṇentā²⁶ pakkamanti²⁷. Tam sutvā
 amaccā „sace idha evarūpā dārīkā bhaveyya 'asukā“²⁸ rājadhītā
 viya asukā²⁹ amaccadhītā³⁰ viyā³¹ ti vadeyyum³², addhā idha
 evarūpā n' atthīti³³ tam ādāya aññaṃ nagaraṃ gacchanti.³⁴
 Te³⁵ evaṃ vicarantā Maddaraṭṭhe Sāgalanagaraṃ³⁶ saṃpāpu-
 ṇimsu, ta. Maddaraṇṇo satta dhitaro uttamarūpadharā de-
 vaccharapaṭibhāgā, tāsāṃ sabbajettḥikā³⁷ Pabhāvaṃ nāma, tassā

¹ B² ekikā devadhītā. C² ekikā va thitā. ² C² rūpaṃ. ³ B² nikkhī- corr.
 to nikkhī-. ⁴ B² -na. ⁵ B² onūta ku-. ⁶ B² adds evarūpaṃ labhanta gac-
 chissatha. ⁷ B² ṭhapa-. ⁸ C² ṭha-. ⁹ B² only one yaṃ. ¹⁰ C² vatta-,
 C² vatta-, B² vattāṭṭhikā. ¹¹ B² adds āmaccā. ¹² C² samāya. ¹³ B² -to.
¹⁴ B² -ti. ¹⁵ C² -ā. ¹⁶ C² B² -kū-. ¹⁷ C² -yya. ¹⁸ B² etc. ¹⁹ C²
 sāgalam.

sarirato bhāsaśuriyassa viya pabbhā va niccharanti, kālandhakāre
 pi catubhatthagabbhe¹ padīpakiceṣṣā nāma n² atthi, sabbo gab-
 bho ekobbāso va hoti. Dhātī paṇ³ assā khujjā, sā Pabbhāvatiṃ
 bhojetvā tassā sīsam nahāpanattham atthahi vaṇṇadāsīhi attha-
 5 ghaṭe gāhāpetvā sāyaṇhasamaye udakatthāya gacchantī tittha-
 magge thitam tam rūpakam diṇvā „Pabbhāvati“ saññāya
 „ayaṃ dubbhūtā ‘sīsam nahāyissāmīti’ ambe udakatthāya pe-
 setvā paṭhamataram āgantvā titthamagge thitā“ ti kojihitvā
 „are kulalajjāpanike⁴, purimataram āgantvā idhā thitāsi, sac-
 10 rājā jānissati nāsessati no“ ti vatvā⁵ hatthena gaṇḍapasse⁶
 pahari, hatthatalam bhijjanappamāṇam⁷ jātam, tato „suvaṇṇa-
 rūpakam“ ti ṇatvā hasamānā⁸ vaṇṇadāsīnam santikam gacchantī
 „passatha⁹ me kammam, ‘mama dhītā’ ti¹⁰“ saññāya¹¹ pahāram
 adāsīm, ayaṃ mama dhītu santike kiṃ agghati, kevalam mama
 15 huttho dukkhāpito“ ti ā. Atha nam rājadūtā gaheṭvā „tvam
 ‘mama dhītā ito abhirūpatarā’ ti vadanti kam¹² nāma kathe-
 sīti“. „Maddarañño dhītaram Pabbhāvatiṃ¹³, idam rūpaṃ¹⁴
 tassā soḷasam pi kalam nāgghatīti“¹⁵. Te tuṭṭhamānasā rāja-
 dvāram gantvā „Okkākarañño dātā dvāre thitā“ ti rañño
 20 paṭihāresum. Rājā āsanā tuṭṭhāya thitako va „pakkosathā“¹⁶
 ‘ti ā. Te pavasiṭvā rājānam vanditvā „mahārāja amhākam rājā
 tumhākam ārogyam pucchatīti“ vatvā katasakkārasammānā
 „kimattham āgatā“¹⁷ ti vutte „amhākam rañño putto sīhas-
 saro Kusakumāro nāma, rājā tassa r. dātukāmo tumhākam
 25 santikam pahīpi, tumhākam kira dhītaram Pabbhāvatiṃ tassa
 deṭṭha, imaṃ ca¹⁸ suvaṇṇarūpakam¹⁹ deyyadhammam gaṇ-
 hathā“²⁰ ‘ti tam rūpakam tassa adāmsu. So pi „evarūpena
 mahārājena saddhim vīvāhamāṇgalam bhavissatīti“ tuṭṭhacitto

¹ Bā adds anto gabbe.

Bā gaṇḍa- corr. to kaṇḍa.

² Bā -thetam.³ Bā ya.⁴ Bā na ag-⁵ Cā -rūpam.⁶ Bā adds ambehi.⁷ Bā -nam corr. to -nam viya.⁸ Bā saññāsi.⁹ Bā -sīpethā.¹⁰ Bā -cathā.¹¹ Cā -rañña.¹² Bā gantvā.¹³ Cā gaddha-.¹⁴ Bā adds theam.¹⁵ Cā kim.¹⁶ Bā -tū.¹⁷ Bā¹⁸ Cā¹⁹ Bā²⁰ Cā

sampaticchi. Atha nam dūtā āmaṃsu: „mahārāja amhelī na
 sakkā papañcetum¹, kumārikāya laddhabbhāvaṃ gantvā rañño
 ārocessāma, atha² so āgantvā ādāya gamissatitī³. So „sādhū“
 'ti vatvā tesam sakkāraṃ katvā vissajjesi. Te gantvā rañño
 ca deviyā ca ārocesum. Rājā mahantena parivārena Kusā- 5
 vatito nikkhamitvā anupubbena Sāgalanagaraṃ sampāpuṇi⁴.
 Maddarājā paccuggantvā nagaraṃ pavesetvā mahantaṃ sakkā-
 raṃ akāsi. Sīlavatī devī paṇḍitattā⁵ „ko jānāti kim bhavissa-
 titi“ ekāhadvīhaccayen⁶ eva Maddarājānaṃ ā: „mahārāja
 suniṃsaṃ datṭhukāṃ⁷ amhā⁸“ 'ti. So „sādhū“ 'ti sampaticchitvā 10
 pakkosāpesi. Pabbhāvatī sabbālamkārapatimanditā dhātigana-
 parivutā āgantvā sasaṃ⁹ vandi. Sā taṃ disvā vā cintesi:
 „ayaṃ kumārikā abhirūpā, mayhaṃ puttō virūpo, sace esā
 taṃ passissati ekāhaṃ pi avasitvā palāyissati, npāyaṃ karissā-
 miti“ sā Maddarājānaṃ āmantetvā „mahārāja, sunisā me 15
 puttassa annucchavikā, api ca kho paṇ' amhākaṃ kule pavēniyā'
 āgatacārittaṃ atthi, sace ayaṃ tasmīṃ cāritte vattissati nes-
 sāma naṃ“ 'ti ā. „Kim paṇa vo cārittaṃ“ 'ti. „Amhākaṃ
 vatthe yāva ekassa gabbhaassa patitṭhānā divā sāmikaṃ pas-
 sitoṃ na labhanti¹⁰, sace esā tathā karissasi nesaṃa naṃ“ 'ti. 20
 Rājā „kim amma sakkhissasi evaṃ vattitun“ 'ti dhītaraṃ puc-
 chi. Sā „āma tātā“ 'ti ā. Tato Okkākarājā Maddarañño
 bahūṃ vibhavaṃ¹¹ datvā taṃ¹² ādāya pakkāmi. Maddarājāpi
 mahantena parivārena dhītaraṃ uyyojesi. Okkāko Kusāvatim
 gantvā nagaraṃ alamkārapetvā sabbabandhanāni mocāpetvā 25
 puttassa abhisekaṃ datvā¹³ Pabbhāvatim aggamaheśim kāretvā¹⁴
 „Kusarājassa ānā“ 'ti bheriṃ carāpesi. Jambudīpatale rājāno
 yesaṃ dhītaro atthi te Kusarañño dhītaro paṇiṇiṃsu yesaṃ

¹ C¹ papañcetum, B⁴ papañcaṃ kītuṃ, C² vañcetum. ² B⁴ adda nam. ³ B² jāpuṇi. ⁴ C² -gītī. B⁴ paṇḍipattī. ⁵ B² -hi. ⁶ B² sasaṃraṃ. ⁷ C² pavē-, C⁴ pavuē-, B⁴ kulapave-. ⁸ B² patitṭhānaṃ hoti tāva divā taṃ sāmikaṃ p. na labhanti. ⁹ B² dhānaṃ. ¹⁰ C² omitta datvā taṃ, C⁴ omitta taṃ. ¹¹ B⁴ -kaṃ abhisekaṃ rājānaṃ datvā. ¹² B² adda nagaraṃ.

puttā' aithi te ten' eva saddhiṃ mittabhāvaṃ akumkāhantā
 putte upatthāke katvā pahiniṃsu. B-assa oṭṭakaparivāro
 mahā ahoṣi, mahantena yasena r. kāresi. Pabbhāvatiṃ¹ pana divā
 passitum na labhati, sāpi tam divā passitum na labhati, abhin-
 8 nam pi rattim dassanam eva hoti. Tattha Pabbhāvatiyā sarīrap-
 pabbhā abholārikā ahoṣi. B. pi sirigabbhato rattim yeva
 nikkhamati. So katipāhaccayena Pabbhāvatiṃ divā datṭhukāmo
 mātu ārocesi. Sā „mā te' rucci, yāv' ekaṃ puttam labhi'
 tāva āgamehīti"² paṭikkhipi. So punappuna yāci yeva. Atha
 10 naṃ³ ā.: „tena hi hatthisālam gantvā hatthimendavesena tiṭṭha,
 ahaṃ tam te. ānessāmi, ahaṃ naṃ akkhimi pūretvā olokeyyāsi,
 mā ca attānaṃ jānāpesi". So „sādhū"⁴ 'ti sampañicchitvā
 hatthisālam agamāsi. Rājamātā hatthimaṅgalaṃ karetvā
 Pabbhāvatiṃ „ehi sāmikassa te hatthino passissamā"⁵ ti tattha
 15 netvā „ayaṃ hatthi asuko nāma ayaṃ asuko nāmā"⁶ 'ti das-
 sesi. Ta. naṃ rājā mātu pacchato gacchantim⁷ hatthiccha-
 kanapindena piṭṭhiyaṃ pahari, sā kuddhā „raṇṇā"⁸ te hatthaṃ
 chināpessāmīti⁹ vatvā devim ujjhāpesi, sā naṃ saṇṇāpetvā
 piṭṭhiṃ parimajji. Puna pi rājā datṭhukāmo hutvā assasālaya
 20 assagopakavesena divā tath' eva assacchukanapindena pahari,
 tadāpi naṃ kuddhaṃ sasāṇu saṇṇāpesi. Pun' ekadivasaṃ
 Pabbhāvati M-am passitukāmā hutvā sassuyā ārosetvā „alaṃ
 te mā"¹⁰ ruccitī¹¹ paṭikkhittāpi¹² punappuna yāci, aha naṃ
 sā ā.: „tena hi eve mama putto nagaraṃ padakkhiyaṃ ka-
 25 rissati", tvaṃ sihapañjaraṃ vivarītvā passeyyāsīti¹³, evaṃ ca
 pana vatvā punadivase nagaraṃ alamkārapetvā Jayampati-
 kumārāṃ rājavesaṃ gāhāpetvā batthipasse nisīdāpetvā nagaraṃ
 padakkhiyaṃ kārapesi. "Pabbhāvatiṃ"¹⁴ ādāya sihapañjare thatvā
 „paasa"¹⁵ tava sāmikassa sirisobhaggaṃ¹⁶ ti ā. Sā „anuccha-

¹ Bē -o. ² Bē so pa-. ³ Bē adda tāta. ⁴ Cē -ati. ⁵ Bē -māhiti. ⁶ Bē
 adda sā. ⁷ Bē -hiti. ⁸ Rē paṇṇāmi. ⁹ Bē ahaṃ divā. ¹⁰ Bē raṇṇa karheta.
¹¹ Bē mā te. ¹² Rē paṭikkhittāpi. ¹³ Cē Rē -māti. ¹⁴ Bē tā pa. ¹⁵ Bē
 paṇṇa. ¹⁶ Bē -grappaten.

viko me sāmiko laddho¹ ti attamanā ahoṣi. Taṃ divasaṃ
 pana M. hatthimendavesen² eva Jayampatiṣṣa pacchimāsane
 nisīdītvā yathādhippāyena Pabbhāvatiṃ oloketvā³ hatthavikārādi-
 vasena cittaruciyaṃ kiṇaṃ⁴ dassesi. Hatthimhi atikkante rāja-
 mātā Pabbhāvatiṃ pucchī: „diṭṭho te amma sāmiko“ ti. „Āma
 ayye, pacchimāsane⁵ pan’ assa nisinno hatthimendō ativiya
 dubbhīto mayhaṃ hatthavikārādīni dassesi, kasmā evarūpaṃ
 alakkhikaṃ raṇṇo pacchimāsane⁶ nisīdāpesuṃ“ ti. „Amma
 raṇṇo pacchāsane rakkhā nāma icchitabbhā“ ti. Sā cintesi:
 „ayaṃ hatthimendō ativiya nibbhaye cājanat’ rājā ti pi na te
 maññati, kacci⁷ nu kho eso va’ Kusarājā, addhā hi so virūpo
 bhavissati, ten’ eva maṃ na dassenti“ sū khujjaṃ kannā-
 mūle ā: „amma gaccha tāva, jānāhi kiṃ purimāsane nisinnako
 rājā udāhu pacchimāsane“ ti. „Kathaṃ panāhaṃ jānissāmi“
 „Sace hi so rājā bhavissati paṭhamataraṃ hatthipīṭṭhito ota-
 rissati, imāya saññāya jānāhī“⁸. Sā gantvā ekamante tīṭhā
 paṭhamat’ M-am’ otarantaṃ addasa pacchā Jayampatikumāraṃ.
 M. pi ito c’ ito ca olokeno khujjaṃ disvā „iminā⁹ kārāṇena
 esā āgatā bhavissati“¹⁰ itvā¹¹ pakkosāpetvā „imam’ antaraṃ¹²
 mā kathehi“¹³ dāḥam’ vatvā¹⁴ uyyojesi. Sā gantvā „purimā-
 sane nisinno paṭhamat’ otariti“ ā. Pabbhāvati tassā vacanaṃ¹⁵
 saddahi. Puna rājā¹⁶ datṭhukāmo hotvā mātaraṃ yāci. Sā
 paṭikkhīpituṃ asakkonti „tena hi aññātakavesena uyyānaṃ
 gacchāhīti“ ā. So uyyānaṃ gantvā pokkharaniyaṃ galappa-
 mānaṃ udakaṃ pavisitvā paduminipanṇena¹⁷ sisam’ chādetvā¹⁸
 pupphitapadumena mukhaṃ avattharitvā¹⁹ atṭhāsi. Mātāpi
 ’ssa Pabbhāvatiṃ uyyānaṃ netvā sāyaṇhasamaye „ime rukke
 passa, sakuna passa, migē passā“²⁰ ti palobhayamānā pokkharani-
 tiraṃ pesesi²¹. Sā pañcavidhapadumasañchaṇṇaṃ pokkha-

¹ Bā -ento. ² Bā kaṇin. ³ Bā pacchāsane. ⁴ Bā -pesuṃ niharāpchinam. ⁵
 Cā paccā, Bā kin. ⁶ Cā sa. ⁷ Bā adda nāma. ⁸ Bā adda ten. ⁹ Bā adda
 pabbhāvatiyā. ¹⁰ Bā katvā. ¹¹ Bā adda sutvā. ¹² Bā saddahi M. pi naṃ puna.
¹³ Bā -ppattena. ¹⁴ Bā avāritvā. ¹⁵ Bā pāyāsi.

rapim diavā nahāyitukāmā paricārīkāhi saddhiṃ pokkharapim
 otaritvā kilanti tam padumam diavā gahetukāmā¹ hattham pa-
 sāreti², aha nam rājā padumini pannam apanetvā „aham Kusa-
 rājā“ ti hatthe gaṇhi. Sā tassa mukham diavā „yakkho mam
 5 gaṇhatīti“³ viravitvā tatth’ eva viśaṇṇitam pattā, ath’ assā
 rājā hattham muñci. Sā saṇṇam paṭilabbhitvā „Kusarājā kira
 mam hatthe gaṇhi, iminā c’ aham⁴ hatthisaḷāyam hatthicca-
 kapena assasāḷāyaṃ ca assacchakkaṇakena pahatā. ayaṃ c’ eva
 mam⁵ hatthissa pacchāsane nisiditvā uppaṇḍesi, kim me evam.
 10 virūpena⁶ dummukhena patinā, aham jīvaṃti aṇṇam patim la-
 bhissāmiti“⁷ cintetvā attanā saddhiṃ āgate amacce pakkosā-
 petvā „mama yānavāhanam sajjam karoṭha, aji“ eva gamissā-
 miti“⁸ ā. Te raṇṇo ārocesum. Rājā cintesi: „sace gantum na
 labhissati hadayam assā⁹ phalissati, gacchatu, puna tam attano
 15 balena ānessāmiti“¹⁰. Ath’ assā gamanam anujāni. Sā pītu
 nagaram eva agamāsi. M. pi uyyānato nagaram pavisitvā
 alamkatapāsādāṃ abhirūhi. B-am hi sā pubbepatthanāvaseṇa
 na icchi, so pubbakammavaseṇ¹¹ eva¹² virūpo ahoṣi. — A. kira
 Bārāṇasidvārāgāme uparimavithiyā ca beṭṭhimavithiyā ca dve
 20 kulāni vasimāu, ekassa kulassa dve puttā ekass’ ekā va dhītā
 ahoṣi, dvīsu puttesu B. kaṇiṭṭho, nam kumārīkaṃ jeṭṭhassa
 ānesum¹³, kaṇiṭṭho ādārāharape¹⁴ bhātu santike yeva vasi.
 Ath’ ekadivasaṃ tasmim ghare atirasakapāve pacimhe, B.
 araṇṇam gato hoti, tassa pūvaṃ ṭhapetvā avasesā¹⁵ bhājetvā
 25 khādīmau. Tasmim khane paccekabuddho bhikkhāya ghara-
 dvāraṃ agami¹⁶, B-assa bhātujāyā¹⁷ „cūḷapatino aṇṇam pūvaṃ
 paciasāmiti“ tam gahetvā paccekabuddhassa adāsi, so pi tam
 khayam āeva araṇṇato āgacchi¹⁸, aha nam sā āti: „sāmi
 cittaṃ pasādehi, tava kottthāso paccekabuddhassa dimo“ ti.

¹ Bā vicinīna. ² C² Bā -esi. ³ Bā gaṇhiti. ⁴ Bā vāhaṃ. ⁵ Bā ayamāsa na
 mayham. ⁶ Bā virūpena. ⁷ C² assa. ⁸ Bā adda cintetvā. ⁹ C² pubbe.
¹⁰ Bā jeṭṭhakassa alambam. ¹¹ so C²; Bā dārakabhāvenā. ¹² Bā -so. ¹³ Bā
 agamāsi. ¹⁴ C² jāyatu. ¹⁵ C² ag-.

So „tava koṭṭhāsaṃ khāditvā mama koṭṭhāsaṃ dehi, aññam
 kim karissasīti“¹ kuddho gantvā pattato pūvaṃ gaṇhi. Sā
 mātu gharaṃ gantvā navavilīnaṃ campakapupphavaṇṇaṃ sap-
 piṃ āharitvā pattam pūresi², tam obhāsaṃ mucci³. Sā tam
 disvā patthanam ṭhapesi: „bhante⁴, nibbattanibbattaṭṭhāne me
 sarīraṃ obhāsaṃ⁵ hotu, uttamarūpadharā bhaveyyaṃ“,
 iminā ca me asappurisaṇa saddhiṃ ekatṭhāne vāso mā ahoṣīti⁶.
 Iti sā imissa pubbapatthanāya vasena⁷ tam na icchi. B. pi
 tam pūvaṃ tasmim patte⁸ osidāpetvā patthanam⁹ ṭhapesi:
 „bhante imaṃ yojanasataṃ¹⁰ vasantim pi ānetvā mama pāda-
 paricārikaṃ kātuṃ samatthe bhaveyyaṃ“ ti. Ta. yaṃ¹¹ so
 kuddho hutvā¹² pūvaṃ gaṇhi tassa pubbakammassa vasena
 virūpo ahoṣi¹³. — So Pabbāvatīyā gatāya sokappatto ahoṣi,
 nānākārehi paricaramānāpi naṃ sesitthiyo¹⁴ oloketum¹⁵ pi na
 sakkhimsu, Pabbāvatirahitaṃ assa sakalam pi nivesanaṃ tuc-
 chaṃ viya khāyi. So „idāni Sāgalanagaraṃ pattā bhaviṣsa-
 tti“¹⁶ paccūsamaye mātu santikaṃ gantvā „amma, ahaṃ Pa-
 bbāvatīm ānessāmi, tumhe r. anusāsathā“¹⁷ ti¹⁸ paṭhamam g. ā.:

¹ Idan te raṭṭhaṃ sadhanaṃ sayoggaṃ
 sakāyuraṃ sabbakāmūpapannaṃ
 idan te rajjaṃ¹⁹ anusāsa amma,
 gacchāmi²⁰ ahaṃ yattha piyā Pabbāvatīti. 1.

Ta. sayoggaṃ ti haṭṭhiyoggasāhitaṃ, sakāyuraṃ ti sapaccarājaka-
 dhaḥḥandam, anusāsa amma²¹ ti so kira pūṭhesa r. datvā puna gaṇhanaṃ
 aṭṭha me ayuttan ti pītu vā bhātu vā aniyyādetvā mātu niyyādetu evam ā. 23

Sā tassa kathaṃ sutvā „tena hi tāta appamatto bha-
 veyyāsi, mātuḡāmo nāma asuddhāsayo“²² ti vatvā nānaggara-
 sabbojanassa²³ suvaṇṇakarotiṃ pūretvā²⁴ „idāni antarāmagge

¹ Bā - saṃcitti. ² Bā - riviṃ patte paccakabuddhasa pūresi. ³ Bā mucci. ⁴
 Bā adda iminā dānapaṭena. ⁵ Cā Bā - sañjātaṃ. ⁶ Bā - yym, Cā - yya. ⁷ Bā
 adda na. ⁸ Bā sappiṃ. ⁹ Cā - naṭṭa. ¹⁰ Cā - te. ¹¹ Bā adda kīraṇaṃ. ¹²
 Bā gantvā. ¹³ Bā adda aṭṭha tam na icchīti. ¹⁴ Bā - cāriyamāni oṭṭhāsa-
 sūchiyo. ¹⁵ Bā - kīpetum. ¹⁶ Bā adda vāṇanto. ¹⁷ Bā rajjaṃ. ¹⁸ Bā aparī-
 soddhāsayo. ¹⁹ Bā - rasaggassa bho-.

bhuñjeyyāsiti¹ vatvā nyyojesi. So taṃ ādāya mātaraṃ vanditvā tikkhattuṃ padakkhipaṃ katvā „jīvanto puna passisaṃmīti“² sirigabbhaṃ pavisitvā pañcāvudhaṃ sannayhithā bhattakaroṭiyā saddhīm kahāpanasahassaṃ paṣṣibake katvā³ Kokanadaṃ⁴ vīṇaṃ ādāya nagarā nikkhamitvā maggaṃ paṭipajjitvā mahābalo mahāthāmo yāva majjhantikā pannaśayojanāni gantvā bhattaṃ bhuñjitvā sesena divasabhāgena puna pannaśayojanāni gantvā ekāheṇ⁵ eva yojanasatikāṃ maggaṃ khpetvā sāyaṇhasamayē nahātvā⁶ Sāgalanagaraṃ pāvīsi. Tasmiṃ pavitṭhamatte yeva tassa tejena Pabbhāvati sayanapīṭthe saṇḥātum asakkonti otaritvā bhūmīyaṃ nīpajji. B-am pi kilantindriyaṃ vīthiyaṃ gacchantaṃ aṇṇatarā itthi⁷ diṣvā pakkosaṇṇetvā nīdāpetvā pāde dhovāpetvā sayanaṃ dāpesi⁸, tasmiṃ niddāpagate bhattaṃ sampādetvā pabodhetvā bhattaṃ līhojesi, so⁹ tutṭho tassā saddhīm karoṭiyā kahāpanasahassaṃ adāsi. So pañcāvudhaṃ tatth¹⁰ eva ṭhapetvā „gantabbatṭhānaṃ“¹¹ no atthīti¹² vatvā vīṇaṃ ādāya hatthisālāṃ gantvā „ajja me idha vasitum detha, gandhabbaṃ vo“¹³ karissāmīti¹⁴ vatvā hatthigopakehi anuṇṇāto ekamante nīpajjitvā¹⁵ paṭippassaddhadaratho utthāya¹⁶ vīṇaṃ muṇcitvā „sakalanagaravāsino imāṃ saddaṃ suṇanto“¹⁷ ti vīṇaṃ vādento gāyi. Pabbhāvati bhūmīyaṃ nīpannā taṃ saddaṃ sutvā¹⁸ „ayaṃ na aṇṇassa vīṇāya“¹⁹ saddo, nissamīsayāṃ Kasaṇṇā mam²⁰ atthāya āgato²¹ ti aṇṇāsi. Maddarājāpi taṃ saddaṃ sutvā „atīviya madhuraṃ vādeti, sva etaṃ pakkosaṇṇetvā mama gandhabbaṃ kāressāmīti“²² cintesi. B. „na sakkā idha vasamānena Pabbhāvatiṃ daṭṭhuṃ, atṭhānaṃ etaṃ“²³ ti pāto va nikkhamitvā sāyaṃ²⁴ bhuttagehe yeva pātarāsaṃ bhuñjitvā vīṇaṃ ṭhapetvā rājakumbhakārassa santikaṃ gantvā tassa antevāsikabhāvaṃ upagantvā ekadivaseṇ²⁵ evaṃ gharaṃ mattikāya

¹ C² passe-. ² hadayamassaphalissati - - - - katvā wanting in C. ³ B² undāra. ⁴ B² patvā. ⁵ C² itti, C² B² itthim. ⁶ B² adda so kilantatīya nīpajjitvā niddāṃ okkamī sṭhassā. ⁷ B² gandhappa-. ⁸ B² te gītāṃ. ⁹ B² adda ekaṃ niddāyitvā. ¹⁰ B² adda va cintesi. ¹¹ B² vīṇa. ¹² B² sayāṃ.

pūretvā „bhājanāni karomi ācariyā“¹ 'ti vatvā „āma karohīti“²
 vutte ekaṃ mattikāpiṇḍam cakke tṭhapetvā cakkam āvijjhi³.
 „sakiṃ āviddham“⁴ eva yāva majjhantikā tikkam āgami⁵ yeva.
 So nānāvannāni khuddakamahantāni bhājanāni katvā Pabbhā-
 vatiyā atthāya bhājanam karonto nānārūpāni samutṭhapesi.⁶
 B-ttānam hi adhippāyā ijjhanti⁷. „Tāni pana rūpāni Pabbhā-
 vatī yeva passatū“⁸ 'ti⁹ adhiṭṭhāsī. So sabbabhājanāni sukkhā-
 petvā pacitvā geham pūresi. Kumbhakāro nānābhājanāni ga-
 hetvā rājakulam agamāsi. Rājā diśvā „ken' imani katāniti“¹⁰
 pucchī. „Mayā devā“¹¹ ti. „Aham tayā akatāni jānāmi, ka-
 thehi kena katāniti“¹². „Antevāsina me devā“¹³ 'ti. „Na te
 antevāsi, ācariyo te so, tassa santike sippam sikkha, ito paṭ-
 ṭhāya ca mama dhītānam bhājanāni karotu, imam e' assa
 sahasam dehīti“¹⁴ sahasam dāpetvā „imāni khuddakabhājanāni
 mama dhītānam dehīti“¹⁵ ā. So tāni tāsam santikam haritvā¹⁶ 11
 „imāni kīḷanattāya khuddakabhājanāniti“¹⁷ ā. Tā sabbā āga-
 mimsu. Kumbhakāro M-ena Pabbhāvatiyā atthāya katabhājanam
 eva tassā adāsi. Sā bhājanam gahetvā tattha attano ca
 ca khujjāya ca rūpam passitvā „imam na aññena kataṃ,
 Kusarājen' eva katan“¹⁸ ti ūtvā kuḷjhitvā „imicā mayham 12
 attho n' atthi, lechantānam dehīti“¹⁹ ā. Ath' assa bhaginiyo
 kuddabhāvam²⁰ ūtvā „Kusaraññā katan ti maññasi, na idam
 tena kataṃ, kumbhakārena kataṃ, gaphāhi nan“²¹ ti avaha-
 sīmsu. Sā tena katabhāvam tassā ca āgatabhāvam tāsam na
 kathesi. Kumbhakāro sahasam B-assa datvā „tāta rājā te 13
 tuṭṭho, ito kira paṭṭhāya rājadhītānam bhājanāni kareyyāsi,
 tatāham tāsam harissāmīti“²² ā. So „idhāpi vasantena na sakkā
 Pabbhāvatiṃ datṭhun“²³ ti tam sahasam tass' eva datvā rāju-
 paṭṭhākassa naḷakārassa santikam gantvā tass' antevāsiko
 hutvā Pabbhāvatiyā²⁴ tālavanṭam katvā tatth' eva setacchattam 14

¹ C² ay. ² B² āvijjhi yeva. ³ so C²; B² ābhanti. ⁴ B² -yo nāma samijjhanti.

⁵ B² -ti. ⁶ B² natvā. ⁷ C² kuḷja- for kuḷjana-? ⁸ B² adde atthāya.

- apānabhūmiṃ ca vattham¹ gahetvā thitaṃ Pabbhāvatiṃ cā 'ti
 nānārūpāni dasseti². Naḷakāro taṃ cā aññaṃ cā tena kata-
 bhaṇḍam ādāya rājakulam agamāsi. Rājā diṣvā „ken' imāni
 kutānīti³“ pucchitvā purimanayen⁴ eva sahaṣsam datvā „imāni⁵.
 5 naḷakārabhaṇḍāni mama dhītānaṃ dehīti⁶“ ā. So pi B-ena
 Pabbhāvatiyā atthāya katatālavanṭam tassā yeva⁷ adāsi, tatrāpi
 rūpāni añño jano na passeti, Pabbhāvati pana diṣvā rañña
 katabhāvaṃ datvā „ganhitukāma ganhantū“ 'ti kuddhā bhūmi-
 yaṃ khipi. Atha naṃ sesā hasimsu. Naḷakāro sahaṣsam
 10 āharitvā B-assa adāsi. So „idam pi mayham avasaṇṭṭhānaṃ“
 ti sahaṣsam tass' eva datvā rājamālākārassa santikam gantvā
 antevāsikabhāvaṃ upagantvā nānāvīdhaṃ mālāvikatim bandhitvā
 Pabbhāvatiyā atthāya nānārūpacitraṃ ekaṃ cumbaṭakam akāsi.
 Mālākāro taṃ sabbaṃ ādāya rājakulam agamāsi. Rājā diṣvā
 15 „ken' imāni ganthitānīti⁸“ pucchi. „Mayā devā“ 'ti. „Ahaṃ
 tayāganthitāni jānāmi, kathehi kena ganthitānīti“. „Antevā-
 sinā me devā“ 'ti. „Na so antevāsi, ācariyo te so, tassā
 santike sippaṃ sikkha, ito patthāya mama dhītānaṃ pupphāni
 ganthatu, imaṃ c' assa sahaṣsam dehīti⁹“ sahaṣsam datvā
 20 „imāni pupphāni mama dhītānaṃ dehīti¹⁰“ ā. B-ena Pabbhāva-
 tiyā atthāya kataṃ mālācumbaṭakam tassā yeva adāsi. Sā
 tatth' eva attano cā rañño cā rūpehi saddhīm nānārūpāni
 diṣvā tena katabhāvaṃ datvā kujjhitvā bhūmiyaṃ khipi.
 Sesā bhaginīyo taṃ tath' eva avahasimsu¹¹. Mālākāro pi sa-
 25 haṣsam haritvā¹² B-assa datvā taṃ pavattim ārocesi. So
 „idam pi mayham avasaṇṭṭhānaṃ“ ti sahaṣsam tass' eva
 datvā rañño sūḍassa santikam gantvā antevāsibhāvaṃ¹³ upa-
 gaecchi. Ath' ekadivasaṃ sūdo rañño bhojanavikatim haranto
 attano atthāya pacitum B-assa atthimamsam adāsi. So taṃ
 30 tuthā sampādesi yathāssa¹⁴ gandho sakalanagaraṃ avatthari.

¹ Bā vatthum. ² Bā -at. ³ Cā imāni. ⁴ Cā eva. ⁵ Cā apa-. ⁶ Bā avasa-
 himsu. ⁷ Bā āha-. ⁸ Bā -sika-. ⁹ Bā atthānaṃ.

Rājā nam ghāyitvā „kim no' mahānaso aññam pi māṃsaṃ
pacasīti“¹ pucchi. „N' atthi deva, api' kho pana me antevāsi-
kassa atthimāṇisaṃ pacanattāya dinnam, tass' eso' gandho
bhavissatī“². Rājā tam' āharāpetvā tato thokaṃ jivhagge
thapesi, tāvad eva sattarasaharaṇisahasāni khobhetvā³ phari. ⁵
Rājā rasatanhāya bajjhītvā⁴ sahasaṃ datvā „ito paṭṭhāya tava
antevāsinaṃ mamaṃ ca' dhitānaṃ ca me bhattaṃ pacāpetvā tvaṃ
mayhaṃ āhara, so mama dhitānaṃ haratū“⁵ ti ā. Sūdo
gantvā tassārocesi. So tam sutvā „idāni me manoratho mat-
tahaṃ patto, idān' āhaṃ Pabbāvatūṃ datthum labhissāmī“⁶ ¹⁰
tuttho tam sahasaṃ tass' eva datvā punadvase bhattaṃ sam-
pādetvā ruñño bhattabbhājanāni pesetvā rājadhītānaṃ ca bhatta-
kācaṃ⁷ sayam gahetvā Pabbāvatīyā vasanapāsādaṃ abhirūhi.
Sā tam kācaṃ ādāya pāsādaṃ abhirūhantaṃ diṅvā cintesi:
„ayaṃ attano ananucchavikaṃ dāsakammakarehi kattabbaṃ ¹⁵
karoti“⁸, sace paṇāham⁹ tunhi bhavissāmi 'idāni maṃ esā
rocetīti' saññā htvā katthaci agantvā¹⁰ maṃ olokento idh'
eva vasissati, idān' eva naṃ akkositvā paribhāsītva muhuttam
pi idha vasitum adatvā palāpessāmī“¹¹ sā dvāraṃ addhavi-
vaṇaṃ katvā ekaṃ hattham kavāte laggetvā ekena aggalaṃ ²⁰
pphetvā dutiyaṃ g. ā.:

1. Anujjubhūtena karaṃ mahantaṃ

divā ca ratto ca nisithakāle

paṭigaccha evaṃ khippaṃ¹² Kusāvatīṃ Kusa¹³

na icchāmi¹⁴ dubbappaṃ ahaṃ vasantaṃ ti. 2. ²⁵

T. a.: mahārāja tam bhattakaro htvā uḍḍena sītene yo pi te sīseṃ
bhindeyya tassa p' vāso kammaṃ na karoti, anujjukena¹⁵ pana cittaṃ¹⁶ maṃ
anāya evaṃ¹⁷ taṃ mahantaṃ kācaṃ karanto¹⁸ divā ca ratto ca nisithakāle

¹ C² ki, B⁴ te. ² C² -ti. ³ B⁴ adda ca. ⁴ B⁴ tasserao. ⁵ B⁴ omī tam.
⁶ B⁴ khobhetam. ⁷ C² -pandhitvā. ⁸ B⁴ mama. ⁹ B⁴ mika-. ¹⁰ C²
-kāraṃ, B⁴ -kāraṃ. ¹¹ B⁴ dāsakammaṃ karoti -kattabbaṃ kammameva karoti.
¹² B⁴ adda katpāham. ¹³ C² B⁴ āg-. ¹⁴ read: khippaṃ tam? ¹⁵ B⁴ kuso.
C² -sam, C² -san. ¹⁶ C² -ma; read ti. ¹⁷ C² -ke, B⁴ anujjubhūtena. ¹⁸ C²
citta. ¹⁹ C² evakkam, B⁴ atam. ²⁰ B⁴ āha-.

mahantaṃ dukkhaṃ anubharissasi. Idm tena anujjubbhūta¹, tvaṃ attano Sa-
garam Kusāvatin² eva paṭigaccha, aññam attanā saddhiṃ³ attasāpūrasaṃvāsa-
mukkhāṃ yakkhināṃ aṅgamahesin⁴ katvā c. kīrehi, na lechāmi dubbhaṃnam
ahaṃ⁵ vasaṃtan⁶ ti ahaṃ pana tam dubbhaṃnam dussantūṭitāṃ idha vasaṃtanā na
lechāmi⁷.

So „Pabbhāvatiyā me santikā kathā laddhā“ ti tuṭṭhacitto
tisso gāthā abbhāsi:

1. Nāhaṃ gamissāmi ito Kusāvatin⁸,
Pabbhāvati⁹ vaṇṇapalobbhito tava
10 ramāmi Maddassa niketaramme
hitvāna raṭṭhaṃ tava dassane rato. 3.
2. Pabbhāvati¹⁰ vaṇṇapalobbhito tava
sammūḥharūpo vicarāmi medinīṃ,
disaṃ jānāmi kuto 'mhi āgato,
15 tay¹¹ amhi matto mīgamandalocane. 4.
3. Suvannaśīravāsane jātarūpasumekhale
sussoṇi tava kāmāhi¹² nāhaṃ rajjena-m-atthiko ti. 5.

Ta ramāmiṃ abhiraṃāmi na ukkaṃbhāṇi, sammūḥharūpo ti kilesa-
sammūḥhe hūvā, tayamhi matto ti tayi matto 'mhi tayā sā matto 'mhi
20 suvaṇṇaśīravāsane ti suvaṇṇaśīravatthavāsane, rajjenam-atthiko ti
rajjena atthiko.

Evam vutte sā cintesi: „ahaṃ etaṃ 'vippatissārī bhavissā-
titi' paribhāsāmi, ayaṃ pana raṇṇjivā va kathesi, sace kho pana
maṃ 'ahaṃ Kusaṇṇajā' ti vatvā hatthe gaṇheyya ko naṃ vāreyya
25 koci¹³ no imaṃ katham aṇeyyā“ ti dvāraṃ thaketvā sucin-
datvā¹⁴ anto¹⁵ atthāsi. So pi bhattakāsaṃ āharitvā rājadhītare
bhojesi. Pabbhāvati „gaccha Kusaṇṇajāna pakkabhattam āharā“
'ti khujjāṃ pesesi. Sā āharitvā „bhuñjā“ ti ā. „Nāhaṃ tena
pakkabhattam bhuñjāmi, tvaṃ bhuñjitvā attano laddhanīrāpam
30 gaṇetvā bhattam pacitvā āhara, Kusaṇṇādo pana āgatabbhāvaṃ
mā kassaci ārocesiti“ ā. Khujjā tato paṭṭhāya tassā koṭṭhā-
saṃ āharitvā sayam bhuñjati, attano koṭṭhāsaṃ tassā upaneti¹⁶.

¹ C² anujjubbhūta, C³ anububbhūta. ² C² -am. ³ C² -im, B² -ti. ⁴ C² -ti,
B² -ti? ⁵ B² kāmena. ⁶ C² kori. ⁷ C² danto. ⁸ B² adda galbhā. ⁹ B² -āi.

Kusarājāpi tato patthāya tam passitum alabhanto cintesi:
 „atthi nu kho Pabbhāvatiya mayi sineho udāhu a' atthīti, vi-
 mañissāmi naṃ“ ti so rājadhītare bhojetvā bhattakācam ādāya
 nikkhamanto tassā gabbhadvāre pāsādataṃ pādehi paharitvā
 bhājanāni ghaṭṭetvā¹ nitthanitvā² visaññi hutvā avakejjo pati.³
 Sā tassa nitthanitasaddena⁴ dvāraṃ vivaritvā tam bhattakācena
 otthataṃ diavā cintesi: „ayaṃ rājā sakula-Jambudīpe agga-
 rājā maṃ nissāya rattindivaṃ dukkhaṃ anubhoti, sukhumāla-
 tāya bhattakācena avatthaṇo pati⁵, jīvati nu kho“ ti sā gab-
 bhato nikkhamitvā tassa nāsāvataṃ upadhāretuṃ gīvaṃ pasā-
 retvā mukhaṃ olokesi. So mukhapūraṃ⁶ khejaṃ gahetvā⁷
 taasā sarīre pātesi. Sā tam paribhāsitvā gabbhaṃ pavasitvā
 dvāraṃ addhavivaṇaṃ katvā thitā:

„Abbhū hi tassa bho hoti yo anicchantam icchati,
 akāmaṃ rājā kāmehi akanto kantam⁸ icchasīti g. ā. 6. 18

Tattha abbhū ti abbhūti avajjhīti⁹ artho.

So paṭibaddhacittatāya akkosiyamāno pi paribhāsiyamāno
 pi vipparisāraṃ anuppādetvā va anantaraṃ g. ā.:

„Akāmaṃ vā sakāmaṃ vā yo naro labhate piyaṃ
 lābhaṃ ettha pasamsāma alābbo tattha pāpako ti. 7. 20

Sāpi taṃhiṃ evaṃ kathente pi anosakkītvā thaddhava-
 canaṃ¹⁰ vatvā palāpetukāma itaraṃ g. ā.:

„Pāsānasāraṃ khaṇasi kaṇikārassa dāruṇā
 vātaṃ jālena bādhesi¹¹ yo anicchantam icchasīti¹². 8.

Ts. kaṇikārassa dāruṇā ti kaṇikārakeṭṭhena, bādhesi¹³ bandhasi. 25

Tam sutvā rājā tisso gāthā abhāsi:

„Pāsāno nūna te hadaye obhito mudulakkhaṇe,
 yo te sātāṃ na vindāmi tiro janapadaṃ¹⁴ gato. 9.

¹ B¹ vatte; ² B² nitthu-; ³ B³ nikkhūmitassa sa-; ⁴ B⁴ setti. ⁵ C⁵ B⁵ mukhaṃ-; ⁶ B⁶ adda khūnaṃ corr. to nithūnaṃ. ⁷ B⁷ akantaṃ kantum. ⁸ C⁸ avajjhāti, C⁹ ajjhīti, B⁹ abbhūti avajjhīti. ⁹ C⁹ thaddhatarāṃ sa, C¹⁰ thandatarāṃ nam. ¹⁰ C¹⁰ bādheti, B¹⁰ pādheti. ¹¹ C¹¹ -titi. ¹² C¹² bhā-, B¹² phā-. ¹³ B¹³ -dā.

10. Yadda mañ bhūkoṭim katvā rājaputti udikkhasi
 ālāriko tadā homi rañño Maddassa thūpure. 10.

11. Yadda umhayamānā' mañ rājaputti udikkhasi
 nālāriko tadā homi rājā homi tadā Kuso ti. 11.

9 Ta mudulakkhaṇe ti mudonā iṭṭhakkhanene samannigata, 10 ti ye
 ahañ tīro raṭṭhañ¹ igata tava santiko vacanto peṭṭasanthāramattam pi sūtañ² na
 labbhāmi zo³ evaṃ maññāmi; mayi sūnūhappattinivāraṇāya⁴ nūna tava hadaye
 piṣāḇo hapito, bhūkoṭim katvā ti kodhena valivissamāñ⁵ naḷitam katvā,
 ālāriko ti bhattakirako, taamhi khane ahañ Muddarañño antepure bhattakīra-
 dāso viye homi ti vadati. umhayamānā⁶ ti paharhākīram dassetvā hasamānā,
 10 rājā homi ti taamhi khane ahañ Kusāvatīnegare ti sūvanto rājā viye homi,
 kasmāsi evaṃ pharua, ito paṭṭhāya mā etarūpañ kari bhadda ti.

Sā tassa vacanam sutvā cintesi: „ayam ativiya alliyitvā
 katheti“, musāvādam katvā upāyena tam ito palāpessāmīti“ g. ā.:

12. Sace hi vacanam saccam nemittānam bhavissati
 n' eva me tvañ pati assa kāmam chindanto sattadhā ti. 12.

T. a.: mahārāja mayā Kusarājā mayham pati bhavissati na bhavissati⁷
 bahunimittapiṭṭhāki pucchitā te kāmam kira mañ sattadhā chindanto n' eva
 me tvañ pati bhavissati vadimāsi ti.

20 Tam sutvā rājā tam paṭibābanto „bhadda mayāpi attano
 raṭṭhe nemittikā“ pucchitā te 'aññatra siḥassara-Kusarājato
 tava pati nāma n' atthi⁸ vyākuriṃsu, ahañ pi attano āṇa-
 mimittena evaṃ evaṃ⁹ kathemīti¹⁰ vatvā anāntarañ g. ā.:

11. Sace hi vacanam saccam aññesañ yadi vā mamañ¹¹
 21 na c' eva te¹² pati atthi añño siḥassara Kusā ti. 13.

T. a.: yadi hi¹³ aññesañ nemittānañ vacanañ yadi vā mama vacanañ
 saccam tava añño pati nāma n' atthi.

Sā tassa vacanam sutvā „na sakkā imañ lajjāpetum, pa-
 layatu vā mā vā kim foe imina“ ti dvārañ pidhāya attānañ
 20 na dassesi. So pi kācam gahetvā otarī. Tato paṭṭhāya tam
 dātthum na labhi¹⁴, bhattakārakakammañ karonto ativiya kila-

¹ C² -nāsi. ² B⁴ -raṭṭhā. ³ B⁴ -kūṭam. ⁴ C² -yo. ⁵ B⁴ -nā. ⁶ C² -vali-.

⁷ C² -nan. ⁸ B⁴ -eti. ⁹ C² -ati. ¹⁰ B⁴ -akkā. ¹¹ B⁴ -eva. ¹² B⁴ -mama. ¹³

C² -nevamāsi, B⁴ na. cevatra. ¹⁴ C² omits hi. ¹⁵ B⁴ labhati.

mati, bhuttapātārāso dārūni phāleti bhājanāni dhovati kācena
 udakaṃ āharati, sayanto ammasapitṭhiyaṃ sayati, pāto vutṭhāya
 yāguādīni pacati harati bhojeti, nandirāgaṃ nissāya atidukkhaṃ
 anubhoti. So ekadivasaṃ bhattagehadvārena gacchanti¹
 khujjaṃ disvā pakkosi. Sā Pabbhāvatīyā bhayena tassa sa-
 tikam gantum na visabanti² turitā³ viya gacchati. Atha naṃ
 javena⁴ upagantvā „khujje“ ti ā. Sā nivattitvā tīṭhā „ko
 eso“ ti vatvā „tumbhākaṃ saddaṃ na sunāmi“ ā. Atha naṃ
 „khujje tvam pi sāmiṇi⁵ pi te⁶ ativiya thaddhā, ettakam kalam
 tumbhākaṃ santike vasanta ārogyasāsanamattam⁷ pi na labhāma⁸,
 deyyasūhammaṃ pana kiṃ dassatha⁹, tiṭṭhato tāv¹⁰ etaṃ api
 me Pabbhāvatīṃ mudur katvā dassetum sakkhissasīti“ ā. Sā
 „sādhū“ ti sampajicchi. Atha naṃ „sace me taṃ dassetum
 sakkhissasi khujjabhāvaṃ te ujukaṃ katvā gīveyyakaṃ daasā-
 mīti“ palobhanto pañca gāthā ā.:

1. Nekkham gīvaṃ te kāressaṃ patvā khujje Kusāvatīm
 sace maṃ nāganāsūru olokeyya Pabbhāvatī. 14.
2. Nekkham gīvaṃ te kāressaṃ -pe- ālapeyya Pabbhāvatī. 15.
3. Nekkham gīvaṃ te kāressaṃ -pe- umhāpeyya¹¹ Pabbhāvatī. 16.
4. Nekkham gīvaṃ te kāressaṃ -pe- pamhāpeyya Pabbhāvatī. 17. 20
5. Nekkham gīvaṃ te kāressaṃ patvā khujje Kusāvatīm
 sace maṃ nāganāsūru pañhi¹² upasamphase ti. 18.

Ta nekkham gīvaṃte ti tava gīvaṃ sahassavantaṃmayam¹³ eva kāressā-
 mīti attho, nekkham gīvaṃ te kāressāmi¹⁴ pi pañho, tava gīvaṃ nekkhassa
 piṇḍhanaṃ bandhassāmi¹⁵ ā. olokeyya¹⁶ ti sace tava vasaṇena maṃ Pabbhā-
 vatī olokeyya sace maṃ tīya¹⁷ olōkēpetum sakkhissasīti ā. ālapeyya¹⁸ ti āliu
 pi eco va nayo, ettha pana umhāpeyya¹⁹ ti hāstavaṇa²⁰ parihāseyya²¹,
 pamhāpeyya²² ti mahāhāstavaṇa parihāseyya²³.

¹ C² -tam. ² B⁴ -vācati. ³ B⁴ turitatutitā. ⁴ B⁴ vegena. ⁵ B⁴ -ni. C²
 sāmīti. ⁶ B⁴ adda ubbo pi. ⁷ C² -yam ā-. ⁸ so all three MSS. for -ma
 ti? ⁹ so all three MSS. for -thā ti vatte? ¹⁰ B⁴ ummā-. ¹¹ B⁴ piñhā.
¹² B⁴ zabbha-. ¹³ C² kāressāmi. ¹⁴ B⁴ piṇḍhāssāmi. ¹⁵ B⁴ tassā.
¹⁶ B⁴ ummā. corr. to umhā-. ¹⁷ B⁴ mandha-. ¹⁸ C² -ha-. ¹⁹ C²
 -bhā.

Sā tassa vacanam sutvā „gacchatha tumhe deva, kati-
pāhena¹ taṃ tumhākaṃ vasa karissāmi, passaṭṭha me parakkha-
man² ti vatvā taṃ karaniyaṃ tīretvā Pabbhāvatīyā santi-
kaṃ gantvā tassā vasaṇagabbhaṃ soḍhenti viya puhaṇa-
yoggaṃ leddukhaṇḍam pi asasetvā antamaso pādukaṃpi niharitvā
sakalaṃ³ gabbhaṃ sammajjitvā gabbhadvāre ummāraṃ antaraṃ
katvā uccāsanam⁴ paññāpetvā Pabbhāvatīyā ekaṃ nīcāpīṭṭha-
kaṃ attharitvā „ehi amma, sīse te ūkā vicinīssāmiti⁵“ taṃ
tattha mīdāpetvā attano ūruantare tassā sīsaṃ ṭhapetvā tho-
kaṃ kaṇḍuyitvā „aho imissā sīse ūkā bahū“ ti sakaṃsato ūkā
gahetvā tassā ṭhapetvā „passa kittikā te sīse ūkā“ ti piya-
kathaṃ kathetvā M-assa guṇakathaṃ kathenti.

11. Na hi nūṇāyaṃ rājaputṭi Kuse sātāṃ pi vindati.

ājārike bhate⁶ pose vetanena⁷ anaththike⁸ ti g. ā. 10.

13. T. a.: ekamsenāyaṃ⁹ rājaputṭi pubbe Kusavatthinagare Kusanarindasena
santike mālīgandharilepanavattālanākhārasena¹⁰ appamattakam pi sātāṃ na
vindati na lahhati¹¹, tambūlamattam pi¹² sīssā¹³ dinnapubbam na bhavissati.
kikkāraṇā: (tīhiyo nāma ekaṃ divasam pi anukam¹⁴ avattharitvā nipannasāmi-
kamhi¹⁵ bodayasā bhinditum na sakkonti, ayaṃ paṇe ājārike bhate¹⁶ pose ājāri-
kattā ca bhatakkattā¹⁷ ca upagata etasmiṃ¹⁸ parise mūlena anaththike¹⁹ k-
vassati imam²⁰ yeva nīkāya e. pahāya āgantvā evam dukkhaṃ anubhavan-
tapaṇanthāramattam pi na karoti²¹, sace pi te²² amma tasmiṃ sīseho n²³ atthi
sakala-Jambudīpe aggarājā maṃ nīkāya kīlmasāsi²⁴ tassā kīlciā eva dātum
arahaṇo.

23. Sā khujjāya kujjhi²⁵. Arha maṃ khujjā gīvāya gahetvā
anto gabbhe khipitvā²⁶ bahi hotvā dvāram pidhāya āviñjana-
rajjumbi²⁷ olambanti atthāsi, Pabbhāvatī maṃ gahetum asakkonti
dvāramūle ṭhiatvā akkosanti itaraṃ g. ā.:

¹ Bā -haccayena. ² Bā -ā. ³ C² uccāsanam. ⁴ C² gato. ⁵ C² vetanena.
Bā vetanena. ⁶ C² atthike, Bā anaththiko. ⁷ C² ekāye. C² ekāye. ⁸ Bā -ra-
divasena. ⁹ C² omīti na-. ¹⁰ Bā adda tena. ¹¹ Bā etasā. ¹² so C², Bā
agāre. ¹³ C² -kamhi, Bā -kampi. ¹⁴ C² gato. ¹⁵ Bā bhattā. ¹⁶ C²
ekamhi. ¹⁷ Cr -ko. ¹⁸ Bā tad. ¹⁹ Bā karoti. ²⁰ Bā omīti te. ²¹ C²
-ati. ²² C² -tivā. C² kujjirā. ²³ Bā adda sayam. ²⁴ C² kīlana. Bā kīl-
chana.

20. Na hi nūṇāyānā sā¹ khujjā labhati jivhāya chedanān
sunisitena sātthena evaṃ dubbhāsitaṃ bhāṣan ti. 20.

Ta. sunisitanā² 'ti sūṭṭhu nisitena tikkhena sātthena, evaṃ dubbhā-
sitān ti evaṃ asotabbayuttakam dubbhāsitaṃ bhāṣan ti.

Atha khujjā āvīṇjanarajjū³ gahe⁴tvā thitā va „nippuṇṇe⁵“
dubbinīte tava rūpaṃ kassa⁶ kiṃ kari⁷sati, kiṃ⁸ mayā⁹ tava
rūpaṃ khāditvā yāpessā¹⁰mā¹¹ 'ti vatvā terasahi gāthāhi B-assa
gūṇaṃ pakāse¹²nti khujjāgajjitaṃ nāma gajji:

21. Mā naṃ rūpeṇa pāmesi¹³ āroheṇa Pabbhāvati,
mahāyaso ti katvāna karassu rucire piyaṃ. 21. 10
22. Mā naṃ rūpeṇa pāmesi¹⁴ āroheṇa Pabbhāvati,
mahaddhano ti katvāna —pe— 22.
23. Mā — — — mahabbalo ti katvāna —pe— 23.
24. Mā — — — mahārattṭho ti katvāna —pe— 24.
25. Mā — — — mahārājā ti katvāna —pe— 25. 15
26. Mā — — — sīhassaro ti katvāna —pe— 26.
27. Mā — — — vaggussaro ti katvāna —pe— 27.
28. Mā — — — bindussaro ti katvāna —pe— 28.
29. Mā — — — mañjussaro ti katvāna —pe— 29.
30. Mā — — — madhussaro ti katvāna —pe— 30. 19
31. Mā — — — satasippe ti katvāna —pe— 31.
32. Mā — — — khattiyo¹⁵ ti pi¹⁶ katvāna —pe— 32.
33. Mā naṃ rūpeṇa pāmesi¹⁷ āroheṇa Pabbhāvati,
Kusarājā ti katvāna¹⁸ karassu rucire piyaṃ ti. 33.

Ta. mā naṃ rūpeṇa pāmesi¹⁹ āroheṇa Pabbhāvati²⁰ ta²¹ Pabbhāvati 20
mā tvaṃ etaṃ Kusaṇarūḍḍaṃ attano rūpeṇa ārohaparīṇāheṇa²² paṇḍit²³,
māssu²⁴ evaṃ paṇḍitaṃ gaṇhi, mahāyaso ti mahāsunbhāro so ti evaṃ hadayo
katvā rucire piyaḍassano karassu tassa²⁵ piyaṃ, mahābhāro yeva hi 'ssa²⁶ rūpaṃ
ti vadati, esa²⁷ nayo sabbattha; api ca²⁸ mahādhano ti mahābhogo, mahab-

¹ C^{2a} omit sā. ² B² āvīṇjana-. ³ B² nippuṇṇe. ⁴ B² omit kassa. ⁵ B²
omit kiṃ. ⁶ B² pāmesi. ⁷ C² -yāyo. ⁸ C^{2a} omit pi. ⁹ C² varāna. ¹⁰ C²
-parināha mahā thāmo mahārāheṇa. B² āropeṇa parināheṇa. ¹¹ C^{2a} paṇḍit.
¹² B² passu. ¹³ C^{2a} -ssa. ¹⁴ B² paṇḍitaṃ. ¹⁵ B² adda mahāyaso ti mahā-
parivāro.

balo ti mahāthūma¹, mahārattiho ti vipulārattiho, mahārājā ti sakala-
Jambudīpe aggarājā, sīhasaaro ti sīhasaddasamānasaddo, vaggusaaro ti
tīlāyuttasaaro², bindusaaro ti sampinditthaganaasaaro, mañjuasaaro ti sun-
daraasaaro, madhusaaro ti madhu-viya³ yuttasaaro⁴, satasippo ti puressu
5 santike asikkhitevi atano balen⁵ eva nippahannaanokkasaasippo, khattiyo ti
Okkāpaventiya⁶ jātasambhinnakhattiyo, Kuvarājā ti Sakkaḍattiyakusattva-
samānanāmo rājā, evaṇṇo hi añño rājā nāma n⁷ atthi jātivā stassa piyaḥ
karokhīti, evkāhi gāhāhi tassa gūṇaḥ kathesi.

Sā tassā vacanaṃ sutvā „khujje ativiya gajjaṃ, hatthena
10 pāpunaṃ⁸ sassaṃmikabhāvaṃ te⁹ jānāpessāmi¹⁰“ khujjaṃ taj-
jesi. Sāpi nam „ahaṃ tam rakkhamānā pituno te Kusarājassa
āgatabhāvaṃ nāroceṃ¹¹, hotu aṇṇa rañño ārocessāmi¹²“ maha-
teṇa saddena tam bhāyāpesi. Sā „kociḍ eva na suneyyā“¹³ ti
khujjaṃ saññāpesi. B. pi nam passitum alabhanto sattamāse
15 dubbhojanena dukkhasaṃvāya kilamanto cintesi: „ko me etāya
attho, sattamāse pi vasaṇto etaṃ passitum pi na labhāmi,
ativiya kakkhaḷā sāhasikā¹⁴, gantvā mātāpitāro passiasāmi¹⁵“.
Tasmiṃ khane Sakko āvajjaṇto tassa ukkanthitabhāvaṃ ūtvā
rājā sattamāse Pabbhāvatīṃ dātthum pi na labhati, labhana-
20 kāraṇaṃ aṇṇa karissāmi¹⁶ Maddarañño dāte katvā sattannaṃ
rājānaṃ dāte¹⁷ pāhento¹⁸ „Pabbhāvatī Kusarājānaṃ“ chaḍḍetvā
āgatā, āgacchanto Pabbhāvatīṃ¹⁹ ganhantū²⁰ ti ekekassa viṣuṃ
viṣuṃ sāsanāni pahini. Te mahāparivāreṇa gantvā nagaraṃ
pattā aññamaññassa āgatakāraṇaṃ na jānanti²¹, te „tvaṃ
25 kasmā āgato“ ti pucchitvā tam atthaṃ ūtvā kujjhivā „ekaṃ“
kira dhītaraṃ sattannaṃ dassati, passath²² aṇṇa anācāraṃ,
appaḍeti na, ganhatha na²³ ti „sabbesaṃ“²⁴ pi ambhakaṃ
Pabbhāvatīṃ vā detu yuddhaṃ vā²⁵ ti sāsanāni pahinivā na-
garaṃ parivārayiṃsu. Maddarājā sāsaṇaṃ sutvā bhittatasito
30 amacce āmantetvā „kiṃ karomā“²⁶ ti pucchi. Atha nam amaccā

¹ B⁴ omits mahāthūma ---. ² B⁴ -saaru corr. to -sāru. ³ C⁴ madhūriya. ⁴
madhu --- wanting in C⁴. ⁵ C⁴ -me. ⁶ so C⁴; C² -nanti, B⁴ hattho mā
ve gūṇanti. ⁷ B⁴ tam. ⁸ B⁴ jānāpessāmi. ⁹ C² nāroceṃ, B⁴ nāroceṃ. ¹⁰
B⁴ omits na. ¹¹ B⁴ adde ti. ¹² B⁴ -am. ¹³ C² -tā, C⁴ -te. ¹⁴ C² -jā, C⁴
-jā corr. to -jam. ¹⁵ B⁴ omits pa-. ¹⁶ C² -tā. ¹⁷ C² -tā. ¹⁸ C² -tā. ¹⁹ C² -tā. ²⁰ C² -tā.

„deva satta p¹ ime² Pabbhāvatiṃ nissāya āgatā, ³sace na das-
sasi pākāraṃ bhinditvā nagaraṃ pavasi tvā jīvitaḥkhayaṃ pā-
petvā r. gāhissāmā⁴ ⁵’ti vadanti, pākāre abhinno yeva tesam
Pabbhāvatiṃ pesemā⁶ ⁷’ti vatvā

34. Ete nāgā upatthaddhā sabbe tiṭṭhanti vammitā⁸,
parā maddanti pākāraṃ ānent’ etaṃ Pabbhāvatiṃ ti 34.

g. āharasu.

Ta upatthaddhā ti sinuaddhā dappitā¹, ānentaran ti ānenta etaṃ
Pabbhāvatiṃ ti aisanāni pahigāma, tasmā yeva² ete nāgā pākāraṃ na maddanti
sāva aśesaṃ Pabbhāvatiṃ peseti mahārājā³ ti.

10

Rājā taṃ sutvā „sac’ āhaṃ ekassa Pabbhāvatiṃ pesesāmi
sesā yuddhaṃ karissanti, na sakkā ekassa dātum, sakala-
Jambudīpe aggarājānaṃ chaḍḍetvā⁴ āgamaṇassa phalaṃ la-
bhatu⁵, vadhitvā naṃ sattakhaṇḍāni katvā sattannaṃ pesesā-
miti⁶ vadanto anantaraṃ g. ā.:

15

35. Satta khaṇḍe karitvāna ahaṃ etaṃ Pabbhāvatiṃ
khattiyānaṃ padassāmi ye maṃ hantum idhāgatā ti. 35.

Tassa sā kathā sakalanīvesane pākāṇa ahoṣi, paricārikā
gantvā „rājā kira taṃ satta khaṇḍāni katvā sattannaṃ rājā-
naṃ pesesatīti¹ Pabbhāvatiyā ārocesuṃ. Sā maraṇabhaya-
bhūtā āsanā vuṭṭhāya bhaginīhi parivutā mātu sirigabbhaṃ
agamāsi.

20

Taṃ atthaṃ pakāseṇto Satthā āha:

36. Aputṭhahī² rājoputtī sāmā koseyyavāsini³
asapunnhehi nettehi dāṣigaṇapurakkhatā ti. 36.

25

Ta sāmā ti savaṇṇavaṇṇā, koseyyavāsini⁴ savaṇṇakhattiākoṣeyya-
nivāsini.

Sā mātu santikaṃ gantvā mātaraṃ vanditvā parideva-
mānā ā.:

¹ B² satta rājāni pi. ² B² pesesāmi. ³ B² -īkī. ⁴ B² dappitā corr. to gab-
hitā. ⁵ B² adda yeva. ⁶ B² adda āgatā. ⁷ so all three MSS for labhanti.
⁸ B² adda khattiyānaṃ. ⁹ B² āvutthahī corr. to av-.

27. Tan nūna kakkūpanisevitam mukhañ
ādasadantātharupaccavekkhitam
subham sunettañ virajañ anaṅgañ
chuddhañ vane thassati khattiyehi. 37.
38. Te nūna me asite vellitagga
kese mudū caḍḍasaṅgalāṭṭha
samākule sīvathikāya majjhe
pādehi gijjhā parikkaddhayanti. 38.
39. Tā' nūna me' tambanakkā sulomā
bāhā mudū caḍḍasaṅgalāṭṭha
chinnā vane ujjhita khattiyehi
gayha vako' gacchati yenakāmañ 39.
40. Te nūna tālāpanibhe alambe
nisevite kāsikacandanena
thanesu me lambahitī' sigālo
mātū va potto taruno tanūjo. 40.
41. Tan nūna sopiñ puthulañ sukottāhitam¹
nisevitam kaḍḍanamekhalāhi²
chinnam vane khattiyehi avattham
gayhā vako' gacchati yenakāmañ 41.
42. Soṇā vakā sigālā ca ye c' aññe santi dāṭhino
ajara nūna hessanti bhakkhayitvā Pabbhāvatiñ. 42.
43. Sace maṃsā³ hariyiṃsa⁴ khattiyā dūragāmino
aṭṭhiñ amma yācitvā anopathe⁵ dahātha nañ⁶. 43.
44. Khettāni amma kāretvā kaṇikār' ettha ropaya⁷,
yadā te pupphitā assu⁸ hemantānañ himaccaye
sareyyātha mama amma: evaṃvaṇṇā Pabbhāvatiñ. 44.

Ta kakkūpanisevitam ti āsapaṭṭakūḍḍakakkūmatṭhikakūḍḍakakkū-
haliddakakkū mukhasūṇako¹⁴ ti imehi pañcabi kakkūḥ upanisevitam.

¹ C² = 12. ² C² = man. ³ B² = vako. ⁴ so C² for isambhiti. B² = isambhiti?
⁵ B² = kotitañ. ⁶ B² = lehi. ⁷ B² = dhañko. ⁸ C² = B² = āni. ⁹ C² = harī. B²
= harī. ¹⁰ C² = parthe. ¹¹ so C² for nā = nāni? B² = man. ¹² B² = ye. ¹³
B² = lehi. ¹⁴ B² = ke, C² omits kakkū after lehi.

[illegible]

Iti sā maraṇabhayaṇṭajjitaṃ mātu santike vilapi. Madda-
rājāpi pharasuṇṇa ca gaṇṭhikaṇṇa¹⁴ ca gahetvā „coraghāto”¹⁵ idh’
eva āgacchatu”¹⁶ ti ānāpesi. Tassa āgamanān sakalārājagehe¹⁷
pākataṃ¹⁸ ahoṣi. Ath’ assa¹⁹ āgatabhāvaṃ sutvā Pabbhāvatiyā
ināṭa²⁰ utthāvēsanaṃ sokasaṃmappitaṃ rañño santikaṃ agamāsi.

Tam attham pakāseṇ Saṭṭhā āha :

43. Tasmā mātā udattihā⁴² khattiyā devavarmanī

disvā asāṃ¹¹ ca sūpaṇ¹² ca rūṇā Maddasa thipure ti. 40. 30

¹ Bā tautā. ² Bā kandaḥ. ³ Bā su-. ⁴ Bā-kāḥṣaṇṭhi. ⁵ Bā kadhī-
⁶ Bā dhāṇko. ⁷ Cā-taṁ, Bā-ta. ⁸ Cā kariphalakam. ⁹ Bā-ti-. ¹⁰ Bā
 savaṇṇhi-. ¹¹ Bā-ṣaṇṭhi. ¹² Cā hariyāṇṇaṁ, Cā hariyāṇṇaṇṭhi, Bā hariaṇṭhi.
¹³ Cā-paṭṭha. ¹⁴ Bā mā. ¹⁵ Bā jahaṇṇamagga jahaṇṇamagga-. ¹⁶ Bā
 paṇṇaṇṇa-. ¹⁷ Bā savaṇṇapaṇṇaḥko-. ¹⁸ Cā-taṁ, Bā bhāṇḍikaṇ. ¹⁹ Bā-gāṭakaḥ-
 Cā-to. ²⁰ Bā sā tana. ²¹ Cā-m. ²² Cā utthāsi. ²³ Cā ā-. ²⁴ Cā
 aṭṭaṇ. Bā eṇṇi.

Ta. uḍaḥ[ibhāṭi] ¹ Isanā vuttāḥe caḍḍo saṅkham gantvā s[ut]hāsi, a[si]ṇḍā ² ti anupurambhī aśāhastamabhāṭale raḥḥo parato nikkhittam pharasuḥ va g[un]thikā ³ ca divā vilapanti.

10. Iminā nūna sasinā ⁴ sasaññam tanumajjhiman
dhitaram Maddo hantvāna khattiyānam padaasatitī g. ā. 46.

Ta. sasinā ti pharasuḥ sandhāyāha, so hi tasmān ihāso asī nūna jāto, sasaññam tanumajjhiman ti s[ut]tho saññātam tanumajjhiman.

- Atha nam rājā saññapento āha: „devī, kin kathesi, tava
dhitā sakala-Jambudīpe uggarājānam virūpo ti chaddetvā gata-
10 magge padavalañje avinatthe yeva maccum ⁵ nalātenādāya āgatā,
idāni attano rūpan nisesāya issāsaphalam ⁶ labhatu” ⁷ ti. Sā tassa
vacanam s[ut]vā dhitu saṅkham gantvā vilapanti ā:

11. Na me akāsi vacanam atthakāmāya puttaki ⁸,
sājja ⁹ lohitasañchannā gañchisi ¹⁰ Yamasādanam ¹¹, 47.
12 11. Evam āpajjati poṣo pāpiyañ ca nigacchati (III ²³²₂₄)
yo ve ¹² hitānam vacanam na karoti atthadassinam. 48.
13 11. Sace tvañ aḥja vāresi kumārān cārudassanam
Kusena jātam khattiyam suvaṇṇamanimekhalam
pūjitā ātisamghehi na gañchisi ¹³ Yamakkhayaṁ. 49.
14 11. Yatth’ asso bheri nadati kuñjaro ca ¹⁴ nikuñjati ¹⁵
khattiyānam kule bhaddo, kin nu sukhatarān tato. 50.
15 11. Asso ca siṁsati ¹⁶ dvāre kumāro c’ uparodati
khattiyānam kule bhaddo, kin nu sukhatarān tato. 51.
16 11. Mayūrakoṇḍābhirude kokilābhiniṇikuñjite ¹⁷ etc. 52.

- 17 Ta. puttakīti ¹⁸ nañ. Rappi, l. v. h.: amma kīḍi idha karissasi ¹⁹ s[im]l-
kassa saṅkham gaccha mā rūpamedena g[ac]c[hi]ti ²⁰ evam yācantiyāpi me vacanam
18 11 akāsi a[si] ²¹ aḥja lohitasañchannā ²² gañchisi ²³ Yamasādanam ²⁴ maccu-

¹ C¹ s[ut]h-, C² vutt-, ² C¹ omī a-. ³ C¹ sut-, C² son-, B¹ su-. ⁴ B¹ gan-
gāsi-. ⁵ C¹ mayinā, C² masinā. ⁶ C¹ -u, C² macca. ⁷ B¹ idāsih-. ⁸ B¹
puttika. ⁹ B¹ avāḥja. ¹⁰ C¹ gañjisi, B¹ gacchasi. ¹¹ all three MSS. -ā-
dhanam. ¹² B¹ ge. ¹³ C¹ gacchisi, C² gañjisi, B¹ gacchasi. ¹⁴ C¹ va. ¹⁵
B¹ nikuñj-. ¹⁶ so C¹. C² siṁsati, B¹ siṁsi; read khimsati? ¹⁷ B¹ -kuñjite. ¹⁸
B¹ -koti. ¹⁹ C¹ -asati, C² -asati. ²⁰ B¹ majjiti. ²¹ C¹ nam, C² tam. ²²
C¹ omī a. ²³ C¹ -am. ²⁴ C¹ gañjisi, B¹ gacchasi. ²⁵ all three MSS. -dha-.

Sā evaṃ vutte „na me mātā saddahati, tassa idhāgantvā
sattamāse vasanabbhāvaṃ na jānāti¹, dassessāmi naṃ“ ti cin-
tetvā mātaraṃ hattho gahetvā sīhapañjaraṃ vivaritvā hattham
pasāretvā dassenti:

26. Eso ālāriko poṇo kumārīpuramantare

dalham katvāna samvelliṃ² kumbhī³ dhovati onato ti g. 56.

Ta kumārīpuramantare ti tassa dhītānaṃ kumārīnaṃ vasana(bhā-
nantare⁴ cōkehi, samvelliṃ⁵ ti karoham bandhita⁶ kumbham⁷ dhovati.

So kira tadā „ajja mama maṇoratho matthakaṃ pā-
19 punissati, addha maraṇabbhayatajjita Pabbhāvati mamāgata-
bhāvaṃ⁸ kathessati, bhājanāni dhovitvā paṭisāmessāmi⁹“ ida-
kam āharitvā bhājanāni dhovituṃ ārabhi. Atha¹⁰ naṃ mātā
paribhāsanti:

27. Venī¹¹ tvam asi caṇḍālī adā si kulagatthini¹²,

15 katham Maddakule jātā dāsaṃ kayirāsi¹³ kāmukan ti g. ā. 57.

Ta venī¹⁴ tassā¹⁵ adā si kulagatthini¹⁶ udāha tvam kula-
dhātā, kāmukan ti katham nāma tvam evatīpe kule jātā assāso sāmikaṃ
dāsaṃ¹⁷ kayyāsati.

Tato Pabbhāvati¹⁸ „mama mātā imassa maṃ nissāya evaṃ-
20 vasanabbhāvaṃ na jānāti, maññe“ ti cintetvā itaraṃ g. ā.:

28. N' amhi venī¹⁹ na caṇḍālī, na e' amhi kulagatthini²⁰,

Okkākaputto bhaddaṃ te tvam nu dāso ti maññasati. 58.

Ta Okkākaputto ti amho esa Okkākaputto tvaṃ paṇo dāso ti maññasati
tasmā naṃ ahaṃ dāso ti kathessāmi.

29. Idāni 'ssa yasam²¹ vaṇṇenti āha:

29. Yo brāhmaṇasahassāni sadā bhojeti visatiṃ

Okkākaputto bhaddaṃ te tvam nu dāso ti maññasati. 59.

¹ Bā jānāmi. ² Bā sam. ³ all three MSS. -i. ⁴ Bā -ena. ⁵ Bā -an. ⁶ Cā
tassam, omitting bandhita. ⁷ Bā -bhi. ⁸ Bā maṃ āg-. ⁹ Cā adda sa. ¹⁰
Cā veni. Cā venī. Bā venī. ¹¹ Bā -vaddhini. ¹² Cā -asi. ¹³ Cā -venīti,
Bā -veniti. ¹⁴ Cā -akā. ¹⁵ Bā -vaddhini. ¹⁶ Cā dāsaṃ; Bā nissāso katvā.
¹⁷ Cā -dāsi, Cā pabbhāsi, Bā pabbhāvati. ¹⁸ Cā -venī. Bā -venī. ¹⁹ Bā -vaddhini.
²⁰ Bā sam.

30. Yassa nāgasahassāni sadā yojenti visatiñ.

Okkākaputto bhaḍḍan te tvañ nu dāso ti maññasi. 60.

31. Yassa assasahassāni sadā yojenti visatiñ etc. 61.

32. Yassa rathasahassāni sadā yojenti visatiñ etc. 62.

33. Yassa usabhasahassāni sadā yojenti visatiñ etc.¹ 63.

34. Yassa dhenuhahassāni sadā dvyhanti² visati³ etc. 64.

Evañ tāya chahi⁴ gāthāhi M-assa yaso vappito. Ath⁵ assā⁶ mātā „ayam asambhūtā katheti⁷, addhā evam etan⁸ ti saddahitvā rañño santikam gantvā tam attham ārocesi. So vegena Pabbhāvatiyā santikam āgantvā⁹ „saccam kira amma 10 Kusarāja idhāgato¹⁰ ti. „Āma tāta¹¹, ajja¹² sattamāsā¹³ tava dhītānam ālārikattam karontassa¹⁴ ti. So tassa asaddahanto khujjam pucchitvā yathābhūtam sutvā dhītaram garahanto;

35. Taggha te dukkatam¹⁵ bāle yam khattiyam mahabbalam

nāgam¹⁶ maṇḍūkavappena

na tam akkhās¹⁷ idhāgatan¹⁸ ti g. ā. 65.

Tattha tagghā¹⁹ ti kamma-ūpato 32²⁰.

Evañ dhītaram garahitvā vegena tassa santikam gantvā katapaṭisanthāro aññalīl paggayha attano accayam dassento:

36. Aparādham mahārāja tvañ no khama rathesabha.

yam tam aññātavesena na nāsimbhā²¹ idhāgatan ti g. ā. 66.

Tam sutvā M. „sac²² āham pharusam vakkhāmi idh²³ ev²⁴ assa hadayam phalissati, assāsessāmi nan²⁵ ti cintetvā bhājanantare tūhito itaram g. ā.:

37. Mādisassa na tam channam yo²⁶ ham ālāriko bhave,

tvañ ũeva me paṇḍassu, n²⁷ athi te deva dukkatan ti g. ā. 67.

Rājā tassa santikā paṭisanthāram labhivā pāsādam āruha²⁸ Pabbhāvatiñ pakkosivā khamāpanatthāya pesetum:

¹ this verse is wanting in B². ² B² dvyhanti. ³ C² -tiñ. ⁴ B² paccahi. ⁵ C² assa. ⁶ B² -ti. ⁷ B² gantvā. ⁸ B² ātti. ⁹ B² ajjassa. ¹⁰ B² -so. ¹¹ B² -tam. ¹² C² -o, B² -o. ¹³ B² -sigg-. ¹⁴ B² -soneva. ¹⁵ C² -ha. ¹⁶ B² abhirūhivā.

44. Gaeccha bāle khamāpehi Kuṣarājaṃ mahabbalaṃ,
khamāpito Kuṣarājā so te dassati jīvitān ti g. ā. 68.

Sā pītu vacanaṃ sutvā bhaginīhi e' eva paricārīkāhi ca
parivutā tassa santikaṃ agamāsi. So pi kammakāra-
vasesa¹ 45 thito va tassa attano santikaṃ āgamanāṃ ātāvā „ajja Pabbhā-
vatiyā mānaṃ bhinditvā pādamūle naṃ kalale nipajjāpessāmīti"
sabbhaṃ attana² ābharaṇḍakam³ chaddetvā khalamaṇḍalamattam
thānaṃ madditvā ekakalalam akāsi. Sā tassa santikaṃ gantvā
tassa padesu patitvā kalalapiṭṭhe nipaṇṇā tam khamāpesi.

10 Tam attham āvīkaronto⁴ Suttā:

46. Pītuva vacanaṃ sutvā devavāṇi Pabbhāraṇi
sirasā aggaḥi pāde Kuṣarājaṃ mahabbalaṃ ti g. ā. 69.

Ta siraasā ti siraasā nipatitvā Kuṣarājaṃ ti Kuṣarājam⁵ pāde aggaheṇi,
gahetvā ce puna khamāpentū tisso gūthā ā.

12 70. Yā imā⁶ ratyā atikkantā imā⁷ deva tayā vinā,
vande te siraasā pāde, mā me⁸ kujjhi rathesabbha. 70.

71. Saccam te patijānāmi, mahārāja sunohi me,
na cāpi appiyam tuyham karēyyāmi āham puna. 71.

72. Evañ ce yācamāṇāya vacanaṃ me na kāhaṃ
idāni maṃ tato hantvā khattiyānaṃ padassatīti. 72.

13 Ta ratyā ti ranijje, tā imā ti⁹ tā¹⁰ imā sabbāpi tayā vinā va atikkantā,
saccam¹¹ te patijānāmi iti mahārāja sarakam kīlam mayi¹² tava appiyam eva
hantaṃ idam te āham saccam¹³ patijānāmi, sparam pi sunohi me¹⁴ ito patthā-
yāham pana tuyham appiyam na karēssāmi, evañ ce¹⁵ ti sace evam yācamāṇāya
maṃ tvam vacanaṃ na kāheṇasīti¹⁶.

Tam sutvā rājā „sac' āham imam 'tvam heva jānēssasīti'
vakkhāmi hadayam assā phalissati assāseṇasāmi naṃ"¹⁷ ti
cintetvā ā.

73. Evaṃ te yācamāṇāya kiṃ na kāhāmi te vaco,
10 vikuddho ty-asmī¹⁸ kalyāṇi, mā tvam bhāyi Pabbhāvati. 73.

¹ B¹ -vasesa, C² kammavasesa, C³ kammavasesa. ² B² -he. ³ B² -tam. ⁴ B² pakārento. ⁵ B² -jam corr. to -jasa. ⁶ B² mā. ⁷ B² kīmi. ⁸ B² mahi. ⁹ C² ti. C³ ti? B² kīmi ti in the place of tā imā ti. ¹⁰ C² ti. ¹¹ C² sabbhaṃ. ¹² B² adda ti. ¹³ C² evam me. ¹⁴ C² -ti. ¹⁵ C² B² -vami.

72. Saccam te paṭijānāmi rājavatti sunohi me:

na cāpi appiyam tuyham kareyyāmi aham puna. 74.

73. Tava kāmāhi¹ sussesoni bahum dukkham titikkhissam²

bahū Maddakule³ hantvā nayitum taṁ Pabbhavasitī. 75.

Te, kim na kāmāmi kāmāreṇā tava ssesanā na karissāmhi. vi- 3
kuddho tyassamhi⁴ vikuddho ukkopo te samī, saccam te ti⁵ vikuddhabhavaṁ
sa idāni appiyakaraṇaṁ sa ubbhayaṁ te idam saccam eva paṭijānāmi, tava
kāmā ti tava kāmāna taṁ leccamaṁ, titikkhissam ti adhiṭṭhesam, bahūni⁶
Maddarājakulāni⁷ hantvā balakkirena⁸ tam netum samattho pi⁹.

So Sakkassa¹⁰ devaraṇṇo paricārīkam¹¹ viya taṁ attano 19
parivāram diṣvā khattiyamānaṁ oppādetvā „mayi kira dhara-
māne yeva mama bhuriyaṁ aññe¹²“ gahetvā gamissantīti¹³ siho
viya rājaṅgane vijambhamāno „sakalanagaravāsino me āgata-
bhāvaṁ jānantū“ ti vagganto padanto appoṭhento¹⁴ „idāni te
jivagāhaṁ gahessāmi, rathādāyo yojentū¹⁵ ti anantaram g. ā.: 15

74. Yojayantu rathe asse pānācitre samāhite,

atha dakkhatha me vegaṁ vidhamentassa sattavo ti. 74.

Te, pānācitre ti pānācikkāratre, samāhite ti asse sandhāya vuttam,
sakkāhite nibbhavāno ti aṭṭho, aṭṭha dakkhatha me vegaṁ ti aṭṭha me
parikkamaṁ passissatha. 20

„Sattūnaṁ gaṇhanam nāma mayham bhāro, gaccha tvam
nahatvā alamkaritvā pāsādam abhirūha¹⁶“ ti taṁ oyyojesi.
Maddarājāpi¹⁷ ssa parihāraṇattham amacce pahipi. Te taasa
mahānasadvāre yeva sāpiṇ parikkhipitvā kappake upatṭha-
pesum. So kutamassukammo sisam nahāto sabbālamkārapati- 25
maṇḍito amaccādi-parivuto „pāsādam abhirūhissāmiti¹⁸ diṣā
cileketvā appothesi¹⁹“, olokitolokitatthānaṁ²⁰ pakampittha²¹.
So „idāni me parakkamaṁ passathā²²“ ti ā.

Tam aṭṭhaṁ pakāseto Sattū anantarajō g. ā. 1

75. Teṇ en tattha adikkhiṁsu raṇṇo Maddassas thūpure²³ 30
vijambhamānaṁ silam va poṭhentam²⁴ digopam²⁵ bhūjan ti. 77.

¹ C¹ kāmāna, C² kāmāni. ² C¹ dukkhiyam, C² dukkhiyam. ³ B¹ -lam. ⁴ C¹ -tat, B¹ -im. ⁵ B¹ adda ti. ⁶ B¹ bahum. ⁷ B¹ -kulam. ⁸ B¹ ti. ⁹ B¹ aṭṭha so sakka. ¹⁰ B¹ -va. ¹¹ C¹ -o. ¹² B¹ -jento. ¹³ B¹ -teṇ. ¹⁴ C¹ sabbalokitatthāna. ¹⁵ B¹ kampitvā. ¹⁶ B¹ maddassantepure. ¹⁷ B¹ appojesi. ¹⁸ B¹ -di.

T. a.: teñ ca te. vijambhantaṃ appothenaṃ¹ raḍḍu antepaṇa² vāta-
pānāla³ (varitvā) iṭṭhiyo udikkhimaṃ⁴ ti.

Ath⁵ assa Maddarājā⁶ kutaṇṇaṇṇakārūpaṃ alamkatavārānaṃ
pesesi. So⁷ samussitasetacchattaṃ haṭṭhikkhandham āroyha
15 „Pabhāvatim ārothā⁸“ ti tam pi pacchato nisīdāpetvā catu-
raṅginiyā senāya parivuto pācīnadvārena nikkhamitvā parase-
naṃ oloketvā „ahaṃ Kusarājā, jīvitatthikā⁹ udarena nipajjantō¹⁰“
ti tikkhattuṃ sīhanādaṃ vaditvā sattumathanāṃ¹¹ akāsi.

Tam atthaṃ pakāvento Sattā āha:

- 20 71. Haṭṭhikkhandhaṃ ca āroyha āropetvā Pabhāvatim
saṅgāmaṃ otaritvāna sīhanādaṃ nadi Kuso. 78.
72. Tassa taṃ padato sutvā sīhasāv¹² itare migā
khattiyāpi palāyimsu Kusaśaddahhayaṭṭhitā¹³. 79.
73. Haṭṭharūhā¹⁴ aṭṭakūṭṭhā¹⁵ tūṭhikā¹⁶ pattikārikā¹⁷
aṭṭamañḍassa¹⁸ khundanti¹⁹ Kusaśaddahhayaṭṭhitā²⁰. 80.
74. Tasmīṃ saṅgāmasīnaṃ paṇḍitvā haṭṭhamānaṃ²¹
Kusaṇṇa raḍḍo devindo adā Verocanaṃ maṃṇi. 81.
75. So tam yjītvā²² saṅgāmaṃ laddhā Verocanaṃ maṃṇi
haṭṭhikkhandhagato rājā pāvekkhī Nagaraṃ puraṃ. 82.
20 76. Jivagāhaṃ gaheṭvāna bandhitvā sattukhattiye²³
sasurasa²⁴ upanāmesi; ime te deva sattava. 83.
77. Sabbhe va te vasaṃ gatā²⁵ amittā²⁶ vihatā²⁷ tavu,
kāmaṃ karohi te tayā, muṇo vā te²⁸ hnonsa²⁹ vā ti. 84.

Ta. palāyimsu³⁰ 10 'ti satti paccupajjhāpetuṃ asakkentā vipallāhanti³¹
25 bhujimsu, Kusaśaddahhayaṭṭhitā³² ti Kusarājā saddaṃ nāsāya jāma
bhayena upadduta mōḥantiā, aṭṭamañḍassa³³ khundanti³⁴ aṭṭamañḍa-
chindanti, chindimaṃ³⁵ ti pi pāṭho, tasmīṃ ti evaṃ D-ssa saddasavena³⁶ eva³⁷
bhūta tasmīṃ saṅgāmasīna³⁸ teṃ M-ssa parakkamaṃ paṇḍitvā tūṭhikadeva
Sakko³⁹ Verocanaṃ nāma maṭṭikkhandham tassa addā, Nagaraṃ puraṃ ti
30 Nagaraṇṇikhatam puraṃ, bandhitvā ti tesam yeva uttarisātakena paṇḍi-
kāhaṃ bandhitvā, kāmaṃ karohi te tayā ti tam attano kīmaṃ lochaṃ
ructu karohi, etc. hi tayā dāsaakāpi sūratā yevā⁴⁰ ti.

¹ B¹ appota-. ² B² anto-. ³ C³ omitt so. ⁴ C⁴ jivika-. ⁵ B⁵ -maddanaṃ.
⁶ B⁶ -yattitā, C⁷ -yattitā. ⁷ B⁸ -rothā. ⁸ C⁹ -bundaṇ-. B¹⁰ -chindaṇ-. ⁹ C¹¹
yattita-, B¹² ritha-. ¹⁰ C¹³ -vittā, B¹⁴ jivika-. ¹¹ C¹⁵ satta. ¹² C¹⁶ -ssa. ¹³
C¹⁷ vassagataṃ, B¹⁸ vasaṃ gatā cor to vasaṃ gatā¹⁹. ¹⁴ C²⁰ vihatā, B²¹ rigatā.
¹⁵ C²² -sa. ¹⁶ B²³ rippa-. ¹⁷ B²⁴ chindita-. ¹⁸ C²⁵ saddamaṇḍaṇṇa-, B²⁶ -paṇḍava
saṅgāmaṇṇa-. ¹⁹ C²⁷ omitt sakko. ²⁰ B²⁸ dāsaakā yevā.

Rāja āha:

42. Tūy¹ eva² sattavo ete, na h³ ete⁴ mayham⁵ sattavo,
tvañ ñeva no mahārājā⁶, muñca vā te⁷ hanassu vā ti. 85.

Tattha tvaññeva no ti mahārāja tvañ yeva ambhakañ issaro.

Evam⁸ vutte M. „kin⁹ imehi māritehi, mā nesam¹⁰ āgamanam¹¹ nīratthakam¹² hotu¹³. Pabbhāvatīyā¹⁴ kañiṭṭhā¹⁵ satta Maddarañño¹⁶ dhitaro¹⁷ atthi tā nesam¹⁸ dāpessāmīti¹⁹“ cintetvā:

43. Imā²⁰ te dhitaro satta devakaññāsama²¹ subhā,
dadāhi tesam²² ekekañ, hontu jāmataro tavañ²³ ti g. ā. 86.
Atha nam²⁴ rājā āha:

44. Ambhakañ c²⁵ eva tāsāñ ca tvañ no sabbesam²⁶ issaro,
tvañ ñeva no mahārājā²⁷, dehi nesam²⁸ yad icchasīti. 87.

Ta tvañno sabbesam²⁹ ti mahārāja Kusanarinda kin³⁰ vadasi tvañ steṣa³¹ ca sattanam³² rūḷhañ mama ca imasāñ ca sabbesam³³ no issaro, yadicchasi³⁴ yad icchas³⁵ yassa tā yuñ³⁶ icchas³⁷ tassa tam³⁸ dehi³⁹.

So⁴⁰ tā sabbāpi alamkārapetvā⁴¹ ekekassa rañño ekekañ adāsi.

Tam⁴² attham⁴³ pakāseṇto S. pañca gāthā abhāsi:

45. Ekamekassa ekekañ adā sihassaro Kuso
khattiyānañ tadā tesam⁴⁴ rañño Maddassa dhitaro. 88.
46. Pīṇitā⁴⁵ teṇa lābhena tuṭṭhā⁴⁶ sihassaro Kuso
sakarattḥāni⁴⁷ pāyūssu⁴⁸ khattiyā⁴⁹ satta tārade. 89.
47. Pabbhāvatīñ ca ādāya mañim⁵⁰ Verocanam⁵¹ tadā
Kusāvutthiñ Kuso rājā agamāsi mahabbalo. 90.
48. Ty-assu ekarathe yantā pavisaṇtā Kusāvutthiñ
samānavaṇṇarūpeṇa n⁵² aññamaññātirocissu⁵³. 91.
49. Mātā puttena saṃgaḍḍhī⁵⁴, abhaya⁵⁵ ca jayampatī⁵⁶
samaggā te tadā āsum⁵⁷, phitām⁵⁸ dharanīm⁵⁹ āvasu ti. 92.

Ta pīṇitā⁶⁰ ti santappitā, pāyissu⁶¹ ti idāni appamattā bhareyyāṇā⁶² ti Kusanarindena ovaḍḍitā⁶³ agamanesu, agamāsi⁶⁴ ti katiṭṭhāñ vesitvā ambhakañ.

¹ C¹ tūyevattā. ² B² hite. ³ C³ B⁴ -ja. ⁴ C⁴ no. ⁵ B⁵ hotu. ⁶ C⁶ ime. ⁷ B⁷ tavā. ⁸ all three MSS -ja. ⁹ C⁹ yasvāyam, C¹⁰ samasvāyam, B¹⁰ yasa yam dāṭṭam tava. ¹⁰ B¹⁰ evam vutte so. ¹¹ B¹¹ paññā. ¹² C¹² sakkī. ¹³ C¹³ na añ-. ¹⁴ C¹⁴ B¹⁴ amī n. ¹⁵ B¹⁵ aññamaññāsi paṭirocissu. ¹⁶ C¹⁶ -hji, B¹⁶ -cchi. ¹⁷ C¹⁷ pīṇita. ¹⁸ C¹⁸ pīṇā, B¹⁸ paññā. ¹⁹ C¹⁹ -jivā.

- vattathā gāṇḍesāmīti saasuraṃ āpucchitvā gacce, ekaratthe yanti ti diva pi ekaratthen abhīroṃha gacchanā, samānavaṇṇaparūpenā¹ ti vannaṃ ca rūpena ca samānāṃ hutvā na² aññamaññātirocīsaṃ ti sō ekaṃ nāṭṭikānā³, maniratanānubhāvena kira M. abhīrūpe ahoṃ saṃvassavaṃ sobhaggaṃpatta, samigāṇḍhitī⁴ M-assa āgamanam hutvā bahum paṇṇākāraṃ adāya paruggamaṃsū katvā samigāṇḍhitī⁵, so pi mātaraṃ saddhūti yeva nagaraṃ padakkhīnam katvā alankatapiśādamaṃ abhīrūti, jayampatitī te pi ubbo⁶ jayampatiki samaggaṃ ahesum, tato patthāya ca pana yāvaṃsāṃ samaggaṃ sammodamānā phītaṃ dharaṇāṃ ajjhārasitvā⁷ ti.
- 10 S. j. d. ā. s. p. j. s. (Saccapariyesāne ukkanṭhitabhiṭṭikkhu sotāpatti-phale paritthahi): „Tadā mātāpitaro mahārājakuḷāni ahesum, kaṇṭṭho Anando, khujjā Khujjuttarā. Pabbhāvati Rāholamātā, pariṇā Buddha-pariṇā. Kusarājā nham evā⁸ ti. Kusajātakam.

2. Sona-Nanda-jātaka.

- 15 Devutā nu āti. Idmā S. j. r. mātīposakabhikkhū ā. k. Vatthum Sāmajātaka vatthusadisaṃ. Tadā pana S. „mā bhikkhave imam bhikkhū ujjhāyatha¹, porāṇakapaṇḍitā sakala-Jambudīpe r. lahhamānāpi agghetvā mātāpitaro posimvū² ti vatrā a. ā.:
- A. Bārāṇasī Brahmavaddhanam nāma nagaraṃ ahoṃ. Ta.
- 20 Manojo nāma rājā r. kāresi. Ta. aññatāro asitikoṭṭivibhavo brāhmaṇamahāsālo aputtako ahoṃ, tassa brāhmaṇi ten³ eva „bhoti puttam patthehiti“ vuttā⁴ patthesi. Atha B. Brahma-lokā cavitvā tassā kucchimbi patīsandhiṃ gaṇhi, jātassa c⁵ assā Sonakumāro ti nāman karīmsu. Tassa padasāgamana-
- 25 kālā añño pi satto Brahmaloḷā cavitvā tassā yeva kucchismiṃ⁶ patīsandhiṃ gaṇhi, tassa jātassa⁷ Nandakumāro ti nāman karīmsu. Tesam uggahitavedānam sabbasippe nipphattim patthānam⁸ rūpasampadam diṣvā brāhmaṇo brāhmaṇiṃ āmantetvā „bhoti puttam Sonakumāraṃ gharabandhanena bandhissāma⁹“
- 30 ti ā. Sā „sādhū“ ti sampatīcchitvā puttaṃ tam attham

¹ B² omits na. ² B⁴ -issu. ³ C² -ḍḍiti, C³ B⁴ -ecchiti. ⁴ C² -ḍḍi, B⁴ -ecchit.

⁵ C² -ubbayo. ⁶ S-to = Nandapaṇḍito, S-to = Sonapaṇḍito. ⁷ B⁴ -yittha. ⁸ B⁴ adda perā. ⁹ B² -ā. ¹⁰ B⁴ -imhi. ¹¹ B² omits ja-. ¹² B⁴ adda vaya-pattinam.

ſekkāhi. So „alam amma mayham gharāvaseṇa, aham hi
 yāvajivam tumhe paṭijaggitvā tumhākaṃ accayena Himavantam
 pavasitvā pabbajissāmīti“. Sā brāhmanassa tam¹ attham āro-
 cessi. Te punappuna khatthentāpi² tassa cittaṃ alabbhitvā
 Nandakomāraṃ āmantetvā „tāta tena hi tvaṃ kuṭumbaṃ paṭi- 5
 pajjā“³ ‘ti vatvā „nāham bhātara chadditakilesaṃ⁴ siseṇa
 ukkhipāmi, aham pi tumhākaṃ accayena bhātara va saddhiṃ
 pabbajissāmīti“ vutte „ime evaṃ tarupāpi⁵ kāme jahanti, ki-
 maṅga⁶ pana mayam sabbe va⁷ pabbajissāma“ ‘ti cintetvā
 „tāta“, kiṃ ro ambhākaṃ accayena pabbajjāya⁸, sabbe yeva⁹ 10
 pabbajissāma“ ‘ti raṇṇo ārocetvā sabbam dhanam dānamokhe
 vissajjetvā dāsajanam bhujissam katvā nātinam dātabbayuttakam
 datvā cattāro pi janā Brahmavaddhananagaraṃ nikkhamitvā
 Himavantapadesa pañcapadumasañchaṇṇam saram nissāya ra-
 maniye vanasande assamaṃ māpetvā pabbajitvā ta, vasiṃsu. 15
 Uḍḍo pi bhātaro mātāpitaro paṭijaggiṃsu, pāto va tesam danta-
 katthaṃ ca mukhadhovanāṃ ca datvā pannaśālāṃ ca parivenāṃ
 ca sammajjitvā pānīyam upaṭṭhāpetvā aruṇāto madhura-
 phalāni āharitvā mātāpitaro khādāpenti unheṇa vā sīteṇa vā
 vāriṇā¹⁰ nahāpenti, jātā sodhenti, pādaparikkammādinī tesam 20
 karonti. Evaṃ addhāne gate Nandapaṇḍito „mayā ābhata-
 phalāphalān¹¹ eva mātāpitaro khādāpessāmīti“¹² hiyyo ca para-
 māho¹³ ca gahitaṭṭhānato yāni vā tāni vā pāto va āharitvā
 mātāpitaro khādāpeti, te tāni khādītva mukham vikkhāletvā
 uposathikā bhavanti. Sonapaṇḍito pana dūram gantvā ma- 25
 dhurāni supakkāni āharitvā upanāmeti. Atha nam te¹⁴ „tāta,
 kaniṭṭheṇa te ābhataṇi mayam pāto va khādītva uposathikā
 jātā, idāni no attho n¹⁵ atthiti“ vadanti, ‘iti tassa phalāphalāni
 paribhogam na labhanti vinassanti, puṇadivasādisu¹⁶ pi tath¹⁷

¹ Bā eram. ² Bā khatthentāpi. ³ Bā -āhi. ⁴ C¹ -āliem. Bā -khejam. ⁵ Bā
 -vi. C² omīti pi. ⁶ Bā -am. ⁷ Bā yeva. ⁸ Bā -a. ⁹ Bā adda idāmeti. ¹⁰
 C¹ -āhena. C² -āheṇa. ¹¹ Bā pānīyama. ¹² C¹ -mi. Bā -mitti pūreṇa gantvā.
¹³ Bā C² Bā parakkito. C² hiyyo ca paramato? ¹⁴ Bā nulle te. ¹⁵ Bā -seṇu.

evā 'ti, evaṃ so pañcaabhiññātāya¹ dūraṃ gantvāpi² āharati,
 te puna³ na khādanti. Atha M. cintesi: „mātāpitaro me su-
 khumalā, Nando ca yāni vā⁴ tāni va apakkaduppakkāni⁵ phalā-
 phalāni āharitvā khādāpeti, evaṃ sante ime na⁶ ciraṃ pa-
 vattissanti, vāremi⁷ nan⁸ ti, atha naṃ āmantetvā „Nanda ito
 paṭṭhāya phalāphalaṃ āharitvā mamāgamanam patimānehi,
 ubbo ekato va khādāpessāmi⁹ 'ti ā. So evaṃ vutte pi attano
 va puññaṃ¹⁰ paccāsiṃsanto na taṇsa vacanam akāsi. M.
 „Nando mama vacanam akaranto ayuttam karoti, paṇapessāmi¹¹
 nan¹² ti, tato „ekato va mātāpitaro paṭijaggissāmi¹³“ cin-
 tetvā „Nanda, tvaṃ anovādako, paṇḍitānaṃ vacanaṃ na ka-
 rosi, ahaṃ jeṭṭho, mātāpitaro mama eva¹⁴ bhārā¹⁵, ahaṃ eva
 na paṭijaggissāmi, tvaṃ idha vasiṭṭuṃ na lacchasi, aññattha
 yāhiti¹⁶ tassa accharam pahari. So tena paṇāmito¹⁷ tassa
 10 santike thātum asakkonto taṃ vanditvā mātāpitaro upasam-
 kamitvā tam atthaṃ ārocetvā attano paṇṇasālaṃ pavisitvā
 kaṣinam oloketvā taṃ divasam eva pañcābhīṇṇā¹⁸ attha samā-
 pattiyo nibbattetvā cintesi: „ahaṃ Sinerupādato ratanavālikam
 āharitvā mama bhātu paṇṇasālaparivege okiritvā bhātaraṃ
 20 khamāpetum pabomi, evaṃ pana na sobhissati Anorattodakam¹⁹
 āharitvā khamāpessāmi, evaṃ pi na sobhissati sace me
 bhātā²⁰ devatānaṃ vasena (add na?) kameyya²¹ cattāro ma-
 hārājāno Sakkaṃ ca ānetvā²² khamāpeyyam, evaṃ pi me²³
 na sobhissati sakala-Jambudīpe Manojam aggarājānam ādin
 25 katvā rājāno ānetvā khamāpessāmi, evaṃ sante manna bhātu
 guṇo sakala-Jambudīpam²⁴ avattharitvā gamissati, candasuriyo
 viya paññāyissatīti²⁵ so tāvad eva iddhiyā gantvā Brahma-
 vaddhannanagare tassa rañño nivesanadvāre otaritvā²⁶ „eko

¹ B¹ -itūya. ² B² gantvā patitā. ³ C² pana. ⁴ B² omits vā. ⁵ C² B² -dupa-
 C² omits aduppakkā. ⁶ C² va. ⁷ B² vāpessāmi. ⁸ C² -ā. ⁹ so C², C² patā-
 B² palā-, read paṇāpessāmi? ¹⁰ C² -asanti. ¹¹ B² me va. ¹² B² -o. ¹³ so
 C², C² paṇāmito, B² paṇāpito. ¹⁴ B² -āyo. ¹⁵ B² anotattato nda-. ¹⁶ B²
 bhātaraṃ. ¹⁷ B² khamāpeyyam. ¹⁸ B² āharitvā. ¹⁹ so C² for ca? B² omits
 me. ²⁰ B² -pa. ²¹ B² adda thito.

kira vo tāpaso datṭhukāmo¹ ti raṇṇo ārocāpesi. Rājā „kim
pabbajitassa mayā dīṭṭhena, āhāratthāya āgato bhuvissutīti“
bhattaṃ² pahīni, bhattaṃ na icchi, taṇḍulam pahīni³, vatthāni
pahīni⁴, mūle⁵ pahīni, mūlam⁶ na icchi, atha tassa santike
dūtaṃ pesesi⁷, „kimatthaṃ kirāgato sīti“⁸ so dūtena puṭṭho⁹
„rājānaṃ upatṭhāhituṃ āgato 'mhitī“¹⁰ ā., rājā¹¹ sutvā „bahū
mama upatṭhākā, attano tāpasadhammaṃ“ karotū¹² 'ti pāhesi¹³,
so taṃ sutvā „ahaṃ tumbhākaṃ raṇṇo attano balena sakala-
Jambudīpe r. gahetvā dassāmiti“¹⁴ ā., taṃ sutvā rājā cintesi:
„pabbajitā nama paṇḍitā, kañci¹⁵ upāyaṃ jānissantūti“ taṃ¹⁶
pakkosāpetvā āsanaṃ dāpetvā vanditvā „bhante tumhe kira
mayhaṃ sakala-Jambudīpe r. gahetvā dassathā“¹⁷ 'ti pucchi¹⁸.
„Āma mahārājā“¹⁹ 'ti. „Kathaṃ gaphissathā“²⁰ 'ti. „Mahā-
rājā antamaso khuddamakkhihāya pivanamattam pi lohitaṃ
kassaci anuppādetvā tava dhanacchedanaṃ“²¹ akatvā attano²²
iddhiyā va gahetvā dassāmi²³, kevalaṃ papañcaṃ akatvā ajj'
eva nikkhamituṃ vaṭṭaṭṭi²⁴. So tassa²⁵ saddahitvā senaṅga-
parivuto nikkhami, sace senāya uṇhaṃ hoti N-to attano iddhiyā
chāyaṃ katvā sītaṃ karoti, deve vassante senāya upari vassit-
tuṃ na deti, uṇhaṃ vātaṃ²⁶ nivāreti²⁷, magge khāṇukaṇṭa-²⁸
kādayo sabbaparissaye antaradhāpeti, maggaṃ kasiṇamaṇḍalaṃ
viya samam²⁹ katvā sayam ākāse cammaṃ³⁰ pattharitvā palāma-
kena nisīno senāya purato³¹ gacchati. Evaṃ senaṃ ādāya
paṭhamam Kosalaratṭhaṃ gantvā nagarassa avidūraṃ khandhā-
vāraṃ nivesetvā³² „yuddham vā no detu vāse vā vattatū“³³
'ti³⁴ Kosalarāṇṇo dūtaṃ pāhesi, so kujjhivā³⁵ „kim ahaṃ na
rājā ti, yuddham dammiti“ senaṃ parakkhatvā³⁶ nikkhami³⁷,

¹ Bā so bha-. ² Bā adda t. na icchi. ³ Bā adda v. na icchi. ⁴ Bā taṇḍulam.

⁵ Bā pahīni. ⁶ Cā onū. al. ⁷ Bā adda taṃ. ⁸ Bā sāpasassa kammam. ⁹

Bā pesasi. ¹⁰ Bā ki-. ¹¹ Bā pucchanti. ¹² Bā -cchedati. ¹³ Bā adda api

ca. ¹⁴ Bā adda vassanti. ¹⁵ Cā vā na, Bā sītaṃ vā uṇhaṃ vā. ¹⁶ Bā vāretī.

¹⁷ Cā vassasamam. ¹⁸ Bā sampakkhatvā. ¹⁹ Bā parivuto. ²⁰ Bā nivā-

ti. Bā detuṃ satacchattam vā no detuṃ ki-. ²¹ Bā adda āha. ²² Bā rūpakki-

ti. ²³ Bā -itvā.

dve senā yujhitum¹ ārabhimsu, N-to dvinnam pi antare attanā² nisinnam ajinacammam³ mahantam katvā pasāretvā dvīhi pi senāhi khittasare cammen⁴ eva sampaticchi, ekasenāya pi koci kaṇḍena viddho nāma n' atthi, hatthagatānam pana kaṇḍānam
 5 khayena dve pi senā nirupāyā⁵ atthamsu. N-to pi⁶ „mā bhāyi mahārāja“⁷ 'ti assāsetvā Kosalassa santikam gantvā „mahārāja mā bhāyi, n' atthi te paripantho, tava r. tav' eva bhavissati, kevalam Manojaraṇño vasavattī⁸ hohiti“⁹ ā. So tassa vacanam¹⁰ saddahitvā „sādhū“¹¹ 'ti sampaticchi, atha nam Mano-
 10 jassa santikam uttvā¹² „mahārāja, Kosalarāja te vase vattati, imassa r. imass' eva hotū“¹³ 'ti, so¹⁴ „sādhū“¹⁵ 'ti sampaticchitvā tam attano vase vattetvā dve senā ādāya Aṅgarattham gantvā Aṅgaṃ¹⁶ ca gahetvā Magadharatthe Magadhan ti eten' upāyena sakala-Jambudīpe rājāno attano vase vattetvā tehi parivuto
 15 Brahmavaddhananagaram eva gato, r. gahanto pan' esam¹⁷ sattannam samvaccharānam upari sattadivasādhikehi sattamāsehi ganhi, so ekekarājadhānito nānappakāraṃ khajjabhojjam āharāpetvā ekusatam rājāno gahetvā tehi saddhim¹⁸ sattāham mahāpānam pivi. N-to „yāva rājā sattāham issariyasukham anu-
 20 bhoti tāv' assa attānum na dassessāmīti“¹⁹ Uttarakurumbi piṇḍāya caritvā Himavati²⁰ Kañcanaguhadvāre sattāham vasi. Manojō pi sattamo divaso²¹ attano mahantam sirivibhavam oloketvā „ayam yaso na²² mayham mātāpittūhi na²³ aññehi dinno, Nandatāpasam²⁴ nissāya uppanno, tam kho pana me
 25 apassantassa ujja sattamo divaso, kham nu kho me yasādāyako sahāyo“²⁵ ti N-tam sari. So tassa anussaraṇabhāvam ūtvā āgantvā purato ākāse atthāsi. So cintesi: „aham imassa tāpasassa devabhāvam vā manussabhāvam vā na jānāmi, sace

¹ B¹ yujhi-, C¹ yuddhi-. ² B² -no. ³ C² -sina-, B² ajina-. ⁴ C² nirupāyā corr. to: pūyā, B² nirupāsāhi, C² nirupāya. ⁵ C² adda manojam, B² manojassa caumhe gantvā. ⁶ C² -ā. ⁷ B² vasavatti. ⁸ B² omits va-. ⁹ B² -ke uttvā. ¹⁰ C² te, C² omittayo. ¹¹ C² āhañ, C² āgañ, B² āṅgarattham, omitting ca. ¹² B² pūssae. ¹³ B² dassāmīti. ¹⁴ B² -vante. ¹⁵ B² -ena, C² -ena corr. to: -o. ¹⁶ B² omits na. ¹⁷ C² nadi. ¹⁸ B² nanda tassa pūññam.

hi esa manusso sakala-Jambudīpe r. etassa¹ eva dassāmi, atha devo ce hoti² devatāsakkāram assa³ karissāmi⁴ so tañ vīmaṁsanto paṭhamam g. ā.:

1. Devatā na si gandhabbo adu Sakko purindado
manussabhūto iddhimā, katham jānemu tañ mayam ti. 93. 5
So tassa vacanam sutvā sabbāvam eva kathento dutti-

yam g. ā.:

2. N^o amhi devo na gandhabbo na pi Sakko purindado,
manussabhūto iddhimā, evam jānāhi Bhārata⁵ ti. 94.
Tattha Bhārata⁶ ti tatthasāhārādharitīya nam⁷ evam ālapi. 10

Taṁ sutvā rajā „manussabhūto kirāyam, mayham evam bahūpakāro, mahantena yasena tañ santappessāmi⁸“ ciotervā ā.

3. Katarūpam idam bhotā⁹ veyyāvaccam anappakam:
devamhi vassamānamhi anvāvassam¹⁰ bhavam akā. 95. 13
4. Tato vātātāpe ghore sitacchāyam bhavam akā,
tato amittamajjhesu suratānam¹¹ bhavam akā. 96.
5. Tato phītāni¹² ratthāni vasino te bhavam akā,
tato ekasatam khatte anuyutte¹³ bhavam akā. 97.
6. Patit¹⁴ assu mayam bhoto, vara tañ¹⁵ bhaṇṇam¹⁶ icchasi, 20
hatthiyānam assaratham nāriyo ca alamkatā
nivesanāni rammāni mayam bhoto dadāmasse. 98.
7. Atha [vā] Aūge vā Magadhe [vā]¹⁷ mayam bhoto dadāmasse,
atha vā Assakāvanti¹⁸ sumanā dammu te mayam. 99.
8. Upaddham vāpi rajassa mayam bhoto dadāmasse 25
sace te attho rajjena, annaṁsa yad icchasitī. 100.

Ta katarūpamidaṁ ti katarūpam¹⁹ katasabbhavam, veyyāvaccam
ti kāyaveyyāvattikakammam²⁰, anvāvassam²¹ ti anuvassam, yathā devo na

¹ ce hoti wanting in C¹². ² C¹² -ā. ³ C² B⁴ -thā, C⁸ -tā corr. to -thā. ⁴ all three MSS. -thā. ⁵ B⁴ -radhārattāyanam. ⁶ B⁴ -to. ⁷ B⁴ anvassam. ⁸ so B⁴; C¹² -majjhesuratanam. ⁹ C² pi-, C⁴ B⁴ phī-. ¹⁰ B⁴ -yante. ¹¹ C² vara tā. ¹² C¹² hamham, B⁴ bhuṭṭam. ¹³ in B⁴ corr. to atha aūge vā magadhe. ¹⁴ C² -vanti, B⁴ kassakāvanti. ¹⁵ B⁴ omits ta-. ¹⁶ C² kāyāvatika-, B⁴ kāyaveyyāvattikammam. ¹⁷ B⁴ anuvassam.

- vaasati tathā katan ti a., sīracchāyan ti sītalacchāyān, vaasino te ti te
 ratthavasino amhikam vasavattine¹, khatte² ti khatte, ajjhakathāyān paṇa
 ayaṃ eva vā pātho, paṭitassu mayān ti ratthā mayān, vara tam bhāṇḍa-
 mīlaccāsa³ bhā ti⁴ ratthasa⁵ etaṃ nāman, varaṇ te dadāmi yaṃ ratanam
 5 lochaṃ tam varehīti⁶ a., hatthiyānaṃ ti ādhi sarūpato tam ratanam dasseti,
 Assakāraṇti⁷ ti Assakarattham vā⁸ Avantirattham vā⁹, rajjena¹⁰ ti sace
 hi akalena Jambudīparajjena attho tam pi te dātā ahaṃ phalakkīyudhahattho¹¹
 tumbhākaṃ ratthasaṃ purato dhārasīmīti dipeti, yadicchaṃti etesu mayā
 uttappakkāseṃ yaṃ lochaṃ tam anussāsa āvāpohi.
- 10 Tam autvā N-to attano adhippāyāṃ āvīkarouto ā.:
 v. Na me attho hi¹² rajjena nagareṇa dhanena vā,
 attho pi janapadena attho mayhaṃ na vijjatīti. 101.
 „Sace tava mayi sineho atthi¹³ akaṃ me vacanaṃ karo-
 hīti“ vatvā:
- 15 10. Bhoto ca¹⁴ ratthe vijite araṇṇe atthi assamo,
 pitā mayhaṃ janetvā ca ubho sammanti assame. 102.
 11. Tes¹⁵ āhaṃ pubbacariyesu puṇṇaṃ na labbhāmi kātave,
 bhavantaṃ ajjhācāraṇi¹⁶ katvā
 Sonam yācāmu¹⁷ saṃvaran ti. 103.
- 20 Tā. ratthe ti raja. vijite ti āvāpavattitthāne, ‘assamo ti Himavanta-
 raṇṇe kho assamo atthi, sammanti¹⁸ tasmā assame vacanti, tesāhaṃ ti
 tesu ahaṃ, kātave ti vattaputtavattaphalāharanasaṃkhatam puṇṇam kātum na
 labbhāmi, bhāṇe me S-to nāma mam¹⁹ ahasiṃ aparādhe mā idha vaseti mam
 paṇimesi²⁰, ajjhācāraṇi²¹ ti²² te mayā bhavantaṃ adbhicāraṇaṃ parisaṃ²³
 25 parivāraṇi katvā S-taṃ saṃvaran yācāmu, āyatā²⁴, yācāmi²⁵ ti a., yācāmu saṃ-
 varan²⁶ ti pi pātho, mayā taya saddhā Sonam yācāyāma khamāpeyyāma,
 tasmā varaṇ tava saṃtikā paṇhānīti a.
- Atha naṃ rājā aha:
12. Karomi te tam vacanaṃ yaṃ maṃ bhāṇasi brāhmaṇa,
 30 etaṃ ca kho na akkhāhi kīvanto bhontu yācāka ti. 104.

¹ C² -eti, C³ -tta. ² C² khatte, B² khatya. ³ B⁴ bhūḍam-. ⁴ C² bhāti-
 rāhā, C² bhāṇitā coor. te bhāṇitā, B⁴ omite bhāti. ⁵ B⁴ exle. ⁶ C²
 -raṇṇaṇa, B⁴ -raṇṇi. ⁷ C² va. ⁸ C² omite avanti-. ⁹ C² -itthi. ¹⁰ C² hhi.
 B⁴ pi. ¹¹ C² attho. ¹² B⁴ tava. ¹³ B⁴ ajjhāra-. ¹⁴ B⁴ yācāmu. ¹⁵ B⁴
 paṇimesi. ¹⁶ B⁴ adda avitaran. ¹⁷ C² pharisa, B⁴ sa. ¹⁸ B⁴ -tassavāraṇa.
¹⁹ C² yacāmu.

Ta. karomīti aham sakala-jambudīpe ⁊ dadamēna etakam kāmā na karissāmi, karomīti vadāmi, kīvanto ti kittakā.

Nandapandito āha:

13. Parosatam jānapadā mahāsālā ca brāhmaṇā
ime ca khattiyā sabbe abhijātā yasassino
bhavaṇ ca rājā Manojo alam hessanti yācakā ti. 103.

Ta. jānapadā ti mahapari¹, mahāsālā ca brāhmaṇā ti āhrappattā brāhmaṇā ca parosatā yeva, alam hessanti ti antipariyanti² bhavissanti, yācakā ti mam³ atthāya S-tassa khamāpakā.

Attha rājā āha:

14. Hatthi asse ca yojentu ratham sannayha nam rathī⁴,
ābandhanāni gaṇhātha pādās⁵ ussārayam dhaje,
asaman tam gamissāmi yattha sammati Kosiyo ti. 106.

Ta. yojentū ti hatthirohā hatthi asārohā ca asse happentu, ratham sannayhanāti rathin⁶ samma rathikā⁷ ivam pi ratham sannayha⁸, 15 ābandhanāni hatthiassarathesu ābandhanābbaṇi bhaṇḍakāni gaṇhātha, pādā-ussārayam dhaje ti ratho thapitadhaje⁹ ussārayantu asāpantu, Kosiyo ti yasmin asama Kosiyaḥotto vasaṇti vadati.

15. Tato ca rājā pāyāsi senāya enturaṅgiṇi,
agamā¹⁰ asamanam ramunam yattha sammati Kosiyo ti. 107.

nyūṇa bhikkhambuddhagāthā.

Ta. tato ca ti bhikkhave evam vatvā tato so rājā ekasārah¹¹ khattiya gaheva mahatiyā senāya parivuto N-taṇḍa purato katvā nagarā uikkhami, enturaṅgiṇi enturaṅgiṇi¹² agamā¹³, antarāmagga vuttamāno pi asama-gimītiya evam ruto, asarvātakkhobhūtasamkhena¹⁴ balakāyena saddhū¹⁵ magga-paṭipunnassa tassa N-to¹⁶ liddhinubbhāveṇa sthūpabhavitthataṇḍa magga-samanā nipetvā ākāse sammamā pattharivā ta. pallanikena nīdhitvā senāya parivuto alamākatahathikkhandhe nīdhitvā gaṇḍantena¹⁷ raṇḍa saddhū dhamma-yuttakeṇa lābhento cīruhādipariṇāye¹⁸ karanto¹⁹ agamāsi.

Atth' asā asamanam pāpūṇanadivase S-to „mama kaṇṭha-
thassa atirekasattadivasādhikāni²⁰ sattāmāsādhikāni²¹ satta-

¹ all three MSS. -ā. ² so C²; B² pariyaṭṭā, omitting antā. ³ C² rathī, B² ratham saṅkhamasārathī. ⁴ B² ratham sannayha sārathīti. ⁵ C² rathikā, B² sārathī. ⁶ B² sannayittha. ⁷ C² thapitadhajapādesodhaje. ⁸ C² aggamā, B² āgamā. ⁹ B² -te, C² -ta. ¹⁰ B² -giyā senāya. ¹¹ B² āgamāti. ¹² B² -saṅ-khāteṇa. ¹³ B² -tassa. ¹⁴ C² -te. ¹⁵ B² āttou-. ¹⁶ B² vārento. ¹⁷ C² -sattāmāsādhikā-. ¹⁸ C² satta ca divasāni.

vassāni oikkhantassā¹ ti āvajjitvā „kahan nu kho so etara-
hiti“ dibbena cakkhunā olokeno „catuvīsatiakkhobhīpari-
varena² ekasataṃ rājāno gahetvā maṃ yeva khamāpetuṃ
āgacchatiti“ disvā cintesi: „imehi rājūhi c' eva parisāhi³ ca
9 mama kaniṭṭhassa bahūni pāṭihāriyāni dīṭṭhāni, mamāpubbhāvaṃ
ajānitvā ayaṃ kūṭajajilo attano pamānaṃ na jānāti, amhākaṃ
ayyena saddhīṃ payojetīti maṃ vambhetvā⁴ kathento avici-
parāyaṇā bhavēyyuṃ, iddhipāṭihāriyaṃ nesam dassessāmīti“
so caturaṅgulamattena amsam⁵ asaṃphusantaṃ ākāse kācāṃ
10 ṭhapetvā Anotattodakam⁶ āharitum raṇṇo avidūre ākāseṇa
pāyāsi. N-to pana taṃ āgacchantam disvā attānaṃ dassetuṃ
avisahanto nisinnaṭṭhāne yeva antarādhāya⁷ palāyitvā Hima-
vantaṃ pāvisi. Mañojarāja pana uam ramanīyena isivesena⁸
tathā āgacchantam disvā:

11. Kassa kādambayo⁹ kāco vehāsam caturaṅgulam
amsam asaṃphusam eti udahārassa gacchato ti g. ā. 108.

Ta kādambako⁹ ti kadamberukāhamayo. asaṃphusam⁵ etilo am-
sam¹⁰ asaṃphusanto sayam esa gacchati. udahārassa¹¹ ti udakaṃ āharitum
parichantaṃ esa¹² kāco evam eti, ko nāma tvaṃ kuto vāgacchati.

20. Evam vutte Mahāsatto gāthadvayam āha:
11. Aham Sono mahārāja tāpaso sahitaṃvato¹³,
bharāmi mātāpitaro rattindivam atandito. 109.
12. Vane¹⁴ phalaṃ ca mūlaṃ ca āharitvā disampati
posemi mātāpitaro pubbekatam anussaran ti. 110.

21. Ta sahitaṃvato¹³ ti sahitarato¹⁵ silācārasampanno; eko tāpaso ahaṃ
ti vadati, bharāmi posemi, atandito ti analeso hutaṃ, pubbekatam ti
tehi pubbe kataṃ mayham gūṇam anussaranto.

Taṃ sutvā rāja tena saddhīṃ viśāsam kattukāmo anan-
taraṃ g. ā.:

¹ B² adda saddhi. ² C² -āḥa. ³ C² vambhe-, B² -bhento. ⁴ C² sotaram
B² aam. ⁵ B² anotattato ud-. ⁶ B² -yi. ⁷ B² issariyena. ⁸ B² kadāmpā-
mayo. ⁹ C² v asam-, B² asam-, B² asam asaṃphusam. ¹⁰ B² asakojam. ¹¹
B² kassa eka. ¹² B² sahīpappato. ¹³ C² am.

12. Iccāma assaman gantum yattha sammati Kosiyo,
maggam no Sona akkhāhi yena gacchamu assaman ti. 111.
Tattha assaman ti tūhikam assamapadam.

Atha M. attano ānubhāvena assamapadagāhimaggam
māpetvā:

13. Ayam ekapadī rāja yen¹ etam meghasannibham
koviḷārehi sañchannam, ettha sammati Kosiyo ti g. ā. 112.

T. a.: mahārāja ayam ekapadiko jaṅghamaggo iminā gacchatha yena diṭṭhāggena tam meghasannade upupphitakoviḷārassannibham kāmānam diṭṭasi ettha mama piṭā Kosiyaḡotto vasaṭi ssa so assamo ti. 10

14. Idam vatvāna pakkāmi taramāno mahāsi
vehāso antalikkhummim anusāsivāna khattiye. 113.

15. Assaman parimajjivā² paññāpetvāna āsanam
paṇṇasālam pavisitvā pitarum paṭibodhayi: 114.

16. Ime āyanti rājāno abhiḡātā yasassino,
assamā nikkhamivāna nisīda tvaṃ mahāso. 115. 13

17. Tassa tam vacanam sutvā taramāno mahāsi
assamā nikkhamivāna paṇṇadvāramhi³ upāvisi: 116.
imā abhisambuddhagāthā.

Ta pakkāmiti Anotattam⁴ agemi, parimajjivā⁵ ti bhikkhave so 20
tat vegena Anotattam gantvā⁶ pāṇiyam ādāya tasm rājase⁷ assaman asampattos-
sya agantvā pāṇiyagāte pāṇiyamālake thapetvā mahājano pīṇasatī vana-
kumārasi⁸ vasetvā⁹ sammajjanim¹⁰ ādāya assamapadam sammajjivā¹¹ paṇṇa-
sāladāte piṭu āsanam paññāpetvā pavisitvā pitarum jēṇāpeṭi a., upāvisi
uccāsaṃ nisīdi. B-ssa mātā pana tassa pucchato niratā¹² āsme nisīdi. B. 23
nīḡasane ekamante nisīdi.

N-to pi B-ssa Anotattato pāṇiyam ādāya assaman āgata-
kāle¹³ rañño santikam āgantvā assamassa avidūre khandhā-
vāram nivesāpeṭi¹⁴. Atha rājā nahātvā sabbālahkārāpati-
maṇḡito ekasatarājaparivuto N-tam gabetvā mahantena siri- 30
sobhaggena B-ttam khamāpetum assaman pāvisi. Atha nam
tathā āgacchantam B-assa piṭā diṭvā B-am pucchi, so pi
ssa ācikkhi.

¹ all these MSS -jjetvā. ² C² padvāramhi. ³ B⁴ anotattato. ⁴ B⁵ -jjetvā.
⁵ B⁶ -ttham āg-. ⁶ B⁷ -āsu. ⁷ B⁸ nava-. ⁸ C⁹ māse-. ⁹ C¹⁰ sammajj-, B¹¹
sammajja-. ¹⁰ B¹² nīce. ¹¹ B¹³ -magata-. ¹² -te nīvāseṭi.

Tam atthaṃ pakāseṃto S. ā.:

21. Taṃ ca diṭṭvā āyantaṃ jalanta-r-iva¹ tejaṣā
khattasamghaparibbūhaṃ Kosiyo etad abravī: 117.
22. Kassa bherī mutiṅgā ca samklā papavadeṇḍimā
purato paṭipannāni hāsayantā² rathesahhaṃ. 118.
23. Kassa kaṭṭhanapattena puthuṇā vijjvanninā
yuvā kalāpasannaddho, ko eti siriyaṃ jalaṃ. 119.
24. Ukkāmukhe³ pahatthaṃ va khadirāṅgarasannibhaṃ
mukhaṃ cāru-r-ivābhātī⁴, ko eti siriyaṃ jalaṃ. 120.
25. Kassa paggaḥitaṃ chaittaṃ saṇḍākaṃ manoramaṃ
ādiccaraṃsāvuraṇaṃ, ko eti siriyaṃ jalaṃ. 121.
26. Kassa amkaṃ pariggayha vālavijjanim ottamaṃ
curati varupaṇḍasaṃ hatthikkhandhena āyato. 122.
27. Kassa setāni chaitāni ājāniyā ca vammitā
samantā parikkhanti⁵, ko eti siriyaṃ jalaṃ. 123.
28. Kassa ekasantaṃ khatyā anuyuttā⁶ yasaseṇo
samantā anupariyanti⁷, ko eti siriyaṃ jalaṃ. 124.
29. Hatthiassaraṭṭhapattisenāya⁸, caturaṅgini⁹
samantā anupariyāti¹⁰, ko eti siriyaṃ jalaṃ. 125.
30. Kassa esā mahatī senā, piṭṭhito anuvattati
akkhobhani¹¹ apariyantaṃ sāgarasēva ūmiyo. 126.
31. Rājābhīrāja Maṇḍo¹² Indo va jayataṃ pati
Nandaṃ¹³ ajjhāvaraṃ eti asamaṃ brahmacārinuṃ. 127.
32. Tassa esā mahatī senā piṭṭhito anuvattati
akkhobhani¹⁴ apariyantaṃ sāgarasēva ūmiyo ti. 128.

Ta. jalanta-r-iva¹ 'ti jalantaṃ r-iva paṭipannāni² etāni turiyaṃ kassa
purato āgacchanti³ a. hāsayantā⁴ 'ti toseṇā, kaṭṭhanapattena⁵ 'ti tīṭa
kassa⁶ esā kaṭṭhanapattena vijjvanninā unhiṣapattena nallānta⁷ parikkhito⁸ ti
pucchati, yuvā ti caruṇa kalāpasannaddho ti sannaddhasaratthakīro, ukkā-
mukhe⁹ pahatthaṃ va¹⁰ ti kammāraṇaṃ uddhane pahatthasavaraṇaṃ r-iva,
khadirāṅgarasannibhaṃ ti vitaccekakkhadirāṅgaravaraṇaṃ¹¹, ādiccaraṃsa-
vuraṇaṃ ti ādiccaraṃsinuṃ āvaraṇaṃ, amkaṃ pariggayha¹² 'ti amkaṃ pa-
riggaheva¹³ parikkhāpita¹⁴ ti a. vālavijjanimuttamaṃ¹⁵ ti vālavijjanin.¹⁶

¹ B¹ - samriva. ² B² - a. ³ B³ - am. ⁴ C⁴ - vā. B⁵ mukhaṃcarnita-. ⁶ C⁶ - centi. ⁷ B⁷ - yantā. ⁸ B⁸ - parikkhanti. ⁹ B⁹ - rathā. C¹⁰ - asarathāpatthi-. C¹¹ - asarathāpatthi-. ¹² C¹² - nīhi. B¹³ - ni. ¹⁴ B¹⁴ - yāyanti. ¹⁵ C¹⁵ - bbbani. B¹⁶ - bhani. ¹⁷ C¹⁷ - rājamāno, B¹⁸ - rājamāno. ¹⁹ C¹⁹ - bbbanti. C²⁰ - bbbani. ²¹ ee C²¹; B²² nallānta. ²³ B²³ vitacchita-. ²⁴ C²⁴ odha passah. B²⁵ parisaṃ. ²⁶ All three MSS. -mā. ²⁷ B²⁸ mahāvālavijanti.

uttamañ¹, carasīti sahaszati, chattāniti ajālyapittiko nisinnañam dhāri-
 chattādhichattāni, parikīrantīti² kassa samantā sabbadakkhāgeṇ parikīr-
 yanti³, sataraṅgīnūti etehi hatthādhīhi rotūhi aṅgehi samannāgata⁴,
 allobhānūti khobhetum na vakkā, sāgetassevā⁵ ti sāgarassa ūmīyo vīya
 apariyanti, rājābhīrājā ti ekasānānaṃ rājānaṃ pūjito⁶ tesam⁷ tū adhiho
 rājābhīrājā⁸, jayataṃ⁹ patito jayappattinānaṃ tāvatinānaṃ jettako, ajjhā-
 vasaṇ¹⁰ ti mama khamāpanatthāya Nandassa paṭisaṃbhavaṇ upaganīva eti.

Satthā āha:

27. Anulīta candanena kāsikavatthadhārino
 sabbe pañjalikā hutvā isinam ajjhupāgamu ti. 129. 16

Ta. Isinam ajjhupāgamu ti bhikkhave sabbe pi te rājānaṃ surabhi-
 candanena anulīta uttamakāsikavatthadhārino sīresi paṭṭhāpitaṃjati hutvā
 Isinam santikam upagati.

Tato Maṇojarājā vanditvā ekamantaṃ nisinno paṭisanthāraṃ
 karonto: 16

28. Kaccī¹ na bhoṭo kusalam, kaccī² bhoṭo anāmayam,
 kaccī³ uñchena⁴ yāpetha, kaccī⁵ mūlaphalā bahū. 130.
 29. Kaccī dāmsā ca⁶ makasā ca appam eva sirimsapā⁷,
 vane vālamigākiṇṇe kaccī himsā na vijjati ti. 131.

gāthadvayaṃ ā. 20

Tatoparam tesam vacanapaṭivacanavasena kathitagāthā¹¹
 honti.

30. Kusalam c¹ eva no rāja aṭho rāja anāmayam,
 aṭho uñchena² yāpema, aṭho mūlaphalā bahū. 132.
 31. Aṭho dāmsā ca³ makasā ca appam eva sirimsapā⁴,
 vane vālamigākiṇṇe himsā amhaṃ na vijjati. 133.
 32. Bahūni c⁵ aṣṣa⁶ pūgāni aṣṣame sammataṃ idha⁷,
 nābhijānāmi uppannaṃ ābādhaṃ amanoramaṃ. 134.
 33. Svāgataṃ te mahāraja aṭho te adurāgataṃ, (IV 424)
 issaro si anuppatto, yaṃ idh⁸ atthi⁹ pavedaya: 135. 20

¹ C² -mā. ² C² -kīrentū. ³ B² -kīrantī. ⁴ so all three MSS. ⁵ B² pū-
 rito. ⁶ B² rājādhī. ⁷ B² kiñci. ⁸ C² uñy. B² uñch. ⁹ B² omite ca. ¹⁰
 B² carisapā. ¹¹ B² saṅgīti-gāthā. ¹² so C² for cassa? C² B² aṣṣa. ¹³ B²
 satopato mama. ¹⁴ B² idhanti, C² idhanti.

44. Tindukāni piyālāni madhuke kāsūmāriyo
phalāni khuddakappāni, bhūja rāja varan varan¹. 136.
45. Idam pi pāliyaṃ sītaṃ ābhatam girigabbhara,
tato piva mahārāja sace tvaṃ abhikambhāsi. 137.
46. Paṭiggahitaṃ yaṃ dinnāṃ ca² sabbassa agghiyaṃ kataṃ,
Nandassāpi nisāmetha vacanaṃ yaṃ so pavakkhati. 138.
47. Ajjhāvar³ amha Nandassa bhoto santikam āgatā,
supātu bhavaṃ vacanaṃ Nandassa parisāya cā⁴ ti. 139.

- ima⁵ yehuyyena pīṭa⁶ sambandhā⁷ yeva, yaṃ paṇ⁸ ettha apākatā.
10 tad eva vakkhāma, pāredaya⁹ ti yaṃ imaṃsīda¹⁰ thāne tava abhivruddhaṃ atthi
tam ne kathehīti vadati, khuddakappāni ti etāni nānārukkhaphalāni¹¹ khudda-
madhupaṭibhāgāni¹² madhurāni¹³ varan¹⁴ varan¹⁵ ti ito uttamuttamaṃ¹⁶ gabetvā
bhūja, girigabbhara¹⁷ ti Anotattato, sabbassa agghiyaṃ ti yena mayam
apucchitā¹⁸ iha ambhehi paṭiggahitaṃ nāma tumhehi ca dinnam eva nāma oruvati
15 imassa jansassa sabbassa agghiyaṃ tumhehi kataṃ, Nandassāpīti ambhākam
tīva sabbam kataṃ idāni N-to kiñci¹⁹ vatthakāmo tassāpi²⁰ tāva²¹ vacanaṃ supoṭha,
ajjhāvaramhā²² ti mayam hi na aññena kammena āgata, Nandassa paṇa parisā
huvā tumhākam khamāpanetthāya āgatā ti vadati, bhava²³ ti bhavaṃ S-to supātu.

- Evam vutto N-to utthāyāsanaṃ mātāpitara ca bhātaraṃ ca
20 vanditvā parisāya²⁴ saddhim sallapanto ā:
48. Parosataṃ janapadā mahāsālā ca brāhmaṇā
ime ca khattiya²⁵ sabbe abhijātā yasassino
bhavaṃ ca rājā Maṇojo anumaññantu²⁶ me vaco. 140.
49. Ye hi santi samitāro²⁷ yakkhāni²⁸ idha assame
araññe bhūtabhavyāni supantu vacanaṃ mama. 141.
50. Namo katvāna bhūtānaṃ isīṃ vakkhāmi subbatam:
so ty-āham dakkhiṇo²⁹ bāhu³⁰ tava Kosiya sammato. 142.
51. Pitaram me janetiṇ³¹ ca bhattukāmaṃ me soto
vira puñṇam idam thānam³², mā mam Kosiya vāraya. 143.

¹ B⁴ varavaram. ² B⁴ omitt ca. ³ C²⁴ omitt imā. ⁴ C²⁴ -ja. ⁵ B⁴ sam-
pandhā, C²⁴ -dhi. ⁶ C²⁴ na in the place of etāni nānā. ⁷ so C²⁴, B⁴
khuddakhamadhu-. ⁸ B⁴ vatamvaren. ⁹ B⁴ uttamam n-. ¹⁰ B⁴ tassā pi.
¹¹ all three MSS. id. ¹² B⁴ sakapa-. ¹³ C²⁴ amaruññantu. ¹⁴ so C²⁴ & as-
mitāro? B⁴ yevassantissamitāro. ¹⁵ C²⁴ yakkharāni, C²⁴ yakkhāni. ¹⁶ B⁴ -nā,
C²⁴ -ga, C²⁴ -on corr. to -na. ¹⁷ C²⁴ bahu, B⁴ bhāhu. ¹⁸ C²⁴ janeti, C²⁴ janetiṇi,
B⁴ janeti. ¹⁹ B⁴ dhitramapuñṇa: pidaṃ thānam, C²⁴ eva puñṇamidaṃ thānā.

12. Sabbhi h' etam upasāṇātāṃ, mam' etam upasāṇasajā¹,
uttāhanapāricariyāya digharattāṃ tayā katāṃ,
mātāpituse puññāni mama lokadado bhava. 144.
13. Tath' eva santi manujā dhamme dhammapadam vidū²
maggo³ saggassa lokassa yathā jānāsi tvaṃ ise. 145.
14. Uttāhanapāricariyāya mātāpitusekūhāvahāṃ
taṃ mam' puññ' ābhivāreti⁴ ariyamaggavaro naro ti. 146.

Ta. anumanāntū⁵ ti anubujjhanto, sādhuṃ katvā paccakkhaṃ ka-
ronṭū ti a. samitāro⁶ ti samāgatā, araṇṇe bhūtaśhavyānīti samā-
Himavantaśhāṇe yāni bhūtāni c' eva buddhimariyadā⁷ pattāni bhavyāni ca taru-
devatāni, tāni pi⁸ sabbāni mama vacanam anantū ti a., namo katvānā ti
idam so parisiya sāṇṇāni datvā taṃnāṃ vanasāṇe nibhattidevatā namakkhāraṃ
katvā va ā., t. a.: aḷḷa bahūhi devatāni muma bhūtikasā dhammakathāssavanatthān
āgatāhi bhavitrabbāni. ayaṃ vo namakkāro, tumhe pi mayāṃ saḷḷiā hōthi ti
so devatānaṃ aḷḷalāṃ paggaṇhitvā parisaṃ saḷḷānāpetvā itaṃ sakkhamīti sdihi
t. ta. itaṃ ti S-tam sandhāya vadati, sammato ti bhūtaro nima aḷḷasamā
hōnti taṃmā so te ahaṃ dakkhino⁹ bāhū ti sammato tena¹⁰ khamitvā arahatū
ti dipeti, virā ti viriyavanta mahāparakkama, puññāni idam thānaṃ ti
idam mātāpitunupatthānaṃ nāma puññāni saggasamvattanikakkhāraṇaṃ taṃ kara-
taṃ maṃ mā vāsiyā ti vadati, sabbhihetāṃ ti etāṃ mātāpitunupatthānaṃ
nāma paṇḍitēhi upasāṇātāṃ upaganṭvā gātā c' eva vacnāṃ ca. upasāṇasajā
ti idam mayhaṃ idasajā vāsiyēhi dehi, uttāhanapāricariyāya¹¹ ti uttāhāna
c' eva pāricariyāya¹² ca katā ti, digharattāṃ tayā kusalāṃ katāṃ, puññānīti
idāni ahaṃ mātāpituse puññāni katukāmo, lokadado¹³ hōhi¹⁴, ahaṃ hi taṃnā
vattāni upatthānaṃ katvā devalokaṃ aparimāṇam yasaṃ laḷḷasāmi, tassa me
tvaṃ dāyako hōhiṃ vadati, tath' eva ti yathā tvaṃ jānāsi tath' eva aḷḷe pi
manujā imasā parisiya santi ye¹⁵ nānappakāre dhamme idam jettihpariyūthā-
vasanikkhāraṃ dhammakotthāsaṃ vidanti¹⁶ kin ti maggo saggassa¹⁷ lokassa ti,
sukkhāvahāṃ ti uttāhāna va pāricariyāya¹⁸ ca mātāpitunnāṃ sukkhāvahāṃ,
taṃ maṃ ti taṃ mayāṃ evaṃ sammāpetijānaṃ pi bhūte S-to taṃmā puñña
ābhivāreti¹⁹ ntāreti, ariyamaggavaro²⁰ ti²¹ so evaṃ vārento ayaṃ naro
mama pīyāsāsanatāya ariyasamikkhātesse devalokassa maggāvaramo²² nima
hōthi.

¹ Bē -ajjhu. ² so all three MSS. ³ Bē puññānivāreti. ⁴ Cē amanuññāntū. ⁵
Bē aspitāro. ⁶ Bē vuddhipari-. ⁷ Cē -devatānānpi, Bē -tāni ca tāni pi. ⁸ Bē
adda me. ⁹ Bē -a. ¹⁰ Bē -pādacari-. ¹¹ Bē pāda-. ¹² Bē -de ti tassa
mama tvaṃ saggāni lokadā dādo. ¹³ all three MSS. hōthi. ¹⁴ Bē yeva. ¹⁵
Bē va-. ¹⁶ Bē sādovakassa. ¹⁷ Bē pīdara-. ¹⁸ Bē -āvaro. ¹⁹ Bē adda ariya-
maggato āvaro. ²⁰ Cē -vāraṇo, Bē -varanāṃ.

Evam N-ena vutte M. „inassa tāva tumhehi vacanaṃ suttaṃ, idāni mama pi suttātha“¹ ti sāvento ā.

23. Supanta bhonto vacanaṃ bhātur² ajjhāvarā mama:
kulavaṃsaṃ mahārāja porāṇaṃ parihāpayam
1 adhammacāri jeṭṭhesu³ nirayaṃ so opapajjati. 147.
24. Ye ca dhammassa kusalā poraṇassa disampati
cārittena ca sampannā na te gacchanti duggatiṃ. 148.
25. Mātāpita ca bhātā ca bhagini nātibandhavā
sabbe jeṭṭhassa te bhārā, evaṃ jānāhi Bhārata⁴. 149.
10 26. Ādiyitvā garuṃ bhāraṃ nāviko viya ussahe,
dhammaṃ ca⁵ na-ppamajjāmi,
jeṭṭho c⁶ aṃhi rathesabhā⁷ ti. 150.

- Ta bhāturajjhāvarā⁸ ti mama bhātu paritā hutvā āgati bhavanto
sabbe pi rājāno mama pi ti⁹ vacanaṃ supanta. parihāpayam ti parihāpento.
15 dhammassa¹⁰ ti jeṭṭhāpaciyaadhammapaviddhammassa, kusalā ti chekkā, vā-
ritttena cā¹¹ ti iccāsaṭṭhena sampannā, bhārā ti sabbe ete jeṭṭhesu vaṇitabbā paṭi-
jaggitabbā ti tassa bhātārā nāma, nāviko viyā¹² ti yathā nāvigarubbhātā¹³
ādiyitvā samuddamaṃjhe nāvam sotthinaṃ netum nāviko ussahe ti vāyamati saha
nāvāya sabbhābhāṇaṃ jano ca tassa¹⁴ eva bhāro hoti tatthā mām¹⁵ eva sabbe
20 āitakā bhāro ahaṃ c¹⁶ ete ussaṭṭhmi paṭijaggitum sakkomi, taṃ ca jeṭṭhāpaciya-
adhammaṃ na-ppamajjāmi, na kevalaṃ ca etesaṃ ōva sakāssa pi lokassa
jeṭṭho c¹⁷ aṃhi, taṃā ahaṃ eva sakkāmi Nandena paṭijaggitum yutto ti.

Tam sutvā sabbe pi rājāno attamaṇā hutvā „jeṭṭhabhā-
tikassa kira avasesā bhārā“¹⁸ ti aṃhi amhehi nātan¹⁹ ti N-taṃ
25 pahāya M-assa missitā²⁰ hutvā tassa thutim karontā²¹ dve gāthā
abhāsimsu:

27. Adhigat²² amha²³ tame āṇaṃ jālaṃ va jātavedato²⁴
evaṃ eva no bhavaṃ dhammaṃ Kosiyo pavidamseyi. 151.
28. Yathā udadhim ādjecco vāsodevo pabhaṇikaro
pāṇinaṃ pavidamseti rūpaṃ kalyāṇapāpakaṃ
evaṃ eva no bhavaṃ dhammaṃ Kosiyo pavidamseyiti. 152.

¹ C² -sar. ² C² jeṭṭhe. ³ C² -tha. ⁴ B⁴ dhammassa. ⁵ C² -tar. ⁶ read
tāva. ⁷ B⁴ nāvāya. ⁸ B⁴ -o. ⁹ B⁴ -cāno sannissitā. ¹⁰ C² B⁴ -o. ¹¹ so
C²; B⁴ adhigamā. ¹² B⁴ jātavedato.

Ta adhiḡatambā¹ 'ti mayam ito pubba jettihāpaciyanadhammapa-
ticchādake tamo vattamānā² aḷḷa jātavedato³ jñāṇaṃ va ānāṇaṃ⁴ adhiḡatā, eva-
ma⁵ no ti yathā mahāudhakāre pabbatavatthako jallito jātavedo sementā ālokaṃ
pharanto rūpālo dasseti tathā no bhavaṃ Kosiyagotto dhammaṃ pavidaṃsayitī⁶
a. vāsaḍevo ti vasaḍevo⁷ vasaḷotano⁸ dhammapakkāsaṇo ti a.

Iti M. ettakam kalam N-tassa pāthāriyāni diavā tasmiṃ
pasannacitte te rājāno ānābalena tasmiṃ pasādam bhinditvā
attano katham gāhāpetvā sabbe attano va mukhullokite akāsi.
Atha nam N-to „bhātā me paṇḍito vyatto dhammakathiko,
sabbe p' ime rājāno bhinditvā attano pakkāsa kari⁹, thapetvā 10
imam aṇṇo¹⁰ mayham paṭisaranaṃ n' atthi, imam eva yācissā-
mīti“ cintetvā g. ā.:

21. Evaṃ me yācamānassa aṇṇaṃ nāvabojjhasi¹¹,

tava baddhaṇḍaro¹² hessaṃ vutthito paricārako ti. 153.

T. a.: sace tumhe mama evam yācamānassa khamapanatthāya puggahitaṃ 13
aṇṇaṃ nāvabojjhasi na paṭisaṇḍasā tumhe va mātāpituro upatthasātha ahaṃ
pana tumhākam baddhaṇḍaro¹⁴ veyyavaccakaro hessaṃ rattindivam analasa-
bhāreṇa vutthito¹⁵ ahaṃ tumhe paṭijaggissāmīti.

M-assa pakatiyāpi N-te¹⁶ roso¹⁷ vā veraṃ vā n' atthi
aṇṇaḍḍhaṃ¹⁸ kathentassa paṇ' assa mānaḥāpanattham¹⁹ nig- 20
gahavasena²⁰ tathā katvā idāni 'ssa vacanaṃ sutvā tuṭṭhacitto
tasmiṃ pasādam uppādetvā „idāni te khamāmi, mātāpituro ca
paṭijaggitum labhissasīti“²¹ tassa guṇaṃ pakāseṇto ā.:

22. Addhā Nanda vijānāsi saddhammaṃ sabbhi desitaṃ,
ariyo ariyasamūcāro, bālham tvaṃ mama ruccasi. 154. 25

23. Bhavantaṃ vadāmi bhotiṃ ca²² suḷoṭha vacanaṃ mama:
nāyaṃ bhāro bhāramato aha²³ mayham kudācanaṃ. 155.

24. Tam maṃ upatthitaṃ santaṃ mātāpitusaṃkhāvaṇaṃ
Nando aḷḷhāvaram²⁴ katvā upatthānāya yācati. 156.

¹ B¹ adhiḡamā. ² B² -no. ³ B³ jātavedato. ⁴ B⁴ jñāṇaṃ tam paññāṇaṃ. ⁵
C⁵ va. ⁶ C⁶ suḷotano. ⁷ B⁷ karavatha. ⁸ B⁸ rañño. ⁹ B⁹ -bojjhasa. ¹⁰
B¹⁰ pathasaro. ¹¹ B¹¹ adde paricārako. ¹² bhagīnā sūtibandhanaṃ v. 37. ---
nandapandite xanting in C¹². ¹³ B¹³ doso. ¹⁴ C¹⁴ aṇṇabhamā. ¹⁵ B¹⁵ -paḥā-
nattham. ¹⁶ B¹⁶ adde vā. ¹⁷ B¹⁷ -diti. ¹⁸ C¹⁸ va. ¹⁹ C¹⁹ aha. ²⁰ C²⁰ -caram.

22. Yo ve icchatī kāmēna¹ santānaṃ brahmacāriṇaṃ
Nandaṃ² vo³ vadatha⁴ eke kaṃ Nando⁵ upatitthata⁶ ti. 157.

Ta, ariyo ti sundaro, ariyasamācāro sondaṛācāro si jāto, bāhkaṃ ti
tānā tvaṃ mama atthiya roccasi. evaṃvethā⁷ 'ti amma tāta tumbhe mama vacanāro
1 ennotha, nāyaṃ bhāro ti ayaṃ tumbhakaṃ paṭṭajjaggaṃbhāro na kadāci mama
bhāramato ahu, tamman⁸ ti tam⁹ bhāro ti amaññitvā¹⁰ va maṃ tumbhe upatthi-
taṃ semānaṃ, upatthānīyā¹¹ 'ti tumbhe upatthātum maṃ yācati, yo ve ic-
chatī mayham hi tvaṃ me mītarasā¹² vā pitarasā¹³ vā upatthahī¹⁴ 'ti vattaṃ na
yuttaṃ, tumbhakaṃ pana santānaṃ brahmacāriṇaṃ¹⁵ yo¹⁶ eko icchatī taṃ vadāmi
16 kāmā¹⁷ Nandaṃ vo vadatha¹⁸ taṃ¹⁹ mama kaṇṭhama Nandaṃ roccatha²⁰
tumbheṃ kaṃ esa upatitthata²¹ ubbo pi hi mayhaṃ tumbhakaṃ puttā yeva²² 'ti.

Ath²³ assa mātā āsanā vuṭṭhāya „tāta S-ta ciravippavuttho
te kaṇṭhho, evaṃ cirāgataṃ pi taṃ yācitum na visahāmi,
mayhaṃ hi taṃ nissitā idāni pana tayā anuññatā, ahaṃ etaṃ
15 brahmacāriṇaṃ bāhahī upagūhitvā sise upagghāyitum²⁴ la-
bhēyyaṃ²⁵ ti imam attham pakāseti:

„Tayā tāta anuññatā Sona taṃ nissitā mayhaṃ,
upagghātum labhe Nandaṃ
muddhanti brahmacāriṇaṃ ti g. ā. 158.

16 Atha nam M. „tena hi amma anujānāmi, tvaṃ²⁶ gaccha
pottaṃ Nandaṃ ālīṅgitvā sīsaṃ²⁷ ghāyitvā cumbhitvā tava
hadaye sokaṃ nibbāpehīti²⁸ ā. Sā tassa santikaṃ gantvā
N-taṃ parisamajjhe yeva ālīṅgitvā sīsaṃ ghāyitvā cumbhitvā
hadaye sokaṃ nibbāpetvā M-ena saddhim sallapantī ā.:

- 17 17. Assatthassēva taruṇaṃ pavāḷaṃ māluteritaṃ
cīrassaṃ Nandaṃ disvāna hadayaṃ me pavedhati. 159.
18 18. Yadā suttāpi²⁹ suppante Nandaṃ passāmi āgataṃ
udaggā sumadā homi: Nando no āgato ayaṃ. 160.
19 19. Yadā ca paṭibujjhītvā Nandaṃ passāmi nāgataṃ
20 bhiyyo āvisatī sokaṃ domanassaṃ cānappakam. 161.

¹ C¹ kāmānaṃ. ² C² -do, C³ -da. ³ C⁴ ve. ⁴ C⁵ vadatha. ⁵ B⁶ -dā maṃ.
⁶ C⁷ omīti maṃ. ⁷ C⁸ upatthitā. ⁸ C⁹ -rīpaṃ, B¹⁰ -rī. ⁹ C¹¹ 20. ¹⁰ B¹²
-ena. ¹¹ C¹³ ratha. ¹² C¹⁴ omīti taṃ. ¹³ B¹⁵ roccatha. C¹⁶ nanda roccatha. ¹⁴
B¹⁷ opatthātum. ¹⁵ B¹⁸ upasaṃghāyitum. ¹⁶ C¹⁹ tam. ¹⁷ B²⁰ -g. ¹⁸ B²¹
suttāmaṃ.

10. Sāhaṃ ajja cirassam¹ pi Nandaṃ passāmi āgataṃ,
bhattuc-ca² mayhaṃ ca piyo Nando no pāvisi gharāṃ. 162.
11. Pitu pi Nando suppiyo, yaṃ³ Nando pāvisi gharāṃ
labhatu tāta Nando taṃ: maṃ Nando upatthhatu⁴ 'ti. 163.

Ta. māluteritaṃ ti yathā vāṭhatam assatiḥapallavaṃ kampaṇi evaṃ ci-
rassam Nandaṃ diavāna ajja mama hadayaṃ kampaṇiṃ, eoppanto⁵ ti tāta
Sona yadāham sutta⁶ suppiṇṇa Nandaṃ āgataṃ passāmi tadāpi itaggā hūmiti,
bhattuceā⁷ ti sāmikkassa ca mayhaṃ ca piyo, Nando no pāvisi gharāṃ
ti tāta pitto no Nando pariyassāmi pavāso⁸, yaṃ ti yaṃ pītu⁹ sutthu piyo
taṃ pi pona imamhā gharā na vippasseyya¹⁰ Nando taṃ ti Nando yaṃ lehati
taṃ labhatu, maṃ Nando ti tāta Sona tava pīteram tvaṃ upatthaha Nando
maṃ upatthibatu. 8

M. „evaṃ hotū“¹¹ ti mātu vacanaṃ sampaticchitvā „Nanda
tayā jetthakakotthāso laddho, mātā nāma atigunakārikā, appa-
matto hutvā patijaggeyyāsiti“¹² ovaditvā mātu guṇaṃ pakāsento 15
dve gāthā abhāsī:

12. Anukampakā patitthā ca pubbe rasadadi ca no¹³
maggo saggassa lokassa mātā taṃ varate iṣe. 164.
13. Pubbe rasadadi gotti mātā puññūpasamhitā
maggo saggassa lokassa mātā taṃ varate¹⁴ iṣe ti. 165. 20

Ta. anukampakā ti muduhesā, pubbe rasadaditī paṭhamam eva
atrasa tūrasakārikāssa rasassa dāyikā, mātā taṃ ti mama mātā maṃ na¹⁵
lehati taṃ varate¹⁶, gotti gopāyikā, puññūpasamhitā ti puññānisitā
puññadāyikā.

Evam M. dvīhi gāthāhi mātu guṇaṃ kathetvā punāgantvā 25
tassā āsane nisinnakāle „Nanda tvaṃ dukkarakārikāṃ mātā-
raṃ labhi, ubho pi mayam mātaraṃ dukkhena samvaddhitā,
taṃ dāni tvaṃ appamatto patijaggāhi“¹⁷, amadhurāni phalā-
phalāni mā khādāpesiti¹⁸ vatvā parisamajjhe yeva mātu duk-
karakārikattam pakāsento ā.: 30

¹ C² -asā. ² B⁴ -oñca. ³ C² sam. ⁴ B⁴ sutā. ⁵ C² sotā. ⁶ so all three
MSS. ⁷ C² omī. yaṃti yaṃmā pītu. ⁸ C² B⁴ vippasseyya. ⁹ B⁴ ja no. ¹⁰
B⁴ vadate. ¹¹ B⁴ yaṃ. ¹² B⁴ vadati. C² add lehati. ¹³ C² -ggo, C³ -ggi.

14. Ākaṁkhamānā puttaphalaṁ devatāya namassati
nakkhattāni ca pucchati utusāṁvaccharāni ca. 166.
15. Tassā utusinātāya hoti gabbhass' avakkamo.
tena dohaṇiṇi hoti, suhadā tena vuccati. 167.
16. Samvaccharaṁ vā ūnaṁ vā pariharitvā vijāyati,
tena sā janayanti (add ti), janeti tena vuccati. 168.
17. Thanakhirena gitena' añṇapāpuraṇena ca
rodantaṁ (add: eva) toseti, toseti tena vuccati. 169.
18. Tato vātātape ghore mamikkatvā (add: va) dāraṁ
appajānantaṁ (add: poseṭi), poseṭi tena vuccati. 170.
19. Yaṁ ca mātu dhanāṁ hoti yaṁ ca hoti pītū dhanāṁ
ubhayaṁ etaṁsa gopeti, api puttassa no siyā. 171.
20. Evaṁ putta adū putta iti mātā vihaṇṇati,
pamattaṁ parādāresu nisīthe pattayobbana
sāyaṁ puttaṁ anāyantaṁ iti mātā vihaṇṇati. 172.
21. Evaṁ kicchā bhato poṣo mātu aparicārako
mātari micchā caritvāna nirayaṁ so upapajjati. 173.
22. Evaṁ kicchā bhato poṣo pītū aparicārako
pītari micchā caritvāna nirayaṁ so upapajjati. 174.
23. Dhan' āpi' dhanakāmānaṁ nassati, iti me sutāṁ,
mātaraṁ aparicaritvāna kicchāṁ vā so nigacchati. 175.
24. Dhanam pi dhanakāmānaṁ nassati, iti me sutāṁ,
pītaraṁ aparicaritvāna kicchāṁ vā so nigacchati. 176.
25. Ānando ca pamādo ca sadā hasitakīlitaṁ
mātaraṁ paricaritvāna labbham etaṁ vijānato. 177.
26. Ānando ca pamādo ca sadā hasitakīlitaṁ
pītaraṁ paricaritvāna labbham etaṁ vijānato. 178.
27. Dānaṁ ca peyyavāsaṁ' ca atthacariyā ca yā idha
samānattā' ca dhammesu tattha tattha yathārahaṁ, 179.
28. Ete kho saṅgahā loke rathassāniva yāyato,
ete va' saṅgahā nāso na mātā puttakāraṇā. 180.

' so both MSS. for gitena? 'so both MSS. ' so both MSS. for -vajiṇ? '
 so both MSS. for -tataṁ? ' so both MSS. for ca, read ce?

- av. Labbhettha mānaṃ pūjaṃ ca pitā va puttakāraṇā,
yasmā ca saṅgaḥā ete samavekkhanti paṇḍitā. 181.
- av. Tasmā mahattaṃ papponti pāsamsā ca bhavanti te;
Brahmā hi nātāpitare pubbacariyā ti vuccare. 182.
- av. Āhuneyyā ca puttānaṃ pajāya anukampakā,
tasmā hi te namasseyya sakkareyyātha paṇḍito. 183.
- av. Assena-m-atho² pānena vatthena sayanena ca
ucchādanena nahāpanena pādānaṃ³ dhovanena ca, 184.
- av. Tāya naṃ paricariyāya mātāpitūsu paṇḍitā⁴
idha c' eva [naṃ]⁵ pasatisanti pecca sagge ca modatīti. 185. 10

Ta, puttaphalaṃ O puttassamkhātā phalaṃ, devatāya⁶ namassanti
putto me upapajjati 'ti devatāya namakkāraṃ karoti āyati⁷, pucchati⁸ katar-
ena nakkhattena jāto putto dighāyuko hoti katarena appāyuko ti evaṃ nak-
khattaṃ ca pucchati, uttasamvacccharāni cā 'ti dhammaṃ uttamaṃ kata-
rasmiṃ⁹ uttamaṃ jāto dighāyuko hoti katarasmiṃ⁹ uttamaṃ appāyuko kativassāya 15
vā māyū jāto putto dighāyuko hoti kativassāya appāyuko ti evaṃ uttasam-
vacccharāni ca pucchati, uttasinātāya¹⁰ ti pūpphe uppanne uttamaṃ nahātāya,
avakkāma¹¹ ti tūpanaṃ sammipitā¹² gabbhāvakkāmaṃ ti hoti kucchiyāṃ gabbho
patijjhāti, tenā 'ti tena gabbhena sā dolaṃ hoti, tenā 'ti tadā tassā kucchimhi
siḍḍhatajjāya¹³ seneho uppajjati¹⁴ tena kārasiṇa sudaḍi ti vuccati, tenā ti 20
tena kīraṇena sā janayanti janetti ca vuccati, aḍḍapāpuraṇena¹⁵ cā 'ti
dhanantare¹⁶ nipajjāpetvā sarīrasamphassaṃ pharigenti aḍḍasamkhāten¹⁷ eva
pāpuraṇena¹⁸, tasseti¹⁹ saḍḍāpeti hīseti, mama²⁰ kassā ti aggaṇḍaputtassa
tue²¹ upari vāto paharati ātapo²² pharati²³ evaṃ mamaḥkāraṇam²⁴ kassā si-
niddhena hadayaena udikkhati, uḍḍayametaṃ²⁵ ti uḍḍayaṃ pi tam dhanam 25
atassa puttassa aṭṭhāya aṭṭhesam aḍḍasetvā āragabbhādiṇa mātā gopeti, evaṃ
putta adu puttā 'ti andhabhāta putta evaṃ cākulidhū appamatto hohi²⁶
aduṇ c' aduṇ ca²⁷ kammaṃ karohi²⁸ sikkhāpeti²⁹ iti mātā vihaḍḍati kīlāmaṃ
pattayobbane ti putte pattayobbane tam puttam³⁰ nāthi³¹ parādāreṇa pamāsaṃ
sāyaṃ anāgarahantaṃ satvā assuppuṇṇhi nettehi maggaṃ oloketi vihaḍḍati 30
kīlāmaṃ, kīleḥ bhato ti kīleṇa bhato patijjagato, mīleḥ caritvānā
'ti mīlaraṃ apatijjagatvā, dhanāpiṇi³² dhanampi³³, ayaṃ eva vā pāṭho, i. v. h. i.

² tassā m. (v. 75) -- anukampakā wanting in B⁴. ³ B⁴ omits m. ⁴ C² -na.
⁵ C² -ta. ⁶ so all three MSS. ⁷ B⁴ -yaṃ. ⁸ B⁴ āyanti. ⁹ C² -katarena. ¹⁰
B⁴ -sauhātāya. ¹¹ so C²; B⁴ -tāya. ¹² C² -ttappa. ¹³ B⁴ jāyati. ¹⁴ B⁴ -va.
¹⁵ B⁴ tadantare. ¹⁶ B⁴ mapā. ¹⁷ C² aggaḍḍiputtasame, C² aggaḍḍiputtasame,
B⁴ adḍiputtasame m. ¹⁸ B⁴ itā. ¹⁹ B⁴ dhammā. ²⁰ B⁴ hoti. ²¹ C²
dodūheḍḍha, B⁴ aduṇ ca aduṇ ca. ²² C² -nāthi, B⁴ bhāva. ²³ B⁴ -nāthi.
²⁴ B⁴ adde adde.

- dhanakimānaṃ uppannadhanam pi mātaraṃ apatijaggatānaṃ nassatthi me suttaṃ
 ti, kiccham vā so ti ti dhanam vāsa nassati dukkham vā so' nigacchati,
 labbhametan ti tam idhaloke ca devaloke ca ānandādibhikkhū mātaraṃ paricari
 tvā vijjato paṇḍitaṃ labbhā¹, sakā laddhum tādiseṇā ti s., dānāñceṇā
- 5 'ti mātāpittunnāṃ dānam dātabbhaṃ piyavaranaṃ bhaṇṭabbhaṃ uppannakleśa-
 siddhanavasena attho caritabbo jettihāpariyyanadhammesu ta. ta. parisamajjhe vā
 rahogattānaṃ vā abhivādanādivasena sammānattatī² kūtābbā na raho abhivādanāññi
 kavyā paristatā na kūtābbāni³ sabbattha sammāna⁴ eva bhāvitabbhaṃ. etc. ca
- 10 saṅgahā nassu ti sace etc. cattiṃro saṅgahā na bhavēyyum, samavakāha-
 tti sammānayaṇa kīraṇena pekkhanti, mahattaṃ ti seṭṭhantaṃ, brahmā ti
 puttānaṃ⁵ brahmasamā uttamā seṭṭhā, pubbācariyā ti paṇḍamācariyā, āhu-
 neyyā ti āhunapattiggāhāṇe yassa kassaci sakkārasa anucchavikā, annena-
 matho ti annena attho pānena, paccā ti kālākiriyāya pariyaṣṭeṇ ito gantvā
 vasse ca modati pamodati.
- 15 Evam M. Sineruṃ pavattento viya dassuṃti nittihāpesi.
 Tam sutvā sabbe pi te rājāno sabbabalakāyā pasādimha. Atha
 ne pañcasu silesu patitthāpetvā „dānādīsu appamattā hoṭhā“
 'ti ovaditvā uyyojesi, te sabbe pi dhammena r. karetvā āyu-
 pariyaṣāṇe devanagaraṃ pūrayimha. S-to N-to pi yāvata-
- 20 yukam mātāpitaro paricaritvā Brahma-loka-parāyaṇā ahesuṃ.

S. i. d. ā. s. p. j. s. (Saccapariyaṣāṇe mātāposakabhikkhū sotā-
 pattiphale patitthāsi): „Tadā mātāpitaro mahārājakulāni ahesuṃ, N-to
 ānando, Manojarājā Sāriputto, ekasantarājā⁶ asāni mahātherā va aṇṇa-
 taratherā ca, catuvīsati akkhohiṇiyo Buddhāpariā. Sonaṇḍito pana

25 aham evā 'ti. Sona-Nanda-jātakam, Sattatiniṇṇāṭṭa-
 rupoṇā nittitā⁷.

¹ It adda purisa ² It labbham. ³ so all three MSS. for sammānattā? ⁴ C¹ -B¹ ⁵ C² -na. ⁶ C² -ja. ⁷ B¹ -pāṭa/jātakam nittitāṃ-Ekajātakam Sona ca dve jātakāni Sattatiniṇṇāṭṭamhi therāhi saṅgahakārehi saṅgittā.

XXI. ASĪTINIPĀTA.

1. Cullaham-sajātaka.

Sumakkhā ti. Idam S. Veluvane¹ v. āyasmato Anandassa² jīvitapariēcāgam ā. k. Devadattena hi T-assa jivitā voropetum payojitesu dhanuggahesu pathamam³ pesitena āgantvā „nāham bhante sakkomi. Bhagavantaṃ jivitā voropetum, mahiddhiko so Bhagavā mahānu-bhāvo“ ti vutte Devadatto⁴ „alam āvuso, mā tvaṃ samanam Gotamaṃ jivitā voropehi“, aham eva s-am G-am jivitā voropessāmi⁵ vutvā T-e⁶ Gijjhakūṭassa pabbatassa pacchāchāyāya⁷ saṅkhamante⁸ Gijjha-kūṭam⁹ pabbatam abhirūhitvā¹⁰ yantavegena mahatīm¹¹ sīlam pavijjhi, „Imāya sīlāya s-am G-am jivitā voropessāmi“¹² dve pabbatakūṭāni¹³ samāgantvā taṃ sīlam paṭicchimesu¹⁴, tato papaṭṭhā¹⁵ uppativā Bha-gavato pādum paharivā ruhiraṃ¹⁶ uppādesi. Balāvuvedanā pavat-tisnu. Jivako T-assa pādam satthakena phūletvā doṭṭhalohitaṃ vāmettvā¹⁷ pūtimmasaṃ apāmettvā¹⁸ bhesajjaṃ ālimpitrā¹⁹ nīrogam²⁰ akāsi. S. purimadivasaṃ²¹ eva bhikkhasaṃghaparivuto²² mahatīyā²³ Buddhalijjhāya²⁴ vicari²⁵. Atha naṃ divā Devadatto cintesi „s-assa G-assa rūpaggappattam²⁶ sariraṃ divā koci manussabhūte upasam-kamitum na sakkoti, ruṇṇo kho pana Nālagiri nāma hatthi“²⁷ eceḍo

¹ Ch^o jetavana. ² S^o -dartherassa. ³ Bā S^o sabbapatha-. ⁴ S^o adda tam.

⁵ Bā add āha, S^o has so d. āha. ⁶ Bā -esi. ⁷ Ch^o -assa. ⁸ S^o pacchima-.

⁹ S^o adda sayam. ¹⁰ S^o -a. ¹¹ S^o -ruyhi-. ¹² all three MSS. -ti. ¹³

Bā add vutvā, S^o tathā. ¹⁴ Bā -ti, S^o -tiāha. ¹⁵ so Ch^o, Bā S^o sampajj-

¹⁶ Bā pabbatā. ¹⁷ S^o rudhi-. ¹⁸ S^o -ta-mopetvā, ¹⁹ S^o adda ehoritvā²⁰

Bā -vutvā, S^o -ppetvā. ²¹ all four MSS. id- ²² Ch^o purimadivasaṃ, Bā yona

divasaṃ, S^o purimadiso. ²³ S^o mahābhi-. ²⁴ S^o adda va. ²⁵ Bā S^o

-lilāya. ²⁶ S^o nagarāni pavāsi. ²⁷ Bā rūpasobhaga-, S^o rūpasobhaga-

²⁸ Bā S^o mahāha-

- pharusa¹ Buddha-Dhamma-Saṅgha-guṇe na jānāti², so nam jiv-
takkhayaṃ pāpessatīti³ so gantvā tam attham raṇṇa āroccati. Rājā
„sādhū“⁴ ti sampajjochhivā batthācariyaṃ pakkosāpetvā „amma eve
Nālāgiriṃ maddam katvā pāto va s-ena G-ena paṭipannavithiyaṃ
3 viśajjehīti“⁵ ā. Devadatto pi nam⁶ „āṇṇesu divaseṣu hatthi kittakam
suram pivatīti“⁷ pucchātvā „attha ghaṭe“⁸ ti vutte „ave“⁹ soḷasa ghaṭe
pāyetrā s-ena G-ena paṭipannavithiṃ¹⁰ abhinukhaṃ karēyyāsīti“¹¹ ā.
So „sādhū“¹² ti sampajjochi. Rājā angare bheriṃ carāpessī¹³; „eve
Nālāgiriṃ maddakam katvā nagare viśajjessanti, nāgarā pāto va
10 sabbakiccāni katvā antaravithiṃ mā paṭipajjimsu“¹⁴ ti. Devadatto pi
rājaniveṣṇā¹⁵ oruḥa batthiśālam gantvā batthigopake āmantetvā
„mayam bhage occaṭṭhāniyam“¹⁶ picaṭṭhāne¹⁷ kātum samatthā¹⁸, sace vo
yasena attho eve pāto va Nālāgiriṃ tikhipasurāya soḷasa ghaṭe pā-
yetrā s-assa G-assa āgumanavelāya ittatamarehi¹⁹ vijjhātvā²⁰ kuṇṭhā-
15 petvā batthiśālam bhindāpetvā s-ena G-ena paṭipannavithiṃ abhi-
mukhaṃ²¹ katvā s-am G-am jivitakkhayaṃ pāpethā²² ti ā. Te
„sādhū“²³ ti sampajjochimsu. Sā paratī sakalamagare vitthārikā²⁴
ahosi. Buddha-Dhamma-Saṅgha-māmakā upāṇakā tam sutvā S-ram
opasamkamātvā „bhante, Devadatto raṇṇā siddhiṃ ekato kutvā eve
20 tumhehi paṭipannavithiyaṃ Nālāgiriṃ viśajjāpessanti, eve piṇḍāya
upavisitvā idh²⁵ eva lothā, mayam vihāre yevā Buddhapannakhasa
saṅghassa²⁶ bhikkhaṃ dassāma“²⁷ ti vadimsu. S, „eve piṇḍāya“²⁸
pavisissāmiti²⁹ avatrā „ahaṃ eve Nālāgiriṃ dametvā paṭihāriyaṃ
katvā“³⁰ utthiye madditvā Rājagahe piṇḍāya ācaritvā³¹ va bhikkhu-
25 saṅghaparivuto nagarā mikkhamātvā Veluvanam eve gamissāmi³². Rāja-
gahavāsino pi bahūni³³ bhattabhājanāni gubetvā Veluvanam eve āga-
missanti, eve vihāre bhattaggaṃ bhaviesatīti³⁴ iminā kārapena tesam
adhivāsesi. Te T-assa adhivāṣṇam viditvā bhattabhājanāni āharitvā³⁵
„vihāre yeva dānaṃ dassāma“³⁶ ti pakkamimsu. S-āpi paṭhamayāme
30 dh, dosetvā majjhimayāme³⁷ paṇhe³⁸ viśajjetrā pucchimayāmassa
paṭhamakoṭṭhāse³⁹ sīhasēyyaṃ kappetrā dutiyakoṭṭhāse⁴⁰ phalasumā-

¹ Bā Sār add manussagghāyako.² Sār ajananto, omitting so.³ C¹ na.⁴ Bā Sār add bhante. ⁵ Bā add tam, Sār tam.⁶ Bā Sār -iyam. ⁷ Sār -petvā.⁸ Sār -nato. ⁹ Bā Sār -nata.¹⁰ Sār adda pi niraṭṭhānato occaṭṭhāna.¹¹ Bā adda niraṭṭhānato vi niraṭṭhāno kātum samatthā.¹² Bā kutato. ¹³ Sār madditvā.¹⁴ Bā vijjhantā vijjhantā, Sār vijjhanto vijjhantā.¹⁵ Bā Sār -iyam. ¹⁶ Bā Sār -tā.¹⁷ Bā Sār bhikkhava.¹⁸ Bā Sār add na.¹⁹ Sār paṭihāriyaka.²⁰ Sār caritvā.²¹ Bā āgāmissāmiti.²² C¹ -g, C² -ū.²³ Bā -rāpessā.²⁴ Sār adda devadattāya.²⁵ Bā Sār -am.²⁶ Sār patho.

pattiya vitthāmetvā¹ tatiyakotthāse mahākaruṇāsamāpattim samāpajjitvā
 bodhaneyyabandhavo² olokeno Nāḷāgiriḍḍamaṇa³ caturāsītiyā pāmasahassā-
 nam dhammābhiṇṇamayam divā pabbhātāya rattiya katasaripaṭṭijaggana⁴
 āyasmantaṃ Ānandaṃ āmantetvā „Ānanda aṭṭa Rājagahaparivattakesu⁵
 aṭṭharaṇasu vibhāresu⁶ sabbesu⁷ bhikkhūnaṃ mayā saddhim Rāja-
 gahaṃ pavasiṭṭum ārocehīti“ ā. Thero tathā akāsi. Sabbe bhikkhū
 Vajjavane sannipatimāsu. S. mahābhikkhusaṃghaparivāro⁸ Rājagahaṃ⁹
 pāvisi, hatthimendā¹⁰ yuthānusiṭṭhaṃ paṭipajjissu¹¹, mahanto samā-
 gāmo alasi. Saddhāpasannā¹² manussā „aṭṭa kira Buddhanāgassa“
 tiracchānauḍgena¹³ „aṅgāmo bhavissati, anopamāya“¹⁴ Buddhaliṅhāya¹⁵
 Nāḷāgiriḍḍamaṇaṃ passaissāmā¹⁶ „ti pāsādahammiyagabhochedanāni abhi-
 ruyha aṭṭhaṃsu. Assaddhū paṇa micchādittihikā“¹⁷ „Nāḷāgiri caṇḍo
 pharusu“¹⁸, Buddhādinnāṃ guṇaṃ na jānāti¹⁹, so aṭṭa s-assa s-assa
 suraṇṇavaṇṇaṃ rūpaṃ²⁰ viddhamsetvā²¹ jīvitakkhayaṃ pāpessati, aṭṭa²²
 pacāmittassa piṭṭhīm passaissāmā²³ „ti pāsādādisu²⁴ aṭṭhaṃsu. Hatthi
 15 pi Bhagavantam āgacchantam divā manusse tāseṇto gehāni viddham-
 seṇto sakatāni samuccuṇṇento sonḍam ussāpetvā pabbattakappaṇavālo
 pabbato siya aṭṭhottharanto yena Bh. tenābhidhāvi, tam divā bhikkhū
 Bh-āṃ etad avocum: „ayam bhante Nāḷāgiri caṇḍo pharusu manussa-
 ghātako“²⁵ imam racehaṃ paṭipanno, na kho paṇāyam Buddhādinnāṃ²⁶
 guṇaṃ jānāti, paṭikkamato bhante Bh., paṭikkamato Sugato“²⁷ „ti.
 „Mā bhikkhave bhāyatha“²⁸, paṭihale²⁹ ahaṃ Nāḷāgiriṃ dametum“³⁰ ti.
 Athāyasmā Sāriputto S-ram yāci: „bhante pita uppannakiccaṃ³¹
 nāma jetṭhaputtassa bhāro, ahaṃ etam³² damessīti“. Atha tam S.
 „Sāriputta, Buddhahalaṃ nāma aṭṭhaṃ, āvakahalaṃ aṭṭhaṃ, tiṭṭha
 20 tvam“³³ ti paṭibāhi. Evaṃ³⁴ yehhuyyena asitimahātherā yāciṃsu, S.
 sabbe pi paṭibāhi, Athāyasmā Ānando S-ri balavaśānebena addhi-
 vāsetum avakkento „ayam hatthi paṭhumaṃ nam māretū“³⁵ „ti T-tasā³⁶
 aṭṭhāya jīvitam pariccajjitvā³⁷ Sattiṇu parato aṭṭhāsi. Atha eṇṇ S.
 „apohi Ānanda, mā me purato aṭṭhāsi“³⁸ ā. „Bhante, ayam hatthi so

¹ Ck yo vitti, Sdr -yo samāpajjitvā. ² Bde -dhujane. ³ Bde Sdr -nena, l^o demona. ⁴
 Bde Sdr -adda hutvā. ⁵ Ck -ha. ⁶ Bde Sdr mahāvi. ⁷ Bde Sdr add pi. ⁸ Bde Sdr
 -parivutto. ⁹ Sdr -adda piṇḍāya. ¹⁰ Ck -jo, Sdr aṭṭha ha. ¹¹ Ck paṭṭijaggim.
¹² Sdr -sannapannā. ¹³ Sdr buddhamahānā. ¹⁴ Sdr -adda saddhim. ¹⁵ Bde
 annu. ¹⁶ Sdr -adda ayaṃ. ¹⁷ Bde Sdr -adda manussagghāto. ¹⁸ Ck -titi. ¹⁹
 Bde Sdr -sattim. ²⁰ Ck -titi. ²¹ Sdr -ajjva. ²² Sdr rukkhapā. ²³ Bde Sdr
 -tako. ²⁴ Bde Sdr -litha. ²⁵ Ck Sdr -je. ²⁶ so l^o; Ck piṇṇaṇaṃ kicca,
 Sdr uppannakiccaṃ oṇḍitṭhaṃ pita. ²⁷ Bde ahaṃ ssa tam, Sdr ahaṃ mēva. ²⁸
 Ck s. ²⁹ Bde Sdr -add gantvā.

- cando pharuso manussagbātako¹ kapputtāhānuggiaddiso, paṭhamam man
māretvā pucchā tumbhākaṃ santikaṃ āgacchati² 'ti therō avaca.
yāvataṭṭhaṃ vuccamāno pi ca tath' eva atthāsi³ na paṭikkamati⁴.
Atha naṃ Bh.⁵ iddhihaleṇa paṭikkamāpetvā bhikkhūnaṃ antare tha-
pesi⁶. Tasmim khape ekā itthi Nāḷāgiriṃ dīsvā maraṇabhayaḥkhittā
palāyamānā⁷ amheṇa gahitadārakaṃ hatthino ca T-tassa ca antare
chaddetvā palāyi, hatthi taṃ anubandhitvā⁸ dārakassa santikaṃ āgami⁹.
dārako mahāravaṃ ravi. S. Nāḷāgiriṃ odissakamettāya¹⁰ pharitvā
sumadhuraṃ brahmasariraṃ nicchāretvā „anubho Nāḷāgiri, tuṃ soḷasa-
10 surāghaṭe¹¹ pāyevā mattaṃ karontā¹² na aññaṃ gaghissatī¹³ ka-
riṃsu, maṃ gaghissatī¹⁴ karimso, mā akārapena jaṃghāyo kilamento¹⁵
vjeaṇi, ito ehi¹⁶ pakkosi. So Sattva racanaṃ sutvā akkhiṃ ammi-
letrā Bh-to rūpasirīṃ eloketvā paṭiladdhasamvego Buddhatojēna
pacchinnasurāmadā¹⁷ soḍaṃ olambetvā¹⁸ kuppe cārento¹⁹ gantvā
15 T-tassa pādesu pati. Atha naṃ S. „Nāḷāgiri, tvaṃ tiracchāmahatthi.
abam Buddhavārāṇo, ito paṭṭhāya mā cando mā²⁰ pharuso mā ma-
nussagbātako²¹ bhava, mettacittaṃ paṭilabbhā²² 'ti vuttvā dakkhiṇa-
hatthaṃ pasāretvā kumbhaṃ²³ parāmasitvā²⁴

- Mā kuṇjara nāgam āsado,
20 dukkho hi kuṇjara nāgamāasado.
na²⁵ hi nāgabatassa²⁶ kuṇjara
sugati hoti Itoparāyano²⁷.
Mā ca mado mā na pamādo²⁸,
na hi pamattā sugatim vājanti,
25 tena tvaṃ āeva tathā karissasi
yena tvaṃ sugatim gumissasitī²⁹ dh. d.

- Tassa sakalasariraṃ pītiyā nirantararāṇaṃ phutaṃ³⁰ ahoṃ, soce³¹
tirucchānagato na³² bhaviṣṣa sotāpamaphalaṃ udhigamissa³³. Manussa
taṃ pāṭhāriyaṃ dīsvā unnaḍḍimeṇa appothesuṃ³⁴, sajjāṭṭhameṇa manassa
30 nānūbharaṇāni khīpīmaṃ, tāni hatthissa sariraṃ paticchādayīmaṃ, tato

¹ Bā Sā -tako. ² Bā akāsi. Sā ttho. ³ Bā Sā -ni. ⁴ Sā satthā. ⁵ Bā Sā the. ⁶ Cā -nam. ⁷ Bā Sā add ulvatitvā. ⁸ Bā Sā agamati. ⁹ Bā odissatam me. Sā odissas me. ¹⁰ Cā -jeṇa. ¹¹ Bā -te. ¹² Cā -sati. Bā Sā add pana. ¹³ Bā Sā -manto. ¹⁴ Cā pattebhāna. ¹⁵ Sā olabento. ¹⁶ Cā ehi mā. ¹⁷ Bā Sā -tako. ¹⁸ Bā -s, Sā -bhaṃbha. ¹⁹ Sā add imam gāhamāha. ²⁰ Cā ti, Sā ni. ²¹ so Cā Bā. Cā -hattassa. ²² Cā parārayato. ²³ real pādeso. ²⁴ Sā adda evaṃ. ²⁵ Sā phuttāma. ²⁶ Bā add kira. ²⁷ Bā na. ²⁸ Bā Sā -sati. ²⁹ Cā appothesu, Bā appothesu Sā apphotayīmaṃ.

paṭṭhāya Nāḷagiri Dhanapālako nāma jāto. Tasmiṃ kho pana Dhanapālakasamāgamaṃ saturaṣṭipānasahasāni amataṃ pivāsu¹. S. Dhanapālako paṇḍaso sūloso paṭṭhāpesi. Soḍāya Bhoṭe pādapaṇḍum gahetvā upari muddhāni ākiritvā paṭikuṭito² patikkamitvā dāsaṇṇapacāre ṭhito. Dasabalāni vanditvā nivuttitvā hatthisaḷaṃ pāvisi. tato paṭṭhāya ca danto³ sudanto hutvā na kiñci vibetheti⁴. S. nīpannamanoratho „yehe yam dhanam khittum tesam yeva“ taṃ hoti⁵ „ti adhiṭṭhāya „ajja mayā mahantaṃ pāṭihāriyaṃ kataṃ“, imasmiṃ sugaro piṇḍāya ca ruṇaṃ appatirūpaṃ“ ti tiṭṭhiye mudditvā bhikkhosaṃghaparivato jayappatto khattiyo tiya nagarā nikkhamitvā Vajuvanaṃ eva gato.⁶ Nagaravāsiṇo bahumānapānakhādasiyaṃ ādāya vihāraṃ gantvā mahādānaṃ pavattayāsu. Taṃ Mvassaṃ sāyaṇhāsamaye dhammasaḷhaṃ pūretvā sisimā bhikkhū kathaṃsamutthāpesuṃ. „āvuso āyasmatā Ananda“ T-tass’ atthāya attano jīvitāṃ pariccajantaṃ dukkaṃ kataṃ. Nāḷagiriṃ divā S-rā tiṭṭhattum paṭibhāhiyamāno pi nāpagato⁷. aho dukkarakārako āvuso there⁸“ ti. S. „Anandassa gupakathā pavattati. gantabboṃ mayā etthā“ ti Gandhakuṭito nikkhamitvā āgantvā „k. u. bh. v. k. a. ti p. i. u. ti v. na bh. i. p. p“ Anando tiracchāna-yuniyaṃ subbatto pi mam’ atthāya jīvitāṃ pariccajīti⁹ vatvā¹⁰ a. ā.:

A.¹¹ Mahimsakaratthe¹² Sakulanagare¹³ Sakujo¹⁴ nāma rājā dhammena v. kāresi. Tadaṃ nagarato avidūre ekasmiṃ nesādagāmake aññataro nesādo pāsehi sakune bandhitvā nagare vikkhinanto¹⁵ jivikaṃ¹⁶ kappesi. Nagarato ca avidūre āvattato dvādasayojo¹⁷ Mānusiyo¹⁸ nāma padumasaro ahoṃ pañcavannapadumasañchanno, ta. nānappakūro sakunasamgho osari¹⁹, so nesādo ta. aniyāmena pāse oḍḍeti²⁰. Tasmiṃ kāle dhatarattabalaṃ sarājā channavuttihaṃsasahasaparivuto²¹ Citta-kūṭapabbato Savannaguhāyaṃ vasati²². Sumukhe²³ nām’ assa senāpati ahoṃ. Ath’ ekadivasaṃ²⁴ tato haṃsayūthā kati-

¹ Ck’ pāyimaṇ. ² vo Ck’; B’ Sd’ -lko, Bā paṭikuṭito. ³ B’ Sd’ danto. ⁴ Bā Sd’ -dhaṇi. ⁵ Bā āva, Ck’ ca. ⁶ Ck’ -tā. ⁷ Bā sannaloma, Sd’ annupattitva. ⁸ Ck’ āyasmā ananda. ⁹ Sd’ anapagato. ¹⁰ Sd’ āyasmā ananda. ¹¹ Sd’ ti aha nati satti dibbasotadhiṭṭiya sutā. ¹² Sd’ addo tūhi ahoṃ taḥi yātho. ¹³ Sd’ addo bhikkhava. ¹⁴ Ck’ mahitara-, Sd’ mahitara-. ¹⁵ Bā Sd’ sāgala-. ¹⁶ Bā Sd’ sāgala. ¹⁷ Ck’ Bā Sd’ -lki-. ¹⁸ Bā Sd’ -tā. ¹⁹ Sd’ -niko. ²⁰ Bā Sd’ -siya. ²¹ Sd’ oṣari, Bā -ā utatimsu. ²² Bā Sd’ -at. ²³ Bā C’ -parivato. ²⁴ Sd’ pariva-. ²⁵ C’ sukumo. ²⁶ Bā Sd’ ekadā.

- payā sovannahamsā Mānalyasaram¹ āgantvā² pahūtagocaro
 tasmā yathāasukhāni caritvā³ sucitra-Cittakūṭaṇi⁴ gantvā dhata-
 ratthassa ārocesum: „mahārāja manussapathe Mānusiyo⁵ nāma
 padumasaro sampannagocaro, ta. gocaraṁ gahitum gacchāmā⁶“
 5 'ti. So „manussapatho nāma sāsaṅko⁷, mā vo rucciti⁸“ pa-
 tikkipitvāpi⁹ punappuna vuccamāno „sace tumbhākaṁ ruccati
 gacchāmā“ 'ti saparivāro tam saram agamāsi. So ākāśā¹⁰
 otaranto pādāni pāse pavasento¹¹ yeva otari, ath' assa pāso
 pādāni ayasatthakena¹² bandhanto¹³ viya ābandhītvā ganhi,
 10 ath' assa „chindissāmi nan“ 'ti ākaḍḍhantaṁ pathamavāre
 cammaṁ chijji¹⁴ dutiyavāre memmaṁ¹⁵ tatiyavāre nahārum¹⁶,
 pāso attilim āhacca attihāsi, lohitaṁ pagghari¹⁷, balavavedanā
 pavattimāsa¹⁸. So cintesi: „sac' ahaṁ baddharāvaṁ¹⁹ ravissāmi
 nātaka me uttara²⁰ hutvā gocaraṁ agantvā chātājjhātā va
 15 paṭṭyanta²¹ dubbalaṭṭiya samudde patissanti²² so vedanaṁ
 adhivāsetvā²³ nātinani yāvadattam caritvā²⁴ haṁsakiṇṇaṁ²⁵ ki-
 ṇṇakāle mahantena saddena²⁶ baddharāvaṁ²⁷ ravi, tam sutvā
 va te haṁsā maraṇabhayaṁstajjita²⁸ Cītrakūṭābhimukhā²⁹ pakka-
 mīmasu³⁰. Tesu³¹ pakkantesu Sumukho haṁsasenaṇāpati „kacci
 20 na kho idam bhayaṁ mahārājaṁsaṁ uppannaṁ, jānissāmi nan“
 'ti vegena pakkhanditvā purato gacchantaṁsaṁ haṁsagaṇaṁsaṁ
 antare M-āni adisvā majjhimahādisagaṇaṁ vicini³², ta. pi³³
 adisvā „nissamsayaṁ tassa³⁴ ev' etaṁ³⁵ bhayaṁ uppannaṁ“ 'ti

¹ Bā - aliyasi. ² Sā - gantvā. ³ Bā Sā - āga-. ⁴ Cā - sucitra-cittakūṭaṇi, Bā - suk-
 kutaṁ citta-. Sā - citta-kūṭaṇi, omittitig sucitra. ⁵ Bā - mānusiyo-. ⁶ Sā - ā-
 patthayaṁ. ⁷ Sā - ruccati, Bā - ruccitthā. ⁸ Bā Sā - add' tehi. ⁹ Sā - aaro-
¹⁰ Cā - Bā Sā - aaro. ¹¹ Bā Sā - māttagāna, Bā - patta-, citr. ¹² Bā - āhacca-.
¹³ Bā - āhacca-. Sā - phāso. ¹⁴ Cā - chitthi. ¹⁵ Bā Sā - add' chijji. ¹⁶ Cā - omitt.
¹⁷ nahārum, Bā - add' chijji. Sā - has' ubaru chijji, additig catutthavāre sa. ¹⁸
¹⁹ Sā - ravi. ²⁰ Bā Sā - omitt' sa. ²¹ Bā - bandharavāni. Sā - bandhanavāni. ²²
²³ Bā - attarāsi, Sā - cittaṭṭarāsi. ²⁴ Cā - ti. ²⁵ Sā - add' yira. ²⁶ Bā - āhāritvā.
²⁷ Sā - gocaraṁ gahitvā. ²⁸ Bā Sā - haṁsānam. ²⁹ Cā - omitt' sa-. ³⁰ Bā - bandhana-
³¹ ravāni, Sā - bandharavāni. ³² Bā Sā - add' kura. ³³ Bā Sā - citta-. ³⁴ Sā -
³⁵ pakkhandimāni. ³⁶ Cā - pi. ³⁷ Sā - -gaṇaṁsaṁ viciniṭṭvā. ³⁸ Sā - add' tam. ³⁹
⁴⁰ Sā - ravasatam.

nivattitvā āgacchanto M-am pāse baddham¹ lobhitamakkhitañ
dukkhāturañ pamkapitthe nipannañ disvā „mā bhāyi mahārāja”,
aham mama jivitañ pariccajittvā tumhe pāsato mocessāmi”²
vadanto otaritvā M-am assāsento pamkapitthe uiddi. Atha
nam vimañsanto M. pathamañ g. ā.:

- „Sumukha anupassinantā³ pakkamanti vihaḍḍamañ,
gaccha tuvaṃ pi, mā kaṃkhi, n’ atthi baddhe⁴ sahāyatā ti. 1.

Ta. anupassinantā⁵ ti sinesha āyatasanto⁶ anojokento⁷, pakkamanti
ete channasandhamassasāsañ sūtrivāḍḍamañ mañ⁸ chaḍḍetvā gacchanti
tram pi gaccha na idha thānañ⁹ kaṃkhi evaṃ hi pāsena baddhe mayi so- 10
hāyatā nāma n’ atthi na hi te aham idam kīṇci sahāyakkāmaṃ karomi sakkhi-
sāmi kin te mayā nirupakkāraṇa pappācam ākatvā gacch. evā¹⁰ ti vadati.

Tatoparam¹¹:

- „Gacch’ evāhaṃ na vā gacche na tena amaro siyañ,
sukkhitañ tañ upāsittvā dukkhitañ¹² tañ kathaṃ jāhe. 2. 13
„Maragañ vā tayā saddhiñ jivitañ vā tayā vinā
tath’ eva¹³ maragañ seyyo yañce jive tayā vinā. 3.
„N’ esa dhammo mahārāja yañ tañ¹⁴ evaṃgatañ jāhe,
yā gati tuyhaṃ sā mayhaṃ ruccate vihaḍḍādhipa¹⁵. 4.
„Kā¹⁶ nu pāsena baddhasa¹⁷ gati aññā mahānasañ,
sā kathaṃ cetayāssa¹⁸ muttasa tava¹⁹ ruccati. 5.
„Kaṃ vā tuvaṃ pāsase²⁰ atthañ: mama tuyhañ ca pakkhima
ññiṇaṃ vāvasiṭṭhānaṃ obhitaṃ jivitakkhaya. 6.
„Yaṃ na kañcanadepiccha²¹ andhena tamasā gatañ²²
tādisa sañcajañ²³ pāpaṃ kaṃ atthaṃ abhihotaye²⁴. 7. 25
„Kathaṃ nu patataṃ seṭṭha dhamme atthañ na bujjhasi,
dhammo apacito santo atthañ dasseti²⁵ pāpinañ. 8.

¹ Sdr baddham disvā. ² Sdr -ja ti vattā. ³ C¹ anupassinantā, C² anupassinantā,
Sdr anusi-. ⁴ C¹ anupassinantā, C² anupassinantā, Sdr anusi-. ⁵ C¹ āyatasanto.
⁶ All four MSS. -to. ⁷ C¹ omitt mañ. ⁸ Sdr Sdr vāsañ. ⁹ Sdr adda sumukho
sā. ¹⁰ C¹ omitt dukkhī. ¹¹ Bdr Sdr tadava. ¹² C¹ etam. ¹³ Sdr -pā ti
tato M sdr. ¹⁴ Bdr kin. ¹⁵ All four MSS baddh-. ¹⁶ C¹ cetasa-. ¹⁷
C¹ ara. ¹⁸ Sdr -ci. ¹⁹ Sdr disa pīcha, C¹ -da sīfka. ²⁰ Sdr karam; Bdr
kathañ. ²¹ Sdr sañcaja, Bdr sañcajañ. ²² Sdr adda ti sumukho sdr. ²³ C¹
dassati. Bdr dassatiñ.

7. So 'hañ dhammañ spekkhāno'¹
 dhammā c' atthañ samutthitañ
 bhaddhā ca taya sampassam² pāvakamkhāmi³ jivitañ. 9.
 10. Addhā eso satam dhammo yo mitto⁴ mittam āpade
 na-ccaje jivitassāpi hetu dhammañ anussarañ⁵. 10.
 11. Sv-āyā dhammo ca⁶ te cinno bhaddhā ca viditā mayi,
 kāmāñ⁷ kassasū mayh⁸ etañ, gacch⁹ evānumato¹⁰ mayā. 11.
 12. Api tv-evam¹¹ gate kāle yañ bandham¹² nātināñ mayā
 taya tañ buddhisampannam¹³ assa paramassābhutāñ. 12.
 13. Icc-eva¹⁴ mantayantānañ ariyānañ ariyavuttinañ
 paccadissatha¹⁵ nesādo āturānañ iv¹⁶ antako. 13.
 14. Te sattum abhisamikkha¹⁷ digharattañ hitā dija
 tunhīm āsittha ubhaya na ca sañcesum¹⁸ āsanañ. 14.
 15. Dhataratthe ca disvāna samuddhente¹⁹ tato tato
 abhikkamatha vegena dijasattu dijjādhipe. 15.
 16. So ca vegen²⁰ abhikkamma āsajja parame dije
 paccakampittha²¹ nesādo²² baddhā iti vicintayam. 16.
 17. Ekañ ca baddham āsinañ abaddhañ ca punāparañ
 āsajja baddham āsinañ pekkhamānañ adicavañ. 17.
 18. Tato so vimato yeva paññare ajjhabhāsatha
 pavaddhakāye²³ āsīne dijasamghaganādhipe. 18.
 19. Yan na pāsona mahatā baddhe na kurute desañ —
 atha kasmā abaddhe tvañ bali pakkhi na gacchasi. 19.
 20. Kīn nu t' āyañ dijo hoti, motto baddham opāsasi, (IV²²²)
 ohāya sakunā yanti, kiñ eko avahīyasi²⁴. 20.
 21. Rājā me so dijjamitta²⁵ sakhā pānasamo ca me,
 n' eva nañ vijahissāmi yāva kālāssa pariyāyam²⁶. 21.

¹ C¹ are-, C² avakkhāto, B⁴ spekkhāto. ² C¹ S¹ sampassam, ³ C¹ -khava, B⁴ -khipi. ⁴ C¹ -a, ⁵ S¹ -ranti tato M. āha. ⁶ C¹ āha. ⁷ S¹ āyāñ. ⁸ C¹ gaccheva a., ⁹ C¹ -va. ¹⁰ so C¹; C² khandhañ, B⁴ S¹ khandhañ. ¹¹ B⁴ vuddhi-. ¹² B⁴ -vañ. ¹³ C¹ pabodhi-, B⁴ S¹ paccudi-. ¹⁴ B⁴ abhisamikkhā, C¹ abhisamikkha, ¹⁵ C¹ paramassābhuta, B⁴ sañcesum, B¹ sañcesum, S¹ sañcesu. ¹⁶ C¹ -danta, S¹ -danta. ¹⁷ C¹ pañña-, B⁴ pañña-, B¹ paccā-, S¹ māha-. ¹⁸ C¹ -de. ¹⁹ C¹ pavattikkā, C² pavattakāye, B⁴ pavattakāye, ²⁰ S¹ -vati sunokko āha. ²¹ B⁴ dijjamitta, C¹ dijjamitta, cfr IV²²². ²² S¹ -yanti nesādo āha.

22. Kathaṃ paṇāyaṃ vihaḡo¹ nāddasa² pāsam oḍḍitaṃ,
paḍaṃ h³ etaṃ mahantānaṃ, bodhūṃ⁴ arahaṇti⁵ āpadāṃ⁶. 22.
23. Yadā parābhavo hoti poṣo jīvitasaṃkhaye (IV ⁵²³/₃₇)
atha jālaṃ ca pāsaṃ ca āsajjāpi na bhojjhati⁷. 23.
24. Api tv-eva mahāpuṇṇa⁸ pāsā bahuviddhā tatā⁹
gūlhaṃ āsajja bajjhantī¹⁰ ath¹¹ evaṃ jīvitakkhaye ti. 24.

Imāsaṃ gāthānaṃ sambandho Pāliyaṇ¹ eva² vedittabbo; ta gacchewā
'ti mahārija ahaṃ ito gaccheyyāṃ vā na vā nāhaṃ³ teṇa gemaṇeṇa⁴ vā
agamaṇeṇa vā amato siyaṃ, ahaṃ ito gato pi agato pi maraṇato⁵ amutto vā
ito pubbe paṇa sukhitāṃ taṃ upāstivā idāni dukkhitaṃ kathaṃ jāheyyaṃ ti⁶
tadati, maraṇaṃ vā ti mumaṃ hi āgacchantassa⁷ vā taya soddhūṃ maraṇaṃ
bhavēyya gacchantassa vā taya⁸ viṇā jīvitāṃ, teṇa dīva⁹ yaṃ taya sōd-
dhūṃ maraṇaṃ tad eva me varaṃ yaṃ paṇa taya viṇā jīveyyāṃ na me taṃ
varaṃ ti a., rucate ti yā vā tava gaṇi nipphati¹⁰ vā vā¹¹ mayhaṃ rucati,
aā kathaṃ ti samma Summaṃ mama¹² tava dāheṇa vāpiṇeṇa¹³ bodhassa¹⁴
paraṃatthasāssa vā gaṇi rucati tava paṇa cetayānaṃ¹⁵ saṇṇasāssa paṇḍi-
vato mottassa¹⁶ kathaṃ rucati, paḍāhina¹⁷ ti paḍāhasampanna¹⁸, ubbhūta
ti ambhakaṃ dvinnāṃ jīvitakkhaye satī tathā mama vā tava vā avasāthasā-
naṃ¹⁹ vā kaṃ etthaṃ paṇasi²⁰, yaṃ nā²¹ ti ettha nakāro upamāṇa, kaḍ-
ḍasa²² depicchā²³ ti kaḍḍasadevīcchā²⁴, yaṃ eva vā pātho kaḍḍasadevīc-
chā²⁵ ubbhayaṃ paḍāhā²⁶ ti a., tāmasā ti tamaṇi, gataṃ ti kathaṃ²⁷, yaṃ eva vā pātho,
pūṭhassa vāḷāssa imāṃ sambandho; na kathaṃ ti kathaṃ viyā²⁸ ti a., i v. h.:
taya pānaṃ rajanta pi²⁹ aṇanta pi³⁰ mama jīvitassa abhavaṃ yaṃ tava pāṇa-
sañcajanam taṃ³¹ andhena tamasi kathaṃ viyā kiñcid evaṃ pakāsaṃ apara-
khaṇam, tāṃ tava aparakkhaṇaṃ paṇasañcajanta³² itaṃ pānaṃ sañcajanta
kaṃ etthaṃ jōseyyāsi³³, dhammo apaṇito vanto ti kiṃ na dhammo piḷḷito
maṇito³⁴ amūḷo, etthaṃ dāsaṇṇa³⁵ vuddhī³⁶ dāsaṇṇa, apakkāsa³⁷ ti
apakkāsaṇṇa, dhamma vātthāṇa³⁸ ti dhammaṇṇa vā³⁹ etthaṃ amuṃṭhitāṇa

¹ Bā Sā vihaḡo. ² Cā -aa. ³ Cā bodhūṃ. ⁴ Bā -hanti. ⁵ Sā -danti a. i.
⁶ Sā -tūi beṇḍo a. ⁷ Cā apitvāmaham māṇḍa, Cā apitvāmaham māṇḍa,
Bā apitvāṃ tam mahāpuṇṇa. ⁸ Cā tathā, Bā kaṇi, Sā gataṃ. ⁹ Sā vā, Bā
to-. ¹⁰ Bā Sā -mayyera. ¹¹ Cā ham. ¹² Cā magga. ¹³ Cā -aa. ¹⁴
Sā ag-. ¹⁵ Cā add vā. ¹⁶ Cā omīti dvi-. ¹⁷ Sā omīti tava gaṇi. ¹⁸
Cā yā ca. ¹⁹ Cā khama, Bā omīti mama. ²⁰ Sā vāṇasāyapāna. ²¹ Sā
metāyapāna, Cā metāyapāna, Cā cetāyapāna. ²² Cā yu-. ²³ Bā -am.
²⁴ Bā Sā -tthānaṃ hī-. ²⁵ Cā paṇasi. ²⁶ Cā depicchā. ²⁷ Cā -depiccha.
²⁸ Cā katī. ²⁹ Cā -tanipi. ³⁰ Cā omīti tam. ³¹ Bā Sā sañcajanta, omīti
piḷḷa. ³² Bā kimaṇṇaṃ jāneyyāsi, Sā kimaṇṇaṃ mahājōseyyāsi. ³³ Bā Sā
add sammaṇṇito. ³⁴ Cā dāsa-. ³⁵ Bā buddhī, Sā vuddi. ³⁶ Cā Bā vatthāṇa.
³⁷ Cā vā.

- passanto, bhāṭṭin ti sīncham, satam dhammo ti paṇḍitānaṃ saḍḍhā, yo
mittā ti yo mittā apadaṃ mittam na' ca, taṃ saṃjānāssa¹ aṇṇa saḍḍhā
nāma addhā eṭam dhammo vidito² pāṇāso jito, kāmān karāṇā³ 'ti eṭam
kāmaṃ tvaṃ iocchāsi mama karāṇā, ap' iṭṭvāṃ gata kālā ti ap' tu evam
5 gata kālā mayi imāmiṃ thina pāṇāsa baddho⁴, paramasaṃvutaṃ ti parama-
paripunnāhi, iṭṭvā⁵ mantayāntānaṃ ti gaccha na gacchāmi evaṃ ka-
thāntānaṃ, aṭṭhānaṃ ti āṭṭhāntānaṃ, paccaddassathā ti kīṇānaṃ vassā
rattamūle⁶ pīḷadāḍḍhā muggarān āḍḍya gacchanto⁷ va⁸ addeṭṭha, āṭṭhānaṃ
ti gīḷānaṃ mācā viya, abhikkhā⁹ ti bhikkhā¹⁰ ti ubbo pi sattuṃ
10 āyantaṃ paṇḍitā, hitā ti dighavaratthā aṇṇamāṇāssa kīṇa mudanta¹¹, na va
saḍḍhāṃ āṇā¹² ti āṇāso na cāḷheva yaṭhā nīḷāna¹³ va āḷheva, Sumukho
pāṇā apam upaḍḍo āṇāṇā pāḥaranto¹⁴ nam puthama¹⁵ pāḥarāṇā¹⁶ ti cīṇāṇā
M-am paccato karāṇāṇā, dhataraṭṭhā ti hama, samuḍḍanta¹⁷ ti maraṇa-
bhayaṇa¹⁸ ti e' ite ca uppatanta divā, āṇā¹⁹ ti itare diva jāṇe upaṇāṇā,
15 paccakampitthā ti baddhā na baddhā ti cīṇāṇā upadāḍḍhānto akampitthā,
pāṇā āṇāṇā saḷḷāṇā āṇāṇā, āṇā²⁰ baddhā ti nibaddhā M-am
upaṇāṇā nīḷānaṃ Sumukhā, āḍḍhānaṃ ti āḍḍhānaṃ eva kura M-am
otobhāṇā divā, vimāso²¹ ti kīṇa na kīṇa āḍḍhā baddhāsa kāmā nīḷāna
kāraṇā pucchāṇāṇā vimatāṇā²² kura ti a, pāḥarā²³ ti hama āḥarā pari-
20 ṇāḍḍhā nīḷānaṃ samuḍḍhāṇā kāmānaṇā²⁴ ti a, pāḥarāḍḍhāṇā ti va-
ḷḷāṇā māḷāṇā, yaṇā²⁵ ti yaṇā ite sa māḷāṇā baddhā pi na kura
divā ti pāṇānaṇāṇā ekam divā na vaḷā²⁶ ite yaṇā ti āḍḍhāṇā, kīṇā
kāḷāṇānaṃ kuraṇā, pāḥarāṇā tam āḷāṇā, āḷā²⁷ ti āḷāṇā, pāṇā
saṇāṇāṇā gacchanti, āḷāṇāṇā āḷāṇā, dīḷāṇā²⁸ ti dīḷāṇā āḷāṇā
25 ite kīḷāṇā pāṇāṇā ti pāṇā māḷāṇā vā āḷāṇā, kāmāṇā pāṇāṇā
ti eṭam vāṇā na e' ti vāḷāṇā vāṇā na nāma pāṇāṇā kura, ite²⁹ paṇḍitā sa-
māna kama kāraṇā āḍḍhāṇā pāṇā na³⁰ āḍḍhā³¹, pāṇāṇā ketaṇā ti yaṇā-
hāṇā vā āḷāṇāhāṇā vā pāṇāṇā eṭam āḷāḷāḷāṇā³² nāma pāṇā
kāraṇā, taṇā³³ ti āḷāṇā³⁴ baddhā āḷāṇā, pāṇāṇā³⁵ ti āḷāṇā,
30 āḷāṇā³⁶ pi upaṇāṇā³⁷ na kuraṇā, taṇā ti eṭam āḷāṇā, gīḷāṇā³⁸
ti eṭam pāṇāṇā³⁹ gīḷā⁴⁰ pāṇāṇāṇā pāṇā⁴¹ tam⁴² āḷāṇā⁴³ kuraṇā, āḷāṇā
ti eṭam evam āḷāḷāṇā⁴⁴ kuraṇā⁴⁵ e' ti a.

Iti so tam⁴⁶ kathāsaḷḷāpema mudubudayaṃ katvā M-assa
jīvitaṃ yācanto:

¹ Sā a. ² Iti Sā add. mīṭṭāsa. ³ Cā vijjāṇā, Bā mīṭṭāṇā. ⁴ so Cā. ⁵ Cā Bā Sā baddhā. ⁶ Iti Sā -vaṇā. ⁷ Bā Sā -lāṇā. ⁸ Sā āḷā. ⁹ Cā āḷā. ¹⁰ Bā āḷāḷāḷāḷāḷā. ¹¹ Bā Sā āḷāḷāḷāḷā. ¹² Cā āḷāḷāḷāḷāḷā. ¹³ Bā āḷāḷāḷāḷāḷā. ¹⁴ Sā āḷāḷāḷāḷāḷā. ¹⁵ Sā āḷāḷāḷāḷāḷā. ¹⁶ Cā āḷāḷāḷāḷāḷā. ¹⁷ Sā āḷāḷāḷāḷāḷā. ¹⁸ Cā āḷāḷāḷāḷāḷā. ¹⁹ Sā āḷāḷāḷāḷāḷā. ²⁰ Sā āḷāḷāḷāḷāḷā. ²¹ Sā āḷāḷāḷāḷāḷā. ²² Sā āḷāḷāḷāḷāḷā. ²³ Sā āḷāḷāḷāḷāḷā. ²⁴ Sā āḷāḷāḷāḷāḷā. ²⁵ Sā āḷāḷāḷāḷāḷā. ²⁶ Sā āḷāḷāḷāḷāḷā. ²⁷ Sā āḷāḷāḷāḷāḷā. ²⁸ Sā āḷāḷāḷāḷāḷā. ²⁹ Sā āḷāḷāḷāḷāḷā. ³⁰ Sā āḷāḷāḷāḷāḷā. ³¹ Sā āḷāḷāḷāḷāḷā. ³² Sā āḷāḷāḷāḷāḷā. ³³ Sā āḷāḷāḷāḷāḷā. ³⁴ Sā āḷāḷāḷāḷāḷā. ³⁵ Sā āḷāḷāḷāḷāḷā. ³⁶ Sā āḷāḷāḷāḷāḷā. ³⁷ Sā āḷāḷāḷāḷāḷā. ³⁸ Sā āḷāḷāḷāḷāḷā. ³⁹ Sā āḷāḷāḷāḷāḷā. ⁴⁰ Sā āḷāḷāḷāḷāḷā. ⁴¹ Sā āḷāḷāḷāḷāḷā. ⁴² Sā āḷāḷāḷāḷāḷā. ⁴³ Sā āḷāḷāḷāḷāḷā. ⁴⁴ Sā āḷāḷāḷāḷāḷā. ⁴⁵ Sā āḷāḷāḷāḷāḷā. ⁴⁶ Sā āḷāḷāḷāḷāḷā.

14. Apī n' āyaṃ tayā saddhiṃ sambhāsassa¹ sukhudrayo,
api no anumaññasi², api no jivitaṃ dade ti g. ā. 25.

Ta api nāyaṃ ti api ta āyaṃ. sukhudrayo ti sukhaphalo, anu-
maññasi³ Cīmakūtaṃ⁴ gantvā ātako passitvā api no⁵ anumaññesi, jivi-
taṃ dade ti api no āyā kalyāṇa⁶ oppamavāsakaṃ na māreyyasīhi.

So tassa madhurakathāya bajjhivā

15. Na c' eva me tvaṃ baddho si, na pi icchāmi te vadhaṃ,
kāmaṃ khippam ito gantvā jīva tvaṃ anigho ciraṃ ti g. ā. 26.
Tato Sumukho catasso gāthā abhāsī:

16. N' evāhaṃ⁷ etaṃ icchāmi aññatr' etassa jivitā,
sace skena tuttho⁸ si muṇo⁹ etaṃ¹⁰ maṃ ca bhakkhaya¹¹. 27.
17. Ārohaparipāhena¹² tuly¹³ asmi vayasā ubho,
ca te lābhena jñ¹⁴ atthi¹⁵, etena¹⁶ niminā tvaṃ. 28.
18. Tad ingha samavekkhasu¹⁷, hotu giddhi tavāsmasu,
maṃ pubbe bandha pāsena pacchā muṇa diḍaḍhipam. 29. 19.
20. Tāvad eva ca te lābho katassā¹⁸ yācanāya ca
metti ca dhataratthehi yāvajjivāya te siyā ti. 30.

Ta etaṃ ti yaṃ aññatre etassa jivitā nama jivitaṃ etaṃ ahaṃ n' icchāmi,
tulyasmi ti asmiṃ hema, niminā tvaṃ ti parivattesi tvaṃ, tavāsmasā
ti tava anighe giddhi hoti. ātako te etena, mayi lehaṃ uppadehi vadāhi, 29
tāvadeva ti tatthako yeva, yācanāya ca¹⁹ ti ya nama yācanā ca karāssā²⁰ ti.

Iti so tāya dhammadesanāya tele pakāhittakappāsapico
viya mudakatahadaya M-ān tassa dāsān katvā dadanto āha:

21. Passanto no mahāsaṃghā tayā muttam ito gataṃ
mittāmacca²¹ ca bhacca²² ca puttadārā ca bandhavā. 31. 22.
22. Na ca²³ te tādissā mittā bahunnaṃ idha vijjati
yathā tvaṃ dhataratthassa pānasādhāraṇo sakka. 32.
23. So²⁴ te sahāyaṃ muṇcāmi, hotu rājā tavānugo,
kāmaṃ khippam ito gantvā ātīmajje virocathā²⁵ ti. 33.

¹ Bde Sde saṃvā. ² Cde -esi, Bde Sde -eti. ³ Bde Sde -ati. ⁴ Cde -itā. ⁵ Bde Sde tram in the place of api no. ⁶ Bde Sde gāthāya. ⁷ Sde, namasā,
Cde natā. ⁸ Cde ku. ⁹ Cde maṃ. ¹⁰ Cde -am. ¹¹ Cde Sde -ni. ¹² so Cde
Bde jivitaṃ, Sde eva. ¹³ Cde add maṃ. ¹⁴ Bde Sde -pe. ¹⁵ Bde Sde -atassā
¹⁶ Cde bhāra. ¹⁷ Cde nā -ā. ¹⁸ Cde an.

Ta, na ti tīpāṇamattam, sayā muttan ti imāṃ hi evaṃ sūva muṭṭasi
nāma tasmā imāṃ sayā muttan ti Citrakūṭapabbata-gaṇa¹ mahantā sīlāsaṃgā
sa² so sa muttāya passenti ettha, bandhava ti ekalūṭṭasambuddhā³,
vijjāriti vijjanti, pānasācchāraṇo ti sūhārasūpano arāhattajenno⁴, pethā
evaṃ etassa sakkā eṇṇiṇi aḍḍessāṃ bahunnaṃ mitti⁵ nāma na vijjanti, tava-
nogo ti etā⁶ dukkhānaṃ ādaya purāṇā gacchantassa tara syaṃ anuga hom.

Evam vatvā pana nesādaputto pemacittena M-aṃ upasaṃ-
kamitvā bandhanam chinditvā ālōgitvā sarato oikkhāpetvā⁷ sara-
tīre tarunadabbapitthe⁸ nisidāpetvā pāde baddhapāsam mudu-
cittena saṅkam mocetvā⁹ dūre khūpitvā M-e balavasinehaṃ
paccupattīhāpetvā mettacittena udakam ādaya lohitaṃ dhovitvā
punappuna parimajji, tassa mettacittānubhāvena B-assa pāde
sira sirāhi¹⁰ mamsam mamsena cammaṃ cammaṇa ghattizam¹¹,
tāvā eva pādo saṃrūḷho¹² saṅjātachavi¹³ saṅjātaloṃa ahoṣi,
abaddhapādena nibbisexo B. sukhito pakatibhāven¹⁴ eva nisidi.
Atha Sumukho attānam nissāya M-assa sukhitabbāvaṃ diṣvā¹⁵
jātasomanase¹⁶ nesādassa tthitvā akāsi.

Taṃ attham pakāvento Suttā āha:

14. So putto pamuttensā bhūtanā bhattugāraṇo
ajjhābhāsatha vakkhaṇṇo vācam kammaṇṇhaṇ bhāsam: 34.
15. Evam luddakā maddassu saha sabbhehi sātthhi
yathāham ajja maddāmi muttam diṣvā dijjāhipan ti. 35.

Tattha vakkhaṇṇo ti vakkhāve.

Evam luddakā 'ti imasā¹⁷ tthitvā katvā Sumukho B-aṃ ā:
16. „mahārāja, iminā amhākaṃ mahāupakāro kato, ayaṃ hi am-
hākaṃ vacanam akatvā kilāhaṇise no¹⁸ katvā issarāṇam dento
bahun dhaṇaṃ labhaya, māretvā¹⁹ mamsam vikkipanto pi
labhettha²⁰, attano pana jīvitam anoloketvā amhākaṃ vacanam

¹ Bā - tam gaṇitvā. ² Bā yeva. Sā yeva. ³ Cā - tasmā. ⁴ Bā - raku. Sā -
- riko. ⁵ Cā - ānam. ⁶ Cā - ettha. ⁷ so Cā for - metvā? Bā Sā - oikkhāmi.
Bā - dabbapittapitthe. Sā - dabbhastina-. ⁸ Cā - tmetrā. Bā - metvā. ⁹ so Cā;
Bā - rehi. Sā - sirāsi. ¹⁰ so Sā; Bā - kam. Cā - samkam. Cā - samkam. ¹¹ Bā
- saṃrūḷho. ¹² Bā Sā - sūchavi. ¹³ Sā - sūchavā. ¹⁴ Bā Sā - saṅjāta-. ¹⁵
Bā - diṣvā. ¹⁶ Bā - hā - imasā. ¹⁷ Bā - so na. ¹⁸ Sā - adde vā. ¹⁹
Cā - labheta. Bā - māmā - pitaṇṇa. Sā - bahūṭṭanāṃ labheta.

kari, imaṃ rañño santikaṃ netvā sukhaññikam karomā¹ 'ti.
M. sampaticcehi. Sumukho attano bhāsāya M-ena saddhim
kathento pona manussabhāsāya luddaputtam āmantervā „samma
tvam kimattham pāse² oḍḍesiti“ pucchitvā „dhanattham“ ti
vutte „evam sante tovaṃ³ ambe ādāya nagaraṃ pavisitvā rañño⁴
dassehi, bahum⁵ te dhanam dāpessāmīti“⁶ ā.

10. Ehi⁷ taṃ anesikkhāmi yathā tvam api⁸ lacchase
lābham yathāyaṃ⁹ dhatarattho pāpaṃ kiñci na dakkhati¹⁰. 36.

11. Khippam antepuraṃ netvā rañño dasseshi no abho
abaddhe pakatibhūte kāce¹¹ ubhayato tthe 37. 10

12. Dhataratthā¹² mahārāja hamsādhipatino ime,
ayam hi rāja hamsānam, ayam senāpatitaro. 38.

13. Asameyam imaṃ dīsvā hamsarājāṃ narādhipo
patito sumano vitto¹³ bahum dassati te dhanam ti. 39.

Ta anesikkhāmiṃ anesamā, pāpaṃ ti timakaṃ, rañño dasseshi¹⁴
no ti ambe ubbo pi rañño dasseshi, D-assa paṭṭhapubbāradassanattāṃ¹⁵ attano
mittadhammasaṃ sabbhāvanattāṃ luddassa dhanalābhattham rañño alle paṭṭitthā-
panattāṃ ā 'ti catthi kīraṇehi evaṃ i., dhataratthā¹⁶ ti netvā ca pama
rañño evaṃ ākkheyyasi¹⁷; mahārāja ime dhataratthakulo jātū ave hamsādikā-
pādū¹⁸, asam ayam rāja hāro senāpatiti, hi nam sikkhāpess, patito ti idm
tthi pi tūthākirāvaṇam¹⁹ eva²⁰.

Evam vutte luddo „sāmi, mā vo rājadasaṇṇam²¹ rucentu²²,
rājāno nāma yalacittā, keḷihama²³ vā vo²⁴ kareyyuṃ māra-
peyyuṃ vā“ ti vatvā „samma mā bhāyi, ahaṃ tādisaṃ kak-
khalam luddam lolūtapānīṃ dhammakathāya mudukaṃ katvā²⁵
mama pādesu pātesim²⁶, rājāno nāma puññavantaṃ ca pañña-
vantaṃ ca subhāsitaḍḍhāsitañño²⁷ ca, khippam ambe rañño
dassehīti“ vutte „tena hi mā mayham kujjūttha, ahaṃ Avuso²⁸

¹ Bā Sā - aṇṇa. ² Bā Sā - amī tuvaṃ. ³ Bā - bahūnam. ⁴ Bā - pāessāmīti. ⁵
Cā - add va. ⁶ Cā - tuvaṃ hi. ⁷ Bā Sā - ravayom. ⁸ Sā - dakkhati. ⁹ Cā -
kāce. Bā - hoje, Sā - kāje. ¹⁰ Cā Sā - a, Bā - o. ¹¹ Bā Sā - vito, Cā - vito.
¹² Bā - paññābhāra-, Sā - paññānubhāra-. ¹³ Cā - o. ¹⁴ Cā - aṇṇi. ¹⁵ Cā -
jāto vāsisādi-. ¹⁶ Bā - mha-. ¹⁷ Cā - rāja-, Sā - rañño evaṃ dassanam. ¹⁸
Bā - ti, Sā - rucci. ¹⁹ Bā - kīra - altered to kīra-, Sā - kīra-. ²⁰ Cā - amī vo. ²¹
Sā - padesi, Bā - pātesu. ²² Sā - tvaṃ dabbhānam jānenti. ²³ Bā Sā - avasam.

tumhākaṃ ruciya¹ nemiti² abho pi kācaṃ³ āropetvā rājakulaṃ
gantvā rañño dassetvā rañña⁴ puttā yathābhūtaṃ ārocesi.

Tam atthaṃ pakāseṇa Satthā āha:

4. 1. Tassa taṃ vacanaṃ sutvā kammaṇā upapādayi,
khippam antepuram gantvā rañño haṃse adassayi
ataddhe pakatibhūte kāce⁵ abhayato thite. 40.
11. Dhataratthā⁶ mahārāja haṃsādhipatino me,
ayam hi rājā haṃsānaṃ, ayam senāpatitaro⁷. 41.
19. 12. Katham paṇ⁸ me vihaḡā⁹ tara hatthatham āgata,
katham ladde mahantānaṃ issaro-m-idha-m-ajjhagā¹⁰. 42.
13. 13. Vihitā cūṭ¹¹ me pāsā¹² pallāsesu janādhipa
yaṃ yaḡa yataṇṇaṃ mañhe diḡanaṃ pānaroḡhanaṃ. 43.
14. 14. Tāḡiṇaṃ pāsaṃ āraja haṃsarājā abujjhatha,
tam ataddhe upāsiṇo manāyaṃ ajjhahāsatha: 44.
15. 15. Sudukkuraṃ anariyehi dahate bhāvaṃ uttamam
bhattar atthe¹³ parakkante dhamme yutto vihaḡamo. 45.
16. 16. Attan¹⁴ āyaṃ vajjivāsa jivitaṃ jivitarāho
anuthammuto āsino bhatta yācitha jivitaṃ. 46.
17. 17. Tassa taṃ vacanaṃ sutvā pasādam¹⁵ ahaṃ ajjhagāṃ,
tato taṃ pānuṇṇehi pāsā anuṇṇāsiṃ sukhena ca. 47.
18. 18. So patito pamuttasa bhattunā bhattugāraṇa
ajjhahāsatha rakkaṇḡo vācam kaṇṇasakkhaṃ bhayaṃ. 48.
19. 19. Evaṃ luddaka naḡasaṇṇa cūṭa cabbeti ātāthi
yathāham aḡḡe naḡāṃ muttan diḡvā diḡādhipam. 49.
20. 20. Ehi¹⁶ taṃ anuḡekkhāmi yathā tvaṃ api laschase
lābham yathāyaṃ dhatarattho pāsaṃ kiṇci na dakkhati¹⁷. 50.
21. 21. Khippam antepuram gantvā rañño dasseti ne uḡho
ataddhe pakatibhūte kāce¹⁸ abhayato thite. 51.
22. 22. Dhataratthā¹⁹ mahārāja haṃsādhipatino me,
ayam hi rājā haṃsānaṃ, ayam senāpatitaro. 52.
23. 23. Asamsayaṃ maṃ diḡvā haṃsarājaṃ anarāḡlopa
patito sūmaṇe vṡto²⁰ bahum dasseti te dhammaṃ. 53.

¹ Bā ruciya. ² Bā sār kijaṃ. ³ Bā kaje, Sār kijaṃ. ⁴ Bā -o, Sār -a.
⁵ Sār adda tam sutvā rājā āha. ⁶ Bā sār vihaḡa. ⁷ Sār hatthatham. ⁸
Bā Sār -re tija a. ⁹ Sār haṃsa. ¹⁰ Bā Sār ajjha. ¹¹ Cūṭa pā. ¹² Cūṭa
adda ca. ¹³ Sār rakkhati. ¹⁴ Bā Sār kija. ¹⁵ Cūṭa Sār -o. ¹⁶ Cūṭa cūṭa.

gāmo ti sabbasamāno pi sikkhikagāmo ahaṃ aññaṃ tava evarūpeṃ kenaci
sikkhikena ābhāsiṃpubbhaṃ upāyaṃ¹ na passāmi, tam passā² 'ti tava mayā
ābhāso upāyaṃ³ passā manujādhīpa⁴ 'ti.

Evam so jhātako vā Sumukhasaṃ gane kathesi. Tato
rājā hamsarājñā mahārāham āsanam Sumukhasaṃ ca savanna-
bhaddapittakam dāpetvā tesaṃ ta nisinnānaṃ savannabhā-
janehi lājamadhuphānitādini⁵ dāpetvā nitthite pana⁶ bhojanakicce
añjalim paggayha M-aṃ dhammakatham yācivā savannapitthe
nisīdi. So tena yācito paṭisanthāram tava akāsi.

- 19 Tam attham pakāseto Satthā āha:
20 Divā nisinnam rājānaṃ pitthe voramāye subhe
ajjhahhānta vakkhaṇo tvaṃ kappasukham bhāsam: 57.
21 Kacci⁷ nu bhoto kusalam, kacci⁸ bhoto anāmayam,
kacci⁹ rattiṃ idam phitaṃ dhammena-m-anussisati¹⁰. 58.
22 Kusalam¹¹ c' eva me hama, atho hama anāmayam,
atho rattiṃ idam phitaṃ dhammena-m-anussisati¹². 59.
23 Kacci¹³ bhoto amaccesu doṣo koci na vijjati,
kaccin¹⁴ nu te tav' atthesu nāvakaṃkhamā jīvitam¹⁵. 60.
24 Atho pi me amaccesu doṣo koci na vijjati,
atho p' ime mama¹⁶ atthesu nāvakaṃkhamā jīvitam¹⁷. 61.
25 Kacci¹⁸ te sādisi bhariyā assava¹⁹ piyaḥhāpini
puttarūpayasūpetā tava-cchandaṃvassūngā²⁰. 62.
26 Atho pi me sādisi bhariyā assava²¹ piyaḥhāpini
puttarūpayasūpetā mama-cchandaṃvassūngā ti. 63.

- 27 Ta rājānaṃ ti Sakulārājānaṃ²², vakkhaṇo ti hamsarājā, dhammena-
manussisatitū²³ dhammena anussisati²⁴, doṣo ti aparādhā, iavāthessu
ti uppannesu tava puḍḍhānaṃ atthesu, nāvakaṃkhamāti uroṃ²⁵ datvā
paricejantū kacci²⁶ attano jīvitam na paṭthenti jīvitam rajarā²⁷ ev' attham āvanti,
sādisi²⁸ samajjati, assava²⁹ ti savaṇam³⁰ samparicchikā, puttarūpayasū-
-

¹ It sār upāyaṃ. ² C² -pāṇiyādini, C³ -pāṇiyādini, B⁴ -pāṇiyādini, S⁵ -
pāṇiyādini, B⁶ -phānira-. ³ C² pana. ⁴ B⁴ kīṇi. ⁵ B⁴ -sakkāsi, S⁵ -
sakkāsi. adding rāja āha. ⁶ B⁴ -sakkāsi, S⁵ -sakkāsi, adding m. āha.
⁷ S⁵ jīvitā, adding rāja āha. ⁸ S⁵ -raṇti, adding m. āha. ⁹ S⁵ -gāṇi
rājāha. ¹⁰ C² -sakkāsi-, B⁴ S⁵ -sakkāsi-. ¹¹ C² -atti, B⁴ -sakkāsi, S⁵ -
sakkāsi. ¹² C² -sakkāsi, B⁴ -sakkāsi, wanting in S⁵, ¹³ C² udāram, C³
upāramam. ¹⁴ It S⁵ -na.

pāṭi ti pottho ca rūpena ca yasena ca upeti, tava chandaśāśinogā u
kacci¹ tar' ev' ajjhāyān tava vasaṃ anuyattati na attano cittavaśāśinatthi²
purcheti.

Evam B-ena paṭisaṅghāre kate pusa rājā tena saddhim
kathento ā: 5

61. Bhavan tu kacci³ na mahāsattuhatthattatam⁴ gato⁵
dukkham āpajji vipulaṃ tasmim paṭhamamāpado. 64.

62. Kacci¹ yan n' āpatitvāna dandena samapothayi²,
evam etesaṃ jammānaṃ pākatikaṃ bhavati tāvade³. 65.

63. Khemam āsi mahārāja evam āpadi saṃsati⁴ 10
na cāyāṃ kiñci-r-asmāsu sattū va samapajjatha. 66.

64. Paccakampittha nesādo, pubbe va ajjhabhāsaṭṭha,
tadāyāṃ Samukho yava paṇḍito paccabhāsaṭṭha⁵. 67.

65. Tassa tam vacanaṃ sutvā pasādam ayaṃ ajjhagā,
tate maṃ pāmuñci-pāsā anuññāsi sukhena ca. 68. 15

66. Idam pi¹⁶ Samukhen¹⁷ eva etadatthāya cīntitaṃ
bhoto sakāse āgamanam etassa dhanam¹⁸ icchatā¹⁹. 69.

67. Svāgataṃ c²⁰ ev' idam bhavataṃ patito²¹ c' asmi dassanā,
eso api²² bahum vittaṃ²³ labhataṃ yāva²⁴ icchitī²⁵. 70.

Ta mahāsattuhatthattatam gato²⁶ u mahamassa sattuno hat- 20
thattatam²⁷ gato, āpatitvāna u upadhāvitvā, pākatikaṃ ti pākatikaṃ,
ayaṃ eva vā pābo, i v. h. etesaṃ hi jammānaṃ tīvade eva evaṃ pākatikaṃ
hoti sakāse dandena potheti (vatsakkhayaṃ pāpeti²⁸ va dhanam²⁹ labhanti³⁰),
kiñci-r-asmāsu u kiñci-r-asmāsu³¹, sattū vā u sattū viya, paccakampitthā
u mahārāja esa mahe diva bodhā³² u asāhaya thokaṃ osakkhitha³³, pubbe 25
vā u ayaṃ eva paṭhamam³⁴ ajjhabhāsi, tadā u tasmim kāle, etadatthāya
ti etassa nesāduputtesa atthāya cīntitaṃ, dhanam icchatā ti etassa dhanam

¹ Bā kiñci. ² Bā Sār -na-. ³ Cā bhavanto-. Bā bhavantaṃ kiñci. Bā bhaga-
vantaṃ. Sār bhavanto-. ⁴ Cā -kam, Sār habhattha. ⁵ Cā -i. ⁶ Cā -thayi.
⁷ read: pakati hoti -? Sār eva ti hamaarāji āṇa. ⁸ aa Cā; Bā examāpari-
yāvatī. Sār examāriyāvatī. ⁹ Sār ajjha-. ¹⁰ Bā Sār idāṇa. ¹¹ Cā vitti-. ¹²
Cā -akā. Sār -āṇi rāji dha. ¹³ Cā paṇḍito, Cā piṇḍito. Bā Sār patito. ¹⁴
Bā Sār āpi. ¹⁵ Bā Sār cittaṃ. ¹⁶ Bā Sār yāvadī. ¹⁷ Bā -kamgato, Sār
hatthattatagatā. ¹⁸ Bā hatthaṭṭha. Bā hatthattatam. Sār hatthattā. ¹⁹ Bā Sār
pāpeto. ²⁰ Bā vetanam, Bā Sār vetanam. ²¹ Bā labhati, Sār labhasati. ²²
Sār āṇe idam vittaṃ hoti ete sāha. ²³ Bā brahmanā, Sār bar-dit. ²⁴ Bā
sakāṭṭha, Sār osakkhitha. ²⁵ Cā vā piṭhe maṃ.

icchantaṃ tvaṃ tvaṃ santikaṃ amhikaṃ āgamanam¹ suttaṃ. svagataṃ
sevidan² ti mā bhanta cintayantu bhavataṃ idam idhāgamanam svagataṃ eva.
labhataṃ ti labhati.

Evañ ca paṇa vatvā rājā aññatarāṃ amaccam³ oloketvā
2 „kiṃ karomi devā⁴” ti vutto „imaṃ ocsādam⁵ kappitakeśa-
massum⁶ nahātānuhittam⁷ sabbālamkārapatimaṇḍitam⁸ kāretvā
ānehlī⁹” vatvā tena tathā katvā ānūtaṃsaṃ tassa saṃvaccbare¹⁰
sātasahassapūṭhānakam¹¹ gāman¹² dve vithiyo¹³ gaṇetvā thitāṃ¹⁴
gehaṃ rathavarāṃ¹⁵ aññaṃ ca bahum¹⁶ hiraññasuvannaṃ adāsi.

10 Tam attham āvikaṃto Satthā;

11. Santappayitrā ocsādam bhogehi manujādhipo

ajjabbhāsetha rakkaṅgam¹⁷ vācam¹⁸ kappasukham bhagga¹⁹ ti g. ā. 71.

Atha M. rañño dh. d. So dhammakathāṃ sutvā tuṭṭha-
hadayo „dhammakathikaṃ sakkāram²⁰ karissāmi”²¹ setacehattam²²
12 datvā r. paṭicchāpento ā.:

13. Yam²³ khale dhammam²⁴ ādhiṇam²⁵ vasa²⁶ vattati kiṇṇam²⁷
sabb²⁸ atth²⁹ issariyam³⁰ bhavataṃ paśasatha yad icchatha. 72.

14. Dānattham³¹ upabhotthum³² vā yam³³ c³⁴ aññaṃ upakappati
etaṃ dadāmi vo vittaṃ issaram³⁵ viśajāmi vo ti āha. 73.

20 Ta vasa vattatiṃ yatha ca mama vasa³⁶ vattati, kiṇṇam³⁷ ti
appamattakam³⁸ pi, sabbatthiṇissariyam³⁹ ti sabbam⁴⁰ bhavataṃ yeva issariyam⁴¹
attho; yam⁴² raññasam⁴³ upakappati⁴⁴ puṇṇakammāya⁴⁵ dānattham⁴⁶ vā thitāṃ
ussajjitrā⁴⁷ c⁴⁸ eva upabhotthum⁴⁹ vā yam⁵⁰ vā aññaṃ tumhākaṃ roccati⁵¹ taḍ⁵² karoti,
etaṃ⁵³ dadāmi vo vittaṃ, sabbhiṇ⁵⁴ setacehattena⁵⁵ mama suttakāṇissariyam⁵⁶
21 vasa[[am]i.

Atha M. rañña dinnam⁵⁷ setacehattam⁵⁸ puna⁵⁹ tass⁶⁰ eva
adāsi. Rājāpi cintesi: „haṃsarañña⁶¹ tvaṃ me dhammakathā
sutā, luddaputtena paṇa⁶² ayaṃ Samakko maḍburakatho⁶³ ti

¹ S⁶ gā. ² S⁶ -tantaṃ. ³ It⁶ repeats sam-. ⁴ It⁶ S⁶ add⁶ katvā. ⁵
It⁶ luthiyo. ⁶ so C⁶; S⁶ tumhākaṃ; S⁶ mahantam. ⁷ It⁶ S⁶ -rañña. ⁸
so C⁶; C⁶ -dinnam, It⁶ -dinnam, S⁶ -pāṇam. ⁹ so all four MSS. for vasa?
¹⁰ It⁶ S⁶ kiṇṇa. ¹¹ C⁶ vā. ¹² all three MSS. kiṇṇa. ¹³ It⁶ S⁶ -kammāya.
¹⁴ C⁶ eva. ¹⁵ S⁶ paṇa.

atīviya vannaṭṭo, imasasāpi dhammakathāṃ kassāmiti¹ so tena
saddhīm sallapanto anantaram g. ā.:

10. Yathā ca my-āyaṃ Sumukho ajjhahāseyya² paṇḍito
kāmasā³ buddhisampanno tam my-āssa paramappiyaṃ ti. 74.

Ta. yathā ti yadi⁴ i. v. h. yadi ca me āyaṃ Sumukho paṇḍito buddhi-
sampanno kāmasā⁵ ātāno tvaṃ ajjhahāseyya tam me paramappiyaṃ aass⁶ ti.

Tato Sumukho āha:

11. Ahaṃ khala mahārāja nāgarājā-r-iv⁷ antaram
pativattum na sakkomī, na me so vinayo siyā. 75.
12. Amhākaṃ eva⁸ yo seṭṭho tvaṃ ca uttamasattavo
bhūmipālo manussindo pūjā⁹ bahūhi hetubhū. 76.
13. Tesam ubhinnaṃ bhagataṃ vattamāse vinicchaye
nāntaram pativattabbhaṃ pessaṇa manujādhipa¹⁰ ti. 77.

Ta nāgarājāvivantaram ti ekāyabhaṅgantarāṃ pavetṭhe nāgarājā siyā,
pativattum ti amhākaṃ dvitīyāṃ antare vattum na sakkomī, na me so ti
so vinayo¹¹ ca me so vinayo bhavēyya, amhākaṃ eva¹² u¹³ chammāntijā¹⁴
hamāsevābhāṣam, uttamo sattavo ti uttamasatto, pūjā¹⁵ ti ubho imha
mayhaṃ bahūhi kāmāni pūjārahā c' eva pāramakkārahā ca, pessaṇā¹⁶ ti pessa-
nāntakāreṇa¹⁷ antakena.

Rājā tassa vacanam sutvā totṭhahadaya jāto¹⁸, nesāda-
patto vameva¹⁹ „āññaṇa tumhādisena madharaḍḍhammakathī-
kena nāma na bhavitabbaṃ“ ti vatvā ā.:

14. Dhammena kira nesādo²⁰: paṇḍito andajo ti,
na h²¹ eva akatattassa nayo²² etādiso siyā ti. 78.
15. Evaṃ aggapakatimā evaṃ uttamasattavo
yāvat²³ atthi mayā dīṭṭhā nāññaṇaṃ pessaṇi edisaṃ²⁴. 79.
16. Tuṭṭho²⁵ omī vo pakatiyā vākyena madhureṇa ca,
eso cāpi mama chando: ciraṃ pāsēyya vo ubho ti. 80.

¹ so añ four MSS. ² Cā -ja. ³ (ka) yad, Sā amho yad. ⁴ Cā Bā Sā
-kāseva. ⁵ so añ four MSS, for pūjā? ⁶ Bā Sā añ amhākaheva. ⁷
Bā Sā -ti. ⁸ Bā peyud. ⁹ Bā veyyavaccakareṇa, Sā veyyavaccakārasaṇa.
Cā pessaṇavaccakareṇa. ¹⁰ Cā jhāsetum, Cā jhāsum. ¹¹ Bā Sā -ti. ¹² Cā
ti addo. ¹³ Cā naṇ. ¹⁴ Sā -ti.

Ta dhammena ti vāhārena kāmāna, akatālarasā ti asampādita-
 attahhāssa mīṭṭadubbhissā¹, mayā ti pañña, agga-pakatiṃ ti agga-sāhāro,
 uttamatta² ti uttamasatto, yavassābhīti janta mayā dīṭṭha nāma atthi,
 nāññā ti tassāhi mayā dīṭṭhaṭṭhāna aññāṃ vattāpan na passāmi, tūttho
 2 amī³ vo pakatiyā ti summa haṃsarāja ekaṃ pakatiyā paṭhamam eva tam-
 hākam dassanena tūttho, »lāyena⁴ ti idāni⁵ vo madhuraravanena tūttho smi,
 »itām passēyya vo ti lo-eva vaṭṭetvā mahitāmi pi atippassanta eṭṭha
 sumhe passēyyā ti esa me cāṇḍo ti vadāmi.

Tato M. rājānaṃ passamsanto āha:

- 10 «1. Yam kiñci⁶ parame-mitte katar⁷ asmāsu tam tayā,
 paṭṭā nissamsayāṃ ty-āmhā bhattir asmāsu yā tava. 81.
 «2. Aduṇ ca nūna sumahā nātiasamghassa-m-antarāṃ,
 adassanena ambhākam dukkhaṃ bahūsu pakkhisa. 82.
 «3. Tesāṃ sokavighātāya tayā anumatā mayāṃ
 15 tam paḍakkhinato katvā nāti passem⁸ arindama⁹. 83.
 «4. Addhāhaṃ vipulāṃ pīṭṭiṃ bhavataṃ vindāmi dassanā,
 eso cāpi¹⁰ mahā attho nātivissāsanā siyā ti. 84.

Ta. katarasmi¹¹ »1 ti katarā¹² ambhe, paṭṭā nissamsayāṃ tyamhā
 ti mayāṃ nissamsayena tayā paṭṭā yeva, bhattirasmāsu yā tava¹³ »ti yā tava
 10 ambhe bhattirāsiya bhattirāsiya mayāṃ tayā asamsayena paṭṭā yeva, na eṃ vippe-
 juttā vippavuttāpi sahaśāsiyo yeva nāma mayāṃ ti dīpeti, aduṇ ca nūna
 sumahā ti etāṃ ca ekaṃsena eva sumahantam, nātiasamghassamantarāṃ
 ti ambhe dīṭṭhi jantāhi rahitassa mama nātiasamghassa antarāṃ chiddam, asma-
 kaṃ ti ambhākam dehinam adassanena bahūsu pakkhisa dukkhaṃ uppannam,
 20 passamarindama¹⁴ ti¹⁵ passēyyāma arindama, bhavataṃ ti bhoto dassanena,
 eso cāpi¹⁶ mahā attho ti yā esi¹⁷ nātiasamghassambhā¹⁸ nātivissāsanā
 siyā eso cāpi¹⁹ mahanto attho.

Evam vutte rājā tesāṃ gamanāṇāṃ anujāni²⁰, M. pi rañño
 pañcavidhe dussāle ādinavaṃ sīle ca ānisamsāṃ kathetvā²¹
 20 »imāṃ sīlāṃ rakkhā²², dhammena v. kārehi²³, catūhi saṃ-
 gahavatthūhi janati²⁴ saṃgaṇhā²⁵ ti ovaditvā Cittakoṭṭaṃ agamāsi.

¹ Bā Sā -assa. ² all three MSS. amim. ³ Bā Sā add janta. ⁴ Cā āleṇa.
⁵ so all four MSS. ⁶ all four MSS. kār, Bā Sā -murin-. ⁷ Bā vāhi, Sā
 »api. ⁸ Sā katarāṃ. ⁹ Bā Sā -murin-. ¹⁰ Bā Sā »api. ¹¹ Cā pi yam-
 phāsam. ¹² Oṭe nātiasamghassam-. ¹³ Sā -nāli. ¹⁴ Sā -esi. ¹⁵ Bā Sā
 rakkhatha. ¹⁶ Sā -eṭṭha, Bā -esi. ¹⁷ Sā mahārajanam.

Tam attham pakāseento Sattthā āha :

26. Idam vatvā dhataratttho hamsarājā narādhipam
uttamajavanattāya¹ Sātisaṃgham upāgamanū. 85.
27. Te aroge anuppatte divvāna paramo dije
kekā ti-m-akaram² hamsā, puthasaddo ajāyatha. 86.
28. Te patitā pamuttana bhattunā bhattugāravā
sammantā parikarimeu andajā laddhapaccayā ti. 87.

Ta upāgamanū ti anuggaminivālayam eva medhupēnādī³ pari-
bhūjivā raññā ca devijā vā divijā suvannatālavantehi⁴ ukkhijitvā paṇḍhemā-
lādhi⁵ hamsakkhārā tālavantehi⁶ etariva rājanasū padakkhiṇasū karvā vehāsam
uppatitvā raññā anjalino paggayha gacchatha sāmāno ti vutto sīhaparajarena
nikkhamitvā⁷ uttamaṇa jarena ganivā Sātisaṃgham upāgaminū⁸, paramo ti
nāma, kekā ti attano sabbhāvaravena kekā⁹ ti saddam ākameu, bhattugāravā ti
bhattari sagāravā, parikarimeu¹⁰ ti bhattuno muttabhāvena tujjhā tam bhattā-
ram sammantā parivārayitvā, laddhapaccayā ti laddhapattitthā. 12

Evam parivāretvā pana te hamsā „kathaṃ mutto si ma-
hārājā“¹¹ 'ti pucchimeu. M. Sumukham niesaṃ muttabhāvam
Sakulārājāladhaputtēhi¹² katakammañ ca kathesi. Tam evvā
tuttho¹³ hamsagano¹⁴ „Sumukho senāpati ca rājā ca luddaputto
ca sukhitā niddakkhā ciraṃ jīvanti“¹⁵ 'ti thutim akāsi. 13

Tam attham pakāseento Sattthā osānagātham ā :

29. Evam mittavatan atthā sabbe honti padakkhiṇā
hamsā yathā¹⁶ dhatarattthā Sātisaṃgham upāgamanū ti. 88.

Ta mittavatan ti kalyāṇamittasampannam, padakkhiṇā ti sukhe-
nippharito vuddhoyuta, dhatarattthā ti hamsarājā¹⁷ Sumukho raññā¹⁸ eva
luddaputtana cā¹⁹ 'ti divijā evam ukko pi te dhatarattthā kalyāṇamittasampannā.
yathā Sātisaṃgham upāgamanū Sātisaṃghopagaminasamākāto ciraṃ artho pa-
dakkhiṇo jāto evam sūtesam pi mittavatan atthā padakkhiṇā hontī. 21

¹ B⁶ -manvāya, S⁴ -mandāya, B⁷ -manvāya. ² C⁶ -nim-. ³ B⁴ jālmedhu-
pēnādīni, S⁴ -medhulāpēnādīni. ⁴ B⁶ -tālavantehi, S⁴ -pantehi. ⁵
B⁴ S⁴ nikkhami. ⁶ S⁴ -upassānimeu. ⁷ B⁶ S⁴ -kama. ⁸ C⁶ sakulārājā,
B⁴ sagalārājā, S⁴ -sāgalarañña ca luddakena va. ⁹ S⁴ -ā. ¹⁰ C⁶ add pi.
¹¹ so B⁴, C⁶ add sumukhadhi.

S. l. d. ā. „na bhikkhave idān' eva pubbe pi Anando man' atthāya jīvitam pariccāṭṭi" vatvā j. a. i. „Tadā anādo¹ Channo² abosi, rāja³ Sāriputto, Samukho Anando⁴, sarutthamevassahassa⁵ Buddhaparissā, hamsarājā aham evā" ti, Cullaham rājāta kam⁶.

8

2. Mahāhamanajātaṇa.

Ete hamsā pakkamant'it. Idam S. Vejovane v. therassa⁷ jīvitapariccāgam eva ā. k. Vatthum vuttasādisum eva, idha pana S. atitām āharanto idam āhori:

A. Bārāṇasīyaṃ Seyyassa⁸ nāma Bārāṇasīrañño Khemā
 10 nāma aggamaheś abosi. Tadā B. navuttham⁹ sasabhaṣṣaparivuto
 Cittakūṭe vihaśi. Ath¹⁰ ekadivasaṃ Khemā devī paccūsa-
 samaye supinakaṃ¹¹ addasa: suvaṇṇavannaḥamaṣā āgantvā rāja-
 pallamaṃke nistḍitvā madhurassareṇa¹² dhammakathaṃ katha-
 sum, deviyā¹³ sādhu-kāram datvā dh. sunantiyā¹⁴ dhamma-
 15 savenena atitāya eva ratti vibhāyi¹⁵, hamsā dhammakathaṃ
 kathetvā sihapañjareṇa nikkhamitvā agamanisu, sā vegeṇ¹⁶
 utthāya „palāyamāne hamsa ganhatha ganhathā" ti vatvā
 kathaṃ pasārenti yeva pabujjhi. Tassa kathaṃ sutvā pari-
 cārikāyo „kuhiṃ hamsā" ti thokaṃ avahasiṃsu, sā tasmim
 20 khago supinakabhāvaṃ¹⁷ ātvā cintesi: „aham abhūtaṃ na
 passāmi, addhā imasmim loke suvaṇṇaḥamaṣā bhavissanti, aace
 kho pana 'suvaṇṇaḥamaṣānaṃ dh. sotukāṃ' amhiti¹⁸ rājānaṃ
 vakkhāmi 'amhehi suvaṇṇaḥamaṣā nāma na dīṭṭhapubbā, ham-
 sānaṃ ca kathā nāma abhūtā yevā' ti vatvā niru¹⁹ sukko²⁰
 25 bhavissati 'dohaḷo' ti vutte pana kenaci²¹ upāyena pariyesiṣṣati,
 evaṃ me manoratho, ijjhissatīti²² sā gilānālayaṃ dassetvā

¹ Sō anādo. ² Sō channathero. ³ Sō sāgato rāja. ⁴ Sō samukhasānāpato
 ca anandathero abosi ca. ⁵ Idō Sō chana. ⁶ Sō -si dharattho pana
 lokapatha evaṃ harattho jātakaṃ ti iti jātakatthakathā asitini. 2. Sa = Samukho.
⁷ Idō anandatherassa. ⁸ Idō sampamaṇa. ⁹ Idō -naṃ. ¹⁰ Idō -saddha. ¹¹
 Cō -vini, Cō -riyaṃ, Idō -riya. ¹² Cō -tita. ¹³ Cō -vibhāyi. ¹⁴ Idō supinaḥ-
¹⁵ Cō niru¹⁶ sukko. ¹⁷ Idō yena ke.

paricārikāvaṃ saṅghaṃ jātva nīpajji. Rājā rājāsane nisīduno
 tassā dassanavelāya taṃ adieṇvā „kahaṃ Khemā devitī“ puc-
 chitvā¹ „gīḥāṇā“ ti sutvā tassā santikam gantvā sayanekadeso
 nisīditvā piṭṭhiyaṃ parimajjanto „aphāsukaṃ“ ti pucchī. „Deva,
 aphāsukaṃ n’ atthi, dohaḷo pana me uppanno“ ti. „Bhāṇa“²
 devī yaṃ icchasi, siṅghaṃ te upanāmesāmitī“. „Mahārāja
 ahaṃ ekaṃsa savaṇṇaḥamsassa setacchatte³ rājapallamaṃ ni-
 sīnassa gāndhamālādīhi pūjati katvā sādhukāraṇaṃ dadamāṇā⁴
 dhammakathaṃ sotuṃ icchāmi, sace labhāmi icc-etam kusalaṃ
 noce jīvitaṃ me n’ atthīti“. Atha paṇi rājā „sace manussa-⁵
 loke atthi labhissasi, mā cintayitī“ assāsetvā sirigabbhā⁶ nik-
 khama amacehi saddhīṃ mantesi: „bambho“, Khemā devī
 ‘savaṇṇaḥamsassa dhammakathaṃ sotuṃ labhanti jīvissāmi,
 alabbantiyā me jīvitaṃ n’ atthīti’ vadati, atthi nu kho so-
 vannaṇṇaḥamsā“ ti. „Deva amhehi n’ eva dīṭṭhapubbā na⁷
 sutapubbā“ ti. „Ke pana jāneyyūn“ ti. „Brāhmaṇā devā“
 ti. Rājā brāhmaṇo pakkosāpetvā⁸ pucchī: „honti nu kho
 ācariyasavaṇṇaḥamsā“ ti. „Āma mahārāja amhākaṃ ‘macchā
 kakkatākā kacchapā migā morā haṃsā ti ete tiracchānagatā
 savaṇṇaṇṇā’ hontīti’ āgataṃ“, ‘ta. dhataratṭhakulahaṃsā’⁹
 nāma paṇḍitā ānasaṃpannā¹⁰ ti manussahehi saddhīṃ satta so-
 vannaṇṇā hontīti“. Rājā attamaṇo hutvā „kahaṃ nu kho
 ācariyadhataratṭhahaṃsā vasantīti“ pucchitvā „na jānāmi
 mahārāja“ ti. Atha „ke jānissanti“ „luddaputtā“ ti vutte
 sabbe attamaṇo vijite luddake sannipādetvā¹¹ pucchī: „tāta“¹² au-
 vannaṇṇā dhataratṭhakule¹³ haṃsā nāma kahaṃ vasantīti“.
 Ath’ eko luddo „Himavante kira deva Cittakūṭapabbate ti“
 kulaparamparāya kathentīti“ ā. „Jānāsi pana tesam gahaṇṇa-
 pāyaṇ“ ti. „Na jānāmi devā“ ti. So brāhmaṇapapāṇḍite

¹ B¹ pucchi. ² B² tena hi bhā-. ³ B³ samussattas-. ⁴ B⁴ -cam. ⁵ B⁵ -eto. ⁶ B⁶ am-. ⁷ B⁷ adda sakkāraṃ katvā. ⁸ B⁸ -jā-. ⁹ C⁹ savaṇṇa-. ¹⁰ C¹⁰ āha-. B¹⁰ āgata. ¹¹ C¹¹ dhataratṭhahaṃsākulā. ¹² B¹² -tāpeta. ¹³ B¹³ -a.
¹⁴ B¹⁴ adda na.

- pakkosāpetvā Cūṭṭakūṭe suvaṇṇahaṃsānaṃ atthibhāvaṃ ārocetvā „jāpāṭhaṃ nu kho tesāṃ gahaṇāpāyaṃ“ ti pucchī. „Mahārāja, kiu tehi gantvā gahitehi, upāyena nagarasamīpaṃ ānetvā gahessāmā“¹ ti. „Ko pana upāyo“ ti. „Mahārāja nagarato
- 8 uttarena² tigāvutappamānaṃ khemaṃ³ nāma saraṃ khaṇāpetvā⁴ udakassa pāretvā nānādhāṇṇāni ropetvā pañcavaṇṇapadumaśāchannaṃ⁵ kāretvā etaṃ paṇḍitaṃ⁶ nesādaṃ paṭicchāpetvā manussānaṃ upagantum adatvā catūsu kappesu tṭhitehi⁷ abhayaṃ vatvā ghosāpettha, taṃ sutvā⁸ nānāsakunā⁹ otarissanti, te pi
- 10 haṃsā paramparāya tassa sarassa khemabhāvaṃ sutvā āgacchissanti, atha ne vālapāsehi bandhāpetvā gaṇhāpeyyātha“ ti. Tam sutvā rājā tehi vuttappadesehi¹⁰ vuttappakāraṃ saraṃ kāretvā¹¹ chekaṃ nesādaṃ pakkosāpetvā tassa sahasaṃ dāpetvā „tvam ito paṭṭhāya attano kammaṃ mā kari, puttadāraṃ te ahaṃ
- 12 posessāmi, tvam appamatto khemaṃ saraṃ rakkhanto manussa paṭikkamāpetvā catūsu kappesu abhayaṃ ghosāpetvā āgatāgatasakunā¹² mama ācikkheyyāsi, suvaṇṇahaṃsesu āgatesu mahantaṃ sakkāraṃ labhissasīti“ taṃ samassāsetvā khemaṃ saraṃ paṭicchāpesi. So tato paṭṭhāya raṇṇā vuttanāyena¹³ ova
- 14 ta. paṭipājji¹⁴. „khemaṃ saraṃ rakkhati“¹⁵ e’ assa Khemaneśādo tv-evā¹⁶ nāmaṃ udapādi. Tato paṭṭhāya nānappakārā sakunā otarimsu, „khemaṃ nibbhayaṃ saraṃ“ ti paramparāghosena nānāhaṃsā āgamiṃsu: paṭhamam tāva tiṇhaṃsā āgamiṃsu¹⁷, tesāṃ ghosena paṇḍuhaṃsā¹⁸, tesāṃ gh. mano-
- 16 siḷhaṃsā¹⁹, tesāṃ gh. setahaṃsā²⁰, tesāṃ gh. pākahaṃsā²¹. Tesu āgatesu Khemako raṇṇo ārocesi: „deva pañcavaṇṇahaṃsā āgantvā sare gocarāṃ gocarāṃ gaṇhanti, pākahaṃsānaṃ āgarattā idāni²² kutipābena suvaṇṇahaṃsā āgamiassanti,

¹ B⁴ aṭṭhāreṇa. ² C² tigāvutamatto tigāvutappamāna-, B⁴ tigāvutamatteṇa-vuttappamānaṃ-. ³ B⁴ kārāpetvā. ⁴ C² -ā. ⁵ B⁴ -ā. ⁶ C² -hi. ⁷ C² -mit tam sutvā. ⁸ B⁴ adda dādaṇṇā. ⁹ B⁴ -ā. ¹⁰ B⁴ kārāpetvā. ¹¹ B⁴ -tesa-. ¹² B⁴ paṭijjagā. ¹³ B⁴ tevaṇṇa. ¹⁴ B⁴ -amaṇ. ¹⁵ B⁴ adda āgamiṃsu. ¹⁶ C² -ti vanaṃ. B⁴ adda āgamiṃsu.

mā cintayittha devā¹ 'ti. Tani sutvā rājā² „aññena ta. na gantabbam, yo gacchissati³ hatthapādacchedeṣu ca gharaviḷopaṇ ca pāpunissatīti⁴“ nagare bheriṇ carāpesi, tato patthāya ta. koci na gacchati. Cittakūṭassa pana avidūre Kuṇḍanaguhāya pākhaṃsā vasanti, te mahabbalā, dhataratthakulema saddhiṃ⁵ tesam⁶ sariravanno ca viseso, pākhaṃsaraṇṇo pana dhītā⁷ suvannavannā ahoṣi, so tam „dhataratthamahissarassa anurūpā⁸“ ti tassa pādapariṇāṇikam katvā pesesi, sā tassa piyā ahoṣi manāpā, ten⁹ eva kārāṇena tāni dve haṃsakulāni añña-maññaṃ viśāsikāni jātāni. Ath¹⁰ ekadivassam B-assa parivāra-¹¹ haṃsā pākhaṃse pucchimsu: „tumhe ime divase¹² kaṃ gaccharāṃ gaṇhathā¹³“ ti. „Mayaṃ Bā-ito avidūre khemasare g. gaṇhāma, tumhe pana kuḃḃā dāḃḃathā“, „asukam nāma¹⁴“ 'ti vutte „kaṃ khemaṃ saraṃ na gacchathā“, so hi saro ramanīyo nāṇasakūṇasamākiṇṇo paṇḍavannapadumasañchanno¹⁵ nāṇadhañṇaphalassampanno nāṇappakāraḥamaraganaṇikujito¹⁶ cutṭheṇa kappesu niccappavattaabhayaghoṇaṇo, koci naṃ¹⁷ upasamkamituṃ samattho nāma n¹⁸ atthi paḇeva aññaṃ upaddavaṃ kātum, evarūpo so saro¹⁹“ ti khemaṃ saraṃ vannaṇimsu. Te tesam²⁰ vacanaṃ sutvā „Bārāpasasampe kira evarūpo khemo nāma saro atthi, pākhaṃsā ta. gantvā g. gaṇhanti, tumhe pi dhataratthamahissarassa ārocetha, sace²¹“ anujānāti mayam pi ta. gantvā g. gaṇheyyāma²²“ 'ti Sumaḥassa kathesam, Su. raṇṇo ārocesi, so cintesi: „manussā nāma bahumāyā²³“ upāyakuṣalā, bhavitabbam ettha kārāṇena, ettukam kalam esa²⁴ saro²⁵ n²⁶ atthi, idāni amhākaṃ gahaṇatthāya kato bhavissatīti²⁷ so Su-am ā: „mā te tā. gamanam ruccatu“, na so saro tehi sudhammatāya kato, amhākaṃ gahaṇattham kato, manussā nāma²⁸ kharamantā upāyakuṣalā, tumhe sake²⁹ yeva gocare

¹ C² omitt rā-. ² B² addv tattha. ³ C² tesam saddhiṃ. ⁴ B² -su divasem.

⁵ asukam = wanting to. C². ⁶ C² -saradatikujito. ⁷ B² omitt uchi. ⁸

C² te. ⁹ C² omitt sace. ¹⁰ B² addv kharamanto, Re kharamanti. ¹¹ B² wss.

¹² B² -the. ¹³ B² add bahumāyā. ¹⁴ C² omitt sake.

carathā" 'ti. Suvannabhāṣā „Khemam saradā gantukāṃ'
 ambhā" 'ti dutiyam pi Su-assa ārocesum, so tesam ta gantu-
 kāmataṃ M-assa ārocesi. Atha M. „mama ātākā maṃ'
 nissāya mā kilamanto, tena hi gacchāmā" 'ti navoṭṭisahaṣṣa-
 5 hamaaparivuto ta gantvā g. gahetvā hamsakīlāṃ kiṭṭvā Cittā-
 kūṭam eva paccāgumī. Khemako tesam caritvā gatakāle gantvā
 tesam āgatabbhāvaṃ rañño ārocesi. Rājā tutthacchitto hutvā
 „samma Khemaka ekam vā dve vā hamsa ganhitum vāyama",
 mahantaṃ te yasam dassāmiti" vatvā paribbayaṃ dutvā tam'
 10 nyyojesi. So ta gantvā cātipaṇḍjare nisiditvā hamsānam ca-
 ranaṭṭhānam vīmanasī. B-ā nāma nilloluppacārino honti, tasmā
 M. otinṇaṭṭhānato paṭṭhāya sapadānaṃ¹ salin khādanto āga-
 māsi, sesā ito e' ito ca khādanto vicariman. Atha luddaputto
 „ayam hamsa nilloluppacāri, imam bandhitum vattatiti" cin-
 15 tetvā pupadivase hamsesu saram anotiṇṇeso yeva cātipaṇḍjare
 nisinnu tam ṭhānaṃ gantvā avidūre paṇḍjare² attānaṃ paṭṭeḥā-
 detvā chiddena olokento acchi. Tasmim khane M. navuti-
 hamsasahassaparivuto³ hiyyo otinṇaṭṭhāne yeva otaritvā adhi-
 yam nisiditvā khādanto pāyāsi, neṇṇā paṇḍjarachiddena⁴ olo-
 20 kento tassa rūpaggappattaṃ⁵ attabhāvaṃ divā „ayam hamsa
 sakatappamānaarīro⁶ suvannavanno tīhi rattarājīhi gīvāya
 parikkhitto, tisso rājīyo galena otaritvā udarantarena gatā,
 tisso pacchābhāgena nibbijjitvā⁷ gatā, rattakambalaṇṭṭa-
 sikkāya ṭhapitakañcanakkhandho viya utirocati, iminā etesaṃ
 25 rañṇā bhavitabbaṃ, imam eva ganhissāmiti" cintesi. Hamsarā-
 jāpi lahum gocaraṃ caritvā jalakīlāṃ kiṭṭvā hamsaganapari-
 vuto Cittakūṭam eva agamāsi, iminā niyāmena chadivase⁸ g. ganhi-
 Sattama⁹ divase Khemako kāḷaassavālamayaṃ¹⁰ ḍaḍḍhaṃ mahā-
 rajjum vattetvā yatthiya pāsam katvā „eve hamsarāja imaamim

¹ C^o ātākānaṃ. ² B^o -atta. ³ C^o omitt tati. ⁴ B^o sampadānācari. ⁵ P^o padātena. ⁶ P^o parikkhitto. ⁷ C^o -re. ⁸ B^o rūpabhāga. ⁹ B^o sakā-
 sikkhi. ¹⁰ so C^o, B^o nippajji. ¹¹ B^o paṇḍa. ¹² B^o chutti. ¹³ C^o -cāla
 dāham.

okāse otarissatīti¹ tatvato² ṇātvā anto udake yatthipāsāṃ
 oddi. Panadivase haṃsarājā otaranto pādāṃ pāse paveseṇto yeva
 otari, ath' assa pāso pādāṃ ayapattakena bandhanto³ viya
 ābandhītvā ganhi, so „chindissāmi naṃ“ ti vegarū janetvā kad-
 dhitvā pothesi⁴, paṭhamavāre⁵ sūvaṇṇavaṇṇaṃ cammaṃ chijji⁶,
 dutiyavāre kambalavaṇṇamaṃsaṃ⁷ chijji, tatiyavāre nahārūṃ
 chijji, catutthavāre paṇ⁸ assa pādā chindeyyum⁹, raṇṇo pana
 hīnaṅgata¹⁰ nāma ananucchavikā ti na vāyamaṃ akāsi, balave-
 danaṃ pavattimsu, so cintesi: „sac' āhaṃ baddharāvaṃ ra-
 viśāmi nātakā me uttara¹¹ hutvā g. agahetvā chātajjhata¹² va
 palāyantaṃ samudde patissanti¹³“ so vedanaṃ adhiyāsetvā
 pāsavaṇa¹⁴ vattetvā sāliṃ caranto¹⁵ viya hutvā tesāṃ yāvad-
 atthaṃ caritvā haṃsakiṇṇaṃ kiṇṇakāle mahanteṇa saddheṇa
 baddharāvaṃ ravi, taṃ sutvā haṃsā purimaṇṇe¹⁶ eva pakkā-
 mimsu. So pi hetthavuttanaye¹⁷ eva cintetvā vicinītvā tisu
 koṭṭhāseṇa M-aṃ adisvā „addhā tass' eva taṃ bhayaṃ uppa-
 naṃ“ ti nivattitvā „mā bhāyi mahārāja, ahaṃ mama jīvitāṃ
 pariccajitvā tumhe mocessāmi¹⁸“ vadanto otaritvā M-aṃ assā-
 seṇto paṃkapūtthe nisīdi. M. „navutiyā¹⁹ haṃsasahasseṇu
 maṃ chaddetvā palātesu²⁰ ayaṃ²¹ ekako va āgato, kiṃ nu kho
 luddaputtassa āgatakalē maṃ chaddetvā palāyissati udāhu vo²²
 ti vīmaṃsaṇavaseṇa lohitaṃakkhito pāsalaṭṭhiyaṃ olambanto²³
 yeva tisao gāthā abhāsi:

- „Ete haṃsā pakkamanti vakkhaṇvā bhāyameritā, (IV ¹²⁷/₁₂)
 harittaca²⁴ hemavaṇṇa²⁵ kāmāṃ Sumukha pakkama. 89.
 „Ohāya maṃ ṇātigaṇā ekam pāsavaṇaṃ gataṃ
 anapekkhamānā gacchanti, kiṃ eko avahiyyasi. 90.
 „Paṭ²⁶ eva patatam seṭṭha, n' atthi²⁷ baddhe sahāyata,
 mā anighāya bhāpesi, kāmāṃ Sumukha pakkama²⁸ ti. 91.

¹ C¹ B² tatthato, B³ tatrato, ² B⁴ kaḍḍhamo. ³ C⁵ pothesi, B⁶ padesi, B⁷ pāseṇi. ⁴ C⁸ eṇit pa-. ⁵ C⁹ chiddi. ⁶ B¹⁰ -vaṇṇaṃ-. ⁷ 40 C¹¹ for chijjeyyū? B¹² pādo chijjeyya. ⁸ B¹³ hīnaṅgata. ⁹ cittraseṭṭā. ¹⁰ C¹⁴ pāsavaṇa-. ¹¹ B¹⁵ khādo-. ¹² B¹⁶ -ti. ¹³ B¹⁷ palāyanteṇ. ¹⁴ B¹⁸ edde sumukha. ¹⁵ B¹⁹ -ente. ¹⁶ C²⁰ -a. ¹⁷ B²¹ -a.

9. Tam hi me pekkhamānassa bhayaṃ na tv-eva¹ jāyati,
aṭṭhigacchasi tvaṃ mayhaṃ evaṃbhūtaṃ jīvitaṃ ti. 97.

Ta. dhammo ti eva pekkhapanditānaṃ sabbhā, bhāṭṭiram sa-
khaṇṇa² ti sikkhā sa sikkhā sa sammāsa, bhayaṃ ti sikkhāsa mayhaṃ
sa jīvati, Cittaṭṭhāpabbata haṃsaganama³ jhe tito viya⁴ homi, mayhaṃ ti mama
jīvitaṃ man lakkhaṇassa.

Evam tesam kathentānaṃ⁵ luddaputto sarapariyante tito
haṃse tito khaṇḍhi palāyante diavā „kin nu kho⁶ ti pā-
saṭṭhānaṃ olokeno B-aṃ pāsalaṭṭhiyaṃ olambantaṃ diavā
sañjātasomanassa kacchaṃ⁷ bandhivā muggaraṃ gaheva⁸
kappaṭṭhānaggi viya avattharamāno pañhiyā akkanta⁹ kalale¹⁰
upari siseṇa gautvā purato patanto vegena¹¹ upasamkamī.

Tam aṭṭhaṃ pakāsento Saṭṭhā āha:

10. Icc-eva¹² mantayaṇṇaṃ ariyaṇaṃ ariyavastuṇaṃ¹³
daḍḍam ādāya neṣādo āpaḍi¹⁴ turito¹⁵ bhusaṃ. 98. 10
11. Tam āpatantaṃ diavāna Sumukho aparibhūhayi¹⁶,
aṭṭhā: purato raṇṇo haṃse viśāṇayaṃ vyatham. 99.
12. Mā bhāyi patantaṃ eṭṭha. na hi bhāyanti tādisā,
ahaṃ yogaṃ payuṇṇissaṃ yuttaṃ dhammūpasamhitaṃ
tena pariyāpadānaṃ khippaṃ pāsā pamokkhasi¹⁷. 100. 20

Ta ariyavastuṇaṃ¹⁸ ti ariyāre vastamānaṃ, bhusaṃ ti dhammā bala-
naṃ, aparibhūhayi¹⁹ ananta²⁰ ādāyaṃ āgataṃ²¹ mā bhāyati vacanaṃ bhā-
sanaṃ²² atibhūhāsi²³ mahāsaḍḍam nicchāraṃ, aṭṭhāsi²⁴ sare neṣādo rājanā
pahaṇṇaṃ ahaṃ pahaṇṇaṃ paricchāsaṃ²⁵ jīvitaṃ paricāgṭvā purato aṭṭhāsi,
viśāṇayaṃ ti viśāṇento, vyatham ti vyathitaṃ bhūtaṃ²⁶ rājanā, mā
bhāyati imiṃ vacanaṃ viśāṇento, tādisā ti mūhādisā āpaviriya²⁷ sampannā,
yogaṃ ti viriyayogaṃ²⁸ yuttaṃ ti ambocharikaṃ, dhammūpasamhitaṃ ti
kāraṇasampannaṃ, tena pariyāpadānaṃ²⁹ ti tena maya payuṇṇa³⁰ yogene
parisaḍḍhena, pamokkhasi³¹ nūceṇassa.

Evam Su. M-aṃ assāsetvā luddaputtassa santikaṃ gautvā³²
madhuraṃ mānuṣiṃ vācaṃ nicchārento „samma tvaṃ koṇāmo“

¹ B⁴ ieva. ² B⁴ -raṇṇaṃ. ³ C² omīti evaṃ - . ⁴ B⁴ add dāhaṃ. ⁵ B⁴ -
lām. ⁶ sa C². ⁷ B⁴ omīti gautvā - . na. ⁸ B⁴ evaṃ. ⁹ B⁴ -va-. ¹⁰ B⁴ -
apāṭi. ¹¹ C² -tu. ¹² C² -si. ¹³ B⁴ -va-. ¹⁴ C² -am. ¹⁵ C² āhata. ¹⁶ B⁴ -
radanta. ¹⁷ B⁴ -si. ¹⁸ B⁴ -va-. ¹⁹ B⁴ -si. ²⁰ C² -ga. ²¹ B⁴ -si. ²² B⁴ -
si. ²³ B⁴ -si. ²⁴ B⁴ -si. ²⁵ B⁴ -si. ²⁶ B⁴ -si. ²⁷ B⁴ -si. ²⁸ B⁴ -si. ²⁹ B⁴ -
si. ³⁰ B⁴ -si. ³¹ B⁴ -si. ³² B⁴ -si.

ti pacchitvā „suvannavangahamsarāja ahaṃ Khemako nāma“
 “ti vutte „samma Khema tayā odditavālapāse yo vā so vā haṃso
 baddho ti saññaṃ mā kari, navatiyā¹ haṃsasahasānaṃ pavaro
 dhataratthahamsarāja te pāse baddho ānava² silācārasampanno
 5 saṃgāhakupakkhe³ tūto, nāyaṃ māretum yutto, ahaṃ tava
 iminā⁴ kattabbakiccāṃ karissāmi, ayaṃ pi suvannavanno ahaṃ
 pi⁵ etassa⁶ atthāya attano jīvitaṃ pariccajāmi⁷, sace tvam
 etassa pattāni gahitukāmo⁸ mama pattāni gahha, atho pi
 cammamamisaṃbhāruatthinaṃ aññatarāṃ gahitukāmo mam⁹
 10 eva sarīrate gahha, atha naṃ kilāhaṃsaṃ kātukāmo si mañ
 ñeva kara¹⁰ jīvantaṃ eva vikkinitvā, sace¹¹ dhanāṃ uppādetu-
 kāmo mam¹² vikkinitvā uppādehi, mā etaṃ ānādigunayuttaṃ¹³
 avadhi, sace hi vadhiṃsaṃ nirayādhi na muccissasīti¹⁴ taṃ
 nirayabhayena santajjietvā attano madhurakathāṃ gahhāpetvā
 15 puna ā-assa santikaṃ gantvā taṃ assāsento atthāsi. Nesādo
 tassa katham gantvā „ayaṃ tiracchānagato samāno manossehi
 pi kātuṃ asakkurūpaṃ¹⁵ karoti, manussāpi hi evaṃ mitta-
 dhamme thātuṃ¹⁶ na sakkonti, aho esa ānasampanno ma-
 dhurakatho dhammiko¹⁷ ti sakalasarīraṃ pītisomanassapannaṃ
 20 katvā pahaṭṭhalomo daṇḍaṃ chaddetvā sirasi añjalim patitthā-
 petvā suriyāṃ namassanto viya Sa-assa gūṇaṃ kittento
 atthāsi.

Tam atthaṃ pakāseto Suttā āha:

1. Tassa tam vacanaṃ suttaṃ Samukkhassa subhāsitaṃ
 25 pahaṭṭhalomo nesādo añjali¹⁸ esa papāmayi¹⁹, 101.
 2. Na me suttaṃ vā dīṭṭhaṃ vā: bhāsanto²⁰ mānusaṃ dīje
 ariyaṃ bruvāno²¹ vakkhaṅgo cajanto mānusaṃ gūṇaṃ. 102.
 3. Kim nu t’ ayaṃ dīje²² hehi. mutto baddhaṃ opāsayi,
 ohāya sakunā yanti. kim eko avahiyyasīti. 103.

¹ B¹ -ti. ² B² omīti vā. ³ B³ saṃbhārapakkhe, B⁴ saṃbhārapakkhe. ⁴ B⁵ add sarīraṃ. ⁵ B⁶ add thatheva ahaṃ. ⁶ B⁷ -jivāmi. ⁷ B⁸ adda sime. ⁸ B⁹ kila. ⁹ C¹⁰ omīti sace. ¹⁰ B¹¹ add jivantaṃ. ¹¹ B¹² add hamsarājānaṃ. ¹² B¹³ asakkurūpyyaṃ asarūpaṃ. ¹³ B¹⁴ kātuṃ. ¹⁴ C¹⁵ ranīmayi, C¹⁶ ran-. ¹⁵ C¹⁷ -no. ¹⁶ B¹⁸ brāhanta.

Ta. añjassā¹ ti añjassā assa, na me ti² pāthā³ assa thutim karoti, ta. mānassā⁴ ti manassāvāso, ariya⁵ ti sunderaṃ niddosaṃ, cajanta ti viassaṃjanta, i. e., h. : samma teva diḷḷo sammā aḷḷa mayā⁶ mānassaṃ itam bhāsaṃ niddosaṃ brūvaṃ⁷ mānassaṃ gīraṃ cajanta paṇḍakkaṭṭha dīṭṭha, ta. pubbe yaṃ idam acchariyam mayā n' eva sutam na dīṭṭham ti. kiṃva tīyaṃ 5 ti yaṃ etaṃ⁸ tevaṃ upāyaṃ kiṃ nu te ayaṃ hoti.

Evam dutthācittena⁹ puttḥo Su. „ayaṃ muduko jāto, idānim assa bhīyyosomattāya mudubbhāvattaṃ mama guṇaṃ dāssessāmi“ cintetvā ā. :

14. Rājā me so dīḷḷamitta¹⁰, sanāpacc¹¹ assa kārayim, 10

tam āpade pariccattam n' assahe vihaḍḍhipam¹². 104.

15. Mahāganāya¹³ bhaddā me mā eko vyasanam agā,

tathā tam samma nesāda : bhaddāyaṃ¹⁴, abhito¹⁵ rame ti. 105.

Ta. nassahe ti na samattho mī, mahāganāya¹⁶ ti mahato hama-ganassa¹⁷, mā eko ti¹⁸ māheṃ evahe vijjamaṇo mā eko¹⁹ vyasanam agā, 15 tathā tam ti yathāham vadāmi tathā eva tam, sammā ti vyassa, bhaddāyaṃ²⁰ abhito rame ti bhaddā ayaṃ mama, aham assa ca abhito tvaṃ sandhe ramāmi na akkaṃṭham.

Tam²¹ tassa dhammanisettaṃ madhurakatham sotvā so-manassappatto pahaṭṭhalomo „acc²² āhataṃ etaṃ allādiguṇa- 20 yuttaṃ haṃsarājānaṃ vadhiṃsāmi catūhi apāyehi na muñ-cissāmi, rājā maṃ yad icchati tam karota, aham etaṃ Su-assa dāyaṃ katvā viassaṃjessāmi“ cintetvā g. ā. :

16. Ariyavatt²³ aṇi²⁴ vakkaṅga yo piṇḍam apacāyaṃ,

cajāmi te tam bhaddāraṃ, gacchatu²⁵ bho yathāsukhaṃ ti. 106. 25

Ta. ariyavattasāṇi mīttadhammarakkhaṃsaṃkhatena aṇiariyanaṃ vattena samannagata, piṇḍam apacāyaṇi bhadda saṇṭhā laddham piṇḍam²⁶ piṇḍa, gacchatu²⁷ bho ti dā pi jāni assamukka lāṭṭhaṃḍha²⁸ sahāyamaṇi²⁹ yathāsukhaṃ gacchatha.

¹ Bāṇa nassasāṇi. ² Bā adda sādḍim. ³ Bā brūhanto. ⁴ Cā omīti yam. ⁵ so Cā, Bā ekam tathacittena so. ⁶ Cā dīḷḷam. ⁷ Cā -pa, Bā vihaḍḍhipa-pam. ⁸ Bā -yam. ⁹ Bā -ram, Cā bhaddāraṃ. ¹⁰ Cā abhito, Cā ahito. ¹¹ Bā -yam. ¹² Bā add aṇi. ¹³ Cā ki. ¹⁴ Bā -to. ¹⁵ Cā bhaddāraṃ. ¹⁶ Bā nesāda : tam. ¹⁷ Bā -tathā, ¹⁸ Tā -am. ¹⁹ Bā add aṇipati. ²⁰ Cā āṇi. ²¹ so Cā, Cā bhāyamaṇa, Bā sahāyamaṇi.

Evam vatvā nesādo muducittena M-am upasaṅkamitvā
 yattim nāmetvā paṇḍapitthe nāidāpetvā pāsayaṭṭhiṇ¹ mocetvā
 ukkhipitvā sarato niharitvā tarunadabbatinapitthe nāidāpetvā
 pādo baddhapāsaṃ saṅkam mocetvā M-tte balavasinehaṃ
 paṇḍapitthāpetvā mettena² cittena udakaṃ ādāya lohitaṃ puñ-
 jivā³ punappuna parimajji, ath⁴ assa mettānubhāvena sirāya
 sirāṃ⁵ māmsena māmsaṃ cammena cammaṃ ghaṭṭitaṃ, pādo
 pākatiḥo ahosi, itarena nibbiseso B. sukkhappatto hutvā pakati-
 bhāvena nāidi. So. attānaṃ nissāya raṇṇo sukhitabhāvaṃ
 10 diṣvā anājātaomanasso ciutesi: „imā amhākaṃ mahāupakāro
 kato, amhehi etassa kutaṃ⁶ nāma n⁷ atthi, sace h⁸ esa⁹ rāja-
 mahāmattānaṃ¹⁰ atthāya amhe gaṇhi¹¹ tesāṃ saṅtikaṃ netvā
 bahudhanaṃ labhissati, sace attano atthāya gaṇhi amhe
 vikkhitvā dhanāṃ labhissati¹² eva, pucchissāmi tāva na¹³ ti,
 15 atha naṃ upakāraṃ kutaḥamatāya pucchanto ā:

16. Sace attappayogena ohito hamsapakkhinaṃ
 patigaphāma te samma etaṃ abhayadakkhinaṃ. 107.

17. Nece attappayogena ohito hamsapakkhinaṃ
 anissaro muñcaṃ amhe theyyaṃ kayirāsi luddakā¹⁴ ti. 108.

18. Ta. sace ti samma nesādo sace tāva attano payogena attano atthāya
 kutaḥkatā¹⁵ x¹⁶ eva: upapakkhinaṃ na pāso ādāya¹⁷, anissaro ti anissaro
 hutvā amhe muñcanto yeṇesi ananto¹⁸, tassa saṅtikaṃ gaṇhanto theyyaṃ kayirāsi.

Tam sutvā nesādo „nāhaṃ tamhe attano atthāya gaṇhiṃ,
 Bā-raṇṇo¹⁹ pana saṃyamena gaṇhāpito²⁰ 'mbhūti'²¹ vatvā deviyā
 25 ditṭhasupināto²² patthāya yāva raṇṇā²³ tesāṃ āgatabhāvaṃ
 sutvā „samma Khemaka ekaṃ vā dve vā haṃse gaṇhituṃ
 vāyama, mahantaṃ te yasāṃ dassanūti²⁴ vatvā paribbayaṃ
 datvā cyyojitabhāvo tāva sabbaṃ pavattim ārocesi. Tam
 sutvā So. „imā nesādena attano jivitaṃ agāpetvā amhe

¹ Bā - iya. ² Bā metta. ³ Bā dhojivā. ⁴ Cā aṭṭam aṭṭi. ⁵ Bā upakāraṃ.
⁶ Bā upakāro. ⁷ Bā pesa. ⁸ Cā rājārāja-, Cā rājārāja-. ⁹ Cā - hnti. ¹⁰ Cā na-
¹¹ Bā ohito. ¹² Cā ananto, Cā ānanto. ¹³ Bā - ā. ¹⁴ Cā - ti. Bā ditṭhasi-
 supinakāto. ¹⁵ Cā - ā.

vissajjentena dukkaram kataṃ, sace mayā ito va Uttakūṭaṃ
gamissāma n' eva dhataratṭharaṇṇo paññānubhāvo na' mayhaṃ
mittadhammo pākato bhavissati na luddaputto mahantaṃ yasam
lacchati na rājā pañcasu silesu patitṭhahissati⁷ na deviyā mano-
ratho matthakam pāpūnissatīti⁸ cintetvā „samma, evaṃ sante
amhe vissajjetum na labhasi, raṇṇo no⁹ dasshehi, so amhe
yathārucim⁴ karissatīti¹⁰“.

Imam attham pakāseto:

11. Yassa tvaṃ bhātako raṇṇo kāmam tassa¹¹ eva pāpaya-
tuttha samyamāno¹² rājā yathābhūtaṃ karissatīti g. ā. 109. 10

Ta tassavā 'd tassa' eva santikaṃ nehi, tatthā 'd tassam nivesaṇe,
yathābhūtaṃ n yathābhūtopāyaṃ yathārucim.

Tam sutvā nesādo „mā vo bhaute¹³ rājadassanam rucci²,
rājāno oṃma sappatibbhayā, keḷihamse vā vo kureyyum mareyyum
vā¹⁴ ti ā. Attha naṃ Su. „samma ludda, mā ambākaṃ cintayī,
ahaṃ tādissa kakkhaḷassa dhammakathāya maddavaṃ janessim,
raṇṇo kin nu na janessāmi, rājāno hi paṇḍitā subhāsitaṇṇo¹⁵,
khippam no raṇṇo santikaṃ nehi, nayanto ca mā baddho¹⁶
nayı, pupphapañjare nisidāpetvā nehi, pupphapañjaraṃ ca ka-
ranto dhataratṭhassa mahantaṃ setapadumasañchannaṃ mama
khoddakam rattapadumasañchannaṃ katvā dhataratṭham¹⁷ pu-
rato maṃ parchato nicataram katvā ādāya khippam netvā
raṇṇo dasshehi¹⁸ ā. So¹² tassa vacanaṃ sutvā „Sumukho rājā-
naṃ disvā mama mahantaṃ yasam dātukāmo bhavissatīti¹⁹ sañ-
jātaṃomanasso modūhi tatāhi²⁰ pañjare katvā padumehi chā-
detvā vuttanayena te gaheTvā agamāsi.

Tam attham pakāseto Satthā āha:

12. Icc-eva²¹ vutto²² nesādo²³ hemavanne harittane
ubbohatthehi sangayha pañjare ajjharodahi. 110.

¹ C¹ = eva. na. ² C¹ = patitṭhahī. ³ C¹ = add. na. ⁴ C¹ = ruḍim. ⁵ C¹ = sili.
⁶ C¹ = -mano. ⁷ B¹ = bhaddanta. ⁸ B¹ = ita. ⁹ B¹ = tadānubhāvaṇṇo. ¹⁰ aa C¹ =
for. -e. B¹ = bandhanena. ¹¹ C¹ = add. nam. ¹² aa C¹ = d. C¹ = so. corr.
to ā. for oṃma? ¹³ B¹ = labhī. ¹⁴ B¹ = -vam. ¹⁵ C¹ = -a.

41. Te pañharūgate¹ pakkhi abbe bhassaraṇṇine
Sumukham dhataratthā² ca ludda ādāya pakkamīti. 111.

Ta ajjhavedabhi³ udaki thapeṭi, bhassaraṇṇine ti pabbhaṇṇa-
pamavane.

2. Evaṃ luddassa te⁴ ādāya pakkamanakāle dhatarattha-
hamso pākaraḥaṃsadhītaraṃ⁵ attano bhariyaṃ saritvā Su-
am āmantetvā kilesavasena vilapi.

Tam attham āvikaṇṭe Satthā āha;

41. Hariyyamāno dhatarattho Sumukham etad abhvi:
10 bāḥhaṃ bhāyāmi Sumukha sāmāya lakkhapūruyā
asmākaṃ vadham sūṇāya ath⁶ attānaṃ vadhissati. 112.
42. Pākahamā⁷ ca Sumukha Subhā⁸ hemaṇṭṭacā⁹
koṇi¹⁰ samuddatire va¹¹ kapapā nūna roccatīti¹². 113.

Ta bhāyāmi¹³ maraṇa¹⁴ bhāyāmi, sāmāya¹⁵ ti suvaṇṇavannāpa, lak-
16 khapūruya ti lakkhaneṣampannapūruya, vadhamasūṇāyā¹⁶ ti vadham jantvā
marita ti saṇṇi¹⁷ kova, vadhissati¹⁸ kim me piyasūmike¹⁹ mate jivīṇi ti
marisaṇi²⁰ pākahama²¹ sūṇāyā, Subhā²² ti evaṇṇamīkā, hemaṇṭṭacā²³ ti
hemaṇṭṭasūṇāyā²⁴, roccatīti²⁵ yathā loṇasamāhātā²⁶ samuddam
otatvā mate patimhi koṇiṇi²⁷ kapapā rodati evaṃ nūna sa roḍissati.

- 20 Tam sutvā Su. „ayaṃ hamso sūṇe“ ovaditum yutto mātu-
gāmaṃ nissāya kilesavasena vilapati, udakassa ādittakāle viya
vatiyā utthāya kedārakhādanakāle viya ca jāto, yaṃ nūnāhaṃ
attano balena mātugāmaṃ dosam pakāsetvā etam sūṇa-
peyyaṃ²⁸ ti cintetvā āha²⁹:

- 21 44. Evaṃmahanto³⁰ lokassa appameyyo mahāgaṇi
ekitthim anusoceyya, na idaṃ pañṇavato-m-iva. 114.
45. Vāto va³¹ gandham ādeti³² ubhayaṃ chekapāpakaṃ
bālo āmakapakkam va lolo andho va āmisam. 115.

¹ B¹ -re. ² C² -tam. ³ B³ pākahamaṇṭṭa. ⁴ C⁴ sutvā hemaṇṭṭacā. ⁵ C⁵ koṇi. C⁶ koṇi. B⁶ koṇi. ⁶ C⁶ ca. ⁷ B⁷ rucsa-. ⁸ C⁸ -a corr. to -hi. B⁸ -ato. ⁹ C⁹ -ā. ¹⁰ C¹⁰ -iya. ¹¹ B¹¹ add pākahamaṇṭṭa ti. ¹² C¹² -yuttavā. ¹³ C¹³ -rakatīti. ¹⁴ C¹⁴ rucsaṇi. B¹⁴ rucsa-. ¹⁵ B¹⁵ loṇa-. ¹⁶ C¹⁶ koṇi-. ¹⁷ B¹⁷ -am. ¹⁸ C¹⁸ omitt āha. ¹⁹ B¹⁹ mahāsetto. ²⁰ C²⁰ ca. ²¹ C²¹ -hi.

40. Avinicehayaññū atthesu mando va paṭibhāsi¹ mañi,
kiccakiccamaṃ na jānāsi sampatto kālapariyāyam². 116
41. Addhummatto udiresi³ yo seyyā⁴ maññas⁵ itthiyo,
bahū sādharanā h' etā sonjānam va surāgharam⁶. 117.
42. Māyā c' esā marici ca⁷ soko rogo c' upaddavo, (II 210)
kharā ca bandhana⁸ c' etā maccupāso⁹ gubhāsaya¹⁰,
tāsu¹¹ yo viṣṣaso poxo so naresu narādhamo ti. 118.

Ta mahanto ti mahanto¹ samāno, jukassā² ti hamaśakassa, appa-
meyyo ti gūḍhi metum³ anakkameyyo, mahāssuṭṭi mahānimesa gāṇo-
samanāgato gāṇasārthā, ekittihū ti jam evaṃpe bhavam ekam itthiā anaso-
seyya idam anussocanāṃ na paññāvato-m-iva, tenāham alpa tam bālo ti
maññānti⁴ adhippiyen⁵ evam ā, ādasi ti gūḍhā, chekapāpakan⁶ ti eundari-
sundaram, amakapakkam ti amakoṇṇa-pakkam ca, lolo ti rasilolo, i. v. h.
mahārāja yathā nāma vāto padumaseṇādiṇi paharivā sugandham pi sandhāraṭṭhā-
nādiṇi paharivā duggandham pi ubhayam chekapāpakoṇṇam gandham adiyati 12.
yathā sa bālo kumārako amhājambhūnaṃ hetthā nāḥeno hattham paṇḍeṇvā-paṭi-
paṭiṇam āman pi pakkam pi phalam gahetvā khādati yathā ca rasilolo andho
bhaṭṭo upanilo yam kiñci samakkhikam pi nimmakkhikam pi āmanam adiyati
evam itthiyo nāma kilesavassena adham pi duggatam pi kullinam pi aññinam
pi abhūṇam pi virūṇam pi gūḍhanti⁷ khaṇṇi⁸, sādānam papadhammānam 20
itthiṇam kīraṇā⁹ vipulakāsa mahārāja ti, atthesu ti kīraṇakīraṇesu,
mando ti andhahilo, paṭibhāsi¹⁰ mau ti mama upetiṇā, kālapariyā-
yam¹¹ ti evaṃpe mahānimesa patto jmaṇim kile idam kettābham idam
na kettābham idam vattābham idam na vattābham ti na jānāsi devā¹² ti, ad-
dhummatto ti adhammatto¹³ mañño hutvā, udiresi¹⁴ yathā suram pivi-
svēnā¹⁵ ti matto, puriso yam vā tam vā lapati evam lapeti a., seyyā¹⁶ ti
vari¹⁷ uttama¹⁸, māyā esā ti ādasi deva itthiyo nām etā vaḥsoṇṇethena
māyā agyāhōpagaṭṭhena marici¹⁹ sādānam paṇḍeyam esam, rogo upaddavo
ti roga²⁰ anekappakoṇṇo upaddavo, kharā²¹ thaddhabhavana kharā, ta h' 22
nākyā andhāndhanādiṇi bandhanā²² bandhanā esā, itthiyo²³ nāma 20
sariragubhāyā pūsa vassanakkama²⁴ nāma etā devā ti²⁵ kāmāḥetu kāmā-
dānam kāmādikāraṇam eva vijjāso coram gahetvā ti suttasa p' esā attho
dipetaḥsu (-7).

¹ Bā-ti. ² so all three MSS. for -pariyāyam. ³ Bā-o. ⁴ Bā O va. ⁵ Bā-
-ā. ⁶ Bā-iyān. ⁷ C² mahantatta. ⁸ Bā-pame. ⁹ C² add kīraṇam vā. ¹⁰
C² kīraṇāna. ¹¹ Bā-ti. ¹² C² kīriyāyam. ¹³ Bā adhammā-. ¹⁴ Bā-o.
¹⁵ Bā imbi upaddavo --. ¹⁶ so Bā. ¹⁷ C² ti. ¹⁸ Bā paṭṭhāna. ¹⁹
C² -ti, C² -l. ²⁰ C² vassanakkam. ²¹ C² atthasati.

Tato dhatarattho mānugāme paṭibaddhacittatāya „tvam mānugamassa guṇam na jānāsi, paṇḍitā etam¹ jānanti, na eti² garahitabbā“ ti dipento ā.

- 7 21. Yam vuddhehi upaṇḍātāṃ³ ko tam ninditum arahati,
 8 mahābhūta⁴ itthiyo nāma lokasmiṃ upapajjisam. 119.
 22. Khiddā paṇihitā tyāsu, rati tyāsu patitthitā,
 23. bījāni tyāsu rūhanti yadidaṃ sattā pajāyare,
 24. tāsu ko nibbide⁵ poṣa pānaṃ āsajja pānibbi. 120.
 25. Tvam eva n⁶ añño Sumokha thīnaṃ atthesu yuñjasi,
 10 tassa ty-ajja-bhaye jāte bhūtena jāyate mati. 121.
 26. Saḷho hi saṃsayam patto bhayaṃ⁷ bhīru utikkhati,
 11 paṇḍitā ca mahantā no⁸ atthe yuñjanti dūyuyje. 122.
 27. Etadatthāya rājāno sūram icchanti mantīnam
 12 paṭibhāti yam sūro āpadaṃ attapariyāyam . 123.
 28. Mā no ajja vikantiṃso⁹ rañño sūdā mahānase,
 13 tathā hi vango pattānaṃ phalaṃ velum va tam vadhi. 124.
 29. Mutto pi¹⁰ na icchi¹¹ odhetum¹², sayam bandham¹³ upāgami,
 14 so p¹⁴ ajja¹⁵ saṃsayam patto
 15 attham gaṇhāhi mā mukhaṃ ti. 125.

- 20 29. Ya-yaṃ ti yam mānugamassaṇḍikkatam „arāham paṇḍāvuddhehi“¹⁶ ātāṃ
 21 teṇaṃ eva pākatam na jānāmi, mahābhūta¹⁷ ti mahāguṇā mahānāmasā, upa-
 22 pajjisam¹⁸ ti paṭhamakappikakāle jithūlīnassa paṭhamam pātubhūtiā pāṇa-
 23 nam nibbanti ti a., tyāsu¹⁹ ti Su-a teṇa itthiyo kāyavacchikāje ca paṇihitā
 24 ubhā (hapiti kāmāgūsarā ca patitthitā, bījāni Buddhasaccaḷakkaddhaattāya-
 25 saṅkharakkavattānātibījāni tesa rūhanti, yadidaṃ ti ya-eti sabbe pi sattā pajā-
 26 yare ti sabbe teṇa yura kucchindā samvaddhā ti dipen, nibbide²⁰ ti nib-
 27 biddeyya, pānaṃ āsajja pānibbīti attano pānehi pi teṇa pānam sādheva
 28 attano pītāṇa ejaṇto pi tā lakkheva ko nibbiddeyya ti a., añño²¹ ti na
 29 añño, Su-a naya Cittaḷakkatāle haṃsagāyamañjāle nānānena²² tam adiveva
 30 kaṇhaṃ Su ti vutto eva mānugamāni gaṇheva Kāṇḍavagūhīyāni uttamaratthā²³
 31 „sūthheffī vadanti, evam tvam eva thīnam atthesu yuñjasi yuttapayutto abho

¹ Bā eva. ² Cā notam, Bā na hi ta, Bā na hetī. ³ Cā sam vaddheṇam teṇa paṇḍitānaṃ, Cā sam vaddheṇupamāṇatam, Bā yam do-. ⁴ Bā nibbide. ⁵ Bā sayam. ⁶ Bā samahatānaṃ, Cā mahattānaṃ. ⁷ Bā attha-. ⁸ Cā -katti-. ⁹ Cā ti. ¹⁰ Bā lochaṇa. ¹¹ Cā odḍa. ¹² Cā baddham, ¹³ Cā sajja. ¹⁴ Cā -vuddhehi. ¹⁵ Bā -ja. ¹⁶ Cā nā-. ¹⁷ Cā -nna. ¹⁸ all three MSS. -ti.

na añño ti a, tassa tyajjā¹ ti tassa te ajja maraṇabhaye jāte iminā bhūtena
 maraṇabhayena² mañña ayaṃ mitupimassa doḍaḍaḍaṇa nipuṇā matā jāyate
 ti adhippāyena³ evaṃ āha, sabbo hīti yo koci, samasayappatto ti jīvitassam-
 sayappatto, bhīrū ti bhīru hutvāpi bhayaṃ adhiṇesi⁴, mahanti⁵ no u ya
 pana paṇḍitā ca honti mahante⁶ ca thāne⁷ thitā mahanti⁸ no⁹ te dūyunnāje
 atthe yuñjanti ghaṇanti¹⁰ vāyamaṇi, tasmā mā bhāyi dhiro bhūti tam assahento
 evaṃ ā, āpadaṇ ti sāmāno āgataṃ¹¹ āpadaṇ esa sūro peṭṭhāti etadatthiye-
 vūramantinaṃ lehaṃ, atṭapariyāyena ti atṭaparitūṇaṃ pi ca kāmā sakkō-
 sīti¹² pi adhippāye, vikantimā¹³ ti¹⁴ chindimā i. e. h. : Soṃ ukhatvā mayā
 attano anantara thāne ghaṇito tasmā ajja yathā rañño andā amhe maṃsatthiye
 na kantaṇti¹⁵ tathā karohi, tādā hi amhākaṃ pattavaṇṇo tam avadhiti
 av-āyaṃ vappo yathā nāma veṇuṃ nissāya jātā phalaṃ veṇuṃ eva vadhati
 tathā mā¹⁶ tam vaddhi taṃ va maṃsaṃ ca mā vaddhi adhippāyena¹⁷ evaṃ ā,
 mutto pīti¹⁸ yathāukhaṃ Cittaḥūtapabbataṃ garohā ti evaṃ luddaputṭhena
 mayā saddhima mutto vissajjito samāno pi ujjitum¹⁹ na lechi, ayaṃ ti rājā
 naṃ datṭhukāmo hutvā ayaṃ eva bandham²⁰ upagato ti evaṃ idāṃ amhākaṃ
 bhayaṃ taṃ²¹ nissāya āgataṃ, so pajjā²² ti so pi²³ ajja jīvitassamasa-
 yatto, atṭham gaṇhāhi mā mukhaṃ ti idāṃ amhākaṃ mucceṇakāraṇaṃ²⁴
 gaṇha yathā mummā²⁵ tathā vāyama, vāto va²⁶ gaṇhamūḍasīti²⁷ ādini vadanto
 itthigarahatthiye²⁸ mā mukhaṃ paṇṇayi.

30

Evam M. mātegāmaṃ vappetvā Su-aṃ appaṭibhānaṃ
 katvā tassa anattamanabhāvaṃ viditvā idāni naṃ pagga-
 hanto g. ā.:

“So ivam²⁹ yogam payuñjassu yuttam dhammūpasambhitaṃ,
 tava pariāpadānena mama pañeṣanaṃ carā³⁰ ti. 126.

30

Ta so ti samma Su-a so ivam, tam yogan ti yam pubbe ahaṇi yogam
 payuñjassam yuttam dhammūpasambhitaṃ ti avacāsi tam idāni payuñjassu,
 tava -- nena³¹ ti tava tona payogena parisuddhena, pariyaḍānena³² ti pi pātho
 poritūṇena³³ ti a, tava katattā tava saṅtāpāna³⁴ paritūṇena mama jīvitapari-
 yeṣanaṃ³⁵ carā ti adhippāye.

30

¹ B⁴ add bhūto. ² B⁴ -at. ³ C⁴ -ti. ⁴ C⁴ add ca. ⁵ B⁴ add atthe yuñ-
 janti dūyunnāje it. ⁶ B⁴ -enti. ⁷ C⁴ -ta. ⁸ B⁴ -titi. ⁹ C⁴ vikatt-. ¹⁰ C⁴
 kati-. B⁴ vikantimā. ¹¹ B⁴ omite mā. ¹² C⁴ -eti. ¹³ C⁴ oḍ-. ¹⁴ B⁴
 dhamā, C⁴ baddham, C⁴ saddham corr. to baddham or bandham. ¹⁵ B⁴ kam.
¹⁶ C⁴ añja. ¹⁷ C⁴ at. ¹⁸ B⁴ muñc-. ¹⁹ C⁴ -ca. ²⁰ C⁴ -daliti, B⁴ -dehiti.
²¹ B⁴ -gatahetat-. ²² C⁴ tam. ²³ C⁴ -caran. ²⁴ C⁴ -dhātenā. ²⁵ B⁴ santi-
²⁶ B⁴ -yeṣanaṃ.

Atha¹ Sa,² „ativiya maraṇabbhayaḥhito, mama balaṃ na jānāti, rājānaṃ disvā thokaṃ kathaṃ labhittvā jānissāmi, assāsessāmi tvaṃ naṃ“ ti cintetvā g. ā.:

„Mā bhāyi³ patataṃ settha, na hi bhāyanti tādissā.

5 ahaṃ yogaṃ payoñjissāṃ yuttāṃ dhammūpasamhitāṃ,
mama pariyaṇapadānaṃ khippaṃ pāsā⁴ pamokkhasi. 127.

Ta. pāsā ti dukkhapāsato.

Iti tesāṃ sakupabbhāsāya kathentānaṃ luddaputto na kiñci aññāsi, kevalaṃ pana te kācenādāya Bā-im pāvisi accha-
10 riyaḥhuta-jātena pañjalinā mahājavena anugammamāno⁵, so rājadvāraṃ patvā attano āgatabhāvaṃ rañño ārocāpesi.

Tam atthaṃ pakāsento Satthā āha:

„So luddo haṃsakārena rājadvāraṃ upāgami,
paṭivedetha maṃ rañño: dhataruṃ⁶ āyaṃ āgato ti. 128.

15 Ta. paṭi--maṃ ti Khemako āgato ti evaṃ rañño maṃ vedetha⁷, dha-
tarañjāyaṃ ti ayaṃ dh-o āgato ti ca paṭivedetha.

Dovāriko gantvā paṭivedesi, rājā sañjātavomanasso „khip-
paṃ āgacchatu“ ti vatvā amaccaganaparivuto samnasāsase-
tucchatte rājavallāṃke piṣinno Khemakaṃ haṃsakākākaṃ
20 ādāya mahātalaṃ abhirūḥhaṃ disvā suvaṇṇavanne haṃse olo-
ketvā „sampunno me manoratho“ ti tassa⁸ kattabbakiccaṃ amacee āpāpesi.

Tam atthaṃ pakāsento Satthā āha:

„Te disvā puññasamkāsō uḥho lakkhaṇāsammate⁹
25 khalu saññamāno¹⁰ rājā amacee añjabbhāsatha: 129.
„Deṭṭha luddassa vatthāṇi annapānaṃ ca bhōjanam,
kāmaṃkaro hiraṇṇō¹¹ aṇṇa¹² yāvanto eva¹³ lochutiti¹⁴. 130.

Ta. puññasamkāsō ti attano puññasaddhō, lakkhaṇāsammate⁹ ti
setthasammate abhiññāto, khalu¹⁰ ti nipāto, tassa te khalu disvā ti purimapaḍaṇa
30 sambandho, deṭṭha¹¹ ti ādi rājā paṇṇālikāraṃ karonto ā. ta. kāmaṃkaro

¹ C¹ add nam. ² Id add ayaṃ. ³ C¹ -2. ⁴ C¹ -ss. ⁵ C¹ -gammāno;
B² -gacchamāno. ⁶ B² nivedetha. ⁷ Id add deṭṭha luddassa ti tassa. ⁸ B²
lakkhaṇa-. ⁹ C¹ samānamo; B² samyattamo. ¹⁰ read: kāmaṃ karoti yaṃ
assa? ¹¹ Id add. ¹² C¹ -an.

hiraññassā 'ti hiraññam' assa kāmakiṇṇā² atthu, yāvanto ti yattakam
eva lechati tittakam hiraññam assa detthi 'ti a.

Evam pasannākāram karetvā pitisomanassasamussāhito³
„gacchatha, nam alambkaritvā ānethā“ 'ti ā. Atha nam
amaccā rājanivesanā otāretvā kappitakesamassam nahātānu-
littam sabbālarikārapatimanditam katvā rañño dassesum. Ath'
assa rājā samvaccāre satasahassanūttānake dvādasagāme
ājaññayuttam⁴ ratham alambkatamabāgehañ cā 'ti mahantañ
yasam dāpesi. So mahantañ yasam labhivā attano kammañ⁵
pakāsetum „na te⁶ deva mayā ya vā so vā haṁso ānito, te
ayam pana navutthamsasatasahassānam rājā dhatarattṭho nāma,
ayam pana senāpati Su, nāmā“ 'ti ā. Atha nam rājā „katham
te samma ete gahitā“ ti pucchī.

Tam attham pakāseto Satthū āha:

13. Diāvā luddam pasannattān⁷ Kāsirajā tadābravi⁸:
yad' āyam⁹ samma Khemaka punnā haṁsehi utthati 131.
14. Katham rucim majjhagatan¹⁰ pāsahatto upāgami,
okkhamā nūtiṁsinghehi nimajjhiman¹¹ katham gahiti. 132.

Ta pasannattān u pasannabhāvan somanassapattan, yadyān¹² u
vayassa¹³ Khemaka yedi ayam ambākam pokkharanī navutthamsasahasāhi punnā¹⁴
utthati, katham rucim majjhagatan u evam ante tasm tasm rucimāñ
piyadasanānāñ haṁsināñ majjhagatan etāñ¹⁵ nūtiṁsingheṇa okkhamā, ni-
majjhiman ti u eva majjhiman u eva¹⁶ khalittam uttamāñ haṁsarājānāñ
katham pāsahatto upāgami katham gahiti.

So tassa kuthento āha:

15. Ajja me sattamā ratti ādānāni upāsato¹⁷,
padam etassa anvesam appamarito bhavassito¹⁸. 133.
16. Ath' assa padam addakkhim carato ādānesanam¹⁹,
tatthāhañ odahim pāsam, ev' etam dijam aggahio ti. 134.

¹ C¹ -v. ² so B¹, C² kīmañ. ³ B¹ piti-, C² pīam-, ⁴ B¹ -a. ⁵ C² kīmañ.

⁶ B¹ āha. ⁷ C² -antam. ⁸ B¹ tadābravi. ⁹ B¹ yadyāyam. ¹⁰ so all three

MSS. for uttam-? ¹¹ C² yantvajan, B¹ yadvājan? B¹ yadyājan. ¹² C²

vayassa. B¹ samma. ¹³ B¹ evam. ¹⁴ C² omī uva. ¹⁵ B¹ upāga- ¹⁶

B¹ ghaṭa-. ¹⁷ B¹ ādānesanam.

Ta ādānānti ādānāṇi goratagahavattāhānti¹ a., ayaṃ eva vā pāṭho, upāsato² ti upasacchantāsa, pāṭho ti goratābhūmiyaṃ akkanta-pāṭho, bhavassito³ ti cūṭipañjaranissito⁴, aṭṭhassa⁵ ti aṭṭha chettha dīṭṭhassa⁶ ādānānāṃ⁷ carantassa paṭaṇa ādākkhānā, evaṃ ti evaṃ etam, dīṭṭha⁸ aggaṇi ti sahaṇaṃ gahitopāyaṃ iccikkhi.

Tam sutvā rājā „ayam dvāre thatvā paṭivedento pi dhataratṭhassa⁹ evāgamanam paṭivedesi, idāni pi 'etam ekam eva gaṇhin' ti vadati, kinu kho ettha kāraṇam¹⁰ ti cintetvā g.ā.:

„Ludda dve ime¹¹ sakuṇā, atha eko ti bhāsasi,
cittam nu te vipariyattham¹² ādu kin nu jigimsasīti¹³. 135.

Ta vipariyattham¹⁴ ti vipallattham, ādu kinu jigimsasīti¹⁵ udāhu kin nu cintesi, kin itarāṃ gahetrā ādāssa dīṭṭhako hatvā etasmiṃ pucchati.

Tato luddo „na me deva cittam vipallattham nāpi aham itarāṃ ādāssa dātukāmo, apī¹⁶ kho pana mayā ohite pāse eko baddho¹⁷ ti āvikaronto āha:

„Yassa lohitakā tālā¹⁸ tapaneyyanibhā¹⁹ subhā
uraṇi saṃhacca²⁰ tiṭṭhanti so me bandham²¹ upāgami. 136.

„Athāyaṃ bhassaro paṅkhi abaddho baddham āturaṃ
ariyaṃ bruvāno²² aṭṭhāsi cājanto²³ mānusiṃ giran ti. 137.

Ta lohitakā ti rattevaṇṇā, tālā ti rājyo, urasāṃhacca²⁴ ti urasāṃhacca, i. e. h. i. mahārāja yasa²⁵ etā rattevaṇṇasappaṭibhāgā dāso lohitakā rājyo givaṇi paṅkhiṭṭvā urasāṃhacca tiṭṭhanti so eko va mama²⁶ pāse bandham upagato²⁷ ti, bhassaro ti pariuddho pabbhāsaṃpanno, āturaṃ ti gilaṇam dukkhitaṃ aṭṭhāsi.

„Dhataratṭhassa baddhabhāvāṃ ātvā nivattitvā etam samassāsetvā²⁸ māmāgamanakāle paccaggamanam katvā ākāsā yeva mayā saddhiṃ madhurapaṭisanthāraṃ katvā manassabhāsāya dhataratṭhassa gūṇe kathento aṭṭhāsi, mama hadayaṃ mudu-

¹ C¹ upāsato, B¹ upāsato. ² B² bhavi-, B³ ghaṭa-. ³ C³ cādi-, B⁴ cūti-

⁴ B⁴ ādāsa. ⁵ B⁵ ādānānāṃ, C⁵ -paṭaṇa-. ⁶ C⁶ me. ⁷ B⁷ -yattam,

C⁸ -yattam, C⁹ -yattam. ⁸ C⁸ jhāsiṃ, C⁹ chigimā-, B⁹ jigimā-. ⁹ C⁹ -yattam,

B¹⁰ -yattam. ¹⁰ C¹⁰ jhāsi-, C¹¹ chig-, B¹¹ jigimā-. ¹¹ B¹¹ apī ca. ¹² C¹² kilaṇam.

¹³ B¹³ -nīyā. ¹⁴ C¹⁴ urasāṃhacca, C¹⁵ urasāṃhacca, B¹⁵ urasāṃhacca, B¹⁶ urasāṃ-

hacca. ¹⁶ C¹⁶ baddham. ¹⁷ C¹⁷ bruvāno, B¹⁷ brahmano. ¹⁸ B¹⁸ vāntam. ¹⁹ C¹⁹ urasāṃhacca, C²⁰ urasāṃ-

hacca. ²⁰ C²⁰ mam. ²¹ B²¹ upā-

kam katvā puna etass' eva purato atthāsi, athāham deva
 Su-assa subhāsitaṃ sutvā pasammacitto dhatarattham vi-
 sajjesiṃ, iti dhataratthassa pāsato makkho, ime bahaso ādāya
 mama idhāgamaṇā ca Sumukhen' eva katan¹ ti evaṃ so
 Su-assa guṇaṃ kathesi. Taṃ sutvā rājā Su-assa dhamma-
 kathaṃ sotukāmo ahoṣi, luddaputtassa sakkāraṃ karantass'
 eva sūriyo atthagamito, dīpā pajjalitā, bahū khattiyādayo
 sannipatitā, Khemā devī pi vividhanātakaparivārā' ruñño
 dakkhiṇapasse nisīdi, tasmim khane rājā Su-am kathāpetu-
 kāmo g. ā.:

10. Atha kin nu dāni Sumukha haṇṇ sambacca tiṭṭhasi
 adu² me parisam patto bhayaṃ bhūto no bhāsasīti. 138.

Ta sambaccā 'ti madhurakathā kira evaṃ aṭṭha kasmā idāni mukhaṃ
 piḍhāya tiṭṭhasi, idā ti kaci³, bhayaṃ bhūto ti parissārajjabbhayaṃ bhūto butvā

Taṃ sutvā Sumukho abhitaḥhāvaṃ dassento ā:

11. Nāhaṃ Kāṣipati bhūto ogayha parisam tava,
 nāhaṃ bhayaṃ na bhāsissam vākyam atthaaminā tādise ti. 139.

Ta tādise ti aṭṭi ca kha pana iṭṭharūpa aṭṭhe uppanno vākyam bhi-
 sāsāmiti vananokāsaṃ olokeno nisīno 'mhitā a.

Taṃ sutvā rājā kathaṃ vaddhetukāmatāya paribhāsaṃ 20
 karonto ā:

12. Na te abhisaram passe na rathe nāpi⁴ pattike
 nāssa cammaṃ vā kiṭaṃ vā vammaṃ ca dhanuggahe 140.

13. Na hiraññaṃ suvaṇṇaṃ vā nagaraṃ⁵ vā samāpitam
 otinnaṃ⁶ parikkhaṃ duggaṃ daḥham atṭṭalakotthakaṃ
 yattha pavitṭho Sumukha bhāyitaḥham⁷ na bhāyasīti⁸. 141.

Ta abhisaram ti rakhaṇatthāya⁹ parivaretvā bhitaṃ avudhahattham
 parisaṃ te na passāmi, nāssa 'ti aṭṭha aṭṭi 'ti nipātamatam, cammaṃ ti aṭṭa-
 parittānarammaṃ¹⁰, kiṭaṃ ti kiṭakam cātipālaṃ vuccati, cātipālaṭṭhāpi te
 suttāke¹¹ n' atthi dīpeti, vammaṃ ti vammassamaddha, na hiraññaṃ ti
 yaṃ nīlāya na bhāyasi¹² taṃ hiraññaṃ pi te na passāmi.

¹ C^o devī vividhā nāṭaka- ² C^o adā. ³ B^o adu ti kiṭel. ⁴ B^o nā. ⁵ C^o
 C^o nahharam. ⁶ so C^o; B^o oṭṭuṇṇaṃ. ⁷ C^o bhāsi-. ⁸ C^o bhāsa-. ⁹ C^o
 -na-. ¹⁰ C^o -na-. ¹¹ C^o suttā. ¹² C^o bhāseyyāsiṭi.

Evam rañṇā „kiṃ te abhāyanakāraṇaṃ“ ti vutte tam kathento ā.:

11. Na me abhisaren' attho nagarena dhanena vā,
apathena patham' yāma antalikkhacarā mayam. 142.
12. Sotā ca paṇḍitā ty-amhā nipajā atthacintakā',
bhāsem' atthavatīm vācam sacce' c' assa patitthito. 143.
13. Kiṃ ca tuyham asaccassa anariyassa karissati
musāvadiṣṣa loddassa bhanitam pi subhāsitaṃ ti. 144.

Ta abhisarenā 'ti ārahhapavārena, attho ti etena mama klesso o'
10 atthi, kasmā yasmā aparena' tumbhāssam amaggaṃ maggaṃ' māpetvā yāma
ākāśacintito mayam' ti, paṇḍitā tyamhā ti tyā au' amhā, tam' aya kāraṇena
amhākam santikā dhammasatutthāno kira no pāhāpeti, asaccassa' ti sacc'
pasa tvaṃ sacce patitthito assa atthavatīm kāraṇantaṣṭam vācam bhāseyyāma
asaccassa' ti vacāssaccasāhiteṣṣa tava subhāsitaṃ monassa dantasūci' rīye
15 kiṃ karissati.

Tam sutvā rājā „kasmā maṃ musāvādi anariyo ti vadasi,
kiṃ mayā katan' ti āha. Atha naṃ Sumukho tena hi supā-
hīti vatvā ā.:

17. Tam' brāhmaṇānaṃ vācanā' imam Khemin' akārayi,
18 abhayaṃ ca tayā ghoṭṭhaṃ imāyo dasadhā disā. 145.
19. Ogayha te pokkharaniṃ vippasaṇṇodakaṃ suciṃ
pahūtaṃ cādanam' tattha abhinā' c' ettha pakkhinam. 146.
20. Idam sutvāna niggehoṇaṃ āgat' asmā' tav' antike,
te te baddh' asmā' pāsena, etaṃ' te bhāsitaṃ musā. 147.
21. Musāvādaṃ purakkhatvā icchālobhaṃ ca pāpakam
ubho sandhiṃ atikkamma asāraṃ upapajjati. 148.

Ta. tam ti tvaṃ, Khemin' ti evamnamikam pokkharaniṃ, ghoṭṭhaṃ
ti cattho kanyāsu (hata) ghoṣāpittam, dasadhā ti imā ti dasadhā thitā ti¹⁵
disāsu tvaṃ abhayaṃ ghoṭṭhasi, ogayha' ti ogayha āgatānaṃ santikā, pahū.
20 taucādanam' ti pahūtaṃ ca padumppasācāhāṭṭikam, adanam', idam

¹ C² attā-, B¹ catta-. ² C² sabba. ³ B¹ apathena. ⁴ B¹ patham. ⁵ C² vayan. ⁶ C² sacce, C² sacce. ⁷ so all three MSS. ⁸ C² -amhā. ⁹ B¹ -amhā. ¹⁰ C² modanam, B¹ kha-. ¹¹ B¹ -tamhā. ¹² B¹ bandhanam. ¹³ B¹ ekaṃ. ¹⁴ B¹ -am. ¹⁵ so C²; B¹ dasadhā disā tam tam. ¹⁶ C² -cādan-, B¹ -kādanam. ¹⁷ B¹ khidanam.

sutvānā¹ ti tesāṃ tava poṭṭharaṇiṃ ogaḥitvā āgatānaṃ santikā idāṃ abhayaṃ
sutvā tava santike tava samipe tava kārītapoṭṭharaṇiṃ āga² ambū ti a. te te
ti te mayāṃ tava pāsena baddhā, purakkhuttvā ti purato katvā, lochā-
lobhāṃ ti lochāsāṃkkhāsaṃ pāpakāṃ lobhāṃ, ubho sandhīṃ ti ubhayaṃ
devaloka ca manuskaloka ca paṭisandhīṃ, imasā eva pāpādhamme³ purato katvā
caranto puggalo sugatipaṭisandhīṃ attikkamittvā, asātan ti uttaraṃ upapaṭṭhiti.

Evam⁴ parisamajjhe yeva rājānaṃ lajjāpesi. Atha naṃ
rājā „nāhaṃ Sumukha tumhe māreṭvā maṃsakhādītukāmo⁵
gaṇhāpesiṃ, paṇḍitabhāvaṃ pana vo sutvā subhāsitaṃ sotukāmo
gaṇhāpesiṃ ti” pakāsento ā.:

41. Nāparajjhāma⁶ Sumukha, na pi lobhā vaṃ aggahīṃ,
sutā ca paṇḍitā ty-attha mīṇā⁷ atthacintakā⁸. 149.
42. Appe⁹ atthavatiṃ vācaṃ vyākareyyuṃ¹⁰ idhāgatā,
tathā taṃ samma nesādo vutto Sumukha-m-aggahīti. 150.

Ta nāparajjhāmā¹¹ ti mārento avarajjhati¹² nāma mayāṃ na mārena,
lobhāvaṃaggahīṃ ti mameva khādītukāmo hutvā lobhā vaṃ¹³ tumhe na pi¹⁴
aggahīṃ, paṇḍitā tyatthā ti paṇḍitā ti sūti¹⁵ attha¹⁶, atthacintakā ti pa-
ṭicchanānaṃ attānaṃ cintakā, atthavati ti kārāṇaṇestānaṃ, tathā ti tena
kāraṇena, vutto ti mayā vutto hutvā, Sumukhamaggahīti ālāpeti, makāro
sandhikaro, aggahīti dhammaṃ desessati¹⁷ tumhe gaḥiti.

Taṃ sutvā Sumukho¹⁸ „ayuttaṃ te kataṃ mahārājā”¹⁹ ti
vatvā ā.:

43. N²⁰ eva bhītā²¹ Kāṣipati npanitasmīṃ jīvite,
bhāseṃ²² atthavatiṃ vācaṃ sampattā kālariyāyaṃ²³. 151.
44. Yo²⁴ migena migāṃ hanti pakkhiṃ vā paṇa pakkhiṇā
sutena vā sutāṃ kiṇe²⁵ ki anariyatarāṃ tato. 152.
45. Yo ca ariyarudāṃ bhāse anariyadhamm²⁶ avassito
ubho so dhamasate lokā idha c²⁷ eva parattha ca. 153.
46. Na majjetha yasaṃ patto, na vyatthe²⁸ pattasamāsaṃ,
vāyameth²⁹ eva kiccesu, samvare vīvarāṇi ca. 154.

¹ so C²; B² imeva dhamme. ² C² B² māreṭvā. ³ C² nāva. ⁴ B² tyattha-
⁵ so C² B² vyākareyyuṃ. ⁶ so C², B² avirajjhati, B² avirajjhati. ⁷ C² -va.
⁸ -va. ⁹ B² pākāṃ. ¹⁰ B² sutā atthaṃ. ¹¹ B² desessati. ¹² B² add subhāsitaṃ
sotukāmena. ¹³ B² bhū. ¹⁴ read -paryayaṃ. ¹⁵ C² ye. ¹⁶ B² kīyā, B²
kīyā. ¹⁷ B² byādo.

17. Ye vaddhā abhhatikkantā¹ sampattā kālapariyāyan²
idha dhamman caritvāna ev³ ete tidivam gatā. 156.

18. Idam sutvā Kāsiṇi dhamman attani pālaya.
dhatarattham ca muñcāhi bhāsānam pavaruttaman ti. 156.

19. Ta upanissamin ti maraṇasentikam⁴ upanito kālapariyāyan ti maraṇakālavāsan patti samānā⁵ bhāsāsaṃsa⁶ na hi dhammakathikam bandhitrū maraṇabhayena tujjitrū dhamman svaṇanti, syuttān te katam, mīḥenā ti suttasikkhāpīteṇa dīpakaṃḍigena, hanēti hanti paṭikkhina ti dīpakapakkhina ca, sutānā ti khemam nibbhayan ti viasutena dīpakamīḥapakkhīsedhena padu-
20 masareṇa, sutān ti paṇḍito citta-kathitā eva sutān dhammakathikam, kīnā⁷ ti dhamman vassānāti⁸ pāsahandhamena vā yo⁹ khareyya bādheyya, tato ti tesān kīriyato uttaritvā sūḥam anariyatarān nāma kīn atthi, ariyārūḥan ti mukheṇa ariyavareṇaṃ suṇḍatavareṇaṃ bhāsatī, dhammavassāto ti kammena¹⁰ anariyadhamman¹¹ avassāto, cāhā ti devaloka ca manussaloka ca ti ubha-
21 yambhā, idha evā ti idha upapanno¹² pi jarattha upapanno¹³ pi avarūpo dvīhi sugatilokāhi dhamsirā nīrayam eva uparajjati, pattasamāyān ti jhī-
22 tassamāyapimāṇā¹⁴ pi dukkham patvā na kilameyya, samvare -- cā ti attano chiddanti randhanti¹⁵ samvareyya pidaheyya, vaddhā ti gūḇavaddhā paṇḍitā, abhhatikkantā ti imam manussalokam¹⁶ atikkanti, pariyāyan ti maraṇa-
23 kālapariyāyapattitā hntā, eva ete ti evam ete, idam ti idam mayā vuttam anu-
24 tiestam vacanam, dhamman ti pavatidhamman¹⁷ pi vitaritidhamman¹⁸ pi.

Tam sutvā rājā āha:

25. Aharant¹⁹ udakam pajjam²⁰ āsanān ca mahārahataṃ
pañjarato pamokkhāmi dhatarattham yasassānam 157.
26. Tam ca senāpatim dhiram nipupam atthacintakam
yo sukhe sukhitō²¹ rañño dukkhito hoti dukkhito. 158.
27. Etādiso²² kho arahato²³ piṇḍam asanāto²⁴ bhuttano
yathāyam Sumukho rañño pāṇasādhāraṇo sakkhā ti. 159.

Ta udakan ti pādadhovanam, pajjam ti pādabbhājanam, sukhe ti
28 sukhamā sati.

Rañño vacanam sūyā tesam āsanāni haritvā ta, nisinnā-
nam gaudhodakena pāde dhovitvā satapākatelena abbhāṇjayimān.

¹ C¹ abhā-, ² read -pariyāyan. ³ C² -kā. ⁴ B¹ add na. ⁵ C² -mī. ⁶ B¹ kīyā, B² kīyā. ⁷ B¹ dhammānā-, ⁸ C² so. ⁹ C² kammanam. ¹⁰ B¹ dhammānā-, ¹¹ C² uppa-, ¹² B¹ dhammānānam. ¹³ B¹ dvārakūl. ¹⁴ C² amā abhā-, ¹⁵ B¹ dhammānā-, ¹⁶ B¹ majjam. ¹⁷ C² -kā. ¹⁸ C² -kā. ¹⁹ C² -and. ²⁰ C² asanān, B¹ dhammānā, C² amānā.

Satthā tam atthaṃ pakāseṇa āha:

79. Piṭṭhā ca sahasavannuṃ atthapādaṃ manomanaṃ
mattham¹ kāsikavattinnaṃ² dhatarattho upāsi. 160.
80. Kocchaṇ ca sahasavannuṃ teyyagghaparissibbitaṃ³
Sammakko ajja pāvekkhi dhataratthas⁴ anantarā. 161. 5
81. Tesam kaṇḍanapattahī⁵ puthū ādāya Kāsiya
hamānāna abhihāreyyuṃ aggarāṇṇo pavāsitaṃ ti. 162.

Ta mattham ti karaṇapattipāṭitaṃ, kāsikavattinnaṃ⁶ ti kāsika-
vatthena atthataṃ, kocchaṇ ti majjhe sammahittavyagghacammepariśibbitaṃ⁷
maṅgaladivase aggamahesīya niddanapāṭhikam, kaṇḍanapattahī⁸ suvaṇṇa- 10
bhājanahī, puthū ti bahujānā. Kāsiya ti Kāśiratthasīna, abhihāreyyuṃ
ti upanāmesuṃ, aggarāṇṇo pavāsitaṃ ti atthasatsevanuṃpethi⁹ pakāhitaṃ
hamānāna paṇḍakaratthāya Kāśiraṇṇo pesitaṃ anaggarasabbhejanam.

Evam upanāte panā tasmim Kāśirājā tesam saṅgahatthanā
sayam suvaṇṇapāṭim gahetvā upanāmesi, te tato ca madhulāje 15
khādītva madhurodakam¹⁰ pivitva, atha M. raṇṇo abhihāraṇ ca
pasādaṇ ca¹¹ disvā patisanthāraṃ akāsi.

Tam pakāseṇa Satthā āha:

79. Disvā abhihataṃ aggaṃ Kāśirājena pesitaṃ
kusalā khattadhammānaṃ tato pucchā anantarā: 163. 10
80. Kaccin¹² nu bhoto kusalam kacci¹³ bhoto anāmayam, (IV ¹³⁷/₂₁₄ V ¹³⁸/₁₉)
kacci rattham idam phitum dhammena-m-amaṇḍesati¹⁴. 164.
81. Kusalam e¹⁵ eva me hamaṇa atho hamaṇa anāmayam,
atho rattham idam phitum dhammena-m-amaṇḍesati¹⁶. 165.
82. Kacci bhoto ammaṇḍeṇaṃ dham koci na vijjati. 16
kaccin nu te tav¹⁷ attheso nāvaṇṇakhaṇṭi jivitaṃ. 166.
83. Atho pi me ammaṇḍeṇaṃ dham koci na vijjati,
atho pi te mam attheso nāvaṇṇakhaṇṭi jivitaṃ. 167.
84. Kacci te sādasi bhuriyā assavā piyaḥhānini
puttarūpayasūpetā tava chandavāsānugā. 168.
85. Atho me sādasi bhuriyā assavā piyaḥhānini 10
puttarūpayasūpetā mama chandavāsānugā. 169.

¹ C² mattha, B² paṭha, B³ mattham. ² B² -vattinam, B³ -vatthinnam C²-
pattinnam for pattiṇam? ³ B² -parisuppiṭam, C² -sibbittā. ⁴ B² -mattehi.
⁵ C² -pattinam, C³ -pattinnam, B² vattinam. ⁶ C² -ta. ⁷ B² -satapalaṇ-
B³ -vaṇṇapalaṇṭhi. ⁸ C² madhukam. ⁹ C² abhihārapasā. ¹⁰ B² khādi
throughout. ¹¹ B² -sāsati, B³ -sāsati. ¹² B² -sāsami.

21. Kaccē rattham anuppiṇaṃ¹ akutoṭṭupaddavaṃ
asāhasena dhammena samena-m-anussisati². 170.
22. Atho rattham anuppiṇaṃ akutoṭṭupaddavaṃ
asāhasena dhammena samena-m-anussisati². 171.
23. Kaccē santo apacitā asanto parivaṇṇitā.
noce dhammaṃ niraṃkatvā adhammaṃ anurattasi³. 172.
24. Sonto ca me apacitā asanto parivaṇṇitā.
dhamme e' evānurvattāmi⁴. adhammo me niraṃkato. 173.
25. Kaccē nānāgataṃ⁵ dighaṃ samavekkhasi khattiya,
kaccē madda madaniye paralokaṃ⁶ na santasi⁷. 174.
26. N' ahaṃ⁸ anāgataṃ dighaṃ samavekkhāmi pakkhima⁹.
thito dāsaṃ dhammeṃ paralokaṃ na santase¹⁰. 175.
27. Dāsaṃ sīlaṃ pariccagaṃ ajjavaṃ maddavaṃ tapam
akkodhaṃ avihimsaṃ ca khantiṃ ca avirodhammaṃ. 176.
28. Icc-ete kusale dhamme thito pāsāmi attāni.
tato me jāyate pīṭi somanassaṃ e' anappakaṃ. 177.
29. Sumukho ca acintetvā vasaṃ pharusaṃ giram
bhāvaḍosaṃ anuṇṇāya asmāc' āyāṃ vihaṅgamo. 178.
30. So kuddho pharusaṃ vācam nicchāresi ayoniso
jān' asmāc' na vijjanti, na idam¹¹ paṇḍuvatāṃ ivā¹² ti. 179.

Ta dievā ti tam bahuggaṇḍabhojanam dievā, positaṃ ti āharāpetvā
upanitaṃ, khattadhammānaṃ ti paṭhamakāraṇeṃ patisaṃthāradhammānaṃ,
tato pucchē anantavā ti tamim kāle kaccē na bhoto ti anuppiṇātiya puc-
chē, tā pana chaṅgāthā heṭṭhāvuttasāhā jere, anuppiṇaṃ¹³ ti kaccē ratthavāsino
yante nekkam viya na pūjenti pucchati, akutoṭṭupaddavaṃ ti kutoc
anupaddavaṃ, samenaṃasussisati¹⁴ kaccē taya¹⁵ rattham dhammena
samenaṃ assisati¹⁶, sonto ti allādigajayantā sapputā, niraṃkatvā ti
chaḍḍetvā, nānāgataṃ¹⁷ dighaṃ ti anāgataṃ attano jittapavattim kaccē
dighaṃ ti na samavekkhasi āyusakkhāraṇam parittahāraṇam jānāsi pucchati,
madaniya ti madārahe¹⁸ rūpādārammaṇe, na santasi¹⁹ na bhāyasi²⁰,
i. v. h. : kaccē rūpādāra kārāṇeṃ amatto²¹ appamatto kutvā dāsaṃ
kusalānaṃ kasatā paralokaṃ na bhāyasi, dāsaṃ²² 'ti dāsaṃ rāja-
dhammeṃ dāsaṇaṃ dāsaṃ rājāntanādaṇaṃ paṭṭasellādaṇaṃ dāsaṃ

¹ B¹ anuppi. ² B² -sisati. ³ B³ -sisāmi. ⁴ B⁴ -ti. ⁵ C⁵ netaṃ, B⁵ dham-
menasamāna. ⁶ B⁶ netaṃ. ⁷ B⁷ -ke. ⁸ so all three MSS. ⁹ C⁹ nāgaṃ.
B⁹ ahaṃ. ¹⁰ B¹⁰ -ma. ¹¹ B¹¹ santasi. ¹² C¹² naccintase. ¹³ B¹³ yidani. ¹⁴ all
three MSS. anuppi. ¹⁵ B¹⁵ -sisati. ¹⁶ B¹⁶ tata. ¹⁷ B¹⁷ -sisati. ¹⁸ C¹⁸ nāga-
taṃ, B¹⁸ anāgataṃ. ¹⁹ B¹⁹ madāra. ²⁰ C²⁰ -tasi. ²¹ so all three MSS. ²²
B²² sūta am-

dhammaṃ nigo pariccāgo ujubbhāvo ajjavam mudubbhāro maddaravā upasatha-
kammam tapo mettāpubbhāgo akkodho¹ karunāpubbhāgo srihimsā adhi-
vāsanā khanti svirodho svirodhanam, acintetvā² ti mama lussāṃ guṇasampattiṃ³
acintetvā, bhāva-dosaṃ ti citta-dosaṃ, aneññāya⁴ 'ti ajānivā, asmākaṃ pi
cittadeva nāma u⁵ atthi, yaṃ na jāneyya taṃ ajānitvā pharusam takkhalāṃ⁶
giraṇṇa viasajjesi, ayoniso ti anupāyena, yānasmācū⁷ 'ti yāo⁸ rajjāni ambheva
na santi⁹ tēni vadati, na idaṃ ti taasmāsa¹⁰ (idam vacanaṃ paññeratāmiya
na hoti ten¹¹ eva samma na paññito viya upatthāti.

'Taṃ sutvā Sumukho „mayā guṇasampanno va¹² rājā apa-
sādito, so me¹³ kuddho, khamāpessāmi naṃ“ ti cintetvā ā: 17

- „Atthi me taṃ atisāraṇaṃ vegena manuṣādhipa
dhataratṭhe ca baddhasmiṃ dukkham me vipulāṃ aho. 180.
„Tvam pitā viya¹⁴ puttānaṃ bhūtānaṃ dharanī-r-iva¹⁵
asmākaṃ adhipannānaṃ khamassu rājakuñjarā¹⁶ 'ti. 181.

Ta. atisāraṇa ti pakkhalitā¹⁷, vegena¹⁸ 'ti ahaṃ etaṃ katham kathento 18
vegena sahasā katuesiṃ, dukkhaṃ ti ettasakadukkham mama vipulāṃ aho,
taṃ kothavaseṇa yaṃ¹⁹ mayā vuttaṃ taṃ me khamā²⁰ mahārājā 'ti, puttānaṃ
ti tvaḥ amhākaṃ puttānaṃ pitā-viya, dharanī-r-iva²¹ 'ti jānabbhūtānaṃ pathavi
viya ca taṃ amhākaṃ avaseyya, adhipannānaṃ ti dosena aparādheṇa ajjho-
ratānaṃ, khamassu²² 'ti idaṃ so taṃ oṇṇya pakkhāhi aḍḍhāni katvā ā. 20

Atha naṃ rājā āliṅgitvā ādāya suvaṇṇapitṭhe²³ nisidāpetvā
accayena²⁴ desanaṃ patigāpāhanto ā:

- „Etaṃ te anumodāma yaṃ bhāvaṃ na nigūhasi,
khilāṃ pabhiṇḍasi pakkhi, ujuko ei vihaṇḍama²⁵ 'ti. 182.

Ta. anumodāmi 'ti etaṃ te desam khamāma, yaṃ ti yaṃ tvaḥ attano 25
eittam paricchannabhāvaṃ na gūhasi, khilāṃ ti ettakhaṇḍanaṃ.

Idaṃ vatvā paṇa rājā M-assa dhammakathāya Sumukhassa
ca ujubbhāve pasāditvā „pasannena nāma pasannākāro kātabho“
ti ubhinnaṃ pi tesam attano rajjasirīṃ niyyādentō ā:

- „Yaṃ kiñci ratanaṃ atthi Kāsirājadvessene²⁶
rajataṇṇa jātarūpaṇ ca muttā veluriyā bahū 183.

¹ B¹ akodho, C² adhikkodho. ² C² guṇaṃ-. ³ B² vijjanti. ⁴ B² taṃ-mama.
⁵ C² himyā. ⁶ C² senika, C² sama. ⁷ C² ca. ⁸ B² -nriya. ⁹ B² adda
katham. ¹⁰ C² taṃ. ¹¹ B² khamatha, C² taṃ-ma-khama. ¹² C² puttapiṭṭhe,
C² puṇṇapiṭṭhe. ¹³ B² -ya

kañcanabhājanehi madhulāje madhurodakaṃ¹ ca upanetvā²
 niṭṭhitāhārakiece gandhamālādīhi pūjetvā B-am sovanna-
 cañgotakena sayam ukkhipi³, Khemā devī Sumukhaṃ ukkhipi,
 aha ne sihapañjaraṃ ugghātāpetvā suriyuggamanavelāya „gac-
 chatha sāmino“ ti vissajjesuṃ. 3

Tam attikaṃ pakāseṇa Satthā āha:

109. Tato mityā rivasane suriyuggamanam pati
 pekkhato Kāṣirājassa bhavaṇā te⁴ vigāhisu ti g. ā. 188.

Tattha vigāhisu ti ākāsaṃ pekkhandesu.

Tesu M. suvannacañgotakā⁵ uppatitvā ākāse thatvā „mā 10
 cintayī mahārāja, appamatto amhākaṃ ovāde vatteyyāsīti“
 rājānaṃ samassāsetvā Sumukhaṃ ādāya Citta-kūṭam eva gato,
 tāni pi kho navutikaṃsasahassāni Kañcanagghato nikkhamitvā
 pabbatatale nisinnāni⁶ te āgacchante disvā paccuggantvā pari-
 vāresuṃ, te bhūṭiganaparivutā Citta-kūṭatalaṃ pavisiṃsu. 18

Tam attikaṃ pakāseṇa Satthā āha:

109. Te aroge anuppatte disvāna parame dije
 keke ti-m-akaruṃ⁷ hamsā, puthasaddo ajāyatha. 189.
 109. Te paṇṇā pamuttana bhuttunā bhuttugāravā
 samantā parihaṃsu⁸ nḍajā laddhapaccayā. 190. 20

Ta. parame ti uttame, akaru ti mahāsaddhaṃ nicchāresuṃ; keke ti
 attano sahhāveṇa keke ti saddhaṃ akāseṇa, bhuttugāravā parihaṃsu⁹ ti
 bhuttuno pamuttsahhāveṇa gantvā attānaṃ [bhuttirāsaṃ?] samantā parivāraṃsu,
 laddhapaccayā ti laddhapattitthā.

Evaṃ parivāretvā ca pana te hamsā „kathaṃ mutto si 20
 mahārāja“ ti pucchisṃsu, M. Sumukhaṃ nissāya muttabhāvaṃ
 Saṃyamārājaputtehi karakammaṃ ca kathesi, taṃ sutvā tutṭhā
 hamsaaganā „Sumukho pana senāpatī ca rājā ca luddo ca
 sukhitā niddukkhā naciraṃ jīvantū“ ti āhaṃsu.

¹ Ck madhukakā. ² Br -āmetvā. ³ B² ukkhipetvā. ⁴ B² bhavanato. ⁵
 B² -kato. ⁶ B² -nnā, B² nipannā. ⁷ Ck -ti samakaruṃ. ⁸ Ck -kiresuṃ.

Tam attham pakāseṇe Saṁhā āha¹:

100. Evaṃ mittavatam atthā sabbe honti padakkhiṇā
hamā yathā² dhataratṭhā ālisaṅgā upāgamaṃ ti. 191.

Tam Cullahamajātako vūthāritam³ eva.

8 S. l. d. ā. j. s.: „Tadā luddo Channo ahoṃ, Khemā devī
Khemā bhikkhūṃ, rājā Sāriputto, parisaṃ Buddhapariṇā, Sumukho
Ananda, dhataratṭho ahaṃ evā⁴“ ti. Mahāhamajātakaṃ.

3. Sudhābhojanajātaka.

Naguttama⁵ ti, Idam S. J. v. ekaṃ dānaññāsayaṃ bhik-

10 khua ā k. So kira Sāvatthiyam eko kulaputto Satthu dhamma-
katham sutvā parammacitto pabbajitvā silesu paripūrākārī⁶ dhutaṅga-
gūḍasāmaṇṇagūḍe sabrahmacāriṇo pavattamettacitto divasaṃ tikkha-
tūṃ Buddhadhammasaṃghapattbhāṇe appamatto āvārasampannaṃ dānañ-
ñāsayaṃ ahoṃ. „Sāriyadhammapūraṇo attanā laddham patiggāhakeṃ
15 vijjamāṇesu chinnaḥhito hutvā deti yeva, tassa⁷ so dānaññāsayaṃ
dānābhiratābhāvo bhikkhusaṃgho pākaṇo ahoṃ. Ath⁸ ekadivasaṃ dh.
k. s. „āvāso asuke nāma bhikkhu dānaññāsayaṃ dānābhirato attanā
laddham pasatamattam⁹ paṇiyam pi lobham chinḍitvā sabrahmacāriṇaṃ
deti. Bodhisattava¹⁰ ev¹¹ assa aññāsayaṃ“ ti. S. tam katham dībhāya
20 sotadhātuyā sutvā Gandhakuṭṭo nikkhamitvā āgacchvā „k. s. bh. v.
k. s.“ ti p. „J. n.“ ti v. „ayam bhikkhave bhikkhu pubbe adānasilo
macchari tinaggena tetahindam pi adātā ahoṃ, attha tam ahaṃ dametvā
nibbisevanam katvā dānaphalam vaṇṇetvā dāne patitṭhapesiṃ. so
pasatamattam udakam pi labhitvā „adatvā na pivissāmi“ mama santike
25 varuṇ aggahesi. tassa phoṭṭa dānaññāsayaṃ dānābhirato“ ti eva¹² ā. ā.:

A. B. Br. r. k. eko gahapati aḍḍho ahoṃ asitṭikotivibhavo.
Ath¹³ assa rājā seṭṭhitṭhānaṃ adāsi. So rājapūjito nagara-
janapadapūjito hutvā ekadivasaṃ attano sampattiṃ oloketvā
cintesi: „ayam yaso mayā atṭṭabhaven¹⁴ eva¹⁵ niddāyantena
30 kāyaduccaritādini karontena¹⁶“ (add: na) laddho socaritāni pana

¹ tathā parame. . . . āha wantig in C*. ² Bde add pi. ³ Bde vuttattham.
⁴ so C*. Bde uvaṇṇa nāma ā. uvaṇṇa kināmi. Bde na guttama girivara. ⁵ Bde
paripura. Cde paripura. ⁶ Bde tasmā. ⁷ Bde parisi. ⁸ Bde add tathā ahoṃ
tohi yacim. ⁹ Cde atṭṭabhavena. Bde atṭṭavavena. ¹⁰ Cde ā. ā. na.

pūretvā laddho¹, anāgate pi mayā mama patitṭham kātum
vattatīti² so rañño santikaṃ gantvā „deva mama ghare asiti-
koṭṭhānaṃ atthi, tam gaṇhā³ ‘ti vatvā „na mayham tava
dhanena attho, bahum me dhanam, tato⁴ pi yad icchasi gaṇhā⁵
‘ti vutte „kin nu deva mama dhanam dānaṃ⁶ dātum labhā- 5
mīti⁷ ā. Atha rañña „yathārociṃ karohīti⁸ vutte catūsu
nagaradvāresu nagaramajjhe nivesanadvāre cā ‘ti cha dāna-
sālā⁹ karetvā devasikaṃ chasatasahaasapariccāgaṃ karonto
mahādānaṃ pavattesi. So yāvajjvaṃ dānaṃ datvā „Imam
mama dānavatṭhaṃ mā ucchīdittā¹⁰ ‘ti putte anosāsivā¹¹ 10
jīvitapariyosāne Sakko hutvā nibbatti. Putto pi ‘ssa tath’ eva
dānaṃ datvā Cando hutvā nibbatti, tassa putto Suriyo hutvā¹²
tassa putto Mātali hutvā¹³ tassa putto Pañcasikho hutvā nib-
batti. Tassa pana putto chaṭṭhe setthi¹⁴ Maccharikosiyō nāma
ahosi asitikoṭṭhivibhavo yeva, so „mama pitupitāmahā bālā 15
ahesuṃ, dukkheṇa sambhataṃ dhanam chaddesuṃ, ahaṃ pana
dhanam rakkhissāmi, kaṣaci kiñci na dassāmiti¹⁵ cintetvā
dānasālāṃ viddhamsetvā aggiṇā jhāpetvā thaddhamacchari
ahosi. Atha¹⁶ assa gehadvāre yācakā sannipattivā bāhā pag-
gayha „mahāsetthi mā attano pitipitāmahānaṃ vamsaṃ nāsuyi, 20
dānaṃ dehīti¹⁷ mahāsaddena parideviṃsu. Tam sutvā mahā-
jano „Maccharikosiyena attano vamsa¹⁸ ucchinno¹⁹ ‘ti nam
garahi. So lajjito vivesanadvāre yācakānaṃ²⁰ thānaṃ nivāre-
tum ārakkaṃ thāpesi, te nippaccayā hutvā puna tassa geha-
dvāraṃ na olokesuṃ, so tato paṭṭhāya dhanam eva sam- 25
gharati²¹, n’ ev’ attanā paribhuṇjati na puttadārādīnaṃ deti.
kaṇṇikadutiyaṃ²² sakupḍakabhattaṃ bhuṇjati, mūlaphalamatta-
tantāni²³ thullavattāhoi nivāseti, paṇṇachattaṃ matthake karetvā
Jaragonāyuttajajjararathakea²⁴ yāti, iti tassa asappurisaṣṣa

¹ C¹ -ī. ² B² ito. ³ B² omits di-. ⁴ B² -āya. ⁵ B² -dathā. ⁶ C¹ -sāritvā. ⁷ B² add nibbatti. ⁸ B² laddho setthiṭṭhaṃ in the place of setthi. ⁹ C¹ -e, B² dānavatṭha. ¹⁰ B² add āgātānaṃ. ¹¹ B² sambhā. ¹² B² kiṇṇiyam bhāṇagadutiyaṃ. ¹³ so C¹; B² dhūlakapamatta-. ¹⁴ B² Jaragonāyuttana jajjara-.

tattakam dhanam sunakkena laddhanālikeraṃ viya ahoṣi. So
 ekadivesaṃ rājupatthānaṃ gacchanto „anuseṭṭhiṃ ādāya ga-
 miasāmiti“ tassa gehaṃ agamāsi, tamhiṃ ca khaṇe anuseṭṭhi
 puttadhātāhi parivuto navaṣappipakkamadhurasakkharacunṇehi
 5 saṃkhataṃ pāyasaṃ bhuñjamāno nisīno ahoṣi¹, so Maccha-
 riyaḥosiyaṃ diṅvā āsanaṃ vutthāya „ehi mahāseṭṭhi imasmiṃ
 pallamaṃke nisīda“ pāyasaṃ bhuñjissāma² ti³ ā. So⁴ tassa pā-
 yasaṃ diṅvā va mukhe khaṇe uppajji, bhuñjitakāmo ahoṣi, evaṃ
 pana cintesi: „sac⁵ āhaṃ bhuñjissāmi seṭṭhino⁶ mama gehaṃ
 10 āgatakalē paṭisakkāro kātabbo bhavissati, evaṃ me dhanam
 nassissati, na bhuñjissāmiti“ ā, atha⁷ punappuna yaḍeyamāno
 pi „idāni me ubbattaṃ, suhite smiti“ na icchi, anuseṭṭhimhi⁸
 bhuñjante pana⁹ oloken-to mukhe saṅjāyamānena¹⁰ khelena nisī-
 ditvā tassa bhuttakiccāvasāne tena saddhīm rājanivesanaṃ
 15 gantvā¹¹ puna¹² attano gehaṃ anuppatto pāyāsatanhāya piḷi-
 yamāno cintesi: „sac¹³ āhaṃ ‘pāyasaṃ bhuñjitakāmo ‘ubhiti’
 vakkhāmi mahājano bhuñjitakāmo bhavissati bahutaṇḍulādāyo
 nassissanti, na kassaci kathessāmiti“ so rattindivam pāyasaṃ
 eva cinto vītinaṃetvāpi dhananāsanabhayaena kassaci aka-
 20 thetvā va piḷasaṃ adhivāsesi, anukkamena adhivāsetuṃ asa-
 kanto uppaṇḍuppaṇḍukajāto ahoṣi, evaṃ sante pi dhananāsa-
 bhayena akathento aparabhāge dubbalo hutvā seyyaṃ¹⁴ upa-
 gūhītvā nipajji. Atha naṃ bhariyā upasaṃkamitvā¹⁵ hatthena
 25 piṭṭhiṃ parimaḍḍajānā „kin te sāmi aphaṣukaṃ“ ti pacchi, „tav¹⁶
 eva sarīre aphaṣukaṃ karoḥi“. „Mama aphaṣukaṃ n’ atthīti“,
 „Sāmi, panduvaṇṇo si jato, kin nu te kaci cintā atthī, adāhu rāja-
 kupito, ādu¹⁷ puttehi avamāno kato, atha vāpi kaci tanhā uppaṇā¹⁸
 ti. „Āma¹⁹ tanhā²⁰ uppaṇā²¹ ti, „kathēhi sāmi“, sakkhissasi naṃ
 rakkhitoṃ²² ti. „Rakkhitaḥ bayuttakāme rakkhissāmiti.“ Evam

¹ Bā hoti. ² Cā - di. ³ Bā - miti. ⁴ Cā omī so. ⁵ Bā anuso. ⁶ Bā
 adda naṃ. ⁷ Cā omī an-. ⁸ Bā puna. ⁹ Bā vappa. ¹⁰ Bā adda rājanam
 rājanivesanaṃ otarita. ¹¹ Bā omī puna. ¹² Bā sayanaṃ. ¹³ Bā - gantvā.
¹⁴ Bā a. ¹⁵ Bā kama. ¹⁶ Bā add me. ¹⁷ Cā omī ti kathēhi sāmi.

pi dhananāsabbhayaṃ kathetum na usahi, tāya pana punapuna piḷiyamāno kathesi: „bhadde ahaṃ ekadivasaṃ annasetthim sappimadhusakkharaṇeṇhi samkhataṃ pāyasaṃ bhuñjantaṃ diavā tato patthāya tādisaṃ pāyasaṃ bhuñjitukāmo jāto“ ti. „Asappurisa, kim tvaṃ duggato, sakala-Bārāṇasivāsīnaṃ pahonakaṃ pāyasaṃ pacissāmi“¹. Ath' assa sise dandena paharaṇakālo viya ahosi. So tassā kujjhivā „jānaṃ ahaṃ tava mahaddhanabbhāvaṃ, sace te kulagharā ābhatāṃ² atthi pāyasaṃ pacitvā nāgarānaṃ dehīti“ ā. „Tena hi ekavithivāsīnaṃ pahonakaṃ katvā pacāmi“³. „Kin te tehi“⁴, 10 attano santakaṃ khādaṇtū“ ti. „Tena hi ito c' ito ca sattagharavāsīnaṃ⁵ pahonakaṃ katvā“⁶ ti. „Kin te tehi“⁷. „Tena hi imasmim gehe pariṇassā“⁸ ti. „Kin te tenā“⁹ ti. „Tena hi bandhujanassā¹⁰ eva¹¹ pacāmi“¹². „Kin te etenā“¹³ ti. „Tena hi tuyhaṃ ca mayhaṃ ca pacāmi sāmīti“¹⁴. „Kāsi tvaṃ, 15 tuyhaṃ na vaṭṭatīti“¹⁵. „Ekakassā¹⁶ eva¹⁷ te pacāmi sāmīti“¹⁸. „Mayhaṃ ca mā paci, gehe“¹⁹ pacanto bahū paccāsimisanti, mayhaṃ pana patthaṃ²⁰ taṇḍulānaṃ ca catubbhāgaṃ khīrassa accharaṃ sakkharāya karaṇḍakaṃ²¹ madhussa ekaṃ ca pacana-bhājanāṃ²² dehi, araṇṇaṃ pavisitvā tattha pacitvā bhuñjissāmi“²³. 20 Sā tathā akāsi. So taṃ sabbaṃ cetakena²⁴ gāhāpetvā gaccha²⁵ „asukatthāno tiṭṭhā“²⁶ ti²⁷ taṃ purato pesetvā ekako va oguṇṭhikaṃ katvā aññatakavesena²⁸ tattha gantvā udditūre ekasmim gacchamūle uddhanaṃ kāretvā dārudakaṃ āharāpetvā „tvaṃ gantvā ekasmim²⁹ magge thatvā kañcid“³⁰ eva diavā 25 mama saṇṇaṃ dadeyyāsi, mayā pakkositakāle āgaccheyyāsi“³¹ taṃ pesetvā aggim katvā pāyasaṃ paci. Tasmim khane Sakko devarājā dasasahasasyojanaṃ alaṅkaraḥ devanagaraṃ³² satthi-

¹ C² B⁴ lha-. ² B⁴ khite cuchi. ³ C² satasatta-. ⁴ B⁴ add: pacāmi. ⁵ B⁴ ste-. ⁶ B⁴ ste-. ⁷ B⁴ add: pahonakaṃ katvā. ⁸ B⁴ tana hi ekasava pahonakaṃ katvā. ⁹ B⁴ add: vutte. ¹⁰ B⁴ add: pana. ¹¹ B⁴ piṭṭhi. ¹² B⁴ add: sappima karaṇḍikaṃ. ¹³ C² panabbi-. ¹⁴ C² -ke. ¹⁵ C² omit gaccha. ¹⁶ B⁴ -naṃ tiṭṭhāmi. ¹⁷ C² aññatare-. ¹⁸ so all three MSS for etasmim? ¹⁹ B⁴ ki-. ²⁰ C² -taṇḍava-.
Jutta. 9.

yojanaṃ Suvannavithiṃ¹ yojanasahasussitaṃ² Vejayantaṃ
 pañcayojanasatikāṃ Sudhammaṃ³ satthiyojanaṃ Paṇḍukambala-
 silāsanaṃ pañcayojanāvattaṃ⁴ Kañcanaṃālasetacchattaṃ addha-
 teyyakoṭisaṃkhādevaccharālaṃkatapaṭiyattaṃ⁵ attabhāvaṃ ti
 6 imāṃ attano siriṃ oloketvā „kin nu kho katvā mayā ayaṃ
 yaso laddho“ ti cintetvā Bārāṇasiyaṃ setthibhūtena pavattita-
 dānaṃ addasa, tato „mama puttādayo kuhiṃ nibbatta“ ti
 olokeno⁶ „putto me Cando devaputto hutvā nibbatti tassa
 putto Suriyo“ ti⁷ sabbesaṃ nibbattiṃ diṃvā „Pañcasikkhassa
 10 putto kīdiso“ ti olokeno attano vaṃsassa ucchinnabhāvaṃ
 passi, atha⁸ assa etad ahoṃ: „ayaṃ asappuriso maccharī hutvā
 n' ev' attanā paribhuñjati na paresaṃ deti, mama tena vaṃso
 ucchioṇo, kilaṃ katvā niraye nibbattissemi, ovādam assa datvā
 mama vaṃsaṃ paṭiṭṭhāpetvā etassa imasmiṃ devanagare nib-
 15 battanākāraṃ karissāmi“ so Candādayo pakkosāpetvā „etha
 manussapathaṃ gacchissāma“, Maccharikosikena⁹ amhākaṃ
 vaṃso ucchioṇo: dāna-sāla jhāpitā n' ev' attanā paribhuñjati na
 paresaṃ deti, idāni pana pāyasaṃ paribhuñjītukāmo¹⁰ hutvā
 ghare paccante aññassāpi pāyaso¹¹ dātabbo bhavissatīti araṇṇaṃ
 20 pavisitvā ekako va pacati, etaṃ dametvā dānaphalaṃ jānāpetvā
 āgamissāma, api¹² kho pana amhehi sabbehi¹³ ekato yāciya-
 māno tatth' eva mareyya¹⁴, mama paṭhamāṃ gantvā pāyasaṃ
 yācitvā nisinnakāle tūmhe brāhmaṇavaggena paṭipāṭiyā āgantvā
 yāceyyāthā¹⁵ ti vatvā sayāṃ tāva brāhmaṇavesena¹⁶ taṃ upa-
 25 saṃkamitvā „bho kataro Bārāṇasigamamaggo“ ti pucchi. Atha
 naṃ Maccharikosīyo „kiṃ ummatto si“¹⁷, Bā-maggaṃ pi na
 jānāsi, kiṃ¹⁸ ito esi etto yāhiti“ ā. Sakko tassa vacanaṃ¹⁹
 asupanto viya „kiṃ kāthesi“ taṃ upagacchat' eva. So pi

¹ Ck -vittu, C -vithi, B4 -lunnaṃ. ² B4 -suhbedham. ³ B4 -asabbham. ⁴
 B4 -ittam. ⁵ B4 -khātā. ⁶ B4 -etvā. ⁷ B4 adda tassa putto mātā; tassa
 putto pañcasikkho ti. ⁸ B4 gano. ⁹ B4 -yena. ¹⁰ B4 omite pari. ¹¹ Ck
 omite pāyaso. ¹² B4 api ca. ¹³ Ck savehi, B4 omite sabbehi. ¹⁴ so Ck; B4
 mareyya, readi vareyya? ¹⁵ B4 -vareyya. ¹⁶ Ck ti, B4 omite si. ¹⁷ B4 ti.
¹⁸ B4 adda etvā.

„are badhirabrāhmaṇa kiṃ ito esi parato yāhīti“ viravi. Atha
 naṃ Sakko „bho kasmā viravasi, dhūmo paññāyati, aggi
 paññāyati, pāyāso paccati, brāhmaṇanimantanatthānena“ bha-
 vitabbaṃ¹, ahaṃ pi brāhmaṇānaṃ bhojanakāle thokaṃ labhis-
 sāmi², kiṃ maṃ niechubhasīti³“ vatvā „n⁴ atth⁵ ettha brāh-
 mananimantanānaṃ, parato⁶ yāhīti“ vutte „tena hi kasmā kuṇṇhasi,
 tava bhojanakāle thokaṃ labhissāmi“⁷ ā. Atha naṃ so
 „ahaṃ te ekasittham“ pi na dassāmi, thokaṃ idaṃ⁸ mama
 yāpanamattam eva, mayāpi c⁹ etaṃ¹⁰ yācitvā va laddhakam¹¹,
 tvaṃ aññato¹² tavāhāraṃ pariyesā¹³“ ti¹⁴ bhariyaṃ¹⁵ yācitvā¹⁶
 laddhabhāvaṃ sandhāy¹⁷ evaṃ vatvā:

1. N¹ eva kiṇāmi na pi vikkināmi,
 na cāpi me sannicayo ca atthi,
 sukiccharāpaṃ vat² idaṃ parittam,
 patthodano nālam ayaṃ duvindaṃ³ ti g. ā. 192. 15

Taṃ sutvā Sakko „ahaṃ pi te madhurasaddena ekam
 silokam kathessāmi“⁴, supāhīti⁵ vatvā „na me tava silokena
 attho“⁶ ti tassa⁷ vārentassa vārentassa

2. Appamhā appakam dajjā anumajjhato majjhakam,
 bahumhā bahukam dajjā, adānam na npapajjati. 193. 20
3. Taṃ taṃ vadāmi Kosiya: dehi dānaṃ bhūñja ca⁸
 ariyaṃ⁹ maggaṃ samāruha¹⁰,
 n¹¹ ekāsi¹² labhate sukhaṃ ti 194.

gāthadvayam āha.

Ta anumajjhato majjhakam u appakam pi majjhe chetvā [ve ko- 23
 thūso karitvā ekakottāksam dātvā tato avassato anumajjhato pi puna majjhe
 chetvā eko kottāso dātabbo yeva, adānam na -- n¹ appamhā bahumhā
 dānaṃ totu², adānam nāma na hoti, taṃ pi dānaṃ eva mahapphaleṃ eva³ ti.

¹ B⁴ -paṇam. ² B⁴ -anti. ³ B⁴ -mitti. ⁴ B⁴ niechariyasīti. ⁵ B⁴ pi. ⁶
 B⁴ -sithaṃ. ⁷ B⁴ imam. ⁸ B⁴ mayāpacham. ⁹ so C²; B⁴ va me laddham
 kiṃ. ¹⁰ B⁴ aññam. ¹¹ B⁴ adda vaiva. ¹² C² yā. ¹³ so B⁴ for duvinnam
 C² vidunnam. ¹⁴ B⁴ adda taṃ. ¹⁵ C² māt tassa. ¹⁶ B⁴ thā. ¹⁷ C² -yā,
 C² -ja. ¹⁸ B⁴ -jha. ¹⁹ C² -si. B⁴ nekāpī. ²⁰ B⁴ hoti.

So tassa vacanaṃ sutvā „manāpan te brāhmaṇa kathitaṃ, pāyāse pakke thokaṃ labhissasi, nisīdā”¹ ti ā. Sakko ekamante nisīdi. Tasmiṃ nisinne Cando ten’ eva nayeṇa’ upasaṅkhamitvā tath’ eva kathaṃ pavattetvā tassa vārentassa vāren-

3 tassa’ eva

1. Moghañ c’ assa hutāṃ hoti moghañ cāpi samhitāṃ atithismih yo nisinnasmiṃ² eko bhuñjati bhojanaṃ. 195.

2. Taṃ taṃ vadāmi Kosiya: dehi dāṇāni bhuñja ca³, ariyamaggaṃ samārūha⁴,

10 n’ ekāsi⁵ labhate sukhaṃ ti g. ā. 196.

Tattha samhitāṃ 11 dhanupādānavetṭiyaṃ.

So tassa vacanaṃ sutvā⁶ kicchena kasireṇa „tena hi nisīda, thokaṃ labhissasi”⁷ ā. So gantvā Sakassa santike nisīdi. Tato Suriyo ten’ eva nayeṇa’ upasaṅkhamitvā tath’ eva

15 kathaṃ pavattetvā⁸ tassa⁹ vārentassa vārentass’ eva

3. Saccaṃ tassa hutāṃ hoti saccaṃ cāpi samhitāṃ atithismih yo nisinnasmiṃ

6’ eko bhuñjati bhojanaṃ. 197.

7. Taṃ taṃ vadāmi etc. gāthadvayam¹⁰ āha. 198.

20 Tassa pi vacanaṃ sutvā kicchena kasireṇa „tena hi nisīda, thokaṃ labhissasi”¹¹ ā. So gantvā Candassa santike nisīdi. Atha naṃ Mātali ten’ eva nayeṇa’ upasaṅkhamitvā tath’ eva kathaṃ pavattetvā tassa vārentassa vārentass’ eva

3. Sarasaṃ ca yo juhati¹² babukāya Gayāya ca

25 Dope Timbarutitthasmiṃ siḥhasote mahāvahe 199.

7-10. Atra c’ assa hutāṃ hoti atra c’ assa samhitāṃ

atithismih yo - - sukhaṃ ti imā gāthā abhāsi. 200- 301

Tassa attho: yo puriso nāgajakkhadīnaṃ bhojī¹³ karomīti samuddalocī-pakkharaṇādīnaṃ¹⁴ yam kiñci satta upagantvā juhati¹⁵ tattha bahukammaṃ

¹ Bā-nyāmena. ² C²-amhi. ³ Bā-tha. ⁴ Bā-rūha. ⁵ C²-si, B²-pi. ⁶ Bā-add tathēva kathaṃ pavattetvā. ⁷ C²-kathetvā. ⁸ C²-omhi tassa. ⁹ Bā-gātham. ¹⁰ Bā-add poṇa. ¹¹ Bā-phalikkammaṃ. ¹² Bā-pāḍīna. ¹³ Bā-tiri.

karoti tathā bahukāya nadiyā Gayāyā¹ pokkharadīyā Dhanūmāyā ca Tim-
barūmāyā ca tīthe, sīghasote mahante vīrivāhe². atra caśāśi 'ti yadi atrāpi
eteśu³ sarādīnau eśā puriṣasā butānī c' eva samūhītānī ca hoti saphalam sukh-
druyam⁴ sampajjati, atthimim yo nisinnasmim neko bhūñjati bhogaṇaṁ etiha
vattabham eva n' atthi, tena tam vadāmi Kosīya nīnāni ca dehi sayāni ca⁵
bhūñje ariyaṇaṁ dānābhīratānaṁ Buddhadīnaṁ maggaṇaṁ abhīroha ca hi⁶
ekāsi⁷ eko va bhūñjamāno sukhaṁ nāma⁸ labhatthi⁹

So tassāpi¹⁰ vacanaṁ sutvā pabbatakūṭena otthaṇo¹¹ viya-
kicchena¹² „tena hi nisīda, thokaṁ labhissasīti“ ā. Mātali
gantvā Suriyassa santike nisīdi. Tato Pañcasikho ten' eva¹³
nayena upasankhamitvā tath' eva kathāṁ pavattetvā tassa
vārentassa vārentass' eva

11-12. Balisāṁ hi so niggilati¹⁴ dīghasuttaṁ sabandhanaṁ
atthismim yo nisinnasmim eko¹⁵ - - sukhaṁ ti 302-3.
gāthadvayam āha.

Maccharikosiyo taṁ sutvā dukkhayogena nitthunanto
„tena hi nisīda, thokaṁ labhissasīti“ ā. Pañcasikho gantvā
Mātalissa santike nisīdi. Iti tesu pañcasu brāhmaṇesu ni-
sinnamattessv-eva¹⁶ pāyāso pacci¹⁷. Atha naṁ Kosiyo ad-
dhanā otāretvā „tumbhākaṁ pattāni āharathā“ 'ti ā. Te¹⁸
yathānisinnā¹⁹ va hatthe²⁰ pasāretvā Himavantato mālova-
pattāni āharimsu. Kosiyo tāni dīsvā „tumbhākaṁ etesu pattesu
dātābhapāyāso n' atthi, khadirādīnaṁ pattāni āharathā“ 'ti.
Te tāni āharimsu, ekekapattaṁ yodhaphalakappamānaṁ²¹ ahosi.
So sabbesaṁ dabbīyā pāyāsaṁ adāsi, sabbantimassa dānakāle²²
pi ukkhaliyā ānaṁ²³ na paññāyi²⁴. Pañcannam pi datvā
sayāṁ ukkhalim gahetvā nisīdi. Tasmim khage Pañcasikho
utthāya attabhāvaṁ jahitvā sunakho hutvā tesāṁ purato pas-
sāvaṁ karonto āgamāsi²⁵, brāhmaṇā nttano pāyāsaṁ pattena
pidahimsu, Kosiyaṁ hatthapitthe passāvabindu²⁶ pati, brāh- 20

(Bā gatāya. 2 Cā nāpīvāhe. B vārasāhe. 3 Bā ekaṁ. 4 Bā sukhindriyaṁ.
5 Bā -rūhanti. 6 Bā ekāpi. Cā ekāsi. 7 Bā add na. 8 Cā -āsi. 9 Bā
tassa. 10 Cā orthero, Bā ottako. 11 Bā add kasirena. 12 Cā yo. Bā nig-
13 Cā neko. 14 Cā -treyeva. 15 Bā paci. 16 Cā tathā. 17 Bā -am. 18 Bā
yavapha-. 19 Bā talam. 20 Bā paññāpiyi, Cā paññasi-. 21 Cā ag-. 22
Cā -um.

maṇā kuṇḍikāhi udakaṃ gaheṭvā pāyasaṃ abbhukkiritvā bhuñ-
jamānā viya ahesuṃ. Kosiyo „mayham pi udakaṃ detha,
hatthaṃ dhovitvā bhuñjissāmi“ ā. „Tava udakaṃ āha-
ritvā hatthaṃ dhovā“ ti. „Mayā tumhākaṃ pāyaso dinno,
1 mayham thokaṃ udakaṃ dethā“ ti. „Mayam pindapatipinda-
kammaṃ nāma na karomā“ ti. „Tena hi imam ukkhalim
oloketha, hatthaṃ dhovitvā āgamissāmi“ nadim otari. Tasmim
khaṇe sunakho ukkhalim passāvena¹ pūresi, so tam passāvaṃ
karontaṃ disvā mahantaṃ daṇḍam ādāya tujjento āgacchi, so
10 assājāṇiyamatto hutvā tam anubandhanto² nānāvanno ahoṣi,
kālo pi hoti seto pi suvaṇṇavanno pi kabaro pi uccō pi nico
pi, evaṃ cānāvanno hutvā Maccharikosiyam anubandhi, so
maraṇabhayaabhito brāhmaṇo upasaṃkami, te pi uppatitvā ākāse
thita. So tesam tam iddhiṃ disvā:

13 10. Ujāravannā vata brāhmaṇā ime,
ayaṃ ca vo sunakho kisaṃ hetu
uccāvacam vaṇṇanibham vikubbati,
akkhātha vo brāhmaṇā: ko³ nu tumhe ti. 204.
Tam sutvā Sakko devarāja:
20 11. Cando ca Suriyo ca ubho idhāgatā,
ayaṃ pana Mātali devasārathī,
Sakko⁴ ham asmi tidasānam indo,
eso ca kho⁵ Pañcasikho ti vuccatīti g. vatvā 205.
tassa yasam vaṇṇento:

23 12. Pāṇissarā mutiṅgā ca muraḍālambarāni ca
suttam etaṃ pabodhenti, paṭibuddho ca⁶ nandatīti g. ā. 206.
So tassa vacanaṃ sutvā⁷ „evarūpaṃ dībbasampattim kinti
katvā labhanti“⁸ pucchī⁹. „Adānasīlā tāva pāpadhammā mac-
charino devalokaṃ na gacchanti, niraye nibbattanti“¹⁰ dha-
30 sento:

¹ Bā yaṇṇo. ² Cā anubandhanto. ³ Cā so. ⁴ Cā ek. ⁵ Bā add sakko. ⁶
Bā add sakko.

18. Ye kec' ime maccharino kadariyā
paribhāsakā samaṇabrāhmaṇānaṃ
idh' eva¹ nikkhippa sariradehaṃ
kāyassa bhedaṃ nirayaṃ vajantīti 207.

imaṃ gātham vatvā dhamme tñitānaṃ deva-loka-paṭilābhaṃ²
dassetuṃ:

19. Ye kic' ime saggatim āsānā³
dhamme tñitā saṃyame saṃvibhāge⁴
idh' eva nikkhippa sariradehaṃ
kāyassa bhedaṃ sugatim vajantīti g. ā. 208. 19

Ta āsānā⁵ ti āśīṣānā, ye kec' saggatim āśīṣanti sabbe te saṃ-
yamasamkhāte dassetvīdhamme saṃvibhāgasamkhāte dīnadhamme ca tñitā
kurvā idha sarirassamkhātaṃ dehaṃ nikkhipitvā tassa kāyassa bhedaṃ sugatim
vajantīti a.

Evaṃ vatvā ca „Kosiya, no mayaṃ tava santike pāyā- 18
sathāya āgatā, kāruṇṇena pana taṃ anukampamānā āgat'
amhā“⁶ 'ti tassa pakāsetuṃ:

20. Tvaṃ no si⁷ nāti purimāsu jātisu
so macchari rosako⁸ pāpadhammo,
tav' eva atthāya idhāgat' amhā 19
mā pāpadhammo nirayaṃ apatthā 'ti āha. 209.

Ta so ti so tvaṃ mā pāpadhammo ti ayaṃ amhākaṃ nāti pāpadhammo
mā nirayaṃ agamā ti etadattam āgā' amhā ti a.

Tam sutvā Kosiyo „atthakāmā kira me ete, maṃ nirayā
uddharitvā sagge paṭiṭṭhāpetukāma⁹“ ti tuṭṭhacitto: 20

21. Addhā [hi] maṃ vo¹⁰ hitakāmā yaṃ maṃ samanassasatha¹¹,
so 'haṃ tathā karissāmi sabbaṃ vuttaṃ¹² hitesīhi. 208.

22. Esāham¹³ ajj' eva upāramāmi¹⁴,
na cāp' ahaṃ¹⁵ kiñci kareyya¹⁶ pāpam

¹ C¹ add te. ² C² āsānā, B² āśīṣamānā. ³ C³ āsānā, C⁴ āśīṣā, B⁴ āśīṣa-
mānā, B⁵ āśīṣamānā. ⁴ C⁴ smīti si. ⁵ B⁵ kosiyo. ⁶ C⁶ te. ⁷ B⁷ samahu-
bbhāsatha. ⁸ C⁸ utto, C⁹ vutto. ⁹ B⁹ eso- ¹⁰ B¹⁰ upa-. ¹¹ B¹¹ cāpā-. ¹²
B¹² -yyam.

na cāpi me kiñci-m-adeyyam atthi
na cāpi datvā udakaṃ p' ahaṃ piye¹. 211.

21. Evañ ca me dadato subbakālaṃ²
bhogā ime Vāsava khīyissanti³,
tato ahaṃ pabbajissāmi Sakka
hivāna kāmāni yathodhikānti āha. 212.

Ta. man ti mama, so⁴ ti tumhe, yam man ti yena mahi samanussisatha
sena me tumhe hitakimā, tathā ti⁵ yathā vadāhe tathā⁶ eva karissāmi, upāra-
mānti⁷ māccharibhāvato upāramāmi⁸, adeyyamatthi⁹ ito parihāya mama
10 ślopaṇa upajjham pi adeyyam nime n' atthi, na cāpi datvā ti udakapaṇatam
pi cāham lakkhitaṃ adato na pivessāmi, khīyissanti¹⁰ vihiyissanti¹¹, yatho-
dhikānti¹² vatthukāmakālessakimavassena yathāhitakotthāsaṃi yeva.

- Sakko Maccharikosiyam dametvā nibbisevanam katvā
dānaphalaṃ jānāpetvā dhammadesanāya pañcasu silesu pa-
15 titthāpetvā saddhim tehi devanagaram eva gato. Macchari-
kosiko pi nagaram pavasiṭvā rājānaṃ anujānāpetvā gahita-
gahitabhājānāni pūretvā gahantū ti yācakānaṃ dhanam datvā
tasmiṃ khane nikkhamma Himavato¹³ dakkhinapāsse Gaṅgāya
c' eva¹⁴ ekassa jātassarassa (add ca?) antare pannaśālam katvā
20 pabbajitvā vanamūlaphalāhāro tattha ciram vihāsi jaram pāpuṇi.
Tadā Sakkassa Āsā Saddhā Siri Hiriti cataṇṇo dhitaro bonti, tā
bahudūbbagandhamālaṃ¹⁵ ādāya odakakīḷanattāya Arotatta-
dahaṃ gantvā tattha kīḷitvā Manosilātale nisīdimasu. Tasmiṃ
khane Nārado nāma brāhmaṇatāpaso Tāvatisabbhavanam
25 divāvihāratthāya gantvā Naṇḍavaca-Cittakūṭalatāvanesu¹⁶ divā-
vihāram katvā pāricchattakapuppham chattaṃ viya chā-
yatthāya dhārayamāno Manosilātalamatthake¹⁷ attano vasa-
natthānam¹⁸ Kuṇḍanagāhaṃ gacchati. Atha tā tassa hatthe
taṃ puppham divā yācimsu.

¹ Bā¹ piyem in the place of pahāpiye. - C² pahāpiye. ² Bā¹ -le. ³ so all three MSS. for -jissanti. ⁴ Cā¹ so. ⁵ Cā² -kāmattā ti. ⁶ Bā¹ upa-. ⁷ Cā¹ omit vi. ⁸ Bā¹ -vantaṃ. ⁹ Cā¹ -yameva. ¹⁰ Bā¹ bahū-. ¹¹ Bā¹ omit kīḷa. ¹² Bā¹ -kena. ¹³ Cā¹ omit thānam.

Tam attham pakāseṇa Sattā āha:

11. Naguttame girivare¹ Gandhamādana
modanti tā devavarābhipālita²,
atthāgamā isvaro sabbhalokagū³
supupphitaṇṇa duma-varasākkham ādiya 213. 4
12. Suciā sugandhamā tīdasehi sakkataṇṇa
pupphutiamam amara-varahi sevitaṇṇa
aladdha maccehi⁴ vā dānavehi vā
anūtra devehi tadārahama h⁵ idam. 214. 10
13. Tato catasso kanakattucūpanā
uttāya nariya⁶ pamadādhipa⁷ munin
Aā va Saddhā ca tato Sīri Hiri
lee-ahravam⁸ Nārada-devabhāmanam⁹: 215. 15
14. Sace anuddiṭṭhaṇṇa taya mahāmuni
puppham imam pūricekattassa brahmac
dadāhi vo, sabbagati te ijjhantu¹⁰,
tram pi no lohi¹¹ yath¹² eva Vāsavo. 216. 20
15. Tam yācamānābhiṇmekkha¹³ Nārada
lee-ahravā samkalaham udirayi:
na mayham atth¹⁴ nithi imehi koci nam.
yā jeva vo seyyasi sā pīlayhathā¹⁵ ti. 217. 25

Ta girivare ti purimassa revacanam, devavarābhipālita¹⁶ ti Sakkhe
rakkhita, sabbhalokagū ti devaloka va manusaloka va sabbattha gamanu-
samattha, duma-varasākkhamādiya¹⁷ ti vāhāya jātā duma-varassa Sākhā ti
laddhamapuppham¹⁸ gahervā, sakkataṇṇa ti katasākkham, amara-varahit¹⁹ 25
Sakkam sandhāya vuttam, anūtra devehi ti tapetā deve vā iddhimante ca
anūhehi manusshehi tā yakkhāhi vā aladdham, tadārahama hidaṇ ti tesam
yeva hidaṇ²⁰ arāham anucchavikam, kanakattucūpanā ti kanakūpanattiā,
uttāya²¹ ti ayya māligandhavilepanādi-patitāro²² puppham na pīlandhissati
ekasandhā padese chaddessati, utam jāetvā puppham pīlandhissamī ti hatthā²³ 30
pasāretvā yācamānā ekappahāraṇ²⁴ eva utthahitvā, pamadādhipa²⁵ ti pama-
dānam uttamā, munin ti nim, anuddiṭṭhaṇṇa ti sekkassa nāma dassamīti an-
uddiṭṭhaṇṇa²⁶, sabbagati te ijjhantu²⁷ ti sabbā te vitta-gati ijjhātu pattiṭṭa-

¹ C² hrisvare. ² C² varāhi-. ³ B² omite sabbā-. ⁴ B² madāhihi. ⁵ B² nā-

⁶ B² pamadādhipa. B² pamadāyipa. C² -pam. ⁷ C² -vath, B² -va. ⁸ B² dā-

-danda-. ⁹ C² ijjhā-. ¹⁰ C² B² hūti. C² hūti. ¹¹ C² -nāhāram-. ¹² B² B²

pīlandhayaṭṭha. B² yā pīlandhayaṭṭha. ¹³ C² -yāhi-. ¹⁴ B² -nāman-. ¹⁵ C² hitam-

¹⁶ C² -pamābhavittāro. ¹⁷ vāyakkhā - - - hatthā waiting in C². ¹⁸ B² pamu-

¹⁹ B² -ā.

paṭṭhassa lābhi hohi¹ ssa² māgalaṃ vadanti, yathava viṣavo ti yathā
 ambikaṃ pi³ Vāso lochittecchitaṃ deti tath' eva no taṃ pi hohi, ten ti
 taṃ pupphaṃ, abhisamekkhā⁴ ti divā, samārahaṇa ti oṇāgāhaṇa kalaha-
 vaddhaṇaṃ kathaṃ udīra, imehi⁵ imehi pupphehi nāma mayhaṃ attā n'
 8 aṭṭhi, paṭivirato ahaṃ mādādhāraṇaṃ ti dīpeti, yā yeva so seyyasāti yā tumhākaṃ
 antare jetthi⁶, sā pi⁷ layathā⁸ ti s' s' aṭṭha pīlādhā⁹ ti s'.

Tā catasso pi tassa vacanaṃ uttvā gātham āhaṃsu¹⁰:

11. Tvaṃ no 'ttamo vābbisamekkhā¹¹ Nārada

yass' icchasi tassam anuppavecchaṇaṃ,

10 yassā hi no Nārada tvaṃ padassasi

sā yeva no hohi¹² seṭṭhasammata¹³ ti¹⁴. 218.

Ta, tvaṃ uttama¹⁵ ti uttamamahamū¹⁶ tvaṃ eva no upadhārehi.

Tāsam vacanaṃ uttvā Nārado tā ālapanto:

12. Akallaṃ etaṃ vacanaṃ sugatte,

10 ko brāhmaṇo ko¹⁷ kalahaṃ udīraye,

gantvāna bhūtādhipaṃ eva pucchatha

sace na jānātha idh' ottamādhamaṃ ti g. ā. 219.

T. s' : bhadda¹⁸ sugatte, idha tumhehi vuttāsa vacanaṃ mama ayuttam,
 evaṃ hi aṭṭi mayi tumheṃ ekam seṭṭhaṃ ssa¹⁹ hīna²⁰ karontena²¹ kaṭṭha vad-
 20 dhito bhavissati, ko es' bhūtapāpo brāhmaṇo kalahaṃ udīreyya²² vaddheyya,
 evaṃ pi²³ kalahava²⁴ jhānaṃ nāma ayuttam, taṃ s' gantvā attano pitarāṃ
 bhūtādhipaṃ Sakkaṃ eva pucchatha sace attano uttamaṃ vā adhamam vā na
 jānātha ti.

Tato Satthā:

13. Tā Nāradena paramappakopitā

udīritā vaṇṇamadena mattā²⁵

sakāse²⁶ gantvāna Sahasencakkhuma

pucchimāna bhūtādhipaṃ; kā su seyyasāti g. ā. 220.

Ta, paramappakopitā ti pupphaṃ adontena āliya kopitā tassa kopitā
 20 uttvā, udīritā ti bhūtādhipaṃ eva pucchathā ti vuttā, sahasa - ti Sakkesa
 centikaṃ gantvā, kā nū ti ambikaṃ antare katarā uttama ti pucchimāna.

¹ C² lābhi hohi. ² B² tassa thutt. ³ B² pīlādhāyathā, B² pīlādhāyathā. ⁴ C² omi² g. ā. ⁵ B² -mavā-. ⁶ C² add g. ā. ⁷ B² -mavā-. ⁸ B² omi² ko. ⁹ B² add. ¹⁰ C² hīna, C² hīna, B² hīnā, B² bhūta. ¹¹ B² kathaṇena. ¹² B² udīreyya, B² udīreyya. ¹³ B² pati. ¹⁴ B² -am.

Evam pucchitvā tñitā:

20. Tā diavā¹ āyattamanā Purindado
icc-abravī devavaro katañjali:
sabbā va vo² hotha sugatte³ sādisi,
ko n⁴ eva⁵ bhaddo kulaham udirayitī. 221.

Tā. sādiseva ti bhikkhave catasso pi attano santikam āgatā diavā, āyat-
tamanā ti usukkamanā⁶ vyāvatacittā, katañjalitī namassamānāhi devatāhi
paggahitāñjali, sādisevī sabbā va⁷ tuncce sādiseyo, koteva⁸ ti ko nu eta
kulaham udirayitī imam nānāgāham viggahañ kathesi vañjhesi.

Ath' assa tā kathayamānā:

21. Yo sabbalokam carako⁹ mahāmuni
dhamme tñito Nārado saccanikkamo¹⁰
so no bravī girivare Gandhamādane:
gantvāna bhūtādhipam eva pucchatha
sace na jānātha idh' uttamādhaman ti g. āhamasu. 222. 15

Tatha saccanikkamo¹¹ ti tathaparikkamo.

Tam sutvā Sakko „imā catasso pi mayham dhītaro, sac'
āham etāsu ekā guṇasampannā uttamā ti vakkhāmi sesā kujjhīs-
santi, na sakkā ayaṃ aṭṭo vinicchinitum, imā Himavante
Kosiyatāpasassa santikam pesessāmi, so etāsaṃ aṭṭam vinicchi- 20
nissatitī“ cintetvā „āham tumbhākam aṭṭam na vinicchinnāmi,
Himavante Kosiyatāpaso nāma atthi, tassāham attano sudhā-
bhojanam pesessāmi, so parassa adatvā na bhuñjati dadanto”
ca vicinitvā guṇavantānaṃ deti, yā tumbhesu tatth' assa hatthato
bhattam labhissati sā uttamā bhavissatitī“ ācikkhanto: 25

22. Aso brahārāññacaro mahāmuni
nādatvā¹² bhattam varagatte bhuñjati,
viceyya dānāni dadāti Kosiyo:
yassā hi so dassati sā va seyyasitī¹³ g. ā. 223.

¹ so all three MSS. for diava. ² C² va vo, B² ca vo. ³ C² -gna. ⁴ B² nedha.
⁵ C² usukkamanā, C² usukkamāni. ⁶ C² ca. ⁷ B² nedhā. ⁸ B² -loka-carato.
⁹ C² -tikka-. ¹⁰ C² -tikka-. ¹¹ C² bhuñjanto. ¹² so all three MSS. for
-eva. ¹³ C² sā su-.

Ta byākāraññācāro ti mahāraññatāsi.

Iti so tāpasassa santikaṃ pesetvā Mātaliṃ pakkosāpetvā
tassa santikaṃ pesento anantaraṃ g. ā.:

11. Asū hi yo' sammati dakkhiṇaṃ dīsaṃ
Gaṇḍāya tīre Himavantapasmani'
12. sa' Kosiyo dollabhapānabhojano,
tassa sudham' pāpaya devasārathīti. 224.

Ta sammati ti vasaṃ, dakkhiṇaṃ ti Himavantaṃ dakkhiṇāya dīsiya,
paṇṇāsi¹ passe.

13. Tato Satthā āha:

11. So Mātali devavareṇa pesito
sahasseyuttamā abhirūyha sandammi
sa khīppam eva upagamma asannam
adassamāno musso sudham' adā' ti. 225.

15. Ta, adassamāno ti bhikkhave so Mātali devarājassa varasam sampattā-
chitvā taṃ asannam gantvā adassamānakiyo hūtvā tassa sudham' adā, dadamāno
sa rattāḥ padhānam anuyujjivā pacūṇṇasamaye aggāḥ paricariyā vibhūtiya rattiyā
adentāni suriyam namassamānassa thitassa tassa hattho sudhābhojanam patitthāpeti.

Kosiho taṃ gahetvā thitako va gāthadvayam ā.:

16. 11. Udaggihuttam upatitthato' hi me
pabhamkaram lokatamouud' ottamaṃ
sabbāni bhūtāni aticca' Vāsavo,
ko n' eva me pāṇiso kimsudh' odahi. 226.
12. Samkhūpamaṃ setam atulyadassanāṃ
17. sucim' angandham piyarūpaṃ abbhutam
aditthapubbaṃ mama jātacakkuhi
kā devatā pāṇiso kimsudh' odahīti. 227.

- Ta udaggihuttam ti udaggihuttam paricariyā udeaggisīlato nī-
khamma pannaśālyavāre thāvā² pabhamkaram lokatamouudam ottamaṃ adiccaṃ
18 upatitthato mama sabbāni bhūtāni aticca' anikkamitvā vattamāno Vāsavo nu
kho esam [mama pāṇiso kimsudham³ kiṃ nām' etam odahi, samkhūpamaṃ
ti ādhi thitako sudham' vappeti.

¹ Bde so. ² Bde -tupasminti, B² -tupasminti. ³ Bde so. ⁴ Bde sudham, Cde sudam.

⁵ Bde pesmi-. ⁶ Cde padā. ⁷ Cde -tthito. Bde upatthato. ⁸ so Cde; Bde adhicca.

⁹ Bde adhicca. ¹⁰ Cde sudhāva.

u. So¹ 'h' itthiyā vā purisaṣṣa vā pana
 - dassāmi dānaṃ vidusam pavannitaṃ,
 sabbā vadaññā idha vitamaccharā
 bhavanti h' ete sucisaccasammata² ti. 232.

- 9 Ta. pubbe ti pathamam adatrā³, athava iti me pubbe vatuttamam, idam
 pubbe va mayā vatam⁴ samādinnaṃ ti dasseti, na ekāpi ekāsanam ti ekakaṣa
 āsanam na ariyehi [Buddhādīhi] puṇṇiṭṭhā, sukhaṃ ti dībbamānussasakam na
 lahaṇi, itthitakā ti itthitakā⁵, ye cime⁶ ti ye ca ime, sapaṇṇitā⁷
 akkosaṇṇi, subhate ti dhammikasamavabrahmaṇa, maccharipañṇamā ti
 10 maccharipañṇamā vāsan ti maccharipañṇamā, adhamā ti ime paṇṇa adhamā
 nāma, tāsmāti yaṃ⁸ aham paṇṇamaṇṇamābhāvabhayena⁹ adatrā udakam
 pi nāmiye na paribhujjissāmi¹⁰ imam vatam samādiyim¹¹, so¹² itthiyā vā
 ti so¹³ aham itthiyā vā, vidusampavannitaṃ ti viduḥ paṇḍito Buddhadīhi
 vagoṇṇam, sucisaccasammata¹⁴ ti ete ekappantyaasaddhāya sannaṇṇagatā
 12 vadaññā vigatamaccharā purisā auci¹⁵ o' eva¹⁶ uttamasammata¹⁷ ca hoṇṇitā a.

Tam sutvā Mātali dissamānakāyena atthāsi. Tasmim khaye
 tā cataṣṣo devakaññā catuddisaṃ atthāmsu: Sirī pācīnadisāya
 atthāsi, Āsā dakkhinadisāya atthāsi, Saddhā pacchimadisāya,
 Hirī uttaradisāya.

- 29 Tam attham pakāseṇa Satthā āha:
 u. Ato mutā¹ devavareṇa peṇṇā
 kaññā cataṣṣo kaṇakattarūpanā:
 Āsā ca Saddhā ca Sirī Hirī tato
 tam assamaṇā āgamaṇa yuttha Kosiyo. 233.
 32 u. Tā divā² sabbo paramappamodito
 subhena tuṇṇena sikkhā-riv³ aggīno
 kaññā cataṣṣo caturo⁴ catuddisā
 ice-abravī Mātalinā ca sannaṇṇikā: 234.
 34 u. Purimam dīnaṃ kā traṃ pabbāsi devute
 30 alamkatā tāravarā ca soḍḍhī,
 pucchāmi taṃ kaṇṇavalliviggaha⁵.
 ācikkha me traṃ katummāsi devatā. 235.

¹ Ck^o yo. ² Ck^o sutta. ³ Bā tara in the place of vatam, Ck^o caturo. ⁴ Ck^o ka.
⁵ Ck^o nāma. ⁶ Ck^o savaṇ, Ck^o savaṇ. ⁷ Ck^o yaṃ. ⁸ Ck^o -maṇi adhammā.
 Bā paṇṇamaṇṇamā. ⁹ Bā -dayi. ¹⁰ Ck^o yo. ¹¹ Bā auci, Ck^o auciṇṇa.
¹² Bā me. ¹³ so all three MSS. ¹⁴ Bā caturo. ¹⁵ so Ck^o; Bā -valla.

45. Sīr' āham' devī manujesu² pūjita
apāpasattūpanisevini³ sadā
sudhāvicādena tav' antim āgatā,
tam mam sudhāya varapañña bhājaya. 236.
46. Yassāham lochāni sukham mahāmuni⁴
ap⁵ subhākāmehi nuro pamodati.
Sīriti mam jānāhi⁶ jūhat⁷ uttama,
tam mam sudhāya varapañña bhājaya⁸ 'ti. 237.

5

Ta. ato ti tato/ mutā⁹ ti anumatā, aha devatena anumatā = eva
peṭṭā cā 'ti a., sabbe--to ti anavaseso¹⁰ hutvājatipamudito, sāman ti pi pāṭha, 10
ti devatā sāmānā dīvā ti a., caturā¹¹ ti caturā¹², ayam eva vā pāṭha caturiyena
samanāgatā ti a., tāravatā ti tāranāda varā, kaṇṇena--gaho ti kaṇṇasārā-
pakasādhāsarire, Sīrāhan ti Sīrī āham, tavantimāgatā ti tava santikān
āgatā, bhājaya¹³ ti yathā mam sudhā bhajati¹⁴ tathā karoti, sudham me dehi
a., jānāhīti jāna¹⁵, jūhatuttamā¹⁶ ti aggaṃ jūhanānam uttama. 15

Tam sutvā Kosiyo āha:

47. Sippena vijjācaranena buddhiya
narā upetā paṇṇā sakammanā¹⁷
tayā vihinā na labhanti kiñcanam,
tay-idaṃ na sādhu yadidaṃ tayā katam. 238. 20
48. Passāmi posam alasaṃ mahagghasaṃ
sudukkullasaṃ pi arūpinam naram,
tayānugotto Sīrī jātimaṃ api
peseti¹⁸ dāsaṃ viya bhogavā sukhī. 239.
49. Tan tam asaccam avibhajjaseviniṃ
jānāmi mūlham vidoṛāsupātinim¹⁹,
na tādisi arahati āsanūdakam
kuto sudhā²⁰, gaccha na mayha ruccasīti. 240. 25

Ta. sippenā²¹ ti hatthāssarathatharuṇṇipādina²² vijjācaranā²³ ti vedattaya-
sāṃkhātaya vijjaya c' eva sīlāna ca paṇṇā, sakammanā²⁴ ti attano purisākkāreṇa 30
padhānaguṇasamanāgatā, kiñcanam ti kiñci appamattakam pi yasaṃ vā sukham
vā na labhanti, yadidaṃ ti yam etam issariyattāya sippādini uggaṭṭvā²⁵

¹ so all three MSS. ² Bds -ebbi. ³ Bds so. ⁴ Bds jina. ⁵ Bds ma. ⁶ Cks

-sā. ⁷ Bds cā. ⁸ Cks bho. ⁹ Cks bhā. ¹⁰ Bds jinaṇu. ¹¹ Bds -una. ¹² Bds -si.

¹³ Cks -nīpā. ¹⁴ Bds vidoṛā. ¹⁵ Bds dhana in the place of tharu. ¹⁶ Bds -uni.

¹⁷ Bds uggaṭṭhi.

carantānaṁ tayā vekallam katam tam¹ te na siddhu, arū pīman ti vīropam, tayā u-
gutto ti tayā anurakkhito, jātimaṁ piṇ jātisampantam pi sippavijjārasa-
buddhikammehi sampantam pi², peṇatī pi peṇakāraṁ³ karoti, taṁ taṁ ti
tasmā tam, asaveṇ ti sabhavasamāhāse tarce avattanaṁ⁴ asaveṇi uttamā-
bhāvarāhitam, arībhajjavāsin ti arībhajitvā puttāyuttam ajānitvā sippādi-
sampaṇṇa pi itare pi savaṇānaṁ, vidurānupātīna ti paṇḍitānupātīna
paṇḍite⁵ pāteve⁶ pothetvā⁷ vīthetvā savaṇānaṁ, kuto sudhā ti tūḍiṇṇa
nigunāya kuto sudhābhōjanam, na me ruessaṁ gacche mā idha dīṭhā⁸ ti.

Sā tath⁹ ev¹⁰ antaradhāyī. Tato so Āsāya saddhim salla-
panto ā:

20. Kā sukkaḍāthā paṭimuttakunḍalā
cittaṅgaḍā¹¹ kambavimaṭṭhadhārini,
osittavaṇṇam paridayha sobhasi¹²
kusaggirattam apijayha mañjarin, 241.
21. Migiva bhantā¹³ saracāpadhārīnā¹⁴
virādhitā mandam iva udikkhasi,
ko te dutiyo idha mandalocane,
na bhāyaṁ ekikā kāmāṇe vane ti. 242.

Tx. cittaṅgaḍā¹⁵ ti citrehi aṅgaḍehi samānāgata, kambu--nūti karogha-
parimuttikāna¹⁶ cittaṁthevaṇṇamkīradhārini, osittavaṇṇam ti avasatta-
20 gaḍakadhāraṇam dībhūḍakūḷam, paridayhā¹⁷ ti olvāntvā ca pūropitvā ca,
kusaggirattam ti kusatthaggisākhāvaṇṇam, apijayha mañjarin ti sapallavaṇṇam
asokakūṇḍam kāmāṇe pi¹⁸ andhitvā ti vuttam bho, saracāpadhārīnā¹⁹ ti luddheṇa,
virādhitā ti vīradhāpahāra, mandamivā²⁰ ti yathā sī migi bhūtā²¹ vānante²²
25 thatvā tam mandam olāketi evam olāketi.

Tato sā:

23. Na me dutiyo idha-m-atthi Kosiya,
Masakkasārappabbhāv²³ amhi devatā,
Āsā sudhāsāya tav²⁴ antim āgatā,
tam maṁ sudhāya varapaṇṇa bhājayā²⁵ ti g. ā. 243.

Tx. Masakkasārappabbhāvamhi²⁶ Tāvattimasabbhāva sambhāvī.

¹ C¹ -amū tam. ² B⁴ amū sippa-- pi. ³ C² -pa-, B⁴ -takam. ⁴ C² avat-
tiya. ⁵ B⁴ -hl. ⁶ C² pāp-- ⁷ B⁴ amū pa-. ⁸ C² jā. ⁹ B⁴ -ti. ¹⁰
C² kantā, B⁴ sandā. ¹¹ B⁴ -m. ¹² C² -jā. ¹³ B⁴ -nīthitena. ¹⁴ C² -no.
¹⁵ C² -līk, B⁴ bhī-. ¹⁶ B⁴ -tare. ¹⁷ C² -vāt.

Tam sutvā Kosiyo „tvam kira yo te ruccati tassa āsā-
phalanipphādanena āsam¹ desi, yo te na ruccati tassa na desi²,
n³ atthi tayā samāpatti tattha vināsakāriti⁴“ dipento ā.

22. Āsāya yanti, vāṇijā dhanesino,
nāvam samāruyha parenti annave. 8
te tattha sidanti atho pi ekadā
jīnādhanā euti vicatthapābhatā. 244.
23. Āsāya khettāni kasanti kassakā,
vapanti bījāni, karonti⁵ pāyaso,
Itinipātena avatthikāya vā 10
na kiñci vindanti tato phalāgamaṃ. 245.
24. Ath⁶ attakārāni karonti bhattasa
āsam purakkhatvā narā sukhesino,
te bhattur atthā atigāhita⁷ puna
disā panassanti aladdha kiñcanam. 246. 15
25. Jāhitva⁸ dhaññaṃ ca dhanaṃ ca nātake
āsāya saggādhimaṇā sukhesino
tapanti lūkkham pi tapam cirantaram,
kummaggam āruyha parenti duggatim. 247.
26. Āsāvisanivādikasammata ime, 20
Āse sudhāya⁹ vinayassa attani,
na tādisi urahati āsanūdakaṃ
kuto sudhā, gaccha na mayha ruccasiti. 248.

Ta parenti¹ pakkhandanti, jīnādhanā ti jīnādhanā, iti tara vasetta
eko sampajanti eko vipajanti o² atthi teya eadisa pāpadhammā ti vadati. 25
karonti pāyaso ti tam tam kiccaṃ upāyena karonti, Itinipātenā³ ti visava-
tamaṃkassalakkhaṇakapāvakasetatthikarogādānāṃ cessoṇṇadāvanāṃ aññataraṇipātena
vā, tato ti tato sassaṭṭa te⁴ kiñci phalam na vindanti⁵, teṣam pi āsacchedaka-
kammāni teṣam eva karonti vadati, atthattakārāni⁶ yuddhabhōmāsu purakkāre,
Āsam purakkhatvā⁷ ti tesariyaṃ⁸ parato katvā, bhatturattā⁹ ti āmāno 30
atthāya, atigāhita¹⁰ ti paccatthikkhehi anuplita vihattasāpateyyi. viddhastarāhāni
huvā. panassanti¹¹ palāyanti, aladdha kiñcanam ti kiñci tesariyam

¹ C¹ āsā. ² C² dehi. ³ B³ de -atthā. ⁴ B⁴ de panayanti. ⁵ B⁵ -vā. ⁶ C⁶
sudhā sam. ⁷ C⁷ kena. ⁸ C⁸ vindati. ⁹ B⁹ -ya āsam. B¹⁰ -ya āsam. 10
B¹¹ panayanti.

slabhitvā, hi etesaṃ pi isariyāśābhaḍa tvaṃeva karonti vadati, saṃgaddhimanā
 ti saṃgaddhā sabbhānūmanā¹, lūkhā² ti nirojanā pañcatapādikāṃ kāyakkha-
 mathā³, sīrantatā⁴ ti cīrakkhā⁵, āsvāsanavidikkasammata⁶ ime ti evaṃ ime
 sattā saṃgaddhā⁷ duggatā⁸ pucchanti tasmā tvaṃ āsā nāma viśamvāditasammata⁹
 viśamvāditā¹⁰ ti sammāham gatā, Ase ti tam āpasi.

Sāpi tena paṭikkhittā tatth¹¹ ev¹² antaradhāyi. Tato Sad-
 dhāya saddhīm sallapanto g. ā:

10. Daddallamānā yasasā yasassini
 dighaññanā¹³ mavhayanam¹⁴ disam¹⁵ pati,
 pucchāmi tam kañcanavalliviggahe
 ācikkha me tvaṃ katamāsi devatā ti. 249.

Ta daddallamānā ti jalāmānā, dighaññanā¹³ mavhayanam¹⁴ ti apara
 ti ca pucchāmi ti ca evaṃ dighaññena¹⁵ lāmākena nāmena vuccamānam¹⁶ disam
 pati daddallamānā¹⁷ tithasi¹⁸.

15. Tato sū gātham āha:

10. Saddhāham¹⁹ devī manujeso²⁰ pūjitā
 apāpasattūpanisevini²¹ sadā
 sūdhāvivādena²² tav²³ antim āgatā,
 tam mahā sūdhāya varapañña bhājayā²⁴ ti. 250.

20. Ta Saddhā ti yasasā kassaci vacanapattiyāyana²⁵ sū²⁶ sāva²⁷ jāpi²⁸ poṭi ana-
 va²⁹ jāpi, pūjitā ti anava³⁰ jākoṭṭhāsavasena³¹ pūjitā, apāpasattūpanisevi-
 ni³² anava³³ jassaddhāya³⁴ ca ekantapattiyāyana³⁵ sūdhāyā³⁶ parasu pi pattiyāyana-
 navidahanasamattihāya³⁷ devatāy etam nūnam.

Atha nam Kosiyo „ime sattā tassa tassa“³⁸ vacanam
 25 saddahitvā tam tam karontā³⁹ kattabbato akattabham⁴⁰ eva
 bahutaram karonti, tam sabbam tayā karitam nāma hoti⁴¹
 vatvā evam āha⁴²:

10. Dānam dāmañ cāgam aho pi samyamam
 ādāya⁴³ saddhāya⁴⁴ karonti b⁴⁵ ekadā.

¹ sū three MSS. -tūmanā. ² lūkhā -sāya. ³ C¹ dighamānā; B¹ dīssaññe-

⁴ C¹ dighamānā; B¹ dighaññe-. ⁵ B¹ -ti. ⁶ so all three MSS. for -ha. ⁷

C¹ -sāyana, C² -sāyana, B¹ vacanumattiyāyana. ⁸ B¹ dūgata sū. ⁹ B¹ -jākoṭ-

thāsa, C¹ -sasasena. ¹⁰ B¹ -dīhā. ¹¹ B¹ yasasā kassaci in the place of

tassa tassa. ¹² B¹ -to. ¹³ in B¹ imasāsa - -evam āha come after v. 62 and

before tattha dāmañ

theyyam musākūṭam atho pi pesuṇam¹
karonti h² eke puna viccutā tayā. 451.

11. Bhariyāsu poṣo sadisīsu³ pekhavā
silūpapaṇṇāsu patibbatāsu pi
vinetvā⁴ chandaṃ kuladhītiyāsu⁵ pi
karoti⁶ saddham paṇa kumbhadāsiyā. 252.

12. Tvam eva Saddhe parādārasevini
pāpaṃ karosi kusalam pi rūṇasi⁷,
na tādasi arahasi āsanūḍakaṃ
kuto sudhā, gaccha na mayha ruccasīti. 253.

Ta. dānaṃ¹ ti sevattukam puññasetanaṃ, dānaṃ ti indriyadānaṃ²,
cāgaṃ ti deyyaparicāgaṃ³, dāmyamaṃ ti śālaṃ, ādāya saddhāya⁴ ti etāni
dānādāni⁵ mahānissāsaṇi kṛtābānti vadantaṃ vacanaṃ saddhāya idiyitvā
karonti ekadā, kṛtāṃ ti tolākūṭāṅkaṃ kaivā⁶ gāmakūṭāṅkaṃ⁷ vā karonti,
keke ti eka manussā svarūpeṇa nāma kilesu imesaṃ ca atthāya theyyidāni⁸
kṛtābānti keśalī vacanaṃ saddhāya etāni pi karonti, paṇa viccutā tayā
ti paṇa tayā vyūtā sāvajjadukkhapākin⁹ etāni na kṛtābānti vadantaṃ vacanaṃ
apattiyaṇṇāpi¹⁰ karonti, itī tava vasaṇa anavaḷḷam pi āvaḷḷam pi karoyya, tava¹¹
sadisīsu¹² ti jāṇattasāṇidhī sadisīsu, pekhavā¹³ ti pekhā vuccati tauhā, satanho¹⁴
ti a, chandaṃ ti chandāraṇam, saddhāsu ti kumbhadāsiyāpi vacane saddham
karonti tassā¹⁵ ahaṃ tumbhakaṃ imam nāma upakāraṃ karissāmi¹⁶ vadantiyā¹⁷
pattiyaṇṇāpi kuladhīyo pi chaddatā tam eva nisentaṃ¹⁸ asukā nāma tumbhaṃ
patibaddhaṃ ti kumbhadāsiyāpi vacane saddham kaivā ca¹⁹ parādāraṇa sevanti,
tvam eva Saddhe²⁰ parādārasevini²¹ yaṃ tvaṃ tam pattiyaṇṇā tava
vasaṇa parādāraṇa sevanti pāpaṃ karonti kusalam jāhenti tassā tvam eva para-
dārasevini tvam pāpaṃ karosi kusalam rūṇasi²², n²³ atthi tayā samāni lokavi-
nāśikā pāpadhammā, gaccha na me ruccasīti²⁴.

Sā tatth²⁵ ev²⁶ autaradhāyi. Kosiyo pi uttarato thitāya
Hiriya saddhīm²⁷ sallapanto gāthadvayam āha:

13. Dighaññarattim²⁸ aruṇasmi²⁹ āhate
yā dissati uttamarūpavanninī³⁰

¹ C²-dāni. ² C²-ā. ³ so all three MSS. for -eva. ⁴ B⁴ kuladhīyāsu. ⁵
B⁴-enti. ⁶ B⁴ ni ruccasī. ⁷ C²-jā. ⁸ B⁴-dāmanam. ⁹ B⁴ deyyadhamma.
¹⁰ B⁴ etāya idāni. ¹¹ B⁴ vā. ¹² B⁴ adda kammam. ¹³ B⁴ āp-. ¹⁴ C² teva.
¹⁵ C² omitti satanho. ¹⁶ B⁴-tassā. ¹⁷ C²-jā. ¹⁸ C² par-, B⁴ parī. ¹⁹ B⁴
va. ²⁰ C²-o. ²¹ B⁴-niruccasī. ²² C²-itti. ²³ all three MSS. -hi.

'tathūpamā mañ patibhāsi devate,
acikkha me tvañ katamāsi saceharā. 254.

44. Kālā nidāghe-r-iva aggijāt' iva¹
anileritā lobhapattamālini
5 kā tithasi mandam ivāvalokayañ',
bhāsesamānā va² girāñ na muñcaṇti. 255.

Ta, diphaṇṇarattin ū paṇḍimarattin, rattipariyosāno ti a., āhate ti
arūpa uggaṇe, yā ti yā purāṇḍhina dīpā rattasavannataya uttamarūpadhārā kotte
dīpate, kālā nidāghe-r-iva³ ti nidāghasamaye kālarāli viya, aggijāti-va⁴ ti
10 aggijā⁵ iva āpi navajjhāmakkhette⁶ paṭhamajitā viyā⁷ ti a., lobhapattamā-
lini ti lobhavannehi padehi parivutā, kā tithasīti yathā aī tarunakālarāli
vāteritā sīlāsamānā sobhamānā tithati evaṃ kā nāma tvañ tithasi, bhāse-
samānā va⁸ ti mayā saddhīm bhāsitukāmā viya hosi⁹ na ca girāñ muñcaṇti.

Tato sā gātham āha:

- 15 45. Hir' āha¹ devī manujesu pūjītā
apāpasattūpanisevinī sadā
sudhāvivādena tav' antim āgatā,
sā tath² na sakkomi sudham pi yācitam,
kopīnarūpā viya yācan' itthiyā³ ti. 256.

20 Ta, hīrāhaṇ⁴ ti Hirī aham, sudhampīṭṭhā aham sudhābhōjanasū tath
yācitum pi na sakkomi, kimāraṇ⁵ ti, kopīnarūpā viya yācanitthiyā⁶
yaṃ⁷ itthiyā yācanā nāma kopīnarūpā viya rahassa-vivaraṇasādhā⁸ hoti,
ullajjā⁹ viya hoti ti a.

Tam sutvā tāpaso dve gāthā abhāsi:

- 25 46. Dhammena nāyena sugatte iaccahai,
eso hi dhammo na hi yācanā sudhā,
tam tam ayācantim¹⁰ ahañ nimantaye,
sudhāya yaṃ p' icchasi tam pi dammi te. 257.

¹ Itt aggijāti-va, B² -jāti-va. C³ -jāti-va. ² B² āgā-. ³ Itt bhāsesamānāti-va.
C⁴ bhāsesamānāti-va. ⁴ C⁵ āgā-, B⁶ aggijāti-va, B⁷ -jāti-va. ⁵ C⁸ āgā-, B⁹
aggijāti, B¹⁰ -jāti. ⁶ B¹¹ ojjhāma-. ⁷ C¹² bhāsesamānāti, C¹³ bhāsesamānāti, B¹⁴
bhāsesamānāti. ⁸ B¹⁵ āhoṇi. ⁹ C¹⁶ B¹⁷ -hañ. ¹⁰ B¹⁸ hañ. ¹¹ B¹⁹ -vittthiya.
C²⁰ yācanatthikā. ¹² so all three MSS. ¹³ C²⁴ -nan. ¹⁴ C²⁵ -natthiya, omitt-
ing ti. ¹⁵ B²⁶ teṇā. ¹⁶ B²⁷ rahassaṇṇa-va. ¹⁷ B²⁸ -jā-. ¹⁸ B²⁹ nāyā-.

87. Sā tvaṃ mayā ajja sakamhi assame
nimantitā kuṇḍanavelliviggaha,
tvaṃ hi me subbarnasehi pūjīyā,
taṃ pūjayitvāna sudham pi asmiye¹ ti. 258.

Ta. dharmacenā 'ti sabbhāvena, āyena 'ti karuṇa, na hi yāvanā
suddhā ti na hi yācenāya sudha paḍḍhāti. tm' eva kīraṇena itarā taso na
lubbhissau, tam' taṃ ti tasmā tam, yaṃ nīcehaṃsīti na kevalam nimantamī² yeva
yaṃ ca sudham itthaṃ tam pi dhammi se, kuṇḍanavelliviggaha ti kuṇḍa-
narūpaśāstrīkassāre³, pūjīyā ti ne kevalam sudhāya aññhehi pi sabbarnasehi
tvaṃ mayā pūjastabbayuttikā⁴ va, asmiye⁵ ti tam⁶ pūjetrā sace sudhāya⁷ 10
avassatā bhāviṃsati aham pi bhūṇissamī.

Tato uparā abhisambuddhagāthā⁸:

88. Sā Kosiyeṇnumatā jūṭimatā
addhā Hiri rammaṃ pāvīsi-y-assamam⁹
udaṇṇavantam¹⁰ phalam ariyapūjitaṃ
apāpasattūpanisevitam sadā. 259. 15
89. Rukkhaḡgahāṇā¹¹ bahuk¹² ettha pupphitā
anibā piyālā pamasā ca kimsukā
suddhaṇṇā lodda-m-attho pi padmakā
kekā ca bhaṅgā tilakā ca pupphitā. 260. 20
90. Sālā kavari bahuk¹³ ettha jambuyo
assatthanigrodhamadhukā ca vedisā¹⁴
uddālakā pātali siddhuvāritā
supuṇṇagandhā¹⁵ mundaṇḍaketakā. 261.
91. Hareṇukā veḷukā veṇutindukā
sāṃkhanivāra-m-attho pi cinakā
moḍā kodali bahuk¹⁶ ettha sāliyo
pavahayo ābhujino pi¹⁷ taṇḍulā. 262. 25
92. Tassa ca uttare passe jātā pokkharuṇi āvā
akakkasā apabbharā sādū appaṭṭigandhikā¹⁸. 263. 30
93. Tattha macchā saṃviratā khemino bahubhojanā
sīṅgasavamkā sakulā¹⁹ satavamāḷā ca rohitā
āḷaggarakākiṇṇā pāthīnā²⁰ kākammachakā. 264.

¹ O¹ -tas. ² B⁴ -esi. ³ B⁴ -asāsa. ⁴ C¹ -pūji-. ⁵ C¹ -vam. ⁶ C¹ -omīti.
40-. ⁷ C¹ -omīti tato -. ⁸ C¹ -pāvīsiya -; B⁴ -pāvīsiya-; read: pāvīsi
ramma assamam? ⁹ B⁴ -udaṇṇavantam. ¹⁰ C¹ -ggaḡhāṇā, O¹ -ggaḡhāṇā, B⁴
rukkaḡgahāṇā. ¹¹ 20 B⁴; C¹ -dhukacetakā. ¹² B⁴ -mundaṇṇa-. ¹³ B⁴ -ca.
¹⁴ B⁴ -siddhamapp-. ¹⁵ B⁴ -sīṅgasavavāḷā -sakulā. ¹⁶ C¹ -pāthīnā, B⁴ -pāthīnā.

14. Tattha pakkhī sannirātā khemino bahubhajanā
hamhā koṇḍā mayūrā ca cakkavākā ca kukkuḍā
kunālakā bahucitrā sikkhaṇḍijjivāvivakā. 265.
15. Tattha pāṇāya-m-āyanti nānānigaganā bahū
1 eiḥā vyaggā varāhā ca acchakokataracchaya. 266.
16. Palāsādā¹ ca gavaḥ māhisa rohita ruru
eneyyā varāhā c' eva gaṇino nikkasūkarā²
kodalinigā bahū c' ettha bījā³ sakkasūkarā⁴. 267.
17. Chamāgiri⁵ pupphavicitrassanthatā
10 dijjābhigghuttā dijjasamghasevitā ti. 268.

Ta jūṭimā⁶ ti ānubbāvasampannā, pāvīsiya⁷ assamā⁸ ti pāṭi assa-
mah, jakāro⁹ vyaḥjanassandhikāro, udāḥḥavanta¹⁰ ti teva teva thāneṣu oḍa-
kasampannā, phalaṇ¹¹ ti acchaphalassampannā, ariya-- ti nīvaranadosa-
rahitehi jhānābhūti ariyehi pūjiteṣu parattham, rukkhaggaḥana¹² ti pup-
phūpagaphaḥpaga¹³ rukkhaggaḥana¹⁴, sabbhaṇḍajā¹⁵ ti sikkharukkhā¹⁶, iḍḍamatho
pi padmakā¹⁷ ti iḍḍamukha¹⁸ ca padmarukkhā¹⁹ ca, kakkā ca bhāḥga cā²⁰ ti
evanūḍmakā²¹ rukkhā²² eva, karoriti²³ karorirukkhā²⁴, uddāḥḥakā ti vātagata²⁵
mucalindakata²⁶ ti mūcalindā²⁷ ca paṇevdha²⁸ katta²⁹ ca, hareṇukā³⁰ ti apa-
raṇṇajā³¹ ti, veṇukā³² ti vāḥsavorakā³³, vāḥ³⁴ ti arāḥḥamaṇi³⁵ timberurukkhā³⁶, ci-
hakkā³⁷ ti khuddakaraṇamaṇi³⁸, moca³⁹ ti aṭṭhikadā⁴⁰, sālīyo⁴¹ ti nīnappakāra-
jāṭassatthi⁴² upanīsiya⁴³ jita⁴⁴ nāṇḍāliyo⁴⁵, pavīhaya⁴⁶ ti nīnappakāra⁴⁷ eḥayo⁴⁸,
abbujino⁴⁹ ti bhūjapattā⁵⁰, raṇḍulā⁵¹ ti nikkunjakathuṇa⁵² vyaḥ jita⁵³ aṇḍulāsiṇi⁵⁴,
tassa cā⁵⁵ ti bhikkhave tassa⁵⁶ ca assamāse⁵⁷ uttaradiṣḥage⁵⁸, pakkharāṇi⁵⁹
paṇevdha⁶⁰ padumasaṇḍhena⁶¹ jātassara⁶² pakkharāṇi⁶³, akakkā⁶⁴ ti macchapittasevā-
25 iḍḍikkassarahitā⁶⁵, apabbhārā⁶⁶ ti acchinnotatā⁶⁷ samuttitthā⁶⁸, appaligan-
dhiya⁶⁹ ti appatikkūlagandhena⁷⁰ sugandhena⁷¹ udakena⁷² samannāgatā⁷³, tatthā⁷⁴ ti
tassa⁷⁵ pakkharāṇi⁷⁶, khemino⁷⁷ ti⁷⁸ abhaya⁷⁹ sūci⁸⁰ ti idāni⁸¹ teva⁸² macchānam
nāmāni⁸³, kunālakā⁸⁴ ti kukkū⁸⁵, citrā⁸⁶ ti citrapattā⁸⁷, sikkhaṇḍi⁸⁸ ti sikkhaṇḍi⁸⁹
morā⁹⁰ aḥhe⁹¹ pi vā⁹² matthake⁹³ jātakkā⁹⁴ pakkhino⁹⁵, pāṇāyamāyanti⁹⁶ pāṇāya
30 āyanti⁹⁷, palāsādā⁹⁸ ti khaggā⁹⁹ gavaḥ¹⁰⁰, gaṇino¹⁰¹ ti gokaṇḍā¹⁰², kassika¹⁰³ ti
kassikamūḍi¹⁰⁴, chemāgiri¹⁰⁵ ti¹⁰⁶ bhūmīyam¹⁰⁷ patthatā¹⁰⁸ piṭṭhipāsāni¹⁰⁹, puppha--
tā¹¹⁰ ti vicitrappupphasanthatā¹¹¹, dijjābhigghuttā¹¹² ti madhurasarehi¹¹³ dijjā¹¹⁴ abhi-
ghuttā¹¹⁵, evarūpā¹¹⁶ yutta¹¹⁷ bhūmipabbatā¹¹⁸ ti.

Evam Bh. Kosiyassu assamāṇaṇi vaṇṇesi. Idāni¹¹⁹ Hirideviyā

35 ta. pavisanādini dassetun āha:

¹ C¹ palāsājā, B² palāsādā, B³ palāsādā. ² so C²; C³ nika-, B⁴ niga-. ³ C⁴ -akā. ⁴ B⁵ udakavanta. ⁵ C⁶ -ni. ⁶ C⁷ pupphāpagarukkhaggaṇā ti. C⁸ -gahāni ti. ⁷ C⁹ -a, B¹⁰ sikkharukkhā. ⁸ B¹¹ -padukā. ⁹ B¹² padura. ¹⁰ C¹³ karoriti. ¹¹ B¹⁴ keṇu. ¹² B¹⁵ -tā. ¹³ B¹⁶ suttitthā. ¹⁴ C¹⁷ add khemino. ¹⁵ C¹⁸ -akā. ¹⁶ C¹⁹ -aka-. ¹⁷ C²⁰ ja-. ¹⁸ B²¹ tattha. ¹⁹ C²² imāni.

79. Sā suttacā nīladumābhilambitā
vijjumaḥamegha-r-ivānupajjatha
tassā susambandhasiram kusāmayam
sucinā sugandham ajinūpasevitam
atricchakocchan, Hirim etad abravi: | 5
nisīda kalyāṇi sukha-y-idam¹ āsanam. 269.
80. Tassā tadā kocchagatāyā Kosiyo
yad icchamānāya jaṭajinaṃdharo²
navahi pattehi sayam saḥūdakam
sudh³ ābhīhāsi tarito mahāmuni. 270. 10
81. Sā tam patiggayha ubholi pāṇihi
icc-abravī attamanā jaṭadharan:
handāham etarahi pūjitā tayā
gaccheyya⁴ brahme tīdivam⁵ jītāvinī. 271.
82. Sā Kosiyanānumatā jutimatā 15
udīritā vappamadena mattā
sakāse gantvāna saḥassacakkhuno:
ayam sudhā Vāsava, dehi me jayam. 272.
83. Tam ena⁶ Sakko pi tadā apūjaya
saḥindā ca devā surakañṇam uttamam 20
sā pañjali devamannasapūjitā
navamhi kocchamhi yadā upāvisīti. 273.

Tā. suttacā ti suttavā. nīladumābhilambitā ti nīlase dumeso abhi-
lambitā hutvā, tam tam¹ nīladumāsakkham patāmasentīy-attho, mahāmegha-
riva² 'ti tena nīmantitā mahāmeghavijju viya tassa tam asamanā pavīti. tassā 25
ti tassā Hiriya, susambandhasiram ti susambandhasiram³, kusāmayam
ti nīlādīlūmisakkakusattapameyam, sugandham ti nīlase c' eva aññase ca
sugandhatthene misakamā sugandham, ajinūpasevitam ti upari atthetena
ajinena upasevitam, atricchakocchan ti etarāyānā kocchāsanam pantaḥala-
dvāre attharittvā, sukha-y-idam āsanam ti sukham nīlase idam āsanam, yam ti 30
yāvadattham, icchamānāyā⁴ 'ti sudham icchamāyā, navahi pattehi tam
khanam ōva pokkharanto ābhatehi allapadumnipattehi, sayam⁵ ti saḥatthene.

¹ so all three MSS. read sukbedam. ² Bde -jotimādharo. ³ Bde -am. ⁴ Cde
26c. ⁵ Bde enam. ⁶ Cde ti. ⁷ Bde surūpasampannasāsam. ⁸ Cde akyan.

sahūḍaḥaṇ ti dakkhiṇodakasmāṭṭam, andhābhihaṇti sudham abhihari,
 rurito ti somanassavegena turito, haṇḍā ti vavassaggattho¹ nipāto, jittā-
 niti jāyappatti hurvā, anumatā ti (idāṇi) yathāruccitā gacchā ti anuññatā, udā-
 ritā ti tīdassapurāṇaṃ gantvā Sakkassa santike ayaṃ sudhā ti udārayi, sura-
 kaṇḍāṇaṃ ti devadhitarāṇaṃ, uttamaṇa ti pavaraṇa, sāpaṇi -- tā ti pañjālhi²
 5 davehi ca munussaḥ ca pūjita, yada ti yadā visidhanatthāya Sakkena dāpita
 nava kaṇḍanapīṭṭhassanikkhāsa koeche sā upāvisā tadā taṃ ta. nīlanaṃ Sakko ca
 assadevutā ca paricchattakapupphādhi piṇḍayāmaṇa.

Evāṇi Sakko taṃ pūjetvā cintesi: kena nu kho kāraṇena
 10 Kosiyo sesānaṃ adatvā imissā va sudham adāsiti. So tassa
 kāraṇassa jānanatthāya puna Mātalim³ pesesi.

Tam attham āviharanto Satthā:

27. Tam eva samā punar⁴ eva Mātalim
 sāhaṇṇanto tīdassānaṃ imo:
 15 gantvāna vākyam mama brūhi Kosiyaṃ
 [Asāya Saddha-Siriyaṃ ca Kosiyaṃ] (cfr. v. 22)
 Hiri sudham kema-m-alattha⁵ hetunā ti g. ā. 274.

Ta. samāṇi abbāsi⁶, vākyam mama 'ti mama vākyam Kosiyaṃ brūhi,
 Āsāya Saddha-Siriyaṃ ca 'ti Asāto ca Saddhito ca Sirito ca Hiri yeva
 20 kema hetunā sudham alattha.

So tassa vacanaṃ sampaticchitvā Vajayantaratham āruhya
 agamāsi.

Tam attham pakāseṇto Satthā āha:

28. Tam uplavattham⁷ adatārayi ratham
 daddallamānaṃ upakiriya-sādheṇaṃ
 jamboundisam tapaseyyasaṇṇibham
 alaṇṇikataṃ kaṇḍanacittasāntikam⁸, 275.
 29. Suranṇacand⁹ ettha bahū nipātita
 hatthigavassā kikivayagghadīpiyo¹⁰
 30 eṇeyyakā laṅghamay¹¹ ettha pakkhiyo
 mig¹² ettha veḷuramaya¹³ yudhāyutā. 276.
 31. Tatth¹⁴ assarūjahaṇayo ayojayam
 dasaṇṇāni susaṇṇāgasādiṇe¹⁵

¹ B4 upasāga. ² C¹ sū. ³ C² -ti, C³ B⁴ -ti. ⁴ B⁴ -mad. ⁵ B⁴ aladdhā.
⁶ C¹ āhāsi, C² āhāsi. ⁷ B⁴ sulabbhavaratham. ⁸ so C¹; B⁴ -saṇṇibham. ⁹
 B⁴ kimpurisa in the place of kiki. ¹⁰ C¹ -ya. ¹¹ C¹ -si.

- almākatē kaṭṭanaḷāsuracchade
 āveḷine vaddagame¹ asaṅgite. 277.
27. Tam yānaseṭṭham alhīruya Mātali
 daṇḍa dīṣa imā abhinādayittha
 nabhaṇ ca selaṇ ca vanaṣpatini ca
 saṣāgarani pavyathayittha medhinā. 278.
28. Sa khippam eva upagamma asannam
 pāvaramekamsakato katañjali
 kuhmesantam vaddhaṇi vinitavantaṇ
 ice-abravī Mātali devabrāhmaṇam: 279.
29. Jodasa vākyaṇṇa nisānchi Kosiya,
 dūto aham, pucchati taṇ purindado:
 Asāya Saddhā- Sīriyā ca Kosiya
 Hiri sudhaṇi keṇa-or-alattha hetinā ti. 280.

Ta tam supiṇṇattham² ti tam Vajjantastham suthena piṇṇattham, 15
 udātāyāṇi uttārest, ukkhipitvā gamanaseṭṭham akāsi, upakīrtiyasādhisaṇ
 ti upakaraṇabbhañjeṇi sadisaṇ, yathā tassa aggīkṣhāsamāvaranāni³ jalanti tatthi
 eva jallat ti a., jambunādissaṇ ti jambunēdhaṇṇakāṭarattasuvapaṇamayaṇ
 leaṇ, kaṭṭanaḷāsuracchade⁴ ti kaṭṭanamayaṇa vattarataṇṇacchitena añṭha-
 māṅgalena samannāgaṇṇaṇ, suttasāṇṇacandetiṭṭhā 'ti suttasāṇṇaya candakā 20
 ettha rathe, kaṭṭhiṇi suttasāṇṇarajatanamayaṇi haṭṭhi⁵, gavāḍisa pi sa⁶ eva nayo,
 laṅghimayaṇittha pakkhiyo⁷ ti ettha rathe laṅghamayaṇi nāniratanamayaṇi
 pakkhiyo⁸ paṭipāṇi ca (hiṇi, yudhāyutā ti attano attano jōḍhena⁹ saddhiṇ
 yuttā hūivā daṇḍā, asarājakaṇayo¹⁰ ti harivaṇṇamanomayaṇasaratājāno, su-
 ccaṇṇasādhisaṇ¹¹ ti hāṇṇasampattiyā tarunāṇṇasādhisaṇ¹², kaṭṭanaḷāsuracchade 25
 ti kaṭṭanaḷāsuramayaṇa uracchaddāṇṇakāreṇa samannāgate, āveḷine ti āveḷasaṇ-
 khitehi¹³ kaṇṇāṇṇakārehi yuttā, vaddagame ti patodappahāram viṇā siddha-
 matteṇ eva gamanaseṭṭhe, asaṅgite ti nissāṅge eṇṇaṇṇe, suttāpe suttāpe
 tattha yoṇeru ti a., abhinādayitthā ti yānaseṭṭhena ekaṇināṇḍam akāsi,
 vanaṣpatini ca ti vanaṣpatini ca vanaṣpaṇe ca ti a., pavyathayitthā ti
 kampaṇiyittha, ta. ākasaṇṇavimāṇakampanena nabhakampanaṇi vedṭṭisāṇ, pā-
 vāramekamsakato ti ekamsakātapavaradibhevatto, vaddhaṇ ti gūṇavuddham,
 vinitavantaṇ ti vinitena ācāryateṇa samannāgatāṇi, ice-abravī ti ratham
 akāse (hapetvā otarivā evam abravī), devabrāhmaṇaṇ ti devasaṇṇam¹⁴
 brāhmaṇaṇ. 30

¹ Ck^o -hame. ² B^o -tiṭṭha. ³ B^o sūḍa upakaraṇāni. ⁴ B^o -sannibban. ⁵
 so all three MSS. ⁶ B^o -ico. ⁷ B^o pakkhigaṇṇi. ⁸ Ck^o B^o -yo. ⁹ Ck^o
 rājā. ¹⁰ B^o -sa. ¹¹ Ck^o -ti. ¹² B^o satha.

So tassa vācanaṃ suttaṃ:

10. Addhā Siri maṃ paṭibhāti Mātali

Saddhā anieci pana devasārathi

Āsā viśamvādikasammataṃ hi me

Hiri ca ariyamhi guṇe paṭiṭṭhitaṃ ti g. ā. 281.

10 Ta. addhā ti sippādasampanne pi asampanne pi bhajanato addhā ti maṃ paṭibhāti, anieci o Saddhā pana tam tam p'attha¹ [vattum] pahāya aññasamā aññasamā² uppajjamāno³ hutvā abhivākaṇa⁴ anieci ti maṃ paṭibhāti, viśam--mataṃ ti Āsā pana yaṃ dhammāhiṃ uāya samuddaṃ paṭṭhaññitvā
10 viñatthapaṭhataṃ⁵ eṇi tasmā viśamvādikaṃ ti maṃ paṭibhāti, ariyamhi guṇe ti Hiri pana hiriṭṭappahūrasamkhāto⁶ pariśuddhe ariyaguṇe paṭiṭṭhitaṃ ti.

Idāni tassā gūṇaṃ vaṇṇento āha:

21. Kumāriyo yā c' imā goṭṭarakkhitā

jinnā ca yā yā ca sabhattutthiyo

15 tā chandarāgaṃ purisese uggaṭṭam

hiriyaṃ nivārenti sacittam attano. 282.

22. Saṃgāmasse sarasattisamyutte

parājitanāṃ patataṃ palāyinaṃ

hiriyaṃ nivattanti jahitva⁷ jivitaṃ

20 te sampatīcchanti punā hiriṃmaṇā. 283.

23. Velā yathā sāgaravegavārini⁸

hir' āyaṃ hi⁹ pāpajanaṃ nivāraṇi,

tam sabbaloke Hirim ariyapūjitaṃ

Indassa tam vedaya devasārathitū. 284.

23 Ta. jinnā ti vidhava, sabhattū ti sāsamāhā tarpanitthiyo, attano ti tā sabhāpi parapurisese attano chandarāgaṃ uggaṭṭam viditvā syuttam etam amhākaṃ ti hiriyaṃ sacittam nivārenti, hiri pāpakkammaṃ na karoti¹⁰, patataṃ palāyinaṃ ti patantānaṃ ca palāyantānaṃ ca antara, jahitva jivitaṃ ti ye hiriṃmaṇā honti attano jivitaṃ ca jivitaṃ hiriyaṃ nivattanti, te ti evaṃ nivattā¹¹
20 ca pana te hiriṃmaṇā puna attano samākaṃ sampatīcchanti amittahatthato mo-cetvā gacchanti, pāpajanaṃ nivāraṇitū pāpato janaṃ nivāraṇi, āyaṃ eva vā

¹ B² omitt peṭṭha. ² B² only one aññ-. ³ B² uppajjamato. ⁴ B² -va-. B² aññita. ⁵ C² -itthā-. ⁶ B² -ppasabbhā-. ⁷ B² -vā. ⁸ B² -dharini. ⁹ 20 C²; B² amittā hi; read -ya hi? ¹⁰ omitt hiri, and reads karanti. ¹¹ B² te hi evaṃ nivattā, C² te ti evaṃ ti vatta.

pātho, tam ti tam Hirin, ariyapūjita ti ariyehi Buddhādhi pūjitam,
Indassa tam vedayā 'ti yasmā evam mahāgūṇa ariyapūjita c' eṣā tasmā tam
evam uttamā nām' eṣā ti Indassa katheti.

Tam sutvā Mātali.

„ Ko te imam Kosiya dīṭṭhim odahi
Brahmā Mahindo aha vā Pajāpati.
Hir' Ayam deveṣu hi seṭṭhasammata
dhītā Mahindassa mahesi jāyathā 'ti g. ā. 285.

Ta dīṭṭhan' ti Hir mahāgūṇa ariyapūjita ti laddhim, odahiti hadaye
pavesse, seṭṭhasammata ti tava santike sudhāya laddhakulato paṭṭhāya 10
Indassa santike kaṇṇanāmanam lahhiṭvā sabbadevatāhi pūjyamānā uttama-
sammata jāyatha.

Evam tasmim kathente yeva Kosiyaṣṣa tam khaṇam
ñeva cavanadhammo¹ jāto. Atha nam Mātali „Kosiya āyu-
saṁkhāro te' ossattho dānadharmo² pi samatto³, kiṁ te ma- 15
nussalokena, devalokaṁ gacchāmā⁴ 'ti ta. netukāmo hutvā

„ Hand' ehi dāni tidivam samakkama⁵
ratham samāruhya mamāyitam imam⁶,
Indo ca tam Inda-sagotta kaṁkhati,
ajj' eva tvam Indasahavyatam vajā 'ti g. ā. 286. 20

Ta mamāyitam ti piyam manāpam, Inda-sagottan ti purimabhavy
Indena sagottam⁷, kaṁkhatiti tarāgamanam tochanto kaṁkhati.

Iti tasmim Kosiyaṇa saddhīm kathente yeva Kosiyo ca-
vitvā opapātiko devaputto hutvā āruhya dibbarathe atthāsi.
Atha nam Mātali Sakkassa santikam nesi. Sakko tam diṣvā 25
tutthamānaso attano dhītaram Hiridivim tassa aggamaheṣim
katvā adāsi, aparimāṇam assa issariyaṁ ahesi.

Tam attham viditvā „anomaṇṭṭānam kamman' nāma evam vi-
sojjhatī⁸ S. eṣānagātham āha:

„ Evam samijjhanti apāpakammīno, 30
atho suciyassu phalaṁ na nassati,

¹ so all three MSS. ² B² nassanadham-. ³ C² do? B² omits te. ⁴ B² ca-
vanadham-. ⁵ B² sampatto. ⁶ B² apakkama. ⁷ B² idam. ⁸ B² samitago-.

ye keci-m-addakkhu sudhāya bhajanam
sabbe va te Indasahavyatam gutā ti. 287.

Ta apāpakammino ti apāpakammi¹ satta evam tisaṃjhaṇti. ye keci-m-addakkhun ti ye keci satta tasmā² Himavanta-padese tadā Koliyena Hiriyā³ diyyamānam sudhābhajanam addamāsu, sabbeva te sabbe pi tam dānam anumoditvā eittam passitvā Indasahavyatam gutā ti.

S. i. d. ā. „na bhikkhave idān⁴ eva pubbe p⁵ etam adānābhiratam thaddhammacchariyam⁶ samānam aham dāmesim evā⁷“ ti vatvā j. a.: „Tadā Hiridevatā Uppalavannā ahoi, Kosiyo dānpati bhikkhu,
16 Pañcasiṅho Anuruddho, Mātali Avando, Suriyo Kassapo, Cando Mogallāno, Nārado Sāriputto, Sakke aham evā⁸“ ti. Sudhābhaja-
jāvaṣṭakam⁹.

4. Kuṣāḷajātaka.

Evamukkhāyatiti. Idam 8. Kuṣāḷadahe v. anabbhātupijite
14 pañcasse bhikkhū ā. k. Tatrāyam anupubbikathā: Sākiya-Koliyā¹⁰
kīra Kapilavatthinnagarassa ca Koliyannagarassa ca antare Rohiṇīm
nāma nadim eken¹¹ eva āvaranena baddhāpetvā sassam karenti. Attha
Jetthamūlamāse sassesu aññāntesu ubbhayanagaravāsīna¹² pi kamma-
karā¹³ saṃpatimisu. Tattha Ko-vāsino vadimsu: „idam udakam ubbato¹⁴
20 uhiariyanānam¹⁵ a¹⁶ eva tumhāha¹⁷ na amhākaṃ pahussati¹⁸, amhākaṃ
pama sassam ekaudaken¹⁹ eva nippajjissati. idam udakam amhākaṃ
dethā²⁰“ ti. Ka-vāsino vadimsu: „tumbesu koṭṭhake pūretrā tṛtose
mayam rattasuvaggaṇilamaṇḍikālakahāpane gahetvā na sakāhiesāma
paccipussibbakādīhatthā tumhākaṃ gharadvāro vicaritum. amhākaṃ pi
28 sassam eken²¹ eva udakena nippajjissati. idam udakam amhākaṃ dethā²²
“ ti. „Na mayam dassāmā²³“ ti. „Mayam pi na dassāmā²⁴“ ti. Evam
katham²⁵ vadḍhetvā eko utthāya ekassa pahāram adāsi so pi aññassa
“ti evam aññamaññam pahāritvā rājakulānam jātīm ghaṭetvā²⁶ kalaham
vadḍhesum²⁷. Koliyakammakara vadanti: „tumhe Ka-vāsiko²⁸ gahetvā

¹ Bā. -a. * Bā. -ci. * Bā. -kam, satti nipātavevānāṃ nithitā. 4. K. = Kuṣāḷa, s. = vakuta. Ka. = Kapilavatthu. Ko. = Koliyanagara. Bhi. = bhikkhava. P. = Punasamukho, ph. = phussaketiṇa. * cfr. Dharmapada p. 351. Weber's Ind. Studien Bd. 5 p. 412. Senart's Mahāyasa T. 1 p. 338. ² Bā. -vāsītiṇam. ³ Bā. kastamma-. ⁴ Bā. -yato. ⁵ C¹ nīha-, C² nīha-, B⁴ har-. ⁶ B⁴ pahoti. ⁷ Bā. kalaham. ⁸ Bā. ghaṭetvā ghaṭetvā. ⁹ Bā. paratto-. ¹⁰ Bā. -vāsino sākiyadārake.

gacchatha, ye soneḡgālādayo viya attano bhaginīhi saddhīna vasiṃsu
 etesaṃ hatthiassādayo vā phalakāyudhāni vā ambhākaṃ kiṃ karissan-
 tīti¹. Sākiyakammakara vadanti: „tunhe dāni kutṭhina dārake
 gaheṭvā gacchatha, ye anāthā uggratikā² tiracchānā viya kolarukkhe
 vasiṃsu etesaṃ hatthiassādayo vā phalakāyudhāni vā ambhākaṃ kiṃ
 karissanti. Te gantvā tassāhi kamme viyuttanmaṇṇaṃ kathesun.
 amaccā rājakulānaṃ kathesun, tato Sākiyā „bhaginīhi saddhīna sam-
 vāsikānaṃ³ thāmaṃ ca balaṃ ca dassessāmā⁴“ ti yuddhasajjā nikkha-
 miṃsu. Koliyāpi „kolarukkavāsānaṃ⁵ thāmaṃ ca balaṃ ca dasses-
 sāmā“ ti yuddhasajjā nikkhamiṃsu. Apare panācariyā: Sākiya-
 Koliyānaṃ dāsīsu udakatthāya naḍiṃ gantvā cumbaṭāni bhāmīyaṃ
 nikkhipitvā sukhakathāya⁶ viṃṇāsu ekasā cumbaṭāni ekā saka-
 sūnāya gacchi, taṃ nissāya „tara cumbaṭāni mama cumbaṭāni“ ti
 kalaho pavatte kamena bhayanagararāsīno dāsakammakara⁷ eva
 sevabhhojakāmaṇṇapārājāno⁸ cā ti sabbe yuddhasajjā nikkhamiṃsu
 ti vadanti. Imasmā pana nayā purimānayo ta bahūsu atthakathāsu
 āgato yuttarūpo cā ti eva⁹ gaheṭabbo. Te pana āyāhe¹⁰ yuddha-
 sajjā nikkhamissanti. Tasmā samaye Bh. Sāvatthiyaṃ¹¹ viharanto
 paccūsasamaye lokasū volokento ime evaṃ yuddhasajjā nikkhamanto¹²
 addasa. diṇvā¹³ „mayi gate esa kalaho vūpasamanti an kko no“ ti
 upadhūrento „aham ettha gantvā kalahavūpasamatthāni tīni jātakāni
 kathesāmi, tato kalaho vūpasamissati, aha sāmaggiḍḍipānatthāya dve
 jātakāni kathetvā Attadāṇḍauttam dassessāmi¹⁴, dassaṃ satvā
 bhayanagararāsīno añḍhateyyāni añḍhateyyāni kumārassatāni dasses-
 santi¹⁵, aha te pabbajessāmi, mahanta samāgamo bhavissanti“ su-
 nittānaṃ katvā¹⁶ saripatipijaggasaṃ katvā Sāvatthiyaṃ piṇḍāya caritvā
 piṇḍapātapaṭikkanto āyāhasamaye Gandhakuṭṭito nikkhamitvā kassaci
 anārocetvā¹⁷ sayam eva pattacivarasū ādāya diviṃsu soṇānaṃ antare
 ākāse pallamkām ābhujitvā¹⁸ tesāṃ samviggajananaṭṭhaṃ diṇvā andha-
 kāraṃ katoṃ kesaraṃsiyo viṇṇajento mīdi, aha tesāṃ samviggā-
 mānasānaṃ attānaṃ dassento chabbappabodhdharasmiyo viṇṇajeso.
 Ka-vāsīno Bh-taṇḍi diṇvā „ambhākaṃ hātiseṭṭho S. āgato, diṭṭho an
 kko ambhākaṃ kalahakuraṇḍabhāro¹⁹“ ti cintitvā „an kko pana sukkaḥ
 S-rī āgato ambhāhi parassa sarīre satthāṃ pādetum, Ka-vāsīno amhe

¹ B⁴-thā n. uggrahita. ² C² vastakānaṃ. ³ B⁴ kollyarukkhanagaravāsiṃsu.

⁴ C² sukhatāya. ⁵ B⁴ sevabhhojakaṇṇa. ⁶ B⁴ so. ra. ⁷ B⁴ hasamiye. ⁸ C² -nibho. ⁹ B⁴ nikkhamte. ¹⁰ B⁴ adda ca. ¹¹ Suttantapāra-j. 173. C² dasses-

¹² C² dāsāni. ¹³ B⁴ add pātoya. ¹⁴ C² -ci-. ¹⁵ B⁴ ābhujī-. ¹⁶ C² -haṃ-

- hānantu vā paṇantu vā" ti āyudhāni chaḍḍesun. Ko-vāsino pi tatth¹
 eva akāmesu. Atha Bh. utarivā rumāṇiye paḍesa vālikāpuṇṇe paṇ-
 ṇattavarabuddhānāme māsāni anupamāya Buddhāsiriya vīracamāno, te pi
 rājāno² Hh-tam vanditvā nisidāsu. Atha ne S. jānanto vā „kasmā
 9 āgat' attha mahārāja" ti pucchitvā „n' eva bhante nadidasanathāya
 na³ kiṇanathāya" masmiṃ pana thāne saṃgāmaṃ paccupattihāpetvā
 āgat' amhā" ti. „Kim nissāya vo kalaho mahārāja" ti. „Udakaṃ
 nissāya" bhante" ti. „Udakaṃ kim agghati mahārāja" ti. „Appaṃ"
 bhante" ti. „Paṭhasi nāma kim agghati m." ti. „Anagghā bh." ti.
 10 „Khettiyā kim agghantīti". „Khettiyā nāma anagghā bh." ti.
 „Appagghaṃ udakaṃ nissāya kasmā mahagge khattiyā nāsetha m."
 ti „kalahasmim hi assādo nāma o' atthi. kalahavaseṇa hi mahārāja
 ekāya rukkhadevatāya kāḷasīhena suddhūṃ baddhūghāto" sakalam pi
 imaṃ kappam anuppatto yevā" ti vatvā Phandana-jātakaṃ kathesi.
 12 Tato „parapattiyem nāma mahārāja na bhavitaḥḥam, parapattiyā"
 lutvāpi ekasena sāsana⁴ kathāya tiyojanasahasavittāte Himavante
 utuppadaggaṇā⁵ mahāsamuddam paḍḍhantīno asesaṃ, tamā para-
 pattiyem na bhavitaḥḥam" ti vatvā Daṇḍabhaj. kathesi. Tato „kadāci
 mahārāja duhhalo pi mahabalaṇṇa randhe" passati, kadāci mahabalo
 20 pi dubbalasū⁶, laṭṭukikāpi cakupikā hatthināgam ghātesīti" vatvā
 Laṭṭukikaj. kathesi. Evaṃ kalahavūpasammanathāya tīṇi jātakāni
 kathetvā sāmaggiparippanathāya dve jātakāni kathesi. „sāmagganam
 hi mahārāja koci utāram" nāma passitum na sakkoṭti" vatvā Rukkhā-
 dhammaj. kathesi, tathā „sāmagganam mahārāja koci vitāram" passi-
 25 tum nāsakkhi, yadā pana aññamaññam vivādam akāmesu atha ne eko⁷
 pesādaputto jīvitaḥḥayam pāpetvā adāya gato, vivāde assādo nāma
 o' atthīti" vatvā Vaṭṭakaj. kathesi. Evaṃ imāni pañca jātakāni ku-
 thetvā avasāno Attadāṇasuttaṃ kathesi. Rājāno pasannā „ace S.
 nāgamiṇṇa mayā aññamaññam vanditvā lobhanadim pavattayissāma,
 30 S-ran nissāya no jīvitam laddham, ace pana S. āgāraṃ ajjhāvasāsa
 dvīpasahasasavyaparivāram⁸ vatumahādīparaṇṇa⁹ hatthagatam abha-
 viṇṇa atirekasahasā¹⁰ khq pan' asu puttā abhaviṇṇasū¹¹ tato khatti-
 yaparivāro abhaviṇṇa¹², tam klu pan' esu sampattim pahāya nikku-

¹ C² rājā. ² C² omitt na. ³ B² add apī es kko pana. ⁴ C² omitt al-. ⁵ B² appaggham. ⁶ B² bandhā-. ⁷ B² -yo. ⁸ B² sasāhasa. ⁹ B² -vādayo.
¹⁰ B² anuttu. ¹¹ B² add anuttuṃ passati. ¹² B² akāram. ¹³ B² vivādam.
¹⁴ C² omitt ne eko. ¹⁵ B² dvīpaparivāram. ¹⁶ B² dvīpasahasadīpa parivāram. ¹⁷
 B² add -asa. ¹⁸ B² -gmi. ¹⁹ C² abhaviṇṇa. ²⁰ B² -ro va ākāsāsa.

mitvā sanibodhim¹ patto, idāni pi khattiyaparivāro va vicarutū² 'ti
 ubhayanagaravāsino adḍhateyyāni adḍhateyyāni³ kumāravastāni adāmesu.
 Bh. te pabbajetvā mahāvanam⁴ agamāsi, punadivasato patthāya tehi
 parivuto ekadā Kapilapure⁵ ekadā Koliyanagare ti dvisu nagaresu
 piṇḍāya carati, ubhayanagaravāsino mahāsakkāraṃ karimesu. Tesam
 garugāravena na attano ruciya pabbajitānaṃ anabhirati uppajji,
 purāṇadutiyaikāyo pi tesam anabhiratijānanatthāya tam tam evā
 sāsanaṃ pesesi⁶, te atirekataram ukkaṇṭhimesu. Bh. āvajjanto tesam
 anabhiratibhāvaṃ ātvā ime bhikkhū mādisena Buddhena vaddhim
 ekato vasantā ukkaṇṭhanti, kathaurūpā na kho tesam dhamma-
 kathā⁷ sappāya⁸ ti upadhārento Kuṣāladhammadessanaṃ passi. Atha
 aṇṇa etud abosi: „aham⁹ ime bhikkhū Himavantaṃ netvā Kuṣāla-
 kathāya tesam mātugāmmadosam pakāsetvā anabhiratiṃ baritvā¹⁰ sotā-
 pattimaggaṃ dassāmi¹¹“ so pubbaṅghasamāyam āvāsetvā pattacivaram
 ādāya Kapilavatthum piṇḍāya caritvā pucchābhattam piṇḍapātapaṭik-
 kunte bhattakiccavaleśyaṃ eva te¹² pañcassate bhikkhū āmantetvā
 „dittipabbhe vo bhī, ramaṇiyo Himavantapadeso¹³“ ti pucchi. „Na
 h¹⁴ idam¹⁵ bhante“ ti. „Gacchissatha pana Himavantacārikaṃ“ ti¹⁶.
 „Bhante aniddhimantā¹⁷ mayam, katham gamissāma¹⁸“ ti. „Sace pana
 vo koci gahetvā gaccheyya gaccheyyātha¹⁹“ ti. „Ama bhante“ ti.
 S. sabbe pi ne attano iddhiyā gahetvā ākāse²⁰ uppatitvā Himavantaṃ
 gantvā gaganatale thito va ramaṇiye Himavantapadeso Kaṇṇanupahba-
 tam²¹ Maṇip, Hingulap, Añjanap, Sānup, Phalikapabbataṃ ti nānāvidhe
 pahhate pañce mahānādiyo²² Kaṇṇanupadakaṃ Rathakāraṃ Sihappa-
 pātam Chaddautam Tiyyaggalam²³ Anotattam Kuṣāladahan ti sattadaho
 dassesi, Himavanto nāma mahā²⁴ pañcayojanasatubhedho tiyojanasa-
 hassavatthato, tassa imam ramaṇiyam ekadesam²⁵ attano ānubhāvena
 dassesi, ta katanivāsāni²⁶ cihavyagghahatthikulāni catuppādāni pi
 ekadesato dassesi²⁷, ta, ārāmarāmaṇeyyakādāni pupphaphalūpage ruk-
 khe nānāvidhe sakummasaṅghe jalathalajapupphāni Himavantasāse pu-
 ratthimapaṇṇe²⁸ suvaṇṇatalaṃ paccchimapaṇṇe hīṇḍulatalaṃ dassesi,
 imesaṃ rāmaṇeyyakādānaṃ²⁹ dīṭṭhakālato patthāya tesam bhikkhūnaṃ
 purāṇadutiyaikāni chandarāgo pahīno³⁰. Atha S. te bhikkhū gahetvā

¹ C^{ms} only one add. ² B⁴ -varanthupure. ³ C^{ms} -vāsi. ⁴ B⁴ -dhammi-. ⁵ C^{ms} omitt aham. ⁶ B⁴ -virodetvā. ⁷ C^{ms} omitt te. ⁸ B⁴ katam. ⁹ B⁴ adda vutte. ¹⁰ B⁴ -te. ¹¹ B⁴ adda ratanap. ¹² B⁴ adda satta mahāxarā. ¹³ B⁴ kiyaḍḍalam. ¹⁴ B⁴ add patthavito. ¹⁵ B⁴ -kam-. ¹⁶ B⁴ -vāsanāni. ¹⁷ B⁴ -ti. ¹⁸ B⁴ -ntiyakānaṃ. ¹⁹ B⁴ bahino.

- ākāṇṭo utarivā Himavantaṃ pucchimapasā sattiyojanike sīlātale¹
 sattayojanikassa kappattibhikasāṇikkhassa heṭṭhā tīyojanāya² manosi-
 lāya³ tehi bhikkhūhi parivuto chabbamabuddharasamiyo vissajjento
 aṇṇavakucchin khohhetvā jalamāso suriyo viya nījditvā madhurassa-
 mū nicchārento te bhikkhū āmantesi: „bhū, imasmim Himavante tum-
 behi aditthapubbam pucchathā“ ti. Tasmim khaṃ dve citrakokilā
 ubbosu koṭṭu dandakam mukhena dasitvā⁴ majjhe attano sāmikam
 nīdāpetvā attim cittakokilā purato attā pucchato attā dukkhiṇto
 attā vāmato attā heṭṭhato⁵ attā upari chāyam katvā evaṃ tam
 citrakokilam parivāretvā ākāṇṭhagacchanti. Te bhikkhū tam sakun-
 samgham diṇvā S-rum pucchimsu: „ke nāṃ⁶ oṭe bhante sakunā“ ti.
 „bhū, mama esa⁷ porāṇako vamao, mayā thapitapaveni⁸ mam pubbe
 evaṃ parivārimsu⁹, tadā paṇ¹⁰ esa sakunagato mahā abho; addhū-
 dāni dijakāṇṇāsahassāni unni¹¹ parivārimsu, anupubbena¹² parihāyitvā
 idāni ettako juto“ ti. Kathamrūpe¹³ paṇa bhante vanaṇḍe etā
 dijakāṇṇā tamhe parivārimsu“ ti. Atha oṇaṃ S...tema hi bhū, su-
 nāthā“ ti etāni upatthapāpetvā attim āhuritvā dassento āha:

Evam akkhāyati evaṃ anuśoyati: sabbosadhadharanidhare
 nekapupphamalyavitate¹⁴ gajagavajamahasarurucamerapasada-
 khaggagokannasīhavyagghadipiacchakokataracchauddārakākada-
 limigalīlārasasakanūkānucarite¹⁵ ākinnanelamandalamahāvarā-
 hanāgakulakanerusamghādhivutthe¹⁶ issammigasākhammigasa-
 rabhammigaeṇimmigavātamigapasadamunigapurisallukimpurisa-
 yakkharakkhasanisevite¹⁷ amajjamañjarīdharabrahattapup-
 phapuphitagganekapādāpaganavitate¹⁸ kuraracakoravāraṇa-
 mayārāparābhūtajīvajīvakacelāvakaḥhinkārakaravīkamattavihaṇ-
 gasatasampaghutthe¹⁹ añjanamanosīlāharitālāhiṇḍulakāhemara-
 jatakanakadhātusatavinaddhapatimanditappadese²⁰ — evarūpe
 khalu kho ramme vanaṇḍe Kuṇḍilo nāma sakuno paṭivasati

¹ B⁴ mano. ² B⁶ -nikāya. ³ B⁴ -sīlatalāya. ⁴ B⁴ gahetvā. ⁵ B⁴ heṭṭhā.

⁶ C² esa. B⁴ esa mama. ⁷ C² pameṇi. ⁸ C² -cār-. ⁹ C² mama. ¹⁰ B⁴ adda paṇa. ¹¹ B⁴ katham evarūpe. ¹² C² -malyā-, B⁴ -malla-. ¹³ B⁴ -cīma-
 ri-taracchayo-uddārikadall-. ¹⁴ C² kannakā-. ¹⁵ B⁴ -nānākulakareṇu-vuthe. ¹⁶
 B⁴ -purisālū-. ¹⁷ B⁴ -pakathapupphapussataggā-vitate. ¹⁸ B⁴ -kprura-, C² -
 -ekura-. ¹⁹ B⁴ -sarahlāṭa-. ²⁰ C² -karavira-, B⁴ satatānissam-. ²¹ B⁴ -kanakane-
 kadhāmasa.

ativiya citto ativiya cittapattacchadano, tass' eva khalu bho
 K-assa s-assa addhuddhāni itthisahassāni paricārikā dijakaññāyo.
 Atha khalu bho dve dijakaññāyo kaṭṭham mukkena dasitvā
 tam K-am s-am majjhe nisīdāpetvā uddenti, „mā nam K-am
 s-am addhānapariyāyapathe kilamatho ubbāhetthā“¹ 'ti. Pañ- 5
 casatādijakaññāyo² hetthato hetthato denti³, „sac' āyam K. s.
 āsanā paripatissati⁴ mayam tam pakkhehi paṭiggahessāmā“⁵ 'ti⁶.
 Pañcasatā dijakaññāyo uparūpari⁷ denti, „mā nam K-am s-am
 ātapo paritāpiti“⁸. Pañcasatā dijakaññāyo ubhatopasse denti⁹
 „mā nam K-am s-am attam vā uṇham vā tinam vā rajo vā 10
 vāto vā ussāvo vā upapphusiti“¹⁰. Pañcasatā dijakaññāyo purato
 purato denti¹¹, „mā nam K-am s-am gopālakā vā pasu-
 pālakā vā tipahārakā vā kaṭṭhabhārakā vā vanakammikā vā
 kaṭṭhena vā kaṭṭhaleuā¹² vā pāninā vā leddunā vā dandena vā
 satthena vā sakkharāhi¹³ vā pahāraṃ adamu“¹⁴, māyam K. s. 15
 gacchehi vā latāhi vā rukkehi vā¹⁵ thamhhehi vā pāsānehi vā
 balavantehi vā pakkhihi saṃgāmesiti“¹⁶. Pañcasatā dijakaññāyo
 pacchato denti¹⁷ saṃhāhi sakkhāhi mañjūhi¹⁸ madhurāhi vā-
 cāhi samudācarantiyo, „māyam“¹⁹ K. s. āsane pariyukkaṇṭhiti“²⁰.
 Pañcasatā dijakaññāyo²¹ disodisaṃ denti²² nekarukkhavividha- 20
 vikatiphalam āharantiyo, „māyam K. s. khudāya parikilamitthā“²³
 'ti. Atha khalu bho dijakaññāyo tam K-am s-am āramen'
 eva āramam uyyānen' eva uyyānam nadāttithen' eva n-am
 pabbatasikkharen' eva p-am ambavanen' eva s-am jambavanen'
 eva j-am labujavanen' eva l-am nāḷikerasañjādiyen' eva²⁴ 25
 n-jm²⁵ khippam eva abhisambhonti ratatthāya²⁶. Atha khalu
 bho K. s. tāhi dijakaññāhi divasaṃ²⁷ paribbālho²⁸ evam apa-

¹ B² -ethā. ² B⁴ adds mukhe. ³ C² naccanti, B⁴ heṭṭhako denti. ⁴ C² -jja-
 satti. ⁵ B⁴ -mi, omitting ti. ⁶ C² evarūpari. ⁷ so C² for -tāpasyid? B⁴
 -tāpeti. ⁸ C² naccanti, B⁴ naḍenti. ⁹ C² naccanti. ¹⁰ B⁴ kaṭṭhāya. ¹¹ C²
 -jyā. ¹² C² ajḍaṇṇu. ¹³ B⁴ adds sikkhehi vā. ¹⁴ C² -mamaṇṇiti. ¹⁵ C²
 naccanti. ¹⁶ B⁴ mañjūhi. ¹⁷ C² mā sam, B⁴ yā mam. ¹⁸ C² omit di-
¹⁹ so C²; B⁴ -sañcāriyenova. ²⁰ B⁴ -sañcāri. ²¹ B⁴ rat-, ²² C² -sa
²³ C² -ba.

sādeti: „nassatha tumhe vasaliyo, vinassatha tumhe vasaliyo coriyo dhuttiyo asatiyo lahucittiyo katassa appatikārikāyo anilo viya yenakāmaṃgamāyo“ ti.

- Tatrāyaṃ atthavaṇṇanā: bhū. yo vassasaṇḍo evaṃ akkhīyati evaṃ ca
 2 anussūyati kin ti kattiyaṭi: sabbosaḍḍhadharanidhara ti vitthāro, ta. sabbosa-
 ḍḍhadharanidhara ti sabbosaḍḍhadharanidhā nūlātapaṭṭappupphādisabbosa-
 ḍḍhadharāya¹ dharaniyā samannāgato ti a., sabbosaḍḍhayutto vā dharanidhara²,
 so hi padeso sabbosaḍḍhadharanidhara ti evaṃ akkhīyati evaṃ ca anussūyati,
 taṃhi vassasaṇḍo ti vuttam hoti, saṃpadayaḷḷanāya pi so eva nayo, neka-
 10 pupphamaṭṭiyavittate ti nekehi³ piḷandhanatthāya⁴ uppannapupphēhi c' eva
 piḷandhanamāyehi ca vitate, rorū ti evaṃsovaṇṇa miga, addāya ti upadra-
 mīgā⁵, piḷārā ti mahāpiḷārā nalamandalan-vuccati taruṇā bhīṃjakacchāmaṇḍa-
 laṇ⁶, mahāvārāhi ti mahāhatthina, ākūṇṇamāṇḍalamahāvārāheṇa gacati-
 kiḍḍhedeṇa dasaviḍḍheṇa nāgakuḷeṇa c' eva kareṇu-saṃghena⁷ va adbhutthē⁸ ti
 15 a., lesammiḷā⁹ ti kīḷasīhā, vāṭammiḷā ti paṇṇammiḷā¹⁰ ti cīrammiḷā,
 purisāli¹¹ ti saḷaṇṇamukhaḷayakkhīntyo, kīṃpurisā ti devakīṇṇaraṇasodakīṇṇara-
 ḍumakīṇṇaraṇasodakīṇṇavaḷakontasakūṇṇakāṇḍapāpurāḍḍhibheda kīṇṇarā, amajja-
 mañjaridharabrahattapupphayupphitagganeḷapāḍapagaṇa-vittate
 ti makulaḍḍharehi c' eva mañjaridharehi ca upupphātehi ca aggaṇṇattapupphēhi¹²
 20 c' anekehi pāḍapagaṇēhi ca vitate, vāraṇā nama haṭṭhiṇṇasakkuṇḍā, eṣāpakā
 ti¹³ pi eka¹⁴ sakkuṇḍa yeva, heṃaṇ ca kīṇṇaraṇā cā ti dve savaṇṇajāḷḷayo,
 ethehi añṇanāḍihi nekaṇḍhāttaṇṇaṇi anekehi saṃpadhanurāḷi¹⁵ vīṇḍabhapalimbehi-
 tappadesa, bho ti dhammāpanamattam etam, etto ti mukhaṇḍake¹⁶ heṭṭhā-
 ṇḍarabhaḷa pi¹⁷ vitto¹⁸ va, adbhutthānā¹⁹ ti saḷasaṇṇi paḷasaṇṇiṇi a.,
 25 addhānapariyāyapatha ti addhānasamkhaṇḍa gemaṇṇasagga, ubbāhetthā²⁰ ti
 bādhayitthā²¹, upapphusitā upagaṇṇā pḷusā, paḷārāṇi adbhāḍā ti ettha mā-
 ṇaṇ ti paḷasaṇṇi sūmivaṇṇā²² ethe veditabbā, saṇḍagāṇe²³ ti samāgami, saṇḍa-
 ḷiṇi matthā²⁴, saḷhīḷāhi²⁵ piyāhi, mañjūḷi²⁶ saḷhīḷi²⁷, maḍḍhūrā-
 hiṇi maḍḍhuraṇṇi, samudkaraṇṇiyo ti gaṇḍhakarapaṇṇasena paricaraṇṇiyo
 30 nekaṇṇakkaraviḍḍhaviḷatiphaṇa ti nekehi ṇakkehi viḍḍhaviḷatiphaṇaṇi,
 āraṇṇeṇa āraṇṇaṇi ti pupphāṇḍaṇaṇi aḍḍhataṇṇa āraṇṇa²⁸ eva aḍḍhaṇi āra-
 ṇṇaṇi nentitā a., uppiṇḍaṇaṇi pi so eva nayo, nāḷikīraṇasāḷḷāḍiyeṇa²⁹ ti nāḷi-
 kīraṇaṇaṇi eva aḍḍhaṇi nāḷikīraṇaṇaṇi aḷḷasamūhoriṇi evaṃ netvā tattha nū-

¹ Cks -rā. ² Cks -re. ³ Bē anek-. ⁴ Bē phalattthāya. ⁵ so Cx; ⁶ upadra-
 eḷā? Bē mīdi. ⁷ so Cx; ⁸ Cx bhīṃjakacchāṇa-, Bē taruṇabhigacchāpa-, Bē
 bhīṃsacchāje-. ⁹ Bē kareṇu-. ¹⁰ Bē -vuthe. ¹¹ Bē lesammiḷā etc. ¹² Bē
 paṇṇaṇa-. ¹³ Cks -u, Bē -vīlu. ¹⁴ Bē -pupphātehi. ¹⁵ Cks -phakā ti. ¹⁶ Bē
 etc. ¹⁷ Bē -rājāhi. ¹⁸ Bē ḷi. ¹⁹ Bē upariḷbhogēhi. ²⁰ Cks -a. ²¹ Bē adda
 adbhutthānā. ²² Bē -etthā. ²³ Bē bāhittā. ²⁴ Cks mayāhi. Bē māthāhi.
²⁵ Cks saḍḍhīṇṇābhi. ²⁶ Cks saḷijāhi. ²⁷ so Cks; Bē -saḷijāriyeṇa.

khippasū ñeva tatathāya¹ pāpuvanti, divasaam² paribbāho ti sakala-divasaam
vūlho³, apasādeti ti tā kira tam evaṃ divasaam pi paricariṭvā nivaśamkhe
otāretvā parivaretvā rukkhasaṅkhasa nisaḍḍivā app-eva nāma madhuraśarabhaṃ
lebhayaṃ nā 'ti patthayantiyo iminā uyyo[ttakā]le attano vasaṇa[ttāna]ṃ gāme-
sima 'ti vasaṇti, Kuṇḍajāṭe pana tā uyyojento nasaṭhā 'ti ādi vasaṇhi
apasādeti, ta,⁴ vasaṇaṭhā 'ti sabbatobhāgena nasaṭha gehe dhanadhaṇḍāduṇḍa-
nāsaṇena cūriyo bahumāyatiya dhutūtiyo na[tt]hasatītiya⁵ āsatiyo anava[tt]hiacitta-
tiya lebhūtiyo katarināsaṇena mittaḍḍibhūtiya appatikkīriyo ti.

Evaṃ ca pūna vatvā „iti kho bhi, ahaṃ tiracchānagato pi
ittihīnaṃ akataññūtaṃ bahumāyataṃ anācārītaṃ⁶ dussilītaṃ ca jānāmi, 10
tadā p' ahaṃ⁷ tāsāṃ vasa avatītiṭvā tā yeva attano vasa vuttemi ti⁸
imāya kuthāya⁹ tesāṃ bhikkhūnaṃ anabhiratiṃ haritvā S. tuṇhi ahoṣi.
Tasmān khage dve kūlakokilā sūmikaṃ dappakena akkhipitvā heṭṭhā-
bhāgādu catasso catasso hutvā tam padesaṃ āgamiṃsu, tāpi divā
te S-rūṇe pucchimsu, S. „pubbe bhi, mama sabhāyo Puṇṇamuṃho 15
nāma phussaṭṭhilo¹⁰ ahoṣi, tassāyaṃ vuthe¹¹ ti vatvā purīmanayen¹²
eva telhi bhikkhūhi pucchito āha:

Tass' eva¹³ khalu bho Himavato pabbatarājassa puratthima-
disābhāge susukhumasunipupagiriṭṭapabbhāvā¹⁴ haritupayantiyo¹⁵ ti.

Ta. eutthasukhumasasakākhilātiya¹⁶ susukhumasunipupā¹⁷ giri¹⁸ eti-
sāṃ pabbhāvā¹⁹ ti giriṭṭapabbhāvā²⁰ Himavanto aradamānā, haritatinamlessa-
cchātāya harita-Kuṇḍalahara upagamanēna upayantiyo ti sukhumasunipupa-
giriṭṭapabbhāvā²¹ haritupayantiyo²² evaropā nadiyo yasmāṃ sandhi a. Idāni yam
Kuṇḍalahara tā upayanti ta.²³ pupphāḷa vappento āha:

Uppalakumudapadumanaḷinasatapattasogandhikamandālaka- 25
sompattivirūḷhasucigandhamanuññāpāvakappadese²⁴ ti.

Ta. uppalaṇḍa ti uppalaṇḍa, nāḷinaṇ ti satapadumana, satapattāṇa ti
paripūṇasatapattapadumana. sompatti ti sthā, sompattivirūḷhehi abhinava[tt]hehi
suctandhena c' eva manuññena ca hadayaṇḍhanasamatthātiya pāvakeṇa²⁵ ca 30
padeseṇa esamānāgato ti a. Idāni tasmān dāhe rakkhādeyo vappento āha:

¹ Bā tati. ² Cā -sa. ³ Bā paribbāho. ⁴ Bā aṇḍa nasaṭhā ti gacchatha. ⁵
Cā -ta. ⁶ Bā pāṇaṃ. ⁷ Bā gāthāya. ⁸ Cā Bā pu-. ⁹ Cā evaṃ. ¹⁰ Cā
-ppabhāvā, Bā -patava. ¹¹ Cā bhari-, Cā bhariṭṭapayantiyo, Bā tassa susukhuma-
sanipunā in the place of tattiya. ¹² Bā -sallītiya. ¹³ Cā -va. ¹⁴ Cā giri.
Bā giri. ¹⁵ Cā pabbhāva, Bā pabbhava. ¹⁶ Cā -bhāvā. ¹⁷ Cā -bhāvā. ¹⁸ Cā
haritupayantiyo, Cā haritūlāpantiyo. ¹⁹ Bā -yantiyo tāni. ²⁰ Cā -dāva-
²¹ Bā māva.

khilāhi mañjūhi' madhurāhi vācāhi samudācarantiyo, „māyam
P. ph. āsane pariyukkanthi"¹. Paññāsa dijakaññāyo diso-
disaṃ deṭṭi nekarukkhavividhaviakatiphalaṃ āharantiyo, „mā-
yam P. ph. khudāya parikilamithā" 'ti. Atha khalu bho dija-
kaññāyo taṃ P-aṃ ph-aṃ ārāmaṇ' eva ārāmaṇ uyyānen' eva
nyyānaṃ naditūthen' eva n-aṃ pabbatasikharen' eva p-aṃ
ambavanen' eva a-aṃ jambuvanen' eva j-aṃ lambujavanen'
eva l-aṃ nālikerasañjādiyen' eva² n-iṃ³ khippam eva abhi-
sambhonti⁴ ratatthāya⁵. Atha khalu bho P. ph. tāhi dija-
kaññāhi divasaṃ paribbālho⁶ evaṃ pasamsati: „sādhū sādhū⁷
bhaginiyo, etaṃ kho bhaginiyo tumhākaṃ patirūpaṃ⁸ kulā-
dhītānaṃ⁹ yaṃ tumhe bhattāraṃ paricareyyāthā¹⁰ 'ti. Atha
khalu bho P. ph. yena Kuṇḍo s. ten' upasaṃkami, addassuṃ¹¹
kho K-assa s-assa paricārīkā dijakaññāyo taṃ P-aṃ ph-aṃ,
dūrato āgacchantāṃ disvāna yena P. ph. ten' upasaṃkaminhu¹²,
upasaṃkamtvaṃ taṃ P-aṃ ph-aṃ etad avocaṃ: „ayam samma
P-kha Kuṇḍo s. ativiya pharuso ativiya pharusavāco, app-eva
nāma tavam¹³ pi āgama piyavācam labheyyāma¹⁴ 'ti. „App-
eva nāma bhaginiyo¹⁵ ti vatvaṃ yena K. s. ten' upasaṃkami,
upasaṃkamtvaṃ K-ena s-ena saddhīm paṭisaṃmoditva eka-¹⁶
mantāṃ nisīno kho P. ph. taṃ K-aṃ s-aṃ etad avoca:
„kiṃssa tvaṃ samma K-la itthīnaṃ sojātānaṃ kuladhītānaṃ
sammāpaṭipannaṇaṃ micchāpaṭipanno¹⁷, amanāpabbhāṇinaṃ pi
kira samma K-la itthīnaṃ manāpabbhāṇinā bhavitabbaṃ ki-
maṇḍa pana manāpabbhāṇinaṃ¹⁸ ti. Evaṃ vutte¹⁹ K. s. taṃ²⁰
P-aṃ ph-aṃ evaṃ apasādesi: „nassa tvaṃ samma jamma
vasala, vīnaṃssa tvaṃ samma jamma vasala, ko no tayā viyatto
jāyāyācitenā²¹ 'ti, evaṃ apasādito va²² pana P. ph. tato h'

¹ B⁴ mañjūhi. ² C² parin-. ³ C² -jātādyeneva, C² -jādi-, B⁴ -sañcari-
kenova. ⁴ C² -sambhūti. B⁴ -sañcāraṇ. ⁵ B⁴ -bhanti. ⁶ B⁴ rati. ⁷ C²
divasapari-, B⁴ divasampari-. ⁸ C² -pa. ⁹ C² -dhita. ¹⁰ B⁴ paṭi-. ¹¹ C²
addassu, C² addassāṇ, B⁴ addassāṇaṃ. ¹² B⁴ amita upa-. ¹³ B⁴ taṃ. ¹⁴ B⁴
adda si. ¹⁵ B⁴ -a. ¹⁶ so C²; B⁴ jāyāyācitenā. ¹⁷ B⁴ ca.

eva¹ paṭinivatti. Atha khalu bho P-assa ph-assa aparena samayena nacirassa² eva³ kharo ābādho appajji lohitapakkhandikā pabāḥhā vedanā vattanti⁴ maraṇantikā. Atha khalu bho P-assa kokilassa paricārikānaṃ dijakaṇṇānaṃ etad ahoṣi:
 5 „ābādhiko ayaṃ P. ph., app-eva nāma imamhā ābādhā⁵ vutthaheyyā“⁶ 'ti, ekam adutiyaṃ ohāya yena K. s. ten⁷ upasamkamimsu. Addasā⁸ kho K. s. tā dijakaṇṇāyo dūrato va āgacchantiyo, disvāna tā dijakaṇṇāyo etad avoca: „kahaṃ pana tumhākaṃ⁹ vasaliyo bhanti“¹⁰ ti, „ābādhiko samma K-la P. ph.,
 10 app-eva nāma tamhā ābādhā¹¹ vutthaheyyā“¹² 'ti, evaṃ vutte K. s. tā dijakaṇṇāyo evaṃ apasādesi: „nassatha tumhe vasaliyo, vinassatha tumhe vasaliyo coriyo dhuttiyo asatiyo labhucittiyo¹³ katassa appatikārikāyo anilo viya yena kamahgamāyo“¹⁴ ti vatvā yena P. ph. ten¹⁵ upasamkami upasamkamitvā taṃ
 15 P-am ph-am etad avoca: „haṃ¹⁶ samma P-khā“¹⁷ 'ti, „haṃ samma K-lā“¹⁸ 'ti. Atha khalu bho K. s. taṃ P-am ph-am pakkhehi ca tondakeṇa ca pariggahetvā vutthāpetvā nānābhesajjāni pāyāpesi¹⁹, atha khalu bho P-assa ph-assa so ābādho paṭippassambhūti.

20 Ta. piyakā ti setapupphā, kazaṇā ti haḍḍo sandhikaro, asanūyavā²⁰, tirīti ekarukkhaḍḍi, caudani ti rattasurabhirandani, oghavane ti etesam oghena ghaṭiya²¹ samannūgate vane, devadārūka cocagahane²² ti devadārurukkhehi²³ o' eva kadalhi ca gahane, kaccikārā ti ekā rukkhajātū, kaṇṭikārā ti mahāpupphā, kaṇṭikārā ti tūddakapupphā, kimsukā ti vī-
 25 ghātakā²⁴, yodhikā ti yudhikā²⁵, vanamailikamanaḥgasamanavajja-bhaṇḍisurucirabhaginimālamphiyadhare ti mallikānaṃ ca anūghasānaṃ anavajjānaṃ ca bhaṇḍinaṃ surucitānaṃ ca bhagininaṃ pupphehi māyadhārāya-māne, dhanukārīti dhanupātali, tāṭṭā ti tāḷhapattarukkha, kaccavattate²⁶ ti etahi sumanādhī vitatanadhikacchapabhutakareḥ²⁷, samkkaṇṇamittatā²⁸ ti
 30 tesu tesu (hāneṣu sutthukūṇamittasimuttakehi²⁹ o' eva nānāvidhalaṭṭhi ca³⁰ vitatapattimāṇḍitappadeso, tēpassasamaḥaganādhivutte ti etesam vījjā-dharāḍḍinaṃ gapehi adhirutte, P-mukho ti³¹ mukhaparipuṇṇāya P-kho³²,

¹ B¹ yeva. ² B² adda accayena. ³ B³ pav-. ⁴ B⁴ adda nam. B⁵ na. ⁵ B⁶ -sa. ⁶ B⁷ tamhā. ⁷ B⁸ add na. ⁸ B⁹ si. ⁹ B¹⁰ -ayo. ¹⁰ C¹⁰ haṃ. ¹¹ C¹¹ piyā-. ¹² so C¹² for asano yeva? B¹² asanūyava. ¹³ B¹³ asatagha-. ¹⁴ C¹⁴ -cova-. ¹⁵ B¹⁵ vāttaghaṭṭhā. ¹⁶ C¹⁶ yutikā, C¹⁷ anyūthikā. ¹⁷ B¹⁷ gaccha-. ¹⁸ C¹⁸ -lati. ¹⁹ B¹⁹ adhi-. ²⁰ C²⁰ -lati omitting ca. ²¹ C²¹ omit P-mukho ti. ²² C²² -khā.

parehli putthatäya phussavakkilo, vilasitanayano¹ ti vilasitanetto, mattak-
khu ti ysthi mattānam akkhinti rattinū henti evam zattakkho patināpattanetto
vā, bhaginiye ti arisavohātona ālapanam, paricareyyāthā² ti sakaladiyaam
gahetvā viareyyātha, tū so piyakatham kathetvā uyyojeti³, kadaci pana K. ā.
saparivāro P-mukham dāsanāya gacchati kadaci P. K-lasee santham gacchati, 5
tenāha aha khali bho ti, samma ti vajasse, āgammā ti patissa upanissāya,
labhēyyāmi⁴ ti K-asee santham piyavacanam labhēyyāma, app-eva nāmi⁵ ti
api nāma labhēyyāma, vakkhāmi nan ti, sujātānan ti samānajatānanam, mame⁶
ti palāya, jamma ti āmaka, vyatto ti ko nu⁷ adiso aḍḍo vyatto nāma
atthi, jāyāyāritena⁸ ti jāyājītena⁹, ayam vā pātho, evam itthiparājītena tayā 10
adiso ko nāma vyatto atthi, tam puna svarūpassa vāsanasee ābhananattāya¹⁰
apassēti, tato heta¹¹ ti kadāha m. K. ti cintetvā tato yeva patinivatti, so
nivattitvā saparivāro attano vasanatthānam eva āgāmeti, app-eva nāmi ti
samāyaparicetiakko tumhā ādāha vuttasēyya vā na vā ti evam cintetvā tam
ohāya pakkamissa, tumhan¹² ti tumhāham, app-eva nāmi¹³ ti tumhā ādāhi 15
vuttasēyya vā na vā, āmāhāha āgatakkāle mato bhavissati, mayam hi idān¹⁴ eva
marissati¹⁵ heta tumhāham pādaparicarikā bhavitum āgati ti, ten¹⁶ upasā-
kamitī imā itthiyo samikkāsa matakāle āgati pajikkāla bhavissāmi¹⁷ ti tam pahāya
āgati¹⁸ gantvā mama sahāyam pupphaphaladini nānibhesajjāni sandharitvā āro-
pan¹⁹ karissāmiti cintetvā āgatalo M. ākāse²⁰ uppatitvā yena so ten²¹ upa- 20
sākamī, han ti utpāto, jivesi sammā ti gacchanto evam āha, itaro pi²² esa
jivāmiti vadanto ham sammā ti āha, piyāpesitū piyēsi, patippasāmbhū-
rūpasanto.

Tāpi dijakaññāyo tasmim aroge jāte āgatā. K. pi P-kham.
katipāham phalāphalāni²³ khādāpetvā tassa balappattakāle 25
„samma tvaṃ idāni āroge²⁴, attano paricārikāhi saddhīm vasa,
aham pi attano vasanatthānam gamissāmiti“ ā. Atha nam so
„imā²⁵ mam bāhagilānam pahāya palātā²⁶, na me utāhi dhut-
tihi²⁷“ attho²⁸ ti ā. Tam sutvā M. „tena hi te samma itthiṇam
pāpabhāvam ācikkhissāmiti“ P-am gahetvā Himavantapasse 30
manosilātalam netvā sattayojaniyasālamāle manosilāsane²⁹ nisīdi,
ekasmim passe P. saparivāro nisīdi. Sakala-Himavante deva-
ghosandācari³⁰: „ajja K. sakunārājā Himavati³¹ manosilāsane
nisīditvā Buddhalīlāya dh. desessati, tam sunātha“ ti param-

¹ Bā -nā. ² Bā -si. ³ Bā adde tayā. ⁴ Bā jāyājītena. ⁵ Cā Bā jāyā-.
⁶ Cā āhanatthiāya, Cā ābhanat-, Bā ābhanat-, Bā ābhanat-. ⁷ Bā yeva. ⁸ Cā
tiyahan, Cā tuyhan. ⁹ Bā adde ti shāhi, Bā āham. ¹⁰ Bā a-. ¹¹ Bā -ena.
¹² Bā -jenu. ¹³ Bā adde sammā. ¹⁴ Bā palāyanti. ¹⁵ Bā vassati. ¹⁶ Bā
-lāle. ¹⁷ Bā devatā-. ¹⁸ Bā -vante.

parāghosena chakāmāvacarā devā ātvā¹ yebbhuyena² sammipatimsu, bahū nāgasupannagijjhā ataviyam pi³ devā⁴ taṃ attham ugghosimsu. Tada Ānando nāma gijjharājā dasasahassagijjhaparivāro Gijjhapabbate pativasati, so pi taṃ kolāhalam sutvā „dh. supissāmīti“⁵ saparivāro āgantvā ekamantaṃ nisīdi. Nārado pi pañcābhinnātāpasso dasasahasatāpasapari-
 5 vuto Himavantapadeso viharanto taṃ devaghosanaṃ sutvā „sahāyo kira me K. itthinaṃ agunaṃ kathesasi“, mayāpi taṃ desanaṃ sotum vaṭṭatīti⁶ tāpasasahasena⁷ saddhīm iddhiyā
 10 ta gantvā ekamantaṃ nisīdi. Buddhānaṃ desanāsaṃnipātasadiso mahāsamāgamo abhosi. Atha M. jātissaraññānena itthidosapaṭisamyuttaṃ atitabbave ditthakāraṇaṃ P-am⁸ kāya-sakkhim katvā kathesi.

Tam attham pakāseto Satthā āhu:

15 Atha khalu bho K. s. taṃ P-am ph-am gilānāvutthitaṃ acira-vutthitaṃ gelānā⁹ etad avoca: „ditthā mayā samaṃ P-kha K aṅkā¹⁰ drepitā¹¹ pañcapatīkā ya¹² chaṭṭhe purise eittam paṭibaddhaṃ ti¹³ yā yadidhā kavandhe piṭhasappimhīti“¹⁴. Bhavati ca paṇ¹⁵ uttar¹⁶ ettha¹⁷ vākyam:

20 1. Ath¹⁸ Ajjuno Nakulo Bhīmaseno.

Yudhiṭṭhilo Sahadevo¹⁹ ca rājā

eto pati pañca-m-aticca²⁰ nāri

akāsi²¹ khujjavāmanena pāpaṃ ti. 288.

„Ditthā mayā samaṃ P-kha Saccentapāvi nāma samaṇi su-
 25 sānanaññhe vasanti“²² catutthabhattaṃ pariśamayamānā, sā²³ tulāputta-
 kena²⁴ pāpaṃ akāsi. Dittthā mayā s. P-kha Kākāti²⁵ nāma devī samuddamaññhe vasanti bhuriyā Venateyyassa²⁶ Naṭakoverena²⁷ pāpaṃ akāsi. Dittthā mayā s. P-kha Kuraṅgavi²⁸ lomaṇḍari²⁹ Eja-

¹ B⁴ sutvā. ² B⁴ adda tattha. ³ B⁴ -upāvijjādhārādīnaṃ pi. B⁴ -vijjātaṭṭaṭṭa-
 yampi. ⁴ B⁴ devatā. ⁵ C⁴ supissāmīti. ⁶ B⁴ adda mahāsamāgamo bhaviesati.

⁷ B⁴ -dasasahasena. ⁸ B⁴ -khaṃ. ⁹ B⁴ gelānāṭṭam, C⁴ gelāññam. ¹⁰ B⁴
 adda devī. ¹¹ B⁴ del-. ¹² so C⁴ for yassa? B⁴ ya, B⁴ tam, ¹³ so C⁴;
 B⁴ -bandhi. ¹⁴ B⁴ piṭha-, C⁴ piṭha-. ¹⁵ Co pha-, B⁴ ma-. ¹⁶ B⁴ siha-.
¹⁷ B⁴ paricca. ¹⁸ B⁴ akūri. ¹⁹ all three MSS. -i. ²⁰ C⁴ omitt aḍ. ²¹ so C⁴;
 C⁴ tulāputtanakena, B⁴ sūravuttakena, B⁴ sūradhu-. ²² B⁴ kīkavanti; so III
 p. 90. ²³ B⁴ havat-. ²⁴ -kuppasena. ²⁵ B⁴ kuraṅgadevi. ²⁶ C⁴ -anderi.

kamāraṃ¹ kāmāyamaṇā Chalaññakumāra-dhanantevāsina² pāpam
akāsi, Evaṃ h' etaṃ³ mayā nītaṃ: Brahmaḍattassa mātaraṃ ohāya
Kosalārāja⁴ Pañcālacandena⁵ pāpam akāsi. Etā ca aṇṇā ca akāsi
pāpam, taṃmāham itthinam⁶ na viṇase sa-ppasaṃse, mahi yathā jagati-
samānaruttā vasaṇḍharā itaritarāpatitthā⁷ sabbasahā⁸ aphaṇḍanā⁹
akuppā tath' itthiyo¹⁰, tāyo na viṇase nara

1. Sīho yathā lohitamaṃsabhojano
vālānigo¹¹ pañcavattho¹² soruddho
pasayhakkhāsi parahiṃsane rato
tath' itthiyo¹³, tāyo na viṇase nara. 289.

10

Na khalu¹⁴ 1. P-kha vesiyo nāriyo gamaniyo¹⁵, na h' etā bandha-
kiyo¹⁶ nāma, vadhikiyo nāma etāyo yadidaṃ vesiyo nāriyo gamaniyo
ti, corā viya veṇikataṃ mudir' iva diddha¹⁷ vāṇijā¹⁸ viya vācāsanthi-
tiyo¹⁹ issāṇigum iva parivattāyo uruga-m-iva duggivhāyo sobbham
iva pañcchannā pātālam iva duppurā rakkhasi viya duttonā²⁰ Yamo²¹
v' ekantahāriyo sikkhi-r-iva²² sabbhakkhā nadi-r-iva sabbavāhi²³ anilo
viya yonakāmaheṇā²⁴ Neru viya avisesakārā visarukkho²⁵ viya nicca-
phalāyo²⁶ ti, bhavati ca paṇ' uttar' ettha vākyam:

1. Yathā coru yathā diddho²⁷ vāṇijo va²⁸ vikattiham²⁹
issāṇigam ivāvatā³⁰ duggivhanago yathā³¹ 290.
2. Sobbham iva pañcchannā pātālam iva duppurā
rakkhasi viya duttonā Yamo v' ekantahāriyo³² 291.
3. Yathā sikkhi nadi vāto Neru nāvāsamākata³³
visarukkho viya pañcadhā³⁴ nāsayanti ghare bhogam
ratanaṃ³⁵ untakaritthiyo³⁶ ti. 292.

21

Ta. glānāvuttikāraṃ ti paṭhamam glānaṃ parāvuttikāraṃ³⁷, ditthā
mayā ti aṇṇe kira Brahmaḍatto Kīrtijā sampamābhāvaṇatāyo Kosalārājā
gahetvā Kosalārājānaṃ mātrevā tassa aggamahesin sannisinnagabbham gahetvā

¹ Ck s'amārakam, Bk s'akakumāraṃ. ² C² B² -raṇḍha-. ³ B² evaṃhi-. ⁴ so C².
B² -jam. ⁵ C² sabbasaha. C² sabbasahā. ⁶ C² aṭṭhānā. ⁷ C² taji-, tathi-, B²
datti-. ⁸ C² vāṇi-. ⁹ B² pañcāvuddho, B² -vuddho, C² pañcavattho. ¹⁰ C² sa-
tithiyo, C² utthiyo, B² tattiyo. ¹¹ B² adā kha. ¹² so all three MSS.
¹³ C² na hetāvakaṇḍhakiyo. ¹⁴ so C²; C² madirā viya vasaṇḍharā, B² madirā
vasitthā. ¹⁵ B² -o. ¹⁶ C² vācāsanthiyo. ¹⁷ C² dutto, C² dutto. ¹⁸ all
three MSS. sikkhi-. ¹⁹ all three MSS. -i. ²⁰ C² -māvacarā. ²¹ B² -i. ²²
C² -siyo. ²³ B² ritho. ²⁴ B² ti. ²⁵ C² vitatthati, B² vikattati. ²⁶ B²
tānigamiva parivattā. ²⁷ B² duggiṭṭhā. ²⁸ attesa - - wanting in C². ²⁹ so C².
C² -samāpakā ti, B² -samāgati. ³⁰ so C²; C² pañcadā, B² nicca-phalo. ³¹ C²
ratanaṭṭhakaritthiyo, B² ratanānantaritthiyo. ³² C² pañci-, B² pañcūva-.

- Bārāṇasīm gantvā tam atītaṃ aggamahesīm akāśi, aā¹ aparabhāge dhītaram
vijāyi, rañño pana² pakattiyā dhīti vā gutto vā n' atthi, so tussavā: bhaddhe
varam gaṇhā³ ti ā, aā gahitakam katvā thapeṣi, tesaṃ pana kumārīkāya K aṇhā
ti nāmaṃ karitvā, aih' aasā veyyapattiyā māsā⁴: amma pitara te vāro dinnu,
5 tathā aham gahetvā thapesiṃ, tava purāṇakam varam gaṇhā ti ā⁵, aā: mayham⁶
avijjāmanam⁷ u' atthi, paṇḍu gahavatthiḥā⁸ me sayanivaram karehiti kilesa-
bhūtaṭṭhāya hīrotappam bhūndivā mātaram ā, aā rañño āroceṣi, rājā: yathā-
rucirū⁹ patigaṇhātū ti vavā sayanivaram ghoṣeṣi, rājagāṇe sabbāḍḍakā-
patimanditā bahucuriyā sammipattisū. Kanhā pupphasamuggam iddya uttara-
10 sūbhapañjare [hīti oloheṇā] ekam pi na toroṣi, tadā Pandurājagottalo¹⁰ Ajjuno
Nakulo Bhūmaṇeṇo Yuddhīṭṭhilo Sahadevo¹¹ ti ime paṇḍu Pandurājaputtā¹²
Takkaṭṭhāya dīpaṇamokkhasa acariyassa santike aḍḍam gahetvā¹³ desacārittam
jāntamā¹⁴ ti vicarantā Bārāṇasīm pattā¹⁵ antonagare kolāhaṭṭhā euvā pucchitvā
tathā attham hāvā mayam pi gamessāmā ti kaṇḍanar¹⁶ paṇḍumanarūpa paṇḍa¹⁷
15 pi ta gantvā paṇḍipattiyā aṭṭhamvā, Kanhā te diva paṇḍu [hīteṇa] paṭṭhaḍḍha-
cittā hurvā paṇḍannam pi aḍḍeṇa mākūmhaṭṭakāni khūḍitvā: amma ime paṇḍu
jane vūreṇ¹⁸ ā, aā rañño āroceṣi, rājā xarassa dinnatā na labhissasūti¹⁹
avata²⁰ anattamano va khūḍitvā kassa puttā ti pucchitvā Pandurājaputtahāvam²¹
fiatvā tesaṃ sakkūram katvā tathā pūḍaparicārikam aḍḍesi, aā sabbāḍḍakapāśāde
20 te²² kilesavassena saṅgaṇhi, eko pan' aasā parikārikā khujje pīṭhasappi atthi,
aā paṇḍu rājaputte kilesavassena saṅgaṇhitvā tesaṃ bahiṇikkhaṇṭakāle oḷḷam
labhivā kilesena anudayhamānā khujjena saddhīm pāpam karoti, tena ca sad-
dhīm kathenti: mayham tayā sadiso piyo n' atthi rājaputte māretvā tesaṃ
galaḍḍitena tava pade makkhāpessāmīti²³ vadati, itareṇa pi jettahabbhūtikāna
25 māsāḍḍhūtakāle: imehi catthi jānhi tvaṃ eva mayham piyātare mayā jivitaṃ pi
tav' atthāya paricattamā mama pītu acariyena tuyham yeva x. dāpeṇāmīti²⁴ va-
datti, itarehi saddhīm māsāḍḍhūtakāle pi ev' eva mayo, te xyam²⁵ aṇḍhe piyāyati
teariyoh ca na etam nīceya jātaṃ ti tesaṃ atthiya tussenti, aā ekadivasaṃ
khūḍitvā abosi, aṭṭha nam te parivāretvā eko etam sambhanto nīlidi tesaṃ
30 ekakam hatthāṃ eva pudaṇi xa, khujje pana pūḍamūle nīlidi, aā etam sambha-
manassa jettahabbhūtikāna Ajjunakumārassa: mayham tayā piyātare n' atthi
jivamānā tuyham jivissāmi pītu acariyena tuyham x. dāpeṇāmīti etena aḍḍham
dadamānā tathā saṅgaṇhi, itareṇa pi hatthapādehi tath' eva aḍḍham aḍḍesi,
khujjassa pan: tvaṃ diva mama piyo tav' atthāya aṇḍhe jivissāmīti jivhāya
35 aḍḍham aḍḍesi, te sahbe pi pubbe kathitahāvena tīya aḍḍhāya tam attham
jāntiṃ, tesaṃ aasā attano dinnasāṇḍiyo²⁶ jāntiṃ, Ajjunakumaro pana tesaṃ

¹ Bā tā, Cā omitt aā. ² Cā omitt pana. ³ Bā -kāhi. ⁴ Bā adda tam āha. ⁵ Bā aṇḍhe āha. ⁶ Bā adda aṇḍham. ⁷ so Cā; Bā adda dhammā. ⁸ Bā gahana-.
⁹ Bā -itā. ¹⁰ Cā paṇḍarājā bhoggano, Cā paṇḍarājā bhō. ¹¹ Bā etāha. ¹² Cā penda-. ¹³ Bā ugga-. ¹⁴ Bā patvā. ¹⁵ Bā adda paṇḍurājaputtā. ¹⁶ Bā jame xa me dehitā. ¹⁷ Cā -atthi. ¹⁸ Cā -da ti. ¹⁹ Bā -māti. ²⁰ Bā pāpasaṇḍi-
mitti. ²¹ Cā te aam. ²² Bā -jyeva.

hatthapāda]vāhāvikāre diṅvā: yathā mayham evam sāsānam pi imāya vaññāya
 dinnam¹ bhavissati khujjena cāpi sandāhim etassa santhavena² bhavissāham ti
 cintetvā bhātaro gahetvā bahi nikkhamitvā pucchit: dīṭṭhā ve pañcapaṭṭikā mama
 sēsavākarāṃ dassentīti, āma dīṭṭhā ti, kārāṇaṃ jīnāthā³ 'ti, na jānāmi⁴ 'ti, idam
 nāma⁵ ettha kārāṇaṃ: tumhākaṃ hatthapādehi dinnasāññāya kārāṇam jīnāthā 'ti⁶
 amhākaṃ pi ten⁷ eva kārāṇena adāssitī, khujjessa jībhāvikāreṇa saññāññāsaṇa
 kāraṇam jīnāthā 'ti, na jānāmi⁸ 'ti, aha nesaṃ ācikkhītvā imāṃpi sandāhim
 etāya pāpakammam katan ti⁹, tasmā ādaddhehantēsu khujjāṃ pakkosītvā pucchī,
 so sahhaṃ pavattissī kassasi, te tassa vacanāṃ sutvā tassā vigatāchandarāgā: aho
 mātugāma nāma pīpo dasallo, amhādisa nāma jāttesamponne sabbaggaṃpāte pa-
 hāya svarūpeṇa jēgunchapaṭṭikkhūleṇa khujjena sandāhim pāpakammam karoti, ko
 nāma paṇḍita]jāṭiko evam uḷḷajjāṭhi pāpadhammāhi itthīhi sandāhim ramīssatīti
 anekapaṭṭiyēva mātugāmaṃ gorahitvā alam na gharāvāsēṇa¹⁰ ti paṇḍa jantā
 Hīmaṇṭapāte pavasitvā kassapaṭṭikammam katvā kypaṭṭiyasāṇe yathākammam
 gatā, K sakunatājā Ajjunakammāro ahoṣi, tassā¹¹ sātāṇā dīṭṭhākārāṇam dassento
 dīṭṭhā mayā ti adāmi ā.

Ta dveṇṭītikā¹² ti Kosalarañño¹³ Kāśīrañño ca vasaṇ¹⁴ etāṃ vuttāṃ,
 pañcapaṭṭikā yā¹⁵ ti pañcapaṭṭikā, yakāro nipāṭamatto, paṭibaddhantīyā¹⁶ ti
 paṭibaddhamanā¹⁷, kavaṇḍa¹⁸ ti¹⁹ tassa kira gīviya²⁰ ovaṇṭitvā²¹ uram
 allinā tassa chinnaleso viya khāyati, pañcapaṭṭicā²² ti eto paṇḍa atikkha-
 mitvā, khujjavāmanenā²³ ti khujjena vāmanakena²⁴, aparāpi pi dīṭṭhapubbāni
 dassento puma dīṭṭhā ti ādāmi āha, ta pothamavattimāṇāṃ tava ayam vibhāvanā:
 attho kira Bīrāṇasīṃ nīlāya Saccatāpārī²⁵ nāma sāsasamāni sāsāṇe paṇḍa-
 ahlāṇa karetvā ta vasaṇṇā cattarī²⁶ bhattāni atikkhamitvā bhujjati, sakalaṇa-
 maza Cando viya Suriyo viya ca pākāṭā ahoṣi, Bāḷasīṇo khīpitrāpi²⁷ khāli-
 tvāpi namo Saccatāpārīyā²⁸ ti vadanti, ath' ekasmiṃ cāmanāṇe pothamadivase
 tava suvaṇṇakārā gaṇabandhana²⁹ ekasmiṃ padase maṇḍapam karetvā³⁰ naccā-
 maḥasasurāgaṇabandhāni netvā³¹ surāpāṇam trābhīṇam, ath' ēko surāṇṇakāro
 surādhittako³² chaḍḍento: namo Saccatāpārīyā³³ ti vatvā ekeṇa paṇḍitena: amhā
 sandhātā ecalacittīya itthīyā namo karosi aho bālo aṭṭi vuttā: samma mā evam
 avaca mā nīrayasāṇvattanīkam kammam³⁴ karīti ā, aha naṃ so: dubbuddhi
 muhi hohi³⁵ sahassena abbhutam kara³⁶ ahaṃ te³⁷ Saccatāpārīvā³⁸ ito sattama
 divase ālakkatāpattiyuttamāṃ imasmiṃ thāṇe nīlāṇo suravittam³⁹ gūhāpetvā suram

¹ so B⁴; C² ā. ² B⁴ sandhavana. ³ B⁴ add āma jānāmi ti. ⁴ B⁴ adda
 vateṇ. ⁵ B⁴ tattha. ⁶ B⁴ adda ca. ⁷ B⁴ dvī-. ⁸ so C²; B⁴ paṭibaddhīyā,
 C² paṭibaddhantibaddhīyā. ⁹ C² paṭibaddhamānā, B⁴ -bandhamānā. ¹⁰ C²
 tav-, B⁴ kaphante. ¹¹ C² pi. ¹² B⁴ gīvā. ¹³ B⁴ -eva. ¹⁴ C² pañcapaṭṭima-
 ticā, C² pañcapaṭṭimaticā, B⁴ pañcapaṭṭicā. ¹⁵ B⁴ add idam vateṇ. ¹⁶ C²
 -pāpi, B⁴ -pāci, B⁴ -pāvi. ¹⁷ B⁴ adda divasāni. ¹⁸ C² omīti pi. ¹⁹ all
 three MSS pāpiyā. ²⁰ B⁴ gaṇabandhana. ²¹ B⁴ katvā. ²² B⁴ āharevā. ²³
 C² -vittako for vittako? ²⁴ C² -pāciyā? B⁴ -pāpiyā. ²⁵ C² omīti ā-. ²⁶
 B⁴ adda ti. ²⁷ B⁴ karoti. ²⁸ B⁴ tam. ²⁹ B⁴ -pāpi. ³⁰ so C² for -vittakāni?
 B⁴ -dhiṭṭhakam.

- piṭṭasāmi mānugāmo dhuvasālo u' atthi¹ ā, so' nu sakkhassasīti² eva' tēna
saddhīno sahasseva abhūtaṃ akāsi, so' ahiṃsānaṃ suvaṇṇakārūnaṃ āpeceva
punaḍvase pāṇo va tāpāvasseva suānaṃ pavasiṭvā³ taṃ vasaṇṭhatthānaṃ aśi-
dāro suriyāṃ namassanto atthāsi, sū bhikkhūya⁴ jgacchamāno tam divā: mahā-
5 dāko tāpaso bhavissati ahaṃ tava suānapasse vassāmi syuṃ mojjhe suānassa
bhavitabbam aśi' antareṇa⁵ saṇṭhammaṃ vaddissāmi naṃ ti upasamkamitvā
vandi, so u' eva sikkhā na pi āpi, dutiyadivase pi taṃ eva akāsi, tatiya-
divase pana vanditakāle adhomukhe va gacchā⁶ 'ti ā, catutthadivase kaccī⁷
bhikkhūya na kilamāsi paṭisaṇṭhāraṃ akāsi, sū paṭisaṇṭhāro me laddho ti
10 tutthā pakkhāmi, paṇṇamādivase bahuteraṃ paṭisaṇṭhāraṃ labhivā thokaṃ nīsi-
divā gaṭā, chaṭṭhadivase pana tam āganivā vanditvā nīlannāsi: bhaginī kin nu
kho ayye Bārāṇasīyaṃ mahāgītavaddhānaṃ⁸ ti eva⁹: ayya tumbhe na jīṇātha
nagaro chayo ghūṭhe ta kilāntānaṃ eśa aṇḍo ti vutti: attha nāṃ¹⁰ eśa aṇḍo
ti ajānanto viya hutvā: bhaginī kaṭṭhantāni atikkhamāsi pucchā, catthā ayya¹¹
15 tumbhe pana kaṭi atikkamethā¹² 'ti, satta bhaginīti, idarū so tumbā abhāsi¹³, dera-
sikkā u' eśa¹⁴ rattinā bhūṇjati, so¹⁵: kaṭi te¹⁶ bhaginī vassāmi paṭṭajjīkā¹⁷ 'ti
pucchitvā tiya dāḍassa vassāni¹⁸ vutte tumbhākaṃ kaṭi kīṇi vutto¹⁹ 'ti idarū²⁰
chaṭṭham vassāni ti ā, attha nāṃ: atthi pana te bhaginī saṇṭhammādhigāmo
ti pucchitvā u' atthi ayya²¹ 'ti²² tumbhākaṃ pana²³ atthi vutte mayam pi u'
20 atthi eva²⁴: bhaginī mayāṃ u' eva kamasukham labbāma na nekkhammasukham
ānā ambhākaṃ yeva upho nīrayo mahājanassa kīriyāṃ karoma ahaṃ gīhī²⁵ bha-
vissāmi atthi me²⁶ māru saṇṭhaṇṇi²⁷ dhanāṃ na sakkāmi dukkham anubhavītun
ti ā, sū tassa vasaṇṇaṃ eva' attano calacīratāya²⁸ taṃhi paṭibeddhavittā hutvā
ayya ahaṃ pi ukkaṇṭhāmi sace matu na chādjettha²⁹ ahaṃ pi gihini bhavissā-
30 miti ā, attha nāṃ so pi: sū nu tam chādjetthasāmi bhariyā me bhavissāmi
tam nagaraṃ pavessitvā samvassitvā³⁰ turāpānāmaṇḍapāṃ gantvā tiya evāvittha-
kaṃ³¹ gāhpetvā suram pīvā, itaro sehaṃajito³², sū tam paṭoca puttadakkhīni
vaddhi, tadā K. putto³³ ahoṃ, so tam kīraṇaṃ āharitvā dassento ditthā ti
ādim ā.
- 35 Dutiyavasthuṃ³⁴ atitakathāya catukkenipāte Kākatijātakavannanāya³⁵
vitharita, tadā pana K. Garuḷo ahoṃ, taṃ attanā dittham pakāseṇo ditthā
mayā ti ādim ā, tatiyavasthuṃ³⁶ atire Brahmaḍaṇṇo Kosalārājānaṃ vadhitvā
r. gahetvā tassa aggamahesinā gabbhinu³⁷ ādiya Bārāṇasīyaṃ paṇḍagantvā tassa
gabbhinibhāvāni jānanto pi tam aggamahesinā akāsi, sū paṇḍakagabbhā³⁸ su-
36 vaṇṇarūpakasāsiṇi puttāṃ vijāyitvā: vuddhiputtāṃ pi naṃ Bārāṇasīyā eśa

¹ Bā eḍḍa taṃ. ² Cā -tare, Bā -passabbhantare. ³ Bā kiṇci. ⁴ Bā ayyāni.

⁵ Cā bhāsi. ⁶ Bā so eḍḍā. ⁷ Bā eḍḍa taṃ. ⁸ Cā omitti te. ⁹ Bā kaṭi vassāni
ti vutte. ¹⁰ Bā eḍḍa me. ¹¹ Cā omitti natthi and ti. ¹² Bā pi. ¹³ Cā ā,
Bā gīhī. ¹⁴ Bā eḍḍa na. ¹⁵ Cā -ti. ¹⁶ Bā bāla. ¹⁷ Bā -vassātha. ¹⁸ Cā
-cūthakam, Bā -dakkhākam. ¹⁹ Cā -ajito, Bā -esena jito. ²⁰ Bā surādhutako.

²¹ Bā tatiya-. ²² cfr. III p. 90, Bā kīkavati-. ²³ Bā catukka-. ²⁴ Bā
sag-. ²⁵ Bā paṇḍapaya-.

me paṇḍamittassa putto bhiṃ imānā ti mārapessatī me me putto parahatthena
 maratū ti cintetvā: amma imānā mama¹ dārahaṃ pīṇitikaṃ attharittvā āmakassina²
 nipaṭṭhāpetvā³ «hiṃ 1, dhātī⁴ tatha katvā nahitvā⁵ paṇḍigamī, Kusalārāṭṭhī ma-
 ritvā puttassa āraḥkhadavatā⁶ hurvā nibbatti, āsānubhāvena⁷ «kassa «lāpāssa
 tasmān padase «khi vārentassa⁸ «khi «lāḥ tathā kumārān divā sinehaṃ uppā-
 detvā khīraṃ pāyettvā thokaṃ caritvā puna gantvā dve tayo⁹ «ttāro vāre pī-
 yesi, «lākapālo tassā kiriyam divā tathā dhīnaṃ gantvā tathā dārahaṃ divā
 puttassinehaṃ paṇḍupatthāpetvā¹⁰ attano bhāriyāya adāsi, «ā pana aputtikā, ten¹¹
 assā thāṇhānā¹² «a¹³ aṭṭhi, aṭṭha nam¹⁴ «lāḥ khīraṃ «va pāyesi, tato patthāya devassikaṃ
 divā teso «lāḥ maranti, «lākapālo: imasiddhā patthāggyamānā sabhā «lāḥ marissanti¹⁵
 kiṃ nojimbhū ti tathā «kasmān matthakāḥajane nipaṭṭhāpetvā¹⁶ aparena pīṇhitvā māsa-
 ruggena mukhaṃ nibbiserān¹⁷ himpitrā¹⁸ nadiyā vasaṇṇesi, tam «nam voyhamānaṃ
 hetthāttithe rājaniveskue jhūnapatissamkhārako¹⁹ «ke caṇḍilo sapajāpatiko mukhaṃ²⁰
 dhoranto divā varena gantvā āharitvā tīre thāpetvā kiṃ aṭṭhā ti vitaritvā
 «lokonto dārahaṃ passā, bhāriyāpi²¹ «sa aputtikā, tassā²² tasmān puttassineho²³
 nibbatti, aṭṭha nam²⁴ gehaṃ netvā patthāggyi, tathā sattaṭṭhavaṇṇakūlato patthāya
 māṇapīṭare rājakulānā gacchanti²⁵ ādiya gacchanti, «lāssavaṇṇakūlato patthāya «
 «²⁶ hānānā gantvā jhūnapatissamkhārakaṃ²⁷ karoti, rūḥiṇo «a aggaṃahesiya
 Kurāṅgavī²⁸ nāma dhīta «hoṭi uttamarūpadharī, «i tassā dīṭṭhakūlato pat-
 thāya tasmān patthāddhacittā²⁹ hutvā rūḥattha anabbivatī³⁰ tassā kammakaraṇaṭṭha-
 nam «va āgacchati, tesaṃ abhinnaḥassanena³¹ āḍḍamaṇḍiṇānāṃ patthāddhacittānaṃ
 antorījakulā yeva patthāhannokāṇā ajjhāceto paranti, gacchante kulā paricāri-
 kāyo³² rūḥiṇo āroccanā, rājā kuṇḍhitvā amāce sannipādetvā: imānā caṇḍila-
 puttānā imānā³³ nāma katvā tassā kassābham jānāthā³⁴ ti 2, amācā: māha-
 patāḍho «va nīcāvidhi³⁵ kammakaraṇā³⁶ karetvā pucchā nam³⁷ māreṇān vaita-
 tti vadiṇā, tasmān āhāre kumārassa pīṇā āraḥkhadavatā tassā³⁸ «va kumārassa
 mātu sarire āḍḍimuccā, «ā devānubhāvena³⁹ rājanān upasamkamitvā: mahārāja
 nāyān kumārā caṇḍilo «va māma kucchissimān nibbatto Kusalārāṭṭhī⁴⁰ putto «ham
 putto me mato ti tumhākaṃ māsā avacānā «ham etah tumhākaṃ paṇḍamittassa
 putto ti dhātīyā⁴¹ datvā āmakassina⁴² «haddāpessitvā aṭṭha nam⁴³ «khi «lāpālo
 patthāggyi «va attano «lāḥ matantien nadiyā parāhāsi aṭṭha nam⁴⁴ voyhamānaṃ
 amhākaṃ⁴⁵ gehā jhūnapatissamkhārako caṇḍilo divā pōssā sace na soddahatha
 te sabbe pakkāṇpetvā⁴⁶ porachathā⁴⁷ ti, rājā dhātīn⁴⁸ «āḍḍam katvā sabbe pakkāṇ-
 petvā⁴⁹ porachithā⁵⁰ tathā⁵¹ «va tathā parattinā⁵² sutvā jātissampanno kumārā ti tatthā
 tathā mahāpetvā⁵³ āraḥkhāripetvā⁵⁴ tassā⁵⁵ «va dhīteraṃ adāsi, tassā: pana «lāḥinaṃ⁵⁶

¹ C¹ B¹ «mitt mama. ² B² āgama. ³ C³ «cittā? C⁴ dhātī, B⁴ jātī. ⁴ B⁴ natvā.
⁵ B⁵ «-ka «cārentassa. ⁶ C⁶ tatthā in the place of dve tayo. ⁷ B⁷ «vī. ⁸
 B⁸ mākaḥ. ⁹ B⁹ tasmā. ¹⁰ B¹⁰ «vera. ¹¹ B¹¹ gehā/jhūnapatissamkhā. ¹² B¹²
 kurāṅgaderī. ¹³ B¹³ abhinnaṃvad-. ¹⁴ B¹⁴ adāsi sutvā, B¹⁴ katvā. ¹⁵ B¹⁵ idam.
¹⁶ B¹⁶ «-a. ¹⁷ B¹⁷ «nam. ¹⁸ B¹⁸ devatā-. ¹⁹ B¹⁹ «yo. ²⁰ B²⁰ tum-. ²¹ C²¹
 dhātī, B²¹ «tayo.

mūrtitattā Elakamūro¹ ti nūnān karimān², ath' aśa rājā ananāśānanān dattā:
gaccha atthānā pītū santakam r. gacchā 'ti tam³ uyyojesi, so hi Kurāṅgaviṇ⁴
ādāya gantvā rajje patitthāsi, atb' aśa Bārāpastrājā anuggahitappo ayaṇ ti
vippasikkhapaṇattham Chalaṅgakumārān nāma ācariyaṇ⁵ katvā pesesi, so tassa
5 ācariya me ti anāpatitthānanān adāsi, aparabbhāge Kurāṅgavi⁶ tena saddhīm anā-
cāram akāsi. anāpatino pi paricārako⁷ Dhanantevāsā nāma atthi, so tassa hatthā
Kurāṅgavi⁸ vatthalaṇkārūṇi pesesi, aī tenāpi saddhīm pāpam akāsi, K. tam
kātanān ācariya dasseti dīthi naya ti idam iha.

Ta. lomaśundarīṇi romarājīyā maṇḍilādi⁹, Chalaṅgakumāra-
dhanantevāsīnā ti Elakamūrakam¹⁰ patthayamānāpi Chalaṅgakumārānānā-
10 patinā¹¹ ca tassa¹² eva¹³ paricārīkena dhanantevāsīnā ca saddhīm pāpam akāsi,
evam anācari¹⁴ itthiyo dussilā pāpakkammā, tenāham tū¹⁵ na-ppasāmaṇḍilā,
idam M. attham ācariya dasseti, so hi tadā Chalaṅgakumāro ahoi, tassa
attānā dīthakāraṇam ācari.

15 Paṇḍumavathusamim pi atthā Kosalarāja Bārāpastrājān gahetvā B-sitāḍḍo
aggamāseṇiṇi pabbhūṇim pi aggamāseṇiṇi katvā aśanāgeram eva gato, aī apa-
bbhāge puttān vijayi, rājā aputtakattā tam puttānāseṇa positvā¹⁶ aśhaṇajpān
akkhūpetā veyyappattān attāro pītū santakam r. gacchā 'ti pesesi, so tatthā
gantvā r. karesi, atb' aśa mātā puttān paṇḍitūkm' ambhiti Kosalarājānān
20 āpucchitvā mahāparivāzā Bārāpasim gacchanti¹⁷ dvinnān caritthānān antare
ekasmiṇ nīgama nīlāṇān gacchā, ta eko Pañcāleśvare nāma brāhmanakumārān
atthi abhirūpo, so tassa paṇḍikāram urānesi¹⁸, aī tam diāsi va patibaddha-
cittā tena saddhīm pāpakkammā¹⁹ katvā katipāham tatth' eva vīṇāmetvā
B-sim gantvā puttān diāvā khippamā nirattitvā pūna tassmim yeva nīgama nī-
32 lāṇān gahetvā katipāham tena saddhīm anācāram caritvā Kosalanagarān gato,
aī tam patthāya naṇḍam²⁰ eva tam tam kāraṇam vattā puttāssa santthān gac-
chissāmi²¹ rājānān āpucchitvā gacchānti va āpucchānti ca tassmim nīgama
saddhamāsamattān tena saddhīm anācāram caritvā sampunnasamukhalitthiyo nāma²²
dussilā muṇivāṇiyo ti, idam pi attham dasseti²³ evam h' etan ti²⁴
36 atthi iha.

Ta. Brahmadattāssa mātaraṇ ti Bārāpastrājān kārentāssa Brahma-
dattāssa kumārāssa mātaram, tadā kira K. Pañcāleśvare ahoi, tassa tam
attānā nānam kāraṇam dasseti evam aī. Etācā 'ti samma Pūṇamukha etā
ca pañca itthiyo pāpam ākaman, na ahoi ti aśhān mā kesi, atha iko etā ca
32 ahoi eva bahā pāpakkammakārīka ti, tassamim thāne thavā loke aticārīnān
caritthānī kathasabbhānī, jaratālā yathā jaratāsaṅkhānī mahā samāharaṇṇā ti
pañcākkhāveṇa sabbheva samarattā²⁵ hutvā vā samudharā itaritarāpatitthā

¹ Bde elakamūro. ² Bde ākaman. ³ Cde omī tam. ⁴ Bde kurāṅgadevi. ⁵ Cde ācā. ⁶ Cde Bde -iko. ⁷ Bde kurāṅgadeviyā. ⁸ Cde -udari. ⁹ Bde elakumārā-
kam. ¹⁰ Cde -kumārāse-¹¹ Bde -aseva. ¹² Cde -pa. ¹³ Cde tam. ¹⁴ Bde
-etvā. ¹⁵ Cde -etū. Bde -anto. ¹⁶ Bde -nūmeri. ¹⁷ Bde pāpam. ¹⁸ Bde gac-
chānti. ¹⁹ Bde nāmetā. ²⁰ Bde add mahāsatto. ²¹ Cde hetānāthi, Cde kha-
nanti. ²² Bde samāna.

ti¹ uttamānaṁ ca adhamānaṁ ca paṭṭiṭṭhā hoti tathā² iṭṭhiyo pi kilesavasa-
 saḍḍheṇa uttamādhamaṇaṁ paṭṭiṭṭhā hoti. Iṭṭhiyo hi oḥassaṁ iṭṭhamāna³ ke-
 nacl⁴ vaddhānaṁ pāpaṁ⁵ karonti nāma, sabbaṁsāhā ti yathā ca si⁶ sabbaṁ eva
 saḥaṁ na phandati⁷ na kuppati⁸ tathā iṭṭhiyo sabbo pi purisa⁹ lokassa-
 dāsaṇa¹⁰ saḥanti, sace tassaṁ koṇi puriso citta paṭṭiṭṭhito va hoti tassa¹¹ rak-
 khaṇattham¹² na phandati¹³ na kotikhalam karonti¹⁴ nāma, yathā ca si¹⁵ na
 kuppati na calati¹⁶ evam iṭṭhiyo methunadhammena na kuppanti na calanti na
 saḥkā tesa pūreṇa, vāṇamigo ti dutṭhamigo, pañcavattā¹⁷ ti mukhasa-
 c¹⁸ eva caṇṇaṇaṁ ca caṇṇaṇaṁ tassa¹⁹ etam vuttam, suruddho ti suluddo su-
 pharṇao, tathā iṭṭhiyo ti yathā sikkhaṁ mukhaṁ c²⁰ eva²¹ eṭṭāro hatthapādo
 ti pañcāvuddhāni tathā iṭṭhiṇaṁ rūpasaddagandhārasopṭṭhāni pañcāvuddhāni
 yathā so attano bhikkham gaṇhanti tehi pañcahi ti gaṇhāti tathāpi²² kilesa-
 bhikkham gaṇhamāna rūpādīhi vuddhehi paṇḍitā gaṇhanti, yathā so kakkhaḥ
 paṇḍiṇa khidati²³ evam eṭṭāpi kakkhaḥ paṇḍiṇa khidati²⁴, tathā h²⁵ eṭṭā thirasi-
 pi purisa²⁶ attano balena paṇḍiṇaṁ katvā aṭṭhānaṁ pāpeti, yathā so
 parakkhaseṇa rato evaṁ tāpi kilesavasaṇa parakkhaseṇa²⁷ ratā, tūyo²⁸ ti tā
 evaṁ agunasaṁmanigatā, tūyo²⁹ na sikkhaṁ nāro, gamaniyo³⁰ ti gaṇhāyo,
 i. v. h.: samma P-kha yān³¹ etanti iṭṭhiṇaṁ vesiyo ti ādinaṁ nāmaṇi na etanti
 tassaṁ saḥāyato vuttanti³², na h³³ eṭṭā vesiyo nāma nāriyo nāma na³⁴ gamaniyo
 nāma na vandhakāyo³⁵ nāma, saḥāyānāmeto pana vaddhāyo³⁶ nāma eṭṭāyo yā
 eṭṭā vesiyo nāriyo³⁷ gamaniyo ti vuccanti³⁸, vaddhāyo ti³⁹ aṭṭhāyānāyāyo,
 avāyāṁ atthe Mahāhamaṇajātaka diṭṭattho, vuttam h⁴⁰ eṭṭam:

Māyā c⁴¹ eva mariciva soko rogo c⁴² upaddayo (supra p. 40)

khāro ca bandhanaṁ c⁴³ eṭṭā maccuppaṇa⁴⁴ guhāyā⁴⁵

tūyo ya sikkhaṁ poṇa so nareṇa uttādhamaṇo ti.

venikāṭṭa ti katavēpiyo, yathā hi molin bandhitā aṭṭhiyaṁ thācero janam
 vīlumpati⁴⁶ evam eṭṭāpi kilesavasaṇa⁴⁷ netvā cāpaṇa⁴⁸ vīlumpanti, madiriva
 diḍḍhā⁴⁹ ti viṣamāsaṇaṇi viya, yathā si⁵⁰ vikāraṁ dāssenti evam eva tāpi
 aḥḥesā purisaṇa aṭṭatā klecāklecāni ajānantiyo aḥḥaṇiṇi kattabbe aḥḥam eva
 karonti vayoṇikāraṇa⁵¹ dāssenti, vācāsaṇṭhutiyo⁵² ti yathā vāṇiyo attano
 bhāṇassa vāṇam eva bhāṇati⁵³ evam eṭṭāpi attano agunāṁ pañcābhāṇatā gūṇam
 eva pakāssenti, parivattāyo⁵⁴ ti yathā issāmiṇassa⁵⁵ aḥḥam parivattitvā
 thitāṁ evam labhātītalāyo pi⁵⁶ parivattā yeva hoti, utagami⁵⁷ ti utaga

¹ C² omitt ti. ² B² katham. ³ C² -nam. ⁴ C² na kenaccl. ⁵ C² add na.

⁶ C² omitt si. ⁷ C² pandati, B² omitt ph-. ⁸ B² adda na calati. ⁹ B² sabbeṇa purisaṇa.

¹⁰ B² -oti. ¹¹ B² pañcāvuddho. ¹² C² mukhe yeva. ¹³ B² tathā tāpi. ¹⁴ B² -ita.

¹⁵ B² -siya. ¹⁶ C² ta-. ¹⁷ B² omitt ti-. ¹⁸ B² -gamani. ¹⁹ C² gamatiyo.

²⁰ B² saḥāyānāmeto. ²¹ C² -vattā. ²² B² ba-. ²³ B² vaddhāyāyo.

²⁴ C² adda na. ²⁵ C² -vattā. ²⁶ C² omitt ti. ²⁷ B² -k. ²⁸ B² -vanam. ²⁹ B² janam.

³⁰ B² -vattā. ³¹ B² yathassa. ³² C² yovi-. ³³ B² viparikkāram.

³⁴ C² -vattā. ³⁵ B² -saṇha-. ³⁶ B² -vipa-. ³⁷ B² -lami-. ³⁸ B² ti.

- viya musāvādītāya duffivhā nāma, sabbhamāyā 'ti yathā paticechanno¹ gūṭha-
 kūpa evam² vatthulānakkūrapaticechanno³ haivā vīcayanti, yathā ca⁴ kacavāṇḍi-
 paticechanno⁵ āvāto akkanto pādadukkhān janeti⁶ evam⁷ etāpi vīcāseṇa upasevi-
 yamānā, pātālamāyā⁸ 'ti yathā mahāsamuddhe pātālaṃ duppūraṃ evam⁹ etāpi
 methunena¹⁰ vījāyaneṇa alaṃkāreṇa¹¹ 'ti tthi duppūrā, ten¹² evāha: tīṇaṃ bhū-
 dhammānaṃ aṅgāni anāgāmaṃ ti¹³ ādi, rakkhassī viya¹⁴ 'ti yathā rakkhassī nāma
 mamaṃagiddhatāya dhanena na saṅgi¹⁵ rosetum bahum¹⁶ pi dhanam¹⁷ paṭikkhīpīvā
 mamaṃ eva¹⁸ pattheti¹⁹ evam²⁰ etāpi methunagiddhātāya bahunāpi dhanena na
 tīssanti dhanam²¹ agāmetvā methunam²² eva²³ patthenti, Yamo vā 'ti yathā Yamo
 ekantaharo²⁴ na²⁵ kīlci pariharati²⁶ evam²⁷ etāpi jāṭisampannādiṇo²⁸ na²⁹ kīlci pariharanti
 sabbhaṃ kilesavaseṇa³⁰ elavānānaṃ pāpetvā dutiyacittavāre³¹ uttaraṃ upanenti,
 ekkhirivā³² 'ti yathā ekkhi³³ sūciṃ pi³⁴ sabbhaṃ bhikkhayaṃ³⁵ tathā³⁶ eva
 tāpi³⁷ kinuttamo³⁸ sabbā sevanti, nādūpamāya³⁹ pi⁴⁰ eva⁴¹ nayo, yevakā⁴² manacārā
 ti⁴³ bhūmmattho⁴⁴ karanavaseṇaṃ, yathā⁴⁵ etāsaṃ kīmo⁴⁶ hoti⁴⁷ tatthā⁴⁸ eva⁴⁹ dhāvanti,
 Nera⁵⁰ 'ti⁵¹ Himavati⁵² eko⁵³ sūvaṇṇapabbato⁵⁴ tathā⁵⁵ upagatā⁵⁶ bhāḍāpi⁵⁷ sūvaṇṇavannāpi⁵⁸
 hoti, yathā⁵⁹ so⁶⁰ evam⁶¹ etāpi nibbīṇasakārā⁶² attānaṃ upagataṃ⁶³ khaṇḍiṇaṃ⁶⁴ katvā
 pāssanti, vīsarukkhā⁶⁵ ti⁶⁶ amhesadīvo⁶⁷ kimpakkharukkhā, so⁶⁸ niccam⁶⁹ eva⁷⁰ phalati
 vannaḍiṇampanna⁷¹ ca⁷² hoti, tena⁷³ tam⁷⁴ nirāsathā⁷⁵ paribhūḍḍivā⁷⁶ maranti, evam⁷⁷
 etāpi⁷⁸ rūpādīvaseṇa⁷⁹ niccaphalā⁸⁰ rūpaṇi⁸¹ viya⁸² khāyanti, sevīyamānā pa-
 mādāṃ⁸³ uppādetvā⁸⁴ apāyanti⁸⁵ pāṇenti, tena⁸⁶ vuttam:
 Ayathū⁸⁷ dūsaṃ⁸⁸ nīdāya⁸⁹ yo⁹⁰ kāṇe⁹¹ patisevati
 vīpākāṇe⁹² hananti⁹³ naṃ⁹⁴ kimpakkaṃ⁹⁵ iva⁹⁶ bhakkhītan⁹⁷ ti
 yathā⁹⁸ vā⁹⁹ vīsarukkhā¹⁰⁰ niccaphalā¹⁰¹ sādā¹⁰² anattā¹⁰³ ca¹⁰⁴ hoti¹⁰⁵ evam¹⁰⁶ etāpi¹⁰⁷ sūlādī-
 nīsavaseṇa¹⁰⁸ yathā¹⁰⁹ vīsarukkhaseṇa¹¹⁰ mūlāni¹¹¹ pi¹¹² acco¹¹³ pi¹¹⁴ pattiṇā¹¹⁵ pi¹¹⁶ puppham¹¹⁷ pi¹¹⁸
 phalam¹¹⁹ pi¹²⁰ vīsam¹²¹ eva¹²² 'ti¹²³ niccaphalo¹²⁴ tathā¹²⁵ etāsaṃ¹²⁶ rūpaṇi¹²⁷ pi¹²⁸ -pe¹²⁹ potthabbhāni¹³⁰
 pi¹³¹ vīsam¹³² eva¹³³ 'ti¹³⁴ vīsarukkhā¹³⁵ viya¹³⁶ niccaphalā¹³⁷ tīḍḍo¹³⁸ ti¹³⁹ punaruttara¹⁴⁰ ti¹⁴¹
 gāthabandhanena¹⁴² tam¹⁴³ etāsaṃ¹⁴⁴ pākāṭaraṃ¹⁴⁵ kāṇam¹⁴⁶ evam¹⁴⁷ āha, ta¹⁴⁸ catana¹⁴⁹ uta-
 karittāhiyo¹⁵⁰ ti¹⁵¹ sīmikehi¹⁵² doṃkhaṇasamphattānaṃ¹⁵³ yatanānaṃ¹⁵⁴ antarāyaka¹⁵⁵ itthiyo
 tūni¹⁵⁶ pāressu¹⁵⁷ datvā¹⁵⁸ anācāraṃ¹⁵⁹ caranti.

- 30 Itoparaṃ¹⁶⁰ nānappakūreṇa¹⁶¹ attāna¹⁶² dhammukathāvilāsaṇa¹⁶³ dassento
 āha, cattār¹⁶⁴ imāni¹⁶⁵ samma¹⁶⁶ P-kha¹⁶⁷ yāni¹⁶⁸ kicca¹⁶⁹ jāte¹⁷⁰ anattānecārāni¹⁷¹ bha-
 vanti¹⁷² tāni¹⁷³ parakule¹⁷⁴ na¹⁷⁵ vāsetabbhāni¹⁷⁶: goṇaṃ¹⁷⁷ dhenum¹⁷⁸ yānaṃ¹⁷⁹ bhariyaṃ¹⁸⁰
 cattārī¹⁸¹ etāni¹⁸² paṇḍito¹⁸³ yāni¹⁸⁴ gharā¹⁸⁵ vippavākyā¹⁸⁶.

¹ B⁴ padarupati-. ² C² omitt ca. ³ B² -māro. ⁴ C⁴ -a. ⁵ B² -jra. ⁶ B²
 -kūra. ⁷ C² ca. ⁸ B² ekapi, omitting evam. ⁹ B² -dīdassanavaseṇa. ¹⁰ B²
 -jatāya. ¹¹ C² api-. ¹² C⁴ ayati, B² ayati. ¹³ C² na añ-. ¹⁴ B² -jatti.
¹⁵ C² anattā ca, C² anattā vaho, B² an attā ca. ¹⁶ B² -sanavaseṇa. ¹⁷ B²
 tathavatiṇu. ¹⁸ B² punararu-. ¹⁹ B² -tath. ²⁰ B² -nantika-. ²¹ B² anattā-
 kapi. ²² C² omitt kicca jāte anattākaṭṭi tūni. C² gharāni vippa-.

4. Gonam dhenam ca yānaṁ ca.¹
bhariyam sātikhule na vāsaya:
bhajanti² ratham ajānukā³,
atirāhena hananti poṅgavam. 293.
5. Dohena hananti vacchakam,
bhariyā sātikhule padussanti. 294.

Uṇa imāni samma P-kha yūci⁴ kicee jāte anattācarāni bhavanti:
agunam dhamam sātikhule⁵ ca bhariyā cūruṇ⁶ nāvā⁷ akkhabbaggaṇ
ca⁸ yānam dūremitto pāpasahāyako⁹ ca kicee jāte anattācarāni.¹⁰
bhavanti. Attāhi khale samma P-kha thānehi itthi sāmikan ara- 10
jānāti¹¹; daliddatā āturatā jinnakatā surasongakata muddhatā¹² pa-
mattatā saḍḍakiceesu anuvattanatā saḍḍadhammam¹³ anuppādamena¹⁴,
imehi khale s. P-kha attāhi thānehi itthi sāmikan arajānāti. Bha-
vatī ca paṇ¹⁵ uttar¹⁶ ettha¹⁷ vākyaṁ:

6. Daliddam āturā cāpi jinnakam surasongakam
pamattam muddhapattā ca¹⁸ ratham¹⁹ kiceesu²⁰ hāpanam
saḍḍakāmapādena²¹ arajānanti sāmikan ti. 295.

Navahi khale s. P-kha thānehi itthi padosam āharati²²; āramaga-
mamailā ca hoti uyyānasilā²³ ca hoti anuttāthagamanasilā ca hoti
sātikulagamamailā ca hoti parakulagamanasilā ca hoti adāsadūra- 20
maṇḍanānuyogam²⁴ anuyuttasilā ca hoti majjapāyini²⁵ ca hoti nilokanasilā
ca hoti padvārattāyini²⁶ ca hoti. Imehi khale s. P-kha navahi thānehi
itthi padosam āharatīti. Bharati ca paṇ²⁷ uttar²⁸ ettha²⁹ vākyaṁ:

7. Arāmasilā³⁰ uyyānam³¹ madi sātīparakulam³²
dussamaṇḍanam³³ anuyuttā yā c³⁴ itthi majjapāyini³⁵ 296.
8. yā ca nilokanasilā yā ca padvārattāyini³⁶
anvahi etehi thānehi padosam āharatī³⁷ itthiyo³⁸. 297.

Cattāḥisāhi khale s. P-kha thānehi itthi purisam accāvadati³⁹ vjā-
ṭhati vinānati vīḥasati vīḥajati nakhena nakham ghatteti pādena
pādena akkhamati⁴⁰ kapphena paṭhavim lakkhati dārukam ullamgheti 30

¹ read: gavaṇ ca -- yāna ca? ² B² bhajanti, C² bhajanti for bhaj-? ³ B² ayā. ⁴ B² adda vāthūni. ⁵ C² -ā. ⁶ so C² for cūru? B² vāram, C² param
⁷ C² nāvāni. ⁸ B² arikkha bhāṅgaṭṭa. ⁹ C² pāpasahāyako. ¹⁰ B² -karini
¹¹ B² add bhavati ca manuttarattā vākyaṁ. ¹² B² muddhatā, B² muddatā. ¹³
B² saḍḍadhamma. ¹⁴ so B²; C² anuppāpādena, C² anuppāpāma. ¹⁵ C² paṇu-
¹⁶ B² -tarāṇa. ¹⁷ C² ratham. ¹⁸ B² saḍḍakā. ¹⁹ so C²; B² paṇḍhānena.
²⁰ B² anū. ²¹ B² -gamanasilā. ²² B² adāya-. ²³ C² padosavā-, B² padvārattāyini.
²⁴ B² ma-. ²⁵ B² add ut hoti. ²⁶ so all three MSS. ²⁷ B² adāyādena. B² adā-
yādena. ²⁸ B² -na-. ²⁹ C² -ettha-. ³⁰ B² -rāṇa-. ³¹ B² ajjharatī. ³² B² -ni.

- ānāgheti¹ kilāsi kilāpeti cumbati cumbāpeti bhūṇāti bhūṇāpeti²
 dadāti³ āyāceti⁴ kutam anukareti uccam bhāṣati nīcam bhāṣati avic-
 cam bhāṣati viticcama bhāṣati naccama gītema vādītema roḍītema vīlasi-
 tema vibhūṣītema jagghati pekkhati patīcāleti gūyhabbandakam snā-
 cāleti ūrum vivarati ūrum piḍahati thannam dasseti kacchanam dasseti
 nābhīnam dasseti akkham nikhamati⁵ bhānukam ukkhipati ottham paṭi-
 khati⁶ jivham paṭikkhati⁷ jivham nillāleti⁸ dussam muḍeti dussam
 bandhati⁹ srasam muḍeti srasam¹⁰ bandhati, imehi kimin. P-kha
 cattāliṣāḍḍi¹¹ thānehi itthi purisam accāvedati¹². Pañcaviṣāhi khalu
 18 a. P-kha thānehi itthi padutthā vedītabbā bhavati: sāmikassa pavāsam
 vappeti pavuttham¹³ na-carati āgataṃ nābhīnamdati avannaṃ tassā
 bhavati vannaṃ¹⁴ tassā na bhavati anattam tassā carati uttham
 tassā na carati akiccam tassā karoti kiemam tassā na karoti parida-
 hitvā sayati parammukhi nipajjati parivattakajātā¹⁵ kho pana hoti
 19 kumkumiyajātā¹⁶ digham assasati dukkham vediyati uccārapassāram
 abhinham gacchati vilomam ācarati parapurissaddam sutvā kapp-
 sam vavarati tam odāhati¹⁷ nihatābhogā kho pana hoti paṭivissakehi
 santhavam karoti mikkhantapāṭi kho pana hoti vīkikhānecārini atī-
 cārini kho pana hoti sāmike ugāravā padutthāmanasānukuppā¹⁸, imehi
 20 khalu a. P-kha pañcaviṣāhi¹⁹ thānehi itthi padutthā vedītabbā bhava-
 tīti²⁰. Bhavati ca pan' uttar' etha vākyam:

11. Pavāsam assa [vappeti] gataṃ sāmīnamati,
 divā paṭim āgataṃ nābhīnamdati,
 bhuttāra²¹ vannaṃ na kadāci bhāṣati,
 21. Anattam tassā²² carati²³ anāṇātā,
 attam ca hāpeti akiccakārini,
 paridahitvā sayati²⁴ parammukhi,
 20. padutthāya bhavati lakkhaṇā. 298.
 21. Anattam tassā²⁵ carati²⁶ anāṇātā,
 attam ca hāpeti akiccakārini,
 paridahitvā sayati²⁷ parammukhi,
 20. padutthāya bhavati lakkhaṇā. 299.

¹ Bā ānāghāpen. ² C² bhajā-, C³ bhujā-. ³ C⁴ dadati. ⁴ Bā yā-. ⁵ C⁵
 -nati, Bā nikkhānati. ⁶ Bā ṭipakkhati. ⁷ Bā omāsi jivham pa-. ⁸ Bā nillā-
 leti. ⁹ Bā paṭti-. ¹⁰ C⁶ srasam. ¹¹ Bā -sadd. ¹² Bā agācarati. ¹³ Bā
 -ttham, C⁷ pavāsam. ¹⁴ C⁷ pavāsam. ¹⁵ C⁸ anit tassā bh. 7. ¹⁶ C⁸ pan-
 -ti. ¹⁷ Bā kumūpiya-. ¹⁸ Bā kumūpiya-. ¹⁹ C⁹ omī itti. ²⁰ Bā adda abhinham
 dvāre ittheti kacchanā angam tharini dasseti oḍḍiam gamiti pekkhati. ²¹
 Bā -vissati. ²² Bā -antīti. ²³ so at thāse MSS. ²⁴ so C¹⁰ for anattamassā,
 Bā anattamā saṃpāya. ²⁵ at thāse MSS. -ti.

13. Parivattakājatā¹ ca bhavati² kumhumi,
dīghā³ ca asuanti dukkha veditā⁴.
necāraṇasāvaṇa abhinha⁵ gacchati, etc etc. 300.
14. Vilomam ācari⁶ akkarakāri⁷,
saddam nisāmeti parivāsa bhāsato,
nīlathūhogā ca karoti anthavam, etc etc. 301.
15. Kiccham laddham kasirābhutam dhammā
vittam cināseti dukkheva sambhatam.
paṭivissakeli ca karoti anthavam, etc etc. 302.
16. Nīkkhantapādā⁸ visikkhānucāri⁹
nīccam sasāminhi paduttamānāsā
atticāri¹⁰ boti tatth¹¹ ev¹² agāravā¹³, etc etc. 303.
17. Abhikkhaṇam tūṭhati dīrāmaṇi
thamāni kaccāmi ca¹⁴ dāsayanti,
disodanam pekkhati bhāntuettā, etc etc. 304.
18. Sabbā endā vanikagatā¹⁵ sabbā kaṭṭhamayā vanā
sabbatthiye kare pāpam labhamāne¹⁶ nirūtake. 305.
19. Soce labhetha khaṇam vā cāhe vā
nivātakam¹⁷ vāpi labhetha tāḍaṇam
sabbā ca¹⁸ attā kareyyum no¹⁹ pāpam
aṇṇam aladdhā²⁰ pūthasappināpi [saddhām], 306.
20. Nuraṇam ārumakaraṇa nāriya
anekacittāya aniggahāya ca,
sabb²¹ attanā²² pitikarāpi vesiyā²³,
na vīcasse, tithasamā hī nāriyo ti. 307.

Ta, gosaṁ dhanuṁ ti līgacipallāseṇa vuttam, āṭṭikale padhesatit
ta, sī nibbhayā hoti tarumakkilaso pūthiye vāntakeli dāsedhi saddhām an-
cārah carati. Itāke Itārepi niggaham na karomi attano akittim pariheramānā
alābentā vīya hoti, anattatharāriti²⁴ anācāritatthasāthi²⁵, akkarakāri²⁶,
ugunān ti jiyārahitam, pāpasāhiyako ti dummito, dālidāsa ti dālidā-
tāya, asappadeṇ pi na eva mayo, ta dālidā alamkīrāṇam abhāvato kīlaseṇa
saṅgaṇhitum na sakkoṭti tam svajanitā²⁷, gīlāye pi²⁸ vatthukūmakīlasekīne²⁹
saṅgaṇhitum na sakkoṭti jarāḷeṇa kīlāyā³⁰ sakāhīdārāṭṭamstho na hoti.

¹ C² parivattaka-, C¹ paravattaka-, B² parivattaka-, ² read: hoti. ³ B² vedayati
⁴ read: -ha. ⁵ C² B² anikira-, ⁶ B² apataga. ⁷ C² vī. ⁸ C² -ta, B² -natī.
⁹ C² -na. ¹⁰ C² -ti. ¹¹ so B²; C² omīti no. ¹² C² sāttha. ¹³ B²
-tthānā. ¹⁴ B² vesiyā. ¹⁵ so all three MSS. for anattatharāriti. ¹⁶ so C²
for -attāhāriti. C² -attānā. B² anacattāhāriti anattānā. ¹⁷ so all three MSS.
for -karāriti. ¹⁸ B² -natī. ¹⁹ B² ti, C² piya. ²⁰ B² adā hi.

- anurūpaṃ tassā hattho¹ (pāṇihamāṇā) pi anurūpaṃ dera paraseti, muddho²
 andhahālo ratikāso³ na hoti, pamaṭṭo dāso⁴o⁵ kutvā gharadāsi⁶ eaddhīm
 samvasati, bhāriyam pana akkoṇṇi paribhāṇati tena taṃ⁷ avajāṇati⁸ eabbhāreṇu
 anurattantaṃ ayaṃ hittojo man eva anuvattati⁹ taṃ akkoṇṇi paribhāṇati, yo paṇa¹⁰
 5 eabbhadhapaṃ anupāderi kutumbam pattochāpeti tassā bhāriyā eabbhadhapa-
 sāram hattho kutvā taṃ dāso¹¹ eya avajāṇati hehamāṇā ke taya¹² attho ti
 gharato pi taṃ nikkaṃ¹³ghāṇati¹⁴, muddhāpetan ti muddhabhāva¹⁵ppattarā, raitan
 ti pumattarā, padosamāharatīti sāmiko padosarā¹⁶ bhāratī dussati pāpakammeh
 karoti¹⁷ a., āramagamanasā¹⁸ ti sūmitā¹⁹ anāpucchā²⁰ va ebbhāṇa²¹ pupphā-
 10 ramādisu aññatarāṃ gaurā ta. anācātā²² vattira eja mayā āramarukkhadeva-
 taya²³ baṭṭakamma²⁴ kuta ti sūti²⁵ vattā bālaṇṇikā²⁶ sūṇṇapeti, paṇṇu pana
 addhā eṇi na anācātā²⁷ caratīti puna tassā gaurā²⁸ te deti, evam ebbhūti
 attho vedittabbo, parakulā²⁹ ti sandiṭṭhasamabbhāṭṭā³⁰ dhamo gehaṇo, tam e³¹
 eekakule me vaddhi payajitā³² atthi eekakūḷaka³³ dhamo³⁴ atthi tam eodhe-
 15 miti sūti³⁵ vattā gacchati, nīllokanasā³⁶ ti vātepanāntarā³⁷ llo³⁸ lokanasā³⁹,
 padvā⁴⁰ya⁴¹ti⁴²hāyini⁴³ attano angapaccaligāni dāseṇi⁴⁴ vadāre⁴⁵ ti⁴⁶hatti, eekāva-
 ḍatī⁴⁷ti⁴⁸ atthakamma⁴⁹ carati atthakamma⁵⁰ vadati⁵¹ sāmikassa sāmiko⁵² (hita⁵³ ca⁵⁴
 aññassa nimittā⁵⁵ dāseṇi⁵⁶ a., vijatubhā⁵⁷ti⁵⁸ akā⁵⁹ taṃ dāre⁶⁰ vijambhā⁶¹ti⁶²
 taya⁶³ sūṇṇaya⁶⁴ ekā⁶⁵ssa⁶⁶ atthitā⁶⁷ va natthitā⁶⁸ va⁶⁹ jāneyyati⁷⁰ pathamam eva
 20 katassā⁷¹keṇi⁷² va kutvā⁷³ akatasamāsa⁷⁴ vāpi evam eṇi mayi⁷⁵ bhajjite⁷⁶ti⁷⁷ sāmikassa
 paṇe⁷⁸ (hita⁷⁹ va vijambhā⁸⁰ti⁸¹ vijambhanam⁸² dāseṇi, vinamati⁸³ kiṇci⁸⁴ eva
 bhūṇṇiyam⁸⁵ pāṇṇā⁸⁶ taṃ ukkhipanti⁸⁷ vya onamitvā⁸⁸ piṭṭham⁸⁹ dāseṇi, vīla⁹⁰xi⁹¹ti⁹²
 gaurā⁹³adāhi⁹⁴ iriyā⁹⁵pattochi⁹⁶ ānakkāre⁹⁷ vīla⁹⁸xi⁹⁹ti¹⁰⁰ dāseṇi, vīla¹⁰¹xi¹⁰²ti¹⁰³ vīla¹⁰⁴xi¹⁰⁵ti¹⁰⁶
 vattama¹⁰⁷ sarīraṃ¹⁰⁸ chāḍeti¹⁰⁹ karāṇa¹¹⁰ va bhittā¹¹¹ va¹¹² silyā¹¹³, nakkā¹¹⁴ti¹¹⁵ pādāna-
 25 kā¹¹⁶re¹¹⁷ pādānakhaṃ¹¹⁸ hatthānakhaṃ¹¹⁹ hatthānakhaṃ¹²⁰ ghāṇati¹²¹, kapphā¹²²ti¹²³
 dandakā¹²⁴, ā¹²⁵ti¹²⁶ka¹²⁷ ti¹²⁸ attano¹²⁹ e¹³⁰ puttā¹³¹ aññassa¹³² va puttā¹³³ gahera¹³⁴ ukkhi-
 pati¹³⁵ va ukkhipapeti¹³⁶ e¹³⁷, ki¹³⁸ti¹³⁹ti¹⁴⁰ ayam¹⁴¹ ki¹⁴²ti¹⁴³ dīrakā¹⁴⁴ ki¹⁴⁵ti¹⁴⁶, vāṇanā¹⁴⁷ti¹⁴⁸
 e¹⁴⁹ eva¹⁵⁰ nayo¹⁵¹, dā¹⁵²ti¹⁵³ti¹⁵⁴ tassā¹⁵⁵ ki¹⁵⁶ti¹⁵⁷ eva¹⁵⁸ phala¹⁵⁹ e¹⁶⁰ pupphā¹⁶¹ va¹⁶² deti,
 30 yā¹⁶³ti¹⁶⁴ taṃ¹⁶⁵ eva¹⁶⁶ paṇṇā¹⁶⁷ti¹⁶⁸, anukarā¹⁶⁹ti¹⁷⁰ dīrakā¹⁷¹ kuta¹⁷² anukaroti¹⁷³, uccā¹⁷⁴ti¹⁷⁵
 mahā¹⁷⁶addhava¹⁷⁷sa¹⁷⁸ va¹⁷⁹ thoma¹⁸⁰va¹⁸¹sa¹⁸² va¹⁸³ uccā¹⁸⁴ti¹⁸⁵, nī¹⁸⁶ti¹⁸⁷ti¹⁸⁸ ti¹⁸⁹ mā¹⁹⁰ndā¹⁹¹addhava¹⁹²sa¹⁹³
 va¹⁹⁴ amā¹⁹⁵ñā¹⁹⁶va¹⁹⁷sa¹⁹⁸ va¹⁹⁹ paṭ²⁰⁰thā²⁰¹va²⁰²sa²⁰³va²⁰⁴sa²⁰⁵ va²⁰⁶ o²⁰⁷ti²⁰⁸ti²⁰⁹, avī²¹⁰ti²¹¹ti²¹²
 ba²¹³hu²¹⁴ja²¹⁵na²¹⁶ñā²¹⁷ti²¹⁸ti²¹⁹ti²²⁰ti²²¹ti²²²ti²²³ti²²⁴ti²²⁵ti²²⁶ti²²⁷ti²²⁸ti²²⁹ti²³⁰ti²³¹ti²³²ti²³³ti²³⁴ti²³⁵ti²³⁶ti²³⁷ti²³⁸ti²³⁹ti²⁴⁰ti²⁴¹ti²⁴²ti²⁴³ti²⁴⁴ti²⁴⁵ti²⁴⁶ti²⁴⁷ti²⁴⁸ti²⁴⁹ti²⁵⁰ti²⁵¹ti²⁵²ti²⁵³ti²⁵⁴ti²⁵⁵ti²⁵⁶ti²⁵⁷ti²⁵⁸ti²⁵⁹ti²⁶⁰ti²⁶¹ti²⁶²ti²⁶³ti²⁶⁴ti²⁶⁵ti²⁶⁶ti²⁶⁷ti²⁶⁸ti²⁶⁹ti²⁷⁰ti²⁷¹ti²⁷²ti²⁷³ti²⁷⁴ti²⁷⁵ti²⁷⁶ti²⁷⁷ti²⁷⁸ti²⁷⁹ti²⁸⁰ti²⁸¹ti²⁸²ti²⁸³ti²⁸⁴ti²⁸⁵ti²⁸⁶ti²⁸⁷ti²⁸⁸ti²⁸⁹ti²⁹⁰ti²⁹¹ti²⁹²ti²⁹³ti²⁹⁴ti²⁹⁵ti²⁹⁶ti²⁹⁷ti²⁹⁸ti²⁹⁹ti³⁰⁰ti³⁰¹ti³⁰²ti³⁰³ti³⁰⁴ti³⁰⁵ti³⁰⁶ti³⁰⁷ti³⁰⁸ti³⁰⁹ti³¹⁰ti³¹¹ti³¹²ti³¹³ti³¹⁴ti³¹⁵ti³¹⁶ti³¹⁷ti³¹⁸ti³¹⁹ti³²⁰ti³²¹ti³²²ti³²³ti³²⁴ti³²⁵ti³²⁶ti³²⁷ti³²⁸ti³²⁹ti³³⁰ti³³¹ti³³²ti³³³ti³³⁴ti³³⁵ti³³⁶ti³³⁷ti³³⁸ti³³⁹ti³⁴⁰ti³⁴¹ti³⁴²ti³⁴³ti³⁴⁴ti³⁴⁵ti³⁴⁶ti³⁴⁷ti³⁴⁸ti³⁴⁹ti³⁵⁰ti³⁵¹ti³⁵²ti³⁵³ti³⁵⁴ti³⁵⁵ti³⁵⁶ti³⁵⁷ti³⁵⁸ti³⁵⁹ti³⁶⁰ti³⁶¹ti³⁶²ti³⁶³ti³⁶⁴ti³⁶⁵ti³⁶⁶ti³⁶⁷ti³⁶⁸ti³⁶⁹ti³⁷⁰ti³⁷¹ti³⁷²ti³⁷³ti³⁷⁴ti³⁷⁵ti³⁷⁶ti³⁷⁷ti³⁷⁸ti³⁷⁹ti³⁸⁰ti³⁸¹ti³⁸²ti³⁸³ti³⁸⁴ti³⁸⁵ti³⁸⁶ti³⁸⁷ti³⁸⁸ti³⁸⁹ti³⁹⁰ti³⁹¹ti³⁹²ti³⁹³ti³⁹⁴ti³⁹⁵ti³⁹⁶ti³⁹⁷ti³⁹⁸ti³⁹⁹ti⁴⁰⁰ti⁴⁰¹ti⁴⁰²ti⁴⁰³ti⁴⁰⁴ti⁴⁰⁵ti⁴⁰⁶ti⁴⁰⁷ti⁴⁰⁸ti⁴⁰⁹ti⁴¹⁰ti⁴¹¹ti⁴¹²ti⁴¹³ti⁴¹⁴ti⁴¹⁵ti⁴¹⁶ti⁴¹⁷ti⁴¹⁸ti⁴¹⁹ti⁴²⁰ti⁴²¹ti⁴²²ti⁴²³ti⁴²⁴ti⁴²⁵ti⁴²⁶ti⁴²⁷ti⁴²⁸ti⁴²⁹ti⁴³⁰ti⁴³¹ti⁴³²ti⁴³³ti⁴³⁴ti⁴³⁵ti⁴³⁶ti⁴³⁷ti⁴³⁸ti⁴³⁹ti⁴⁴⁰ti⁴⁴¹ti⁴⁴²ti⁴⁴³ti⁴⁴⁴ti⁴⁴⁵ti⁴⁴⁶ti⁴⁴⁷ti⁴⁴⁸ti⁴⁴⁹ti⁴⁵⁰ti⁴⁵¹ti⁴⁵²ti⁴⁵³ti⁴⁵⁴ti⁴⁵⁵ti⁴⁵⁶ti⁴⁵⁷ti⁴⁵⁸ti⁴⁵⁹ti⁴⁶⁰ti⁴⁶¹ti⁴⁶²ti⁴⁶³ti⁴⁶⁴ti⁴⁶⁵ti⁴⁶⁶ti⁴⁶⁷ti⁴⁶⁸ti⁴⁶⁹ti⁴⁷⁰ti⁴⁷¹ti⁴⁷²ti⁴⁷³ti⁴⁷⁴ti⁴⁷⁵ti⁴⁷⁶ti⁴⁷⁷ti⁴⁷⁸ti⁴⁷⁹ti⁴⁸⁰ti⁴⁸¹ti⁴⁸²ti⁴⁸³ti⁴⁸⁴ti⁴⁸⁵ti⁴⁸⁶ti⁴⁸⁷ti⁴⁸⁸ti⁴⁸⁹ti⁴⁹⁰ti⁴⁹¹ti⁴⁹²ti⁴⁹³ti⁴⁹⁴ti⁴⁹⁵ti⁴⁹⁶ti⁴⁹⁷ti⁴⁹⁸ti⁴⁹⁹ti⁵⁰⁰ti⁵⁰¹ti⁵⁰²ti⁵⁰³ti⁵⁰⁴ti⁵⁰⁵ti⁵⁰⁶ti⁵⁰⁷ti⁵⁰⁸ti⁵⁰⁹ti⁵¹⁰ti⁵¹¹ti⁵¹²ti⁵¹³ti⁵¹⁴ti⁵¹⁵ti⁵¹⁶ti⁵¹⁷ti⁵¹⁸ti⁵¹⁹ti⁵²⁰ti⁵²¹ti⁵²²ti⁵²³ti⁵²⁴ti⁵²⁵ti⁵²⁶ti⁵²⁷ti⁵²⁸ti⁵²⁹ti⁵³⁰ti⁵³¹ti⁵³²ti⁵³³ti⁵³⁴ti⁵³⁵ti⁵³⁶ti⁵³⁷ti⁵³⁸ti⁵³⁹ti⁵⁴⁰ti⁵⁴¹ti⁵⁴²ti⁵⁴³ti⁵⁴⁴ti⁵⁴⁵ti⁵⁴⁶ti⁵⁴⁷ti⁵⁴⁸ti⁵⁴⁹ti⁵⁵⁰ti⁵⁵¹ti⁵⁵²ti⁵⁵³ti⁵⁵⁴ti⁵⁵⁵ti⁵⁵⁶ti⁵⁵⁷ti⁵⁵⁸ti⁵⁵⁹ti⁵⁶⁰ti⁵⁶¹ti⁵⁶²ti⁵⁶³ti⁵⁶⁴ti⁵⁶⁵ti⁵⁶⁶ti⁵⁶⁷ti⁵⁶⁸ti⁵⁶⁹ti⁵⁷⁰ti⁵⁷¹ti⁵⁷²ti⁵⁷³ti⁵⁷⁴ti⁵⁷⁵ti⁵⁷⁶ti⁵⁷⁷ti⁵⁷⁸ti⁵⁷⁹ti⁵⁸⁰ti⁵⁸¹ti⁵⁸²ti⁵⁸³ti⁵⁸⁴ti⁵⁸⁵ti⁵⁸⁶ti⁵⁸⁷ti⁵⁸⁸ti⁵⁸⁹ti⁵⁹⁰ti⁵⁹¹ti⁵⁹²ti⁵⁹³ti⁵⁹⁴ti⁵⁹⁵ti⁵⁹⁶ti⁵⁹⁷ti⁵⁹⁸ti⁵⁹⁹ti⁶⁰⁰ti⁶⁰¹ti⁶⁰²ti⁶⁰³ti⁶⁰⁴ti⁶⁰⁵ti⁶⁰⁶ti⁶⁰⁷ti⁶⁰⁸ti⁶⁰⁹ti⁶¹⁰ti⁶¹¹ti⁶¹²ti⁶¹³ti⁶¹⁴ti⁶¹⁵ti⁶¹⁶ti⁶¹⁷ti⁶¹⁸ti⁶¹⁹ti⁶²⁰ti⁶²¹ti⁶²²ti⁶²³ti⁶²⁴ti⁶²⁵ti⁶²⁶ti⁶²⁷ti⁶²⁸ti⁶²⁹ti⁶³⁰ti⁶³¹ti⁶³²ti⁶³³ti⁶³⁴ti⁶³⁵ti⁶³⁶ti⁶³⁷ti⁶³⁸ti⁶³⁹ti⁶⁴⁰ti⁶⁴¹ti⁶⁴²ti⁶⁴³ti⁶⁴⁴ti⁶⁴⁵ti⁶⁴⁶ti⁶⁴⁷ti⁶⁴⁸ti⁶⁴⁹ti⁶⁵⁰ti⁶⁵¹ti⁶⁵²ti⁶⁵³ti⁶⁵⁴ti⁶⁵⁵ti⁶⁵⁶ti⁶⁵⁷ti⁶⁵⁸ti⁶⁵⁹ti⁶⁶⁰ti⁶⁶¹ti⁶⁶²ti⁶⁶³ti⁶⁶⁴ti⁶⁶⁵ti⁶⁶⁶ti⁶⁶⁷ti⁶⁶⁸ti⁶⁶⁹ti⁶⁷⁰ti⁶⁷¹ti⁶⁷²ti⁶⁷³ti⁶⁷⁴ti⁶⁷⁵ti⁶⁷⁶ti⁶⁷⁷ti⁶⁷⁸ti⁶⁷⁹ti⁶⁸⁰ti⁶⁸¹ti⁶⁸²ti⁶⁸³ti⁶⁸⁴ti⁶⁸⁵ti⁶⁸⁶ti⁶⁸⁷ti⁶⁸⁸ti⁶⁸⁹ti⁶⁹⁰ti⁶⁹¹ti⁶⁹²ti⁶⁹³ti⁶⁹⁴ti⁶⁹⁵ti⁶⁹⁶ti⁶⁹⁷ti⁶⁹⁸ti⁶⁹⁹ti⁷⁰⁰ti⁷⁰¹ti⁷⁰²ti⁷⁰³ti⁷⁰⁴ti⁷⁰⁵ti⁷⁰⁶ti⁷⁰⁷ti⁷⁰⁸ti⁷⁰⁹ti⁷¹⁰ti⁷¹¹ti⁷¹²ti⁷¹³ti⁷¹⁴ti⁷¹⁵ti⁷¹⁶ti⁷¹⁷ti⁷¹⁸ti⁷¹⁹ti⁷²⁰ti⁷²¹ti⁷²²ti⁷²³ti⁷²⁴ti⁷²⁵ti⁷²⁶ti⁷²⁷ti⁷²⁸ti⁷²⁹ti⁷³⁰ti⁷³¹ti⁷³²ti⁷³³ti⁷³⁴ti⁷³⁵ti⁷³⁶ti⁷³⁷ti⁷³⁸ti⁷³⁹ti⁷⁴⁰ti⁷⁴¹ti⁷⁴²ti⁷⁴³ti⁷⁴⁴ti⁷⁴⁵ti⁷⁴⁶ti⁷⁴⁷ti⁷⁴⁸ti⁷⁴⁹ti⁷⁵⁰ti⁷⁵¹ti⁷⁵²ti⁷⁵³ti⁷⁵⁴ti⁷⁵⁵ti⁷⁵⁶ti⁷⁵⁷ti⁷⁵⁸ti⁷⁵⁹ti⁷⁶⁰ti⁷⁶¹ti⁷⁶²ti⁷⁶³ti⁷⁶⁴ti⁷⁶⁵ti⁷⁶⁶ti⁷⁶⁷ti⁷⁶⁸ti⁷⁶⁹ti⁷⁷⁰ti⁷⁷¹ti⁷⁷²ti⁷⁷³ti⁷⁷⁴ti⁷⁷⁵ti⁷⁷⁶ti⁷⁷⁷ti⁷⁷⁸ti⁷⁷⁹ti⁷⁸⁰ti⁷⁸¹ti⁷⁸²ti⁷⁸³ti⁷⁸⁴ti⁷⁸⁵ti⁷⁸⁶ti⁷⁸⁷ti⁷⁸⁸ti⁷⁸⁹ti⁷⁹⁰ti⁷⁹¹ti⁷⁹²ti⁷⁹³ti⁷⁹⁴ti⁷⁹⁵ti⁷⁹⁶ti⁷⁹⁷ti⁷⁹⁸ti⁷⁹⁹ti⁸⁰⁰ti⁸⁰¹ti⁸⁰²ti⁸⁰³ti⁸⁰⁴ti⁸⁰⁵ti⁸⁰⁶ti⁸⁰⁷ti⁸⁰⁸ti⁸⁰⁹ti⁸¹⁰ti⁸¹¹ti⁸¹²ti⁸¹³ti⁸¹⁴ti⁸¹⁵ti⁸¹⁶ti⁸¹⁷ti⁸¹⁸ti⁸¹⁹ti⁸²⁰ti⁸²¹ti⁸²²ti⁸²³ti⁸²⁴ti⁸²⁵ti⁸²⁶ti⁸²⁷ti⁸²⁸ti⁸²⁹ti⁸³⁰ti⁸³¹ti⁸³²ti⁸³³ti⁸³⁴ti⁸³⁵ti⁸³⁶ti⁸³⁷ti⁸³⁸ti⁸³⁹ti⁸⁴⁰ti⁸⁴¹ti⁸⁴²ti⁸⁴³ti⁸⁴⁴ti⁸⁴⁵ti⁸⁴⁶ti⁸⁴⁷ti⁸⁴⁸ti⁸⁴⁹ti⁸⁵⁰ti⁸⁵¹ti⁸⁵²ti⁸⁵³ti⁸⁵⁴ti⁸⁵⁵ti⁸⁵⁶ti⁸⁵⁷ti⁸⁵⁸ti⁸⁵⁹ti⁸⁶⁰ti⁸⁶¹ti⁸⁶²ti⁸⁶³ti⁸⁶⁴ti⁸⁶⁵ti⁸⁶⁶ti⁸⁶⁷ti⁸⁶⁸ti⁸⁶⁹ti⁸⁷⁰ti⁸⁷¹ti⁸⁷²ti⁸⁷³ti⁸⁷⁴ti⁸⁷⁵ti⁸⁷⁶ti⁸⁷⁷ti⁸⁷⁸ti⁸⁷⁹ti⁸⁸⁰ti⁸⁸¹ti⁸⁸²ti⁸⁸³ti⁸⁸⁴ti⁸⁸⁵ti⁸⁸⁶ti⁸⁸⁷ti⁸⁸⁸ti⁸⁸⁹ti⁸⁹⁰ti⁸⁹¹ti⁸⁹²ti⁸⁹³ti⁸⁹⁴ti⁸⁹⁵ti⁸⁹⁶ti⁸⁹⁷ti⁸⁹⁸ti⁸⁹⁹ti⁹⁰⁰ti⁹⁰¹ti⁹⁰²ti⁹⁰³ti⁹⁰⁴ti⁹⁰⁵ti⁹⁰⁶ti⁹⁰⁷ti⁹⁰⁸ti⁹⁰⁹ti⁹¹⁰ti⁹¹¹ti⁹¹²ti⁹¹³ti⁹¹⁴ti⁹¹⁵ti⁹¹⁶ti⁹¹⁷ti⁹¹⁸ti⁹¹⁹ti⁹²⁰ti⁹²¹ti⁹²²ti⁹²³ti⁹²⁴ti⁹²⁵ti⁹²⁶ti⁹²⁷ti⁹²⁸ti⁹²⁹ti⁹³⁰ti⁹³¹ti⁹³²ti⁹³³ti⁹³⁴ti⁹³⁵ti⁹³⁶ti⁹³⁷ti⁹³⁸ti⁹³⁹ti⁹⁴⁰ti⁹⁴¹ti⁹⁴²ti⁹⁴³ti⁹⁴⁴ti⁹⁴⁵ti⁹⁴⁶ti⁹⁴⁷ti⁹⁴⁸ti⁹⁴⁹ti⁹⁵⁰ti⁹⁵¹ti⁹⁵²ti⁹⁵³ti⁹⁵⁴ti⁹⁵⁵ti⁹⁵⁶ti⁹⁵⁷ti⁹⁵⁸ti⁹⁵⁹ti⁹⁶⁰ti⁹⁶¹ti⁹⁶²ti⁹⁶³ti⁹⁶⁴ti⁹⁶⁵ti⁹⁶⁶ti⁹⁶⁷ti⁹⁶⁸ti⁹⁶⁹ti⁹⁷⁰ti⁹⁷¹ti⁹⁷²ti⁹⁷³ti⁹⁷⁴ti⁹⁷⁵ti⁹⁷⁶ti⁹⁷⁷ti⁹⁷⁸ti⁹⁷⁹ti⁹⁸⁰ti⁹⁸¹ti⁹⁸²ti⁹⁸³ti⁹⁸⁴ti⁹⁸⁵ti⁹⁸⁶ti⁹⁸⁷ti⁹⁸⁸ti⁹⁸⁹ti⁹⁹⁰ti⁹⁹¹ti⁹⁹²ti⁹⁹³ti⁹⁹⁴ti⁹⁹⁵ti⁹⁹⁶ti⁹⁹⁷ti⁹⁹⁸ti⁹⁹⁹ti¹⁰⁰⁰ti¹⁰⁰¹ti¹⁰⁰²ti¹⁰⁰³ti¹⁰⁰⁴ti¹⁰⁰⁵ti¹⁰⁰⁶ti¹⁰⁰⁷ti¹⁰⁰⁸ti¹⁰⁰⁹ti¹⁰¹⁰ti¹⁰¹¹ti¹⁰¹²ti¹⁰¹³ti¹⁰¹⁴ti¹⁰¹⁵ti¹⁰¹⁶ti¹⁰¹⁷ti¹⁰¹⁸ti¹⁰¹⁹ti¹⁰²⁰ti¹⁰²¹ti¹⁰²²ti¹⁰²³ti¹⁰²⁴ti¹⁰²⁵ti¹⁰²⁶ti¹⁰²⁷ti¹⁰²⁸ti¹⁰²⁹ti¹⁰³⁰ti¹⁰³¹ti¹⁰³²ti¹⁰³³ti¹⁰³⁴ti¹⁰³⁵ti¹⁰³⁶ti¹⁰³⁷ti¹⁰³⁸ti¹⁰³⁹ti¹⁰⁴⁰ti¹⁰⁴¹ti¹⁰⁴²ti¹⁰⁴³ti¹⁰⁴⁴ti¹⁰⁴⁵ti¹⁰⁴⁶ti¹⁰⁴⁷ti¹⁰⁴⁸ti¹⁰⁴⁹ti¹⁰⁵⁰ti¹⁰⁵¹ti¹⁰⁵²ti¹⁰⁵³ti¹⁰⁵⁴ti¹⁰⁵⁵ti¹⁰⁵⁶ti¹⁰⁵⁷ti¹⁰⁵⁸ti¹⁰⁵⁹ti¹⁰⁶⁰ti¹⁰⁶¹ti¹⁰⁶²ti¹⁰⁶³ti¹⁰⁶⁴ti¹⁰⁶⁵ti¹⁰⁶⁶ti¹⁰⁶⁷ti¹⁰⁶⁸ti¹⁰⁶⁹ti¹⁰⁷⁰ti¹⁰⁷¹ti¹⁰⁷²ti¹⁰⁷³ti¹⁰⁷⁴ti¹⁰⁷⁵ti¹⁰⁷⁶ti¹⁰⁷⁷ti¹⁰⁷⁸ti¹⁰⁷⁹ti¹⁰⁸⁰ti¹⁰⁸¹ti¹⁰⁸²ti¹⁰⁸³ti¹⁰⁸⁴ti¹⁰⁸⁵ti¹⁰⁸⁶ti¹⁰⁸⁷ti¹⁰⁸⁸ti¹⁰⁸⁹ti¹⁰⁹⁰ti¹⁰⁹¹ti¹⁰⁹²ti¹⁰⁹³ti¹⁰⁹⁴ti¹⁰⁹⁵ti¹⁰⁹⁶ti¹⁰⁹⁷ti¹⁰⁹⁸ti¹⁰⁹⁹ti¹¹⁰⁰ti¹¹⁰¹ti¹¹⁰²ti¹¹⁰³ti¹¹⁰⁴ti¹¹⁰⁵ti¹¹⁰⁶ti¹¹⁰⁷ti¹¹⁰⁸ti¹¹⁰⁹ti¹¹¹⁰ti¹¹¹¹ti¹¹¹²ti¹¹¹³ti¹¹¹⁴ti¹¹¹⁵ti¹¹¹⁶ti¹¹¹⁷ti¹¹¹

karoti, karohān ti upakaccekāṃ, palikkasitī¹ dantehi bhāsi sīrasa ti
 kesaṃsīlīṃ eva, kassānāṃ māsānabandhanā pi² paraṃsīlīṃ nimmittā karoti³
 aniyāmetvā⁴ evā⁵ koci eva sīrejjassatī⁶ pi karoti⁷ yeva⁸, veditabbā bhavati⁹
 syaṃ mayi paduṭṭhā kuddhā kujjhivā pana mīochā caratī¹⁰ papajjasa veditabbā
 bhavati¹¹, pavisaṇ ti assekagāṃ payuttaḍḍhanāṃ nassati gaccha tām siddhā
 vyavahāraṇā¹² karohīti ādini vaivā tasmāṃ gate anūcāṃ caritukāṃ pavāsaṃ
 vasseti, anattān ti araḍḍhāṃ, akīcān ti akāṣabbhayuttāṃ, paridāhivā
 ti pūṣāṃ nīrūṣevā, parivattakajātā¹³ ti ite¹⁴ e¹⁵ līṃ eva parivattamāṃ, kum-
 kumiyajātā ti kulahejātā pādamaṇi nīpāṇe upatthāpeti dīpaṃ līlāpeti nānappa-
 kāraṇaṃ kulāhaṇaṃ karoti tassa kīṣavaraṇā¹⁶ cāseti dukkhāṃ vedayati iteṃ
 me ruffajati ādini vadati, viḷḷamāṇacarati¹⁷ āhāraṃ eṭṭaṃ lūchantaṃsaṃ unhaṃ
 dantī¹⁸ ādinaṃ vassā paṇḍanāvutthi hoti, nīḥasabbhagā¹⁹ ti sāmīkheṃ dukkhāṃ²⁰
 samūhāṇaṃ bhogāṇaṃ surāśatāḍḍhī viṇeṭṭhā, santharāṇā²¹ ti kīṣavasaṇa
 santharāṇā²² karoti, nikkhantapāḍā²³ ti jārasaṃ upadhārapatthāya nikkhanta-
 pāḍā, sāmīke patthi²⁴ agāvaṇā²⁵ eva eva paduṭṭhamānasaṭṭha eva sīreṭṭhā hoti,
 sabhāritthiyo²⁶ ti thepetvā vīpasaṇāya taṇhakatāḷṇā²⁷ sasa²⁸ sabhā ritthiyo pāpaṃ
 karoyyāṃ, labhamaṇe ti²⁹ labhamaṇe samvījamaṇe ti a, nīvātaka ti raho
 nāntaṇṇaṃ patthēdaka³⁰ āhaṇaṃ³¹ vā raho vā ti pāpākaramatthāya ekāṇāṃ vā
 patthēdhanatthāṇaṃ vā karoyyā³², na ti vitha na ti nīpāṇamattāṃ, alatti³³
 ti aladdhā syaṃ eva vā pīṭhā, aññaṃ sampantapavisaṇā³⁴ alabbhivā pīṭhasappi-
 nāpi tato patthējjhātaraṇāpi³⁵ pāpāṇaṃ karoyy³⁶ eva, āramakārāṇā³⁷ ti³⁸ abhi-
 ratikāraṇā³⁹, aniggahāṇā⁴⁰ ti aniggahāṇā⁴¹ bhutāṃ asakkhūneyyāṇāṃ, tittā-
 sāmā⁴² ti yathā tittāṇāṃ uttamaḍḍhamāṇāṃ na kīṇā⁴³, nāhāyantaṃ⁴⁴ vāreṭṭi⁴⁵ tathā
 vāpi raho vā khāṇā⁴⁶ vā cīvātaka⁴⁷ vā sālī⁴⁸ na kīṇā⁴⁹ patikkhīyanti.

Tathā hi Atiṭṭe pana Bāraṇasiyāṃ Kaṇḍari⁵⁰ nāma rājā uttama-
 rūpadhara, tassa devasikāṃ amaccā⁵¹ gandhakarapūḍakasaṇhesaṃ āha-
 ranti, ten⁵² assa nivesane paribhāṇaṃ katvā gandhakarapūḍake phāḷetvā
 gandhādārūṇāṃ katvā āhāraṃ pavanti⁵³, bhariyā pan⁵⁴ assa⁵⁵ abhirūpā
 nhesi nāmena Kinnarā⁵⁶ nāma, purohite pi⁵⁷ assa samavaye Pañcāla-
 caṇḍo nāma buddhasampanno⁵⁸ ahoṇ, rūḍho pana pāsādaṃ nissāya
 antopākāre jamburukkho nbbhatti, tassa sakkhā pākāramatthake olam-
 hanti, tassa ebhāvāya jēgaccho dussaṇṭhāṇo pīṭhasappi vasati, ath⁵⁹
 ekadivasaṃ Kinnarā devī vātupāṇena olokenti tam divā patibaddha-

¹ B⁴ upatikkh-. ² B⁴ hi. ³ B⁴ emit nīyametvā vā. ⁴ C⁸ piyakaroti. ⁵ B⁴
 add paduṭṭhā. ⁶ B⁴ -antīti. ⁷ B⁴ -antī. ⁸ B⁴ voh-. ⁹ C⁸ parā-. ¹⁰ C⁸ B⁴
 -a. ¹¹ B⁴ sūṭhā-. ¹² C⁸ -no pi, C⁸ -no ti. ¹³ C⁸ mettānakkhātana, C⁸ mau-
 tanakkhāna. ¹⁴ B⁴ -yyam. ¹⁵ B⁴ aladdhā. ¹⁶ C⁸ B⁴ -nmaṇ. ¹⁷ B⁴ patik-
 kulāṇa-. ¹⁸ C⁸ adda āramakārāṇa, C⁸ -kārāṇa. ¹⁹ B⁴ anabhi-. ²⁰ so all three
 MSS. for kaṇḍā. ²¹ B⁴ kinnarā. ²² B⁴ -cessahassaṃ. ²³ B⁴ pavanti. ²⁴ B⁴
 pissa. ²⁵ B⁴ -ri. ²⁶ C⁸ ruddhā.

- cittā hutvā rattinā rājānaṃ ratiyā saṃganahitvā tasmān niddaṃ okkanto
 saṃkhaṃ utthāya nānaggarasabhojanānaṃ savaṇṇasarakke paṭṭhāpitaṃ
 uccaṅge¹ katvā sātakaṛajjuyā vāṭapāṇena ataritvā jambhū āruya
 sākāya aruya piṭhasappiṃ lihojetvā pāpam katvā āgataṃagga²
 5 eva pāsādam āruya gaudhesu sarirum ubbattetvā raṇṇā saddhīm ni-
 pajji, eten³ upāyena nibaddham ten⁴ eva saddhīm pāpam karoti, rājā
 na jānāti. So ekadivasaṃ sagaraṃ padakkhiṇaṃ katvā nivesanaṃ
 pavasanto jambucchāyāya sayitaṃ paramakāruṇāpattam piṭhasappiṃ
 diavā purohitaṃ āha: „pass⁵ etam⁶ manussapetaṃ“ ti. „Ama devā⁷
 10 ‘ti. „Api nu kho samma evarūpaṃ paṭikkulāṃ kacci itthi chandara-
 gavasena upagaccheyyā“ ti. Tam katham eva piṭhasappi mānaṃ
 janetvā „ayaṃ rājā kim katheṃ, attano deviyā mama santikam
 āgamanam na jānāti maṇṇe“ ti jamburakkhasa anjalim paggabotvā
 „suna sāmi jamburakkhe nibhattadevate, thapetvā tam⁸ aṇṇo etam
 15 kāraṇam na jānātī“ ā. Purohito tassa kiriyaṃ diavā cintesi: „saddhā
 raṇṇo aggamahesi jamburakkhe-nāgantvā⁹ imā saddhīm pāpam karo-
 tī“ so rājānaṃ puechi: „mahārāja deviyā te rattibhāge sarirasaṃ-
 phasso kiḍḍaṃ hotīti“. „Samma aṇṇaṃ na passāmi, naññimayāme
 paṇ¹⁰ assā sarirum sūṭalam hotīti“¹¹. „Tena hi deva tiṭṭhatu aṇṇā
 20 itthi, aggamahesi te Kinnarā devī imā saddhīm pāpam karotīti“.
 „Samma kim vadesi, evarūpā paramavilāsappattā¹² kim imā parama-
 jegucchena saddhīm abhisaṃvattīti“. „Tena hi naṃ deva pariganhā-
 hīti“. So „saddhū“ ti rattinā bhuttasāyamaṇe tāya saddhīm nipajjitvā
 „pariganhāsāmi tam“ ti pakatiyā niddūpagamanavelāya niddūpagato
 25 viya ahusi, sāpi utthāya rath¹³ eṃ akāsi, rājā tassa anupadam yeva-
 gantvā jambucchāyāya oṣṣāya sṭhāsi. Piṭhasappi deviyā kuñjitvā
 „vama¹⁴ aticirāyitvā āgata“ ti¹⁵ hatthena kaṇṇasakkhalāyaṃ¹⁶ pahari,
 atha naṃ „mā“ kuñji sāmi, raṇṇo niddūpagamanam olokesi¹⁷ ti
 vatrā tassa gohe pādapariśarika¹⁸ viya ahusi, tena¹⁹ paṇ²⁰ assā pahā-
 30 tena iṭhamukhakuṇḍalaṃ kaṇṇate galitvā raṇṇo pādamaḷo pati, rājā
 „vattissati“ ettakan²¹ ti tam galetvā gato, sāpi tena saddhīm at-
 taritvā purimaniyāmen²² eva gantvā raṇṇā saddhīm nipajjitum ārabhi.
 Rājā paṭikkhāpitaṃ punadiyase „Kinnarā devī mayā dīnaṃ²³ sabbā-
 lamkāraṃ alamkaritvā etū“ ti āpāpeti, sā „sīṭakuṇḍalaṃ me savaṇṇa-
 35 kāraṇaṃ santike“ ti vatrā nāgami, puma pesite paṇa ekakuṇḍalā eva

¹ añ tress MSS. ucca-. ² Bā etam. ³ Bā hitam. ⁴ Bā -na-. ⁵ Cā hoti. ⁶ Bā -savaṇṇaṃ. ⁷ Bā adda sja. ⁸ Bā agacchati. ⁹ Bā -sattāha-. ¹⁰ Bā adda mah. ¹¹ Cā te. ¹² Bā etti-. ¹³ Cā -a.

āgamaṃ, rājā pucchā „kahan te kuṇḍalan“ ti „suvannakāraṃ sa-
 tike“ ti „suvannakāraṃ pakkosittā“¹ „kiṇḍāraṇā imasā“² kuṇḍalan na
 desitī“³ ā. „nāham gaṇhāmi devā“⁴ ti, rājā kuṇḍitvā „pāpe candālī“⁵
 mādisena te suvannakāreṃ bhavitabbha“⁶ ti vatvā „tam kuṇḍalan
 purato khipitvā purohitam ā. „amma saccaṃ tayā vuttam, gaccha
 etam assā chedāpehiti“⁷. So tam rājagehe yeva ekasmiṃ padase tha-
 petvā rājānaṃ upasankumittvā „deva mā Kinnarādeviyā“⁸ kuṇḍhi“⁹, sahā
 vithiyo evarūpā yeva, sace pi itthinaṃ dussēlabbhāvaṃ passitukāmaṃ
 dussessāmi te etāsaṃ pāpakam c“ eva bahumāsābhāvā ca, ehi anā-
 takavesena janapadam carāma“¹⁰ ti. Rājā „ādhū“¹¹ ti mātaraṃ t. 10
 paṭiochāpetvā tena saddhima cārikam pakkāmi, te samyojanamaggaṃ
 gantvā mahāmagge nisenānaṃ eko kuṇḍiko puttass“¹² atthēya maṅ-
 galam katvā ekam kumārīkaṃ paṭicchamayāse māḍāpetvā mahantena
 purivāreṇa gacchati, tam divā purohito“¹³ ā. „sace icchasi imam ku-
 mārīkam tayā saddhim pāpam karetuṃ sakkā“¹⁴ ti. „kim kathesi,
 mahāparivārā na sakkā sammā“¹⁵ ti, purohito „tena hi passa devā“¹⁶
 ti purato gantvā“¹⁷ maggaṃ avidūṃ sāmi“¹⁸ perikkhupitvā rājānaṃ auto-
 sāniyaṃ katvā „ayam maggapassa rodanto nādi, aha naṃ kuṇḍiko
 desvā“¹⁹ „tāta kamaṃ rodasīti“²⁰ pucchā, „bhariyā me garubbhārā, tam kula-
 gharaṃ netum maggaṃ paṭipannaṃ am, tussā antarāmagge yeva gaḥhito
 caḥ, sā uttosāniyaṃ kilanati, kūci“²¹ „sā itthi santike n“²² atthi, mayāpi
 ta, gantum na sakkā, na jñāmi kiṃ bhavissatīti“²³, „ekam itthim
 ladhuṃ vattatīti, mā rodi, bahū itthiyo, ekā ganiṃssatīti“²⁴, „tena hi
 ayam eva kumārīkā gacchati, etissāpi māṅgalam bhavissatīti“, so
 cīntesi: „saccaṃ vadasi, sunisāya pi māṅgalam eva imā nimittena, sā
 pottadittāhi vaḍḍhissatīti“²⁵ tam eva pāpesi“²⁶, sā ta, pavositvā rājānaṃ
 divā paṭibaddhacittā hutvā pāpam akāsi, rājāpi „sā āṅgulimuddikam
 udāsi, aha naṃ katakiccaṃ nikkhamitvā āgataṃ pucchima: „kim
 vijatī“²⁷ ti. „suvannavaggaṃ pattan“²⁸ ti, kuṇḍiko tam ādāya pāyasi,
 purohito pi raṇṇo santikam gantvā „dittā“²⁹ te deva kumārīkāpi etam
 pāpā kimaṅga pana anāpi, apo pana te kiñci ānna“³⁰ ti. „āma āṅgu-
 līmuddikā dāsa“³¹ ti, „nāsa tam dussāmiti“³² vegenā gantvā yānakaṃ
 gaḇḇitvā „kim etan“³³ ti vutte „ayam me“³⁴ brāhmaṇiyā ussisaḥ
 thapetamuddikam gaḇḇitvā āgatā“³⁵ ti „dohi amma muddikam“³⁶ ti, sā tam

¹ Hā -sāpetva. ² Hā imasā. ³ Hā detid. ⁴ Hā -la. ⁵ Cke -im. ⁶ Hā -ittha.

⁷ Hā cīntukāma. ⁸ Hā soddā rājānaṃ. ⁹ Hā sakkoma. ¹⁰ Hā gaṇhivā, Cke onit
 gantvā. ¹¹ Cke ādhū, Hā ādhana. ¹² Hā pessa. ¹³ Cke -an. ¹⁴ Hā ayamava.

dadamāṇā brāhmaṇaṃ haṭṭhe¹ sukheṃ vṛjhitvā „gaṇṭha corā”² ti
 udāsi. Evaṃ brāhmaṇo nānāvidhehi upāyehi aṇṇā bahū uticārinyo
 raṇṇo dassetvā „idha tāva ettakaṃ hoti”³, aṇṇattha gummāsaṃ derā”⁴
 ti ā. Rājā sakula-Jambudīpe carī, te pi „sabbā itthiyo evurūpā bha-
 5 risaṇti, kin no etāhi nivattānā”⁵ ti⁶ Bārāṇasīya eva paścāgastvā
 „evam” mahārāja itthiyo nāma, evam pāpadhammā pakati etāvaṃ
 khama” deva Kinnarādeviyā”⁷ ti purohitena yacito khamtvā rājaniye-
 saṇṇo nūh” ukkadḍhāpesi, thāmato pana tam” apanetvā aṇṇam
 uggamahesin akāsi, taṃ ca piṭhasappim ukkadḍhāpetvā jambusākhāṃ⁸
 10 chedāpesi. Tada K. Pañcālacando āhosi, ti attanā dīṭṭhakāraṇam eva”
 āharitvā dassento

11 Yam te”⁹ divā Kaṇḍari-Kinnarānaṃ¹⁰

sabbitthiyo na ramaṇī agāre

tam tādāsuṃ maccaṃ rajitvā bhariyā¹¹

12 aṇṇam divā purisaṃ piṭhasappaṃ ti g. ā. 308.

T. 2: Yam te Kaṇḍariya¹² teṇṇa Kinnaraya ca deviya ti jmesam
 Kaṇḍari-Kinnarānaṃ vīrasakāraṇam āhosi tam divā jantabbhūṃ sabbitthiyo
 attano sikkhinaṃ na ramaṇī agāre, tathā hi aṇṇam piṭhasappipurisaṃ divā
 tam rājānaṃ tādāsuṃ ratikhesaṇṇaṃ jmesam rajitvā¹³ bhariyā tem mānussaṃpetena
 10 saddhitiṃ pāpam ākātīti

Agāro: atīto Bako nāma Bārāṇasīrājā dharmassa i. kāreṇ, tada
 Bārāṇasīyā paścimatvāravāsino okassa daliddānaṃ Pañcapāpā nāma
 dhiṭṭā āhosi, aṇṇaṃ kiṇa pubba pi ekā daliddādhhiṭṭā mattikam madditvā geṇe
 bhittim lūpasi, pthi” eko paṇḍakamaddhe attano pabbhāraparibhaddha-
 20 karaṇattham „khaṇṇaṃ mattikam laḍḍhaṃmāṇi” cintetvā „Bārāṇasīyaṃ
 laddham sakkā” ti¹⁴ pārupitvā puttahattho nagaraṃ pavivittvā tassā
 āvidūre sithāsi, aṇṇaṃ kuṇḍitvā olokenti¹⁵ „amāṇaṃ mattikam pi na
 laḍḍhasi” vatvā¹⁶ mahanāṇaṃ mattikāpīṇḍam āharitvā patte thapeṇi, so
 30 tāva mattikāya pabbhāre paribhaddam akāsi”¹⁷, tassā mattikāpīṇḍa-

¹ H¹ - oṣaṭṭam. ² H² - cora. ³ C¹ - uticārī. ⁴ C² - uṇṇa. H³ - uṇṇa evam. ⁵ H⁴ - aṇṇa. ⁶ C³ - aṇṇi nam. ⁷ C⁴ - aṇṇi tam. ⁸ C⁵ - add agāre. ⁹ C⁶ - kakhava. ¹⁰ C⁷ - kamava. ¹¹ C⁸ - kammavā. ¹² H⁵ - yāsa. ¹³ H⁶ - yāsa. ¹⁴ H⁷ - kinnari. ¹⁵ H⁸ - iṭṭha. ¹⁶ H⁹ - yāsa. ¹⁷ H¹⁰ - yāsa. ¹⁸ H¹¹ - yāsa. ¹⁹ H¹² - yāsa. ²⁰ H¹³ - yāsa. ²¹ H¹⁴ - yāsa. ²² H¹⁵ - yāsa. ²³ H¹⁶ - yāsa. ²⁴ H¹⁷ - yāsa. ²⁵ H¹⁸ - yāsa. ²⁶ H¹⁹ - yāsa. ²⁷ H²⁰ - yāsa. ²⁸ H²¹ - yāsa. ²⁹ H²² - yāsa. ³⁰ H²³ - yāsa. ³¹ H²⁴ - yāsa. ³² H²⁵ - yāsa. ³³ H²⁶ - yāsa. ³⁴ H²⁷ - yāsa. ³⁵ H²⁸ - yāsa. ³⁶ H²⁹ - yāsa. ³⁷ H³⁰ - yāsa. ³⁸ H³¹ - yāsa. ³⁹ H³² - yāsa. ⁴⁰ H³³ - yāsa. ⁴¹ H³⁴ - yāsa. ⁴² H³⁵ - yāsa. ⁴³ H³⁶ - yāsa. ⁴⁴ H³⁷ - yāsa. ⁴⁵ H³⁸ - yāsa. ⁴⁶ H³⁹ - yāsa. ⁴⁷ H⁴⁰ - yāsa. ⁴⁸ H⁴¹ - yāsa. ⁴⁹ H⁴² - yāsa. ⁵⁰ H⁴³ - yāsa. ⁵¹ H⁴⁴ - yāsa. ⁵² H⁴⁵ - yāsa. ⁵³ H⁴⁶ - yāsa. ⁵⁴ H⁴⁷ - yāsa. ⁵⁵ H⁴⁸ - yāsa. ⁵⁶ H⁴⁹ - yāsa. ⁵⁷ H⁵⁰ - yāsa. ⁵⁸ H⁵¹ - yāsa. ⁵⁹ H⁵² - yāsa. ⁶⁰ H⁵³ - yāsa. ⁶¹ H⁵⁴ - yāsa. ⁶² H⁵⁵ - yāsa. ⁶³ H⁵⁶ - yāsa. ⁶⁴ H⁵⁷ - yāsa. ⁶⁵ H⁵⁸ - yāsa. ⁶⁶ H⁵⁹ - yāsa. ⁶⁷ H⁶⁰ - yāsa. ⁶⁸ H⁶¹ - yāsa. ⁶⁹ H⁶² - yāsa. ⁷⁰ H⁶³ - yāsa. ⁷¹ H⁶⁴ - yāsa. ⁷² H⁶⁵ - yāsa. ⁷³ H⁶⁶ - yāsa. ⁷⁴ H⁶⁷ - yāsa. ⁷⁵ H⁶⁸ - yāsa. ⁷⁶ H⁶⁹ - yāsa. ⁷⁷ H⁷⁰ - yāsa. ⁷⁸ H⁷¹ - yāsa. ⁷⁹ H⁷² - yāsa. ⁸⁰ H⁷³ - yāsa. ⁸¹ H⁷⁴ - yāsa. ⁸² H⁷⁵ - yāsa. ⁸³ H⁷⁶ - yāsa. ⁸⁴ H⁷⁷ - yāsa. ⁸⁵ H⁷⁸ - yāsa. ⁸⁶ H⁷⁹ - yāsa. ⁸⁷ H⁸⁰ - yāsa. ⁸⁸ H⁸¹ - yāsa. ⁸⁹ H⁸² - yāsa. ⁹⁰ H⁸³ - yāsa. ⁹¹ H⁸⁴ - yāsa. ⁹² H⁸⁵ - yāsa. ⁹³ H⁸⁶ - yāsa. ⁹⁴ H⁸⁷ - yāsa. ⁹⁵ H⁸⁸ - yāsa. ⁹⁶ H⁸⁹ - yāsa. ⁹⁷ H⁹⁰ - yāsa. ⁹⁸ H⁹¹ - yāsa. ⁹⁹ H⁹² - yāsa. ¹⁰⁰ H⁹³ - yāsa. ¹⁰¹ H⁹⁴ - yāsa. ¹⁰² H⁹⁵ - yāsa. ¹⁰³ H⁹⁶ - yāsa. ¹⁰⁴ H⁹⁷ - yāsa. ¹⁰⁵ H⁹⁸ - yāsa. ¹⁰⁶ H⁹⁹ - yāsa. ¹⁰⁷ H¹⁰⁰ - yāsa. ¹⁰⁸ H¹⁰¹ - yāsa. ¹⁰⁹ H¹⁰² - yāsa. ¹¹⁰ H¹⁰³ - yāsa. ¹¹¹ H¹⁰⁴ - yāsa. ¹¹² H¹⁰⁵ - yāsa. ¹¹³ H¹⁰⁶ - yāsa. ¹¹⁴ H¹⁰⁷ - yāsa. ¹¹⁵ H¹⁰⁸ - yāsa. ¹¹⁶ H¹⁰⁹ - yāsa. ¹¹⁷ H¹¹⁰ - yāsa. ¹¹⁸ H¹¹¹ - yāsa. ¹¹⁹ H¹¹² - yāsa. ¹²⁰ H¹¹³ - yāsa. ¹²¹ H¹¹⁴ - yāsa. ¹²² H¹¹⁵ - yāsa. ¹²³ H¹¹⁶ - yāsa. ¹²⁴ H¹¹⁷ - yāsa. ¹²⁵ H¹¹⁸ - yāsa. ¹²⁶ H¹¹⁹ - yāsa. ¹²⁷ H¹²⁰ - yāsa. ¹²⁸ H¹²¹ - yāsa. ¹²⁹ H¹²² - yāsa. ¹³⁰ H¹²³ - yāsa. ¹³¹ H¹²⁴ - yāsa. ¹³² H¹²⁵ - yāsa. ¹³³ H¹²⁶ - yāsa. ¹³⁴ H¹²⁷ - yāsa. ¹³⁵ H¹²⁸ - yāsa. ¹³⁶ H¹²⁹ - yāsa. ¹³⁷ H¹³⁰ - yāsa. ¹³⁸ H¹³¹ - yāsa. ¹³⁹ H¹³² - yāsa. ¹⁴⁰ H¹³³ - yāsa. ¹⁴¹ H¹³⁴ - yāsa. ¹⁴² H¹³⁵ - yāsa. ¹⁴³ H¹³⁶ - yāsa. ¹⁴⁴ H¹³⁷ - yāsa. ¹⁴⁵ H¹³⁸ - yāsa. ¹⁴⁶ H¹³⁹ - yāsa. ¹⁴⁷ H¹⁴⁰ - yāsa. ¹⁴⁸ H¹⁴¹ - yāsa. ¹⁴⁹ H¹⁴² - yāsa. ¹⁵⁰ H¹⁴³ - yāsa. ¹⁵¹ H¹⁴⁴ - yāsa. ¹⁵² H¹⁴⁵ - yāsa. ¹⁵³ H¹⁴⁶ - yāsa. ¹⁵⁴ H¹⁴⁷ - yāsa. ¹⁵⁵ H¹⁴⁸ - yāsa. ¹⁵⁶ H¹⁴⁹ - yāsa. ¹⁵⁷ H¹⁵⁰ - yāsa. ¹⁵⁸ H¹⁵¹ - yāsa. ¹⁵⁹ H¹⁵² - yāsa. ¹⁶⁰ H¹⁵³ - yāsa. ¹⁶¹ H¹⁵⁴ - yāsa. ¹⁶² H¹⁵⁵ - yāsa. ¹⁶³ H¹⁵⁶ - yāsa. ¹⁶⁴ H¹⁵⁷ - yāsa. ¹⁶⁵ H¹⁵⁸ - yāsa. ¹⁶⁶ H¹⁵⁹ - yāsa. ¹⁶⁷ H¹⁶⁰ - yāsa. ¹⁶⁸ H¹⁶¹ - yāsa. ¹⁶⁹ H¹⁶² - yāsa. ¹⁷⁰ H¹⁶³ - yāsa. ¹⁷¹ H¹⁶⁴ - yāsa. ¹⁷² H¹⁶⁵ - yāsa. ¹⁷³ H¹⁶⁶ - yāsa. ¹⁷⁴ H¹⁶⁷ - yāsa. ¹⁷⁵ H¹⁶⁸ - yāsa. ¹⁷⁶ H¹⁶⁹ - yāsa. ¹⁷⁷ H¹⁷⁰ - yāsa. ¹⁷⁸ H¹⁷¹ - yāsa. ¹⁷⁹ H¹⁷² - yāsa. ¹⁸⁰ H¹⁷³ - yāsa. ¹⁸¹ H¹⁷⁴ - yāsa. ¹⁸² H¹⁷⁵ - yāsa. ¹⁸³ H¹⁷⁶ - yāsa. ¹⁸⁴ H¹⁷⁷ - yāsa. ¹⁸⁵ H¹⁷⁸ - yāsa. ¹⁸⁶ H¹⁷⁹ - yāsa. ¹⁸⁷ H¹⁸⁰ - yāsa. ¹⁸⁸ H¹⁸¹ - yāsa. ¹⁸⁹ H¹⁸² - yāsa. ¹⁹⁰ H¹⁸³ - yāsa. ¹⁹¹ H¹⁸⁴ - yāsa. ¹⁹² H¹⁸⁵ - yāsa. ¹⁹³ H¹⁸⁶ - yāsa. ¹⁹⁴ H¹⁸⁷ - yāsa. ¹⁹⁵ H¹⁸⁸ - yāsa. ¹⁹⁶ H¹⁸⁹ - yāsa. ¹⁹⁷ H¹⁹⁰ - yāsa. ¹⁹⁸ H¹⁹¹ - yāsa. ¹⁹⁹ H¹⁹² - yāsa. ²⁰⁰ H¹⁹³ - yāsa. ²⁰¹ H¹⁹⁴ - yāsa. ²⁰² H¹⁹⁵ - yāsa. ²⁰³ H¹⁹⁶ - yāsa. ²⁰⁴ H¹⁹⁷ - yāsa. ²⁰⁵ H¹⁹⁸ - yāsa. ²⁰⁶ H¹⁹⁹ - yāsa. ²⁰⁷ H²⁰⁰ - yāsa. ²⁰⁸ H²⁰¹ - yāsa. ²⁰⁹ H²⁰² - yāsa. ²¹⁰ H²⁰³ - yāsa. ²¹¹ H²⁰⁴ - yāsa. ²¹² H²⁰⁵ - yāsa. ²¹³ H²⁰⁶ - yāsa. ²¹⁴ H²⁰⁷ - yāsa. ²¹⁵ H²⁰⁸ - yāsa. ²¹⁶ H²⁰⁹ - yāsa. ²¹⁷ H²¹⁰ - yāsa. ²¹⁸ H²¹¹ - yāsa. ²¹⁹ H²¹² - yāsa. ²²⁰ H²¹³ - yāsa. ²²¹ H²¹⁴ - yāsa. ²²² H²¹⁵ - yāsa. ²²³ H²¹⁶ - yāsa. ²²⁴ H²¹⁷ - yāsa. ²²⁵ H²¹⁸ - yāsa. ²²⁶ H²¹⁹ - yāsa. ²²⁷ H²²⁰ - yāsa. ²²⁸ H²²¹ - yāsa. ²²⁹ H²²² - yāsa. ²³⁰ H²²³ - yāsa. ²³¹ H²²⁴ - yāsa. ²³² H²²⁵ - yāsa. ²³³ H²²⁶ - yāsa. ²³⁴ H²²⁷ - yāsa. ²³⁵ H²²⁸ - yāsa. ²³⁶ H²²⁹ - yāsa. ²³⁷ H²³⁰ - yāsa. ²³⁸ H²³¹ - yāsa. ²³⁹ H²³² - yāsa. ²⁴⁰ H²³³ - yāsa. ²⁴¹ H²³⁴ - yāsa. ²⁴² H²³⁵ - yāsa. ²⁴³ H²³⁶ - yāsa. ²⁴⁴ H²³⁷ - yāsa. ²⁴⁵ H²³⁸ - yāsa. ²⁴⁶ H²³⁹ - yāsa. ²⁴⁷ H²⁴⁰ - yāsa. ²⁴⁸ H²⁴¹ - yāsa. ²⁴⁹ H²⁴² - yāsa. ²⁵⁰ H²⁴³ - yāsa. ²⁵¹ H²⁴⁴ - yāsa. ²⁵² H²⁴⁵ - yāsa. ²⁵³ H²⁴⁶ - yāsa. ²⁵⁴ H²⁴⁷ - yāsa. ²⁵⁵ H²⁴⁸ - yāsa. ²⁵⁶ H²⁴⁹ - yāsa. ²⁵⁷ H²⁵⁰ - yāsa. ²⁵⁸ H²⁵¹ - yāsa. ²⁵⁹ H²⁵² - yāsa. ²⁶⁰ H²⁵³ - yāsa. ²⁶¹ H²⁵⁴ - yāsa. ²⁶² H²⁵⁵ - yāsa. ²⁶³ H²⁵⁶ - yāsa. ²⁶⁴ H²⁵⁷ - yāsa. ²⁶⁵ H²⁵⁸ - yāsa. ²⁶⁶ H²⁵⁹ - yāsa. ²⁶⁷ H²⁶⁰ - yāsa. ²⁶⁸ H²⁶¹ - yāsa. ²⁶⁹ H²⁶² - yāsa. ²⁷⁰ H²⁶³ - yāsa. ²⁷¹ H²⁶⁴ - yāsa. ²⁷² H²⁶⁵ - yāsa. ²⁷³ H²⁶⁶ - yāsa. ²⁷⁴ H²⁶⁷ - yāsa. ²⁷⁵ H²⁶⁸ - yāsa. ²⁷⁶ H²⁶⁹ - yāsa. ²⁷⁷ H²⁷⁰ - yāsa. ²⁷⁸ H²⁷¹ - yāsa. ²⁷⁹ H²⁷² - yāsa. ²⁸⁰ H²⁷³ - yāsa. ²⁸¹ H²⁷⁴ - yāsa. ²⁸² H²⁷⁵ - yāsa. ²⁸³ H²⁷⁶ - yāsa. ²⁸⁴ H²⁷⁷ - yāsa. ²⁸⁵ H²⁷⁸ - yāsa. ²⁸⁶ H²⁷⁹ - yāsa. ²⁸⁷ H²⁸⁰ - yāsa. ²⁸⁸ H²⁸¹ - yāsa. ²⁸⁹ H²⁸² - yāsa. ²⁹⁰ H²⁸³ - yāsa. ²⁹¹ H²⁸⁴ - yāsa. ²⁹² H²⁸⁵ - yāsa. ²⁹³ H²⁸⁶ - yāsa. ²⁹⁴ H²⁸⁷ - yāsa. ²⁹⁵ H²⁸⁸ - yāsa. ²⁹⁶ H²⁸⁹ - yāsa. ²⁹⁷ H²⁹⁰ - yāsa. ²⁹⁸ H²⁹¹ - yāsa. ²⁹⁹ H²⁹² - yāsa. ³⁰⁰ H²⁹³ - yāsa. ³⁰¹ H²⁹⁴ - yāsa. ³⁰² H²⁹⁵ - yāsa. ³⁰³ H²⁹⁶ - yāsa. ³⁰⁴ H²⁹⁷ - yāsa. ³⁰⁵ H²⁹⁸ - yāsa. ³⁰⁶ H²⁹⁹ - yāsa. ³⁰⁷ H³⁰⁰ - yāsa. ³⁰⁸ H³⁰¹ - yāsa. ³⁰⁹ H³⁰² - yāsa. ³¹⁰ H³⁰³ - yāsa. ³¹¹ H³⁰⁴ - yāsa. ³¹² H³⁰⁵ - yāsa. ³¹³ H³⁰⁶ - yāsa. ³¹⁴ H³⁰⁷ - yāsa. ³¹⁵ H³⁰⁸ - yāsa. ³¹⁶ H³⁰⁹ - yāsa. ³¹⁷ H³¹⁰ - yāsa. ³¹⁸ H³¹¹ - yāsa. ³¹⁹ H³¹² - yāsa. ³²⁰ H³¹³ - yāsa. ³²¹ H³¹⁴ - yāsa. ³²² H³¹⁵ - yāsa. ³²³ H³¹⁶ - yāsa. ³²⁴ H³¹⁷ - yāsa. ³²⁵ H³¹⁸ - yāsa. ³²⁶ H³¹⁹ - yāsa. ³²⁷ H³²⁰ - yāsa. ³²⁸ H³²¹ - yāsa. ³²⁹ H³²² - yāsa. ³³⁰ H³²³ - yāsa. ³³¹ H³²⁴ - yāsa. ³³² H³²⁵ - yāsa. ³³³ H³²⁶ - yāsa. ³³⁴ H³²⁷ - yāsa. ³³⁵ H³²⁸ - yāsa. ³³⁶ H³²⁹ - yāsa. ³³⁷ H³³⁰ - yāsa. ³³⁸ H³³¹ - yāsa. ³³⁹ H³³² - yāsa. ³⁴⁰ H³³³ - yāsa. ³⁴¹ H³³⁴ - yāsa. ³⁴² H³³⁵ - yāsa. ³⁴³ H³³⁶ - yāsa. ³⁴⁴ H³³⁷ - yāsa. ³⁴⁵ H³³⁸ - yāsa. ³⁴⁶ H³³⁹ - yāsa. ³⁴⁷ H³⁴⁰ - yāsa. ³⁴⁸ H³⁴¹ - yāsa. ³⁴⁹ H³⁴² - yāsa. ³⁵⁰ H³⁴³ - yāsa. ³⁵¹ H³⁴⁴ - yāsa. ³⁵² H³⁴⁵ - yāsa. ³⁵³ H³⁴⁶ - yāsa. ³⁵⁴ H³⁴⁷ - yāsa. ³⁵⁵ H³⁴⁸ - yāsa. ³⁵⁶ H³⁴⁹ - yāsa. ³⁵⁷ H³⁵⁰ - yāsa. ³⁵⁸ H³⁵¹ - yāsa. ³⁵⁹ H³⁵² - yāsa. ³⁶⁰ H³⁵³ - yāsa. ³⁶¹ H³⁵⁴ - yāsa. ³⁶² H³⁵⁵ - yāsa. ³⁶³ H³⁵⁶ - yāsa. ³⁶⁴ H³⁵⁷ - yāsa. ³⁶⁵ H³⁵⁸ - yāsa. ³⁶⁶ H³⁵⁹ - yāsa. ³⁶⁷ H³⁶⁰ - yāsa. ³⁶⁸ H³⁶¹ - yāsa. ³⁶⁹ H³⁶² - yāsa. ³⁷⁰ H³⁶³ - yāsa. ³⁷¹ H³⁶⁴ - yāsa. ³⁷² H³⁶⁵ - yāsa. ³⁷³ H³⁶⁶ - yāsa. ³⁷⁴ H³⁶⁷ - yāsa. ³⁷⁵ H³⁶⁸ - yāsa. ³⁷⁶ H³⁶⁹ - yāsa. ³⁷⁷ H³⁷⁰ - yāsa. ³⁷⁸ H³⁷¹ - yāsa. ³⁷⁹ H³⁷² - yāsa. ³⁸⁰ H³⁷³ - yāsa. ³⁸¹ H³⁷⁴ - yāsa. ³⁸² H³⁷⁵ - yāsa. ³⁸³ H³⁷⁶ - yāsa. ³⁸⁴ H³⁷⁷ - yāsa. ³⁸⁵ H³⁷⁸ - yāsa. ³⁸⁶ H³⁷⁹ - yāsa. ³⁸⁷ H³⁸⁰ - yāsa. ³⁸⁸ H³⁸¹ - yāsa. ³⁸⁹ H³⁸² - yāsa. ³⁹⁰ H³⁸³ - yāsa. ³⁹¹ H³⁸⁴ - yāsa. ³⁹² H³⁸⁵ - yāsa. ³⁹³ H³⁸⁶ - yāsa. ³⁹⁴ H³⁸⁷ - yāsa. ³⁹⁵ H³⁸⁸ - yāsa. ³⁹⁶ H³⁸⁹ - yāsa. ³⁹⁷ H³⁹⁰ - yāsa. ³⁹⁸ H³⁹¹ - yāsa. ³⁹⁹ H³⁹² - yāsa. ⁴⁰⁰ H³⁹³ - yāsa. ⁴⁰¹ H³⁹⁴ - yāsa. ⁴⁰² H³⁹⁵ - yāsa. ⁴⁰³ H³⁹⁶ - yāsa. ⁴⁰⁴ H³⁹⁷ - yāsa. ⁴⁰⁵ H³⁹⁸ - yāsa. ⁴⁰⁶ H³⁹⁹ - yāsa. ⁴⁰⁷ H⁴⁰⁰ - yāsa. ⁴⁰⁸ H⁴⁰¹ - yāsa. ⁴⁰⁹ H⁴⁰² - yāsa. ⁴¹⁰ H⁴⁰³ - yāsa. ⁴¹¹ H⁴⁰⁴ - yāsa. ⁴¹² H⁴⁰⁵ - yāsa. ⁴¹³ H⁴⁰⁶ - yāsa. ⁴¹⁴ H⁴⁰⁷ - yāsa. ⁴¹⁵ H⁴⁰⁸ - yāsa. ⁴¹⁶ H⁴⁰⁹ - yāsa. ⁴¹⁷ H⁴¹⁰ - yāsa. ⁴¹⁸ H⁴¹¹ - yāsa. ⁴¹⁹ H⁴¹² - yāsa. ⁴²⁰ H⁴¹³ - yāsa. ⁴²¹ H⁴¹⁴ - yāsa. ⁴²² H⁴¹⁵ - yāsa. ⁴²³ H⁴¹⁶ - yāsa. ⁴²⁴ H⁴¹⁷ - yāsa. ⁴²⁵ H⁴¹⁸ - yāsa. ⁴²⁶ H⁴¹⁹ - yāsa. ⁴²⁷ H⁴²⁰ - yāsa. ⁴²⁸ H⁴²¹ - yāsa. ⁴²⁹ H⁴²² - yāsa. ⁴³⁰ H⁴²³ - yāsa. ⁴³¹ H⁴²⁴ - yāsa. ⁴³² H⁴²⁵ - yāsa. ⁴³³ H⁴²⁶ - yāsa. ⁴³⁴ H⁴²⁷ - yāsa. ⁴³⁵ H⁴²⁸ - yāsa. ⁴³⁶ H⁴²⁹ - yāsa. ⁴³⁷ H⁴³⁰ - yāsa. ⁴³⁸ H⁴³¹ - yāsa. ⁴³⁹ H⁴³² - yāsa. ⁴⁴⁰ H⁴³³ - yāsa. ⁴⁴¹ H⁴³⁴ - yāsa. ⁴⁴² H⁴³⁵ - yāsa. ⁴⁴³ H⁴³⁶ - yāsa. ⁴⁴⁴ H⁴³⁷ - yāsa. ⁴⁴⁵ H⁴³⁸ - yāsa. ⁴⁴⁶ H⁴³⁹ - yāsa. ⁴⁴⁷ H⁴⁴⁰ - yāsa. ⁴⁴⁸ H⁴⁴¹ - yāsa. ⁴⁴⁹ H⁴⁴² - yāsa. ⁴⁵⁰ H⁴⁴³ - yāsa. ⁴⁵¹ H⁴⁴⁴ - yāsa. ⁴⁵² H⁴⁴⁵ - yāsa. ⁴⁵³ H⁴⁴⁶ - yāsa. ⁴⁵⁴ H⁴⁴⁷ - y

phaleṇa suttamā phassa-sampannam ahoṃ, kuḍḍitvā alokhitvā paṇa
 hatthapādumukhaṃkkināsāni pāpāni virūpāni ahesam, tena nam Puṇ-
 capāpā :¹ 'eva' suḍḍānāṃso. Ath' ekaḍḍivasam Bārūga-rājā rattim
 anūṇatākesena nagarūṇa parigaḇhanto tam padesaṃ gato, sāpi gāma-
 dārikāhi soddhīm kiḇanti ajānitvā va rājānaṃ hatthe gaḇhi. so tassā
 hatthasamphassaena sabbāveṇa samḇātun² nānakkihi. dīhaphassena³
 puttḥo viya ahoṃ, vo phassa-ragaratto tathārūpaṇ⁴ pi tam hattho ga-
 hetvā „kassa dhītāsi⁵“ pucchitvā „dvāravāsina“ ti rutte assānika-
 bhāvaṇaṃ pucchitvā „ahaṇ te sāmiko bhava-sāmi, gaḇcha mātāpitaro
 anujānāpehiti“ ā. sā mātāpitaro upaganitvā „eko mam puriso iecha-
 titi“ ratvā „so pi duggato bhavissati“ sace tādissaṃ pi iḇchati, „sōdhū“
 ti rutte gantrā mātāpitarū anuṇṇātābhāvaṇaṃ ārocesu. so tasmim yeva
 gela tāya soddhīm vasitvā pāto va rājānivesanaṃ pāvisi. tato puttāy⁶
 eva rājā anūṇatākesena sabbaddhaṃ ta gaḇhanti anūṇa itthim alo-
 ketum na iḇchati. Ath' ekaḍḍivasam tassā pītu lohitaḇakkhaṇḍikā
 appaḇḇi, asambhinnakkhīrasappimaddhaṃakkkharayutto pāyāso tassā⁷ lī-
 sājḇaṇaṃ taṇ te daliddatāya uppādetum os „akkhoti, tato Paṇcupāpāya
 mātā dūtāroṇ ā. „kiṇ amma tava sāmika pāyāsaṃ uppādetum
 „akkhissasiti“, „amma mame sāmikena anbehi pi duggatatāreṇa lī-
 vitāhaṇaṃ, evaṃ ante pi pucchissāmi naṃ, mā cintayhi“ ratvā tassā
 gamanavelāya dummunā⁸ hutvā mōḇi, aṇa naṃ rājā āganitvā „kiṇ
 dummunāsiti“ pucchitvā tam attham sutvā „bhaddo nāṃ atissara-
 līhasajḇaṇaṃ kuto labhissāmi“ entvā cintesi. „so akkḇā mayā nicca-
 kāḇaṇaṃ evaṃ caritum, antarāmagge puri-sayo pi datthabbo, sace kha-
 paṇa etam antepuram neesaṃi etissā phassa-sampodanā ajānantā ‘am-
 hākam rājā yakkhinim gaḇhetvā āgata‘ ti kēḇiṇa karissanti, sakala-
 nagaravāsinaṃ etissā samphassa-sam janāpetvā gamanāṃ mocessāmiti“,
 aṇa naṃ ā. „bhaddo mā cintayi, āharissāmi te pītu pāyāsaṃ“ ti
 ratvā tāya soddhīm abhūramitvā rājānivesanaṃ gantrā punadiva-
 tādissaṃ pāyāsaṃ pacāpetvā paṇṇāni aggaḇhetvā⁹ dvo poṇe katvā eka-
 min¹⁰ pāyāsaṃ pakkhūpetvā ekasmin cūḇāmanim thapetvā bandhitvā
 rattibhāge gantrā „bhaddo mayam daliddā, kēḇheṇa sampāditam,
 tava pitaram ‘ajja imanibā poṇā pāyāsaṃ bhūḇḇa“¹¹ eva imanibā ti
 vadeyyāsiti“ ā. sā tathā akāsi, ath' assā pītā ojasumpannatā
 pāyāsassa thoḇam eva bhūḇḇitvā tito jāto, osanā mātu datvā sayam

¹ It' tassa. ² It' sandhāretun. ³ It' -samphassaena. ⁴ It' tathārūpā. ⁵ It' -
 titi. ⁶ It' ta etassa. ⁷ C¹ -ha. ⁸ It' tharāpetvā. ⁹ C² omī et.. ¹⁰
 It' sasu.

- pi bhūñji, tayo pi sukhiṭṭa ahesuṃ, cūḷānapiṭaṃ paṇḍarasaitthāya
 ṭhapessuṃ, rājā nivesanaṃ gantvā mukhaṃ dhovitvā „cūḷānapiṃ me
 āharathā“¹ 'ti vuttvā „na passāmi devā“² 'ti vutte „sakalanagaran
 vicinathā“³ 'ti ā. vicinivā na passāmi, „tena hi bahinagare dalidda-
 5 gheṣu bhattappamnapuṇe upādāya vicinathā“⁴ 'ti vicinivā⁵ tassam
 ghare cūḷānapiṃ divā „tassā mātāputaro corā“⁶ 'ti bandhivā na-
 yūṃso, atha⁷ assā pitā „vāso na mayā corā, aññenāyaṃ maṃi ābhato“⁸
 'ti vuttvā „kenā“⁹ 'ti vutte „jāmatarā me“¹⁰ 'ti ācikkhivā „kalam so“¹¹
 'ti pucchite „dhitā me jānānti ā. tato tāya saddhiṃ kathehi“ „amha
 10 samskā“¹² te jānānti“, „na jānānti“, „evaṃ saṃte andhakam jīvāsu
 ā“ asithi¹³, „tāra so andhakāre āgantvā“ andhakāre yeva yāti, tena
 assa rūpaṃ na jānāmi, hatthasamphassena paṃaṃ na jānitum sakk-
 mīti“, so rājapurisānaṃ ārocesi, te pi cūḷāso ārocesuṃ, rājā vjānanto
 15 vīya hutvā „tena hi tam līthim rājāṅgaṃ“ antosāpiyaṃ ṭhapetvā
 tāpiyā batthappamānaṃ dhiddaṃ katvā nagaravāsino sannipādetvā
 batthasamphassena coram gahathā“¹⁴ 'ti ā. rājapurisā tathā katoṃ
 tassā santikam gantvā rūpaṃ divā ta rippaṭṭisāriṃ hutvā āhame“¹⁵
 „ayam“¹⁶ pasānti¹⁷, jiggucchitvā phusitum¹⁸ na ussahīsu, ānetvā
 paṃa¹⁹ rājāṅgaṃ antosāpiyaṃ ṭhapetvā sakalanagaravāsino sannipāte-
 20 suṃ, sā āgatāguttaṃsa dhiddaṃ pasāritam battham gahetvā va „no
 so“ vadati, purisā tassā dīlhapphassanallise phasse hajjhivā ap-
 gantum na sakkhīsu, „so“²⁰ āyā dandārahā dandam hutvāpi dāsa-
 kammakarahāvaṃ upagantvāpi etam ghare karosāsu“²¹ 'ti cintayīsu,
 atha te rājapurisā dandehi kottetvā pabbājesuṃ²², oparājam ādikatvā
 25 sabbe ummattakā viya ahesuṃ, atha²³ rājā „kīṇi“²⁴ nham hā-
 veyyū“²⁵ 'ti battham pasāresi, tam battho gahetvā va „coro me
 gahito“²⁶ 'ti mahāsaddam kari, rājā te purise pucchī „tunhe etāya
 battho gahitā kim cintayitthā“²⁷ 'ti, te yaṭṭhābhūtaṃ ārocesuṃ, atha
 ne rājā ā. „aham“²⁸ attano geham ānetum²⁹ ayam kāresuṃ³⁰, etāsu
 30 phassuṃ³¹ vjānanto maṃ paribhāveyyū³² 'ti vuttvā³³ „tassā“³⁴ mayā
 sabbe tunhe jānāptā, vadatha³⁵ idam kass³⁶ evā gehe bhavitum yattā“³⁷
 'ti „amhākaṃ devā“³⁸ 'ti, atha maṃ abhiārocitvā aggamahesiṃ aññāsi³⁹,

¹ Bā C* -nanti. ² Bā -ro. ³ C* -ro, Bā me jānamātarā. ⁴ C* yan. ⁵ C*
 natthi. ⁶ C* āgāḍḍhī, C* āgāḍḍhivā. ⁷ C* add sū. C* so. ⁸ C* ādaddhi.
⁹ Bā dūḍḍhi. ¹⁰ C* jhā. C* piṭṭhī, Bā phisānti. ¹¹ C* phusitam, Bā
 phasit. ¹² Bā add nam. ¹³ Bā palipessuṃ. ¹⁴ Bā add ma. ¹⁵ C* āt
¹⁶ Bā add etam. ¹⁷ Bā eamākiel. ¹⁸ C* -i. C* emā ph-. ¹⁹ C* -bhā.
²⁰ Bā cintetvā. ²¹ C* tassā. ²² Bā -etha. ²³ Bā ākhi.

mātāpitanussu pi¹ ssa² sariyam dāpesi, tato paṭṭhāya pana³ sammatto
 u⁴ eva vinicchayam paṭṭhapesi na⁵ aññam itthim oloketi, tā tassā⁶
 antaram pariyesūsu. sā ekadivassam dvīnam⁷ aggamahesibhāvassa
 supine nimittam diavā raṇṇo ārocasi, rājā supinapāthako pakko-
 sāpetvā „evatāpe supine diṭṭhe kiṃ hoti“⁸ pucchā, te itarāsam
 itthinam santikā laṇṇam gabhetvā „mahārāja deviyā sabbasetahatthino
 khandho nisomabhāvo tumhākaṃ marapassa pubbanimittam hatthik-
 khandhagatāya sandaparāmanassam tumhākaṃ porāmittarājānaya-
 nassu⁹ pubbanimittan“¹⁰ ti vavā „idāṃ kiṃ kātubhan“¹¹ ti vutte
 „deva imam parētuṃ na sakkā. nāvāya pana nam thapetvā¹²
 nadiyam vicojjētum vattatthi“¹³ vadhūsu, rājā āharavattthānukāreḥ
 saddhim vattithāge¹⁴ nam nāvāyū thapetvā nadiyam vicojjāpesi. sā
 nadiyā vuyhamānā heṭṭhānadiyā nāvāya ulakakilaṃ kilantassa Pā-
 vāriyaraṇṇo abhinukham¹⁵ patthā, tassa senāpāti nāvam diavā „ayam
 nāvā mayhan“¹⁶ ti ā. rājā „nāvāya bhaṇḍam mayhan“¹⁷ ti vavā āga-
 tāya nāvāya tum diavā „kā nāma tvaṃ piṇḍasādiṇā“¹⁸ ti pucchā, sā
 vitan katvā Bakassa raṇṇo aggamahesibhāvam kathetvā tum¹⁹ sabbam
 pavattim tassa kathesi. sā pana Paṇḍupāpā ti sakala-Jambudīpe pā-
 katā²⁰, aha mūhā rājā hatthe gabhetvā ukkhipi, „saha gahasen“²¹ eva
 phassaṃgaragatto aññāsu itthiṃ²² itthisaṇḍam pi akatvā tum agga-
 mahesitthāno thapesi. sā tassa pāpasamā ahesi. Bako tum pavattim
 eutvā „nāham tassa aggamahesim“²³ kātum dāssāmhi²⁴ sonam sam-
 kaḍḍhitvā²⁵ tassa paṭitthe²⁶ nivesanam katvā pappam pesasi: „bhari-
 yam vā me detu yuddham vā“²⁷ ti, so²⁸ yuddhasajjo ahesi, ubhinnam
 amaccā „mātugūmaṃ nissāya maraṇakieram u“²⁹ atthi, purimasānikattā
 ssa³⁰ Bakassa pāpāpāti nāvāya laddhattā Pāvāriyassa³¹, tasmā eke-
 kassa gehe sattasattadivasāni hotū³² ti muntevā dve pi rājāno saṇḍā-
 pestum, te ubbo pi attumanā hutvā titthapaṭitthe³³ nagerāni māpetvā
 vasiṃsu. sā dvīnam pi tesāṃ mahesittam³⁴ kāresi, dve pi tassā sam-
 mattā³⁵ ahesum, sā pana ekassa gharo sattāham vattivā nāvāya
 marassa gharum gacchati³⁶, nāvāni pājetvā bentema ekena mahallaka-
 khaṇḍakena³⁷ vattena saddhim nadimajje pāpam karoti. Tada K.

¹ B² add tiya. ² C² sissam. C² tā yassā. ³ B⁴ add rājūnam. ⁴ B⁴ -ca-
 jassā. ⁵ C⁵ -gāya. ⁶ B⁶ -kathānam. ⁷ B⁷ -ca-. ⁸ C⁸ omīti tum. ⁹ C⁹
 add ahesum. ¹⁰ C¹⁰ omīti itthiṃ. ¹¹ all three MSS. -si. ¹² B¹² -sāhi. ¹³
 B¹³ tassa pana naditthi. ¹⁴ B¹⁴ add yuddham dāssāmhi na bhariyam ti vavā.
¹⁵ C¹⁵ -riyyassa, B¹⁵ riyyasāni. ¹⁶ B¹⁶ titthapaṭitthi. ¹⁷ B¹⁷ aggamahesittam.
¹⁸ C¹⁸ samaggi. ¹⁹ B¹⁹ gharo pāchattā. ²⁰ C²⁰ -ka. B²⁰ -khaṇḍakena.

Atitaratthunhi itthinam dosam kathetvā aparenā pi pariyāyena
tāsam dosam eva kathento āha:

11. Khuddānam jahuttānam akataññena dūhnam¹
nādevasatto puriso tūnam saddhāram arahati. 311.
12. Na tā² pajānanti kataṃ na kiecam
na mātaram pitaram bhātaram vā,
anariyā samstikkantadhammā
sue³ eva⁴ cittassa vassam vajanti. 312.
13. Cīrānūvuttham⁵ pi piyam nandāpam
anukampakam⁶ pāpasamam pi santam⁷
āvān⁸ kiecesu ca nam jahanti,
tasamāham itthinam na vīssasāmi. 313.
14. Thīnam hi cittaṃ yathā vāmarassa⁹
kannappakannam yathā rukkhachāyā,
culācalam ladayam itthiyānam¹⁰
ekkasam¹¹ omi¹² viya¹³ parivattati. 314.
15. Yadā tā passanti samekkhamānā¹⁴
ādeyyarūpam¹⁵ purisassa vittam¹⁶
saṃbāhi vācāhi nayanti-m-etam¹⁷
kambojakā jalajenōva assam. 315.
16. Yadā na passanti samekkhamānā¹⁸
ādeyyarūpam¹⁹ purisassa vittam²⁰
samtato nam parivajjayanti
tiṃso madipāragsa va kuḷam. 316.
17. Silesūpamā sikkhī-r-iva²¹ sabbabbhakkhā
tikkhāmaya²² nadi-r-iva²³ sikkhāntā
santi h²⁴ etā piyam appiyaṃ ca²⁵
nārū yathā orakūlam parā ca. 317.
18. Na tā²⁶ ekassa na dvīsam āpaṇa va²⁷ pavārita,
yo tā mayhan ti māñeyya vātam jālena bādhaya²⁸. 318.

¹ B⁴ - nam; mittaḍubbhinam. ² C⁸ - tāhi. ³ U⁸ - sossāva. ⁴ C⁸ - nantam.
B⁴ - ratham. ⁵ B⁴ - kamman. ⁶ B⁴ - bhattam, C⁸ - santa, C⁸ - santim. ⁷ C⁸ - B⁴
svāro. ⁸ B⁴ - ākassam, B⁴ - vāra-. ⁹ B⁴ - itthinam. ¹⁰ C⁸ - omi ca-. ¹¹ so
B⁴; C⁸ - nativata, C⁸ - nomiva. ¹² B⁴ - aspekkha-. ¹³ C⁸ - a-. ¹⁴ C⁸ - a-. ¹⁵
C⁸ - B⁴ - enam. ¹⁶ C⁸ - a-. ¹⁷ read: sikkhī-r-iva. ¹⁸ so C⁸; C⁸ - tikkhāmaya, B⁴
tikkhāmāna. ¹⁹ C⁸ - B⁴ - nadi-r-iva; read: nadi-r-iva. ²⁰ so C⁸; C⁸ - yamappiyaṇa,
B⁴ - yamappiyaṇi. ²¹ B⁴ - sikkhī. ²² C⁸ - so. ²³ B⁴ - handhaya.

29. Yathā suḍḍi ca pantho ca pānāgārū sabbā papū
 evaṃ lokitthiyo nāma. veḷā tāsāṃ na vijjati¹. 319.
30. Ghaṭṭasammasā b¹ etā kubbhasappasirūpanā
 gāvo bahitṭagassā² amasanti varuṃ varuṃ. 320
31. Ghaṭṭasanaṃ kuṇḍaram kubbhasappam
 mudḍhābhicittam pamaḍā ca sabbā
 ete na so³ uccayanto bhajetha.
 tesam ūhava⁴ dūbbidu sabbatthāve. 321.
32. Nācantaṇvamaṃ na bahūna⁵ kanta
 na dukkhinā pamaḍā sevitaṃbā,
 na parasaṃ bhariyā na dhamaṃa lanta
 o⁶ itthiyo paṇḍa na sevitaṃbā ti. 322.

- Ta. khuddānaṃ⁷ ti khuddānaṃ⁸. Kapaṇḍajātaka⁹ vjya baddhacore pi
 sūrajanam sandhāy¹⁰ etam vuttam, takheṭṭivānaṃ ti tam anubhūtam etā jati-
 33 vuttanadhiṇaṃ, Culladharmaggaḥajātakaṃ¹¹ etam karuṇasāhena¹², akamūḍhā paṇ-
 ḍasam Ekaniṇḍaṃ Takṭiṇijātakaṃ dipetaṃbā, nācantaṇvā ti na adesaṃto
 devesa asatto anisatto¹³ apakkhagahitako abhūtarattho¹⁴ purisa thīnaṃ vā-
 saṇṭam¹⁵ siddhū¹⁶ nārahe¹⁷ bhāṇvā¹⁸ paṇḍa siddhaheyya, kanta ti
 antaṃ kantaṃ upakāram, kiccava ti uttamaṃ kīṭabbakāram, na mātaraṃ ti
 34 sabbā pi hitako vheḷḷeti yasmā pāṭhaṇḍhaṃti honti tam āva anubhāṇ-
 nate ete mātāyo na jānanti¹⁹ nāma mahāpanṭhakamū²⁰ vjya. avārya ti
 oḷḷajja; etā ti sakasa, avārya²¹ ti āpāḍi²², kiccava ti āsantaṃ karāṇ-
 yesa; kubbhasappasānaṃ ti uttaraṇḍam, yathā hi vāsaṃ padeṃ rokkha-
 cchāye nūnam pi vohati thāma pi abhūtarattho²³ tathā etāṃ pi etāṃ na
 35 kiñci uttamaḍhamaṃ vujjati, vāsaṇḍa ti āsantaṃ yeva apasitṭhāna, nemiti
 sakasaṃ gacchati sakkaṇḍo vjya. idaggatūpan²⁴ ti gacchattāṇikam,
 vjya ti āsantaṃ, āyantaṃti ātana vasaṃ nenti, jāsaṇa ti jāsaṇa-
 sevāṇa, Kambhājaraṇḍa-vāṇa kīra yadi āsantaṃ aṇḍa gacchitakāṃ honti tedi
 āsantaṃ thāna vatthi paṭikkhiṇivā dāraṃ pūjetti āsantaṃ vāsaṇḍaṇḍaṃ
 36 evāṇaṃ madhūnaṃ makkhevi evāṇaṃ sambuddhāṃ²⁵ āra²⁶ thāna āraṇḍaṃ yāva
 paṭikkhepadāraṇḍaṃ makkhevi. aṇḍa pūjyāṃ pūjivā vasaṇḍaṇḍaṃ madhūmakkhiṇi
 37 āraṇḍaṃ cātanta²⁷ āraṇḍaṃ tedi thānaṃ pavasanti, hi te²⁸ yathā jāsaṇa

¹ in B² the second humilitich comes before the first. ² C² bahū-, ³ C² B²
 to, B² yo. ⁴ B² kava. ⁵ C² bahūna, B² bahūna. ⁶ B² mātā. ⁷
 C² -va, B² kassavā. ⁸ B² dipetaṃbā. ⁹ so C²; B² na devesaṇḍaṃ ti
 devesaṇḍa devesa anisatto. ¹⁰ so C²; C² abhūtarattho, B² abhūtarattho. ¹¹
 B² -antatāraṇḍa. ¹² B² siddhū. ¹³ so all three MSS. ¹⁴ C² -va, B²
 bhūta vjya. ¹⁵ B² -ti. ¹⁶ C² -paṭhaka. B² -paṭhaka. ¹⁷ C² B² āra. ¹⁸
 B² -rūḍḍi. ¹⁹ C² ā. ²⁰ C² -vāsaṇḍaṇḍa, C² -vāsaṇḍaṇḍa. B² -vāsaṇḍaṇḍa,
 B² -vāsaṇḍaṇḍa. ²¹ B² omits vjya. ²² B² khāṇḍa. ²³ C² so, B² yathā

45. Pappam pi ce 'mam paṭharū dhamma
dajj' itthiyā puriso sammattāya
laddhā khamam atimāññeyya tam pi,
tāsam vasaṃ asatīnam na gacche. 323.
46. Uttahakam ce pi alinavuttam
kamārabhattāram piyam manāpam
āvāsu¹ kiccesu ca man jhanti,
taṇhā hi itthīnam na viessaṃti. 324.
47. Na viessaṃ icchati nna ti passu,
na viessaṃ roduti me sakāse,
sevaṃti h' etā piyam appiyan ca
nāvā yathā orakūlam parā ca. 325.
48. Na viessaṃ sūkhaṃ purāṇasanthātam,
na viessaṃ mītapurāṇagacoram,
na viessaṃ rājā sakka² mumaṇ ti,
na viessaṃ itthi dasamā mātaram. 326.
49. Na viessaṃ rāmakarāsu nārisu
accantaññāsu asaññātāsu,
accantaṇemānugat³ āsā bhariyā
na viessaṃ, tittasamā hi nāriyo. 327.
50. Haneyyo⁴ chindeyyum pi chedayeyyum⁵
kaṇṭham⁶ pi chetvā⁷ rudhīram pipeyyum⁸,
mā dīnakāmaṃ⁹ asaññātāsu
bhāram kare Gaṅgatittlūpamān. 328.
51. Muzā tāsam yathā ācemaṃ saccam tāsam yathā¹⁰ musā,
gāva bahiṇṇasāva¹¹ onasanti varuṇ varam. 329.
52. Gaten¹² etā palobhenti pekkhiteṃ mūhiteṃ¹³ ca
attho pi dumivattthema māḍḍunā bhāṇiteṃ ca. 330.
53. Coriyo kaṭṭhinā h' etā vājā ca tapasakkharā¹⁴,
na tā kiñci na jānanti yam manussesu vaṭṭanā. 331.
54. Asā lokitthiyo nāma, etā tāsam na vijjati,
sūrutā¹⁵ ca pagabhihā, ca sikkhī saṃbhaghaso yathā. 332.
55. N' atth¹⁶ itthīnam piyo nāma appiyo pi na vijjati,
sevaṃti h' etā piyam appiyan ca
nāvā yathā orakūlam parā ca. 333.

¹ C¹ = appasu. ² C¹ = rāje-, B¹ = rājā sakka. ³ C¹ = ud-, B¹ = umpi. ⁴ B¹ = chinda-
peyyumpi. ⁵ B¹ = . ⁶ C¹ = jāvā. ⁷ B¹ = pipeyyum. ⁸ B¹ = dīna-. ⁹ B¹ =
yathā. ¹⁰ C¹ = bahu-. ¹¹ B¹ = miteva, read: mūhiteva or mūhiteva. ¹² B¹ = gāva-

47. N^a atth^a itthinaṃ piyo nāma appiyo pi na vijjati,
dhanattā pativellanti tatā va dumaṇissitā. 334.
48. Hatthibandhaṃ asabbandhaṃ gopurisaṃ va caṇḍālānaṃ^a
chavaḍḍhakaṃ [puppachaddakam]
sadhanaṃ anupatanti nāriyo. 335.
49. Kulaputtam pi jahanti akīṇaṇaṃ chavakasamūhaṃ^a
saddisaṃ api^a gacchanti [anupatanti] dhanaheta^a nāriyo ti. 336.

Ta, idhmajjhakathāpariyosānaṃ^a ti kathāya^a idhmajjhapariyosānaṃ,
laddhā khanaṃ ti oḷḷaṃ labhita, icchati maṃ ti maṃ eṣā icchatīti pi
purisa itthinaṃ na viṇassayya, sakkhapurisaṃsanthataṃ ti hiyyo vā pare vā 10
santhataṃ purisaṃsanthataṃ^a na viṇasse, appoṭṭhā^a apaccavekkhitvā na
paribhuñjeyya, tatra hi dīghajātiko vā pavatitvā tiṭṭheyya paṇḍito vā sattham
nikkhipeyya, mittapurāṇacoraṃ ti panthadūbhanatthāhe ittham coraṃ
purāṇamitro me ti^a na viṇassayya, cori¹⁰ hi ye¹¹ samjānanti te yeve mīrenti,
sakkā mamaṃ ti so hi khippam eva kuñjhati, taṃ vā vijāham sakkā me ti va 15
viṇasse, dasaṇṇamātarāṃ ti ayaṃ mahallikā idāni mama na sīcarissanti attā-
naṃ rakkhiesatīti¹² na viṇassatibbā, rāmakarisaṃ 'd bālānaṃ ratikariṇa,
accantassitā¹³ 'ti atikkantassitā, accanta--gāṭṭassēpiṇi sacc pi accanta-
anugatapemā sacc kathāpi nam na viṇasse, bhikkhāraṇā: itthasamā hi nāriyo
ti sambandho, ittham viya sabbasādhūraṇā ti a, haneyyū ti āniddhā vā 20
ānīṇapuriṇasāratā vā hutvā sabbesaṃ tam hananādikam kareyyūṃ, mā dīna-
kūṇḍasū¹⁴ 'ti hīnajjhāsayā¹⁵ kīṭṭhāsayā, bhāvaṃ ti evarūpaṃ sinehaṃ
mā kari¹⁶, Gaṅgātīttūpamisaṃ 'ti sabbasādhūrasatthāna Gaṅgātīttasādiṇaṃ,
musā ti mūṇāvado taṃ saccasādiṇo va, gatvā¹⁷ 'ti ādāṃ pekkhiteṇa pala-
bhanena¹⁸ Ummadantijātakam dummivatthēna Nalintjātakam mañjūṇā bhaniteṇa 25
'mavatam āhe ayyaputta gaccheyyēti' Nandattatherassa vatthūṃ kathetabbam,
poriyo ti sambhavaṇa¹⁹ viṇasanaṇa coriya, kaṭṭhinaṃ ti thaddhahadeyā, vāṭṭa
ti dutthā appaken^a eva kuñjhanasīṭṭa, lapasakkharā²⁰ ti nīratthakalapanaṇa
sakkharā viya medhurā, aṣā ti aṣāṭṭho lūṇā, sūratā ti sabbasāratā²¹, pa-
gabbhā ti kīṇapagabbhīdīhi pagabbhā, yathā ti yathā ekkiḷ sabbaghaṇo evam
tīpi sabbaghaṇā, pativellantiṭṭi parisaṃjanti upagahanti veṭṭenti, tatā vā 'ti 30
yathā tatā rakkhānissitā rakkham veṭṭeti evam eṣā purisaṃ parisaṃjantiyo pi
dhanam²² parisaṃjanti nāma, hatthibandhānaṃ gopurisaṃ ti vuccati gopālake,
chavaḍḍhakaṃ ti chavinaṃ jāhakaṃ susinagopānaṃ²³ ti vuttam hoti, puppha-
chaddakam ti vaccaṭṭhānasodhakam, sadhanaṃ ti oṭṭaṃ pi sadhanaṃ anu-

^a so all three MSS. ² so Bc; B^d chavakasama, C^a cataka. ³ read: abhi? ⁴
add va? ⁵ B^d -gāṭṭhāpari-. ⁶ B^d gāṭṭhā. ⁷ B^d sakkā in the place of parisa.
⁸ so C^a; B^d -tatrā. ⁹ B^d add tam. ¹⁰ B^d -o. ¹¹ C^a yena, B^d yeyo? ¹²
C^a -atī. ¹³ C^a B^d dīna-. ¹⁴ C^a līra-, C^a līra-, B^d hīna-. ¹⁵ C^a tate. ¹⁶
C^a -na. ¹⁷ B^d adds dhanassa. ¹⁸ B^d lapasasa-. ¹⁹ C^a -dōratā. ²⁰ B^d
omits pari-. ²¹ B^d susinagopāna.

gacchanti yeva, akūṭṭhānān ti sathanān, chavakassaman¹ ti sunakkhamān-
sakkhāḍakacarijālena samān sādānān tena nibbisesan pi purisān bhajanti gac-
chanti², kaṃmā³; yasmi anuppatanti dhanahetu nāriyo.

Evam attano nāne thatvā Ānando giḷḷharājā itthinaṃ
8 agunān kathetvā tunhi ahoṣi. Tassa vacanān sutvā Nārado
pi attano nāne thatvā tāsaṃ agunān kathesi.

Tam dassento Satthā āha: Atha khulu bho Nārado deva-
brāhmaṇe Ānandassa p-assa ādimaḷḷhakathāpariyosānaṃ⁴ viditvā tāyaṃ
velāyaṃ imā gāthāyo abbhāsi:

- 10 20. Cattāro⁵ me na pūrenti, te me sunātha⁶ bhāsato;
samuddo brāhmaṇe rājā⁷ (tthi) cāpi diḷḷampati, 337.
21. Saritā sāgarān yaṃti yā kāci paṭharān itā⁸
tā samuddān na pūrenti, ūnattā⁹ hi na pūrati, 338.
22. Brāhmaṇe ca adhiyānān vedān akkhānāpāṇānaṃ¹⁰
15 bhīyyo pi sutān locheyya, ūnattā hi na pūrati, 339.
23. Rājā ca paṭharān sabbaṃ samuddān sapabbatān
ajjhāvase vijñitvā anantaratanocītan,
pārān samuddān pattheti, ūnattā hi na pūrati, 340.
24. Ekaṇekāya itthiyā aṭṭhattha putto eiyā¹¹
20 sūrā ca halavattā¹² ca sabbhakānnaśāharā,
kareyya navame chandaṃ, ūnattā hi na pūrati, 341.
25. Sabbūthīyo¹³ akhī-r-iva sabbabbakkhā,
sabbūthīyo nadi-r-iva sabbavāhī,
sabbūthīyo kṇṭhakānnaṃ¹⁴ pasākhā,
sabbūthīyo dhanahetū vajanu, 342.
26. Vātān jalena¹⁵ pārō¹⁶ parūmase
osiñciyā¹⁷ sāgarān ekapāṇinā
sakasa tālena¹⁸ haneyya ghoṣanān
yo sabbabhāvaṃ pamadāse ossajeyya¹⁹, 343.
27. Corinān babubbodhinān yāso taccān andullabham²⁰
20 thinnān bhāvo durājāno macchassāvādake gataṃ, 344.

¹ C¹ catassan, C² vatassadān, B¹ chavakassama sādān. ² C¹ bhaga-, read: abhig-? ³ C¹ taṃmā. ⁴ B¹ gāthipariyosāno. ⁵ B¹ sunātha mama. ⁶ B¹ -ritāḷi. ⁷ C¹ ūnattā. ⁸ B¹ -ānān-, C¹ -akkhāna-. ⁹ B¹ -to. ¹⁰ C¹ kante-. ¹¹ B¹ ja-; read: jaleneva? ¹² B¹ nara. ¹³ B¹ -ceyya. C¹ -ciyasa. ¹⁴ B¹ batthana. ¹⁵ C¹ khaṇṇajeyya. B¹ nyojje, read: ossaje.

22. Anulā mudusambhāsā duppūrā tē nadisaṃā (II ³⁷⁶/₁₉, IV ⁴¹¹/₂₁)
 vīdanti, nam vīdītvāna ārakā parivajjaye. 345.
23. Avajjanti mahāmāyā brahmacariyavikopānā (II ³⁸⁰/₁₉, IV ⁴¹¹/₂₁)
 vīdanti, nam vīdītvāna ārakā parivajjaye. 346.
24. Yam etā upasevanti chandasā vā dhanena vā.
 Jātavode va saṃ thānaṃ khippanā anudhanti nam ti. 347.

Ta. dijampatiṇi dījasetthakam¹ Kuulām Napat, varitā ti adī the-
 jtamuttikāya bhājanattāna vuttam, ānattā ti udakapattīthānasee hi mahantattā
 ānā yeva, adhiyānaṃ ti sajjhāyitvā, vedamakkhānapaṇṇasam² ti
 itthiāpaṇṇasamā vedācatukkam, ānattā ti so hi ajjhāyamaṃahantatāya sikkhā-
 tabbassa na pūratī, ratanodattā ti nānātatanēti ettamā paripunnam, ānattā
 ti so hi tanhāmahantatāya na pūratī, siyā ti siyām, syam eva vā pūbu,
 sabbakāmarasābhārā ti sabbessā kāmaraśānaṃ āharasakā, na xam e ti attāhi
 attitthivādassanattānaṃ vuttam, sū pama dāssam pi³ tato attaritaro pi chandam
 karu⁴ eva, ānattā ti sū hi kāmataṇhāmahantatāya na pūratī, kaṇṭakānaṃ
 pāsākkā ti sambādhamagga⁵ kaṇṭakasikkhāntā, yathā hi sakkā leggitva āka-
 dhatī evam etāpi rūpadhī kaḍḍhanti, yathā sakkā hatthādisa vijjitvā dukkham
 oppadevī evam etāpi putthamattā va sarīrasamphassena vijjitvā mahāvinnāsaṃ pā-
 pentī, vajantīti parapuriāsaṃ vajanti, parāmasa ti ganheyya, saṃsiyā ti
 nahāyitum otuṇa ekena pūthā sakāssamudda⁶ udakam oṣṭheyya⁷ gahetvā cha-
 deyya, sakenā⁸ ti okeṇa attano hattheva tam eva hatthanā hanitvā⁹ ghosaṃ
 oppadeyya, sabbabhūvaṇ ti (vā) me¹⁰ tiho kanto piyo manāpo ti vucca-
 mānaṃ yu¹¹ purisa evam ev¹² etan ti siddhantaṃ attano ajjhāseyaṃ pamaḍaṇ
 oṣṭheyya¹³ so jāladhī rātagaṇḍanti karoyyā¹⁴ ti a, gataṇ ti gamatam,
 xutā ti tithi dhammehi ālan ti vacanarūpā, duppūrā ti yathā mahānadi
 udakena evam kilesasatthā duppūrā, vīdanti nam--nā ti tathā¹⁵ nam ti
 nipatamattam, itthiyo allina-ottamā apāyena vīdanti vīdītvā, avajjanti yathā
 avajjanti mahājanassa hadayaṃ mahetvā attano vasa vatteti evam etāpi¹⁶ a.
 vikopānā ti nāsanattānaṃ na parāsanattānaṃ ca brahmacariyassa kopikā,
 chandasā vā¹⁷ ti piyasaṃvāsaṇa vā, dhanena vā ti dhanahetu vā,
 saṃthānaṃ ti yathā jātavode attano thānaṃ yam yam padanaṃ alliyati tam
 tam¹⁸ jhātī tathā etāpi yam yam putiāsaṃ kilesavaṇa alliyanti tam tam
 anudhanti mahāvināsaṃ pāpentī.

Evam Nārādena itthinaṃ agune¹⁹ pakāseṭṭe puna M. viṣe-
 setvā tāsāṃ agunaṃ pakāseṭṭi.

¹ Bā-jethakam. ² Bā-bedamakkhāna. ³ Cā-devakkhūmetup-. ⁴ Bā-add vīsa-
 time pi. ⁵ Cā-sakkhāda-, Bā-sampāva-. ⁶ Bā-a. ⁷ Cā-eyyā, Bā-eyyūm. ⁸
 Bā-hattheva. ⁹ Bā-team eva. ¹⁰ Bā-so. ¹¹ Bā-ma. ¹² Bā-atha. ¹³ Cā-
 -pi atho. ¹⁴ Cā-chandavāsaṇā. ¹⁵ Cā-only one tam.

- rakkhitā uttaranti sāmikam
 ānavaṃ va hadāyantarassitā¹. 353.
19. Tejavāpi bi nro vicakkhaṇo
 sakkato bahujanassa pūjito
 nāmanā va-agato na bhāsati
 Rāhulā upagato va candimā. 356. 5
20. Yonī kareyya kupito diso dīṇam
 dutthacitto vasaṃ āgataṃ ari
 tena bhīyyo vyasanam nigacchati
 nāmanā va-agato npekkhavā. 357. 10
21. Kesalīnanakhaḥchinnaṭṭijjā
 pādapaṇṇikasadaḍḍatājjā²
 binam eva³ upagatā hi nāriyo
 tā ruṇanti kuṇape va makkhikā. 358. 15
22. Tā kulesu visikhaṇtaresu vā
 rājadhānigamesu vā puna
 eḍḍitaṃ Namuciṭṭasavākaram
 makkhumā parivaḷḷe sukhatthiyo⁴. 359. 20
23. Ossaḷṭva⁵ kuṣalam tapogunam
 yo anariyacuritaṃ-m-ācari⁶
 devatāhi nirayam nimissaṭi
 chedagāminamāyāṃ va vāṇijo. 360. 25
24. So idha⁷ garabho parattha ca
 dummata⁸ upagato sakkammanā
 gacchati aniyato gaḷḷagalam
 dutthagadhabharattho va uppathe. 361. 30
25. So upeti nirayam Patāpanam
 sattisimbavannā ca-m-āyasaṃ⁹
 āvasitvā[na] tiracchāyayoniyaṃ¹⁰
 petarājavisayaṃ na muṇcati¹¹. 362. 35
26. Dībhakhiḍḍaratiyo ca¹² Nandano
 cakkaṇṭharitāṃ ca mānaso
 māsayanti pamāḍa pamādinam
 duggatā ca paṭipādayanti nam. 363.

¹ Rds. -yantarassitā. ² all three MSS. -assā. ³ read: ev. ⁴ Rds. -jeyya su-
 khatthiko, C¹ -je sukhanayo. ⁵ all three MSS. ossaḷṭva. ⁶ C¹ omit yo, Rds.
 have yo anariyaso ca-. ⁷ read: idhā. ⁸ Rd dummetho. ⁹ Rd āyasaṃ, Rds
 āyasaṃ, C¹ māsayasaṃ, C² māsayam. ¹⁰ C¹ -yo. ¹¹ C¹ muṇcati. ¹² C¹ va

17. Dibbakkhiddharatiyo na dullabha
cakkavatticaritaṃ ca mūnasa
sovaṇṇaparyambhaṇṇayā¹ va² neccarā
ye caranti pamadāb' anattikā. 364.
18. Kāmadhātusamatikkamā gati
rūpadhātuyā bhāvo na dullabho
vītarāgaviṣayūpapattiya
ye caranti pamadāb' anattikā. 365.
19. Sahhadukkhassamatikkamam sīram
accantaṃ acalitaṃ asamkhatam
nibbutaṃ sukhī³ na dullabham⁴
ye caranti pamadāb' anattikā ti. 366.

- Ta sallape ti sace mayi saddhīṃ asāpessam sīram te potessamiti⁵
satvā khaggaṃ ādāya tithenāpi⁶ sallapitaṃsatte yeva tam khādīti. Jīvitavīrasam
15 pāpessamīti doṣānā hutvā tithena pāpessanāpi saddhīṃ sallape, upagatam dāsi-
tvā⁷ nūvassamīti titham⁸ upagatam uragam⁹ Saide va, eko pana hutvā raho
ekāya¹⁰ pamadāya na hi sallape¹¹, lokacittamatthava¹² ti lokassa cittaśa-
nikā¹³, dīpe rakkhassigāṇo¹⁴ ti yathā yakkhadīpe rakkhassigāṇo¹⁵ manussena¹⁶
vesuna¹⁷ vāṇiye palobhetvā¹⁸ attano vaagato katvā khādanti evam imāpi kīma-
20 gunāhi attano vasa katvā satte mahāvīrasam pāpessanti a., vīrayo ti ācāro,
samvaro ti maraya, pābhataṃ ti dukkhasambhutaṃ dhanam glānti nācenti,
anīyatā ti aniyatāritā, loṇatoyavattiyāṃ ti loṇatoyavattiyāṃ samuddan¹⁹
ti a., āpaka²⁰ ti āpaga, ayam eva vā pāho, yathā samuddam madīya ma-
ranti evam pamadīyam pamadā ti a., chandasa ti penena, vattiyā ti pāho-
25 kīmagunavattiyā, dhanena vā ti dhanabho vā, jātavedhasādisan ti gūṇa-
sāmpattiyā aggaṃ iya jātantaṃ²¹ pl. rāgadosavattiyā ti rāgadosaṃ vadhikā
rāgadosagattiyā²² ti pl. pāho, osarantīti madhuravacanena tam bandhantīyo
opagacchanti, sadhānaṃ²³ ti sadhāna²⁴, ayam eva vā pāho, vattīkāmākkīratthāya
kūḍi attano dhanam datvāpā osarantīti a., saḥattana²⁵ ti attabhāvena sad-
30 dhīṃ attano²⁶ bhāvam pi tase eva paricajantīyo vīra honti, ativeka-
yantīti dhanagāhane²⁷thāya atīvya vethenti pīḷenti, vīridhana chandasā ti
vīridhāna ākarena, citrabhīsamukhiyo ti ālambkāramavassena citrasarīra
vītramukhiyo va hutvā āhassanti mahāsaṭṭam haṇanti, pāhassanti
mandasaṭṭam haṇanti, Samvarā²⁸ vā²⁹ ti māyākārapurisa vīya asurinda vīya

¹ Ck. -ryamhi, Bā evaṇṇadāyamihi. ² Bā ca. ³ Ck. -hi, Bā -ibhi, Bā -ihī. ⁴ Ck. -ā. ⁵ Bā phālo, Ck. pāho. ⁶ Bā adda sallape. ⁷ Ck. tadāyitvā. ⁸ Bā tam. ⁹ Ck. omīti uragam. ¹⁰ Ck. ekāya. ¹¹ Ck. ālape. ¹² Bā lokacittasā-
ghātakā. ¹³ Bā -ā. ¹⁴ Ck. manussena. ¹⁵ Bā vesena. Ck. omīti vesena. ¹⁶ Bā upalāpenti. ¹⁷ Ck. vatta. ¹⁸ Bā āpagan, Ck. -kam. ¹⁹ Bā jātitaṃ. ²⁰ Ck. -dassā. ²¹ Ck. -na. ²² Ck. -nam. ²³ Bā Ck. aha. ²⁴ Ck. -ā.

ca¹, dānavam va hadayantarassitā² ti yathā kuto nu igacchatha bho tayo
 jena³ ti Karanajakajitako⁴ hadayantarassitā⁵ antondaragatāpi⁶ dānavam aticūti
 evam aticraanti, arakkhiyo⁷ k' eti ti dipeti, na bhāsatīti na viroceti Hārita-
 lomasa-kasapa-Kusa-rājāno viya, tenā⁸ ti tato⁹ amittena katarayana¹⁰ atirekatara-
 vyasanāo ti a, apakkheva¹¹ ti eatanbo, kesa--rajjitā¹² ti kkaḍḍhitā¹³ lūna-
 kea¹⁴ nakkhehi chinuagattā¹⁵ rajjita¹⁶ pādādihi ca tālā¹⁷ va hutvā yo¹⁸ keliasota¹⁹
 ete pi vippakāre karoti²⁰ tadissam hīnam eva upagatā hīriyo ramanti ta²¹ ete
 vippakāre pariheranti madhurasamācāre²², khūkhānā²³ ramanti kupa²⁴ va
 makkhikā²⁵ ti yaśmā jēgucche haṭṭhikuṣapādimhi makkhikā²⁶ viya tē hīno yeva
 ramantīti a, oḍḍitan²⁷ ti na eā itthiyo nāma aṭṭa kko tmesu thāpesu Na-
 mucchio Kūlaseṇāraṇṇa nāpapakkhigahanattham luddakehi oḍḍitam pāṇā²⁸ ca vā-
 karaṇ²⁹ eā³⁰ ti³¹ maññamāno paññācakkhunā³² ca³³ cakkhūnā³⁴ dībbamānussakhe³⁵
 sukheṇa aṭṭhiko pariraḍḍheyya, oṇa³⁶ rajjita³⁷ ti devamanussena mahācampatthi-
 yakam tapogunam chāḍḍetvā³⁸ yo puriso anattiyen³⁹ pañca⁴⁰ kāmaganūso
 kāmaraḍḍarittāni karoti, devatāhi utrayam nimissatīti⁴¹ so sādavalokhe⁴²
 parivattetvā⁴³ utrayam gaṇhīsetti, chedagāminamānaya⁴⁴ va +niyo ti yathā
 bālavānto mahagghabhaṇḍam darvā chedagāmināmekam manikam gaṇhāti tadā-
 rūpo ayaṃ hotti a, so ti so itthiṇam vasaṃ gatō, aniyato ti ettakam kāmam
 apāyeso paṇḍetvā, zaiḍḍa⁴⁵ ti devalokā⁴⁶ eā⁴⁷ manussalokā⁴⁸ ca⁴⁹ gattvā apa-
 yaṃ eva gacchati⁵⁰ a, yathā kīṇi⁵¹ dūtiha--uppathe⁵² ti yathā kūtagadra-
 bhayāntarāko magga⁵³ okkamitvā uppathe yeva gacchati tathā, sattisimbali-
 vanaṃ ti sattiādihehi kaṇṭakehi yuttam āyaseṇimbalitanaṃ, petarājaviṣayaṃ
 ti petaraviṣayaṃ ca kīlakaḍḍakasaṇḍaviṣayaṃ⁵⁴ eā⁵⁵, pamāḍinan⁵⁶ ti pamāḍinam,
 te hi pamāḍiṇa pamāḍi tēsaṃ sampatṭinaṃ mūlabhūtaṃ kuṇḍalaṃ na karoti,
 iti tēsaṃ pamāḍi sabbā tē nāyanti nāma, paṭipādāyanti na⁵⁷ ti tathā-
 vidhaṃ purisaṃ tē pamāḍaveṇ⁵⁸ eva akusalam kīrtvā duggatim paṭipādentī
 nāma, sovaṇṇavyamhanatīyā⁵⁹ ti sovaṇṇamāyavimānācāsinīyo, pamāḍi-
 hanatthikā⁶⁰ ti ye⁶¹, purisā pamāḍāhi amatthikā⁶² hotvā brahmacariyaṃ caranti, so-
 matikkama⁶³ ti kāmādhātusamatikkamena yā gāḷi rūpadhātuyā bhāve⁶⁴ ti
 yo kāmādhātusamatikkamegatthasamkhāto rūpadhātusambhavo⁶⁵ tesaṃ na dūḷabbō,
 vitarāḍaviṣaya⁶⁶ upapattiyā⁶⁷ ti yā⁶⁸ vitarāḍaviṣayo sūddhāvaśaloko⁶⁹ uppat-
 tī⁷⁰ tesaṃ na dūḷabbā⁷¹ ti a, accakāṇ⁷² ti anattitaṃ⁷³ avināśadhammakam⁷⁴,
 acalitaṃ ti kūḷa⁷⁵hi akampitaṃ, nibbuta⁷⁶hi nibbutakīlāsehi⁷⁷, eā⁷⁸hi
 purisūddhehi evarūpaṃ nibbānam⁷⁹ pi na dūḷabbam.

¹ C¹ yeva vā. ² B¹ -yantarassitā. ³ = Samugga, Vol. III p. 577. ⁴ C¹ attano.

⁵ B¹ -itā. ⁶ B¹ tamhā. ⁷ C¹ -sa. ⁸ C¹ jippa. ⁹ C¹ ye. ¹⁰ B¹ kīlāsa.

¹¹ C¹ -outi. ¹² so C¹, B¹ nam. ¹³ B¹ add ti. ¹⁴ C¹ vākarajjāṇṇāni, B¹

vākuḷe. ¹⁵ C¹ ma, B¹ omīte paññā. ¹⁶ B¹ add puriso. ¹⁷ B¹ omīte dībba.

¹⁸ B¹ add yo ti. ¹⁹ B¹ add aparisaṇḍheva. ²⁰ C¹ -atta. ²¹ B¹ nīva. ²² B¹

vā. ²³ B¹ -hesatīti. ²⁴ B¹ asurā ca petasica. ²⁵ C¹ yo. ²⁶ B¹ -tuyā bhāve

²⁷ C¹ eā, B¹ omīte yā. ²⁸ C¹ antīlitaṃ. ²⁹ B¹ -tani.

Evañ M. amatamahānibbānam pāpetvā desanān nittḥa-
pesi. Himavante kinnaramahoragādāyo ākāse tṭitadevatā ca
„aho Buddhalībhāya kathitaṇ“ ti sādhekāram adamsu. Ānando
gijjharājā Nārado devabrāhmano Punnamukho ca phussakokilo
attano attano parisān ādāya yathāthānam eva gaminsu. M.
sakatṭhānam eva gato. Itare pana antarantara' āgantvā' Ma-
hāsattassa santike ovādam gahetvā tasmim ovāde thativā sagga-
parāyanā ahesuñ.

S. i. d. ā. j. samodhārento asānugūthā abhāsī:

10 „Kūṇālo 'ham tadā āsim, Uddāyī phussakokilo.

Ānando gijjharājāsī, Sāriputto ca Nārado,

evañ dhāretha jātakaṇ ti. 367.

Te pana bhikkhū gamanakāle Sattva ānubhāvena gantvā āgama-
kāle attano attano ānubhāvena āgatā, tesān S. mahāvase kammatṭhānañ
15 kathesi, te tañ divasam eva arahattañ pāpupinṇa. Mahā devatā-
samāgamo ahesi, atha' Bh. Mahāsamayavuttam kathesūti. Kūṇāla-
jātakañ, Asālinipātañ'.

5. Mahāsantasomajātaka.

Kasmā tussu ti. Idān S. J. v. Aṅgulimālattheraṇ

10 ā. k. Tassa uppati ca pabbajjā ca' Aṅgulimālasuttavaṇṇanāya vutta-
nāyena vitthārato vedhābhā. So pama saccekiriyaṇa mūlḥagabbhāya
itthiyā sotthibhāvañ katvā tato paṭṭhāya sulabbapindo hutvā vivekam
anubrūhanto aparabbhāge arahattañ patvā abhinūnāto asātimahātherānañ
abbhantaro' ahesi. Tasmim kāle dh. k. a.: „āvuso aho Bhagavatā
25 totthārūpañ luddaṇ lohitapāpim mahācoraṇ Aṅgulimālañ adaḍḍena
asatthena dametvā nibbisevannañ karontena dukkarañ katam, aho
Buddhā vāma dukkarakāṭikā“ ti. S. Gandhakūṭiyān nisinnu' va
dibbasotena kathañ sutvā „ajja vama gamanañ tatūpākārañ tha-
vissanti, mahādharmadesanā' pavattissatīti“ ātvā anopamāya Buddha-
30 lībhāya dhammasabbhā' gantvā paṇḍitāsane nisiditvā „k. u. bh. e.
k. a.“ ti p. „i. u.“ ti v. „anacchariyañ bhī, idān paramābhisañ-

' Bh antarantara. * ā' gantvā. * Bh āthassa. * Cā' smit asāti. S. Cf. Morris,
B. & Curiy-Pipaka p. 100. * Bh' idā upasatopadā ca. * Bh' re yeva. * Bh'
tito. * Bh' abhayañ.

loḍhīm pattaṇa mayā etassa vinayanaṃ, evaṃham pubbacariyaṃ caranto padesaṇṇaṃ uthito pi 'etaṃ dāmesin' ti vatvā¹ a. ā.:

A. Kururatthe Indapattanagare Koravyo nāma rājā dhammena r. kāresi². B. tassa aggamahesiya³ kucchisimh nibbatti⁴, sotavittakatāya⁵ pana tam Sutasomo ti sañjānimsa, tam enaṃ rājā vayappattam⁶ disāpāmekkhācariyassa santike sippaṃ gahaṇatthāya⁷ Takkaṣilaṃ pesesi, so ācariyabhāgaṃ ādāya nikkhamitvā⁸ maggaṃ paṭipajji. Bārāṇasiyaṃ⁹ Kāsiraṇḍo putto Brahmāḍattakumāro pi tath¹⁰ eva vatvā pitarā pesito, nikkhamitvā tam eva maggaṃ paṭipajji. Sutasomo¹¹ maggaṃ gantvā nagaradvāre sālāya phalake vissamanatthāya¹² nisīdi. Brahmāḍattakumāro pi gantvā tena saddhīm ekaphalake nisīdi. Atha naṃ Sutasomo paṭisaṇṭhāraṃ karonto „samma magga-kilanto kuto āgacchaṃti“ pucchitvā „Bārāṇasito“ ti vutte „kassa putto“ ti¹³, „Brahmāḍattassa“ ti¹⁴, „konāmo“ ti¹⁵, „Brahmāḍattakumāro nāma“ ti¹⁶, „kena kāraṇena āgato sīti“ pucchi. So „sippagahaṇāya“ ti¹⁷ vatvā tam pi maggakilanto ti ten¹⁸ eva nayena itaraṃ pucchi. So pi sabbaṃ ācikkhi. Te ubho pi „mayāṃ khattiyā ekācariyassa“ eva santike sippagahaṇāya¹⁹ gacchāma²⁰ ti aññamaññaṃ nittabhāvaṃ katvā nagaraṃ pavisitvā ācariyakulaṃ gantvā ācariyaṃ abhivādetvā attano jātiṃ āvikatvā sippagahaṇāya²¹ āgatabhāvaṃ katthesuṃ. So „sādhū“ ti sampaticchi. Te ācariyabhāgaṃ datvā sippaṃ paṭṭha-pesuṃ, na kevalaṃ ca te yeva aññe pi tadā Jambudīpe ekasatamattā rājaputtā tassa santike sippaṃ gahanti²². Sutasomo tesāṃ jeṭṭhantevāsiko²³ hutvā sippaṃ upadisanto nacirassa²⁴ eva nipphattim pāpuṃ, so aññesaṃ²⁵ santikaṃ agantvā²⁶ „sa-

¹ B² add: moli ahoṣi tehi yasito. ² B² add: tadā anāhikaṃ. ³ B² add: dāsesimā atikkanta sutasomasomaṃ puttāṃ vijāyī. ⁴ B² -uttatāya. ⁵ B² add: diṇvā nikkhaṇasessāṃ datvā. ⁶ B² tadā B². ⁷ B² aṭṭa S². ⁸ B² sīti. ⁹ C² -assa, omitting ti. B² read: kāsiraṇḍo putto ti. ¹⁰ B² nāma, omitting ti. ¹¹ C² -aya, B² sippagahaṇatthāya. ¹² B² sippagahaṇatthāya. ¹³ B² -ti āgacchaṃti. ¹⁴ C² jeṭṭhācariyo. ¹⁵ B² -assa. ¹⁶ C² āg-. ¹⁷ B² add: moli ahoṣi tehi yasito. ¹⁸ B² add: tadā anāhikaṃ. ¹⁹ B² add: dāsesimā atikkanta sutasomasomaṃ puttāṃ vijāyī. ²⁰ B² -uttatāya. ²¹ B² add: diṇvā nikkhaṇasessāṃ datvā. ²² B² tadā B². ²³ B² aṭṭa S². ²⁴ B² sīti. ²⁵ C² -assa, omitting ti. B² read: kāsiraṇḍo putto ti. ²⁶ B² nāma, omitting ti. ²⁷ C² -aya, B² sippagahaṇatthāya. ²⁸ B² sippagahaṇatthāya. ²⁹ B² -ti āgacchaṃti. ³⁰ C² jeṭṭhācariyo. ³¹ B² -assa. ³² C² āg-.

hāyo me¹ ti vatvā Brahmaḍattakumāram eva gantvā² tassa
 piṭṭhiācariyo hutvā khippam sikkhāpesi, itaresam pi kamena³
 sippam niṭṭhitam. Te anuyogaṃ datvā ācariyaṃ vanditvā
 Sutasomaṃ parivāretvā nikkhamiṃsu, atha ne Sutasomo mag-
 5 gadhure⁴ thatvā uyyojento „tumhe attano attano pitunnam si-
 ppaṃ dassetvā rajjesu patitṭhabhessatha⁵, patitṭhitā pana mam⁶
 ovādam kareyyāthā“ ti ā. „Kiṃ ācariyā“ ti. „Pakkha-
 divasesu uposathikā hutvā mā ghātaṃ⁷ kareyyāthā“ ti. Te
 „sādhū“ ti sampaticchiṃsu. B. hi aḍḍavijjāpāthakattā⁸ „anā-
 10 gate Bārānasikumāram⁹ nissāya mahābhayaṃ uppajjissatiti¹⁰
 āitvā ca te evaṃ¹¹ ovaditvā uyyojesi. Te sabbe pi attano
 attano janapadaṃ gantvā pitunnam sippaṃ dassetvā rajje
 patitṭhāya patitṭhitabhāvaṃ c¹² eva ovāde vattanabhāvaṃ ca
 jānāpetum paṇṇākarena saddhiṃ paṇṇāni pahīsiṃsu. M. tam
 15 pavattih āitvā „appamattā bothā¹³“ ti paṇṇāni pahīni. Tesu
 Bārānasirajā maṃsena vinā bhattaṃ na bhūjati, uposatha-
 divasatthāya pi¹⁴ ssa maṃsaṃ gahetvā ṭhapenti¹⁵, ath¹⁶ ekadiva-
 saṃ evaṃ ṭhapitamāsaṃ bhattakārakassaṃ pamādena rāja-
 gehe koleyyasunakkhā khādiṃsu, bhattakārako maṃsaṃ adisvā
 20 kahāpanaṃuttihā ādāya caranto maṃsaṃ uppādetuṃ asak-
 konto „sace amāsaśakāhhattaṃ upanāmessāmi jīvitaṃ me n¹⁷
 atthi, kiṃ nu kho karissāmi“ cintetvā „atth¹⁸ eso upāyo“ ti
 vikāle¹⁹ āmakasusānaṃ gantvā taṃmuhuttamatassa²⁰ purisaṃ
 ārumāsaṃ āharitvā supakkaṃ pacitvā bhattaṃ upanāmesi,
 25 rañño maṃsakhaṇḍaṃ jivhagge ṭhapimattam eva sattarasaharāṇi-
 sahassāni phari, sakalasariraṃ khobhetvā atthāsa, kiṃkāraṇā:
 pubbe²¹ sevitatāya²², so kira attānantare attabhāve yakkho
 hutvā bahum manussamāsaṃ khādi²³, ten²⁴ assa taṃ piyaṃ

¹ C¹ omi gantvā. B² read brahmaḍattassa kumārassava santikaṃ gantvā. ²
 B³ suttika. ³ B⁴ maggantara. ⁴ B⁵ patitṭhabhessanti. ⁵ B⁶ ghātaṃ. ⁶
 B⁷ -pātakasāntā. B⁸ -pākaṇṭhā. ⁷ B⁹ -pariyāyā brahmaḍattakumāram. ⁸
 so C¹⁰; B¹¹ tesu in the place of ca te evaṃ. ⁹ C¹² bothā. ¹⁰ B¹³ -eti. ¹¹
 B¹⁴ kile. ¹² C¹⁵ -mattassa, B¹⁶ muhuttamatassa. ¹³ C¹⁷ -ā. ¹⁴ B¹⁸ sevita-
 tāya. ¹⁵ B¹⁹ khāditapubbe.

ahoṣi, so „sac¹ āhaṃ tuṇhi yeva paribhūṇissāmi na me ayaṃ
 imaṃ maṃsaṃ kathessatīti“ cintetvā saha khelena bhūmiyaṃ
 pātesi². „niddosaṃ deva khādāhīti“ ca vutte manusse paṭikka-
 māpetvā „aham etassa niddosabbhāvaṃ jānāmi, kiṃ maṃsaṃ
 etaṃ“ ti „parimadvasesu paribhogamaṃsaṃ eva deva“ ti 5
 „nanu sūṇṇasmiṃ kāle ayaṃ raso n' atthīti“ „ajja supakkam
 deva“ ti „nacu pubbe pi evaṃ eva pacasīti“, atha naṃ tuṇhi-
 bhūtaṃ ātvā „sabbhāvaṃ vā kathehi“ jīvitaṃ vā te n' atthīti“
 ā., so abhayaṃ yācitvā yathābhūtaṃ kathesi, rājā „mā saddam
 akāsi, pakatiyā pacanamaṃsaṃ tvaṃ³ khādītva mayhaṃ manussa- 10
 maṃsaṃ eva pacāhīti“ ā., „nanu dukkaraṃ deva“ ti, „mā bhāyi.
 na dukkaraṃ“ ti, „nibaddhaṃ⁴ kuto labhissāmiti“, „nanu han-
 dhanāgāre bahumanussa“ ti, so tato paṭṭhāya tathā akāsi, aparā-
 bhāge bandhanāgāre manussesu khīṇesu „idāni kiṃ karomīti“
 ā., „antarāmagge sahasasabhaṇḍikaṃ khipitvā yo taṃ gaṇhati“ 15
 taṃ „coro“ ti gaṇetvā mārehīti⁵, so tathā katvā⁶ aparabhāge
 sahasasabhaṇḍikaṃ olokentaṃ pi adisvā „idāni kiṃ karomīti“
 ā., „yāmaḥherivelāya⁷ nagaraṃ ākulaṃ hoti, tvaṃ ekaṃmiṃ
 gharasandhimhi vā⁸ catukke vā ṭhatvā manussaṃ paharitvā⁹
 maṃsaṃ gaṇhā“ ti, so tato paṭṭhāya thūlamaṃsaṃ ādāya 20
 gacchati, tesu tesu thāneṣu kaḷebarāni dissanti, „mama mātā
 na paṇṇāyati, pitā na paṇṇāyati, bhātā bhagini na paṇṇāyati“
 manussānaṃ paridevaṇṇasaddo eṇṇyati, nāgarā bhittatasitā hutvā
 „ime manusse siḷho nu kho khādati vyaggho nu kho yakkho
 nu kho“ ti olokentā pahārasamukhaṃ disvā „eko manusso khā- 25
 datī maṇḍe“ ti¹⁰ mahājano rājaṅgane sannipatitvā upakkosi¹¹,
 rājā „kiṃ tātā“ ti pacchi, „deva imasmiṃ nagare manussa-
 khādako coro atthi, gaṇhāpethā“ ti, „āhaṃ kathaṃ jānissāmi,
 kiṃ ahaṃ nagaraṃ rakkhanto carāmiti“, mahājano „rājā

¹ Bā pādasi. ² Bā add no. ce kathehi. ³ C* taṃ. ⁴ C* khaṇḍaṃ, Bā
 nibandhaṃ. ⁵ Bā -hiesati. ⁶ Bā akāsi. ⁷ Bā pathamapacchimsayāne pādā
 majhimsayāne. ⁸ Bā add vithiyāṃ vā. ⁹ Bā saso māretvā. ¹⁰ Bā -citi
 paṇṇanti. ¹¹ Bā -siam.

nagarena anāthiko, Kāḷahatthisenāpatissa ācikkhissāmi¹ "ti
 vatvā² tassa kathetvā „coraṃ pariyesitum vaṭṭatīti³" vadiṃsu,
 so „sattāhaṃ āgametha, pariyesitvā coraṃ dassāmi⁴ti" mahā-
 janaṃ uyyojetvā purise āpāpesi „tātā nagare kira manussa-
 3 khādako coro atthi, tumhe tesu tesu thānesu nilyitvā taṃ
 gaṇhathā⁵" "ti, te „sādhū⁶" "ti vatvā tato paṭṭhāya nagaraṃ
 parigaḇhanti, bhattakārako pi ekasmiṃ gharasandhimhi paṭi-
 chaṇṇo hutvā ekaṃ itthiṃ māretvā ghanaghaṇamaṃsaṃ ādāya
 pacchiṃ pūretum ārabhi, atha naṃ te purisā gaḇetvā poṭhetvā⁷
 10 pacchābāhaṃ bandhitvā „gaḇito manussakhādako coro⁸" ti
 mahāsaddaṃ karimsu, mahājano⁹ parivāresi, atha naṃ sutṭhu
 vadhitvā¹⁰ maṃsapacchiṃ givāya bandhitvā senāpatissa dasse-
 suṃ, senāpati¹¹ divā „kin nu kho esa imaṃ mamaṃ khādati
 udāhu aṇṇena maṃsena missetvā vikkiṇāti udāhu aṇṇassa
 15 vacanena māretīti¹²" cintetvā taṃ atthaṃ pucchanto¹³ paṭha-
 maṃ gātham āha:

1. Kasmā tuvaṃ raasaṃ edisāni
 karosi kammāni sudāruṇāni,
 haṇasi¹⁴ itthi purise ca mūḷho
 20 maṃsassa hetu adu¹⁵ dhanassa kāraṇā ti. 368.

Ta. ra'sakā 'ti bhattakārakaṃ āpatti, itoparasi uttānasambandhāni "sa-
 senāpativacanāni Pāḷyaṃ" eva vedittabbanī¹⁶.

2. Na attahetu na dhanassa kāraṇā
 na puttadārassa sahāyaṇātināṃ,
 25 bhattā ca me bhagavā bhūmipālo
 so khādati¹⁷ maṃsaṃ bhaddante¹⁸ edisaṃ¹⁹. 369.
 3. Sace tuvaṃ bhattur atthe payutto
 karosi kammāni sudāruṇāni

¹ Bā gaṇitvā. ² Cā poṭh-. ³ Bā aṭṭha naṃ mahā-. ⁴ Cā vadi-, Bā bandhi.
⁵ Bā add taṃ. ⁶ Bā -sati. ⁷ Bā add sutasomajātako. ⁸ Cā haṇati, Bā
 haṇasi. ⁹ Cā i-. ¹⁰ Bā add bhattakārako āha. ¹¹ All three MSS. B. ¹²
 Cā bhante, Bā bhaddante. ¹³ Bā -santi aṭṭha naṃ senāpati āha.

pāto va antepuraṃ pāpunivā
lapeyyāsi me rājino sammukhe tam¹. 370.

4. Tathā karissāmi ahaṃ bhādante²
yathā³ tuvaṃ bhāsaṃ Kālahatthi,
pāto va antepuraṃ pāpunivā
vakkhāmi te rājino sammukhe tuṃ ti. 371.

Ta bhagavā ti giravāditasenaṃ etaṃ, saccā tuvaṃ ti saccam nu kho
bhaṇati⁴ udhu maraṇamikkhena⁵ musā ti⁶ vimāsaṇto evaṃ ā, ta. su-
dāruṇāni manussaḥātakammāni, saraṃ mukheṭṭan ti sammukhe thāva evaṃ.
vadeyyāsi so sampatichanto g. 5.

10

Atha naṃ senāpati gāḥabandhanam eva sayāpetvā vi-
bhātāya rattiyaṃ amaccehi ca saddhiṃ mantetvā sabbesu oka-
vādesu⁷ jātesu sabbatthānesu ārakkhaṃ thāpetvā nagaram
hatthagataṃ katvā rasakassa pi givāya mahāpacchhiṃ ban-
dhitvā ādāya rājānivesanaṃ pāyāsi, sakalanagaraṃ viravi⁸, 15
rājā hiyyo⁹ bhuttapātaraṃ sāyamāsaṃ pi alabbhivā „rasako
idāni āgacchissati idāni āgacchissatiti“¹⁰ nisinno va rattiṃ viti-
nāmetvā „ajjāpi rasako nāgacchati“¹¹, nāgarānaṃ ca mahāsaddo
suyyati, kiṃ nu kho etaṃ¹² ti vātapānena olokento tam tathā-
rūpaṃ ānyamānaṃ diṣvā „pākataṃ idam kāraṇaṃ jātaṃ“ ti 20
cintetvā dhiṭiṃ¹³ upatthāpetvā pallamke nisīdi, Kālahatthi pi
naṃ upasaṃkamitvā anuyūñji, so pi 'ssa kathesi.

Tam atthaṃ pakāseṇto Satthā āha:

1. Tato ratyā viraṇṇo¹⁴ suriyasā¹⁵ oggamaṇaṃ pati
Kālo rasakam ādāya rājānaṃ upasaṃkamī,
upasaṃkamitvā rājānaṃ idam vacanaṃ abhavi¹⁶: 372.
2. Saccam kira mahārāja rasako peṭṭo tayā
hanāti¹⁷ itthi purise tuvaṃ naṃsāni khādaṃ¹⁸: 373.

25

¹ Idā tati aha naṃ rasako āha. ² Bā bhādā. ³ Cā yameva, Cā yamo. ⁴
Cā bhaṇeti, Cā bhaṇi, Bā bhaṇasi. ⁵ Bā -bhayena. ⁶ Bā musā bhaṇatiti. ⁷
Idā -kandesa. ⁸ Bā viravi. ⁹ Bā hiyo, Cā bhīyo. ¹⁰ Bā -viti. ¹¹ Bā satī.
¹² Cā ratti-. ¹³ Bā -viti tathā bhikkhave tato tādā kile ratyāvivassine suriyugga-
maṇaṃ pati kile rasakam ādāya rājānaṃ upasaṃkamitvā idam vacanaṃ abhavi
avoca. ¹⁴ Bā hanati. ¹⁵ Bā -viti tathā mahārāja kira rasako tayā peṭṭo
vaccam ayaṃ rasako itthi ca purise ca hanati tuvaṃ naṃsāni manussaṃmanasāni
khādaṃ saccam kira tato rājā āha.

1. Evam evam¹ tathā Kāḷa rasako pesito mayā
māma attham karontassa kim etam paribhāsasīti. 374.

Ta. Kāḷa 'ti Kāḷahatthi, evamevan ti tejavantena senāpatinā anuyutto²
muḍa vatthum saḅbhonto evam āha, ta. tathā ti idam purimasā³ eva verasamam,
4 mamaattham ti mama vadāhim, karontassa⁴ 'ti karontam, kimetan ti kasmā
evam paribhāsasī aho dukkarasā karoti tesu nāma aññāṇa cerasā agahetvā mama
pesanākarakasā⁵ gacchāsīti tassa bhāyam janento kathesi⁶.

Tam sutvā senāpati „ayam saken⁷ eva mukhena paṭijānāti,
aho sāhasiko, ettakam nāma kāḷam manussā⁸ etena khādītā⁹,
10 vāressāmi nan¹⁰ ti cintetvā āha: „mahārāja mā evaṃ kari,
mā¹¹ manussamamāsam khādīti¹²“. „Kāḷahatthi kim kathesi,
nāhaṃ ito viramitum sakkomīti¹³“. „Mahārāja¹⁴ sace na virā-
missasi attānaṃ ca paṭṭhaṃ ca nāsessasīti¹⁵“. „Evam passaṃte¹⁶
pi aham n¹⁷ eva viramitum sakkomīti¹⁸“. Tato senāpati tassa
13 saññāpanāya¹⁹ vatthum āharitvā dassesi²⁰: attasmiṃ hi mahā-
samudde cha mahāmacchā ahesum, tesu Ānando Timundo²¹
Ajjhohāro²² ti ime tayo janā²³ pañcayojanasatikā, Tītimīti²⁴
Māgalo Timirapiṅgalo²⁵ ti ime²⁶ saḅassayojanikā²⁷, te sabbe
pi pāsānasevālabhakkhā²⁸ ahesum, tesu Ānando samuddassa
20 ekapasse vasati, tam²⁹ bahū macchā dassanāya upasaṃ-
kamanti, ekadivasaṃ „sabbesaṃ dipadacatuppādānaṃ rājā
paññāyati, amhākaṃ rājā³⁰ n³¹ aṭṭhi, mayam p³² etam³³ rājā-
naṃ kariṣṣāma³⁴ ti cintetvā sabbe ekacchandaṃ hutvā Ānandaṃ
rājānaṃ kariṃsu, macchā tato paṭṭhāya tassa sāyapātāṃ³⁵
25 upaṭṭhānaṃ gacchanti. Ath³⁶ ekadivasaṃ Ānando ekasmiṃ paḥ-
bute pāsānasevālam khādanto ajānitvā sevālo³⁷ ti saññāya eka-

¹ B² - eva. ² C² - eva. ³ C² - pa. ⁴ B² tathā āha kālāhatthi evameva tathā
rasako me mayā pesito muḍa attham karontassa tassaḅbhaṃ etam rasakam
kim paribhāsasī in the place of tathā - - kathesi. ⁵ B² - samamamam. ⁶ B²
- tam. ⁷ C² - omīti mā. ⁸ B² khādāsīti. ⁹ C² - ul. ¹⁰ C² - omīti mā. ¹¹
C² - ul. ¹² B² sakkasasīti. ¹³ B² - ul. ¹⁴ B² - mahārāja. ¹⁵ B² - aṭṭhi mā. ¹⁶
B² - paṇando. ¹⁷ C² - ajjhoto, C² - ajjhito. ¹⁸ B² - macchā. ¹⁹ C² - ul. ²⁰
B² piṅgalo timirapiṅgalo mahātutirapiṅgalo. ²¹ B² - aḍḍa tayo macchā. ²²
B² - aḍḍa honn. ²³ C² - pa. ²⁴ C² - omīti tam. ²⁵ C² - omīti rājā. ²⁶ C²
- pakam. ²⁷ B² sāyapāṭa. ²⁸ B² - lam.

macchaṃ¹ khādi, tassa taṃ maṃsaṃ chādesi, so² „kio nu kho
 idaṃ ativiya madhuraṃ“ ti niharitvā olokento macchakhaṇḍaṃ
 diṣvā „ettakam kalam ajānitvā na khādiṃ“ ti cintetvā „sā-
 yam pi pāto pi macchānaṃ upatthānaṃ katvā³ gamanakāle
 ekadvo⁴ macche khādissāmi, pākataṃ katvā khādiyamānesu⁵
 hi⁶ eko pi maṃ na upasamkamissati, sabbe palāyissantīti“
 paṭicchanno hutvā pacchā⁷ osakkito sakkitaṃ paharitvā⁸ khādi,
 macchā parikkhayaṃ gacchantā⁹ cintayimso: „kuto nu kho
 ātinaṃ bhayaṃ uppajjissatīti“, ath¹⁰ eko paṇḍitamaccho¹¹
 „mayhaṃ Ānandassa kiriyāṃ¹² na rucati, paṇḍitaṃ¹³ 10
 na“ ti maccheso upatthānaṃ gateṃ Ānandassa kappapattena
 paṭicchanno atthāsi, Ānando macche oyyojetvā¹⁴ pacchato gac-
 chanto¹⁵ khādi, so maccho taṃ diṣvā itaresaṃ ārocesi, te
 sabbe pi bhūta¹⁶ palāyimso, Ānando tato patthāya maccharasa-
 lobhena¹⁷ aṇṇaṃ gacchaṃ na gaṇhāti, so jighacchāya¹⁸ kila- 15
 manto¹⁹ „kahaṃ nu kho gatā“ ti²⁰ te macche pariyesanto
 ekaṃ pabbataṃ diṣvā „mama bhayena imaṃ pabbataṃ nissāya
 vasanti maṇḍe“, pabbataṃ parikkhipitvā upadhāressāmiti²¹
 naṅgutthena sisena ca ubbo passaṇi²² parikkhipitvā gaṇhi,
 „sace idha vasissantīti“ palāyissantīti²³ pabbataṃ parikkhipantaṃ 20
 attano naṅguttham diṣvā „ayaṃ maccho maṃ vaṇcitvā pabba-
 taṃ nissāya vasatīti“ kuddho paṇḍāsayaḥ samattam naṅguttham
 gaṇhi²⁴, aṇṇaṃ macchaṃ ti²⁵ saṇṇāya²⁶ gahetvā murumura-
 yanto²⁷ khādi, dukkhā²⁸ vedanā uppajji, lohitagandhena macchā
 sannipatitvā luṇcitvā luṇcitvā²⁹ khādanta³⁰ yāvasasam āgamimso, 25

¹ B¹ ekam- ² B² khāditassa in the place of ch. so. ³ B³ khādiṃ. ⁴
 B⁴ agantvā. ⁵ B⁵ ekam- ⁶ B⁶ -ne, omitting hi. ⁷ B⁷ macchaṃ. ⁸ B⁸
 add khādissanti tathā katvā. ⁹ B⁹ viditvā. ¹⁰ B¹⁰ -to. ¹¹ B¹¹ kīraṇaṃ,
 B¹² karāṇaṃ. ¹² C¹² omit pari. ¹³ B¹³ -tam. ¹⁴ B¹⁴ bhūtaṃ. ¹⁵ B¹⁵ -rasa-
 giddhena. ¹⁶ C¹⁶ jighacchāyaṃ. C¹⁷ jighacchāyaṃ. ¹⁷ C¹⁷ kilam, C¹⁸ kilanto.
¹⁸ B¹⁸ adda jighacchāya ṇitto. ¹⁹ B¹⁹ adda ti tam. ²⁰ B²⁰ passaṇa, B²¹ ubboṇṇa
 passaṇi. ²¹ B²¹ vasanti. ²² B²² khaṇḍam. ²³ C²³ macche, omitting ti. ²⁴
 B²⁴ adda dāhama. ²⁵ B²⁵ murumurāpanta. ²⁶ B²⁶ dukkhā. ²⁷ B²⁷ omits 1. 1.
²⁸ B²⁸ adda bhūjeyā.

Tam sutvā rājā „Kāḷaḥatthi teva eva upamaṃ jānāsi
 ahaṃ pi jānāmiti“ manussamaṃsagiddhatāya porāṇakavatthum
 āharitvā dassento āha:

11. Sujāto nāma nāmena tassa atrajaoraso¹
 jambupesin aladdhāna mato so tassa² saṃkhaye. 378. 1
 12. Evam eva ahaṃ Kāḷa bhuttā³ bhakkhaṃ rasuttamaṃ
 aladdhā manussah maṃsaṃ maññe hassāmi⁴ jivitaṃ ti. 379.

Ta. tassa⁵ 'ti tassa Sujātassa⁶; eṭṭe kira Bāṇasiyam Sujāto nāma
 kutumbiko locumbhāsevanetthāya Himavanti⁷ āgatiṃ paṇa teṣāntāni sitane
 oyyāne vassupetvā upatthahī⁸, ghare ulocapāṇāntā⁹ va bhikkhā ahoṃ, te paṇa 10
 tāpasa kadaci janapade pi bhikkhāya caranti¹⁰, mahājambupesi pi āharitvā khā-
 danti, tevaṃ jambupesiṃ āharitvā khādānakkā Sujāto cintesi: alā bhaddantinaṃ
 tayo cattāro divasā anāgacchantānaṃ kahaṃ nu kho gatā ti so puttakaṃ afguṇiyā¹¹
 gāhāpetvā tevaṃ bhuttakimakkāle tattha agamāsi, tasmālo samaye mahallakinaṃ
 mukherikkhānandakam¹² detvā sabbavarako¹³ jambupesiṃ khādasi, Sujāto tāpasa 15
 vanditvā nisinno: kiṃ bhante khādathā¹⁴ 'ti pucchā. mahājambupesiṃ eva so ti, tam
 sutvā kumāro pipāsāṃ uppādasi, ath'assa gajajettihako¹⁵ thokaṃ dāpesi, so tam
 khādītva vararaso bajjhītva: pesim me detthā pesim me detthā 'ti punappuna
 yāci, kutumbiko dhammaṃ ananto¹⁶: mā virevi¹⁷ gehaṃ gantvā khādisasitū¹⁸
 naṃ vañcetvā imaṃ nissēya bhaddantā uktaptheyyūti ti tam samassasento 20
 tam teṣṇaṃ āpucchitvā¹⁹ va gehaṃ gato, gatakkālo pātthay²⁰ eva c'assa putto:
 pesim me detthā 'ti paridevi, tayo pi²¹ eṭṭam vutth' amhā²² 'ti vatvā Himavan-
 tam eva gatā, eṭṭam tayo apassanti²³ tassa ambejambopanasamocchinnāṃ pesiyo
 sakkharānānānādyuttā²⁴ adāmo, tā tassa jivhagge thāpītamattā haṭṭhalavassā-
 diṃ honti, so sattāhaṃ nīrahāro hutvā²⁵ jivtakkhayam pipūsi; rājā idam 25

manussam khādanachando, vigerū ti vigacchatu vīramatu, mā bhakkhayaṃ mahā-
 rāja manussamamevaṃ mā bhakkhayaṃ mā khādī, mā evaṃ imaṃ kevalanti mahā-
 samuddhaṃ suññaṃ karonto vāriyo āhādo maeccho idha. dīpānādhīpa ti bho dīpa-
 dādhipa dīpādinnāṃ manussēnaṃ lesara mā tevaṃ kevalam saccato imaṃ tevaṃ
 kīlkaruṭṭhaṃ nageraṃ suññaṃ mā akā'ti attho. ¹ Bā oraso tassa atraja.
² Bā -i. ³ so C²; Bā bhuttam. ⁴ Bā hīssāmi. ⁵ Bā tattha kīlāsatthi ku-
 tumpiko nāmena sujāto nāma tassa atraja putto oraso jambupesi aladdhā na
 aladdhēna, mato ti tassa jambupesiya saṃkhaya so kutumpikaputto mato yathā
 ahaṃ evameva rasuttamaṃ añḍarasānāḍa uttamaṃ manussēnaṃ maṃsaṃ bhūtvā
 bññāpetvā aladdhā manussamamevaṃ jivitaṃ hīssāmi maññe maññāmi. ⁶ Bā
 -tato. ⁷ Bā upatthāsi. ⁸ Bā nīssampācassatamattā. ⁹ Bā adda kadaci. ¹⁰ Bā
 -yath. ¹¹ Bā -nakkā u-. ¹² Bā saṃghana-. ¹³ Bā adda tāpasa. ¹⁴ Bā adda
 putta. ¹⁵ Bā vīraṃ. ¹⁶ so all three MSS. for -anti? ¹⁷ Bā anip-. ¹⁸ Bā
 add idha. ¹⁹ C² vutthāya, C³ vatthumhā, Bā vatthamhā. ²⁰ Bā -o. ²¹ Bā -e,
²² C² omī hu-.

kāraṇaṃ āharitvā dassento evaṃ āha, tassa saṃkhaḃe ti tassa jaṃhopenṭyā khaye aññaṃ āhāraṃ anūharitvā mato, bhakkhaṇ ti khādaniyaṃ, rasuttāman ti uttamaṃ rasaṃ, haṣāmiṭṭi jahassāmi, haṣāmiṭṭi pi pāṭho¹.

- Tato Kālahatthi „ayaṃ rājā ativiya rasagiddho, aparāṇi²
 8 udāharanāni āharissāmi³“ cintetvā „mahārāja viramā⁴“ ti ā,
 „na sakkomī⁵“, „sace na viramissasi ātīmāṇḍalato c⁶ eva
 rājjasirito ca pariḥāyissasi⁷“; — attāsmim pi⁸ idh⁹ eva Bārā-
 nsiyaṃ paṇḍasilarakkhakaṃ sotthiyakulaṃ¹⁰ ahosi, tassa ku-
 lassa eko puttako ahosi, so mātāpitunnaṃ piyo manāpo paṇ-
 10 ḍito⁷ tinnaṃ vedānaṃ pāragū, so samavayehi tarunehi saddhiṃ
 gaṇabandhanena vicari, sesāgaṇabandhā macchamaṃsādini khā-
 dantā suraṃ pivanti, mānava maṃsādini na khādanti suraṃ pi
 na pivati, te cintayāsu⁸: „ayaṃ surāya apivanato amhākaṃ
 mūlaṃ na deti, upāyena naṃ suraṃ pāyessāma⁹“ ti⁹ te saṃsi-
 12 patitvā „samma chaṇaṃ killessāma¹⁰“ ti āhaṃsu, „tumhe¹⁰ su-
 raṃ pivatha ahaṃ na pivāmi, tumhe va gacchatha¹¹“ ti,
 „samma tava pānatthāya¹¹ khīraṃ gaṇhāpessāma¹²“ ti, so
 „sādhū¹²“ ti sampatīcchi, dhuttā vuyānaṃ gantvā padumini-
 paṇṇesu tikkhiṇaṃ suraṃ bandhāpetvā ṭhapayāsu, atha nesaṃ
 14 pānakāle mānavassa khīraṃ upanayāsu¹³, eko dhutto „pok-
 kharamadhuṃ bho āharā¹⁴“ ti āharāpetvā puduminiṇipatte puṭaṃ
 heṭṭhā¹⁵ chiddaṃ katvā¹⁶ mukhe ṭhapetvā ākadḍhi, evaṃ itare
 pi āharāpetvā pivāsu, mānava „kim etaṃ¹⁷ ti pucchī, „pok-
 kharamadhusaṇḍāya suraṃ pivi, ath¹⁸ assa añḅāre pakkamaṃsaṃ
 16 adaṃsu, tam pi khādī¹⁹, evaṃ assa puṇappunaṃ pivantassa
 mattakāle „na etaṃ pokkharamadhu, surā esā²⁰“ ti vadiṃsu, so
 „ettakaṃ kālāṃ²¹ madhurarasāṃ na jānāmi²², āharatha bho
 suraṃ²³“ ti ā, āharitvā²⁴ gūṇa pi adaṃsu, pipāsā mahati ahosi,

¹ C* jahessumī, O* jahessumī, tassa saṃkhaḃe --- pāṭho wanting in Bd. ² Bd add pīṇa. ³ Bd -māhī. ⁴ Bd adda so manassamaṃsaṃ viramittuma. ⁵ Bd -māhī. ⁶ C* sotthi-. ⁷ Bd adda byatto. ⁸ Bd mantayāsu. ⁹ Bd adda vatvā. ¹⁰ saṃsiṇa tu-. ¹¹ Bd pivāna-. ¹² C* -pessāhī, C* -pohī, B* -pemā. ¹³ Bd add aha. ¹⁴ so C*; Bd -pattiputaṃ gahetvā. ¹⁵ Bd adda añḅulī, B* aggaṃ? ¹⁶ Bd -dāti. ¹⁷ Bd add evaṃ. ¹⁸ Bd jānāmi. ¹⁹ C* emi ā-

ath' assa puna yācentassa¹ „khīnā“ ti vadimsu, so „handa-
taṃ bho² āharāpethā“³ 'ti aṅgulimuddikaṃ adāsi, tato⁴ sakala-
divasaṃ tehi saddhiṃ pivitvā matto rattakkho kampanto⁵
vippalāpanto gehaṃ gantvā nipajji, ath' assa pitā surāya
pītabhāvaṃ⁶ ātvā vigate made⁷ „tāta ayuttan te kataṃ⁸
soṭṭhiyakule jātena suraṃ pivantena⁹. mā puna evaṃ akāsiti“
ā., „tāta ko mayhaṃ doso“ ti, „surāya pītabhāvo“¹⁰, „tāta kiṃ
kathesi, mayā evarūpaṃ madhurarasam ettakaṃ kālaṃ aladdha-
pubbaṃ“ ti, brāhmaṇo punappuna yāci, so pi „na sakkā¹¹
viramitu“ ti ā., aha brāhmaṇo „evaṃ sante amhākaṃ kula-
vamsa ca ucchijjissati dhanaṃ ca nassissati“ cintetvā:

15. Mānava abhirūpo si, kule jāto si soṭṭhiye,

na tvam arahasi tāta abhakkhaṃ bhakkhayetave ti g. ā. 380.

Ta abhakkhaṃ -- ti abhakkhitabbayuttakaṃ bhakkhimsu¹².

Evaṃ ca pana vatvā „tāta virama sace na viramasi¹³
ahaṃ vā“ ito gehā nikkhamissāmi tava vā¹⁴ ratthā pabbā-
janiyakammaṃ karissāmi“ ā., mānavo „evaṃ sante pi ahaṃ
suraṃ jahitum na sakkomīti“ vatvā gāthādvayam ā.:

16. Rasānaṃ aṇṇatarāṃ etaṃ yasmā¹⁵ maṃ tvaṃ nivāraye,

so 'haṃ tattha gamissāmi yattha lacchāmi edisaṃ. 381. 20

17. So vāhaṃ nippatissāmi, na te vacchāmi santike

yassa me dassanena tvaṃ nābhinandasi brāhmaṇā 'ti. 382.

Ta, rasānaṃ ti kasaṃbhiṭṭakakakākhārikamadhurakassānaṃ¹⁶ sattā-
naṃ¹⁷ aṇṇatarāṃ, uttamaṃ-sabbhūtaṃ etaṃ majjaṃ nāma, so vāhaṃ ti so
ahaṃ eva, nippatissāmi ti nikkhamissāmi.

25

Evaṃ ca pana vatvā „nāhaṃ surāpānā viramissāmi, yaṃ
te raccati taṃ karohīti“ ā., aha¹⁸ brāhmaṇo „tāyī amhe
pariccajante mayam pi taṃ pariccajissāmu“¹⁹ 'ti vatvā

¹ Bā yāca. ² Cā tha, omitting bho. ³ Bā so. ⁴ Cā -ento. ⁵ Bā pivita-

⁶ Bā matto. ⁷ Bā add na vertati. ⁸ Bā pivitabbhāvenāti. ⁹ Cā Bā -o. ¹⁰

Bā -ajjituṃ. ¹¹ Bā tita. ¹² Bā taṃ ca. ¹³ Bā karmi. ¹⁴ Bā -kassava-

saṅkhātināṃ. ¹⁵ Bā add rasānaṃ.

14. Addhā aññe' pi dāyāde putte lacchāma mānava,
tvañ ca jamma vinassasū
yattha pattañ na [tañ] suṇomā 'ti g. ā. 383.

Ta. yattha pattañ ti yattha gatañ tañ² asuṇatthāne nāma vassatīti na
k. suṇoma tattha gacchā 'ti a.

Atha nañ vinicchayañ netvā aputtabhāvañ katvā niharā-
pesi, so aparabhāge nippaccayo kapaṇo piletikam³ nīvāsetvā
kapālahattho piṇḍāya caranto aññatarāñ kuḍḍaṃ nissāya
kālam akāsi. — Idañ kāraṇaṃ āharitvā Kālahatthi rañño dassetvā
10 „mahārāja sace tvañ amhākañ vacanañ na karissasi pabbā-
janiyakammañ te karissantīti⁴ vatvā g. ā.:

17. Evam eva tvañ rāja' dipadinda suṇohi me:

pabbājessanti tañ ratthā sondaṃāpavakañ yathā ti. 384.

Evam Kālahatthiñ upamāya ābhatāya pi rājā tato viramituṃ
15 asakkonto aparañ pi udāharaṇaṃ dassetuñ ā.:

18. Sujāto nāma nāmena bhāvitattāna sāvako

accharaṃ kāmayañto va na so bhuñji na so pivi. 385.

19. Kusagge udakam⁵ ādāya samudde udakam mine

evañ mānusaḥ kāmā dībhakāmāna santike. 386.

20 20. Evam eva ahañ Kāla bhutvā bhakkhañ rasuttamañ

aladdhā mānusañ maṃsañ maññe bessāmi jivitañ ti. 387.

Vatthunñ hetthāvuttanayañ' eva.

Ta. bhāvitattānañ ti bhāvitattānañ tesāñ paṇeṇaṃ iṇṇatānañ,
accharaṃ kāmayañto ti, so kira⁶ iṇṇaṃ mahājambupesaḥkhādanakāle⁷ anāga-
25 manāñ vidditvā⁸ keṇa nu kho kāraṇaṃ na⁹ āgacchanti sace katthaci gataṃ jñāssasmi
nare ahaṃ nassaṃ santike dhammañ suṇissāmiti uyyānaṃ gantvā¹⁰ gaccejjettha-
kassa santikā dhammañ ananto¹¹ suriya atthangate uyyojjyamāno pi ahaṃ idh'
eva vassāmiti vatvā iṇṇaṃ vadditvā paṇasaṃ paviṇṇaṃ pavetvā nipejji, ratthibhāge
Sakko devarāja devasaṃghaparivuto saddhitaṃ ahaṃ paṇasaṃ iṇṇaṃ van-
30 dituṃ āgato, sakalāraṃ ebhāso ahaṃ, Sujāto kiñ nu kho etañ ti uyyāya
paṇasaṃ iṇṇaṃ olakethvā Sakkañ iṇṇaṃ vaddituṃ āgato devaccharā-

¹ C² -am. ² B² omits tañ. ³ B² piletapi-. ⁴ B² mahārāja, C² tvañ rāja.
⁵ so C² for dakañ. B² kusaggeṇudakam. ⁶ B² add tesā. ⁷ C² -am-, B²
-ety-. ⁸ B² dīpā. ⁹ B² kiñnu kāraṇaṃ na. C² omits na. ¹⁰ B² add tayo
vadditvā. ¹¹ B² add nāma va.

parivutāṁ dīvā accharaṁ aśadassanā¹ eva rāgaratā ahoṁ, Sakko nīdītā²
dhammakāṁ aśā³ aśā⁴ aśā⁵ eva gāto, kuṭṭhiko punādivāsa isiganā⁶
vanditā⁷ pūcchi: bhānto ko nā⁸ eva rātibhāge tumhāka⁹ vandanāthāya āgato
ti, Sakko āvuso ti, tām parivāretā nīsinā¹⁰ katamā¹¹ ti, devoccharā nām¹² etā ti, so
isiganā¹³ vanditā¹⁴ gahā¹⁵ gaurā¹⁶ gata¹⁷ patthāya accharam me dāhe accharam me
dethā ti vīlapi, nītakā¹⁸ parivāretā¹⁹ bhūrapavī²⁰ ho²¹ nu kho ti accharam pahā²² sinam, so
nā²³ etā²⁴ accharam kathamā²⁵ devaccharam kathamā²⁶ vatā²⁷ ayam accharā ti
atthakā²⁸ ā²⁹ dhamā³⁰ bhā³¹ yam pi gaurā³² pi olo³³ etā³⁴ nā³⁵ accharā³⁶ yakkhā³⁷
etā ti devaccharam me dethā³⁸ ti vippalapanā³⁹ nī⁴⁰ hā⁴¹ ti⁴² jivā⁴³ kkhā⁴⁴ yathā⁴⁵ pā⁴⁶ nū⁴⁷,
tena vuttamā⁴⁸ accharam kāmā⁴⁹ panto⁵⁰ ta na so bhū⁵¹ ti na so pī⁵² ti, samu⁵³ dā⁵⁴
udakam mine ti samma Kā⁵⁵ jathā⁵⁶ ti yo kusagga⁵⁷ udakam gahā⁵⁸ etā⁵⁹ kam
viyā⁶⁰ samu⁶¹ dā⁶² udakam ti tena sād⁶³ hā⁶⁴ upā⁶⁵ mī⁶⁶ ya⁶⁷ mineyya⁶⁸ so kavalā⁶⁹ mineyy⁷⁰,
eva kusagga⁷¹ udakam pana jāt⁷² iya⁷³ paritā⁷⁴ eva yathā⁷⁵ tathā⁷⁶ evam mā⁷⁷ nū⁷⁸ sākā⁷⁹
kā⁸⁰ mī⁸¹ dibbakā⁸² mā⁸³ nū⁸⁴ sākā⁸⁵ sāt⁸⁶ ika, tasmā⁸⁷ so Sujā⁸⁸ to aṇ⁸⁹ nū⁹⁰ sāt⁹¹ ika na olo⁹² kesā⁹³, accharam
eva patthento ma⁹⁴ nū⁹⁵, evamevā⁹⁶ ti yathā⁹⁷ so dibbakā⁹⁸ mā⁹⁹ nū¹⁰⁰ sākā¹⁰¹ jivā¹⁰² mī¹⁰³ jhā¹⁰⁴
evam aham pi uttama¹⁰⁵ rasā¹⁰⁶ mā¹⁰⁷ nū¹⁰⁸ sākā¹⁰⁹ mā¹¹⁰ nū¹¹¹ sākā¹¹² jivā¹¹³ mī¹¹⁴ jhā¹¹⁵
mī¹¹⁶ vada¹¹⁷ ti.

Tathā¹¹⁸ evā¹¹⁹ Kā¹²⁰ jathā¹²¹ ti „ayam rājā¹²² ativiya¹²³ rasagiddho,
sa¹²⁴ nī¹²⁵ pā¹²⁶ sāmī¹²⁷ nan¹²⁸“ ti, „sākā¹²⁹ jātīmā¹³⁰ nū¹³¹ sākā¹³²“ khā¹³³ dītā¹³⁴ ā¹³⁵ kāsā¹³⁶ carā¹³⁷
suvannā¹³⁸ hāmā¹³⁹ sāmī¹⁴⁰ tā¹⁴¹ va natthā¹⁴²“ ti dassetum gā¹⁴³ thādā¹⁴⁴ vā¹⁴⁵ yam ā¹⁴⁶ ha: 20

11. Yathā¹⁴⁷ pi te dhātā¹⁴⁸ ratthā¹⁴⁹ hāmā¹⁵⁰ vehā¹⁵¹ sayamgāmā¹⁵²

avuttiparibhogamā¹⁵³ sabbe abbatthata¹⁵⁴ mī¹⁵⁵ gā¹⁵⁶ 388.

12. Evam eva¹⁵⁷ tuva¹⁵⁸ mī¹⁵⁹ rājā¹⁶⁰ dipadinda¹⁶¹ su¹⁶² pō¹⁶³ mī¹⁶⁴:

abhattham rājā¹⁶⁵ bhakkhesi¹⁶⁶ tasmā¹⁶⁷ pabbājaya¹⁶⁸ nti tan ti. 389.

Ta avuttiparibhogamā¹⁶⁹ ti attano anī¹⁷⁰ vā¹⁷¹ bhū¹⁷² tē¹⁷³ nā¹⁷⁴ paribhogamā¹⁷⁵,
abbatthata¹⁷⁶ ti sabbe mā¹⁷⁷ nū¹⁷⁸ sāmī¹⁷⁹ eva patthā¹⁸⁰: attā¹⁸¹ kira Uttakū¹⁸²ṭṭe¹⁸³ Suvannā¹⁸⁴
guhā¹⁸⁵ mā¹⁸⁶ nū¹⁸⁷ sākā¹⁸⁸ hāmā¹⁸⁹ sāmī¹⁹⁰ vā¹⁹¹ nū¹⁹² sākā¹⁹³, te vā¹⁹⁴ sī¹⁹⁵ ko ratthā¹⁹⁶ mī¹⁹⁷ so na nī¹⁹⁸ kkhā¹⁹⁹ mā²⁰⁰ nū²⁰¹,
tā²⁰² sī²⁰³ kkhā²⁰⁴ mē²⁰⁵ yam udakapū²⁰⁶ nē²⁰⁷ pakkhē²⁰⁸ ti²⁰⁹ ā²¹⁰ hā²¹¹ dētum²¹² ā²¹³ sākā²¹⁴ kō²¹⁵ nū²¹⁶ samu²¹⁷ dā²¹⁸
yeva patteyyam²¹⁹, tasmā²²⁰ na nī²²¹ kkhā²²² mā²²³ nū²²⁴, upakā²²⁵ jitha²²⁶ pana vā²²⁷ sākā²²⁸ hā²²⁹ sāmī²³⁰ jā²³¹ tāsā²³² rat²³³ to
sayā²³⁴ jā²³⁵ sāmī²³⁶ ā²³⁷ hā²³⁸ tīvā²³⁹ guhā²⁴⁰ pū²⁴¹ rā²⁴² tē²⁴³ sāmī²⁴⁴ khā²⁴⁵ dētā²⁴⁶ vā²⁴⁷ nū²⁴⁸, tē²⁴⁹ sāmī²⁵⁰ pana
guhā²⁵¹ mī²⁵² pāvī²⁵³ tthā²⁵⁴ sī²⁵⁵ kō²⁵⁶ guhā²⁵⁷ vā²⁵⁸ sī²⁵⁹ kō²⁶⁰ rā²⁶¹ thā²⁶² sākā²⁶³ hāmā²⁶⁴ mā²⁶⁵ nū²⁶⁶ sākā²⁶⁷ hāmā²⁶⁸ sāmī²⁶⁹
ekā²⁷⁰ sāmī²⁷¹ mī²⁷² so ekā²⁷³ sāmī²⁷⁴ jā²⁷⁵ lām²⁷⁶ bā²⁷⁷ dētā²⁷⁸, tā²⁷⁹ sāmī²⁸⁰ ekā²⁸¹ sāmī²⁸² sāmī²⁸³ gā²⁸⁴ rā²⁸⁵ juppa²⁸⁶
mā²⁸⁷ nū²⁸⁸, hāmā²⁸⁹ nām²⁹⁰ jā²⁹¹ lām²⁹² ekā²⁹³ sāmī²⁹⁴ sāmī²⁹⁵ vā²⁹⁶ ekā²⁹⁷ sāmī²⁹⁸ sāmī²⁹⁹ sāmī³⁰⁰ sāmī³⁰¹ sāmī³⁰² sāmī³⁰³ sāmī³⁰⁴ sāmī³⁰⁵ sāmī³⁰⁶ sāmī³⁰⁷ sāmī³⁰⁸ sāmī³⁰⁹ sāmī³¹⁰ sāmī³¹¹ sāmī³¹² sāmī³¹³ sāmī³¹⁴ sāmī³¹⁵ sāmī³¹⁶ sāmī³¹⁷ sāmī³¹⁸ sāmī³¹⁹ sāmī³²⁰ sāmī³²¹ sāmī³²² sāmī³²³ sāmī³²⁴ sāmī³²⁵ sāmī³²⁶ sāmī³²⁷ sāmī³²⁸ sāmī³²⁹ sāmī³³⁰ sāmī³³¹ sāmī³³² sāmī³³³ sāmī³³⁴ sāmī³³⁵ sāmī³³⁶ sāmī³³⁷ sāmī³³⁸ sāmī³³⁹ sāmī³⁴⁰ sāmī³⁴¹ sāmī³⁴² sāmī³⁴³ sāmī³⁴⁴ sāmī³⁴⁵ sāmī³⁴⁶ sāmī³⁴⁷ sāmī³⁴⁸ sāmī³⁴⁹ sāmī³⁵⁰ sāmī³⁵¹ sāmī³⁵² sāmī³⁵³ sāmī³⁵⁴ sāmī³⁵⁵ sāmī³⁵⁶ sāmī³⁵⁷ sāmī³⁵⁸ sāmī³⁵⁹ sāmī³⁶⁰ sāmī³⁶¹ sāmī³⁶² sāmī³⁶³ sāmī³⁶⁴ sāmī³⁶⁵ sāmī³⁶⁶ sāmī³⁶⁷ sāmī³⁶⁸ sāmī³⁶⁹ sāmī³⁷⁰ sāmī³⁷¹ sāmī³⁷² sāmī³⁷³ sāmī³⁷⁴ sāmī³⁷⁵ sāmī³⁷⁶ sāmī³⁷⁷ sāmī³⁷⁸ sāmī³⁷⁹ sāmī³⁸⁰ sāmī³⁸¹ sāmī³⁸² sāmī³⁸³ sāmī³⁸⁴ sāmī³⁸⁵ sāmī³⁸⁶ sāmī³⁸⁷ sāmī³⁸⁸ sāmī³⁸⁹ sāmī³⁹⁰ sāmī³⁹¹ sāmī³⁹² sāmī³⁹³ sāmī³⁹⁴ sāmī³⁹⁵ sāmī³⁹⁶ sāmī³⁹⁷ sāmī³⁹⁸ sāmī³⁹⁹ sāmī⁴⁰⁰ sāmī⁴⁰¹ sāmī⁴⁰² sāmī⁴⁰³ sāmī⁴⁰⁴ sāmī⁴⁰⁵ sāmī⁴⁰⁶ sāmī⁴⁰⁷ sāmī⁴⁰⁸ sāmī⁴⁰⁹ sāmī⁴¹⁰ sāmī⁴¹¹ sāmī⁴¹² sāmī⁴¹³ sāmī⁴¹⁴ sāmī⁴¹⁵ sāmī⁴¹⁶ sāmī⁴¹⁷ sāmī⁴¹⁸ sāmī⁴¹⁹ sāmī⁴²⁰ sāmī⁴²¹ sāmī⁴²² sāmī⁴²³ sāmī⁴²⁴ sāmī⁴²⁵ sāmī⁴²⁶ sāmī⁴²⁷ sāmī⁴²⁸ sāmī⁴²⁹ sāmī⁴³⁰ sāmī⁴³¹ sāmī⁴³² sāmī⁴³³ sāmī⁴³⁴ sāmī⁴³⁵ sāmī⁴³⁶ sāmī⁴³⁷ sāmī⁴³⁸ sāmī⁴³⁹ sāmī⁴⁴⁰ sāmī⁴⁴¹ sāmī⁴⁴² sāmī⁴⁴³ sāmī⁴⁴⁴ sāmī⁴⁴⁵ sāmī⁴⁴⁶ sāmī⁴⁴⁷ sāmī⁴⁴⁸ sāmī⁴⁴⁹ sāmī⁴⁵⁰ sāmī⁴⁵¹ sāmī⁴⁵² sāmī⁴⁵³ sāmī⁴⁵⁴ sāmī⁴⁵⁵ sāmī⁴⁵⁶ sāmī⁴⁵⁷ sāmī⁴⁵⁸ sāmī⁴⁵⁹ sāmī⁴⁶⁰ sāmī⁴⁶¹ sāmī⁴⁶² sāmī⁴⁶³ sāmī⁴⁶⁴ sāmī⁴⁶⁵ sāmī⁴⁶⁶ sāmī⁴⁶⁷ sāmī⁴⁶⁸ sāmī⁴⁶⁹ sāmī⁴⁷⁰ sāmī⁴⁷¹ sāmī⁴⁷² sāmī⁴⁷³ sāmī⁴⁷⁴ sāmī⁴⁷⁵ sāmī⁴⁷⁶ sāmī⁴⁷⁷ sāmī⁴⁷⁸ sāmī⁴⁷⁹ sāmī⁴⁸⁰ sāmī⁴⁸¹ sāmī⁴⁸² sāmī⁴⁸³ sāmī⁴⁸⁴ sāmī⁴⁸⁵ sāmī⁴⁸⁶ sāmī⁴⁸⁷ sāmī⁴⁸⁸ sāmī⁴⁸⁹ sāmī⁴⁹⁰ sāmī⁴⁹¹ sāmī⁴⁹² sāmī⁴⁹³ sāmī⁴⁹⁴ sāmī⁴⁹⁵ sāmī⁴⁹⁶ sāmī⁴⁹⁷ sāmī⁴⁹⁸ sāmī⁴⁹⁹ sāmī⁵⁰⁰ sāmī⁵⁰¹ sāmī⁵⁰² sāmī⁵⁰³ sāmī⁵⁰⁴ sāmī⁵⁰⁵ sāmī⁵⁰⁶ sāmī⁵⁰⁷ sāmī⁵⁰⁸ sāmī⁵⁰⁹ sāmī⁵¹⁰ sāmī⁵¹¹ sāmī⁵¹² sāmī⁵¹³ sāmī⁵¹⁴ sāmī⁵¹⁵ sāmī⁵¹⁶ sāmī⁵¹⁷ sāmī⁵¹⁸ sāmī⁵¹⁹ sāmī⁵²⁰ sāmī⁵²¹ sāmī⁵²² sāmī⁵²³ sāmī⁵²⁴ sāmī⁵²⁵ sāmī⁵²⁶ sāmī⁵²⁷ sāmī⁵²⁸ sāmī⁵²⁹ sāmī⁵³⁰ sāmī⁵³¹ sāmī⁵³² sāmī⁵³³ sāmī⁵³⁴ sāmī⁵³⁵ sāmī⁵³⁶ sāmī⁵³⁷ sāmī⁵³⁸ sāmī⁵³⁹ sāmī⁵⁴⁰ sāmī⁵⁴¹ sāmī⁵⁴² sāmī⁵⁴³ sāmī⁵⁴⁴ sāmī⁵⁴⁵ sāmī⁵⁴⁶ sāmī⁵⁴⁷ sāmī⁵⁴⁸ sāmī⁵⁴⁹ sāmī⁵⁵⁰ sāmī⁵⁵¹ sāmī⁵⁵² sāmī⁵⁵³ sāmī⁵⁵⁴ sāmī⁵⁵⁵ sāmī⁵⁵⁶ sāmī⁵⁵⁷ sāmī⁵⁵⁸ sāmī⁵⁵⁹ sāmī⁵⁶⁰ sāmī⁵⁶¹ sāmī⁵⁶² sāmī⁵⁶³ sāmī⁵⁶⁴ sāmī⁵⁶⁵ sāmī⁵⁶⁶ sāmī⁵⁶⁷ sāmī⁵⁶⁸ sāmī⁵⁶⁹ sāmī⁵⁷⁰ sāmī⁵⁷¹ sāmī⁵⁷² sāmī⁵⁷³ sāmī⁵⁷⁴ sāmī⁵⁷⁵ sāmī⁵⁷⁶ sāmī⁵⁷⁷ sāmī⁵⁷⁸ sāmī⁵⁷⁹ sāmī⁵⁸⁰ sāmī⁵⁸¹ sāmī⁵⁸² sāmī⁵⁸³ sāmī⁵⁸⁴ sāmī⁵⁸⁵ sāmī⁵⁸⁶ sāmī⁵⁸⁷ sāmī⁵⁸⁸ sāmī⁵⁸⁹ sāmī⁵⁹⁰ sāmī⁵⁹¹ sāmī⁵⁹² sāmī⁵⁹³ sāmī⁵⁹⁴ sāmī⁵⁹⁵ sāmī⁵⁹⁶ sāmī⁵⁹⁷ sāmī⁵⁹⁸ sāmī⁵⁹⁹ sāmī⁶⁰⁰ sāmī⁶⁰¹ sāmī⁶⁰² sāmī⁶⁰³ sāmī⁶⁰⁴ sāmī⁶⁰⁵ sāmī⁶⁰⁶ sāmī⁶⁰⁷ sāmī⁶⁰⁸ sāmī⁶⁰⁹ sāmī⁶¹⁰ sāmī⁶¹¹ sāmī⁶¹² sāmī⁶¹³ sāmī⁶¹⁴ sāmī⁶¹⁵ sāmī⁶¹⁶ sāmī⁶¹⁷ sāmī⁶¹⁸ sāmī⁶¹⁹ sāmī⁶²⁰ sāmī⁶²¹ sāmī⁶²² sāmī⁶²³ sāmī⁶²⁴ sāmī⁶²⁵ sāmī⁶²⁶ sāmī⁶²⁷ sāmī⁶²⁸ sāmī⁶²⁹ sāmī⁶³⁰ sāmī⁶³¹ sāmī⁶³² sāmī⁶³³ sāmī⁶³⁴ sāmī⁶³⁵ sāmī⁶³⁶ sāmī⁶³⁷ sāmī⁶³⁸ sāmī⁶³⁹ sāmī⁶⁴⁰ sāmī⁶⁴¹ sāmī⁶⁴² sāmī⁶⁴³ sāmī⁶⁴⁴ sāmī⁶⁴⁵ sāmī⁶⁴⁶ sāmī⁶⁴⁷ sāmī⁶⁴⁸ sāmī⁶⁴⁹ sāmī⁶⁵⁰ sāmī⁶⁵¹ sāmī⁶⁵² sāmī⁶⁵³ sāmī⁶⁵⁴ sāmī⁶⁵⁵ sāmī⁶⁵⁶ sāmī⁶⁵⁷ sāmī⁶⁵⁸ sāmī⁶⁵⁹ sāmī⁶⁶⁰ sāmī⁶⁶¹ sāmī⁶⁶² sāmī⁶⁶³ sāmī⁶⁶⁴ sāmī⁶⁶⁵ sāmī⁶⁶⁶ sāmī⁶⁶⁷ sāmī⁶⁶⁸ sāmī⁶⁶⁹ sāmī⁶⁷⁰ sāmī⁶⁷¹ sāmī⁶⁷² sāmī⁶⁷³ sāmī⁶⁷⁴ sāmī⁶⁷⁵ sāmī⁶⁷⁶ sāmī⁶⁷⁷ sāmī⁶⁷⁸ sāmī⁶⁷⁹ sāmī⁶⁸⁰ sāmī⁶⁸¹ sāmī⁶⁸² sāmī⁶⁸³ sāmī⁶⁸⁴ sāmī⁶⁸⁵ sāmī⁶⁸⁶ sāmī⁶⁸⁷ sāmī⁶⁸⁸ sāmī⁶⁸⁹ sāmī⁶⁹⁰ sāmī⁶⁹¹ sāmī⁶⁹² sāmī⁶⁹³ sāmī⁶⁹⁴ sāmī⁶⁹⁵ sāmī⁶⁹⁶ sāmī⁶⁹⁷ sāmī⁶⁹⁸ sāmī⁶⁹⁹ sāmī⁷⁰⁰ sāmī⁷⁰¹ sāmī⁷⁰² sāmī⁷⁰³ sāmī⁷⁰⁴ sāmī⁷⁰⁵ sāmī⁷⁰⁶ sāmī⁷⁰⁷ sāmī⁷⁰⁸ sāmī⁷⁰⁹ sāmī⁷¹⁰ sāmī⁷¹¹ sāmī⁷¹² sāmī⁷¹³ sāmī⁷¹⁴ sāmī⁷¹⁵ sāmī⁷¹⁶ sāmī⁷¹⁷ sāmī⁷¹⁸ sāmī⁷¹⁹ sāmī⁷²⁰ sāmī⁷²¹ sāmī⁷²² sāmī⁷²³ sāmī⁷²⁴ sāmī⁷²⁵ sāmī⁷²⁶ sāmī⁷²⁷ sāmī⁷²⁸ sāmī⁷²⁹ sāmī⁷³⁰ sāmī⁷³¹ sāmī⁷³² sāmī⁷³³ sāmī⁷³⁴ sāmī⁷³⁵ sāmī⁷³⁶ sāmī⁷³⁷ sāmī⁷³⁸ sāmī⁷³⁹ sāmī⁷⁴⁰ sāmī⁷⁴¹ sāmī⁷⁴² sāmī⁷⁴³ sāmī⁷⁴⁴ sāmī⁷⁴⁵ sāmī⁷⁴⁶ sāmī⁷⁴⁷ sāmī⁷⁴⁸ sāmī⁷⁴⁹ sāmī⁷⁵⁰ sāmī⁷⁵¹ sāmī⁷⁵² sāmī⁷⁵³ sāmī⁷⁵⁴ sāmī⁷⁵⁵ sāmī⁷⁵⁶ sāmī⁷⁵⁷ sāmī⁷⁵⁸ sāmī⁷⁵⁹ sāmī⁷⁶⁰ sāmī⁷⁶¹ sāmī⁷⁶² sāmī⁷⁶³ sāmī⁷⁶⁴ sāmī⁷⁶⁵ sāmī⁷⁶⁶ sāmī⁷⁶⁷ sāmī⁷⁶⁸ sāmī⁷⁶⁹ sāmī⁷⁷⁰ sāmī⁷⁷¹ sāmī⁷⁷² sāmī⁷⁷³ sāmī⁷⁷⁴ sāmī⁷⁷⁵ sāmī⁷⁷⁶ sāmī⁷⁷⁷ sāmī⁷⁷⁸ sāmī⁷⁷⁹ sāmī⁷⁸⁰ sāmī⁷⁸¹ sāmī⁷⁸² sāmī⁷⁸³ sāmī⁷⁸⁴ sāmī⁷⁸⁵ sāmī⁷⁸⁶ sāmī⁷⁸⁷ sāmī⁷⁸⁸ sāmī⁷⁸⁹ sāmī⁷⁹⁰ sāmī⁷⁹¹ sāmī⁷⁹² sāmī⁷⁹³ sāmī⁷⁹⁴ sāmī⁷⁹⁵ sāmī⁷⁹⁶ sāmī⁷⁹⁷ sāmī⁷⁹⁸ sāmī⁷⁹⁹ sāmī⁸⁰⁰ sāmī⁸⁰¹ sāmī⁸⁰² sāmī⁸⁰³ sāmī⁸⁰⁴ sāmī⁸⁰⁵ sāmī⁸⁰⁶ sāmī⁸⁰⁷ sāmī⁸⁰⁸ sāmī⁸⁰⁹ sāmī⁸¹⁰ sāmī⁸¹¹ sāmī⁸¹² sāmī⁸¹³ sāmī⁸¹⁴ sāmī⁸¹⁵ sāmī⁸¹⁶ sāmī⁸¹⁷ sāmī⁸¹⁸ sāmī⁸¹⁹ sāmī⁸²⁰ sāmī⁸²¹ sāmī⁸²² sāmī⁸²³ sāmī⁸²⁴ sāmī⁸²⁵ sāmī⁸²⁶ sāmī⁸²⁷ sāmī⁸²⁸ sāmī⁸²⁹ sāmī⁸³⁰ sāmī⁸³¹ sāmī⁸³² sāmī⁸³³ sāmī⁸³⁴ sāmī⁸³⁵ sāmī⁸³⁶ sāmī⁸³⁷ sāmī⁸³⁸ sāmī⁸³⁹ sāmī⁸⁴⁰ sāmī⁸⁴¹ sāmī⁸⁴² sāmī⁸⁴³ sāmī⁸⁴⁴ sāmī⁸⁴⁵ sāmī⁸⁴⁶ sāmī⁸⁴⁷ sāmī⁸⁴⁸ sāmī⁸⁴⁹ sāmī⁸⁵⁰ sāmī⁸⁵¹ sāmī⁸⁵² sāmī⁸⁵³ sāmī⁸⁵⁴ sāmī⁸⁵⁵ sāmī⁸⁵⁶ sāmī⁸⁵⁷ sāmī⁸⁵⁸ sāmī⁸⁵⁹ sāmī⁸⁶⁰ sāmī⁸⁶¹ sāmī⁸⁶² sāmī⁸⁶³ sāmī⁸⁶⁴ sāmī⁸⁶⁵ sāmī⁸⁶⁶ sāmī⁸⁶⁷ sāmī⁸⁶⁸ sāmī⁸⁶⁹ sāmī⁸⁷⁰ sāmī⁸⁷¹ sāmī⁸⁷² sāmī⁸⁷³ sāmī⁸⁷⁴ sāmī⁸⁷⁵ sāmī⁸⁷⁶ sāmī⁸⁷⁷ sāmī⁸⁷⁸ sāmī⁸⁷⁹ sāmī⁸⁸⁰ sāmī⁸⁸¹ sāmī⁸⁸² sāmī⁸⁸³ sāmī⁸⁸⁴ sāmī⁸⁸⁵ sāmī⁸⁸⁶ sāmī⁸⁸⁷ sāmī⁸⁸⁸ sāmī⁸⁸⁹ sāmī⁸⁹⁰ sāmī⁸⁹¹ sāmī⁸⁹² sāmī⁸⁹³ sāmī⁸⁹⁴ sāmī⁸⁹⁵ sāmī⁸⁹⁶ sāmī⁸⁹⁷ sāmī⁸⁹⁸ sāmī⁸⁹⁹ sāmī⁹⁰⁰ sāmī⁹⁰¹ sāmī⁹⁰² sāmī⁹⁰³ sāmī⁹⁰⁴ sāmī⁹⁰⁵ sāmī⁹⁰⁶ sāmī⁹⁰⁷ sāmī⁹⁰⁸ sāmī⁹⁰⁹ sāmī⁹¹⁰ sāmī⁹¹¹ sāmī⁹¹² sāmī⁹¹³ sāmī⁹¹⁴ sāmī⁹¹⁵ sāmī⁹¹⁶ sāmī⁹¹⁷ sāmī⁹¹⁸ sāmī⁹¹⁹ sāmī⁹²⁰ sāmī⁹²¹ sāmī⁹²² sāmī⁹²³ sāmī⁹²⁴ sāmī⁹²⁵ sāmī⁹²⁶ sāmī⁹²⁷ sāmī⁹²⁸ sāmī⁹²⁹ sāmī⁹³⁰ sāmī⁹³¹ sāmī⁹³² sāmī⁹³³ sāmī⁹³⁴ sāmī⁹³⁵ sāmī⁹³⁶ sāmī⁹³⁷ sāmī⁹³⁸ sāmī⁹³⁹ sāmī⁹⁴⁰ sāmī⁹⁴¹ sāmī⁹⁴² sāmī⁹⁴³ sāmī⁹⁴⁴ sāmī⁹⁴⁵ sāmī⁹⁴⁶ sāmī⁹⁴⁷ sāmī⁹⁴⁸ sāmī⁹⁴⁹ sāmī⁹⁵⁰ sāmī⁹⁵¹ sāmī⁹⁵² sāmī⁹⁵³ sāmī⁹⁵⁴ sāmī⁹⁵⁵ sāmī⁹⁵⁶ sāmī⁹⁵⁷ sāmī⁹⁵⁸ sāmī⁹⁵⁹ sāmī⁹⁶⁰ sāmī⁹⁶¹ sāmī⁹⁶² sāmī⁹⁶³ sāmī⁹⁶⁴ sāmī⁹⁶⁵ sāmī⁹⁶⁶ sāmī⁹⁶⁷ sāmī⁹⁶⁸ sāmī⁹⁶⁹ sāmī⁹⁷⁰ sāmī⁹⁷¹ sāmī⁹⁷² sāmī⁹⁷³ sāmī⁹⁷⁴ sāmī⁹⁷⁵ sāmī⁹⁷⁶ sāmī⁹⁷⁷ sāmī⁹⁷⁸ sāmī⁹⁷⁹ sāmī⁹⁸⁰ sāmī⁹⁸¹ sāmī⁹⁸² sāmī⁹⁸³ sāmī⁹⁸⁴ sāmī⁹⁸⁵ sāmī⁹⁸⁶ sāmī⁹⁸⁷ sāmī⁹⁸⁸ sāmī⁹⁸⁹ sāmī⁹⁹⁰ sāmī⁹⁹¹ sāmī⁹⁹² sāmī⁹⁹³ sāmī⁹

koṭṭhāsa danti, so vigate deve purato kutvā¹ jālāni chindati, ten² eva maggena
 assā gacchanti, ath' ekasmin kile paṇṇa māsā vassāratto³ ahoṣi, haṃhāi khūpa-
 gocarā kin nu kho kattabban ti manetvā⁴ jīvantaṃ aṇḍāni labhissimā⁵ 'ti paṭha-
 man aṇḍāni khādīman tato potake tato jigghamāse, paṇḍamāseccayena vassam
 5 apagatan, makkatake paṇḍajālāni vibandhari⁶, haṃhāi sajjāṭikānaṃ mahāsaṃ
 khādītva appatthamā jātā, dvigunakoṭṭhāsiābhitaranahamso⁷ jālāni⁸ paharītva
 cattāri bhīndi⁹, paṇḍamāni khindīti paṇḍasakkhi, tatthi¹⁰ eva laggi, ath' assa sīsam
 chindītva¹¹ makkatake lohitam pīti, aṇḍo pi aṇḍo pi āgautvā jālāni pahari, so pi
 tatthi¹² eva laggo ti evam¹³ paṇḍesaṃ makkatake lohitam pīti, tadā dhatarattha-
 kniṇṇaṃ uccāhānaṃ ti vadanti¹⁴, tena vuttam: sabbe abbatthataṃ gati ti, evam-
 10 eva¹⁵ ti yathā te haṃhāi abhakkaṃ sajjāṭimāsaṃ khādīman tathā tram pi
 khādasi sakalanagaraṃ bhojappattam vitama mahārāja¹⁶ 'ti, tasmā pabbā-
 jayanti tan ti yasmā abhakkaṃ sajjāṭimāsaṃ bhakkehi tasmā¹⁷ nagara-
 vāsiṇo tam ratthā pabbajenti.

12 Rājā aparam pi upamaṃ vattukāmo ahoṣi, nāgarā pana
 utthāya „sāmi senāpati kin karesi¹⁸, kin manussamaṃsa-
 khādakacoram gahetvā carasi¹⁹, sacce na viramati ratthato
 naṃ pabbājehi²⁰“ nāssa kathetum adāmau, rājā ba-
 hunnaṃ katham sutvā bhīto pana²¹ vattum nāsakkhi, puna
 20 pi naṃ senāpati „kin mahārāja viramītuṃ sakkhissasīti²² va-
 tvā „na sakkomīti²³ vutte sabbam²⁴ orodhajanaṃ ca²⁵ putta-
 dhitaro ca sabbalaṃkārapaṭimanditam²⁶ passe ṭhapetvā „ma-
 hārāja imam²⁷ ājāṇāṃdalam eva amaccaggaṇaṃ ca rajjasirīṇ ca
 olokehi, mā nassi, virama manussamaṃsato²⁸ ti ā., rājā „na
 25 mayham etam²⁹ manussamaṃsato piyataran³⁰“ ti vatvā „tena
 hi mahārāja imam³¹hā nagarā ca ratthā ca nikkhamathā³²“ ti
 vutte³³ „Kālahatthi, na me rajjen³⁴ attho³⁵, nikkhamāmi, ekaṃ
 pan³⁶ khaggaṇaṃ ca rasakaṇaṃ ca³⁷ dehiti³⁸ ā., ath' assa khaggaṇaṃ
 ca manussamaṃsapacanabhājanaṃ ca pacchiṇ ca ukkhipāpetvā
 30 rasakaṇaṃ ca datvā ratthā, pabbājaniyakammaṃ karīmau. So³⁹

¹ B¹ gautvā. ² B¹ -vuttho. B² -vuttho. ³ B¹ add mayam. ⁴ B¹ vinandhāri.
 C¹ vint. ⁵ B¹ -pamkoṭṭhāsaṃ. ⁶ B¹ -la. ⁷ B¹ -at. ⁸ B¹ vijhira. ⁹ B¹
 omits va-. ¹⁰ C¹ -etan. ¹¹ B¹ add -tma. ¹² B¹ -oma. ¹³ B¹ vicarassāsi.
¹⁴ B¹ add vutte. ¹⁵ C¹ B¹ pu-. ¹⁶ B¹ -sabbesaṃ. ¹⁷ B¹ -dhānaṃsa. ¹⁸ so
 C¹; B¹ -ta. B¹ -to. ¹⁹ B¹ etc. ²⁰ B¹ -ti. ²¹ B¹ add rājā āha. ²² B¹ add
 nagarā. ²³ B¹ add me. ²⁴ B¹ add bhājanaṃsa. ²⁵ B¹ add khaggaṇaṃsa.

rasakam' ādāya nagarā nikkhamitvā araṇṇam pavasiṭvā ekas-
 miṃ nigrodhamūle vasanatthānam katvā ta. vasaṇto aṭavimagge
 thatvā mannase māretvā āharitvā rasakassa deti, so pi 'ssa
 manisaṃ pacitvā² upanāmeti, evaṃ ubbo pi jīvanti', „ahaṃ
 are³ coro porisādo“ ti vatvā tasmim pakkhante koci saka-
 bhāvena saṇḥātum⁴ na sakkoti, sabbe bhūmīyaṃ patanti, tesu
 yaṃ iechati taṃ uddhapādam⁵ vā⁶ adbhopādam⁷ vā katvā⁸ rasa-
 kaassa deti, so ekadivasam araṇṇe kañci mauressam alabbhitvā
 āgato rasakena „kiṃ devā“ ti vutte „uddhane ukkhalim ārope-
 hīti“ a., „manisaṃ kahaṃ devā“ ti, „labbhesāṃ“ ahaṃ maṃ-
 san⁹ ti, so „n' atthi dāni me jivitaṃ“ ti kampamāno uddhane
 aggim katvā ukkhalim āropesi, atha naṃ porisādo jasinā pa-
 haritvā māretvā manisaṃ pacitvā khādi. Tato paṭṭhāya ekako
 jāto sayam eva pacitvā khādi¹⁰. „Porisādo maggaṃ paṭipanne“
 hanatīti¹¹ sakala-Jambudīpe pākataṃ¹² ahoṣi. Tada eko sam-
 pannaṃ vibhavo brāhmaṇo pañcahi sakatasatehi vohāraṃ karonto
 pubbantato aparantaṃ sañcarati, so cintesi: „porisādo nāma
 kira coro magge¹³ manosse māreti, dhanam datvā¹⁴ aṭavim
 atikkamissāmīti“ so aṭavimukhavāsinaṃ manussānaṃ¹⁵, „maṃ
 aṭavim¹⁶ atikkamethā“ ti saḥassam datvā tehi saddhīm mag-
 gaṃ paṭipajji, gacchanto ca¹⁷ sabbasattham¹⁸ purato katvā
 nahātānulitto sabbalāṃkārapatimandito setagonayutte sukha-
 yānake nisīno tehi ativāhikapurisehi parivuto¹⁹ sabbapaecchato
 agamāsi²⁰, porisādo rukkaṃ āruya purise upadhārento „se-
 samanussesu kim imesu²¹ khāditabbam atthīti“²² vigatacchando
 butvā brāhmaṇapaditthakālato²³ paṭṭhāya taṃ khāditokāmatāya
 upaḷāṭakbheḷo²⁴ ahoṣi, so tasmim attano santikaṃ āgate²⁵

¹ B² -aṇṇa. ² B² add rajanāṃ. ³ B² add manussagahaukka. ⁴ C² māre.
 B⁴ araṇṇa, B² araṇṇam. ⁵ B² saṇḥāretum. ⁶ B² omitt vā. ⁷ B⁴ adbhosiṇi.
 B² -siṇi. ⁸ B² add āharitvā. ⁹ B² -ati. ¹⁰ C² omitt pa-, B⁴ reads magge
 maggaṃ paṭipanne, B² maggaṃ paṇe. ¹¹ B² -o. ¹² B² antarāmagga. ¹³ B⁴
 adds taṃ. ¹⁴ B² add āha tumhe. ¹⁵ B⁴ -ita. ¹⁶ B² add brāhmaṇa. ¹⁷
 B⁴ -sakataṃ. ¹⁸ B² add sayam. ¹⁹ C² B⁴ ā-. ²⁰ B² add mayi. ²¹ B² add
 sabbesu. ²² C² omitt brāhmaṇa. ²³ B⁴ pagghatā-. ²⁴ B² add rukkata oruḷa.

- „aham are¹ coro porisādo“ ti nāma² sāvetvā khaggaṃ parivattento vālukāya akkhini pūrento viya pakkhandi, eko pi utthātum³ samattho nāma nāhosi, sabbe urena bhūmiyaṃ nipajjimsu, so sukhayānake nisinnaṃ brāhmaṇaṃ pāde gāhetvā
- 1 pitthiyaṃ adhosasakam olambetvā sīsaṃ gopphakehi paharanto akkhipitvā pāyāsi⁴, purisā utthāya „bho purisa cara“, mayam brāhmaṇassa hatthato sahasaṃ⁵ gaṇhima, ko nāma amhākaṃ purisākāro⁶ sakkonto vā asakkonto vā, thokaṃ anubandhāmā⁷ „ti“ anubandhimsu, porisādo pi nivattitvā olokento kiñci adisvā
- 10 saṅkaṃ pāyāsi, tasmim khane eko sūrapuriso vegena taṃ pāpuni, so taṃ disvā ekaṃ vatim laṃghento⁸ khadīrakhānukaṃ akkamitvā khānuṃ pitthipādena nikkhami, so⁹ lohiteṇa galaṭena¹⁰ laṃghamāno yāti, atha naṃ so puriso disvā „kho mayā esa viddho, kevalaṃ tumhe pacchato etha, gaṇhissāmi na“
- 15 ti ā, te dubbalabbhāvaṃ ūtvā taṃ anubandhimsu, so tehi anubandhanabbhāvaṃ ūtvā brāhmaṇaṃ viesajjetvā attānaṃ sotthim akāsi, ativāhikā¹¹ brāhmaṇassa laddhakālato paṭṭhāya „kim amhākaṃ coreṇā“ ti tato nivattimsu, porisādo pi attano nigrodhamūlaṃ gantvā pārohanataraṃ¹² pavisitvā nīpanno „ayyo
- 20 rukkhadevate, sace me sattāhabbhantare yeva vaṇaṃ phāsukaṃ kātum sakkhissasi sakala-Jambudīpe ekasatakhattiyānaṃ gala-lohiteṇa te khandhaṃ dhovitvā¹³ antehi parikkhipitvā¹⁴ pañca-madhuramaṃseṇa balikkammaṃ karissāmiti¹⁵ āyācanaṃ akāsi¹⁶, tassa pana annapānaṃ alabhantassa sarīraṃ sukkhi¹⁷, anto-
- 25 sattāhe yeva vaṇo phāsuko ahoṣi, devatānubhāvena¹⁸ tassa phāsukabhāvaṃ sallakkhesi, so katipāhaṃ manussamaṃsaṃ khādītva bale¹⁹ gahetvā cintesi: „bahūpakārā me devatā, āyācanaṃ²⁰ muccissāmiti²¹“ so khaggaṃ ādāya rukkhamaṇḍato

¹ C² ahaṃ māre, C³ āmare, B⁴ ahaṃ hāre. ² B⁴ add ukkhatam. ³ B⁴ (ū)ruṃ. ⁴ B⁴ add tadā. ⁵ so B⁴; C² bho tiṃsa pusa. ⁶ B⁴ kahāpapa. ⁷ so C²; B⁴ asappurisaakaro. ⁸ B⁴ add vatā. ⁹ B⁴ -anto. ¹⁰ C² oṃti so. ¹¹ B⁴ paggharantena. ¹² B⁴ -sarpurisa. ¹³ so C²; C² pa-, B⁴ po-. ¹⁴ B⁴ dhovissāmi. ¹⁵ B⁴ -pāpetvā. ¹⁶ B⁴ kari. ¹⁷ B⁴ suasiva. ¹⁸ B⁴ so datta. ¹⁹ B⁴ -am. ²⁰ B⁴ -namassā. ²¹ B⁴ muṇḍe.

nikkhamitvā „rājāno ānessāmiti“ pāyāsi, atha nañ purimabhaye
 yakkhakāle ekato manussamamsakkhādako sahāyako yakkho
 anuvicaranto tañ diavā „ayam mama atitabhaye sahāyo“ ti
 ñatvā „samma man sañjānāsīti“ pucchi, „na jānāmiti“, ath'
 assa purimabhaye katakārāpaṃ² kathesi, so³ sañjānitvā paṭi-
 santhāram akāsi, „kuhiṃ⁴ nibbatto siti“ poṭṭho nibbattaṭṭhānañ
 ca raṭṭhato⁵ pabbājita-kārāpaṃ ca idāni vasanatṭhānañ ca⁶
 khānuviddhakārānañ ca⁷ devatāya āyācanamocanatthaṃ⁸ ga-
 manakārāpaṃ ca ārocetvā⁹ „tāyāpi¹⁰ mama tañ“ kiccaṃ
 nittharitaṭṭhaṃ, ubho pi gacchāma samunā¹¹ ‘ti ā., „samma“¹²
 gaccheyyāma¹³, ekaṃ pana me kammaṃ atthi, ahañ kho pana
 agghapadalakkhaṇaṃ¹⁴ nāma mantaṃ jānāmi, so balañ ca
 javañ ca tejuseattañ ca¹⁵ karoti¹⁶, tañ mantañ gahā¹⁷ ‘ti ā.,
 so „sādhū“ ‘ti sampacchi, yakkho pi ‘ssa tañ datvā pak-
 kāmi, porisādo mantaṃ uggahetvā tato paṭṭhāya vātajave¹⁸
 atisūro ahoṣi, so suttāhabbhantare yeva ekasatarājāno uyyānā-
 diṇi gacchante diavā vātavegena pakkhanditvā¹⁹ nāmañ sāvetvā
 vagganto nadanto bhayappatte katvā pāde gahetvā adhosire²⁰
 katvā pañhiyā sisam pabaranto vātavegena netvā hatthatalesu
 chiddāni katvā rajjuyā²¹ nigrodharukkhe olambesi, agga-pādañ-
 guṭṭhi bhūmiyaṃ phusamānābhi²² vāte pabarante milāta-karaṇḍa-
 kadāmāni²³ viya parivattantā²⁴ olambinsu, Sutasomañ pana
 „pitthiācariyo me“ ti ca „Jambudīpo mā toccho ahoṣīti“ pi nānesi,
 so²⁵ „balikammaṃ karissāmiti“ aggaṃ katvā sūlaṃ tacchento²⁶
 nisīdi, rukkhadevatā²⁷ diavā „mayham kīr²⁸ esa balikammaṃ
 karoti, vāso pi ‘ssa mayā²⁹ phāsukaṃ kataṃ n’ atthi, idāni

¹ Bā sañjā-, Bc mayam jānāmiti. ² Bā kataṃ. ³ Bā add tañ. ⁴ Bā ka-
⁵ Bā rathā. ⁶ C¹ adda devatāsaṃsa. ⁷ Bā khānena-. ⁸ Bā āyācanā-. ⁹ Bā add
 samma. ¹⁰ Bā mametañ. ¹¹ Bā add na. ¹² Bā -maham. ¹³ Bā Cx agga-
 gharā-. ¹⁴ so C²; Bā tejuseadattañca. ¹⁵ Bā -hi. ¹⁶ Bā add ahañ are porisādo ti.
¹⁷ Bā -sisa. ¹⁸ Bā adda sammavā, Bc idhuvetā. ¹⁹ C² Bā -nehi; Bā add
 te. ²⁰ Bā -kor-. ²¹ C² -outā. ²² Bā sutasoma pana mama piṭṭhi ācariyo
 hoti sace gahāsaṃsaṃ sakala-jambudīpo toccho bhavissatīti tañ nānesīti so tenehi.
²³ Bā sūle tacchento. ²⁴ Bā add tañ kīriyaṃ. ²⁵ Bā add kīcī.

- maḥāvīṇāsaṃ karissati, kin nu kho kattabban¹ ti cintetvā „aṃaṃ etam vāretum na sakkhissāmi²“ cātummahārājikānaṃ santikaṃ gantvā³ kathetvā „nivāretha naṃ“ ti ā., tehi⁴ „na mayam⁵ sakkhissāma⁶“ ti vutte⁷ Sakkam opasamkamitvā tam atthaṃ
- 1 kathetvā „vivarehi naṃ“ ti ā., so pi „nāhaṃ sakkomi nivāretum, samatthaṃ pana ācikkhissāmi⁸“ vatvā „ko nāma⁹“ ti vutte „sadevake loke¹⁰ añño u¹¹“ atthi, Kururaṭṭhe pana Indapattanagare Korabyarājaputto Sutasoma nāma, taṃ nibbisevaṇaṃ damessati rājānaṃ ca jīvitaṃ dassati, taṃ ca manussa-
- 18 mamsā¹² oramāpessati, sakala-Jambudīpe amataṃ¹³ abhisiṇcissati, sace pi rājānaṃ¹⁴ jīvitaṃ dātukāmo Sutasomaṃ ānetvā balikkammaṃ kātum vadehiti¹⁵, so „sādhū“ ti¹⁶ khippaṃ āgantvā pabbajitavesena tassa avidūre pāyāsi, so padasaddena „rājā nu kho koci palāto“ ti¹⁷ olovento taṃ diṃvā „pabbajitā
- 21 nāma khattiyā va, imaṃ gahetvā ekasatam pūretvā balikkammaṃ karissāmi¹⁸“ utthāya asihattho¹⁹ anubandhi, tiyojanaṃ anubandhitvāpi pāpunītum nāsakkhi, guttehi²⁰ sedā mucimsu²¹, so cintesi: „aṃaṃ pubbe hatthim pi assam pi ratham pi dhāvantaṃ anubandhitvā gāḥāmi, ajj²² imaṃ pabbajitaṃ sakāya
- 23 gatiyā²³ gacchantam sabbatthāmeva dhāvanto pi gaṇhitum na sakkomi, kin nu kho kārāṇaṃ“ ti, tato „pabbajitā²⁴ nāma vacanakārakā hoti²⁵“ ti²⁶ tittā²⁷ ti naṃ²⁸ vatvā „tṭhitam gaḥessāmi²⁹“ cintetvā „tittā samaṇā“ ti ā., „aṃaṃ tāva tṭhito, tvaṃ pana tṭhātum vāyamā³⁰“ ti ā.³¹, atha naṃ „bho pabbajitā³² nāma
- 25 jīvitaḥetu pi alikaṃ na bhāṇanti³³, tvaṃ pana musā kathe-sīti³⁴“ vatvā g. ā.:

¹ Hs add tamatthaṃ. ² Cs to. ³ Hs add porisāḍasa kammaṃ nivāretum.

⁴ Hs add ko sakkhissasīti pucchitvā sakkhe devarāja ti sutā. ⁵ Hs add sadiso.

⁶ Cs -amā. ⁷ Hs add vya dhammaṃ. ⁸ Cs -āma. ⁹ Hs vattatīti vadehīti

āha. ¹⁰ Hs add sampajjehitvā. ¹¹ Hs bhavissasīti. ¹² Hs āvuddha. ¹³ Cs

gatte. ¹⁴ Hs muḍo. ¹⁵ Hs pakatīya. ¹⁶ Hs so p-to. ¹⁷ Hs -karo hoti. ¹⁸

Hs veramaṇa. ¹⁹ Hs dhūvitum vāyamaṃkassati. ²⁰ Hs -to. ²¹ Hs -atī.

12. Tīṭṭhāhīti mayā vutto so tvaṃ gacchasi yammukho¹,
 aṭṭhito thito 'mhīti² lapasi
 brahmacāri³ idaṃ te samāna ayuttam,
 asiṃ ca me maññasi kamkapattan ti⁴. 390.

Tattha sammukho ti parammukho⁵.

5

Tato devatā gāthadvayam āha:

13. Thito 'ham asemi saddhammesu rāja,
 na nāmagottam parivattayāmi,
 coraṇi ca loke aṭṭitam vadanti
 apāyikam nerayikam ito cutam⁶. 391. 16
14. Sace pi sahaasi⁷ rāja sutam gaṇhāhi khattiya,
 tena yaññatā yaṇitvāna evaṃ saggaṃ gamissasīti. 392.

Ta saddhammesu 'ū sakam kusalesammappathesu⁸, na nāmagottan
 ti yathā tvaṃ pubbe⁹ Brahmadatto hutvā¹⁰ taṃ nāmaṃ jahitvā porisādo hutvā
 idāni kammāpādo jāto khattiyakule¹¹ jāto¹² abbakkaṃ¹³ bhakkehi nāma: 15
 tatthā nāmagottam parivattayāmi, coraṇā¹⁴ 'ū kusalesammappathesu thitam
 coram aṭṭitam nāma vadanti, ito cutam ti ito cutam hutvā apāye neraye
 nibbattamānaṃ, so hi nīraye patanto na paṭṭithānaṃ labhati nāma, sutam ti¹⁵
 bbe porisādo musāsādi taṃ mayham sakala-Jambudīpe rājāno āsava bali-
 kammam karissāmi¹⁶ paṭisaṭam idāni ye vā te vā dubbalarājāno āsava Jambodī- 20
 patale jettakam Sutasomarājānaṃ sace tvaṃ nānessasi vacanāṃ te musā nāma
 hoti taṃ Sutasomaṃ gaṇhāhi.

Evam vatvā devatā pabbajitavesam antaradhāpetvā sakena
 vappena ākāse auriyo viya jalamānā atthāsī, so tassā katham
 sutvā rūpaṃ ca oloketvā „kāsi tvaṃ“ ti ā, „imasmiṃ rukke 25
 nibbattadevatā“ ti, so „dīṭṭhā me attano devatā“ ti tassitvā
 „sāmi devarāja, mā Sutasomassa kārāṇā ciutsayi, attano ruk-

¹ Bde pammo-. ² so Cā; Bā aṭṭhito tvaṃ thito amā. ³ so Cā; Bā -rini. ⁴ Cā asīna
 me vadāmi-. Bā kaṇha-. ⁵ Bā tattha samāna tīṭṭhāhi tīṭṭhāhi idam vacanam
 mayā vutto so tvaṃ sammukho, parammukho hutvā gacchasi brahmacariṇi aṭṭhito
 tvaṃ thito smhi iti lapasi me asīna kaṇham pattam maññasi. ⁶ Bā -o. ⁷ Bde
 sace tvaṃ saḍḍhasi. ⁸ Bde sasaku-, adding thito asemi bhavāmi. ⁹ Bde add
 daharakāla. ¹⁰ Bā adda pīṭari kulakato bārānasirājānaṃ labhitvā bārānasirāja
 jāto. ¹¹ Cā omi khattiya. ¹² Bā adda pi. ¹³ Bā munnesamānaṃ. ¹⁴ the
 wording of the previous passages is quite different in Bde.

- khaṃ pavisa¹ 'ti ā., devatā tassa passantass' eva rukkhaṃ pavisi, tasmim khaṃ suriyo atthaṅgamito cando uggato, porisādo vedavedaṅgakusalo nakkhattacāraṃ jānāti, so naḥhaṃ oloketvā „sve Phassanakkhattaṃ bhavissati, Sutasomo naḥa-yitaṃ uyyānaṃ gamissati, tattha taṃ gāhissāmi, ārakkho pana² mahā bhavissati, samantā tiyojanaṃ sakala-Jambudīpavāsino rakkbantā carissanti, asaṃvihite ārakkhe paṭhamayāme yeva Migāciruyyānaṃ³ gantvā maḅgalapokkharanīm ota-ritvā ṭhassāmiti⁴ cintetvā⁵ gantvā pokkharanīm oruyha
- ¹⁰ paduminiḥpattena⁶ sisam paṭicchādetvā atthāsi, tassa tejena macchakacchapaḍāyo osakkitvā udakapariyante vaggavaggā hutvā vicarimisu, „kuto pan' assāyāṃ tejo“ ti pubbayogato, so hi Kassapaḍasabalassa kāle khīrasalākabbattaṃ upatthāpesi⁷, tena mahāthāmo ahoṣi, aggisālam kāretvā bhikkhusaṃghaṃ
- ¹⁵ sītavinodanattāṃ aggiṃ ca dārūṇi ca dāruccchedanavāsīphara-sūṇ ca adāsi, tena tejavā ahoṣi, evaṃ tasmim autonuyyānaṃ⁸ gate yeva balavapaccūse⁹ samantā tiyojane ārakkhaṃ gāhimsu, rājāpi pāto va bhuttaḥpātārāso alaṃkataḥatthikkhaṇḍha-gato caturaṅginiyā senāya¹⁰ nagarā nikkhami, tasmim khaṃ¹¹
- ²⁰ Takkaṣilato Nando nāma brāhmaṇo cataṃso satārshagāthā¹² ādāya viśaṃyojanasataṃ¹³ maggaṃ atikkamma taṃ nagaraṃ parivā dvāragāme vasitvā suriye uggate nagaraṃ pavisanto rājānaṃ pācīnadvāreṇa nikkhamantaṃ disvā hatthaṃ usāpetvā¹⁴ jayāpesi, rājā disācakkhuko hutvā gacchanto unna-
- ²⁵ tappadese ṭhitassa brāhmaṇassa pasāritahatthaṃ disvā hatthinā taṃ¹⁵ upasaṃkamitvā evaṃ āha¹⁶:

sa. Kasmin nu ratthe tava jātibhūmi,

atha kena atthoṃa idhāvupatto,

¹ Hs pavassa. ² Hs migājinam. ³ Hs vasissāmiti. ⁴ Hs adde tattha. ⁵ Hs paduma. ⁶ Hs pathapeṣi. ⁷ Hs -na. ⁸ Hs -sasamaye. ⁹ Hs add pari-ruto. ¹⁰ Hs tadā in the place of t. āh. ¹¹ Hs -āyo. ¹² Hs viṣaṇi. ¹³ Hs viṣaṇi. ¹⁴ Hs pasāretvā. ¹⁵ Hs hatthināgam. ¹⁶ Hs puechi, omitting evaṃ.

akkhāhi me brāhmaṇa etam attham,
kim icchasi demī tay-aṇṇa patthitaṇ ti¹. 393.

Atha nam so² āha:

15. Gāthā catasso dharanīmabessara³
sugambhiratthā varasāgarūpamā,
tav' eva⁴ atthāya idhāgato 'smi,
sunoḥi gāthā paramatthasamhitā ti⁵ 394.

vatvā⁶ „mahārāja imā Kassapadasabalena desitā catasso satā-
rahā gāthā⁷, tumhe sutavittakā ti⁸ sutvā tumhākaṃ desetum
āgato mhi⁹“ āha, rājā tuṭṭhamānaso hutvā „ācariya suttu te
kataṃ¹⁰, mayā pana nivattitum na sakkā¹¹, aṇṇa Phussayogena
sisam nahāyitvādivaso¹², āgantvā soṇṇāmi, tvaṃ mā akkaṇ-
ṭhiti¹³“ vatvā „gacchatha brāhmaṇassa asuke gehe sayanam
paṇṇāpetvā ghāsacchādanam samvidahathā¹⁴“ ti amacee āpa-
petvā uyyānam pāvisi, tam atthārasahattihena pākarena pa-
rikkhittam ahosi, tam añṇamañṇam ghaṇṇantā¹⁵ hatthi pa-
rikkhipimso, tato assā tato rathā tato dhanuggahādayo pattiti
khubbitamahāsamuddo¹⁶“ eṇa uttinṇabalakāyo¹⁷ ahosi, rājā
olārikāni ābharanāni muḍeṭtvā¹⁸ massakammam karetvā ubbatti-
tasariro pokkharapiyā¹⁹ rājavibhavena nahātvā paccuttaritvā²⁰
udakagahanaasātake²¹ nivāsetvā atthāsi, ath' aṇṇa gandhamālā-
lamkāre²² opaharimso²³, so porisādo cintesi: „rājā alamkata-
kāle bhāriko bhavissati, sallabhakakāle yeva nam gahissāmhi²⁴“

¹ Bā addē tattha bho brahmaṇa tava jantūhmi kiṃmi rahe atthi, pana atthena
tvaṃ payojanena hetubbhūtena tāna imasmiṃ nagare anuppatto bho brahmaṇa
mayā pucchito so tvaṃ etamatthasamhitā suttu payojanam me mayham akkhāhi,
kathehi tayā pathiram vatthum te tvaṃham dāḍasi kiṃ vatthum icchasi tvaṃ
bhagevantaṃ pucchāmi. ² Bā addē gātham. ³ Bā C mahā. ⁴ Cā tamasa. ⁵
Bā addē tattha dharanīmabessara bhūmipāla Kassapadasabalena desitā sutasā-
rahā catasso pāthi kimbhūti sugambhirasatthavari sagarūpamā tava eva atthāya
idha thāne anuppatto smi bhavāmi sunohi Kassapadasabalena desitā para-
matthasamhitā imā satārahā gāthāyo sunohi attho. ⁶ Bā addē eva pana. ⁷
Bā -yo. ⁸ Bā āgataṃ. ⁹ Bā sakkāmi. ¹⁰ Bā nahāyitum āgatomhi aham
panadivaso. ¹¹ Bā saṅghaṭṭantā sammantā. ¹² Bā samhi. ¹³ Bā unā-
detvā ba. ¹⁴ Bā om-. ¹⁵ Bā addē ante. ¹⁶ Bā -ena. ¹⁷ Bā upanayimso.

- so nadanto vagganto vijju¹ viya matthakupari khaggaṃ pari-
wattento² „aham are³ coro porisādo“ ti nāmaṃ sāvetvā
aṅgulim nālāṭe ṭhapetvā udakā nikkhami⁴, tassa saddaṃ sutvā
va hatthārohā hatthīhi assārohā assehi rathikā⁵ rathehi⁶ bha-
simeu, balakāyo gahitāni⁷ āvudhāni chaḍḍetvā udarena⁸ nipajji,
porisādo Sutasomaṃ ukkhipitvā gaṇhi, sesarājāno pāde ga-
hetvā adhosiraṃ⁹ katvā paṇhiyā sisam paharanto gacchati,
Bodhisattaṃ pana upagantvā onato ukkhipitvā khandhe nisī-
dāpesi¹⁰, so „dvārena gamanaṃ papañco“ ti¹¹ sammukhaṭṭhā-
nen¹² eva¹³ atthārasahatthaṃ pākāraṃ lamghitvā purato pi
gaḷitamadamattavāraṇakumbhe¹⁴ okkamitvā¹⁵ pabbatakūṭāni
pātento viya vāṭajavāni¹⁶ assaratanāni¹⁷ piṭṭhe akkamanto
pāṭetvā rathavare¹⁸ rathasīse¹⁹ akkamitvā bhamarikam bha-
manto viya nilaphalakāni²⁰ nigrodhapattāni maddanto viya
ekavegeṇ²¹ eva²² tiyojanamattadā²³ gantvā „atthi nu kho koci
Sotasomassa“ atthāya pacchato āgacchanto²⁴ ti Avaloketvā
kañci²⁵ adisvā saṅikaṃ gacchanto Sutasomassa kehehi uda-
bindhūi attano upari patantāni²⁶ disvā „māraṇassa abhāyanto
nāma n²⁷ atthi, Sutasomo pi maraṇabhayena rodati maññe“²⁸
ti cintetvā āha:

29. Na ve rudanti matimanto sapaṇṇā
bahusantā ye bahuthānacintino, (cfr. IV ²²⁷/₂₁₂)
dīpaṃ hi etaṃ paramaṃ narānaṃ
yaṃ paṇḍitā sokanudā bhavanti. 395.

30. Attānaṃ jñāti²⁹ uda³⁰ puttadāraṃ
dhaññaṃ³¹ dhanam rajatam jātarūpaṃ

¹ C¹ macchaṃ. ² B² matthak¹ khaggaṃ paribhamanto. ³ B³ hare. ⁴ B⁴ uttari. ⁵ B⁵ rathārohā. ⁶ B⁶ adda sabbe. ⁷ B⁷ gahitagahitāni. ⁸ B⁸ urena, adding bhūmīyaṃ. ⁹ B⁹ -siraṇam. ¹⁰ C¹⁰ -peṭvā. ¹¹ B¹¹ bharissatthi. ¹² B¹² -neyeva. ¹³ B¹³ paggalitapāde matta-. ¹⁴ B¹⁴ ak. ¹⁵ B¹⁵ -nam. ¹⁶ B¹⁶ -dhure. ¹⁷ B¹⁷ -seu. ¹⁸ C¹⁸ -ā. ¹⁹ B¹⁹ ekaṃ-. ²⁰ B²⁰ adda maggaṃ. ²¹ B²¹ ki-. ²² B²² are paritāni. ²³ B²³ ondu maññe. ²⁴ so all three MSS. for attāna jñāti. ²⁵ B²⁵ udāhu.

kimo nu' tvañ Sutasomānutappe,

Koravyasetṭha vacanañ sunoma te' ti. 396.

Ta. yañ pañḍita' ti yañ tumhāsi pañḍi' aññesaṃ pi sohanudā
bhavanti evaṃ sokavindanaṃ aññesaṃ pi dīpaṃ samudda' bhinnanāvānaṃ dīpa
viya pañḍitā' hōti tasmā tumhāsi matimaṃti (add na) rudanti ti a., kimo nu
tvañ ti sanna Sutasoma tumhāsi maraṇahayena rodante aññe andhabālī kiñ
karissanti api ca tañ pucchāmi imeṃ pañḍisi kimo nu tvañ Sutasomānu-
tappe ti kiñ eva anucessā' kiñ cintasī ti.¹

Sutasoma āha:

20. Na⁴ vāhaṃ attānaṃ anuttunāmi⁵ 10

na puttadāraṃ na dhanaṃ na ratthaṃ,
satañ ca dhammo carito purāṇo,
tañ saṅgaram⁶ brāhmaṇassānutappe. 397.

21. Kato mayā saṅgaro brāhmaṇena 15
ratthe sake issariye thitena,

tañ saṅgaram⁷ brāhmaṇassa-ppadāya⁸ (supra p. 24, 13.)
saccānurakkhi punar āvaṇissan ti. 398.

Ta. anuttunāmi' āhaṃ na⁴ te⁵ rudāmi, imeṃ pi pañḍiṇaṃ
anṭhāya na anuttunāmi na socāmi, api ca kho satañ pañḍiṇaṃ carito purāṇa-
dhammo attāhi, saṅgaram⁶ katvā saddhāruppattāhi nīm' etañ saṅgaram⁷ brāh-
maṇassa āhaṃ anucessāmi a., saccānurakkhi⁸ saccāṃ anurakkhanto⁹, so
brāhmaṇo Takkaṇṇe Kasaṇḍaṇḍaḥaṇa¹⁰ deṇṭi' catasso gāthāyo ādiya āgato,
tassāhaṃ āgatiṇakavattāmi kūrati nāhiti āgato sunissāmi, yāva mamigamaṇā
āgamaṇhi saṅgaram⁷ katvā āgato, tañ tē gāthā sotuṃ adāsvā va mañ gāthi,
sare mañ satajjeṇi tañ dhammaṃ sutvā saccānurakkhi punar āvaṇissan 25
ti vadati.

Atha porisādo āha:

22. Na vāhaṃ¹¹ etañ abhisaddahāmi: 20

sukhi vāro maccumukhā pamutto
amittahatthaṃ punar āvaṇeyya¹²,
Koravyasetṭha na hi mañ upehi. 399.

¹ B⁴ kiñci. ² B⁴ -metan. ³ so C⁴; the comment in B⁴ is more diffuse and quite different from the above. ⁴ B⁴ nevā-, C⁴ tva-. ⁵ B⁴ anuttarāmi. ⁶ B⁴ saṅkaram. ⁷ B⁴ -gam sampadāya. ⁸ C⁴ ti -va. ⁹ C⁴ na. ¹⁰ The comment in B⁴ is quite different. ¹¹ B⁴ -tassa. ¹² B⁴ nevā-. ¹³ C⁴ -deyya.

33. Mutto tuvaṃ porisāḍassa hatthā (cfr. *supra* p. 25_{gr.1})
 gantvā sakam maṇḍiram kāmakāmi
 madhuraṃ piyaṃ jīvitam laddha rāja
 kuto tuvaṃ ehisi me sakāsaṃ ti. 400.

8 Ta. sukkaṃ sukhaṃpatto buta, maccumukhā pamutto ti mādheassa corassa harhato muttiya maranamukhā pamutto nima buta, na hi madi upeti¹ na hi madi upagamissa, maṇḍiraṃ ti rājadhānigamaṃ gantvā, kāmakāmi² āḥaṇam etaṃ, kāmam kāmajamāno ti a, kuto ti kesa nima kārāṇa³.

19 Tam sutvā Mahāsatto sbo viya asambhito āha:

34. Mataṃ vareyya⁴ parisuddhasilo
 na⁵ jīvitam garahito pāpadhammo,
 na hi tam naram tātate duggatili⁶
 yassāpi hetū alikaṃ bhāṇeyya. 401.

15 35. Sace pi vāto giriṃ āvaheyya (IV ³⁵³/₁₄)
 cando ca suriya ca chamā pateyyuṃ
 sabba va naḷḷo paṭisotaṃ vajeyyūṃ
 na tv-ev⁷ ahaṃ rāja musā bhāṇeyyan ti. 402.

Ta. mataṃ vareyya⁸ ti maraṇam lecheyya, lechetu⁹ patthetu¹⁰ ti a, na
 20 hi jīvitam ti pāpadhammo pana garahito jīvitam na vareyya mā lechetu.
 Jīvitam hi tassa anāyatabhadrakattā¹¹ dūjjīvitam nima, yassā¹² ti yassa attidāno
 utthāya dussilo alikaṃ bhāṇeyya etaṃ attadi-vatthuṃ na tam purisaṃ duggatili
 na tīya¹³ na rakkhati, giriṃ āvaheyya¹⁴ ti samma porisāḍa mayā saddhimi
 25 «kharayakulo sikkhito evarūpe sahāyako hutvā ayaṃ¹⁵ jīvitahetu musā na ka-
 theti¹⁶, kim pana na saddahati: sace hi paratthimādiḍḍhe vāto utthāya ma-
 hanam pabbatam talaplu viya ākūso āvaheyya tuṃ saddhātābbaṃ ahaṃ ca
 musā na bhāṇeyyan ti idam pana na tv-eva saddhātābham¹⁷.

Evam vutte pi so na saddhahi yeva, atha¹⁸ Bodhisatto
 „ayaṃ mayham na saddahati¹⁹, sapathena²⁰ pi naṃ saddahā-
 30 pessāmiti²¹ cintetvā „samma porisāḍa, khandhato tāva maṃ
 otārehi, sapatham pi katvā tam saddahāpessāmiti²² vutte tena²³
 otāretvā bhūmīyam thapito sapatham karonto āha:

¹ C⁴ upeti. ² The comment in B⁴ very different. ³ C⁴ -yyam. ⁴ C⁴ add
 hi. ⁵ B⁴ -tthi. ⁶ C⁴ lechetu. ⁷ C⁴ -ti. ⁸ C⁴ nānāyato. ⁹ C⁴ natāyati.
¹⁰ B⁴ ahaṃ. ¹¹ B⁴ eutthi. ¹² The comment quite different in B⁴. ¹³ B⁴
 add kho. ¹⁴ B⁴ -hi. ¹⁵ C⁴ -the. ¹⁶ B⁴ adda cam.

40. Asiñ ca sattiñ ca parāmasāmi,
sapaṭham pi te sammā ahañ karomi,
taya pamutto anayo' bhavitvā
saccānurakkhi punar āvajissan ti. 403.

Tasa' attho: sace lehasi evarūpehi āvudhehi susevvihiṭṭarakkhe khatti-
yakāle nibbatti nima mā hotū 'ti asiñ vā sattiñ vā parāmasāmi aññam vā yam
lehasi tam sapaṭham pi te sammā ahañ karomi yathā ahañ taya mutto gantvā
brāhmanassa anayo hutev saccam anurakkhanto punāgassissan¹ ti.

Tato parisaḍo „ayam Sutasoma khattiyehi akattabbam
sapaṭham karoti, kim me imicā, etambhā' aham pi khattiya-
rājā, mam' eva bāhulobitam' gahetvā devatāya balikammam
karissāmi, ayam ativiya kilamatthi" ciutetvā āha:

41. Yo' te kato saṅgaro' brāhmanena
ratthe sake issariye thitena
tam saṅgaram' brāhmanassa-ppadāya²
saccānurakkhi punar āvajassū 'ti g. ā. 404.

To, punarāvajassū 'ti puna āgaccheyyāsi.

Atha nam Mahāsatto „samma mā cintayi, catasso satā-
rahā gāthā sutvā dhammakathikassa pūjāṃ katvā pāto vāga-
māssan³ ti vatvā g. ā.:

42. Yo' me kato saṅgaro' brāhmanena
ratthe sake issariye thitena
tam saṅgaram' brāhmanassa-ppadāya
saccānurakkhi punar āvajissan ti. 405.

Atha nam parisaḍo „mahārāja tumhe' khattiyehi akattab-
bam sapaṭham karittha, tam⁴ anusareyyāthā" 'ti vatvā „samma
parisaḍa, tvam mahā daharakālato patthāya jānāsi", hasseva⁵
pi me musā na kathitapubbam, ev-āhañ⁶ idāni rajje thito⁷
dhammādhammam jānanto kim musā kuthessāmi, saddhā

¹ aññā tress MSB. ² aññā. ³ so C². B² esa etu gāthā. B³ esa etu
vā mā vā. ⁴ so C²; B² bahū. ⁵ C² so. ⁶ B² saṅkha-. ⁷ B² -nam sap-
⁸ C² so. ⁹ C² ivam. ¹⁰ C² -ritvā ivam. ¹¹ C² B² ja-. ¹² B² kassāna.
¹³ C² evāhañ, B² soham. ¹⁴ B² pati-.

- mayham, ahañ te balikammañ pāpunissāmiti¹ saddahāpito
 „tena hi gaccha mahārāja, tumhesu anāgatesu balikammañ na
 bhavissati, devatāpi tumhehi viṇā na sampajicchati, mā me
 balikammassa jantārāyaṃ karitthā“² ‘ti M-añ uyyojesi, so
 5 Rāhugukhā pamuttacando viya nāgabalo thāmasampanno
 khippam eva nagarañ pāpuni, senāpi ‘ssa „Sutasomārājā paṇḍito
 madhuradhammakathiko ekadvekathā kathetuñ labhanto porī-
 sādāñ dametvā sihamukhā muttamattavārāṇa³ viya āgammisa-
 titi“⁴ ca⁵ „rājānañ porisādassa datvā āgata⁶ ti no⁷ garahissatitī“
 10 ca cintetvā bahinagare yeva nivṛtthā⁸ nañ⁹ dārato va āgacchac-
 tañ disvā paccuggantvā vanditvā „kiñcittha¹⁰ mahārāja porī-
 sādēna na kilamitthā“¹¹ ‘ti patisanthārañ katvā „porisādēna
 mayhañ mātāpitūhi pi dukkaratarāñ katañ, tathārupo nāma
 caṇḍo sāhasiko mama dhammakathañ sutvā mañ viṣaṇṇesitī“
 15 vutte rājānañ alamkaritvā hatthikkandhañ āropetvā pari-
 vāretvā¹² nagarañ pavasiṇṇsu¹³, tañ disvā sabbe nāgarā tus-
 siṇṇsu, so pi dhammasaṇḍatāya mātāpitāro adisvā va „pacchāpi
 no¹⁴ passissāmiti“ rājanivesanañ pavasitvā rājāsane nisajja¹⁵
 brāhmaṇañ pakkosāpetvā massukammāni ‘ssa ānāpetvā tañ
 20 kappitakesamassuñ nahātānūlittañ vatthālamkārapatimanditañ
 katvā ānetvā dassitakāle¹⁶ sayāñ pacchā nahātvā tassa attano
 bhojanañ dāpetvā tasmiñ bhutte sayāñ bhuñjitvā tañ mahā-
 rahe pallamko nisdāpetvā dhammagarukatāy¹⁷ assa¹⁸ gandha-
 mālādīhi pūjañ katvā sayāñ nicāsane¹⁹ nisditvā „tumhehi
 25 mayhañ ābhata²⁰ gāthā suvāsa²¹ ācariyā“²² ‘ti yāci.

Tam atthañ dipento Sattthē āha:

22. Mutto ca so porisādassa hatthā
 gantvāna tañ brāhmaṇaṇṇ etad avoca²³:

¹ B4 -patam va-. ² B4 imo. ³ B4 mahārāto. ⁴ B4 yeva khandhavārāñ katvā attāhe. ⁵ B4 tañ. ⁶ so C²; B4 kiñci. ⁷ B4 -ito. ⁸ B4 omits pari-. ⁹ B4 pavasi. ¹⁰ B4 nesañ. ¹¹ B4 nisditvā. ¹² so C²; C¹ assita-. ¹³ B4 datta-. ¹⁴ B4 -gurutā. ¹⁵ B4 nivesana. ¹⁶ B4 ropo-. ¹⁷ so all three MSS. for -et avoca²³.

sūpoma gāthāyo satārahāyo
yā me sutā asu hitāya brahmo ti. 406.

Ta. *satārahā 'ti sutā avoca.*

Brāhmaṇo Bodhisattena yācitakāle gandhehi hatthe ub-
battetvā pasibbakā manoramāṃ poṭṭhakāṃ olharitvā ubhoḥi
hatthehi gahetvā „tana hi mahārāja Kassapadasabalena desitā
rāgaṇadāḍḍhinimmedanā¹ ālayasaṃnugghātavattupaccchedatanhak-
khayavattthāya² virāgaṇirodhaamatamahānibbānasampāpikā³ ca-
tasso satārahā gāthā supāhiti⁴“ vatvā poṭṭhakāṃ olokento āha:

40. Sakid eva⁵ Sutasoma sabbhi hotu⁶ samāgamo,
sā nam⁷ saṃgati⁸ pāleti nāsabbhi bahusaṃgamo. 407.

41. Sabbhir eva samāseṭṭha
sabbhi kubbettha saṇṭhayaṃ, (Saṃyutta-N. I p. 11.)
sataṃ saddhammāṃ aṇṇāya seyyo hoti na pāpiyo. 408.

42. Jiranti ve rājarathā sucittā, (Dhp. v. 123. Saṃyutta-N. I p. 11.)
atho sariraṃ pi jaraṃ upeti,
sataṃ ca dhammo na jaraṃ upeti,
santo have sabbhi pavedayanti. 409.

43. Nabhā⁹ ca dūre paṭhavi ca dūre,
pārāṇi amuddassa tad āhu dūre,
tato have dūratarāṃ vadanti
sataṃ ca dhammāṃ¹⁰ asataṃ ca rājā¹¹ ti. 410.

Ta. sakid eva¹ ti ekavātan. eva, sabbhihi saṃpurisehi, sā nam u eva
sabbhi saṃgati saṃgamo ekavātan² pavatto³ pi tathā puggalaṃ pāleti sak-
khatti, nāsabbhihi saṃpurisehi pama bahum⁴ sucitraṃ pi tato saṃgamo
ekavātan nūlato⁵ na pāleti, na thāvaro hoti a., samāseṭṭhā⁶ ti sabbhihi
niddeyya, sabbhe pi triyāpathe paṇḍito⁷ eva saddhiṃ parattheyyā⁸ ti a., sam-
thāva⁹ ti mītasentharāṃ, sataṃ saddhammāṃ ti paṇḍitānaṃ Buddhi-
dhammā vattatissabodhapaṭṭhiyadhammasamākhittāṃ saddhammāṃ seyyo hoti¹⁰,
ocath dhammāṃ āvā sabbhi yeva hoti, kintā nāma n¹¹ antthi a., rājarathā¹²

¹ 20 C¹ B; C² nimmedanā, B² -nīppidana. ² C² onitā tthāya. ³ Itaya--
nīrodha wanting to B². ⁴ B² -pa-. ⁵ Itā sakid eva. ⁶ B² -ti. ⁷ C² ca
tam. ⁸ B² -am. ⁹ B² -a. ¹⁰ C² -ca. ¹¹ B² parattheṇa. ¹² C² -u. ¹³ Itā
-a. ¹⁴ B² ti.

ti rūḍhaṃ ārohaniyatathā, saccittā n' suparikammakattā, sabbhā pave-
dayāntitī. Buddhādayo sante sabbhā sakkhem gataṃ seṭṭhanāṃ uttamam
nibbānaṃ pavecentī¹, so nibbānaasakkhāto suttadhammo² jaram na upeti na
jirati, nibbā³ ti ākaso, dūre ti pathasī hi sappattiṭṭhā⁴ saṅgahanā⁵ ākaso
6 nirāramho appattiṭṭho, itī ubbo ete ekā buddhāpi⁶ vicariyogattihena anupalittat-
thena es' dūre nāma hontī, pāraṇ ti oṭṭamarāṇa paratiraṇ, tadāhā ti
tadā ihu.

Iti brāhmaṇo catasso satārāhā gāthā Kassapadasabaleṇa
desitanīyāmena desetvā tuṇhi ahosi, tā⁷ sutvā M. „saphalaṃ
19 me āgamasuā⁸ ti tuṭṭhacitto „imā gāthā n' eva sāvaka-
bhāsītā na isibhāsītā na jāvikatā⁹, sabbaññunā va bhāsītā,
kiṃ nu kho agghantitī¹⁰“ cintetvā „imāsaṃ sakalam pi cakkā-
vālaṃ yāva Brahmaloḷā sattaratanaṇṇaṃ katvā dadamāno
n' eva anucchavikaṃ kātuṃ sakkoti, ahaṃ kho paṇ' assa tiyo-
24 janassate Kururatthe sattayojanike Indapattanaṃ gare rajjam
dātum pahomi, atthi¹¹ khv'assa rajjam kāretum bhāgyaṃ¹² ti
aṅgavijjānubhāvena olokento nāddasa, tato sonāpatitṭhānādfnī¹³
cintetvā¹⁴ ekagāmabhojanam pi tassa¹⁵ bhāgyaṃ adisvā dhana-
lābhassa olokento kotidhanato patṭhāya oloketvā catunnaṃ
30 kahāpanasahassānaṃ bhāgyaṃ disvā „ettakena naṃ pājesā-
mīti“ catasso saḥassatthavikā dāpetvā „ācariya tumhe aññe-
naṃ khattiyānaṃ imā gāthā desetvā kiṃ¹⁶ labhathā¹⁷ ti pacchi,
„ekakāya¹⁸ sataṃ sataṃ mahārāja, ten' eva¹⁹ satārāhā nāma
jātā²⁰ ti āha, atha naṃ Mahāsatto „ācariya tvaṃ attanā²¹ ga-
26 hetvā vicarānabbhaṇḍassa²² anagghaṃ²³ na jānāsi, ito patṭhāya
tā²⁴ saḥassārāhā nāma hontū²⁵“ ti vatvā gātham āha:

„Sahassiyo imā gāthā na imā gāthā satārāhā,

cattāri tvaṃ saḥassāni khippaṃ gaṇhāhi brāhmaṇa²⁶ ti²⁷. 411.

Ath' assa ekam sukāyānakam datvā „brāhmaṇaṃ sotthinaṃ

¹ C² amī ti. ² B² adda dhommā. ³ B² satamdh-. ⁴ B² -an. ⁵ B² sampā-. ⁶ so B², C² jagasanaṃ, C² jagasanaṃ. ⁷ B² bandh-. ⁸ C² et.
⁹ B² tam. ¹⁰ B² na kemci bhāsītī. ¹¹ B² agghantī, C² agghantī. ¹² B² add nu. ¹³ C² -dinam. ¹⁴ B² olokento. ¹⁵ B² -bhōjanasāpi. ¹⁶ B² kitta-
kam dhanam. ¹⁷ B² adda gāthāya. ¹⁸ B² add ti. ¹⁹ so C², B² -no dhanam.
²⁰ so C²; B² vānuttisāh-. ²¹ so C²; B² aggham. ²² B² ekahi gāthā. ²³ B² add so explanation of this verse.

gehañ pavesethā¹ "ti purise ānāpetvā tam uyyojesi, tasmim
khano Sutasomena raṇṇā satārahā yathā sahaṣṣārahā katvā
pūjitā², sādhu sādhu 'ti mahāsādhukārasaddo ahoṣi, tassa
mātāpitaro tam saddam sutvā „kimsaddo nāma³ eso" ti puc-
chitvā yathābhūtam sutvā⁴ dhanalolatāya⁵ Mahāsattassa⁶ koj-
jhiṃsu, so pi brāhmaṇam uyyojetvā tesam santikam gantvā
vanditvā atthāsi, ath' assa pita⁷ „tāta evarūpassa sāhasika-
corassa hatthato mutto sīti" patisanthāram pi akatvā attano
dhanalolatāya⁸ „saccam kira tāta tayo catasso gāthā sutvā
cattāri sahaṣṣāni dinnānīti" pucchitvā „saccam" ti vutte

11. Asītiyā⁹ navutiya¹⁰ ca gāthā,
satārahā cāpi bhaveyyu¹¹ gāthā,
paccattam eva Suttasoma-jānāhi
sahassīyo nāma kuth¹² atthi¹³ gāthā ti āha. 412.

Ta paccattam eva 'ti attanā jānāhi, vuddhāttāni kuthā atthi¹⁴.

Atha nam Mahāsatto „nūham tāta dhanena vaddhim
icchāmi sutena icchāmi" saññāpento āha:

12. Iccāmi vo 'ham sutavaddhim attano,
santo ca maṇa supparisā bhajeyyū,
aham savantihī mahodadhīva
na hi tāta tappāmi subhāsitena. 413.
13. Aggi yathā tinakattham dahanto
na tappatī sāgaro vā nadhi¹⁵
evam pi te paṇḍitā rājasettā
sutvā na tappanti subhāsitena. 414.
14. Sakassa dāsassa yadā sunomi
gāthā aham atthavati jāvinda.

¹ Bā sampādeṭhā, Bā sampāpethā. ² Bā add ti nagaravāsinā. ³ Bā adda attano.
⁴ Bā -lobhatīya. ⁵ Cā mahāsaddamāra. ⁶ Bā adda katham. ⁷ Cā add vā.
⁸ Cā -mā, Bā -yya. ⁹ Cā kuthānti, Bā kā atthi. ¹⁰ Cā haṭṭhi; Bā iṭṭha
tāta sutasoma gāthā satārahā saṭṭhārahā satārahā cāpi gāthā bhavēyya, tāta
sutasoma paccattamāra attanā va jānāhi, sahaṣṣārahā nāma gāthā kē kassa
puggalassa santiko atthi. ¹¹ Cā nadhi, Bā nadhihi.

tam eva sakkacca nissamayāmi,
na hi tāta dhammesu mam' atthi tittiti. 415.

Ta vo ti nipītamattaṃ, santo ti' ete 'ca mehi bhajeyyūti ti icchāmi,
savanthāhiṃ naḍhi, sakkacca 'ti' uttharu Nandabrahmaco yadā ahuh' attano
ti' dāssāpī¹ vuddhī².

Evañ ca pana vatvā „mā mañ tāva“ dhanabetu pari-
bhāsi³, ahañ 'dhammam sutvā āgamiyāmi⁴ sapaṭhañ katvā
āgato, idāñ' ahañ porisādassa santikañ gamissāmi⁵, idāñ vo
rajjam gaṇhathā⁶“ 'ti niyyādento

- 10 11. Idāñ te raṭṭhañ sadhanañ sayoggam ($\frac{3+2}{1+2}$)
 sakāyurañ sabbakāṃūpapannañ,
 kiñ kāmaḥetu paribhāsase mañ,
 gacchāñ' ahañ porisādassa kanta⁷ ti g. ā. 416.

Ta kanta⁸ ti santika.

- 12 Tasmih samaye pītu rañño hadayañ nṇham ahosi, so
 „tāta Sutasoma kiñ nām' etañ kathesi, caturaṅginiyā senāya
 corañ gaḥessāmi⁹“ vatvā g. āha:

- ... Attānurakkhāya bhavanti h' ete
 hatthāroha rathikā patikā ca
20 21. assāroha yeva dhanuggahāse,
 senañ payoñjāma, hañāma sattun ti. 417.

Ta hañāmi 'ti' aca etañ payojitā¹⁰ senā tañ zaḥetum na sakkonti
atha nañ sakalanittavaśālo gaḥetvā gantvā hañāma sattun māreṃa¹¹ tañ
attano¹² paṇḍitañ ti a.

- 22 Atha nañ mātāpitaro assupunnamukhā „tāta mā¹³ gan-
 tuh¹⁴“ labbhā¹⁵ ti yāciman, soḷasasahassā nātakitthiyo pi sesa-
 parijano pi „amhe anāthe katvā kuhih gacchasi devā¹⁶“ 'ti
 parideviman, sakalanagarā¹⁷ koci sakabhāvona sañṭhātum¹⁸
 asakkonto „porisādassa kira¹⁹“ paṇḍiṇaṃ datvā āgato, idāñ

¹ Bde add santika. ² Bde add tāta dhammesu mama atthi na hi atthi. ³ Bde
tita. ⁴ Bde -kass. ⁵ C¹ -ān. ⁶ so C² for. Batta? cfr. p. 26.; Bde unta, Bde
ante? ⁷ C¹ -kath, C² -ki. ⁸ Bde hañāma. ⁹ Bde amhākaṃ. ¹⁰ Bde add gaccha.
¹¹ Bde add na. ¹² Bde sandhāretum. ¹³ Bde pana kira ahañ.

catasso satārahā' gāthā sutvā dhammakathikassa sakkāraṃ
katvā mātāpitāro vanditvā puna kira corassa santikaṃ ga-
missatitī¹ sakalanagaraṃ ekakolāhalaṃ ahoṣi, so mātāpitunnāṃ
vacanaṃ sutvā.

11. Sudukkaraṃ porisādo akāsi:

jīvaṃ gaheṭvāna avassaji maṃ,

taṃ tādissaṃ pubbakiccaṃ saranto

duḍḍhe ahaṃ tassa kathaṃ janindā² ti g. ā. 418.

Tā jīvaṃ gaheṭvāna³ ti jīvaḥ⁴ gaheṭvā, taṃ tādissaṃ ti taṃ
tena kathaṃ tathārūpaṃ⁵, pubbakiccaṃ ti purimārūpāraṃ, janindā ti to
pitāraṃ āpasi.

So mātāpitāro anussētvā⁶ „amma tāta tumhe mayhaṃ mā
cintayittha, katakalyāṇo ahaṃ, chakāmaggiṣṣariyaṃ⁷ na dulla-
bhaṃ⁸ ti mātāpitāro vanditvā sasaṃjanāṃ anusāsetvā pakkāmi.

Taṃ atthaṃ pakāseṇo Saithā gāthāṃ āha:

12. Vanditvā⁹ so pitāraṃ mātāraṃ ca

anusāsetvā nogamaṃ [ca] balaṃ ca

saccavādī saccānurakkhamāno¹⁰

agamāsi so yena¹¹ so porisādo ti. 419.

Ta. saccānurakkhamāno ti saccāṃ anurakkhamāno, agamāsi ti taṃ
rattitā nivasāno yeva sayitvā¹² pūnēdassā arunaggamanavēlāya mātāpitāro
vanditvā sasaṃjanāṃ anusāsetvā assamukheṇa nānappakāraṃ paridevantaṃ [tthā-
gārād]janeṇa sragato nagarī anikkhamma taṃ janaṃ nivartitum anikkanto
mahamagge dāḍḍaṇa tīrtiyaṃ lekhaṃ kaṭṭhā „imaṃ¹³ mayi sasechi¹⁴ mā¹⁵
atikkamāsi¹⁶ ti āha, mahājano tejavato sīlavantaṃ ācāraṃ atikkamitum anik-
kanto mahācāddena paridevamaṇo taṃ sīhaviṣṇubhīteṇa gacchanto olokkento¹⁷
[tathā] taṃ mūḍhaṃ dāsaṇḍapacāraṃ atikkamanto ekarāvaṃ ravanto nagaraṃ pāvaṣi,
so pi āgatanaggaṇ¹⁸ eva tassa santikaṃ gato, tena vuttamā agamāsi so yattā
so porisādo ti.

Tato porisādo cintesi¹⁹: „sace, mama aahāyo Sutasomo so
āgantakāmo āgacchatu vā mā vā²⁰ rukkhadevatā me yaṃ²¹”

¹ B¹ sathassārahā ² B² jīvaṃjanam. ³ C¹ tathārūpaṃ. ⁴ B² anusāsetvā. ⁵
B² -maggiṣṣariyaṃ. ⁶ so all three MSS. ⁷ read: saccānurakkhamāno saccavādī

⁸ B² yaṃ. ⁹ B² vattā. ¹⁰ B² addo sace. ¹¹ B² sasechi atthā. ¹² C²
maṃ. ¹³ B² -etvā. ¹⁴ C² gacchanto paṇa in the place of tato porisādo cintesi.

¹⁵ B² omits vā mā vā. ¹⁶ B² yaṃ mayhaṃ.

icchatu taṃ karotu, ime rājāno māretvā pañca madhuramañseṇa
 balikammaṃ karissāmi¹ citakam katvā aggim jāletvā „an-
 gāraṃ tāva hotā²“ ti tassa sūlam tacchantassa nisinnakāle³
 āgato⁴, atha naṃ porisādo disvā tutthacitto „samma gantvā
 5 kattabbakiccāṃ te katan⁵“ ti pucchi, Mahāsatto „āma mahārāja
 Kassapadasabalena desitā me gāthā sutā⁶, dhammakathikassa
 sakkāro ca katu, tasmā gantvā kattabbakiccāṃ nāma hoti⁷“
 dassetuṃ gātham āha:

11. Kato mayā saṃgare brāhmaṇena
 10 ratthe sake issariye t̥hiteṇa,
 taṃ saṃgaram brāhmaṇassa-ppadāya⁸
 saccānurakkhī punar āgato 'ami,
 yajassu yaññaṃ hantrāna mama maṃsaṃ⁹
 khādāhi vā maṃ samma porisādā¹⁰ ti. 420.

12. Ta yajassū ti maṃ māretvā devatāya vā yaññaṃ yajassu manasaṃ vā
 me khādāhi¹¹ a.

Tam autvā porisādo „ayam rājā na bhāyati, vigatama-
 raṇabhayo hutvā katheti, kissa nu kho esa ānubhāvo¹²“ ti
 cintetvā „aññaṃ n' atthi: ayam 'Kassapadasabaleṇa desitā
 10 me gāthā sutā' ti vadati, tassaṃ etenānubhāvena bhavitabbaṃ,
 aham p' etaṃ kathāpetvā tā gāthā sossāmi, evaṃ aham pi
 nibbhayo bhaviessāmi¹³“ sannipphānaṃ katvā gātham āha:

11. Na hāyate khādituṃ¹⁴ mayhaṃ pacchā,
 citakā ayam tāva sadhūmikā va¹⁵,
 15 niddhūmake pacituṃ sādhu pakkam,
 supāma¹⁶ gāthāyo satārāhāyo ti. 421.

Ta khāditaṃ¹⁷ ti khādanam, taṃ khādanam¹⁸ mayhaṃ pacchā vā
 pore vā na parihāyati, pacchāpi¹⁹ ti tam mayā khāditaṃ va, paritan ti
 niddhūmake sūjāle aggimhi pakkamānaṃ sūdhupakkam nāma hoti.

¹ Itā add sutasoma. ² C^o gato. ³ Itā autvā. ⁴ Itā -dassanupadāya. ⁵ so /pāṭi;
 C^o omīti hantrāna mama maṃsaṃ; evaṃ: hantrāna me maṃsaṃ yajassu yaññaṃ?

⁶ C^o khāḍa maṃ porisādā. ⁷ It -am. ⁸ It -ra. ⁹ It -ga. ¹⁰ It -tan.

¹¹ It tāva khādeyyam. ¹² C^o pacāya pi.

Tam sutvā Mahāsatto „nyam porisādo pāpadhammo, imam
thokaṃ niggahetvā lajjāpetvā kathessāmiti“ cintetvā āha:

32. Adhammiko tvaṃ porisādak' āsi
ratthāto bhaddho ndarassa hetu,
dhammā c' imā abhivadanti gāthā,
dhammo adhammo ca kuhiṃ sameti. 422.
33. Adhammikassa luddassa nīcaṃ lohitapāṇino
n' atthi saccam kuto dhammā¹, kim sūtena karissasīti. 423.

Ta dhammaḍḍu 'n' imā ca gāthā navaḷokuttarādhammā abhivadanti,
kuhiṃ sameti² kattha samigacchati³, dhammo hi suppiṇṇo vā agatthi⁴ vā 10
pāpeti adhammo duggatthi, kuto dhammā⁵ ti vacissamattam⁶ pi n' atthi
kuto dhammo, kim sūtenā⁷ ti tvaṃ sūtena sūtena kiṃ karissasīti, matthikābhā-
janam viya sūtasakāra abhijānaṃ tvaṃ dhammasa.

So evaṃ kathite n' eva kujihi, kaṃmā: Mahāsattassa
mettānubhāveṇa⁸ mahantena, atha naṃ „kim puna samma 15
Suttasoma aham eva adhammiko“ ti vatvā gātham āha:

34. Yo māṃsaṃ hetu migavaṃ careyya
yo cāhane⁹ purisāṃ attahetu
ubho pi te pecca samā bhavanti,
kaṃmā no adhammikāṃ brūsi¹⁰ maṃ tvaṃ ti. 424.

Ta kaṃmā no ti ye Jambudīpatale rājanā alaṃkārapattiyattā mahābala-
parivāra vāthavataṃgā migavaṃ caranti rikhiṇeṃ surehi onṇa vijjhivā mārenti
te utarvā kaṃmā tvaṃ maṃ yeva adhammikāṃ vadasi¹¹, yadā te niddosā aham
pi niddosa yeva¹² 'n' dīpeti.

Tam sutvā Mahāsatto laddhīm bhindanto gātham āha: 25

35. Pañca pañca na khā¹³ bhakkhā khattiyena pajānatā,
abhakkhāṃ rāja bhakkhesi, tasmā adhammiko tuvaṃ ti. 425.

Tasā¹⁴ attho: samma porisāda¹⁵ khattiyādhammāṃ jīnantena pañca pañca
'n' karhiṇdayo das' eva satti māṃsamayasa¹⁶ na kho¹⁷ bhakkhā na kho¹⁸ 30
khādittabhayuttakā, na kho¹⁹ r' eva vā piṇḍo, agato nayo: khattiyena khattiya-
dhammāṃ jīnantena pañcanakheva suttetu saako saḷako goḍhe²⁰ 'am²¹ 'kummo

¹ B⁴ -o. ² C⁴ -si. ³ B⁴ -nibbanam. ⁴ C⁴ -saccam tampi. ⁵ B⁴ -mettā-
bhāvanīya. ⁶ B⁴ -gāhane. ⁷ C⁴ -brūhi. ⁸ B⁴ -asi. ⁹ so all three MSS. ¹⁰
B⁴ -add khattiyena nāma. ¹¹ so C⁴. B⁴ -mahāsaṃmaṣāṭṭaka. ¹² B⁴ omits kho. ¹³
C⁴ -E. ¹⁴ so C⁴. B⁴ -asi.

ti ima pañc' eva satthā bhakkhitaḥṣayuttaki na añño, tañ paṇa abhakkhañ
purisamaññañ bhakkhesi, teṇhpi adhammiko ti.

Iti so niggaḥaṇṇi paṭvā aññañ nissaraṇaṇṇi adisyā attano
pāpañ paṭicchādentō gātham āha:

- 8 ॥ Mutto tuvaṇṇi porisādassa hatthā
 gantvā sakaṇṇi mandiraṇṇi kāmakāmi
 amittahatthaṇṇi punar āgato si,
 nakkhattadhamme kusalo si rājā 'ti. 426.

10 Ta nakkhattadhamme ti tañ nakkhattadhammagakkhāte niri-
 satthe¹ na kusalo si², attano attānattāṇṇi na jānāsi, akiraneñ³ eva te loka
 paḍḍito ti kiñci paṭhaṇṇi⁴, ahañ paṇa te paññitabbaṇṇi na passāmi⁵, attālo
 siti vadāsi.

 Atha nañ Mahāsatto „samma khattadhamme kusaleṇa
 nāma mādisen' eva bhavitabbaṇṇi, ahañ tañ jānāmi, na paṇa
10 tathattāya⁶ paṭipajjāmi⁷“ vatvā gātham āha:

- ॥ Ye khattadhamme kusalā bhavanti
 pāyena⁸ te nerayikā bhavanti,
 tasmā ahañ khattadhammaṇṇi pahāya
 saccānurakkhāsi punar āgato 'ami,
20 yajassu yaññaṇṇi khāda maṇṇi porisādā⁹ 'ti. 427.

 Ta kusalā ti tathattāya paṭipajjanakusalā, pāyena⁸ ti yebbhuyyena nera-
 yikā, ye paṇa sattha na nibbattanti te assāpāyena nibbattanti.

Porisādo āha:

- ॥ Pāsādavassā paṭhavigavāssaṇṇi¹
20 kāmītthiyo kāsikacandanaṇṇi ca
 sabbāṇi tahiṇi labbhati sāmītāya²,
 saccena kiṇṇi passasi Anisaṇṇaṇṇi ti. 428.

 Ta pāsādavassā ti samma Sutasoma tava tūṇaṇṇi uttamaṇṇi anuraṭṭhikā
 dīḍḍhiminakaṇṇi tayo nīvasapāsādā, paṭhavigavāssaṇṇi¹ ti paṭhavi ca pāso
30 ca assā ca baṇṇi, kāmītthiyo ti kāmavattubhūti³ tthiyo, kāsikacandanaṇṇi

¹ B¹ natti-, ² B² yo-, ³ C¹ -paṭhavi, B² paṭhaṇṇi. ⁴ B² aḍḍhaṇṇi jānāsi.

⁵ C¹ only tīya. ⁶ C¹ pāsa. ⁷ read: maṇṇi khāda passasi yajassu yaññaṇṇi.

⁸ B² -ā. ⁹ B² labbasi sāmītāya. ¹⁰ B² -āsi.

sa ti kāsikavāṭhaṃ sa lobhacandanāṃ ca, saḅhaṃ saḅhaṃ ti etāṃ¹ ca aññaṃ
 ca upaḅbhagapariḷhogaṃ saḅhaṃ saḅhaṃ² attano nagaro sāmītiya lābhaṃ, aṃsi
 hutvā yathā lehaṃ tathā pariḷhujjimaṃ lābhaṃ, so tatra saḅhaṃ etam paṭiya
 saccānuraakkhi iddhaṃcchanto saccena kim ānisaṃsaṃ³ passaṃ.

Bodhianto āha:

41. Ye kee' ime atthi rasā pathavyā
 saccam tesam sādhetaraṃ rasānaṃ,
 sacce tñhita samagabrāhmaṇā ca
 taranti jātamaranassa pāraṃ ti. 429.

Ta sādhetaraṃ ti yasmo sabbe pi rasi attānaṃ saccakāro yeva paṇṇi⁴ 12
 honti tasmi saccam tesam sādhetaraṃ⁵, yasmi eva viraṭṭasaccavarāṇasvo tñhita
 jātamaranassamāhātassa lobhānusāvattassa pāraṃ amatamahānibbānaṃ taranti
 pāpapaṇṇi tasmi tam sādhetaraṃ ti.

Evam assa Mahāsatto sacce ānisaṃsaṃ kathesi, tato
 porisādo vikaṣitapadomapunnacandasassirikaṃ ev' assa mu- 18
 khaṃ oloketvā „ayaṃ Sutasomo⁶ aṅgāracitakaṃ maṃ sasūlaṃ⁷
 tacechantam passaṃ, cittuirāsamattam pi 'ssa n' atthi, kim nu
 kho esa⁸ satārahānaṃ gāthānaṃ ānubhāvo udāho saccassa
 aññaṃ⁹ eva vā kassaciti¹⁰ cintetvā „pucchissāmi tāva naṃ"
 ti pucchanto gātham āha: 20

42. Mutto tuvaṃ porisādassa hatthā
 gantvā sakam mandiraṃ kāmakāmi
 amittahattham punar āgato si,
 na ha¹¹ nūna te maraṇabhayaṃ janinda,
 allacitto c' asī¹² saccavāditi. 430.

Mahāsatto pi 'ssa ācikkhanto āha:

43. Katā me kalyāṇā anekarūpā,
 yañña yitthā¹³ ye vipulā pasatthā,
 visodhito paralokassa maggo,¹⁴
 dhamme tñhito ko maraṇassa bhāye. 431. 20
 44. Katā me kalyāṇā anekarūpā,
 yañña yitthā ye vipulā pasatthā,

¹ C¹ evaṃ. ² C² tathā, B² hi. ³ C³ -anisaṃsaṃ. ⁴ B⁴ add rasānaṃ. ⁵
 C⁵ omitt oloketvā ayaṃ sutasomo. ⁶ B⁶ mahāsūlaṃ. ⁷ B⁷ assa. ⁸ B⁸ si.
⁹ B⁹ añ. ¹⁰ B¹⁰ dñhā.

- anānutappaṃ paralokaṃ¹ gamissaṃ,
 yajassu yaññaṃ khāda maṃ porisāda. 432.
66. Pitā ca mātā ca upatthitā me,
 dhammena me issariyaṃ pasatthaṃ,
 visodhito paralokassa maggo,
 dhamme thito ko maraṇassa bhāya. 433.
67. Pitā ca mātā ca upatthitā me,
 dhammena me issariyaṃ pasatthaṃ,
 anānutappaṃ paralokaṃ gamissaṃ,
 yajassu yaññaṃ khāda maṃ porisāda. 434.
68. Nātisu mittesu katā me kārā²,
 dhammena me issariyaṃ pasatthaṃ -pe-. 435.
69. Nātisu mittesu katā me kārā³,
 dhammena me issariyaṃ pasatthaṃ,
 anānutappaṃ -pe- 436.
70. Dinnāṃ me dānaṃ bahudhā bahunnāṃ,
 santappitā samānā brāhmaṇā ca,
 visodhito paralokassa maggo -pe- 437.
71. Dinnāṃ me dānaṃ bahudhā bahunnāṃ,
 santappitā samānā brāhmaṇā ca,
 anānutappaṃ paralokaṃ gamissaṃ,
 yajassu yaññaṃ khāda maṃ porisāda⁴ 'ti. 438.

1a. kalyaṇā ti kalyāṇakammaṃ, anekarāpi ti dinnādivasena⁵ nēka-
 vidhā, yaññaṃ ti dasaviḍḍhadinavattānāpācāyagāseṇa aññipitā paññāpasatthā
 25 yaññāpi yijjāse pavattitā, dhamme thito ti evaṃ dhamme patitthito mādāso ko
 namaṃ maraṇassa bhāyeyya, anānutappaṃ ti anānutappamāno, dhammena me
 issariyaṃ pasatthaṃ ti dasaviḍḍhādhānādhānāni skopeva dhammen⁶ eva mayā
 rajjam⁷ pasattham⁸, kārā⁹ ti nātisu nātikāraṇi mittesu ca mittakāraṇi,
 dānaṃ ti savatthukācetanā, bahudhā ti bahūhi ākārahi, bahunnāṃ ti na
 30 paññānāni na dānāni ekaeva pi sabbāseṇa pi¹⁰, dinnāni eva, santappitā
 ti sahāgāhābhājanāni pūreva sutthu tappitā¹¹.

¹ 40 all three MSS. ² B² katupakkāra. ³ B² anādi. ⁴ B² pasāda. ⁵ B²
 katupakkāra. ⁶ karo. ⁷ C² sabbāseṇa pi, B² adda sabbāseṇa pi. ⁸ B² santa-

Tam sutvā porisādo „ayaṁ Sutasomerājā sappuriso nāpa-
saṃpaṇno“, sac' āhaṃ¹ etaṃ khādeyyaṃ muddhā me sattadhā
phaleyya paṭhavi vā pana me vivaraṃ dadeyyā“² ti bhittatasito
„samma na tvaṃ mayā khāditaḥḥayuttarūpo“³ ti vatvā gā-
tham āha:

12. Visaṃ pajānaṃ puriso adeyya
āsivisaṃ jalitāṃ uggatejaṃ,
muddhāpi tassa vipateyya sattadhā
yo tādisaṃ saccavādīṃ adeyyā⁴ ti. 439.

Ta visaṃ ti tatth⁵ eva mānasaṃmattham⁶ haḥhalavisaṃ, jalitā ti 10
attano vīgatejaṃ⁷ eva jalitāṃ tena uggatejaṃ aggikkhandhāṃ viya vīgarantaṃ
āsivisaṃ vā pana so givāya vuccheyya.

Iti so Mahāsattaṃ „haḥhalavisaṃsadiṃ me tvaṃ, ko taṃ
khādissatthi“ vatvā tā gāthāye sotukāmo taṃ yācitvā tena
dhammagāravaṇajananaṭṭhaṃ „evārūpaṇaṃ anuvajjadhammānaṃ“⁸ 15
gāthānaṃ tvaṃ abhājanan⁹ ti paṭikkhitto pi „sakala-Jambudīpe
iminā sadiṃ paṇḍito n' atthi, ayaṃ nāma mama hatthā mu-
civā gantvā tā gāthā sutvā dhammakathikassa sakkāraṃ katvā
nalāṭṭeṇa maccuṃ ādāya paṇḍato, ativiya sādhuṃpā gāthā
bhaviṃssatthi“¹⁰ sutthutaraṃ saḍḍātasavaṇādharo hutvā yācanto 20
gātham āha:

13. Sutvā dhammaṃ¹¹ vijānanti narā kalyāṇapāpakāṃ,
api gāthā supitvāna dhamme me raṇatī mano ti. 440.

Tass¹² atthe: samma Sutasoma narā nama dhammaṃ sutvā kalyāṇaṃ pi
pāpaṃ pi jānanti, app-eva¹³ ti gāthā sutvā mama pi kusalepathadhamme¹⁴ mano 25
raṇeṇā¹⁵ ti.

Atha Mahāsatto „sotukāmo dāni porisādo, kathessāmi
'ssa nan“ ti cintetvā „tena hi samma sādhukaṃ supāṭṭi“
taṃ ohitasotaṃ katvā Nandabrāhmaṇeṇa kathitanīyāmen¹⁶ eva
gāthānaṃ thutim katvā chakāṃvavacāradevesu¹⁷ ekakoḷāhalaṃ 30

¹ Iti add madhuraḍḍhammakathiko. ² C¹ seḥhaṃ. ³ C² sū ma. ⁴ Iti omite
dhammānaṃ. ⁵ C¹ -a. ⁶ Iti add nāma. ⁷ Iti kusalekammepatha. ⁸ Iti
chaso - - vesa.

katvā devutāsu sādhukāraṃ dadamanāsu¹ Mahāsatto porisā-
dassa dhammaṃ katheesi:

12. Sakideva Sutasoma sabbhi² hotu³ samāgamo,
sā naṃ saṃgati pāleti nāsabbhi bahusaṃgamo. 441.
13. Sabbhir eva samāsetha sabbhi⁴ kubbetha santhavaṃ,
sataṃ saddhammam aññāya seyyo⁵ hoti na pāpiyo. 442.
14. Jiranti ve rājarathā sucittā,
atho sarīraṃ pi jarāṃ upeti,
sataṃ ca dhammo na jarāṃ upeti,
santo have sabbhi pavedayanti. 443.
15. Nabha⁶ ca dūre paṭhavi⁷ ca dūre,
pāraṃ samuddassa tad āhu dūre,
tato have⁸ dūratarāṃ vadanti⁹
sataṃ ca dhammaṃ asataṃ ca rājā¹⁰ 'ti. 444.
16. Tassa tena sakathitatta¹¹ c' eva attano paṇḍitabbāvena ca
„gāthā sabbhāññubuddhakathitā viyā¹² 'ti cintentassa sakala-
sarīraṃ pañcavaṇṇāya pītiyā phari¹³, Bodhisatte muducittādi
ahosi, setacehattadāyakaṃ pitaraṃ viya naṃ amaññi, so „ahaṃ
Sutasomassa¹⁴ dātubbahiraññasuvanne¹⁵ na passāmi, ekekāya
17 pan¹⁶ assa¹⁷ gāthāya ekekadi¹⁸ varaṃ dassāmi¹⁹“ cintetvā
gātham āha:
18. Gāthā imā atthavati²⁰ suvyañjana²¹ ($\frac{1.5.1}{1.2}$)
subhāsitā toyhaṃ janinda sutvā
ānandicitto²² sumano paṭito,
19 cattāri te samma vare dadāmi²³. 445.

Ta ānandī ānandañño²⁴, assaṃ tass' eva veranāmi, cattāro pi h'
ete tūṭhākāri yeva.

Atha naṃ Mahāsatto „kiṃ nāma tvaṃ varaṃ dassasīti“
apasādentō āha:

¹ C¹ B² -deva. ² B² hoti. ³ B² -adi. ⁴ C¹ āhava. ⁵ C¹ pūri, B² pari-
pūri. ⁶ C¹ sutasoma massa. ⁷ B² dārabbhā kiñci bivaṇṇam. ⁸ B² pana.
⁹ C¹ -ā. ¹⁰ B² ānandicitto, C¹ ānandacitto. ¹¹ C¹ -di.

Ta. ariyassa¹ ti ācariyassa, sakkhīti² sakkhīdhammo ti³ gūṭṭa-
dhammo, paññānavatā⁴ ti ācariyassa paññāna⁵, sameti ti Gaṇḍakam viya
Yamunodakena samaṇḍanti dharuṇo⁶ hi satti samaṇḍanti, passeyya tau ti
porisāḍassa sīram jīvitaṃ icchanto⁷ paṭhamam attano jīvitavaraṃ yāceti paṇḍi-
tassa hi paṇo⁸ mama jīvitaṃ doḥanti vattun ayuttaro aṇi ca so mayham eva⁹
ārogyaṃ icchanti cintetvā tussasanti¹⁰ pi evam āha.

So taṃ sutvā va „ayaṃ isaariyā dhammaetvā¹¹ idāni maṃ-
saṃ khādītukāmaṃ evaṃ mahāanattakārassa mahācorassa
mayham eva jīvitaṃ icchanti, aho mama hitakāmo¹² ti tūtṭha-
mānaso taṃ¹³ vañcetvā varassa gahitabhāvaṃ ajānitvā va taṃ
varaṃ dadamāno gātham āha:

20. Ariyassa ariyena sameti sakkhī¹⁴
paññassa paññānavatā sameti,
passe pi¹⁵ maṃ vassaṇṇaṃ arogaṃ¹⁶,
etaṃ varānaṃ paṭhamam dadāmi ti. 450.

To varānaṃ ti catunnaṃ varānaṃ paṭhamam.

Tato Bodhisatto āha:

20. Ye khattiyā ye¹⁷ idha bhūmipālā
muddhābhāsittā katanāmadheyyā
na tādise bhūmipattī adesi,
etaṃ varānaṃ dutiyaṃ varāmi ti. 451.

Ta. katanāmadheyyā ti muddhābhāsittā¹⁸ va muddhābhāsittā
katanāmadheyyā ti, na tādise ti tādise khattiye na adesi na khāditi.

Iti so dutiyaṃ varaṃ ganhanto parosattānaṃ khattiyānaṃ
25 jīvitavaraṃ ganhi, porisādo pi 'ssa dadamāno āha:

25. Ye khattiyā ye¹⁹ idha bhūmipālā
muddhābhāsittā katanāmadheyyā
na tādise bhūmipattī ademi²⁰,
etaṃ varānaṃ dutiyaṃ dadāmi ti. 452.

¹ Bā sakkhī. ² Bā omitti ti. ³ Bā ācariyassa. ⁴ Bā -yo. ⁵ Bā adda viya. ⁶ Cā
pi, Bā omitti paṇa. ⁷ Bā adda eva. ⁸ Cā -sati. ⁹ Bā -yam thapevā. ¹⁰
Cā omitti tam. ¹¹ Bā sakkhī. ¹² Bā passapi. ¹³ Bā ārogyam. ¹⁴ Bā ee. ¹⁵
Cā -nāhi. ¹⁶ Bā ee. ¹⁷ Cā adesi.

Kim paṇa te tesaṃ saddaṃ supanti na¹ supantīti na²
 sabbam supanti, porisādena hi rukkhassa dhūmajālupaddava-
 bhayena³ patikkumitvā aggi kato, aggino ca rukkhassa ca
 antare nisīditvā Mahāsatto tena saddhiṃ kathesi, tasmā sab-
 bam asutva upaddhupaddham sunimsu, te „idāni Sutasoma⁴
 porisādaṃ damessaṃti, mā bhāyathā⁵” ti sūṇamaññaṃ samassā-
 sesuṃ, tasmīṃ khape Mahāsatto imaṃ gātham āha:

40. Parosataṃ khattiyā te gahitā
 talāvutā assamukhā rudantā,
 sake te⁶ raṭṭhe paṭipādayāhi,
 etaṃ varānaṃ tatiyaṃ varāmiti. 453.

10

Ta. parosatan ti atthasattan, te gahitā ti taya gahitā, talāvutā
 ti hantatāleṃ āvutā.

Iti Mahāsatto tatiyaṃ⁷ varāṃ gaṇhanto tesaṃ khatti-
 yānaṃ sakaraṭṭhaṃ⁸ niyyātanavaraṃ gaṇhi, kimkāraṇā: so⁹ 15
 akkhādaṃto pi verahayena¹⁰ sabbe te dāse katva arañña yeva
 vāsāpeyya¹¹ māretvā vā chaḍḍeyya paccantaṃ vā netvā vikki-
 peyya, tasmā tesaṃ sakaraṭṭhaniyyātanavaraṃ gaṇhi, itare pi
 “ssa” dadamāno imaṃ¹² gātham āha:

41. Parosataṃ khattiyā me gahitā
 talāvutā assamukhā rudantā,
 sake te⁶ raṭṭhe paṭipādayāmi,
 etaṃ varānaṃ tatiyaṃ dadāmiti. 454.

20

Catutthaṃ paca gaṇhanto Bodhisatto imaṃ gātham āha:

42. Chiddan te raṭṭhaṃ vyādhitaṃ¹³ bhayāhi,
 puṭhū narā leṇam anuppaviṭṭhā,
 manussamaṃsaṃ viramehi rāja¹⁴,
 etaṃ varānaṃ catutthaṃ varāmiti. 455.

25

¹ C² omitta supanti na. ² C² tam. ³ C² -lā-. ⁴ C² na. ⁵ B⁴ -ya. ⁶ B⁴ -e.
⁷ B⁴ verā-. ⁸ B⁴ vāpeyya. ⁹ C² omitt ssa. ¹⁰ C² idam. ¹¹ C² vya-. B⁴
 vyādhitāya. ¹² C² B⁴ -jā.

Ta. chāḍḍan ti na¹ ghanāveṇa², tattha gāṇḍhīnā uṭṭhātā savivaraṇ,
vyādhitā³ bhayāhūti⁴ porāṇe idāḍ ḡṇḍasatā⁵ tava bhayena kampaṇā⁶,
lenaṇaṇuppa⁷ (i)hā ti dīraka kathheṇa gahetvā tharakaṇḍḍilūḷḷaṇatthā⁸
pavittā⁹, manussamaṇasaṇ ti duggaṇḍhaḡeuechapaṭṭikkāḷaṇa manussamaṇasaṇ
8 pajāha nissakkatthe¹⁰ vā u-eyogāṇ, manussamaṇasato viramāhūti aṇṇo.

Evam vutte porisādo pāṇiṇ paharitvā hasanto „samma
Sutasoma, kin nām¹ etaṇ kathesi, kath² āhaṇ tuyhaṇ³ etaṇ
varaṇ⁴ daḍeyyāmi⁵, sace pi gaṇhitukāmo aṇḍaṇ gaṇhā⁶ ti
vatvā⁷ gātham āha:

10 „Addhā hi so bhakkho mamaṇ manāpo,
etassa hetum pi¹² vaṇaṇ pavitttho,
so haṇ kathaṇ etto upārameyyaṇ,
aṇḍaṇ varāṇaṇ catutthaṇ varasaṇ ti. 456.

Ta. vaṇaṇ ti rajjaṇ paḷāya linaṇ vaṇaṇ pavitttho.

15 Atha naṇ Mahāsatto „tvaṇ manussamaṇasaṇa piyattā¹
‘tato viramituṇ na sakkomīti’ vadasi, yo hi piyaṇ nissāya
pāpaṇ karoti ayaṇ bālo² ti vatvā gātham āha:

20 „Na ve piyaṇ¹³ me ti janinda tāḍiso (III 28¹⁴)
attaṇ¹⁵ niraṇkatvā piyāni sevati,
attā va seyyo paramā va seyyo.
25 lalbhā piyā ocitatthena pacchā ti. 457.

Ta. tāḍiso ti janinda tāḍiso yurā abhīrāpo mahāyaso idāṇ nāma me
piyaṇ ti piyavattthā¹ ālago² attāṇaṇ niraṇkatva sabbasugatahi c’ eva sakkha-
viessehi ca uṇḍitvā¹² niraṇa pāṭetvā na ve piyāni sevati, paramā va seyyo
25 ti purisassa hi paramā¹³ piyavattthūbhī attā va varata¹⁴, lalbhā piyā ti
piyā nāma viṭṭapavasaṇa¹⁵ c’ eva puṇṇaṇa ca ocitatthena vaḍḍhitatthena diṭṭha-
dhamma c’ eva paratthā ca devamanussasampattiṇa paṭvi sakkā laddhūti.

Evam vutte porisādo bhayappatto hotvā „ahaṇ¹ Suta-
somena gaṇhitavaraṇ viṭṭajjāpetum pi manussamaṇasato vira-

¹ Bā omīti na. ² Bā gharā-. ³ Bā byādhitā, Cā vyādhitaṇ. ⁴ Bā kampaṇā.

⁵ all three MSS. gahaṇ-. ⁶ Cā nissakkantthe. ⁷ Bā tumaḷḷam. ⁸ Bā ḡṇḍasatā.

⁹ Cā pavittā, Bā gaṇḍhī ti vatvā. ¹⁰ Bā hetumhi. ¹¹ Bā piyataratā. ¹²

Cā navaṇṇyaṇ. ¹³ Bā attāṇaṇ. ¹⁴ Cā -ḡḷi leggo, Bā -vattholo tena tattha. ¹⁵

Bā caṇṇatā. ¹⁶ Bā omīti pa-. ¹⁷ Bā add kikkirāṇā. ¹⁸ Cā viṭṭayārasaṇa.

¹⁹ Cā Bā add hi.

mitum pi na sakkomi, kin nu kho karissāmiti¹ assupunnehi
nettehi gātham āha:

11. Piyam me mānussaṃ mānassaṃ
Sutasoma vijānāhi²,
n' amhi sakke nivāretehi
aññaṃ tuvaṃ³ samma varaṃ varassa⁴ 'ti. 458.

Ta. vijānāhi² tvaṃ pi jānāhi²

Tato Bodhisatto āha:

12. Yo ve piyam me ti piyānukamkhi⁵
attaṃ niramkatvā piyāni sevati
soṇḍo va pītvāna visassa⁶ thālaṃ
ten' eva so hoti dukkhi parattha. 459.
13. Yo e' idha samkhāya piyāni hitvā
kicchena pi⁷ sevati ariyadhammaṃ
dukkhito va pītvāna yathosadhāni
ten' eva so hoti sukhi paratthā⁸ 'ti. 460.

Ta. yo ve ti attama porisāda yo idam me piyam ti pāpakiriyāya attānaṃ
nirāmaṭṭvā yāni sattiṭṭhi sevati so anupameṇa viśamissaṃ surāṇi pītvā⁹ soṇḍo
vya tena pāpakammena parattha nīrayāsiṇi dukkhi hoti, samkhāya¹⁰ 'ti jēnivā
hitvā piyāni hīrēpi¹¹ adhammapaṭisaṃyuttāni piyāni chaḍḍeva.

Evam vutte porisādo kapaṇaṃ paridevanto¹² gātham āha:

14. Ohāy' ahaṃ pītaṃ mātaraṃ ca
manāpīke kāmagaṇe ca pañca
etassa hetumhi vanaṃ pavittḥo,
tan te varaṃ kin ti-m-ahaṃ dadāmiti. 461.

Ta. etassa¹³ 'd manussamamessaṃ dasseti¹⁴, kin ti-m-ahaṃ ti kin katra¹⁵
ahaṃ taṃ varaṃ demā.

Tato Mahāsatto imaṃ gātham āha:

15. Na paṇḍitā diguṇaṃ¹⁶ āhu vākyam,
saccappaṭiñṇā ca¹⁷ bhavanti santo,

¹ B⁴ -nāhi. ² C² -vāhi. ³ C² -jānāhi. ⁴ B⁴ -parakkhi. ⁵ B⁴ -viśamissa. ⁶
so all three MSS. ⁷ C² pītvā, B⁴ pītvā. ⁸ B⁴ hīrēpi. ⁹ B⁴ kalunass. ¹⁰
C² dassa, B⁴ manussamamessa. ¹¹ B⁴ kin ti vata. ¹² B⁴ dev-. ¹³ C² -ñāya.

varassu samma itī mañ avoca,
 ice-abravī tvañ na hi te sametīti. 462.

Ta digupan¹ ti samma porisa paññā nāma ekañ vatvā puna tam
 vizaṃvādeno dutiyañ vacanañ na vadanti², itī mañ avocā³ ti samma Suta-
 5 soma varassu varu ti evañ mañ avocā⁴ ti⁵, ice-abravīti tasmā⁶ yañ tvañ
 itī abravī te iñāñ na sameti.

Puna so rodanto yeva gātham āha:

36. Apuññalābhañ ayasañ akittiñ
 pāpañ bahuñ duccaritañ kilesañ
 10 manussamañsassa kate⁷ upāgā,
 tañ te varañ kin ti-m-ahañ dadeyya ti. 463.

Ta, pāpañ ti kammaṭṭhañ apattiñ⁸, duccaritañ ti kammaṭṭhap-
 pattañ, kilesañ ti dukkhañ, manussamañsassa kate⁹ ti manussamañ-
 sassa hetu, upāgā ti upagato¹⁰ 'mhi, tañ te ti tañ tvañ, kate¹¹ āhañ varañ
 15 demī, mā mañ mērayī, anukampañ kāmūñāñ mēyī karohī, aññāñ varañ
 gaubhī¹² ti āha.

Atha Mahāsatto āha:

37. Na tañ varañ arahati jantu dātuñ
 yañ vāpi datvāna avākareyya,
 20 varassu samma avikampamāno,
 pāpañ jahitvāna¹³ pi dassaṃ evā¹⁴ ti. 464.

Evañ tena paṭhamañ vottagātham āharitvā dassetvā vara-
 dāne ussāhañ janento¹⁵ gātham āha:

38. Pānā cājanti santo nāpi dhammañ¹⁶,
 25 saccappaññā ca¹⁷ bhavanti santo,
 datvā varañ khippam avākaroḥi¹⁸
 etena sampajja surājasettha. 465.
 39. Caje dhanam yo pana aṅgahetu¹⁹
 aṅgañ caje jīvitam rakkhamāno,

¹ B⁴ dvi-, ² B⁴ katheuti. ³ B⁴ abbāsi, B⁵ abbāssasi. ⁴ B⁴ kasmā. ⁵ B⁴
 bhavo. ⁶ so C⁴; B⁴ appattiñ, ⁷ C⁴ jahe-, B⁴ cājivāna. ⁸ B⁴ ussāhento.
⁹ C⁴ sata nesa dhammo. ¹⁰ B⁴ ca. ¹¹ B⁴ khippamevā-. ¹² B⁴ dhanam
 aṅgavassasā hetu, C⁴ omīti yo pana.

aṅgadhanam¹ jivitaṃ cāpi sabbaṃ
caje nara dhammam anussaranto ti. 466.

Ta pāṇaṃ ti jivitaṃ, santo taṃ ca² api jivitaṃ cajanti, sa dhammaṃ
khippamavākaroḥi³ idha khippaṃ mayhaṃ dehi⁴ aṅge, etena⁵ 'ti etena
dhammena⁶ e' eva sacceva va sampajja sampanno upapanno hohi, suri-
saṅgā⁷ 'ti taṃ saṅgahanto⁸ āpatti, caje dhanam ti samma porisāda pa-
dito purisa hatthapādādihi aṅge ihejjamāne⁹ tassa rakḥhanatthāye¹⁰ bahum
pi dhanam cajeyya, dhammananussaranto ti aṅgadhanajivitaṃ paricajanto
pi satam dhammam na vitikkamessāmi¹¹ evam dhammam anussaranto.

Evam Mahāsatto imehi kāraṇehi taṃ sacce patitthāpento
idāni attano garubbhāvaṃ dassetuṃ

100. Yaasāpi¹² dhammam puriso vijañña
ye c' assa kaṃkhamā vīṇayanti santo
tadā hi 'ssa dipaṃ ca parāyaṇaṃ ca
na tena mittim jarayetha¹³ pañño ti gātham āha. 467.

Ta yaasā 'ti yemhā puriso, dhammam ti kusalakusalajotakam kāraṇaṃ, 15
vijañña¹⁴ ti jāneyya¹⁵, taṃ hiṇṇā 'ti taṃ ācariyakulaṃ etassa puggalassa
patitthāsaṃ¹⁶ dipaṃ uppanne bhaye gantabbasāsaṃ¹⁷ parāyaṇaṃ ca,
na tena mittim ti tena ācariyapuggalena saha¹⁸ paṇḍito kenaci kāraṇa
metthim na jarayetha¹⁹ na vīṇaseyya.

Evam ca pana vatvā „samma porisāda guṇavantassa 20
ācariyassa vacanaṃ nāma bhindituṃ na vaṭṭati, ahaṃ ca ta-
runakāle pi tava pitthiācariyo hutvā bahum²⁰ sikkhāpesim,
idāni Buddhalīḥāya sūtārāhā gāthā kathesim, tena me va-
canaṃ kātuṃ arahasitī²¹ āha, taṃ sutvā porisādo²² „Sutasomo
mayhaṃ ācariyo c' eva paṇḍito ca²³, varo c' assa mayā dinno, 25
kiṃ sakkā kātuṃ, ekasmiṃ attabhāve marapaṃ nāma dhuvam,
manussamaṃsaṃ na khādisāmi, dassāmi 'ssa varan²⁴ ti assu-
dhārāhi pavattamānāhi utthāya Sutasomanarindassa padesu
patitvā varaṃ dadamāno imam gātham āha:

¹ C² aham dhanam. ² Rte nāma in the place of taṃca. ³ B² paggaḥanto.
⁴ B² chijj-. ⁵ C² -patthāya. ⁶ C² yaasāhi. ⁷ B² jī-. ⁸ B² vījī-. ⁹ C²
-tthāsaṃ. ¹⁰ C² gantabbasāsaṃ, B² gandhappathāsaṃ. ¹¹ C² sahāsaṃ, B²
sahaso. ¹² B² jarayetha, B² jarayetha. ¹³ B² adda sikkhā, B² sikkham. ¹⁴
B² adda yaṃ. ¹⁵ C² omī paṇḍito ca.

101. Addhā hi so bhakkho mamañ manāpo,
etassa hetum pi vanañ pavittbo,
sace vā¹ mañ yācasi etam atthañ
etam pi te samma varañ dadāmiti. 468.

- 5 Atha nañ Mahāsatto „evam atthi“ samma, sñe patitthi-
tassa maraṇam pi nāma varañ, gaṇhāmi mahārāja tayā di-
nañ varañ, ajja² patthāya ācariyapathe³ patitthito⁴ 'si, evaṃ
sante pi tañ yācāmi: sace te mayi sineho atthi pañcasīlāni
gaṇha mahārāja⁵“ 'ti āha, „sādhu samma dehi me sīlāniti“.
- 10 „gaṇha mahārāja“ 'ti, so Mahāsattañ pañcapatitthitena van-
ditvā ekamantañ nisīdi, Mahāsatto pi tañ sñe⁶ patitthāpesi,
tasmiñ khape tattha sannipatitā bhummadevā „Mahāsatte
pitin janento⁷ Avicito yāva bhavaggā sñño porisādañ ma-
nussamañsato nivāretuñ samatto nāma n⁸ atthi, aho Suta-
- 15 somena dukkarañ⁹ katan¹⁰“ ti mahantena saddena vanaghaṭaṃ
unnādetto sādhu-kāram adāseu, tesam saddaṃ sutvā cātuma-
hārājikā ti evaṃ yāva Brahmālokā ekakolāhalañ ahosi, rukke
laggitārājāno pi tañ devatānañ sādhu-kārasaddaṃ sugāseu,
rukkhadevatāpi vimāne¹¹ thitā va sādhu-kāram adāsi, iti deva-
- 20 tānañ saddo sūyati rūpañ na dissati, devatānañ sādhu-kāra-
saddaṃ sutvā rājāno cintayāseu: „Sutasomañ nissāya¹² jīvi-
tañ laddhañ, dukkarañ katañ Sutasomena porisādañ da-
mento“ ti Bodhisattassa thutim karāseu, porisādo Mahāsat-
tassa pāde vanditvā ekamantañ atthāsi, atha nañ Mahāsatto
- 25 „samma khattiye mocchēti“ āha, so cintesi: „ahañ etesañ
paccāmitto, ete mayā mocitā 'gaṇhatha no paccāmitta' ti
mañ jñhseyyum pi, mayā jīvitañ vajjantañpi na sakkā Su-
tasomassa hatthato gaṇhañ silaṃ bhindituñ, iminā saddhiṃ
yāva gantvā mocessāmi, evaṃ me abhayañ bhavissatiti“¹³, atha
- 30 Bodhisattañ vanditvā „Sutasoma ubbo pi gantvā khattiye
mocessāmā“ ti¹⁴ gātham āha:

¹ B4 Cāra. * B2 āha. ² B4 ajjato. * B4 bhariya. * B4 nañ sñeso. * B4
-eva. ³ B2 -ararāṇa. * B4 akkasi-. * B4 add ho. ⁴ B4 addi vāra.

100. Satthā ca me hosi sakhā ca me si,
vacanam pi te samma aham akāsi,
tuvaṃ¹ pi me samma karohi vākyam,
nāho pi gantvāna pamocayāma² 'ti. 469.

Ta satthā ti saggamaggassa deśhanta satthā, tarunakālate paribhāya 3
sakhā⁴ ca.

Atha naṃ Bodhisatto

101. Satthā ca te homi sakhā ca ty-amhi,
vacanam pi me samma tuvaṃ akāsi,
aham pi te samma karomi vākyam, 10
nāho pi gantvāna pamocayāma² 'ti³ vatvā 470.

te upasamkamitvā āha:

102. Kammāsapādeṇa viheṭṭhitattā⁴
talāvutā asammukhā rudantā,
na jātu dubbhetha imassa raṇṇo, 15
saccappaṭiñṇam me patissunāthā⁵ 'ti. 471.

Ta kammāsapādeṇā 'ti idam Mahāsatto nāho pi gantvāna pamoca-
yāma ti sampaticchitvā khattiya nāma mānathaddhā honti muttamattā tinnā
viheṭṭhit' amhi 'ti paribhāsa potheyyum pi kareyyum pi na kho paṃ⁶ esa teṃ
dubbhāssaṃ aham ekako⁷ va gantvā paṭiñṇam tva nesaṃ gantvāmi cintevā 20
satthā gantvā te hatthatale evantivā aggaṇḍaṅgulihī⁸ bhūmiyaṃ⁹ phussaṃbhāsa
rukṭhesākkhāsa elambhī¹⁰ vāṭappahāraṇṇāle vāṇadantaṃ¹¹ elambhitakaraṇḍakad-
dāni¹² vāṭe samparivattanta addasa, te pi tvaṃ divā¹³ jāni¹⁴ mhi aroga¹⁵ ti ekappa-
hāraṇ¹⁶ eva mahācāraṃ ravāsaṃ, aha te Mahāsatto mā bhīyatha¹⁷ ti anāseva
mayā parisaṃdāto¹⁸ tinnākaṃ abhayaṃ gahitāṃ tinnā pāsa me vacanāṃ karothā 25
'ti vatvā evaṃ āha, satthā va¹⁹ jētū 'ti ekāraṇṇ²⁰ eva na dubbhetha.

Tato te āhāsa:

103. Kammāsapādeṇa viheṭṭhit' amhā
talāvutā asammukhā rudantā,
na jātu dubbhema imassa raṇṇo, 30
saccappaṭiñṇam te patissunāma¹² 'ti. 472.

¹ all three MSS read. ² C² -iya. ³ B² add evam. ⁴ so C² for viheṭṭhit'
atha? B² viheṭṭhitamhā, B² viheṭṭhitamhā. ⁵ P² -het. ⁶ B² bhūmi. ⁷ C²
-teva. B² elaggaṇḍa. ⁸ B² -danta. ⁹ B² elaggaṇḍa. ¹⁰ B² -yithā. ¹¹ B²
-to danta. ¹² C² para. ¹³ B² parisaṃdāto.

Ta paṭisaṇṇamā¹ 'ti evaṃ paṭiññāṃ adhiṇṇeṃ sampaticchāma api
ca kho paṇa mayāṃ khaṇṭhā kathetum na sakāma tumhe sabbacattānaṃ sata-
naṃ tumhe vā kathaṃ mayāṃ vā vacanaṃ sutvā paṭiññāṃ dassāma 'ti.

Atha naṃ² Bodhisatto „tena hi me³ paṭiññāṃ dethā⁴“

5 'ti vatvā⁵

104. Yathā pitā vā athavāpi mātā
anukampakā atthakāma pajānaṃ
evam eva no⁶ hotu ayaṃ ca rājā,
tumhe ca vo hotha yath' eva puttā⁷ ti. 473.

10 Te pi sampaticchamānā imaṃ gātham āhaṃsu:

107. Yathā pitā vā athavāpi mātā
anukampakā atthakāma pajānaṃ
evam eva no hotu ayaṃ ca rājā,
mayam pi hessāma tath' eva puttā ti. 474.

15 Ta tumhe ca vo ti vekkha nipāsamattaṃ.

Iti Mahāsatto tesam paṭiññāṃ gahetvā porisādaṃ pakko-
sivā „ehi⁸, khattiye mocchiti“ āha, so khaggaṃ gahetvā ekassa
raṭṭho bandhanaṃ chindī, rājā sattāhaṃ nirāhāro vedanāmatto⁹
sahabandhanacchedā mocchito bhūmiyaṃ patī, taṃ disvā Ma-
hāsatto kāruṇṇyaṃ katvā „samma porisāda, mā evaṃ chindīti“
20 ekam rājānaṃ abhoḷi hatthehi daḷhaṃ gahetvā ure katvā
„idāni bandhanaṃ chindā“ 'ti āha, atha porisādo khaggena
chindī, Mahāsatto pi thāmasampannatāya taṃ ure nipajjāpetvā
orasapottaṃ viya muducittena otāretvā bhūmiyaṃ nipajjāpesi,
25 evaṃ sabbe pi te bhūmiyaṃ nipajjāpetvā vaṇe dhovivā dāra-
kānaṃ kannato suttāṃ viya saṇikāṃ rajjayaṃ nikkaddhivā
pubbalohitaṃ dhovivā vaṇe niddose katvā „samma porisāda,
ekam rukkhatacaṃ pāsāṇe ghaṃsitvā āharā“ 'ti āharāpetvā
saccakiriyaṃ katvā tesam hatthatalāni makkhesi, taṃ khaṇaṃ
30 yeva vaṇo phāṇkaṃ¹⁰ ahoṣī, porisādo taṇḍole¹¹ gahetvā vāra-

¹ B⁴ paṭisaṇṇamā. ² B⁴ na. ³ B⁴ omitta me. ⁴ B⁴ adda pāṇamāha. ⁵ B⁴ eva.

⁶ B⁴ mayāṃ pi hessāma yathayeva puttā in the place of tumhe - - ⁷ B⁴ add samma. ⁸ B⁴ -patto. ⁹ so all three MSS. ¹⁰ B⁴ -jani.

qam¹ paci, ubho janā parosataṃ khattiye vāraṇaṃ² pāyesuṃ³,
 iti te sabbe santappitā, suriyo pi atthaṃgato, punadivase pi pāto
 ca majjhantike cā sāyaṃ ca vāraṇaṃ⁴ eva pāyetvā tātiyadivase
 sasitthakaṃ yāguṃ pāyesuṃ, tāvatā⁵ aroga⁶ ahesuṃ, atha te
 Mahāsatto „gantūṃ sakkhissathā“⁷ 'ti pucchitvā „gacchāma“⁸ 1
 'ti vutte „ehi samma porisāda, sakaraṭṭhaṃ gacchāma“⁹ 'ti
 āha, so rodamaṇo tassa pādesu patitvā „tvaṃ samma rājāno
 gahetvā gaccha, ahaṃ idh' eva mūlaphalāni khādanto vasissā-
 mīti“ āha, „samma idha kiṃ karissasi, ramaṇiyaṃ te raṭṭhaṃ,
 Bārāṇasīyaṃ rajjaṃ karohīti“¹⁰, „samma kiṃ kathesi, na sakkā 10
 mayā tattha gantūṃ, sakalanagaravāsino pi' me verikā¹¹, te
 'mayhaṃ iminā mātā khādītā mayhaṃ pitā' ti maṃ paribhā-
 kssanti, 'gaṇath' imhaṃ coraṇ' ti ekaleddunā¹² va' maṃ jīvītā
 voropessanti, ahaṃ ca tumbhakaṃ santike sīle patiṭṭhito, jīvita-
 hetuṃ pi na sakkā mayā paraṃ māretuṃ, nāhaṃ gacchāmi. 15
 ahaṃ manussamamsato viratattā¹³ kittakaṃ jivissāmi, idāni
 mama tumbhakaṃ dassanaṃ n' atthīti“¹⁴ roditvā „gacchatha
 tumbhe“¹⁵ ti āha, ath' assa Mahāsatto piṭṭhīṃ parimajjitvā¹⁶
 „samma“¹⁷ Sutasoma nāmāhaṃ, mayā hi tādiso kakkhalo¹⁸ vi-
 nīto, Bārāṇasīvāsikesu kiṃ vattabhaṃ¹⁹ atthi, ahaṃ taṃ tattha 20
 patiṭṭhāpessāmi²⁰, attano rajjaṃ dvidhā bhinditvā dassāmi²¹,
 „tumbhakaṃ pi nagare mama verino atthi yevā“²² 'ti vutte „iminā
 mama vacanaṃ karontena dukkaraṃ katāṃ, yena ten' upāyena
 porāṇakayase patiṭṭhāpetabbo esa mayā“²³ ti cintetvā tassa palo-
 bhanatthāya nagarasampattiṃ vaṇṇento āha: 25

100. Catuppadāṃ sakunaṃ cāpi mamsaṃ
 sūdehi randhaṃ sukataṃ suniṭṭhitāṃ
 sudhaṃ va Indo paribhuñjī²⁴āna²⁵
 hitvā kath' eko ramaṇi uraṇṇe. 475.

¹ C² taranaṃ. ² so C²; B² pāyesuṃ. ³ B² jāveti. ⁴ C² -ā. ⁵ C² kara-.
 B² kare-. ⁶ B² ki. ⁷ B² verino. ⁸ B² ekeka-. ⁹ C² B² vā. ¹⁰ B² -man-
 sassa -ramittattā. ¹¹ C² -manditvā, C² -madditvā. ¹² B² adda porisāda mā
 chaspi. ¹³ B² add pharaso. ¹⁴ C² omitt vattabhaṃ. ¹⁵ B² add sace. ¹⁶
 C² -sāna. B² -yāti.

106. Tā khattiyū vellivilākamaññhā¹
 alambkatā samparivāsayitvā
 Indam va dovesu pamodayimisu
 hitvā kath' eko ramasā araṇṇe. 476.
107. Tambūpadbhāne² bahugonakamhi
 suṇimhi³ sabhassayanamhi saṇṇate⁴
 sayanassa majjhamhi sukham sayitvā
 hitvā kath' eko ramasā araṇṇe. 477.
108. Pāṇissaram kumbhathūnam nisitthe
 aho pi ve⁵ nippurisam hi turiyam
 bahum sugitaṃ ca savāditaṃ ca
 hitvā kath' eko ramasā araṇṇe. 478.
109. Uyyānasampannam⁶ pahūtamalyam⁷
 migācīrūpetapuram⁸ surammam
 hayehi nāgehi rathoh' npetaṃ
 hitvā kath' eko ramasā araṇṇe. 479.

Tā sukharā ti nānappakārehi suttānkatam, vuttitthitan ti sambhūta-
 rojanam¹ tam² suttahuyojnam, kathako ti katham eko, ramasāti valla-
 phamhi khādetto katham ramasāti, ehi mahārāja ramasāmi³ 'ti, vellivilāka-
 maññhā⁴ ti ettha vellī⁵ rāsi⁶ vilākamaññhā ti vilaggamaññhā uttattaghaṇa-
 surannarāsiṭṭipabbhā⁷ ca⁸ eka⁹ tamalighamaññhā ca¹⁰ 'ti dāsehi, devesu 'ti
 devaloke archari Indam ca ramasāti Kirīḍasāmagaro pubbe tam pamodayimisu
 'ti, ti hitvā idha kiṃ karissasī, ehi sammā gacchāmi¹¹ 'ti, tambūpadbhāne¹²
 ti rattapadbhāne sabbhassayanamhi¹³ sabbatharānattathā sayana, saṇṇate¹⁴
 ti anekabhūmike¹⁵ dāsevā attharattālanakayutte¹⁶ tvaṃ¹⁷ pubbe sayitvā aho,
 sukham ti tādissaṃ sayanassa majjhamhi sukham sayito¹⁸ (dūni katham araṇṇe
 ramasāti, ehi gacchāmi sammā 'ti, nisitthe ti rattibhāge¹⁹, hitvā ti eva-
 rūpam sampattim cha/detrā, uyyānasampannam pahūtamalyam²⁰ ti
 mahārāja teta uyyānasampannam nānādhapuppham²¹, migācīrūpetapuram²²

¹ B⁴ vell-. ² B⁴ kambūpadbhāne. ³ B⁴ sabbhamhi. ⁴ B⁴ sampu. ⁵ B⁴ aho
 nisīve, B⁴ nisīpe. ⁶ C⁴ -ana. ⁷ C⁴ pahuta-, C⁴ bahūta-, B⁴ bahuta-. ⁸ B⁴
 B⁴ migācīrūpetam-. ⁹ B⁴ nānāsamhā-. ¹⁰ B⁴ omīti tad-. ¹¹ B⁴ vell-. ¹²
 aa B⁴; C⁴ ramā. ¹³ C⁴ -bhārota, B⁴ -surasamarāsiṭṭipabbhāti sava. ¹⁴
 C⁴ -ā. ¹⁵ B⁴ kampu-. ¹⁶ B⁴ saṇṇe. ¹⁷ C⁴ -ā. ¹⁸ aa B⁴; C⁴ suttakhattā-
 nīkayutte, C⁴ attharattālanakayutte, B⁴ addharattālanakā-. ¹⁹ B⁴ tattatvām.
²⁰ B⁴ add. nāge ti pi pātho. ²¹ B⁴ bahuta-. B⁴ uyyānab-. ²² C⁴ nānā-
 vidhāni pūppham.

„sammam ti tam uyyānaṃ Migāraṃ“ nāna nānena upetaṃ putam pi te
suttham sammam hitvā ti evatūpaṃ manoramanā chaddetvā.

Iti Mahāsatto „app-eva nāma esa pubbe upalibuttanpa-
bhogarasam“ sativā gantukāmo bhaveyyā“¹ 'ti paṭhamam bho-
janena palobhesi dutiyam kilesena² tatiyam sayanena catuttham
naccagatavāditenā pañcamam uyyānena c'³ eva nagarena cā 'ti
Imehi ettakehi palobhetvā „ehi mahārāja, ahaṃ tam ādāya
gantvā Bārānasiyam patitthāpetvā pacchā sakarattham gac-
chāmi“, sace Bārānasirajjam na labhissāma⁴ upadāharajjan te
dassāmi, kim te araṇṇavāsena, mama vacanam karohīti“ āha,⁵
so tassa katham⁶ sutvā gantukāmo hutvā „Sutasoma⁷ mayham
atthakāmo annakampake paṭhamam kalyāṇe patitthāpetvā 'idāmi
porānakayase⁸ patitthāpessāmi' vadati, sakkhissati c'⁹ esa
patitthāpetum, iminā saddhiṃ yeva gantum vattati, kim me
araṇṇena¹⁰“ 'ti cintetvā tūttacitto tassa guṇam nissāya vappam¹¹
kathetukāmo „samma Sutasoma kalyāṇamittasamsaggato sādhu-
taram pāpamittasamsaggato ca pāpataram nāma n' atthīti“
vatvā āha:

111. Kālapakkhe yathā cando hāyat¹ eva suve suve
kālapakkhūpamo rāja satam hoti samāgamo. 480. 20
112. Yathāham rasakam āgama² sūḍakam³ purisādhamam⁴
ākāsim pāpakam kammam yena gacchāmi duggatiṃ. 481.
113. Sukkapakkhe yathā cando vaddhat⁵ eva suve suve
sokkapakkhūpamo rāja satam hoti samāgamo. 482.
114. Yathāham tavam āgama Sutasoma vijānāhi⁶
kāhāmi kusalam kammam yena gacchāmi suggatiṃ. 483. 25
115. Thale yathā vārijanindavattam⁷
anaddhaneyyam acirattthitkam⁸

¹ B'd migājīnam. ² B'd -paribhoge-. ³ j'd -sarasena. ⁴ j'd gantvāssāmi. ⁵
B'd labhissati. ⁶ j'd vacanam. ⁷ C² -ma. ⁸ B'd adā ca. ⁹ B'd -avissam. ¹⁰
C² yathā bhārasam gamma, B'd yathā harassakam-. ¹¹ B'd vaddhamkā. ¹² C²
purissāda-. ¹³ B'd pajānāhi. ¹⁴ B'd vattam. ¹⁵ C² B'd -itkam, C² -itkam.

evam pi ce hoti asataṃ samāgamo
anaddhaneyyo udakaṃ thale va. 484.

118. Sare yathā vārijaniodavattaṃ¹
ciraṭṭhiṭṭikaṃ² naraviriyaṣeṭṭha

evam pi ce hoti sataṃ samāgamo
ciraṭṭhiṭṭiko udakaṃ sare va. 485.

119. Ayyāyiko hoti sataṃ samāgamo,
yāvaṃ pi tiṭṭheyya tath' eva hoti,
khippaṃ hi veti asataṃ samāgamo,

120 tasmā sataṃ dhammo asabbhi ārakā ti. 486.

Ta suva suva ti disasa divase, anaddhaneyyan ti anaddhānākamam,
sare ti samudde, naraviriyaṣeṭṭhā ti naresu viriyesu seṭṭha, udakaṃ
sare + i ti samudde vattaṇḍakaṃ rīya, ayyāyiko ti aṭṭhacchanako, yāvaṃ
pi tiṭṭheyya ti yattakaṃ kālaṃ jīvitaṃ tiṭṭheyya tattakaṃ kālaṃ tath' eva
121 hoti, na firati saṃpurisehi mūlabbhavo.

Iti so porisādo sattahi gāthāhi Mahāsattasa³ eva vappanā
kathesi, so porisādaṇ ca te rājāno ca gahetvā paccanta-
gāmaṃ agamāsi, paccantavāsino Mahāsattaṃ disvā nagaraṃ
gantvā⁴ ācikkhimsu, amaccā balakāyaṃ ādāya gantvā parivāra-
20 yimsu, Mahāsatto tena parivārena Bārāṇasirajjaṃ agamāsi,
antarāmagge janapadavāsino⁵ paṇṇākāraṃ datvā anugamanimsu⁶,
mahanto parivāro ahoṣi, tena saddhīm Bārāṇasim sampāpuṇi,
tadā porisādassa putto rājā hoti, senāpati Kāḷahatthi yeva,
nāgarā raṇṇo ārocayimsu: „mahārāja Sutasomo kira porisādaṃ
25 dametvā ādāya idhiāgacchati, nagaraṃ assa⁷ pavisitom na
dassāma“ ti sīgghaṃ nagaradvārāni pidahitvā āvudhahatthā
atṭhamasu, Mahāsatto dvārapidahitabbhāvaṃ ūtvā porisādaṃ ca
parosataṃ ca rājāno ohāya katthi ca amacceli saddhīm āgantvā
„ahaṃ Sutasomo⁸ rājā, dvāraṃ vivarathā“ ti āha, porisā
30 gantvā raṇṇo ārocesum, so „khippaṃ vivarathā“ ti vivarā-
pesi, Mahāsatto nagaraṃ pāvisi, rājā ca Kāḷahatthi ca⁹ paccug-

¹ Bā vuttāhi. ² Cā Bā -ikaṃ. ³ Bā add amaccānaṃ. ⁴ Bā add bodhisattasa.

⁵ Cā -māna, Bā gacchimsu. ⁶ Cā nagarassa. ⁷ Bā -ma. ⁸ Bā caṇṇa.

gamanam katvā ādāya pāsādam āropayissu, so rājāsano nisi-
ditvā porisādhassa aggamahesiṇ ca sesāmacce ca pakkosāpetvā
Kālahatthim āha: „Kālahatthi kasmā raṇṇo nagaram pavisitum
na dethā“¹ ti, „so rajjam karonto imasmim nagare bahumannsae
khādi, khattiyehi akattabbam kari, sakala-Jambudīpaṃ chiddam
akāsi evarūpo pāpadhammo, tena kārāṇā² ti, idāni so eva-
rūpaṃ karissatiti“³, „mā cintayittha, ahaṃ taṃ dametvā sīlesa
patitthāpesuṃ, jīvitaheṭu pi kañci“⁴ na vihetthessati, n⁵ atthi
vo tato bhayaṃ, evaṃ mā karittha, puttehi nāma mātāpitaro
paṭijaggitabbā, mātāpitiposakā⁶ hi saggaṃ gacchanti, itare
nirayaṃ“, evaṃ so nicāsane nisinnassa puttārājassa ovādaṃ
datvā „Kālahatthi tvaṃ raṇṇo sahāyo c⁷ eva sevako ca, raṇ-
ṇāsi⁸ mahante issariye patitthāpito, tayāpi raṇṇo atthaṃ cari-
tuṃ vattatiti“⁹ senāpatim pi anusāsivā „devi tvaṃ pi kula-
gehā āgantvā tassa santikā¹⁰ mahesiṭṭhānaṃ¹¹ patvā puttadhītāhi
vuddhippattā, tayāpi tassa atthaṃ caritum vattatiti“¹² deviyā
ovādaṃ datvā taṃ eva vatttuṃ matthakaṃ pāpetuṃ dham-
maṃ desento āha:

120. Na so rājā¹³ yo ajeyyaṃ jināti,
na so sakkhā¹⁴ yo sakkhāraṃ¹⁵ jināti, 20
na sā bhariyā¹⁶ yā patino vibheta¹⁷,
na te puttā¹⁸ ye na bharanti jinnaṃ. 487.
121. Na sā sabhā¹⁹ yattha na santi santo,
na te santo²⁰ ye na bhāṇanti dhammaṃ,
rāgaṃ ca dosaṃ ca pahāya moham
dhammaṃ bhāṇantā va bhavanti santo. 488. 25
122. Nābhāsamānaṃ²¹ jānanti mīsaṃ bālehi paṇḍitaṃ,
bhāsamānaṃ ca jānanti desentāṃ amataṃ padaṃ. 489.
123. Bhāsaye jotaye dhammaṃ, pagganhe isinaṃ dhajam,
subhāsitadhajā isayo, dhammo hi isinaṃ dhajo ti. 490. 30

¹ B² kiñci. ² B² -toposakā. ³ B² raṇṇāpi. ⁴ B² -ke. ⁵ B² aggama-.
read: rājā na so? ⁶ B² sakkhāra. ⁷ read: bhariyā na sā? ⁸ B² viroṭṭi, C²
pihoti. ⁹ read: puttā na te? ¹⁰ read: santo na te? ¹¹ C² nabh-.

Ta ajeyyan ti ajeyyā nāma māḥāpitaro, te jhanto rājā nāma na honti,
 sace tvaṃ pita sarakkham rājāni lābhitaṃ tassa paṭṭattu hoṃ¹ akkhaṃkāri nāma
 bhaviṃsasi, saṅkhāram² jhāṇitvā kutaṭṭena jhāṇi, sace tvaṃ kālātathāi raṇṇa
 eaddhā mittaḍḍhammam na pūresi adhamina hitvā uṭṭaya nibbattissasi, na
 5 viḍḍhissitvā³ na bhāyati⁴, sace tvaṃ raṇṇo na bhāyati ariyadhamme⁵ tattha nāma
 na hoṃ⁶, jhāṇan ti mahallakam, tassamā kile abharantā⁷ puttā nāma na
 honti, sante ti paṇḍita, ye na bhāganti dhammam ti ye pucchitā saḍḍha-
 ram na vāṇitvā na te paṇḍita nāma, dhammam bhāgantu ti ete rāḍāyo
 paḍḍha parasse hiṇṇakampakā hitvā saḍḍham bhāgantu paṇḍita nāma honti,
 10 nābhāṇanāna⁸ ti na abhāṇanāna, āmatam padan ti amataṇṇa-
 bhāṇanāna deṇṇanti paṇḍitan ti jānanti, ten⁹ eva porisādo mam āvāṇi paṇṇo¹⁰
 ratiṭṭo varo datvā paṇṇam āvāṇi paṭṭitthā. bhāṇaye ti paṇḍito purise dham-
 mam bhāṇaye joteyya¹¹, Buddhūdayo hi āyā, jassā dhammo tesam dāyo
 sabbāṇāḍḍha nāma, sabbāṇāṇa gaṇṇanti¹², bāḷi paṇa sabbāṇāṇa gaṇṇanti
 15 nāma n¹³ arthāni.

Inassa dhammakatham suttvā rājā ca aṇāpati ca tatṭhā
 „gacchāma mahārājānaṃ“ ānessāma¹⁴ „ti¹⁵ nagare bheriū
 carāpetvā nāgare sannipādetvā „tumihe mā bhāyathā“, rājā
 kira dhamme paṭitṭhito, etha¹⁶ nam ānemā¹⁷ „ti mahājānaṃ
 20 ādāya Mahāsattam purakkhatvā¹⁸ raṇṇo santikam gantvā van-
 dityā kappake upatṭhāpetvā kappitakesamassam nāḍāpasa-
 dhitam¹⁹ rājānaṃ ratanarāsinihi paṭitṭhāpetvā abhiṇṇācitvā na-
 garam paveseṇam, porisādarājā parosātānaṃ khattiyānaṃ Ma-
 hāsattassa ca mahāsaṅkhāram karesi, „Sataṇṇamanarindena kira
 25 porisādo²⁰ dametvā rājje paṭitṭhāpito²¹ ti sakale-Jambudīpe
 mahākolāhalaṃ udapādi, Indapattanagaravāsino „rājāno āga-
 chantā²²“ ti dūtāni pahinimso, so tattha māsamattam vasitvā
 „samma gacchāma mayāṃ, tvaṃ appamatto hoṃ²³, nagara-
 dvāre²⁴ ca nivesanadvāre²⁵ cā “ti paṇca dānasālā²⁶ karehi²⁷,
 30 dasarājadhamme²⁸ akopetvā agatigamanam pariharā²⁹ “ti porisā-
 ḍādam ovadi, parosātāni rājadhānihi balakāyo yebhuyyena

¹ B⁴ ahoṃ. ² B⁴ vakkhānam. ³ C⁴ viḍḍhi. ⁴ C⁴ bhāṇati. ⁵ C⁴ bheri- ⁶ B⁴ honti, adding akkhaṃkāri nāma bhaviṃsasi. ⁷ C⁴ arahantā, C⁴ sharantā. ⁸ B⁴ -acitto. ⁹ B⁴ kathēya. ¹⁰ B⁴ paṇṇāṇanti. ¹¹ B⁴ -ja, amittam nam. ¹² B⁴ ā-
 ṇema. ¹³ B⁴ adda varā. ¹⁴ B⁴ -ittha. ¹⁵ B⁴ atha. ¹⁶ B⁴ purato āvā. ¹⁷ C⁴ -ditam, B⁴ nāḍāṇāṇi paṇḍitānaṃ. ¹⁸ B⁴ -dham. ¹⁹ B⁴ -atth. ²⁰ B⁴ hoṃti. ²¹ B⁴ -ressu. ²² C⁴ nivesana. ²³ B⁴ -liyo. ²⁴ C⁴ -esi. ²⁵ B⁴ -esu.

sannipati, so tena balakāyena parivuto Bārāṇasīto nikkhami,
 porisādo pi nikkhamitvā upaddhāpathā nivatti, Mahāsatto avā-
 hanānaṃ rājānaṃ vāhanāni datvā sabbe uyyojesi, te pi¹ tena
 saddhiṃ sammoditvā yathārahaṃ² vandanaññigānādini katvā
 attano attano janapadaṃ³ gamiṃsu, Mahāsatto pi nagaraṃ
 patvā mahantena issariyena Indapattavāsīhi devanagaraṃ viya
 alamkatanagaraṃ pavisitvā mātāpitāro vanditvā paṭisaṅghāraṃ⁴
 katvā mahātalaṃ abhirūhi⁵, so dhammena rajjāṃ karento⁶
 cintesi: „rukkhadevatā mayhaṃ bahūpakārā, balikkammalābhaṃ
 assā⁷ karissāmi⁸“ so tassa nigrodhassa avidūre mahantaṃ talā- 10
 kaṃ karetvā bahūni kulāni pesetvā gāmaṃ nivesesi, gāmo mahā
 ahoṣi asitimaṃsaṃpārasahassaapatimaññito, tam pi rukkhamaṇi
 sikkhantatato paṭṭhāya samatalaṃ karetvā parikkhittaṃ vedikaṃ
 toraṇadvārayuttaṃ akāsi, devatā paṣādi⁹, kammāsapādassa da-
 mitatṭhāne nivṛṭṭhattā pana so gāmo Kammāsadammanigamo¹⁰ 15
 nāma jāto, sabbe pi rājāno Mahāsattassa ovāde ṭhatvā dānādini
 puṇṇāni katvā saggapadaṃ¹¹ pūrayiṃsu.

Sattā imāṃ dhammaḍḍanaṃ āharitvā „nāhaṃ bhikkhave idāṃ¹²
 eva Aṅgulimālaṃ dhammi, pubbe p¹ esa mayā damito yevā“¹³ ti vatvā
 jātakāni samodhānesi: „Tadā porisādarājā Aṅgulimālo ahoṣi, Kālahatthi 20
 Sāriputto, Nandaśrāmaṇo Anando, rukkhadevatā Kaṣapo, Sakko
 Anuroddho, vesarājāno Buddhapaṇisā, mātāpitāro mahārājakulāni. Suta-
 somarājā kira ahaṃ evā“¹⁴ ti. Mahāntasomajātakaṃ¹⁵. Aśi-
 tiṇipātavaṇṇanā nṛṭṭatā¹⁶.

¹ B⁴ adde rājāno. ² B² mahāsattaṃ. ³ J² -so. ⁴ J² -madhurapa-. ⁵ B⁴
 -rūyhi. ⁶ B² karonto. ⁷ C² assa. ⁸ J² abhiṃpaṣādati. ⁹ C² -dhamma-
¹⁰ B⁴ saggapāraṃ. ¹¹ B² amita mahā and adde nikkhantaṃ. ¹² C² adde paṭi-
 sandhinānūsiḷho bhogavāsaṃpāritakāraye dānāṭṭamayaṃ puṇṇā mama hotu bhava-
 bhava, teṇā puṇṇakammaṃ yeva Buddhō bhavamaṇaṃ mahosadho va dānena
 jātisettṭhiva bhoginā vesantaro va dānena hotu mayhaṃ bhikkhave. B⁴ adde
 an index of all the Jātakas contained in Viṃsatipāra — Aśtiṇipāta.

Formerly published:

Dhammapadam. Ex tribus codicibus hauniensibus palice edidit, latine vertit, excerptis ex commentario palice notisque illustravit V. Fausbøll. Haunim 1855. 8 Danish crowns.

Five Jātakas, containing a Fairy Tale, a Comical Story, and Three Fables. In the Original Pāli Text, with a Translation and Notes, by V. Fausbøll. Copenhagen 1861. 3 Danish crowns.

Two Jātakas. The original Pāli Text, with an English Translation and Critical Notes. By V. Fausbøll. 1870. (From the Journal of the R. A. S.). 1 Danish crown.

The Dasuratha-Jātaka, being the Buddhist Story of King Rāma. The Original Pāli Text with a Translation and Notes by V. Fausbøll. Copenhagen 1871. 1 crown 33 ører Danish.

Ten Jātakas. The Original Pāli Text with a Translation and Notes, by V. Fausbøll. Copenhagen 1872. 4 Danish crowns.

The Sutta-Nipāta, being a collection of some of Gotama Buddha's dialogues and discourses. Edited by V. Fausbøll. Part 1. Text. London. Published for the Pāli Text Society. 1885.

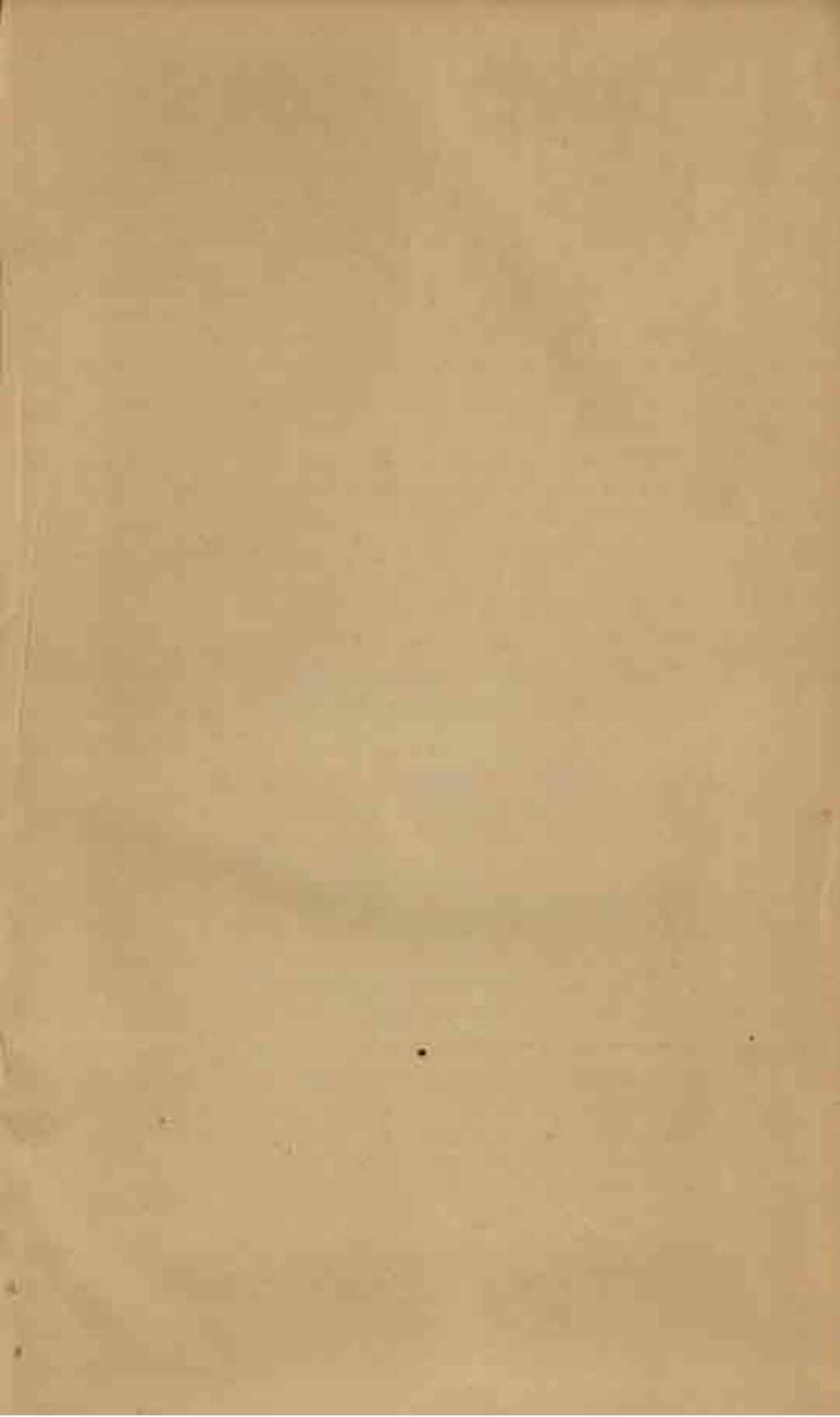
Smalahistorier fra Østerland. Efter det Persiske ved V. Fausbøll. Kbh. 1852. 50 Ører.

Vægter-Versene i deres ældre og yngre Skikkelse, udgivne af V. Fausbøll. Med Afbildninger af Vægtene fra forskjellige Tider. Kbh. 1862. 2det Oplag. ibidem, eodem. 20 Ører. (Med Melodier).

Beretning om de vidtbekjendte Molboers vise Gjerninger og tapre Bedrifter. Ved V. Fausbøll. Kbh. 1862. 3dje Udgave. Kbh. 1887. (Illustreret.)

Bidrag til en Ordbog over Gadesproget og saakaldt Daglig Tale, oplyst med over 5000 Exempler, hentede fra trykte Kilder, og med Henviisning til beslægtede Ord og Talemaader i andre Sprog. Ved V. Kristiansen. Kbh. 1866. 2 Kroner.

Secret 2 .

Colt
2/2/77

"A book that is shut is but a block"

CENTRAL ARCHAEOLOGICAL LIBRARY
GOVT. OF INDIA
Department of Archaeology
NEW DELHI

Please help us to keep the book
clean and moving.